

STATISTISKE ANALYSER

SOSIALT UTSYN 1980

SOCIAL SURVEY 1980

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OSLO-NORWAY

STATISTISKE ANALYSER NR. 45

SOSIALT UTSYN

1980

SOCIAL SURVEY
1980

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1980

ISBN 82-537-1201-4
ISSN 0333-0621

Standardtegn i tabeller

- . Tall kan ikke forekomme
- .. Oppgave mangler
- .. Oppgave mangler foreløpig
- : Tall kan ikke offentliggjøres
- Null
- 0 Mindre enn 0,5 av den brukte enhet
- ,0 Mindre enn 0,05 av den brukte enhet

Følgende forkortelser er brukt i publikasjonen:

- SU Statistisk ukehefte
- NOS Norges offisielle statistikk
- SA Statistiske analyser
- SØS Samfunnsøkonomiske studier
- ART Artikler fra Statistisk Sentralbyrå
- APP Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå
- SSH Statistisk Sentralbyrås Håndbøker

Explanation of Symbols in Tables

- . Category not applicable
- .. Data not available
- ... Data not yet available
- : Not for publication
- Nil
- 0 Less than 0.5 of unit employed
- 0,0 Less than 0.05 of unit employed

The following abbreviations have been used in this publication:

- WB Weekly Bulletin of Statistics
- NOS Norway's Official Statistics
- SA Statistical Analyses
- SES Social Economic Studies
- ART Articles from the Central Bureau of Statistics
- REP Reports from the Central Bureau of Statistics
- MAN Manuals from the Central Bureau of Statistics

Forord

Sosialt utsyn er et forsøk på å lage en sosial rapport for Norge. Formålet er å gi et oversiktlig og allsidig bilde av befolkningens levekår, med utgangspunkt i det vi vet i dag. Bildet er allsidig i den forstand at det er lagt vekt på å belyse så mange levekårsspørsmål som mulig. Framstillingen gir forhåpentligvis også leseren en sjanse til oversikt. Hvert kapittel belyser bare ett eller noen få spørsmål, og oppbyggingen er den samme for alle kapitler. I innledningskapitlet er det forsøkt å gi en samlende oversikt over ulikheter i levekår i Norge. Konklusjonene her er hentet fra materialet i de enkelte kapitler.

Sosialt utsyn bygger på tall som er tilgjengelige gjennom den offisielle statistikken. Men tallene er valgt ut spesielt med sikte på å belyse levekår. Flere kapitler gir også statistikk som er spesielt bearbeidet for Sosialt utsyn 1980. Dette er tredje utgave av publikasjonen. Kapitlene om Sosialt fellesskap (4), Kulturell deltaking (10) og om Politisk deltaking (11) presenteres for første gang i denne utgaven. Det er også blitt arbeidet videre med å forenkle framstillingen, bl. a. er nå tabellene stort sett tatt ut av teksten og plassert som vedlegg til hvert kapittel. Meningen er at teksten og figurene skal få fram hovedtrekkene ved befolkningens levekår. Lesere som ønsker detaljer kan gå til vedleggene eller til kildene som er nevnt i hver tabell og figur.

Sosial rapportering er blitt vanlig i mange land, særlig blant medlemslandene i OECD. Sosialt utsyn følger i hovedtrekk samme mønster som andre lands publikasjoner. Det gjelder f.eks. temaene for de ulike kapitlene. Men i Sosialt utsyn er det, i motsetning til i mange av de utenlandske publikasjonene, gitt både kommentarer til data og konklusjoner i teksten. Tanken bak dette er at levekårsstatistikk ikke alltid taler for seg selv.

Sosialt utsyn retter seg i første rekke til folk som i sitt arbeid har behov for kunnskaper om befolkningens leveforhold. Det gjelder f. eks. de som arbeider i offentlig og privat forvaltning, i massemedia og lærere og studenter. Men vi håper den vil være til nytte for alle som er interessert i levekårsspørsmål.

Boka er et fellesprodukt og i tillegg til redaktøren har mange vært med i arbeidet med de enkelte kapitler; Kapittel 2 om Arbeid: Anne Lise Ellingsæter og Helge Nome Næsheim, kapittel 3 om Helse: Lars Kristofersen, kapittel 4 om Sosialt fellesskap: Arvid Hansen, kapittel 5 om Utdanning: Per Olav Aamodt, kapittel 6 om Inntekt: Ole Bjørklund, kapittel 7 om Forbruk: Odd Skarstad, kapittel 8 om Boforhold: Grete Dahl, kapittel 9 om Fritid: Berit Rosvoll, kapittel 10 om Kulturell deltaking: Bjørn Bleskestad og Helene Roshauw, kapittel 11 om Kriminalitet: Berit Otnes, kapittel 12 om Politisk deltaking: Jens-Kristian Borgan og kapittel 13 om Befolkning: Halvard Skiri. Omslaget er tegnet av Halvard Skauge. Terje Schult i Sosiodemografisk forskningsgruppe har vært redaktør for publikasjonen.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 28. januar 1981

Arne Øien

Per Sevaldson

Preface

This Social Survey is presented as a social report for Norway. Its aim is to provide a condensed and comprehensive picture of well-being and lifestyle in the population.

We try to make the picture comprehensive by surveying as many aspects of life as possible. At the same time we hope that this compendium will give the reader a general overview.

Each of the chapters which all follow the same pattern, deals with only one or a few main aspects of well-being. The introductory chapter gives a general survey of the distribution of well-being in Norway based on conclusions from the other chapters.

The Social Survey is based on figures from the official statistics of Norway. But the statistics for this publication have been chosen with special reference to questions of well-being and lifestyle. Several chapters also present statistics which have been processed especially for Social Survey 1980.

This is the third edition of the publication. Chapters on Social attachment (4), Cultural participation (10) and Political participation (11) are presented for the first time in this edition. Earlier efforts at simplifying the presentation have been continued in this edition; Thus, the tables have in most cases been removed from the text and relegated to appendices, one for each chapter. The idea is that text and charts will give a broad outline of the standard of living situation. Readers interested in details can find them in the appendices or in the sources referred to under each table or chart.

Social reports are now presented regularly in a number of countries, particularly in the OECD countries. The Social Survey follows the pattern of the publications from other countries, for instance in the selection of topics for the various chapters. But unlike many of the foreign editions, the Social Survey contains commentaries and conclusions in the text. The thought behind this is that statistics used to describe people's standard of living not always speak for themselves. First and foremost the Social Survey is intended for persons who in their work need knowledge about the living conditions of the population, such as those working in public and private administration and government or in mass media as well as teachers and students. But we do hope that this survey will be useful for everyone interested in questions concerning well-being and level of living.

In addition to the editor the following persons have contributed to the various chapters of the present publication (The numbers of the chapters are indicated in parenthesis.): Anne Lise Ellingsæter and Helge Nome Næsheim (2), Lars Kristofersen (3), Arvid Hansen (4), Per Olav Aamodt (5), Ole Bjørklund (6), Odd Skarstad (7), Grete Dahl (8), Berit Rosvoll (9), Bjørn Bleskestad and Helene Roshauw (10), Berit Otnes (11), Jens-Kristian Borgan (12), Halvard Skiri (13).

Responsible for the cover design is Halvard Skauge.

Editor of the publication is Terje Schult from the Sociodemographic Research Unit.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 28 January 1981

Arne Øien

Per Sevaldson

Innhold

	Side
Figurregister	7
Tabellregister	10
Kapitler	
1. Oversikt	22
2. Arbeid	30
3. Helse	66
4. Sosialt fellesskap	102
5. Utdanning	128
6.inntekt	154
7. Privat forbruk	168
8. Boforhold	180
9. Fritid og ferie	198
10. Kulturell deltaking	214
11. Politisk deltaking	230
12. Kriminalitet	246
13. Befolkning	260
Utkomne publikasjoner	
Tidligere utkommet innen emneområdet	278
Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå siden 1. juli 1979	279
Utvalgte publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH) ..	284

Contents

	Page
Index of figures	14
Index of tables	17
Chapters	
1. The distribution of well-being	22
2. Employment	30
3. Health	66
4. Social attachment	102
5. Education	128
6. Income	154
7. Private consumption	168
8. Housing	180
9. Free-time	198
10. Cultural participation	214
11. Political participation	230
12. Crimes	246
13. Population	260
Publications	
Previously issued on the subject	278
Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 July 1979	279
Selected publications in the series Manuals from the Central Bureau of Statistics (MAN)	284

Figurregister

2. Arbeid		Side	4. Sosialt fellesskap		Side
2.1	Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år, etter kjønn, ekteskapelig status og alder. Årsgjennomsnitt 1979.....	33	4.1.	Familiekjerner etter type og antall ugifte barn under 20 år. 1979. Prosent	103
2.2.	Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år, etter utdanningsnivå og kjønn. Årsgjennomsnitt 1979	33	4.2.	Kvinner 18—44 år i ulike aldersgrupper, etter samlivsforhold. 1977. Prosent	104
2.3.	Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år, etter region og kjønn. Årsgjennomsnitt 1979 ...	34	4.3.	Beregnet andel fortsatt gifte menn i første ekteskap. Hele landet. 1970—71, 1974—75 og 1978. Prosent	105
2.4.	Sysselsatte i alderen 16—74 år, etter kjønn og yrke. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000.....	36	4.4.	Beregnet andel fortsatt gifte menn i første ekteskap. Oslo og Sogn og Fjordane. 1974—75 og 1978. Prosent	106
2.5.	Tid nytt til forskjellige typer egenarbeid. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	40	4.5.	Beregnet andel fortsatt gifte menn i første ekteskap ved fylte 65 år. Fylke. 1978	107
2.6.	Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt etter alder og landsdel i prosent av arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979	43	4.6.	Folkemengden etter alder og ekteskapelig status. Menn. 1978	108
2.7.	Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i prosent av arbeidsstyrken. Kvartalstall 1972—1979	44	4.7.	Folkemengden etter alder og ekteskapelig status. Kvinner. 1978	109
2.8.	Mulige arbeidssøkere etter alder og kjønn i prosent av arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979 ..	45	4.8.	Hyppighet av samvær med foreldre, søsken og voksne barn. Prosent	110
2.9.	Mulige arbeidssøkere etter alder og landsdel i prosent av arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979	46	4.9.	Personer som har jevnlig samvær med foreldre, søsken og voksne barn, etter bosted. Prosent ..	111
2.10.	Ikke-sysselsatte personer 16—66 år, med tilpassningsproblemer til arbeidsmarkedet i prosent av arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979	46	4.10.	Personer som har jevnlig samvær med foreldre, søsken og voksne barn, etter alder. Prosent. ...	112
2.11.	Sysselsatte etter plager i arbeidet som minst 25 prosent av de sysselsatte følte seg utsatt for. 1977. Prosent	47	4.11.	Daglig omgang med naboer, etter kjønn, alder og bosted. Prosent	114
2.12.	Lønnstakere etter rettigheter og fordeler i arbeidet som minst 25 prosent av alle lønnstakere hadde. 1973. Prosent	47	4.12.	Personer som deltar aktivt i foreninger eller organisasjoner, etter kjønn og alder. Prosent	119
2.13.	Lønnstakere etter om de har blitt informert om og deltatt i opplæring i forbindelse med arbeidet. 1. kvartal 1978. Prosent	48	4.13.	Personer som mangler sosial kontakt av forskjellig slag. Prosent	120
2.14.	Sysselsatte etter arbeidstidsordninger. 1. kvartal 1978. Prosent	48			
2.15.	Sysselsatte med arbeidstid over 15 timer pr. uke, etter «pendlergruppe». 1973. Prosent	49	5. Utdanning		
2.16.	Uførepensjonister etter alder i prosent av befolkningen i hver aldersgruppe. Hele landet, Akershus og Finnmark. 31. desember 1979	50	5.1.	Menn og kvinner 16 år og over, etter nivå for høyeste fullførte utdanning. Gjennomsnittlig utdanningsvarighet. 1950 — 1975	130
2.17.	Utvikling i yrkesprosjenter 1972 — 1979 for 5-årskohorter av norske kvinner	51	5.2.	Personer 16 år og over, etter nivå for høyeste fullførte utdanning og alder. 1975	131
2.18.	Utvikling i yrkesprosjenter 1972 — 1979 for 5-årskohorter av norske menn	52	5.3.	Menn og kvinner 16 år og over, etter nivå for høyeste fullførte utdanning. 1975	132
			5.4.	Sysselsatte i ulike næringsgreiner med utdanning utover ungdomsskolenivå. Prosent	133
			5.5.	Andel under utdanning av årskullene født 1948, 1953 og 1958. Prosent	134
			5.6.	Elever og privatister som fullførte examen artium våren 1974 og 1978, etter utdanning 1. oktober samme år	135
			5.7.	Andel kvinner ved videregående skoler/studieretninger. Prosent	137
			5.8.	Elever og privatister som fullførte examen artium våren 1978, etter kjønn og skoleslag 1. oktober samme år	138
			5.9.	Andel av 19—24-åringene under utdanning ved universiteter eller høyskoler. Fylke. Prosent ...	139
			5.10.	Andel av årskullene under utdanning i sosialgruppe I og IV, etter alder. Prosent. 1. oktober 1975	140
3. Helse					
3.1.	Sykedager i løpet av året 1975 for menn og kvinner i forskjellige inntektsgrupper. Prosent	69			
3.2.	Psykiske plager blant menn og kvinner. Prosent	75			
3.3.	Personer som har vært plaget av angst, uro, nervøsitet og depresjon siste år i grupper for alder og kjønn. Prosent	75			
3.4.	Personer 16 år og over etter førlighet, gruppert etter kjønn og alder. Prosent	80			

5.11. Personer 16—19 år i sosialgruppe I og IV, etter utdanning 1. oktober 1975. Prosent	Side 141
5.12. Personer 20—24 år i sosialgruppe I og IV, etter utdanning 1. oktober 1975. Prosent	141
5.13. Deltaking i voksenopplæring i alt, etter kjønn og alder. Prosent	143
5.14. Deltaking i voksenopplæring utenom yrket, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent	143

6. Inntekt

6.1. Gjennomsnittlig inntekt. Hele 1 000 kroner pr. inntektstaker i grupper for kjønn og alder. 1976	157
6.2. Gjennomsnittlig inntekt pr. inntektstaker, etter geografisk område. 1976	157
6.3. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning for ektepar med og ektepar uten barn i ulike grupper for antall inntektstakere i husholdningen. 1976. Hele 1 000 kroner	160
6.4. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning, etter hovedinntektstakers alder. 1976. Hele 1 000 kroner	161
6.5. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning, etter geografisk område. 1976. Hele 1 000 kroner	162

7. Privat forbruk

7.1. Utvikling i budsjettandeler fra 1967 til 1974—1976 for noen vare- og tjenestegrupper. Prosent. Løpende priser	170
7.2. Sammensetningen av forbruksutgiftene for gjennomsnittshusholdningen. 1974 — 1976. Prosent	171
7.3. Fordeling av matvareutgiftene for gjennomsnittshusholdningen. 1974 — 1976. Prosent	172
7.4. Forbruksutgift i alt for forskjellige husholdningsgrupper. 1974 — 1976. Kr. 1979-priser	173
7.5. Forbrukssammensetningen for forskjellige husholdningsgrupper. 1974 — 1976. Prosent	174

8. Boforhold

8.1. Husholdninger med mer enn 1,0 personer pr. rom i forskjellige fylker. 1970. Prosent	182
8.2. Husholdninger i alt og husholdninger med forskjellig antall medlemmer fordelt etter botetthet (bosatte pr. rom). 1970. Prosent	183
8.3. Fullførte boliger etter tallet på rom. Prosent ...	184
8.4. Husholdninger med både WC og bad i forskjellige fylker. 1970. Prosent	185
8.5. Husholdninger i ulike bostedsstrøk etter eierforhold til boligen. 1967 og 1973. Prosent	186
8.6. Husholdninger etter type bebyggelse i nabolaget. 1973. Prosent	187
8.7. Husholdninger etter avgangshyppighet for offentlige transportmidler innen 1,5 km fra boligen. 1973. Prosent	188
8.8. Husholdninger etter reisetid til dagligvareforretning. 1973. Prosent	188
8.9. Husholdninger med barn i alderen 7—15 år, etter avstand til folkeskole. 1973. Prosent	189
8.10. Personer etter om de er plaget av luftforurensning på bostedet. 1973. Prosent	189
8.11. Husholdninger plaget av støy i boligen, etter støykilde. 1973. Prosent	190
8.12. Barn som er drept eller skadd i trafikkulykker der de ikke var passasjerer i motorkjøretøy. Drepte og skadde pr. 100 000 i hver aldersgruppe. 1978	190
8.13. Husholdninger med både WC og bad i forskjellige typer husholdninger. Husholdninger plaget av kulde og trekk i boligen. 1973. Prosent	193

9. Fritid og ferie

9.1. Omfang av daglig fritid. Gjennomsnitt for forskjellige dager i uken. Timer	199

9.2. Omfang av fritid for menn og kvinner med ulik sysselsetting. Gjennomsnitt for forskjellige dager i uken. Timer	Side 200
9.3. Andel som hadde mindre enn 2 timers fritid på en hverdag og gjennomsnittlig fritid på hverdager for menn og kvinner i ulike yrker. Prosent	200
9.4. Andel som hadde fritid til forskjellige tider på døgnet. Gjennomsnitt for alle ukedager. Prosent	201
9.5. Yrkesaktive personer etter tallet på fridager fra arbeid i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent	203
9.6. Personer etter tallet på ferieturdager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent ...	204

10. Kulturell deltaking

10.1. Personer 16—74 år som har deltatt i trening eller konkurranse i mosjons- eller idrettsgruppe/-lag. 1977. Prosent	215
10.2. Personer 16—74 år som har deltatt i forskjellige former for egenaktiviteter. 1977. Prosent	217
10.3. Personer i ulike aldersgrupper, etter deltaking i enkelte kulturarrangementer. 1977. Prosent	218
10.4. Personer som er kulturelt passive. 1977. Prosent	220
10.5. Personer i ulike aldersgrupper, etter tallet på noen egenaktiviteter de deltok/hadde deltatt i. 1977. Prosent	224
10.6. Personer 16—74 år etter deltaking i ulike kulturarrangementer siste år. 1977. Prosent	226
10.7. Personer i grupper for utdanningsnivå, etter tallet på tradisjonelle kulturaktiviteter de har deltatt i. 1977. Prosent	228

11. Politisk deltaking

11.1. Medlemmer av politiske partier eller politiske organisasjoner, gruppert etter alder og kjønn. Prosent	231
11.2. Medlemmer av politiske partier eller politiske organisasjoner, gruppert etter aktivitet og kjønn. Prosent	232
11.3. Menn og kvinner, etter tallet på medlemskap i foreninger. Prosent	232
11.4. Avgitte stemmer i prosent av tallet på personer med stemmerett. Stortingsvalg 1945 — 1977. Kommunestyrevalg 1945 — 1979	234
11.5. Valgdeltaking for menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Kommunestyrevalget 1979	236

12. Kriminalitet

12.1. Forbrytelser etterforsket av politiet pr. 1 000 innbyggere	249
12.2. Vinningsforbrytelser etterforsket av politiet	250
12.3. Voldsforbrytelser etterforsket av politiet	251
12.4. Sedelighetsforbrytelser	251
12.5. Andre forbrytelser etter art	252
12.6. Forbrytelser pr. 1 000 innbyggere, etter fylke ..	254
12.7. Siktede etter kjønn og alder pr. 1 000 innbyggere	255

13. Befolkning

13.1. Registrert folkemengde 1920 — 1979 og framskrevet folkemengde 1980 — 2025	261
13.2. Levendefødte, døde og flyttinger fra og til landet. 1920 — 1979	262
13.3. Aldersavhengige fruktbarhetsrater. 1950 — 1979	263
13.4. Dødsfallrater for menn og kvinner. 1977—78 ..	264
13.5. Kvinner pr. 1 000 menn i ulike aldersgrupper. 31. desember 1979	265
13.6. Folkemengde etter kjønn og 5-års aldersgrupper. 31. desember 1980. 1 000	266

	Side		Side
13.7. Folkemengde etter kjønn og alder. Registrert 1979 og framskrevet 2000. 1 000	267	13.9. Befolkningens medianalder. Fylke. 31. desember 1978	269
13.8. Årlig folketilvekst i prosent. Fylke. 1976 — 1979. Arealene er proporsjonale med folkemengdene .	269	13.10. Folkemengde. Region. 31. desember 1979	270
		13.11. Folkemengde etter alder. Region. Prosent. 31. desember 1979	271

Tabellregister

2. Arbeid		Side			Side
2.1.	Personer i alderen 16—74 år etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000	32		forskjellige typer av egenaktivitet og andel som utførte hver aktivitet i løpet av dagen	53
2.2.	Personer i inntektsgivende arbeid i alderen 16—74 år, etter ukentlig arbeidstid og kjønn. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000	32	2.22.	Giftede kvinner i alderen 16—66 år i husholdninger med to eller flere personer, etter alder, etter om de er husmødre, og etter yngste barns alder. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000	59
2.3.	Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år, etter kjønn og bosted. Årsgjennomsnitt 1979 ...	34	2.23.	Mulige arbeidssøkere etter årsak til ikke å søke arbeid og krav til passende arbeid. Årsgjennomsnitt 1979. Prosent	59
2.4.	Sysselsatte i alderen 16—74 år i 1978, etter aktivitet ett år seinere. Årsgjennomsnitt. Prosent	35	2.24.	Mulige arbeidssøkere i prosent av arbeidsstyrken for personer 16—66 år gruppert etter alder og utdanning. Årsgjennomsnitt 1979	59
2.5.	Personer i inntektsgivende arbeid etter utførte timeverk pr. uke og etter kjønn. Årsgjennomsnitt 1972 og 1979	37	2.25.	Arbeidssøkere og mulige arbeidssøkere i 1978, etter aktivitet ett kvartal og ett år etter undersøkelsesuka. Årsgjennomsnitt 1978 og 1979	60
2.6.	Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år, etter kjønn og ekteskapelig status. Årsgjennomsnitt 1972—79	38	2.26.	Andel av alle sysselsatte i ulike yrkesgrupper som var utsatt for plagsomme arbeidsforhold. Prosent. 1977	60
2.7.	Utførte timeverk, egenarbeid pr. uke, etter kjønn. 1972	39	2.27.	Andel av lønnstakerne gruppert etter kjønn og yrke som hadde spesifiserte rettigheter og fordeler i tilknytning til arbeidet. Prosent. 1973	61
2.8.	Kvinner i alderen 16—66 år i husholdninger med to eller flere personer, etter alder og husmoraktivitet. Årsgjennomsnitt 1979	42	2.28.	Lønnstakere etter kjønn, arbeidstid pr. uke og informasjon om/deltaking i opplæring i forbindelse med arbeidet. 1. kvartal 1978. Prosent ...	61
2.9.	Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt 16—66 år, etter alder og kjønn og etter landsdel og kjønn i prosent av personer i arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979	43	2.29.	Sysselsatte etter arbeidstid pr. uke, kjønn og arbeidstidsordning. 1. kvartal 1978. Prosent ...	62
2.10.	Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt etter antall uker fra de begynte å søke arbeid. Årsgjennomsnitt 1975—1979. Prosent	44	2.30.	Andel uføre pensjonister i befolkningen fordelt etter kjønn, alder og fyke. Prosent. 31/12 1979	62
2.11.	Personer i alderen 16—74 år etter kjønn, ekteskapelig status og hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000	53	2.31.	Sykepengetilfeller avsluttet i 1977 og sykepengedager pr. person med rett til sykepenger, etter kjønn og alder	63
2.12.	Ikke sysselsatte personer i alderen 16—74 år, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder og etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000	53	2.32.	Personer berørt av arbeidsmarkedstiltak, etter type av tiltak. 1971, 1975, 1978 og 1979. Relative tall. 1979=100	63
2.13.	Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år, etter alder, utdanningsnivå og kjønn. Årsgjennomsnitt 1979	54	2.33.	Ansatte og barn i barnehager, antall barn under 7 år i barnehager i prosent av alle barn under 7 år. Fylke. 1977	64
2.14.	Yrkesprosjenter for giftede kvinner i alderen 16—66 år, etter alder og yngste barns alder. Årsgjennomsnitt 1972—79	54			
2.15.	Sysselsatte kvinner i alderen 16—74 år, etter alder og arbeidstid. 1. kvartal 1978	55			
2.16.	Andel med spesifiserte kjennetegn ved arbeidssituasjonen blant lønnstakere, gruppert etter kjønn og arbeidstid. Prosent. 1. kvartal 1978 ...	55			
2.17.	Sysselsatte 16—74 år etter arbeidstid og yrke. Årsgjennomsnitt 1979	56			
2.18.	Menn og kvinner i inntektsgivende arbeid i alderen 16—74 år, etter utførte timeverk pr. uke og næring. Årsgjennomsnitt 1972 og 1979	57			
2.19.	Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år, etter alder. Årsgjennomsnitt 1972—79	58			
2.20.	Sysselsatte i alderen 16—74 år i heltidsarbeid som ønsker kortere ukentlig arbeidstid, etter ønsket ukentlig timetall og etter kjønn. 1. kvartal 1978. 1 000	58			
2.21.	Gjennomsnittlig tid nyttet av menn og kvinner til				
3. Helse					
3.1.	Sykedager i løpet av 1975 blant personer gruppert etter kjønn og alder	68			
3.2.	Syketilfelle pr. 1 000 personer utenfor helseinstitusjon 1. oktober 1975	71			
3.3.	Nye tilfelle av kreft	73			
3.4.	Meldte tilfelle av enkelte smittsomme sykdommer	77			
3.5.	Veitrafikkulykker med personskafe	78			
3.6.	Tannstatus for personer over 16 år utenfor helseinstitusjon 1. oktober 1975. Prosent	81			
3.7.	Tannstatus blant personer over 16 år i forskjellige alders- og inntektsgrupper. 1975. Prosent	81			
3.8.	Personer utenfor helseinstitusjon. Kontakter med helsetjenesten i løpet av året	83			
3.9.	Helsepersonell og apotek	86			

	Side		Side
3.10. Sykeligheten av ulike sykdomstilstander. 1. oktober 1975. Syke personer i promille og totalt for befolkningen utenfor helseinstitusjoner	87	4.9. Husholdninger som kjøpte en større gjenstand, etter viktigste informasjonskilde. Prosent	118
3.11. Sykeligheten av revmatisme for menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 1. oktober 1975. Syke personer pr. 1 000 i befolkningen utenfor helseinstitusjon	87	4.10. Samlivsforhold blant kvinner i ulike aldersgrupper 18—44 år. Prosent	121
3.12. Sykeligheten av ryggglidelser for menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 1. oktober 1975. Syke personer pr. 1 000 i befolkningen utenfor helseinstitusjon	88	4.11. Samlivsforhold blant kvinner 18—44 år i tettbygde og spredtbygde strøk og i de enkelte landsdeler. Prosent	122
3.13. Syketilfelle pr. 1. oktober 1975, etter tilfellets art og varighet. Prosent	88	4.12. Inngåtte og oppløste ekteskap	122
3.14. Yrkesaktive personer som lider av enkelte sykdommer, etter kjønn, yrkesgruppe og tilfellets art. Personer med sykdom pr. 1 000 i yrkesgruppen	89	4.13. Andel av menn og kvinner som aldri har vært gift. Prosent. 1950—1978	122
3.15. Uførepensjonister etter kjønn og primærdiagnose. Pr. 31. desember 1978	91	4.14. Beregnet gjennomsnittlig giftermålsalder	123
3.16. Dødsfall etter årsak i den totale befolkning i 1978	92	4.15. Beregnet andel fortsatt gifte menn og kvinner ved utvalgte aldre. Prosent	123
3.17. For høyt blodtrykk blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 1. oktober 1975. Syke personer pr. 1 000 i befolkningen utenfor helseinstitusjon ..	92	4.16. Personer som har gode venner på stedet der de bor, etter alder og bosted. 1973. Prosent	123
3.18. Hjertesykdommer blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 1. oktober 1975. Syke personer pr. 1 000 i befolkningen utenfor helseinstitusjon ..	92	4.17. Hyppighet av samvær med foreldre, søsken og voksne barn. Prosent	124
3.19. Dødeligheten blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper, etter årsak. Døde pr. 100 000 innbyggere. 1978	93	4.18. Tid nytt til omsorg for barn av foreldre i grupper for kjønn og yngste barns alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer	125
3.20. Forholdet mellom menns og kvinners dødelighet av hjerte- og karsykdommer. 1978. Dødeligheten blant kvinner = 100	94	4.19. Andelen av foreldre som har utført forskjellige typer omsorg for barn i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent	125
3.21. Dødeligheten av utvalgte årsaker for menn og kvinner i hvert fylke i forhold til gjennomsnittsdødeligheten for hele landet. 1971—1975. Hele landet = 100	94	4.20. Tid nytt til forskjellige fritidsaktiviteter. Gjennomsnitt for hverdager (mandag—fredag) og søndager. Timer	125
3.22. Dødelighetsindeks for yrkesaktive i aldersgruppen 20—69 år i grupper for yrkesklasser og utvalgte dødsårsaker. 1970—1973. Dødeligheten for alle yrkesaktive 1960/1970 = 100	95	4.21. Andel som har hatt eller vært på besøk i løpet av en dag blant menn og kvinner gruppert etter yrkesaktivitet, etter alder og etter bostedstype. Prosent	126
3.23. Dødsfall blant barn 1—14 år, etter kjønn og årsak. 1978	97		
3.24. Dødsfall ved ulykker etter de døde kjønn og skadens ytre årsak	97	5. Utdanning	
3.25. Pasienter i somatiske sykehus og somatiske sykehjem	98	5.1. Personer 16 år og over, etter høyeste fullførte utdanning (nivå). Fylke. 1975. Prosent	145
3.26. Personer 16 år og over utenfor helseinstitusjon som har brukt beroligende midler eller medisiner for nervene. Prosent. Personer gruppert etter kjønn, alder og husholdningsinntekt	98	5.2. Elever etter skoleslag. 1960—1978. 1 000	145
3.27. Helseinstitusjoner etter type. 31. des. 1978	99	5.3. Andel kvinner i en del universitets- og høyskolestudier. 1964 og 1978. Prosent	146
3.28. Sykesenger på somatiske sykehus og sykehjem. Fylke. 31. des. 1978	99	5.4. Andel av grunnskolekullene 1974 og 1978 som fortsatte i utdanning 1. oktober samme år. Fylke. Prosent	146
3.29. Helsepersonell. Fylke. 31. des. 1978	100	5.5. Gymnaseksamen 1963 og 1977—78 og artianernes videreutdanning 1974 og 1978. Fylke	147
3.30. Innbyggere pr. yrkesaktiv person med medisinsk embetseksamen og innbyggere pr. yrkesaktiv godkjent spesialist. Fylke. 20. januar 1978	100	5.6. Andel av årskullene 16—24 år i ulike sosialgrupper/grupper for fars utdanningsnivå/familieinntekt, under utdanning 1. oktober 1975. Prosent	148
		5.7. Elever og studenter i en del utdanninger 1. oktober 1975, etter sosialgrupper. Prosent	149
4. Sosialt fellesskap		5.8. Andel av grunnskolekullet våren 1974 i utdanning 1. oktober 1974, etter sosialgruppe og kursplan og karaktergruppe. Prosent	150
4.1. Personer som har gode venner på stedet der de bor. 1973 og 1977. Prosent	114	5.9. Artianerfrekvens for menn og kvinner 1951, 1958 og 1963 og foreløpig artianerfrekvens 1976 i grupper for fars yrke. Prosent	150
4.2. Personer som har nære venner, etter kjønn. Prosent	114	5.10. Deltakere i voksenopplæring i prosent av folketallet over 15 år. 1975—76 — 1978—79. Fylke ..	151
4.3. Personer på ferietur om sommeren, som besøkte, overnattet hos eller reiste sammen med slektninger, venner og kjente. 1970, 1974, 1978. Prosent ..	116	5.11. Voksenopplæring i forbindelse med yrket. Deltaking etter kjønn og næring	151
4.4. Personer som pga. syketilfelle fikk praktisk hjelp fra ulike hold utenfor husholdningen. Prosent ..	117	5.12. Voksenopplæring utenom yrket. Deltaking etter kjønn og alder	152
4.5. Personer etter hvem de har å henvende seg til for praktisk hjelp i tilfelle sykdom. Prosent	117		
4.6. Familier med barn under 12 år som får regelmessig tilsyn av andre enn foresatte. Prosent	117	6. Inntekt	
4.7. Husholdninger etter boligens anskaffelsesmåte. Prosent	118	6.1. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning i grupper for hovedinntektstakerens kjønn og husholdningstype. 1976	159
4.8. Familier som utvekslet ulike tjenester med naboer. Prosent	118	6.2. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning i ulike sosioøkonomiske grupper. 1976	161
		6.3. Mannlige og kvinnelige inntektstakere og deres gjennomsnittsinntekt i 1979-kroner	163
		6.4. Inntektens fordeling på inntektsklasser som hver omfatter 1/10 av alle inntektstakere. Prosent ..	163
		6.5. Gjennomsnittlig inntekt pr. inntektstaker gruppet etter alder og geografisk område. 1976	163

	Side		Side
6.6. Mannlige og kvinnelige inntektstakere og gjennomsnittsinntekt i ulike sosioøkonomiske grupper. 1976.	164	9.6. Personer gruppert etter kjønn, etter tallet på ferietur dager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent	208
6.7. Gjennomsnittlig inntekt pr. inntektstaker gruppert etter alder, ekteskapelig status og kjønn. 1976.	165	9.7. Personer gruppert etter alder, etter tallet på ferietur dager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent	209
6.8. Husholdninger. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning i 1979-kroner	165	9.8. Personer gruppert etter yrke, etter tallet på ferietur dager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent	210
6.9. Inntektens fordeling på inntektsklasser som hver omfatter 1/10 av husholdningene. Prosent	166	9.9. Personer gruppert etter husholdningsinntekt, etter tallet på ferietur dager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent	210
7. Privat forbruk		9.10. Personer gruppert etter tilgang til fritidshus, etter tallet på helgeturer i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent	211
7.1. Utviklingen i sammensetningen av det private forbruket fra 1967 til 1974—76 for gjennomsnittshusholdningen. Prosent	175	9.11. Personer gruppert etter tilgang til fritidshus og lørdagsfriordning, etter tallet på helgeturer i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent	212
7.2. Sammensetningen av forbruket for gjennomsnittshusholdningen. 1974—76. I priser for 1976 og 1979	176	9.12. Personer gruppert etter tilgang til fritidshus og husholdningsinntekt, etter tallet på helgeturer i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent	212
7.3. Sammensetningen av matvareforbruket for gjennomsnittshusholdningen og pr. person. 1974—76. 1979-priser	177		
7.4. Forbruksutgift i alt og forbrukssammensetningen for ulike husholdningsgrupper. 1974—76	178	10. Deltaking i kulturelle aktiviteter	
8. Boforhold		10.1. Personer 15—74 år som har deltatt i forskjellige former for friluftsliv siste år. Prosent. 1974	223
8.1. Andel av husholdningene i ulike bostedsstrøk med eget WC og eget bad. 1960 og 1970. Prosent	185	10.2. Personer 16—74 år som har vært tilskuere til idrettsarrangementer siste år. Prosent. 1977	223
8.2. Husholdninger med fritidshus og med visse varige forbruksvarer. 1976. Prosent	186	10.3. Personer etter tallet på noen egenaktiviteter de deltok/hadde deltatt i. Prosent. 1977	224
8.3. Gjennomsnittlig antall timer tilbrakt i boligen. Timer pr. døgn	190	10.4. Personer 16—74 år som leser aviser, ukeblad, tidsskrift og bøker, og låner bøker på bibliotek. Prosent. 1977	225
8.4. Husholdninger etter type hus de bor i.	191	10.5. Personer etter tallet på kinobesøk siste år. Prosent	225
8.5. Husholdninger i de enkelte fylker etter botetthet (bosatte pr. rom). 1960 og 1970. Prosent	191	10.6. Personer etter hvor ofte de så på bestemte programposter på fjernsynet siste år. Prosent	226
8.6. Husholdninger i alt og husholdninger med forskjellig antall medlemmer, etter botetthet (bosatte pr. rom). 1960 og 1970. Prosent	192	10.7. Personer etter tallet på tradisjonelle kulturarrangementer de deltok i siste år. Prosent	227
8.7. Botetthet (bosatte pr. rom) i forskjellige typer av husholdninger. 1973. Prosent	192	10.8. Personer etter tallet på kulturaktiviteter de hadde deltatt i. Prosent. 1977	227
8.8. Husholdninger som har eget WC og eget bad i boliger med ulike byggeår. 1960 og 1970. Prosent	194		
8.9. Husholdningene i ulike bostedsstrøk, etter avgangshyppighet for offentlige transportmidler innen 1,5 km fra boligen. 1973. Prosent	194	11. Politisk deltaking	
8.10. Husholdningene i ulike bostedsstrøk, etter reisetid til dagligvareforretning. 1973. Prosent	195	11.1. Personer med høy aktivitet. Andel med samtaler og påvirkning blant menn og kvinner i ulik alder og på ulikt utdanningsnivå. EF-avstemmingen 1972 og Stortingsvalget 1977. Prosent	233
8.11. Husholdninger med barn i alderen 7—15 år i ulike bostedsstrøk, etter avstand til folkeskole. 1973. Prosent	195	11.2. Velgere i ulike aldersgrupper som endret valglista, etter viktigste grunn til endring. Prosent	235
8.12. Personer etter reisetid til legekontor, tannlegekontor og apotek eller medisinsutvalg. 1968 og 1975. Prosent	196	11.3. Andel av personer som er medlem av et politisk parti, og medlemmer som har vært på medlemsmøte det siste året. Prosent	237
8.13. Personer i ulike bostedsstrøk og hustyper, etter om de er plaget av luftforurensning på bostedet. 1973. Prosent	196	11.4. Andel av personer som er medlem av et politisk parti eller en politisk organisasjon. Kjønn/alder og ekteskapelig status/barnas alder/allmenn-utdanning/utdanningsnivå/yrkesaktivitet. Prosent	238
9. Fritid og ferie		11.5. Andel av personer som er medlem av et politisk parti eller en politisk organisasjon. Kjønn/alder og kommunetype/hovedyrke. Prosent	239
9.1. Andel av gifte kvinner som hadde mindre enn 2 timers fritid på en hverdag. Prosent	200	11.6. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet og alder. Prosent	240
9.2. Andel av personer som tilbrakte fritiden utenfor hjemmet, etter kjønn og husholdningstype. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent	202	11.7. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet og ekteskapelig status. Prosent ..	240
9.3. Yrkesaktive personer gruppert etter yrke, etter tallet på fridager i perioden 1. september 1977 —31. august 1978. Prosent	207	11.8. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet og omsorg for barn. Prosent ..	240
9.4. Yrkesaktive personer gruppert etter husholdningsinntekt, etter tallet på fridager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent ...	207	11.9. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet og utdanningsnivå. Prosent	241
9.5. Andel av yrkesaktive gruppert etter yrke, som hadde fri fra arbeidet til forskjellige tider siste år. Prosent	208		

	Side
11.10. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet, utdanningsnivå og alder. Prosent	241
11.11. Andel av personer etter hvor ofte de har diskutert politikk foran valget. Prosent	241
11.12. Andel i hver aldersgruppe som forsøkte å få noen til å stemme på et bestemt parti. Prosent	242
11.13. Andel av personer som så valgreportasjer i serien «Valgnytt» før valget. Prosent	242
11.14. Andel av personer som fulgte den avsluttende partilederdebatte i fjernsyn. Prosent	243
11.15. Personer med medlemskap i foreninger gruppert etter alder og utdanning. Prosent	243
11.16. Andel som er medlem av fagforening og andel av medlemmene som har vært på medlemsmøte siste år. Prosent	244
11.17. Andel som er medlem av bransje- eller yrkesorganisasjon og andel av medlemmene som har vært på medlemsmøte siste år. Prosent	244

12. Kriminalitet

12.1. Andel av personer som har vært utsatt for legems-krenkelser, tyveri og skadeverk i 1971 og 1974. Prosent	247

	Side
12.2. Forbrytelser etterforsket av politiet. Absolutte tall og prosent	248
12.3. Netto bevilgninger til enkelte poster på budsjettet for Justisdepartementet og tallet på stillinger ..	256
12.4. Ofre for lovbrudd etter grunn til å anmelde lovbruddet. Prosent. 1974	257
12.5. Ofre for lovbrudd etter grunn til ikke å anmelde lovbruddet. Prosent. 1974	257
12.6. Forbrytelser pr. 100 000 innbyggere etter art og kommunetype i 1978	258

13. Befolkning

13.1. Folkemengde, folketilvekst og fødselsoverskott .	272
13.2. Folkemengde og folketilvekst. Landsdel	272
13.3. Født, fruktbarhet, døde og dødelighet. Års-gjennomsnitt	273
13.4. Flytting fra og til utlandet	273
13.5. Folkemengde etter alder. Prosent. Registrert 1960 —1979 og framskrevet 1990 og 2000	274
13.6. Folketilvekst og nettoflytting. Fylke	274
13.7. Folkemengde og folketilvekst i prosent. Fylke .	275
13.8. Folkemengde etter alder. Prosent. Medianalder. Fylke. 31. desember 1978	276

Index of figures

	Page		Page
2. Employment		nervousness and depression last 12 months, by age and sex. Per cent	75
2.1 Labour force participation rates among persons aged 16—66 years, by sex marital status and age. Annual average 1979	33	3.4. Persons 16 years and over by physical ability, grouped by sex and age. Per cent	80
2.2. Labour force participation rates among persons aged 16—66 years, by level of education and sex. Annual average 1979	33	4. Social attachments	
2.3. Labour force participation rates among persons aged 16—66 years, by region and sex. Annual average 1979	34	4.1. Family nuclei by type and number of unmarried children under 20 years. 1979. Per cent	103
2.4. Employed persons aged 16—74 years, by sex and occupation. Annual average 1979. 1 000	36	4.2. Women 18—44 years in various age groups, by type of cohabitation. 1977. Per cent	104
2.5. Time spent on household work and family care. Average for all days. Hours	40	4.3. Estimated proportions of men still in their first marriage. The whole country. 1970—71, 1974—75 and 1978. Per cent	105
2.6. Unemployed persons by age and region as per cent of the labour force. Annual average 1979	43	4.4. Estimated proportions of men still in their first marriage. Oslo and Sogn og Fjordane 1974—75 and 1978. Per cent	106
2.7. Unemployed persons as per cent of the labour force. Quarterly figures. 1972 — 1979	44	4.5. Estimated proportions of men still in their first marriage at 65 years of age. County. 1978	107
2.8. Non-employed persons wanting work without seeking, by age and sex as per cent of the labour force. Annual average 1979	45	4.6. Population by age and marital status. Males. 1978	108
2.9. Non-employed persons wanting work without seeking, by age and region as per cent of the labour force. Annual average 1979	46	4.7. Population by age and marital status. Females. 1978	109
2.10. Non-employed persons 16—66 years, with problems in labour market attachment as per cent of the labour force. Annual average 1979	46	4.8. Frequency of visiting with parents, siblings and adult children. Per cent	110
2.11. Employed persons by troublesome working conditions experienced of at least 25 per cent of all the employed persons. 1977. Per cent	47	4.9. Persons seeing their parents, siblings and adult children regularly, by type of community. Per cent	111
2.12. Salaried employees and wage earners by various rights and benefits in their job of which at least 25 per cent experienced. 1973. Per cent ...	47	4.10. Persons seeing their parents, siblings and adult children regularly, by age. Per cent	112
2.13. Salaried employees and wage earners by information about and participation in training at work. 1st quarter 1978. Per cent	48	4.11. Daily contact with neighbours, by sex, age and type of community. Per cent	114
2.14. Employed persons by work-week arrangements. 1st quarter 1978. Per cent	48	4.12. Persons who participate actively in associations organizations, by sex and age. Per cent	119
2.15. Employed persons working more than 15 hours a week, by «commuting group». 1973. Per cent	49	4.13. Persons lacking different types of social contact. Per cent	120
2.16. Disability pensioners by age as per cent of the population in each group. The country and the counties Akershus and Finnmark. 31. Dec. 1979	50	5. Education	
2.17. Labour force participation rates 1972 — 1979 for 5-year cohorts of Norwegian females	51	5.1. Males and females 16 years and over, by level of highest education. Average duration of education 1950 — 1975	130
2.18. Labour force participation rates for 5-year cohorts of Norwegian males	52	5.2. Population 16 years and over, by level of highest education and age. 1975	131
3. Health		5.3. Males and females 16 years and over, by level of highest education. 1975	132
3.1. Days with reduced activity during 1975 according to sex and income. Per cent	69	5.4. Persons employed by industry with higher education than second level, first stage. Per cent	133
3.2. Mental problems among men and women. Per cent	75	5.5. Percentage of population in education, born 1948, 1953 and 1958	134
3.3. Persons who have suffered from anxiety, unrest,		5.6. Pupils who completed secondary general schools, upper stage in spring 1974 and 1978, by education 1 October same year	135
		5.7. Percentage of women in secondary schools/line of study	137

	Page
5.8. Pupils who completed secondary general schools, upper stage in spring 1978, by sex and type of school 1 October same year	138
5.9. Percentage of population 19—24 years in education at universities or colleges. County	139
5.10. Percentage of population in social group I and IV in education 1 October 1975, by age	140
5.11. Population 16—19 years in social group I and IV, by education 1 October 1975. Per cent	141
5.12. Population 20—24 years in social group I and IV, by education 1 October 1975. Per cent	141
5.13. Participation in all types of adult education, by sex and age. Per cent	143
5.14. Participation in adult education not connected to occupation, by sex and level of education. Per cent	143

6. Income

6.1. Average income per income earner in different groups of sex and age. 1976. 1 000 kroner	157
6.2. Average income per income earner, by region. 1976	157
6.3. Average disposable assessment income per household for married couples with and without children in different groups of number of income earners in the household. 1976. 1 000 kroner ..	160
6.4. Average disposable assessment income per household, by age of the main income earner. 1976. 1 000 kroner	161
6.5. Average disposable assessment income per household, by region. 1976. 1 000 kroner	162

7. Private consumption

7.1. Trends of budget stores from 1967 to 1974 — 1976 for some commodity and service groups. Per cent. Current prices	170
7.2. Budget stores for the average household. 1974—1976. Per cent	171
7.3. Food expenditure stores for the average household. 1974 — 1976. Per cent	172
7.4. Total consumption expenditure for different groups of households. 1974 — 1976. Kroner. 1979 prices	173
7.5. Budget stores of consumption for different groups of households. 1974 — 1976. Per cent ..	174

8. Housing

8.1. Percentage of households in different counties with more than 1 occupant per room. 1970. Per cent	182
8.2. All households and households with different number of members, by density of occupation (occupants per room). 1970. Per cent	183
8.3. Dwelling units completed by number of rooms. Per cent	184
8.4. Households with both private W.C. and private bath in different counties. 1970. Per cent	185
8.5. Households in different types of areas by tenure status. 1967 and 1973. Per cent	186
8.6. Households by type of development in the neighbourhood. 1973. Per cent	187
8.7. Households by frequency of departure for public transportation within 1.5 km from the dwelling. 1973. Per cent	188
8.8. Households by travelling time to grocery store. 1973. Per cent	188
8.9. Households with children 7—15 years of age by distance to primary school, first level. 1973. Per cent	189
8.10. Persons grouped by being bothered or not by polluted air at the place of residence. 1973. Per cent ..	189

	Page
8.11. Households bothered by noise in dwelling, by kind of noise. 1973. Per cent	190
8.12. Children not passengers in motor vehicles who were killed or injured in road traffic accidents. Killed or injured per 100 000 in each group. 1978	190
8.13. Households with both private W.C. and private bath in different types of households. Households bothered by cold and draft in dwelling. 1973. Per cent	193

9. Free-time

9.1. Amount of daily leisure time. Average for different days in the week. Hours	199
9.2. Amount of leisure time for men and women in different occupations. Average for different days in the week. Hours	200
9.3. Percentage having less than 2 hours leisure time on a week-day and average leisure time on week-days for men and women in different occupations	200
9.4. Percentage of persons with leisure time at different times of the day. Average for all days in the week	201
9.5. Employed persons by number of days off from work during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	203
9.6. Persons by number of days on holiday during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	204

10. Cultural participation

10.1. Persons 16—74 years who have participated in training or competition in keep-fit classes or athletic clubs. 1977. Per cent	215
10.2. Persons 16—74 years who have participated in different kinds of activities. 1977. Per cent	217
10.3. Persons in different age groups, by participation in various cultural arrangements. 1977. Per cent ..	218
10.4. Persons who are culturally passive. 1977. Per cent	220
10.5. Persons in different age groups, by number of some activities in which they participated/had participated. 1977. Per cent	224
10.6. Persons 16—74 years by participation in different cultural arrangements last year. 1977. Per cent	226
10.7. Persons in groups for level of education, by number of traditional cultural activities they have participated in. 1977. Per cent	228

11. Political participation

11.1. Members of political parties or organizations, by age and sex. Per cent	231
11.2. Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization and sex. Per cent	232
11.3. Males and females, by number of membership in different associations. Per cent	232
11.4. Votes cast as percentage of persons entitled to vote. Storting elections 1945 — 1977. Municipal council elections 1945 — 1979	234
11.5. Percentage poll among men and women in various age groups. Municipal council elections 1979	236

12. Crimes and criminals

12.1. Crimes investigated by the police per 1 000 population	249

	Page		Page
12.2. Offences against property investigated by the police	250	13.4. Rate of mortality for males and females. 1977—78	264
12.3. Offences of violence investigated by the police .	251	13.5. Females per 1 000 males in different age groups. 31 December 1979	265
12.4. Sexual offences	251	13.6. Population by sex and 5-year age groups. 31 December 1979. 1 000	266
12.5. Other offences	252	13.7. Population by sex and age. Registered 1979 and projected 2000. 1 000	267
12.6. Crimes per 1 000 population, by county	254	13.8. Annual percentage increase of population. County. 1976 — 1979. Areas are proportional to their populations	269
12.7. Persons charged by sex and age per 1 000 population	255	13.9. Median age of population. County. 31 December 1978	269
13. Population		13.10. Population. Region. 31 December 1979	270
13.1. Registered population 1920 — 1979 and projected population 1980 — 2025	261	13.11. Population by age. Region. Per cent. 31 December 1979	271
13.2. Live births, deaths, immigration and emigration. 1920 — 1979	262		
13.3. Age-specific fertility rates. 1950 — 1979	263		

Index of tables

2. Employment		Page		Page	
2.1.	Persons aged 16—74 years by activity. Annual average 1979. 1 000.....	32			
2.2.	Persons at work aged 16—74 years, by working hours per week and sex. Annual average 1979. 1 000.....	32	2.22.	Married women aged 16—66 years in households consisting of two or more persons, by age, by whether they are housewives, and by age of the youngest child. Annual average 1979. 1 000....	58
2.3.	Labour force participation rates among persons aged 16—66 years, by sex and residence. Annual average 1979.....	34	2.23.	Non-employed persons wanting work without seeking by reason for not seeking and by specifications of suitable work conditions. Annual average 1979. Per cent.....	59
2.4.	Employed persons aged 16—74 years in 1978, by activity one year later. Annual average. Per cent.....	35	2.24.	Non-employed persons wanting work in per cent of members in the labour force for persons aged 16—66 years grouped according to age and level of education. Annual average 1979.....	59
2.5.	Persons at work by number of man-hours worked per week and by sex. Annual average 1972 and 1979.....	37	2.25.	Unemployed persons and non-employed persons wanting work without seeking in 1978, by activity one quarter and one year later. Annual average 1978 and 1979.....	60
2.6.	Labour force participation rates among persons aged 16—66 years, by sex and marital status. Annual average 1972—79.....	38	2.26.	Percentage of persons employed in specified occupations who experienced troublesome working conditions. 1977.....	60
2.7.	Number of man-hours worked in household work and family care per week, by sex. 1972.....	39	2.27.	Percentage of salaried employees and wage earners grouped by sex and occupation, who had specified privileges and benefits. 1973.....	61
2.8.	Females aged 16—66 years in households consisting of two or more persons, by age and housewife activity. Annual average 1979.....	42	2.28.	Wage earners by sex, working hours per week and information about/participation in training at work. 1st quarter 1978. Per cent.....	61
2.9.	Unemployed persons 16—66 years, by age and sex and by region. Per cent of persons in the labour force. Annual average 1979.....	43	2.29.	Employed persons by working hours per week, sex and work arrangement. 1st quarter 1978. Per cent.....	62
2.10.	Unemployed persons by number of weeks since they started to search for a job. Annual averages 1975—79. Per cent.....	44	2.30.	Percentage disability pensioners in the population grouped by sex, age and county. 31/12 1979....	62
2.11.	Persons aged 16—74 years by sex, marital status and main activity. Annual average 1979. 1 000....	53	2.31.	Cases of sickness allowance terminated in 1977 and days of allowances per person with right to sickness allowance, by sex and age.....	63
2.12.	Non-employed persons aged 16—74 years, according to work experience during the last 12 months and by main activity. Annual average 1979.	53	2.32.	Persons affected by government measures to promote employment, by type of measure. 1971, 1975, 1978 and 1979. 1979 = 100.....	63
2.13.	Labour force participation rates among persons aged 16—66 years, by age, level of education and sex. Annual average 1979.....	54	2.33.	Persons employed and children in kindergartens, number of children under 7 years as per cent of all the children under 7 years. County. 1977.....	64
2.14.	Labour force participation rates among married females aged 16—66 years, by age and age of the youngest child. Annual average 1972—79.....	54			
2.15.	Employed females aged 16—74 years, by age and working hours per week. 1st quarter 1978.....	55			
2.16.	Percentages with given characteristics of work conditions for employees, grouped by sex and working time. 1st quarter 1978.....	55			
2.17.	Employed persons aged 16—74 years by working hours per week and occupation. Annual average 1979.....	56			
2.18.	Men and women aged 16—74 years and at work, by number of man-hours worked per week and industry. Annual average 1972 and 1979.....	57			
2.19.	Labour force participation rates among persons aged 16—66 years, by age. Annual average 1972—79.....	58			
2.20.	Employed persons aged 16—74 years in full-time employment wanting shorter weekly working hours, by weekly working hours wanted and by sex. 1st quarter 1978. 1 000.....	58			
2.21.	Average time spent by men and women in various types of household work and family care and percentage engaged in each activity.....				

3. Health

3.1.	Days with illness during the year 1975 among persons, by sex and age.....	68
3.2.	Morbidity prevalence per 1 000 non-institutionalized persons 1 October 1975.....	71
3.3.	New cases of cancer.....	73
3.4.	Notified cases of selected infectious diseases....	77
3.5.	Road traffic accidents involving personal injury.....	78
3.6.	Dental status for the non-institutionalized population over 16 years 1 October 1975. Per cent ..	81
3.7.	Dental status by age and income. 1975. Per cent ..	81
3.8.	Non-institutionalized population. Consultations with the health service during the year.....	83

	Page
3.9. Medical personell and pharmacies	86
3.10. Morbidity prevalence from different diseases. 1 October 1975. 111 persons per 1 000 and total of non-institutionalized population.	87
3.11. Morbidity prevalence from rheumatism for men and women in different age groups. 1 October 1975. 111 persons per 1 000 non-institutionalized population	87
3.12. Morbidity prevalence from dorsal sufferings for men and women in different age groups. 1 October 1975. Per 1 000 non-institutionalized population	88
3.13. Cases of illness per 1 October 1975, by diagnosis and duration. Per cent	88
3.14. Morbidity prevalence for selected diseases among economically active persons, by sex, diagnosis and occupational groups. Per 1 000 persons in each group	89
3.15. Disability pensioners by sex and main diagnosis. Per 31 December 1978	91
3.16. Causes of death in the total population in 1978	92
3.17. Morbidity prevalence from hypertension, by sex and age. Per 1 000 non-institutionalized persons. 1 October 1975	92
3.18. Morbidity prevalence from heart diseases, by sex and age. Per 1 000 non-institutionalized persons. 1 October 1975	92
3.19. Sex and age specific death rates, by cause. Deaths per 100 000 population. 1978	93
3.20. Ratio of male to female mortality from cardiovascular diseases. 1978. Female mortality = 100	94
3.21. Sex-specified mortality from selected causes, by county in relation to national average. 1971—1975. National average = 100	94
3.22. Index of mortality in the age group 20—69 years, by occupation and certain selected causes of death. 1970—1973. Mortality for all economically active persons 1960/1970 = 100	95
3.23. Deaths among children 1—14 years, by sex and cause. 1978	97
3.24. Accidental deaths by sex and external cause of injury	97
3.25. Patient population in somatic hospitals and nursing homes	98
3.26. Proportion of persons having used tranquilizers or other psychotherapeutical drugs. Per cent. Persons by sex, age and household income	98
3.27. Health institutions by type. 31 Dec. 1978	99
3.28. Beds in somatic hospitals and nursing homes. County. 31 Dec. 1978	99
3.29. Medical personell. County. 31 Dec. 1978	100
3.30. Inhabitants per economically active physician and inhabitants per economically active certified specialist. County. 20 January 1978	100

4. Social attachment

4.1. Persons having good friends in the place where they live. 1973 and 1977. Per cent	114
4.2. Persons with close friends, by sex. Per cent	114
4.3. Persons on summer holiday who visited, stayed overnight or travelled with relatives, friends and acquaintances. 1970, 1974, 1978. Per cent	116
4.4. Persons who, due to illness, received practical help from persons outside the household. Per cent	117
4.5. Persons by whom they can get help from in case of illness. Per cent	117
4.6. Families with children under 12 years of age. Child care by persons outside the household. Per cent	117
4.7. Households by means of acquiring dwelling. Per cent	118
4.8. Families exchanging some favours with neighbours. Per cent	118
4.9. Households who bought an expensive commodity, by main source of information. Per cent	118

4.10. Women's cohabitation in various age groups 18—44 years. Per cent	121
4.11. Women's cohabitation in various age groups 18—44 years, by type of area and regions. Per cent	122
4.12. Marriages contracted and dissolved	122
4.13. Percentage of males and females who have never been married. 1950—1978	122
4.14. Estimated age at marriage (average)	123
4.15. Estimated percentage still married males and females at selected ages	123
4.16. Persons having good friends in the place where they live, by age and type of community. 1973. Per cent	123
4.17. Frequency of visiting with parents, siblings and adult children. Per cent	124
4.18. Time spent on child care by parents in groups for sex and the youngest child's age. Average for all days. Hours	125
4.19. Percentage of parents who performed different types of child care in the course of the day. Average for all days	125
4.20. Time spent on different kinds of leisure time activities. Average for weekdays (Monday—Friday) and Sundays. Hours	125
4.21. Percentage of males and females in groups for employment status, age, and type of community who have had or been on a visit in the course of a day	125

5. Education

5.1. Persons 16 years and over, by highest education completed (level). County. 1975. Per cent	145
5.2. Pupils by type of school. 1960—1978. 1 000	145
5.3. Percentage women in some university studies. 1964 and 1978	146
5.4. Percentage of pupils who finished basic school 1974 and 1978 in education 1 October same year. County	146
5.5. Secondary general school, upper stage 1963 and 1977—78 and further education 1974 and 1978. County	147
5.6. Percentage of population 16—24 years in education, by social group/father's education/family income. 1 October 1975	148
5.7. Pupils and students in some educations 1 October 1975, by social group. Per cent	149
5.8. Percentage of the pupils who finished basic schools, upper stage in spring 1974 who was in education 1 October 1974, by social group, curriculum and marks	150
5.9. Frequency of graduates from secondary general schools in 1951, 1958 and 1963, and preliminary frequency 1976, by sex and father's occupation. Per cent	150
5.10. Participants in adult education as per cent of population over 15 years. 1975—76 — 1978—79. County	151
5.11. Occupation-related adult education. Participation by sex and industry	151
5.12. Adult education not related to occupation. Participation by sex and age	152

6. Income

6.1. Average disposable assessment income for households in groups for sex of the main income earner and type of household. 1976	159
6.2. Average disposable assessment income per household in socio-economic groups. 1976	161
6.3. Male and female income earners and their average income in 1979 kroner	163
6.4. Distribution of income among groups each comprising 1/10th of the income earners. Per cent	163
6.5. Average income for income earners grouped by age and region. 1976	163

6.6.	Male and female income earners and average income in different socio-economic groups. 1976	Page 164
6.7.	Average income per income earners an average income in different solio-economic groups. 1976	165
6.8.	Households. Average disposable assessment income per household in 1979 kroner	165
6.9.	Distribution of income among groups each comprising 1/10th of the households. Per cent	166

7. Private consumption

7.1.	Trends in private consumption shares from 1967 to 1974—76 for the average household. Per cent	175
7.2.	Consumption expenditure for the average household. 1974—76. 1976 and 1979 prices	176
7.3.	Consumption of food for the average household and per person. 1974—76. 1979 prices	177
7.4.	Total consumption expenditure and budget shares for different groups of households. 1974—76	178

8. Housing

8.1.	Percentage of households which have private W.C. and private bath in different types of areas. 1960 and 1970	185
8.2.	Households with holiday houses and certain durable consumer goods. 1976. Per cent	186
8.3.	Average number of hours spent in the dwelling. Hours per day	190
8.4.	Households by type of house	191
8.5.	Households in each county by density of occupation (occupants per room). 1960 and 1970. Per cent	191
8.6.	Households, total and households with different number of members, by density of occupation (occupants per room). 1960 and 1970. Per cent.	192
8.7.	Density of occupation (occupants per room) in different types of households. 1973. Per cent	192
8.8.	Households which have private W.C. and private bath in dwellings with different years of construction. 1960 and 1970. Per cent	194
8.9.	Households in different types of areas, by frequency of departure with public transportations within 1.5 km from the dwelling. 1973. Per cent	194
8.10.	Households in different types of areas, by travelling time to grocery store. 1973. Per cent	195
8.11.	Households with children 7—15 years of age in different types of areas, by distance to primary school, first level. 1973. Per cent	195
8.12.	Persons by travelling time to doctor's office, dentist's office and chemist's shop. 1968 and 1975. Per cent	196
8.13.	Persons in different types of areas and types of houses grouped by being bothered or not by polluted air at the place of residence. 1973. Per cent	196

9. Free-time

9.1.	Percentage of married women having less than 2 hours leisure time on a weekday	200
9.2.	Percentage of persons who spent leisure time outside the home, by sex and type of household. Average for all days. Per cent	202
9.3.	Employed persons grouped by occupation, by number of days off during the period 1 September 1977 — 31. august 1978. Per cent	207
9.4.	Employed persons grouped by household income, by number of days off during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	207
9.5.	Percentage of employed persons grouped by occupation, having days off from work at different times of the year	208

9.6.	Persons grouped by sex, by number of days on holiday during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	Page 208
9.7.	Persons grouped by age, by number of days on holiday during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	209
9.8.	Persons grouped by occupation, by number of days on holiday during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	209
9.9.	Persons grouped by household income, by number of days on holiday during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	210
9.10.	Persons grouped by access to holiday house, by number of week-end trips during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	210
9.11.	Persons grouped by access to holiday house and arrangements for Saturday off, by number of week-end trips during the period 1 September 1977 — 31 August 1978. Per cent	211
9.12.	Persons grouped by access to holiday house and household income, by number of week-end trips during the period 1 September 1977 — 31 august 1978. Per cent	212

10. Cultural participation

10.1.	Persons 15—74 years who have participated in various kinds of outdoor life last year. Per cent. 1974.	223
10.2.	Persons 16—74 years who have attended sports events. Per cent. 1977.	223
10.3.	Persons by number of activities in which they participated/had participated. Per cent. 1977	224
10.4.	Persons 16—74 years who read newspapers, weekly magazines, periodicals, books and borrow books from libraries. Per cent. 1977	225
10.5.	Persons by the number of visits to the cinema last year. Per cent.	225
10.6.	Persons by the number of times they watched selected programmes on television last year. Per cent	226
10.7.	Persons by number of traditional cultural arrangements in which they participated last year. Per cent	227
10.8.	Persons by number of cultural activities in which they had participated. Per cent. 1977	227

11. Political participation

11.1.	Persons with high activity. Percentage in discussions and trying to influence others among males and females, groups of age and groups of level of education. The EC-referendum 1972 and the Storting Election 1977	233
11.2.	Voters of various age groups having corrected the electoral list, by main reason for correction. Per cent	235
11.3.	Percentage of persons who are members of a political party and members who have attended association meetings the last year	237
11.4.	Percentage of persons who are members of a political party or organization. Sex/age and marital status/age of children/general education/level of education/labour force participation	238
11.5.	Percentage of persons who are members of a political party or organization. Sex/age and type of municipality/main occupation	239
11.6.	Members of political parties or organizations, by level of activity, age and sex. Per cent	240
11.7.	Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization, marital status and sex. Per cent	240
11.8.	Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization and care for children in different age groups and sex. Per cent	240

	Page
11.9. Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization, education and sex. Per cent.	241
11.10. Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization, education and age. Per cent.	241
11.11. Percentage of persons according to frequency of discussing politics before the election.	241
11.12. Percentage in each age group who tried to make someone to vote on a specific party.	242
11.13. Percentage of persons who viewed electoral programmes before the election. Per cent.	242
11.14. Percentage of persons who paid attention to the finishing party leader debate on TV.	243
11.15. Persons with membership in associations grouped by age and education. Per cent.	243
11.16. Percentage members of trade union and share of the members who have attended association meetings last year.	244
11.17. Percentage members of branch or occupational organization and share of the members who have attended association meetings last year.	244
 12. Crimes	
12.1. Percentage of persons who had experienced incidences of violence, larcenies and offences inflicting damage to property in 1971 and 1974.	247

	Page
12.2. Crimes investigated by the police. Number and per cent.	248
12.3. Net grants to certain items of the budget for the Ministry of Justice and number of positions. ...	256
12.4. Victims of crimes by reason to report the offence. Per cent. 1974.	257
12.5. Victims of crimes by reason not to report the offence. Per cent. 1974.	257
12.6. Crimes per 100 000 population by type and type of municipality in 1978.	258

13. Population

13.1. Population, increase of population and excess of births.	272
13.2. Population and increase of population. Region.	272
13.3. Births, fertility, deaths and mortality. Annual average.	273
13.4. Immigration and emigration.	273
13.5. Population by age. Per cent. Registered 1960—1979 and projected 1990 and 2000.	274
13.6. Increase of population and net migration. County.	274
13.7. Population and annual percentage increase of population. County.	275
13.8. Population by age. Per cent. Median age. County. 31 December 1978.	276

1. Oversikt over ulikheter i levekår

Innledning

I Sosialt utsyn forsøker vi å tegne et bilde av levekårene i Norge. Vi støtter oss på talloppgavene som er tilgjengelige gjennom offisiell statistikk, med de muligheter og begrensninger det medfører. Levekårsstatistikken dekker ikke i dag like godt alle de områder det er interesse for. Mange sider ved levekårene vil det i tillegg også være umulig å kartlegge statistisk. Den offisielle statistikken belyser heller ikke situasjonen til alle grupper like godt. Særlig er det store mangler ved det vi vet om barnas levekår.

I hvert av kapitlene 2 til og med 13 belyser vi bare ett eller noen få beslektede levekårsspørsmål. Vi stiller spørsmål om hvor syke vi er (helsekapitlet), hva slags arbeidsmarkedsproblemer som finnes (kapitlet om arbeid) og f. eks. hvilket utdanningsnivå befolkningen nå har (kapitlet om utdanning).

Denne formen gjør det mulig å presentere noenlunde samlet det vi vet om situasjonen i dag innen hvert enkelt levekårsområde, hva vi vet om utviklingen fram til situasjonen i dag og hva statistikken forteller om ulikheter mellom grupper i befolkningen. Men en slik presentasjonsform har også sine ulemper. For leseren er det vanskelig å se om ulikhetene går igjen fra område til område, eller om mønstret er preget av at ulikhetene jevner seg ut. I dette kapitlet sammenligner vi derfor situasjonen til viktige grupper i befolkningen for å vise noen mønstre i ulikheten. Vi har delt befolkningen inn etter alder, kjønn og bostedsfylke. I Sosialt utsyn har vi med både statistikk som forteller om velferd og statistikk som mer sier noe om livsstil. Med velferd tenker vi på forhold som helse, inntekt, utdanning, sosial kontakt osv. Helt enkelt sier vi at det er bedre å være frisk enn syk, ha høy inntekt enn lav inntekt, ha lang enn kort utdanning, være godt sosialt forankret enn isolert.

En rekke data kan ikke brukes til å rangere folks situasjon, men kan likevel være interessante å ta med i en levekårsbeskrivelse. Dette gjelder forhold som det å arbeide i primærnæringene i motsetning til i servicenæringene, å være gift i motsetning til å være ugift, bo i rekkehus i motsetning til å bo i våningshus osv.

Vi har i dette oversiktskapitlet bare tatt med et lite utvalg av levekårsmaal fra de forskjellige kapitlene i Sosialt utsyn. I en bredere anlagt oversikt er det imidlertid rimelig også å ta med tall som forteller oss om ulikheter i det vi her foreløpig har kalt livsstil.

Alder og levekår

Situasjonen er dårligst for de eldste

Når vi sammenligner levekårene til personer i ulike aldersgrupper gir tallene et inntrykk av systematisk skjevhet. De eldre, vi tenker her på alle over 67 år, kommer gjennomsnittlig dårligst ut nesten uansett hvilket velferdsområde vi tar for oss.

At de eldre har dårligere helse enn andre er velkjent. Her kan Sosialt utsyns helsekapittel utdype våre forestillinger om hvor store helseforskjellene er og hva slags helsebrister forskjellene gjelder. Velkjent er det også at de eldre i sin ungdom gjennomgående fikk langt kortere utdanning enn det som er vanlig for ungdom i dag. Denne forskjellen kommer til uttrykk på mange måter. Bare en tredel av de over 67 år har mer enn folkeskole. I dag tar mer enn 90 prosent av de unge mer enn grunnskole, som nå er niårig.

Men også for levekårsområder som ikke kan føres tilbake til biologisk endring eller til oppvekstvilkår er situasjonen stort sett dårligere for de eldre enn for de andre aldersgruppene. Dette gjelder boligstandard, inntektsforhold, kulturell deltaking og politisk aktivitet. Langt flere av de eldre mangler WC eller bad i boligen sin og flere er også plaget av kulde og trekk i boligen. De eldres husholdninger disponerer langt mindre for kjøp av varer og tjenester enn andre. Mens gjennomsnittet for alle husholdninger var 53 000 kroner i 1976 hadde de eldre 32 000 kroner til disposisjon. Dette var under halvparten av inntekten i de husholdningene hvor hovedinntekstakeren var mellom 40 og 59 år.

Tallene gir et klart inntrykk av at kulturell passivitet øker med alderen. Men bildet har også noen interessante nyanser. De eldre leser like mye som folk i yngre aldre. Dette gjelder alle former for lesing; aviser, tidsskrifter, bøker og ukeblader. De følger også like godt med i fjernsynsteatret og ser mandagsfilmen på TV like ofte som andre. Heller ikke det å gå på konsert med klassisk musikk synes å være avhengig av alder.

De eldre er mer politisk passive enn andre hvis vi ser på helheten i deres deltaking. Men akkurat når det gjelder medlemskap i de politiske partiene og særlig når vi ser partiene og de politiske organisasjo-

nene under ett, ligger de eldres interesse på høyde med de noe yngre og faktisk langt over de helt unges interesse.

De eldres mer passive tilværelse fører også til at de skjernes mot en del velferdsplager. Dette gjelder særlig de tradisjonelle arbeidsløshetsproblemene og risikoen for å bli ofre for kriminalitet. (Noe som ikke betyr at de eldre er mindre redd for å bli utsatt for f. eks. vold og tyveri.)

Foreløpig vet vi ikke tilstrekkelig om sosial isolasjon i Norge til å trekke entydige konklusjoner om ulikhet her. Men tallene tyder på at de eldre er mer solert enn andre. En stor prosentdel er enker eller enkemenn, mange opplever at søsken dør fra. Også kontakt med naboene er mindre vanlig blant de eldre og det er tydelig at de eldre har færre nære venner enn folk i andre aldersgrupper.

De unges levekår — et tvetydig bilde

Når vi her snakker om de unge, tenker vi på gruppa i alderen 16 til 25 år. Deres situasjon skiller seg positivt fra situasjonen til de andre aldersgruppene ved at de i gjennomsnitt har mye lengre utdanning, at de har bedre helse og at de på en rekke områder er klart mer aktive. Forskjellen mellom de unges utdanning og utdanningsbakgrunnen til resten av befolkningen kan illustreres på mange måter. I 1975 hadde rundt 8 prosent av befolkningen totalt sett én eksamen fra universitetet eller høyskole. Blant de unge vil tallet ligge på noe over 25 prosent.

Mens de unge i gjennomsnitt ligger til sengs 6 dager i året på grunn av sykdom, er tallet for personer i åra rett før pensjonsalderen hele 12 dager pr. år. De unge har også en bedre psykisk helse enn andre.

Det forbauser vel ingen at unge oftere enn andre driver idrett og mosjon eller at de er ivrigere kinegjengere. Men det er verdt å merke seg at de unge er mer aktive enn andre nesten uansett hvilken type av kulturell aktivitet vi ser på. De går oftere på museum, teater, kunstutstilling og deltar også oftere selv i korps eller i sangkor.

Levekårene til de unge har også en rekke negative trekk når vi ser situasjonen for alle unge under ett. De unge er langt oftere rammet av arbeidsløshet, de blir oftere enn andre siktet for lovbrudd og de er politisk mer passive enn andre i yrkesaktiv alder. Arbeidsmarkedsproblemene er for visse mål seks ganger så store blant de unge som for resten av befolkningen i yrkesaktiv alder. Prosentdelen som blir siktet for lovbrudd i løpet av et år når nesten opp i 2 i enkelte aldre blant de unge. I aldrene over 40 år blir hvert år under 0,1 prosent av alle siktet for lovbrudd. De unges politiske passivitet er særlig tydelig når det gjelder medlemskap i partier, organisasjoner og ved deltaking i valg. For andre typer av politisk aktivitet er imidlertid ikke forskjellene så store. Tallene vi i dag har for de unges materielle situasjon, peker i retning av at standarden er langt lavere enn for andre i yrkesaktiv alder. Både når det

gjelder disponibel husholdningsinntekt og personlig inntekt ligger de unge svært lavt.

Selv om oppgavene over inntekt ikke tillater noen kartlegging i detalj, er det likevel mulig å skimte noen nyanser i bildet. Dette har særlig med følgende faktorer som skaper forskjeller blant de unge; 1) etableringsfase med høye utgifter, 2) utdanningssituasjon med lån som kommer i tillegg til egen inntekt og 3) det å tilhøre foreldrenes husholdning med mulighet for å få en del «gratisgoder».

Det er vel særlig de i etableringsfasen som opplever materielle velferdsproblemer. Da øker utgiftene sterkt samtidig med at omsorgen for barna reduserer muligheten for inntekt.

Det er langt vanligere blant de unge enn for resten av befolkningen å ha fortrolige venner. Bare en femdel oppgir at de mangler en slik venn. Et interessant spørsmål reiser seg da om denne forskjellen forteller oss noe om forholdet mellom alder og velferd, eller om det varsler en ny livsstil hvor vennskap utenom den nære familien vil stå mer sentralt.

Har livet et velferdsmessig høydepunkt?

Tallene tillater oss å si et forsiktig ja på dette spørsmålet dersom vi knytter velferd bare til materiell standard. Vi har tall som viser hvordan inntekten varierer med alderen (for året 1976). Husholdningsinntekten er høyest for dem som er mellom 40 og 60 år. Men særlig er inntektsforholdene gode der hovedinntektstaker er mellom 50 og 60 år. Her er nemlig husholdningsinntekt pr. medlem i husholdningen på topp. Det skyldes det forholdet at størrelsen på husholdningen halveres fra tiåret mellom 40 og 50 år til tiåret mellom 50 og 60 år. Tallene for politisk aktivitet peker ut de i yrkesaktiv alder over 50 år som noe mer enn andre er knyttet til politiske partier og organisasjoner og til bransje- og fagforeninger. Men tallene gir for øvrig ikke grunnlag for å si at det er noen spesiell alder som dominerer i politikken, slik vi måler politisk deltaking.

Det er noen kulturelle aktiviteter hvor deltaking ikke synes å være påvirket av alder. Men der alderen gjør seg gjeldende synker aktiviteten stort sett jevnt med alderen.

Vi har pekt på at personer i aldrene like over 50 år opplever at familien eller husholdningen blir mindre. Dette skyldes særlig at barna flytter hjemmefra. Familielivet skifter karakter. Men tallene for nære venner gir oss ingen tegn på at folk i denne alderen endrer sine sosiale kontakter i mer utadvendt retning. I alle fall forteller den tilgjengelige statistikken oss at det ikke er mer vanlig i disse enn i aldrene under å ha nære venner utenom familien. I alderen 50 til 66 år er det nær innpå halvparten som oppgir at de ikke har slike sosiale kontakter. Heller ikke på dette velferdsområdet ser det ut til å være slik at middelaldrende personer opplever noe høydepunkt i livet.

Menn og kvinner lever forskjellig

Sosialt utsyn gir et klart bilde av at livssituasjonen ikke er den samme for menn og kvinner. For de levekårsområdene tallene dekker, får vi et inntrykk av regelmessighet i forskjellene mellom kjønnene. Der forskjellene er klare er det alltid, eller i alle fall nesten alltid, slik at kvinnene i gjennomsnitt kommer dårligst ut. Nå er ikke en slik konklusjon oppsiktsvekkende. Den samsvarer vel med forestillinger folk flest har om ulikhetene mellom kjønnene. Bidraget fra Sosialt utsyn ligger kanskje heller ikke først og fremst i å bekrefte «hva alle allerede vet», men å peke på de tall som støtter slike oppfatninger. Det er også interessant å få kartlagt alle de velferdsområdene hvor det ikke er lett å få øye på ulikheter ut fra hva vi vet i dag.

Det er særlig fem levekårsområder hvor kvinner er klart dårligere stilt sammelignet med menn.

Når vi går igjennom konklusjonene i Sosialt utsyns kapitler er det særlig fem levekårsområder (av i alt ca. 20) hvor menn har en bedre situasjon, i alle fall i gjennomsnitt, enn kvinnene. Områdene som peker seg ut er 1) arbeidsmarkedsproblemer, 2) utdanningsbakgrunn, 3) politisk deltaking, 4) personlig inntekt og 5) psykisk velvære.

Rundt 3 prosent av kvinnene er arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Tilsvarende tall for menn er 2 prosent. Men mange, særlig kvinner, ønsker inntektsgivende arbeid uten aktivt å søke etter det. I alt 84 000 kvinner var i en slik situasjon i 1979, mens «bare» 25 000 menn hadde dette arbeidsmarkedsproblemet. I prosent er dette 11 og 2 for henholdsvis kvinner og menn.

I 1975 hadde menn gjennomsnittlig 9,5 års utdanning og kvinner 8,9 år. Prosentdelen med universitet og høyskole var også svært ulik; 11 prosent av mennene og 6 prosent av kvinnene hadde slik utdanning. Ungdommens utdanningsvalg bryter noe med dette mønstret, og vi ser på det seinere i oversikten.

Medlemskap i et parti er ett av mange uttrykk for politisk deltaking. Nesten hver femte mann er medlem og omtrent hver tiende kvinne. Langt fra alle er aktive. Holder vi passive partimedlemmer utenfor, er kjønnsforskjellene imidlertid enda større.

Menn tjener mer enn kvinner. I 1976 var inntekten til menn i gjennomsnitt mer enn det dobbelte av hva kvinner tjente. 48 000 kroner mot 22 000 kroner. Forskjellen skyldes både at mange kvinner arbeider deltid og at kvinner gjennomgående har lavere lønn enn menn. Dette betyr at kvinnene tar hjem en klart mindre del av hva husholdningene samlet kan disponere til kjøp av varer og tjenester.

Til slutt vil vi trekke fram at kvinner opplever redusert psykisk velvære oftere enn menn. Mens 28 prosent av kvinnene hadde vært plaget av angst, uro, nervøsitet eller depresjon, opplevde 13 prosent av mennene at de hadde slike plager. (Tallene gjelder i løpet av ett år.)

Områder hvor menn og kvinner stiller likt

I dag vet vi også mye om den norske befolkningens fritid og kulturelle aktiviteter. Legger vi til grunn flere mål for fritid får vi et bilde hvor fritidssituasjonen synes å være lik for menn og kvinner. Menn har kanskje noe mer daglig fritid, og kvinner noen flere dager hvor de reiser bort på ferie (Ferie og ferieturer betyr ikke nødvendigvis det samme for menn og kvinner. Fremdeles er det nok slik at småbarnsmødre også tar en større del av omsorgsarbeidet enn småbarnsfedre.)

På det kulturelle området er det også noen små særegenheter. Menn er noe mer interessert i å drive med og å se på idrett, mens kvinner noe mer energisk går i teater og opera. Likheter er imidlertid det som slår en når tallene vurderes under ett.

Er kvinner sykere enn menn?

Tallene i Sosialt utsyn støtter ikke uten videre en slik konklusjon. Dødelighetstallene gir oss grunnlag for å trekke den motsatte konklusjonen. Menn har en høyere dødelighet enn kvinner i alle aldre. På grunn av hjertesykdommene og til en viss grad også kreft har avstanden i levealder bare økt år for år etter krigen. Forskjellen er nå på hele 6 år, 72 år for menn mot 78 år for kvinner.

Vi kan på annen side se på nedsatt psykisk velvære som en helseplage. Da har spørsmålet i overskriften noe mer for seg. Men mange psykiske plager ligger utenfor helsetjenestens kompetanse. Det er også sterkt diskutert om alle psykiske plager bør falle innenfor sykdomsbegrepet. Ser vi på de kroppslige sykdommene finner vi både manns- og kvinnesykdommer. Men totalt sett gir tallene neppe grunn til klare konklusjoner om sykighetsforskjeller. Kvinner er sengeliggende på grunn av sykdom noen flere dager enn menn pr. år. I høyere alder har kvinner også noe dårligere førlighet enn menn. Det kan selvfølgelig bygge opp under bildet av kvinners oversykkelighet. I Sosialt utsyn vil vi imidlertid være forsiktig med konklusjonen og mener vel at det er rimelig å si at kjønnene står helsemessig noenlunde likt.

Er menn mer isolert enn kvinner?

I kapittel 4 om sosialt fellesskap tar vi opp begreper som sosial isolasjon, sosial forankring og ensomhet. En klargjøring av disse begrepene er i seg selv en stor oppgave. I tillegg kommer problemet med at vi har lite statistikk som kan fortelle oss om situasjonen på dette levekårsområdet. De tall vi har gir imidlertid et bilde, om enn svært vagt, av mindre ulikhet mellom kjønnene enn man kanskje skulle vente. Menn og kvinner holder kontakt med sine søsken, sine foreldre, sine egne voksne barn i samme

grad. Det er heller ingen forskjell i menn og kvinners kontakt med naboer. Kvinner går på og får besøk noe oftere enn menn, noe menn nok tar igjen i kontakt og samvær på arbeidsplassen. Den serien av tall vi allerede har, peker altså mot en bemerkelsesverdig likhet i mønstret for sosial kontakt. På ett område er det nok likevel en forskjell. Noen flere menn enn kvinner oppgir at de ikke har fortrolige venner utenom den nærmeste familien. Tallene er her 31 prosent for kvinner og 43 prosent for menn. Tolket som velferdsproblem, noe ikke alle vil være enig i, kan vi imidlertid like gjerne si at det viktige her er at så mange, uansett kjønn, erfarer denne formen for isolasjon. Men tallene sier selvsagt lite om arten og kvaliteten av kontaktene.

Peker ungdommens utdanningsvalg mot større likhet?

Det er lett å svare ja på det. Men vanskeligere er det å gi svar på om gutter og jenter i dag står likt utdanningsmessig. Det er i alle fall tre sider ved utdanning vi da kan trekke fram. Hvor mange år man er under utdanning, hvor lang den lengste utdanningen er (dersom man tar flere) og hva slags kvalifikasjoner utdanningen gir. I dag er det langt mer vanlig blant jenter enn blant gutter å ta «omveier» i utdanningssystemet, f. eks. gymnas før yrkesskole eller å ta et fag på universitet før annen høyere utdanning. Tallene kan tyde på at jenter i dag tar mer skolegang enn gutter. Men likevel er deres lengste fullførte utdanning fremdeles noe kortere enn guttenes. Utdanning øker ikke bare kunnskapen, men den gir også et sertifikat for bestemte typer jobber. Gjennom sine utdanningsvalg kvalifiserer jenter og gutter seg for noe forskjellige typer av yrker. Det er vanskelig å rangere yrker i en velferds-sammenheng og å si noe om belønninger og byrder hvert yrke vil ha i framtida. Men fremdeles er det nok slik at jentene gjennom utdanningen vil være bundet til færre yrker, yrker med noe lavere betaling og kanskje noe mindre selvstendighet. Dette betyr imidlertid ikke at ikke jentenes utdanningsvalg kan gi dem velferdsfordeler utenom arbeidsmarkedet.

Vi vet for lite om hvem som er ofre for lovbrudd

Vold og tyveri er vel de viktigste velferdsplagene når vi ser alle lovbrudd under ett. Tallene vi har her gir et klart bilde av at menn er dårligst stilt. De er oftest ofre for vold og tyveri. Men spørsmålet er om vi kan stole på tallene våre. Tallene stammer fra hva folk selv oppgir i intervjuundersøkelser. Når folk blir spurt om de er blitt utsatt for lovbrudd er det grunn til å tro at familievold i noen grad holdes utenfor. Det kan også tenkes at menn noe oftere enn kvinner oppgir tyveri fra bil, hytte og hjem selv om dette kan ses på som tyveri fra fellesgoder for hele

familien. Svakheten ved tallene betyr at vi foreløpig ikke kan danne oss noe klart bilde av virkeligheten på dette velferdsområdet.

Har menn og kvinner samme materielle standard?

Dette spørsmålet åpner for mange spennende refleksjoner. Svaret avhenger av hvordan vi ser på ektefeller og til en viss grad forholdet mellom søstre og brødre innen en og samme familie eller husholdning.

Normalt tenker vi oss vel levekårssituasjonen til en familie slik: Familien har samme glede av boligen de bor i. De bor like trangt, er utsatt for den samme støy og trekk, gjør bruk av samme kjøleskap og vaskemaskin. Familien har også samme nytte av et fritidshus, og penger som går til felles ferie er også felles forbruk osv. Godtar vi et slikt syn, betyr det også at gutter og jenter, og gifte menn og kvinner har samme materielle standard, i gjennomsnitt. Forskjellen mellom kjønnene vil vi først ha dersom de få ugifte av hvert kjønn har svært ulik materiell standard.

Når vi betrakter personer i samme familie under ett, ser vi ingen velferdsmessig betydning (vel og merke av materiell art) i hvem som skaffer pengene til felles forbruk og vi antar at den materielle velferd eller standard er jevnt fordelt innen familien. Det siste kan vi tvile på. Men vi kan ikke erstatte tvil med viten uten omfattende undersøkelser om hva som foregår i de tusen hjem. Og det er heller ikke gitt hva vi skal lete etter. Mulighetene er mange. Vi kan undersøke hvem som bestemmer innkjøp, hvem som forbruker og bruker mest, hvem som opplever størst glede over det som kjøpes inn eller hvis vi antar at behovene er forskjellige, kan vi prøve å undersøke hvem som får sine behov best dekket.

Ut i fra hva vi i dag vet kan foreløpig konklusjon være denne: Menn og kvinner har i dag omtrent samme boligstandard, forbruksnivå, bruker like mye av offentlige «gratisgoder» og disponerer omtrent like mange varige forbruks-goder, forutsatt en «rettferdig» fordeling innen familien. Dette gjelder for situasjonen i dag hvor 90—95 prosent av kvinnene og 85—90 prosent av mennene gifter seg. (Prosentvis færre menn og kvinner, fordi det fødes 6 prosent flere gutter.)

Hvis færre gifter seg og færre av de skilte gifter seg igjen kan situasjonen bli en annen.

Geografiske forskjeller i levekår

Tilgjengelig statistikk gjør det mulig å trekke tre konklusjoner om hvordan levekårene er fordelt mellom befolkningene i våre 19 fylker i dag.

Uansett hvilket mål for levekår vi tallfester får vi et bilde av geografisk ulikhet. Forskjellene er særlig

markante når det gjelder områder som: 1) utdanningsbakgrunn, 2) personlig inntekt, 3) arbeidsmarkedsproblemer, 4) kriminalitet og 5) boforhold. Levekårsforskjellene er klare, men ikke så store for 6) helse, 7) husholdningsinntekt og 8) sosialt fellesskap. For områdene som dekker 9) kulturell deltaking, 10) partipolitisk aktivitet og 11) ferie og fritid er forskjellene ikke større enn at det kan være rimelig å snakke om en slags geografisk likhet.

Tallene for levekårene gir også et bilde av systematiske forskjeller. Befolkningen i Nord-Norge er svært ofte dårligst stilt og kommer sjeldent best ut av de ulike målingene vi i dag kan gjøre.

Med utgangspunkt i disse to konklusjonene om den faktiske fordelingen av levekårene, kan vi også formulere en tredje: Det er ikke uten videre mulig å peke på noen systematisk opphopning av velferdsgoder i noen av fylkene. Det vil derfor være problematisk å peke ut det fylket hvor befolkningen har høyest velferd, når vi ønsker å ta alle velferdsforhold med i betraktning.

Utdanning

I gjennomsnitt var utdanningslengden 9,2 år i 1975 for voksne personer i Norge. For Oslo og Akershus var gjennomsnittet nesten 10 år, mens hele 9 fylker hadde et gjennomsnitt under 9 år. Nordland (8,7 år), Troms, Finnmark, Nord-Trøndelag, Hedmark, Oppland (8,8 år), Østfold og Vestfold og Sogn og Fjordane (8,9 år). Prosentdelen som hadde utdanning på universitets- og høghskolenivå (altså 13—20 års utdanning) varierer enda sterkere. Akershus og Oslo ligger best an. Her var tallene henholdsvis 14,7 og 13,9 prosent. I 6 fylker var prosentdelen med universitets- og høghskoleeksamen under 6 prosent: Nordland (5,6), Finnmark, Nord-Trøndelag (5,7), Sogn og Fjordane, Oppland, Hedmark (5,9). Utdanning kan også være en kollektiv ressurs. Fylker hvor mange har lang eller spesiell utdanning har bedre forutsetninger for å løse kollektive oppgaver og problemer. Dette gjelder innen helsevesenet, skolesystemet, kulturlivet, organisasjonsdeltaking, planlegging, osv. Det er vel også slik at problemer på arbeidsmarkedet lettere lar seg løse når befolkningen har lang utdanning.

Disse ulikhetene er stort sett resultatet av ungdommens utdanningsmuligheter og utdanningsvalg de siste 60—70-åra. (Flytting mellom fylkene er også viktig). Det kan derfor være grunn til å se på hvilke valg ungdommen gjør i dag. Det vil være med på å legge grunnlaget for de framtidig geografiske ulikhetene. Tallene gir et bilde av meget store ulikheter uansett hvilket mål en velger. Hele 82 prosent av alle som var ferdig med grunnskolen våren 1978 gikk til videre skolegang høsten 1978. Men tallet for ungdommen i Finnmark og Troms var langt lavere (67 og 69 prosent) enn tallet for Aust-Agder og Oppland (86 prosent) som lå høyest. Mens artianerfrekvensen ligger på rundt 40 prosent for Oslo—Akershus-ungdommen (41 og 38 prosent), ligger den fremdeles ikke høyere enn 15 prosent for ungdommen i Finn-

mark og 23 prosent i Troms, som er de fylkene som ligger lavest. Det er også stor forskjell på prosentdelen av ungdommen 19—24 år som studerer ved universitetene og høghskolene. Her ligger Akershus og Oslo på topp (14,1 og 13,6 prosent av alle i alderen 19—24 år), mens fylkene i Nord-Norge alle ligger mellom 5 og 8 prosent. Det er noe vanskelig å si hva disse klare geografiske forskjellene vil bety i framtida. En sterkere desentralisering av helsevesen, skoleverket, administrasjon osv. vil nødvendigvis også bety en desentralisering av personer med høy utdanning. I dag fungerer det omvendt: Den ulikheten vi ser blant ungdommen i dag vil sannsynligvis forsterkes ved at ungdom med høy utdanning fortsatt vil måtte flytte til steder med etterspørsel etter høyt utdannet arbeidskraft.

Arbeidsmarkedsproblemer

Med arbeidsmarkedsproblemer mener vi en rekke litt forskjellige problemer. Vi har de som er uten betalt arbeid og som aktivt søker slikt arbeid (rundt 35 000 på årsbasis). En gruppe med problemer er de uten betalt arbeid som har gitt opp å søke eller finner det formålsløst å søke, men som ønsker seg betalt arbeid, «mulige arbeidssøkere», gjennomsnittlig 138 000 i 1978 i alderen 16—67 år. (I tillegg kan vi regne utfrivillig kort-/halvtidsarbeid og ufrivillig fulltidsarbeid som velferdsproblemer.) Den geografiske skjevheten kommer klart fram når vi ser på tallet for de tradisjonelt arbeidsløse og for mulige arbeidssøkere.

For alle fylkene utenom Nord-Norge ligger prosenten arbeidssøkere uten arbeidsinntekt på 2, mens den er noe over 3 for fylkene i Nord-Norge. Nord-Norge og Trøndelag har den høyeste prosenten av mulige arbeidssøkere, med 10 prosent av arbeidsstyrken. Denne prosent er 6 for fylkene på Østlandet og 8 for Sør- og Vestlandet og Trøndelag. (Fylkene er her slått sammen for å få pålitelige tall.)

Personlig inntekt

Egen inntekt gir kontroll over bruken og det er rimelig å tro at egen pengeinntekt er viktig for selvstendighet, og er med på å bestemme det bildet en har av seg selv. Hvis egen inntekt gir et selvstendig velferdsbidrag, så er i alle fall dette svært skjevt fordelt geografisk. Mens inntektene (ifølge selvangivelsens tall) i Troms og Finnmark i gjennomsnitt var 30 400 (i 1976) var tallene for inntektstakere i Akershus og Oslo henholdsvis 44 400 og 43 200 kroner. Hvis vi ser de ulike aldersgruppene hver for seg, kommer det fram nye interessante trekk. Det er nesten ingen geografisk inntektsforskjell blant de unge inntektstakere, under 25 år. Forskjellen fylkene imellom øker med alderen, dersom vi ser på avstanden mellom topp og bunn, for de i yrkesaktiv alder. Gjennomsnittet for Akershus er hele 70 pro-

sent høyere enn gjennomsnittet for Troms og Finnmark i alderen 60—66 år. Disse tallene gir ikke grunnlag for noen entydig tolkning. Det kan tenkes at vi har en ulikhet som vil forsvinne etter hvert som de yngre (under 25 år) blir eldre. Men mest sannsynlig er den tolkning at forskjellen i inntektsnivået også i åra framover vil være større for aldrene opp mot pensjonsalder enn for de yngre aldersgruppene (altså aldersgruppen 25—39 år sammenlignet med 40—66 år).

Kriminalitet

Trygghet for liv og eiendom er kanskje det mest sentrale i forhold mellom kriminalitet og levekår.

Oslo ligger klart på topp når det gjelder risiko for å bli utsatt for tyveri og vold. Mens forholdet mellom tallet på anmeldte tyverier og innbyggertallet i Oslo er som 1 til 16 og det tilsvarende forhold for anmeldt vold er som 1 til 456, så er tallene for Sogn og Fjordane, som ligger lavest av fylkene, 1 til 396 for tyverier og 1 til 1 367 for vold.

Nå vil tallene for meldte lovbrudd klart undervurdere risikoen for slike velferdsplager. Men underreporteringen vil på ingen måte kunne rokke ved bildet av den enorme geografiske forskjellen i risiko for å bli utsatt for lovbrudd.

Boforhold

Det å bo trangt og det å mangle sanitærutstyr i boligen har tradisjonelt vært de sentrale mål i levekårskartlegging av boforholdene. Vi skal også holde oss til dem her. Men det er grunn til å nevne at en rekke aspekter nå trekkes med i kartleggingen av boforhold. Det gjelder f. eks. problemene med støy, forurensning, trekk/kulde, lys, adgangen til rekreasjonsområder/lekeplasser og mer estetiske verdier som utforming av bomiljøet og betingelsene for sosialt fellesskap.

Befolkningen i Finnmark har den største andelen særlig trange boliger. (Vi regner en bolig for trang hvis det bor flere enn 1 person pr. rom, kjøkken inkludert.) Befolkningen i Aust-Agder er best stilt. Tallene er henholdsvis 20 og 8 prosent av alle husholdninger. Disse tallene er imidlertid gamle. (1970). På den annen side er kjøkken regnet som rom og det undervurderer sterkt omfanget av trangboddheten. Finnmark ligger også dårligst an hva sanitærutstyr angår. Hele 50 prosent av husholdningene manglet både WC og bad (i 1970), mens «bare» 28 prosent gjorde det i Oslo, Akershus og Vest-Agder.

Helseforhold

Vi har ikke noe enkelt mål for god helse. Derimot er det vanlig å bruke et sett av ulike mål for sykkelighet for å kartlegge helsetilstanden i befolkningen.

Ett av disse målene gir et bilde av små eller ingen geografiske forskjeller i sykkeligheten. Hvert år er gjennomsnittsnordmannen syk 30 dager i året, og av dette sengeliggende, helt eller delvis, i 8 dager. De 24 andre sykedagene er vi oppegående, men må redusere vår aktivitet på grunn av sykdom. Dette bildet gjelder for hele landet. Sogn og Fjordane kommer noe bedre og Oslo noe dårligere ut enn gjennomsnittet.

De andre målene for sykkelighet viser klarere forskjeller. Tallene for sykkelighet og dødelighet av både kreft (ondartede svulster) og hjerte- og karsykdommer viser geografiske forskjeller.

Ser vi på dødelighetstallene for disse sykdomsgruppene (som er justert for ulik alderssammensetning i fylkene) peker de ut Sogn og Fjordane som fylket med klart lavest dødelighet både for menn og kvinner. Også befolkningen i Møre og Romsdal, både menn og kvinner, ligger godt an i kampen mot disse to hovedårsakene til dødsfall i Norge i dag. Fylkene med dårlig dødelighetsprofil når det gjelder hjerte- og karsykdommer er Østfold (indekstall for menn 114 og for kvinner 119 i forhold til landsgjennomsnittet), Finnmark, Troms og Nordland. Når det gjelder kreft ligger særlig Oslo høyt (menn 127 og kvinner 114 i forhold til landsgjennomsnittet), og i en viss grad også Sør-Trøndelag og Vestfold og Østfold.

Sykkelighetstallene for hjertesykdommer gir fylkene i Nord-Norge en langt dårligere profil enn dødelighetstallene sett i forhold til landsgjennomsnittet.

Ser vi på de andre folkesykdommene kan det virke overraskende at det ikke ser ut til å være grunnlag for å tro at de revmatiske sykdommene eller de nervøse plagene er geografisk skjevt fordelt. Derimot er tannstatus fordelt slik at Østlandsfylkene ligger klart bedre an enn fylkene i Nord-Norge, mens Sør- og Vestlandet ligger i en mellomposisjon.

Evnen til å klare seg selv påvirkes klart av helsetilstanden, men den reduseres også av vanskelige boforhold og lange avstander til f.eks. butikk. De over 67 år i Nord-Norge kommer langt dårligere ut enn de eldre i andre deler av landet. Hele 25 prosent av de eldre her må ha hjelp til innkjøp, personlig hygiene eller av- og påkledning. Tallene for andre landsdeler ligger på 10—15 prosent av alle eldre over 67 år.

Totalvurderingen av de geografiske ulikhetene er avhengig av en avveining. Det er lett å peke på ulikhetene, men styrken kan bare tallfestes ved å veie sykkelighetstall mot dødelighetstall og det som er likt mot det som skiller.

En tilgjengelig helsetjeneste som har en solid kvalitet er et viktig bidrag til befolkningens velferd. Men hvordan skal vi svare på spørsmålet om vi har det i Norge i dag og kan vi peke på forskjeller geografisk. Saken er vel den at tilgjengelighet og kvalitet vanskelig lar seg måle direkte og at vi i dag og i lang tid framover er henvist til å bruke grove mål som erstating for direkte kartlegging. Vi har i dag 1 100 helseinstitusjoner (som er godkjent etter sykehusloven), vi har 87 000 sengeplasser, det finnes noe over 8 000 leger, 4 100 tannleger og 21 000 godkjente

sykepleiere. Disse ressurser er klart geografisk skjevt fordelt. Oslo hadde 92 sengeplasser pr. 10 000 innbyggere i alminnelige sykehus (70 hvis vi trekker ut sykehusene med riksfunksjoner som ligger i Oslo). Også de tre fylkene i Nord-Norge ligger klart over landsgjennomsnittet. Akershus og Sogn og Fjordane ligger langt dårligere an enn andre fylker, med bare 21 og 28 plasser pr. 10 000 innbyggere. Når vi også trekker inn sengeplassene på spesialsykehusene og sykehjemmene ligger Oslo best an og Akershus klart dårligst. Legedekningen er også best i Oslo, med bare 208 innbyggere pr. lege, mot hele 874 innbyggere pr. lege i Sogn og Fjordane. Tannlegene fordeler seg også skjevt, om enn ikke med så store forskjeller som legene. Slår vi Oslo sammen med Akershus, går det 667 innbyggere pr. tannlege her, mens tallet er noe rundt det dobbelte i alle fylker i Nord-Norge. Også Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag har lav dekningsgrad av tannlegetjenester.

Sosialt fellesskap

Mangelen på fortrolige venner er skjevt fordelt. Fylkene på Østlandet ligger best an, med Akershus på «topp». Her oppgir 28 prosent at de mangler fortrolige venner. Møre og Romsdal er det fylket hvor flest oppgir at de mangler fortrolige venner utenom familien. Her er prosenten 55.

Kontakter mellom søsken, barn og foreldre, og kontakt mellom naboer kan brukes som mål for ulike typer av kontakt. Slike kontakter synes ikke å være særlig skjevt geografisk fordelt. (Nabokontakt derimot er langt mindre vanlig i storbyene sammenlignet med hva det er i spredtbygde strøk.)

I dag finnes det lite data som kan belyse geografiske ulikheter i størrelser som sosial isolasjon og sosialt fellesskap. Men en like store hindring ligger i det forhold at vi mangler drøftinger av begrepene og klargjøring av forholdet mellom sosial isolasjon — sosialt fellesskap og velferd. Med mer gjennomtenkte begreper og bedre tallmateriale vil vi kanskje oppdage andre eller større geografiske forskjeller innen dette området.

Husholdningenes disponible inntekt

Husholdningsinntekten skal fortelle oss hva medlemmene i en husholdning samlet kan disponere til kjøp av varer og tjenester. Når vi bruker tall fra selvangivelsene fører nok det til en undervurdering av inntektsnivået.

Tallene for husholdningsinntekt gir grunnlag for en rekke oppsiktsvekkende observasjoner når vi ser på den geografiske fordelingen. For det første ligger Hedmark og Oppland (49 000 kroner i gjennomsnitt for 1976) og Oslo (51 000 kroner) lavest av alle fylkene. Fylkene i Nord-Norge ligger alle på 52 000 kroner og dermed høyere enn Buskerud og Telemark (51 000 kroner). Akershus (60 000 kroner) lig-

ger klart høyest, men likevel ikke mer enn 20 prosent over fylket med lavest inntekt. Med utgangspunkt i den meget skjeve personlige inntektsfordelingen kunne vi ha ventet at forskjellene husholdningene imellom hadde vært meget store. Når dette ikke er tilfelle kan det skyldes en rekke forhold; bl.a.:

1) Befolkningene er sammensatt forskjellig. Andel enslige og pensjonister varierer fra fylke til fylke.

2) Tallet på inntektstakere pr. husholdning varierer også.

Vi har ikke tatt hensyn til eventuelle slike forhold. Men det er mulig å oppfatte likhet på en slik måte at en bør se på hva inntekten hadde vært dersom befolkningen hadde hatt den samme sammensetning i alle fylker.

Uansett gjenstår problemet med forholdet mellom husholdningsinntekt og velferd. En bestemt disponibel pengesum vil for en husholdning ha «velferdsverdi» avhengig av bl.a.:

- størrelsen på husholdningen
- prisnivået på varer og tjenester
- evnen og muligheten for «riktig» bruk
- sammensetningen av husholdningens nødvendige forbruksutgifter.

Slike forhold varierer fra fylke til fylke og gjør at tallene for disponibel inntekt ikke helt entydig forteller oss om de geografiske ulikhetene i denne siden ved husholdningenes materielle standard.

Politisk deltaking

Den partipolitiske aktiviteten er lav i Norge. Alle rimelige mål viser det. Bare 13 prosent av alle voksne var i 1977 medlem i et parti. Setter vi deltaking på et medlemsmøte i året som krav, var 8 prosent aktive partimedlemmer. Med unntak for Nord-Norge var den partipolitiske aktiviteten 6 til 10 prosent for alle fylker. I Nord-Norge lå den noe over (15 prosent).

Politisk deltaking målt ved medlemskap i offentlige råd og utvalg vil nok vise en annen profil enn tallene for partipolitisk aktivitet.

Kulturell aktivitet

Konklusjonen i kapitlet om kulturell deltaking er at få er helt passive og at det her ikke er klare geografiske forskjeller. Men like viktig; det synes ikke å være store forskjeller for noen gruppe av enkeltaktiviteter heller, med unntak av teater, opera og konsert. Dette har de som bor i Oslo, Bergen og Trondheim deltatt oftere i enn andre.

Ferie og fritid

Det velferdsrelevante ved ferie og fritid vil bl. a. være forhold som lar seg kartlegge gjennom mål for

1) daglig fritid, 2) dager med fri fra arbeidet (for de yrkesaktive) og 3) ferieturdager og helgeturer. Den geografiske fordelingen av tallene for slike mål er foreløpig ikke tilgjengelig, men upubliserte tall synes å gi et bilde av relativt jevn geografisk fordeling av disse velferdsgodene.

Kan vi stole på Sosialt utsyn?

I en rekke diskusjoner om levekår i Norge vil materialet i Sosialt utsyn ikke strekke til eller ikke være aktuelt å bruke i det hele tatt. Vi har laget en meget kort liste over slike begrensninger i det levekårsbildet Sosialt utsyn presenterer.

Vi mangler fremdeles mye kunnskap om velferden i Norge

Et godt eksempel er her kapitlet om sosialt fellesskap. Selv om vi der har samlet en god del interessante opplysninger kan vi likevel ikke gi noe rimelig godt svar på hvor mange som i dag er sosialt isolerte. Etter hvert som vi får mer innsikt og bedre tall om dette temaet, må vi kanskje også revidere vårt foreløpige bilde av ulikhetene mellom kjønnene og nyansere vårt syn på de geografiske forskjellene som vi kan tallfeste. Også innen områder som politisk deltaking og inntekt vil nye data kunne gi grunnlag for endrede forestillinger om levekårssituasjonen for deler av befolkningen. Men problemet er ikke bare av kunnskapsmessig art. Fremdeles har vi problemer med å begrunne hvilke ulikheter som er av betydning for velferden og hvilke som kan sies å være f.eks. uttrykk for ulike livsstiler. Debatten om hva som er viktig for vår velferd vil fortsette. Sosialt utsyn kan derfor få en noe annen innretning og innholdet vil etter hvert også belyse velferdsspørsmål som i dag ikke er så aktuelle.

Dette er noen av grunnene til at Sosialt utsyn ikke kan brukes til å gi endelige svar på spørsmål om levekårssituasjonen i dag og om ulikhet mellom grupper av befolkningen.

Tall kan bare fortelle om deler av levekårene

Når vi kartlegger de faktiske levekårene, ser vi bort fra en rekke forhold som er viktige. Bl. a. ser vi bort fra alle hindringene folk står overfor når de vil nå sine velferdsmål. De kan være av juridisk, økonomisk og fysisk natur eller det kan være press i form av forventninger fra de sosiale omgivelsene.

I kartleggingen i Sosialt utsyn ser vi også bort fra alle ubrukte muligheter. Slike forhold er eksempler på at mange viktige aspekter ved levekårene vanskelig lar seg tallfeste på noen rimelig måte.

Levekår er en helhet

Vi kan i dag gi ganske god beskrivelse av en del levekårsforhold, f.eks. av helseforhold, utdanningsbakgrunn og arbeidsmarkedsproblemer. Men for den enkelte person er jo levekårene en helhet. Dette reiser i alle fall to typer av spørsmål som vi ikke kan svare på i dag. Den ene spørsmålstypen gjelder f.eks.: Hvor mange er det som får sin livssituasjon ødelagt ved en dårlig status på flere områder samtidig. (Etter hvert kan vi i Sosialt utsyn kunne gi tall som forteller noe om dette). Den andre typen av spørsmål er imidlertid langt vanskeligere.

Sosialt utsyn vil kanskje aldri gi tall som skal uttrykke totalsituasjonen for en enkelt person eller tall som sammenligner totalsituasjonen for grupper av befolkningen. For å gjøre det, måtte vi finne fram til en metode for å veie sammen situasjonen på en rekke områder, f.eks. helseforhold med situasjonen når det gjelder sosialt fellesskap.

Selv om det er lett å peke på at velferden blir bestemt av et sett ulike levekårsfaktorer, er det likevel uhyre vanskelig å uttrykke denne helheten ved hjelp av tall.

Velger vi våre levekår?

Tilgjengelig statistikk forteller oss om noen ulikheter i faktiske levekår. Grunnene til slike ulikheter ligger både i ulike sjanser og muligheter og i ulike valg og vurderinger. Dette åpner for en alternativ måte for kartlegging av levekår.

I stedet for å kartlegge den faktiske levekårssituasjonen kan vi rette interessen mot ulikheter i mulighetene. Tankegangen kan være denne: Folks utgangspunkt er forskjellig i livet. Det er særlig ulikheter i levekår med røtter i dette vi bør endre på gjennom politiske tiltak. Det at folk velger forskjellig er interessant, men politisk ikke så viktig. En oversikt over de faktiske levekårene skiller ikke mellom disse to forholdene, og gir derfor ikke noe entydig grunnlag for politiske tiltak.

Vi vurderer våre levekår forskjellig

Tallene i Sosialt utsyn forteller i dag ingen ting om hvor langt folk er fra sin egen oppfatning av «det gode liv». Vi vet lite om folk er fornøyd med sin helsetilstand, tilfreds med sine inntektsforhold og opplever sine sosiale relasjoner som tilstrekkelig gode. I prinsippet er det mulig å tenke seg et Sosialt utsyn med tall bare for hvor tilfreds folk er med ulike aspekter ved levekårene. Til i dag har vi imidlertid hatt få tall som forteller om folks vurderinger av egne levekår og vi har liten erfaring med å tolke hva slike tall forteller oss. Det kan også være spørsmål om slike tall ville være tilstrekkelige, sett fra et politisk synspunkt. For en politisk vurdering må også de objektivt registrerbare levekår være av betydning.

2. Arbeid

Sammendrag

I dette kapitlet tar vi for oss ulike sider ved befolkningens arbeidsforhold. Vi tenker da både på arbeid som utføres i markedet mot betaling og arbeid som utføres i hjemmene uten lønn.

I 1979 hadde 1 872 000 personer mellom 16 og 74 år noe inntektsgivende arbeid, og av disse var 3/5 menn. Ser vi bare på alderen fra 16 til 67 år, var yrkesprosenten for den voksne befolkningen på 78 i 1979.

Yrkesdeltakingen er forskjellig for menn og kvinner. Mens 97 prosent av menn i alderen 25—44 år er yrkesaktive, gjelder det bare 67 prosent av kvinner i samme alder.

Både utdanningsnivå og bosted betyr noe for den enkeltes yrkesdeltaking og det er særlig blant kvinnene at dette slår ut. Kvinner med høy utdanning er klart oftere yrkesaktive enn kvinner med lav utdanning, og kvinner som bor i de største byene Oslo, Bergen og Trondheim er langt oftere yrkesaktive enn kvinner som bor andre steder i landet. For menn er forskjellen på langt nær så stor.

De yrkesaktive menn og kvinner har ikke like lang arbeidsuke.

Hele 43 prosent av kvinnene arbeidet mindre enn 30 timer pr. uke, mens 73 prosent av mennene arbeidet 40 timer eller mer.

Andre kjønnskjevheter på arbeidsmarkedet kommer fram når vi ser på hvordan menn og kvinner fordeler seg på yrker. For eksempel var 94 prosent av de sysselsatte innen sykepleie- og annet pleiearbeid kvinner, mens bare 13 prosent av de sysselsatte innen industri, bygge- og anleggsarbeid var kvinner.

Utviklingen på arbeidsmarkedet i 70-årene viser at mengden utført arbeid har økt lite, men at arbeidet nå utføres av flere personer. Kvinnene økte sin sysselsetting med 24 prosent fra 1972 til 1979. Hovedtyngden av økningen fant sted innen undervisning, helse- og sosialsektoren. Gifte kvinner i alderen 35—44 år med barn under 7 år, og de i alderen 45—54 år med yngste barn over 7 år, har hatt størst økning.

Det ulønnede arbeidet som utføres i private husholdninger har stort omfang. I 1972 ble det faktisk utført mer hus- og omsorgsarbeid for egen hushold-

ning enn som inntektsgivende arbeid, hvis vi måler arbeidsmengden i timer.

Vi har i dette kapitlet drøftet problemet med å finne ut hvor mange husmødre det er i Norge idag, og hvem det er som er husmødre. Noe i overkant av to tredjedeler av kvinnene i alderen 16—67 år som bor i husholdninger med to eller flere personer, var husmødre i 1979 slik vi har definert det å være husmor. Hele 45 prosent av husmødrene steller imidlertid bare for seg selv og ett eller flere andre voksne mennesker.

Det å mangle inntektsgivende arbeid er fremdeles et viktig velferdsproblem. Det er ikke helt klart hva man skal legge i dette begrepet. Men man merker snart at de tradisjonelle begreper for arbeidsløshet ikke strekker til for en slik kartlegging.

Rundt 2 prosent var i 1979 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Vi ser da denne gruppen i forhold til alle som er i arbeidsstyrken. Men mange ønsker arbeid uten at de er aktive arbeidssøkere. Denne gruppen utgjør 8 prosent av arbeidsstyrken, og den viktigste grunnen til at folk ikke aktivt søkte arbeid var mangel på passende arbeid der de bodde. Begge disse målene for arbeidsmarkedsproblemer viser at problemene er skjevt fordelt. Befolkningen i Nord-Norge er klart mer utsatt enn folk som bor andre steder i landet, og kvinner rammes langt oftere enn menn.

Det er ganske vanlig for de yrkesaktive å oppleve at enkelte sider ved arbeidsforholdene er plagsomme. Den mest utbredte plagen var oppjaget og masete arbeid (54 prosent var utsatt for det), fysisk anstrengende arbeid (41 prosent) og psykisk anstrengende arbeid (39 prosent). Kapitlet tar også opp en del av de fordeler som knytter seg til arbeidsforhold.

Innledning

Voksne mennesker bruker en stor del av døgnet til ulike former for arbeid. For de fleste danner

arbeidet basis for å forsørge seg selv og eventuelt andre. Arbeidet gir også mulighet til læring, selvutfoldelse og kontakt med andre mennesker.

Vårt forhold til arbeid er altså med på å bestemme viktige deler av vår velferd. Den omfattende diskusjonen om full sysselsetting og problemer knyttet til arbeidsløshet er et klart uttrykk for dette. Arbeidsløshet reduserer velferden. Dette skjer gjennom tap av arbeidsinntekt, men velferden påvirkes også gjennom det at den arbeidsløse stenges ute fra en bestemt type sosial kontakt og mulighetene til å bruke visse kunnskaper og ferdigheter. For mange er følelsen av ikke å fylle en funksjon i samfunnet, og å være avhengig av økonomisk støtte, en sterk belastning.

De betingelser vi arbeider under og miljøet rundt arbeidsplassen, er også viktige for å bestemme helhetsbildet av vår velferd.

En diskusjon om arbeid i Norge i dag bør dreie seg om mer enn dette. Et sentralt spørsmål er hvordan det totale arbeidet fordeler seg på arbeid i markedet mot betaling og arbeid som utføres i hjemmene uten lønn. Spørsmålene er her hvem som utfører de ulike typene av arbeid, og når i livsløpet den ene eller andre typen arbeid dominerer. Disse spørsmålene åpner for viktige sider ved våre levekår, uten at det er mulig å hevde at å arbeide for en pengeinntekt i seg selv gir bedre velferd enn å arbeide for egen familie.

Noen av de diskusjonene som føres rundt markedsarbeidet kan i dag belyses relativt godt ved hjelp av tall vi kan gi i Sosialt utsyn. Det samme gjelder også i noen utstrekning for hus- og omsorgsarbeidet. Vi er fattigere på tall når det gjelder viktige sider ved arbeidsforholdene og arbeidsmiljøet til de yrkesaktive, og enda mindre tallfestet viten har vi om forholdene når det gjelder de hjemmearbeidende. Vurderingen av disse sidene av velferdssituasjonen må nok bygge mye på antakelser og tilfeldig tallmateriale.

Sentralt i beskrivelsen av markedsarbeidet, og delvis også av hjemmearbeidet, står de kvartalsvise arbeidskraftundersøkelsene. En annen datakilde som vi har brukt er en undersøkelse om hvordan folk bruker tiden sin, Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72. Andre datakilder er også nytt, men mindre systematisk.

Ideelt sett ville vi også ønske å gi tall for en tredje type arbeid: Det foregår en viktig utveksling av varer og tjenester mellom personer og husholdninger. Tallfesting av omfanget av «skjult» arbeid, f. eks. arbeid som unndras skatte- og trygdemyndighetene og gratisarbeid for slekt og venner, ville gitt et fylldigere bilde av det arbeidet som utføres i samfunnet, men det finnes få eller ingen tall som kan belyse denne delen av arbeidslivet.

dvs. prosentdel yrkesaktive i gitte grupper personer. F. eks. antall kvinner i alderen 20—25 år som er yrkesaktive i prosent av alle kvinner i alderen 20—25 år. Yrkesprosenter kan beregnes på flere måter. For det første kan vi bruke ulike kriterier på hva det er å være yrkesaktiv. I Folketellingene f. eks. har man ofte valgt å definere de yrkesaktive som personer som oppgir at de har inntektsgivende arbeid som viktigste kilde til livsopphold. Denne definisjonen gir lave yrkesprosenter, særlig for kvinner. Det skyldes blant annet at de i mindre grad enn menn arbeider så mye eller tjener så mye at deres egen inntekt er den viktigste inntektskilden i deres husholdning.

I andre tilfeller brukes antall timer i inntektsgivende arbeid i løpet av en gitt periode, f. eks. ett år eller en uke, til å bestemme hvem som skal regnes som yrkesaktive. I arbeidskraftundersøkelsene blir alle som hadde minst 1 times inntektsgivende arbeid i en bestemt uke regnet som sysselsatte sammen med alle som var midlertidig borte fra jobben den uken. I tillegg regnes også de som var arbeidssøkere med til den yrkesaktive befolkningen. Denne definisjonen fanger altså opp alle som i en bestemt uke hadde noen kontakt med arbeidsmarkedet. Vi har valgt å bruke denne definisjonen.

Arbeidskraftundersøkelsene omfatter personer i alderen 16—74 år. Yrkesprosenten for personene i denne gruppen var 66 prosent i 1979, 78 prosent for menn og 54 prosent for kvinner.

Vi ønsker imidlertid i denne framstillingen å belyse yrkeserfaringen til de som er yngre enn vanlig pensjonsalder og ferdig med obligatorisk skolegang, dvs. personer mellom 16 og 67 år. Blant disse har vi i tillegg sett bort fra de som er pensjonert eller er under utdanning. Innvendinger mot denne framgangsmåten vil bl. a. være at enkelte pensjonister kan være aktuelle som arbeidstakere om mulighetene er til stede, og at det i skolen «oppbevares» en del ungdom som ikke kan få arbeid, men dette vil vi velge å se bort fra her. (Vi tar spørsmålet opp igjen under avsnittet om arbeidsmarkedsproblemer.)

Som eksempel på hvilke utslag valg av definisjon av yrkesprosentene gir på tallene, kan vi nevne at i 1979 var yrkesprosenten for personer i alderen 16—66 år 71 prosent, 83 prosent for menn og 59 prosent for kvinner. Tilsvarende tall er 79 prosent når vi holder skoleelever og pensjonister utenfor, 92 prosent for menn og 65 prosent for kvinner. Yrkesprosenten for personer i alderen 67—74 år var 17 prosent i 1979, 27 prosent for menn og 10 prosent for kvinner. Alle tall i dette kapitlet som belyser yrkesprosenter, både i teksten og tabellene, er beregnet på grunnlag av personer mellom 16 og 67 år som ikke er pensjonister eller er under utdanning.

Arbeid i markedet

Hvordan måle yrkesdeltaking?

Som et mål på ulike befolkningsgruppers tilknytning til arbeidsmarkedet brukes ofte yrkesprosenter,

Hvor mange er sysselsatt?

I 1979 var 1 872 000 personer mellom 16 og 74 år sysselsatt, 762 000 av disse var kvinner. Tallene er gjennomsnittstall fra fire undersøkelser (tabell 2.1

Tabell 2.1. Personer i alderen 16—74 år etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000
Persons aged 16—74 years by activity. Annual average 1979. 1 000

	I alt Total
Personer 16—74 år, i alt <i>Persons aged 16—74 years, total</i>	2 885
Sysselsatte <i>Employed persons</i>	1 872
Ikke sysselsatte personer <i>Non-employed persons</i>	
Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i>	448
Gikk på skole/studerte <i>Attended school/studied</i>	212
Var arbeidsufør <i>Disabled</i>	131
Var pensjonert/sluttet i arbeid <i>Pensioned/retired</i>	166
Annen virksomhet <i>Other activities</i>	56

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.
 Source: The Labour Force Sample Surveys.

og vedleggstabell 2.11), og omfatter personer som i løpet av en uke hadde utført minst 1 times arbeid mot lønn eller fortjeneste, eller som var midlertidig borte fra slikt arbeid, men ikke personer som søkte arbeid. En del barn under 16 år utfører noe markedsarbeid ved siden av skolegangen, og markedsarbeid utføres også av enkelte over 74 år, men dette har vi ikke tall for.

I løpet av en periode på f. eks. ett år skjer det bevegelser inn i og ut av arbeidsmarkedet, nye arbeidstakere begynner i arbeid, andre slutter. Antall personer som er sysselsatt en eller annen gang i løpet av ett år er derfor noe høyere enn gjennomsnittstallet ovenfor. I 1979 hadde 248 000 av dem som ikke var sysselsatt da arbeidskraftundersøkelsene foregikk, hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder, 136 000 av disse var kvinner. (Vedleggstabell 2.12.) Til sammen hadde altså 2 120 000 utført markedsarbeid i løpet av ett år.

Blant de sysselsatte i 1979 arbeidet 83 000 personer mindre enn 10 timer pr. uke, altså rundt 5 prosent av alle sysselsatte. Omfanget av det arbeidet som utføres i markedet er ulikt fordelt mellom kvinner og menn. Den gjennomsnittlige arbeidstid blant menn var 41 timer pr. uke, mot 29 timer pr. uke blant kvinner. Hele 43 prosent av kvinnene arbeidet mindre enn 30 timer pr. uke, mens 73 prosent av mennene arbeidet 40 timer eller mer. (Tabell 2.2.)

Forskjeller i yrkesdeltaking

Yrkesdeltakingen varierer med alder både for menn og kvinner, men ikke på samme måte. Blant menn har aldersgruppene 25—44 år den høyeste yrkesdeltakingen, med 97 prosent etter vår definisjon, mens det blant kvinner er høyest yrkesdeltaking, 75 prosent, i aldersgruppen 20—24 år. (Figur 2.1.) I den sistnevnte aldersgruppen er det nesten ikke kjønnskiller i yrkesdeltakingen. Dette kan blant annet skyldes at det er i denne alderen menn gjør sin militærtjeneste.

Størst kjønnsforskjeller i yrkesdeltakingen er det blant de eldste, aldersgruppene 45—66 år, hvor menn har en yrkesdeltaking på 90 prosent, mot bare 58 prosent for kvinnene.

Gifte kvinner hadde i 1979 en yrkesdeltaking på 61 prosent. Blant gifte kvinner er yrkesdeltakingen høyest i aldersgruppene 25—44 år, med 64 prosent.

Utdanning ser ut til å ha betydning for den enkeltes yrkesaktivitet. Både blant menn og kvinner er det de med høyeste utdanningsnivå som har høyest yrkesdeltaking, med sterkest utslag for kvinnene. Blant menn med det laveste utdanningsnivået, ungdomsskolenivå, er 90 prosent yrkesaktive, mot 98 prosent blant de med høyeste utdanningsnivå, universitets- og høyskolenivå. (Figur 2.2.) For kvinner er tallene for laveste nivå 56 prosent, og for de med høyeste utdanningsnivå 84 prosent. For menn ser utdanningsnivået ut til å slå sterkest ut blant de over 45 år, hvor forskjellen mellom laveste og høy-

Tabell 2.2. Personer i inntektsgivende arbeid i alderen 16—74 år, etter ukentlig arbeidstid og kjønn. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000
Persons at work aged 16—74 years, by working hours per week and sex. Annual average 1979. 1 000

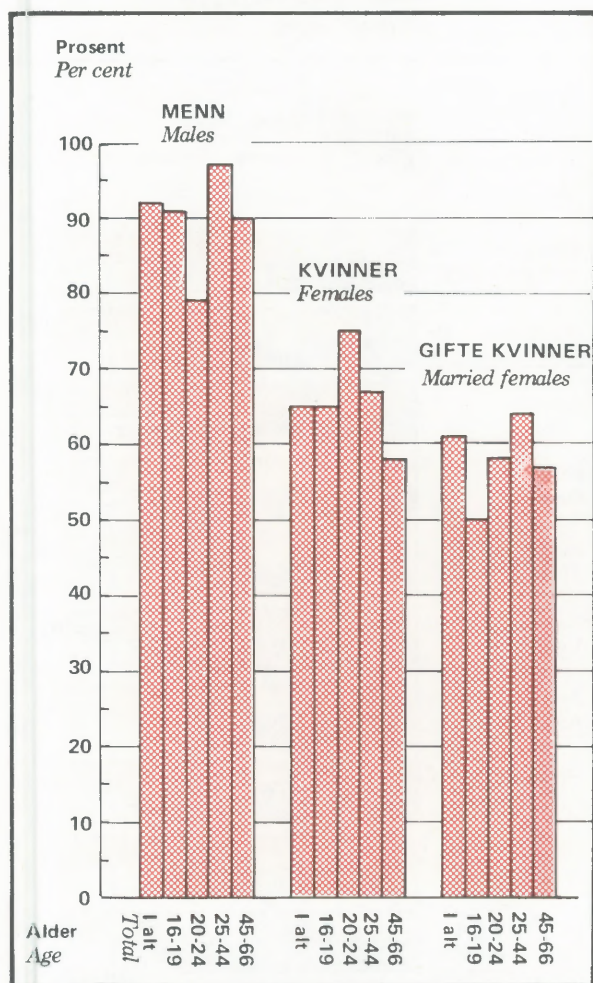
	I alt Total	Ukentlig arbeidstid <i>Working hours per week</i>		
		1-29 timer hours	30-39 timer hours	40 timer og over hours and over
Personer i inntektsgivende arbeid i alt <i>Persons at work, total</i>	1 738	378	359	965
Menn <i>Males</i>	1 039	76	171	762
Kvinner <i>Females</i>	699	302	188	203

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

este utdanningsnivå resulterer i en forskjell i yrkesdeltaking på 12 prosentpoeng. (Vedleggstabell 2.13.) Forskjell i utdanningsnivå blant kvinner over 45 år slår enda sterkere ut, for disse varierer yrkesdeltakingen med 32 prosentpoeng mellom høyeste og laveste nivå.

Bosted har betydning for hvor stor andel av befolkningen som er yrkesaktiv. Særlig blant kvinnene er yrkesdeltakingen høyest i de største byene Oslo, Bergen og Trondheim, der 71 prosent er yrkesaktive. I spredtbygde strøk er prosentdelen yrkesaktive kvinner 9 prosentpoeng lavere. (Tabell 2.3.)

Figur 2.1. Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år¹, etter kjønn, ekteskapelig status og alder. Årsgjennomsnitt 1979
Labour force participation rates among persons aged 16–66 years¹, by sex, marital status and age. Annual average 1979

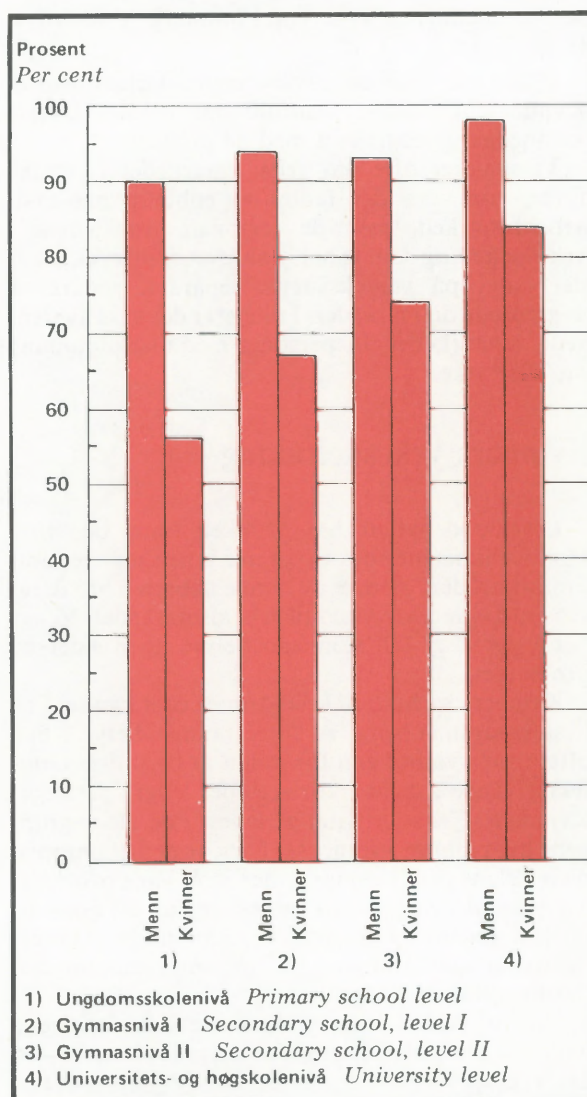
¹ Unntatt skoleelever og pensjonister.

¹ Excluding students and pensioners.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.

Source: The Labour Force Sample Surveys.

Figur 2.2. Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år¹, etter utdanningsnivå og kjønn. Årsgjennomsnitt 1979
Labour force participation rates among persons aged 16–66 years¹, by level of education and sex. Annual average 1979

1) Ungdomsskolenivå Primary school level

2) Gymnasnivå I Secondary school, level I

3) Gymnasnivå II Secondary school, level II

4) Universitets- og høyskolenivå University level

¹ Unntatt skoleelever og pensjonister.

¹ Excluding students and pensioners.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.

Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.3. Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år¹, etter kjønn og bosted. Årsgjennomsnitt 1979
Labour force participation rates among persons aged 16–66 years¹, by sex and residence. Annual average 1979

	Alle <i>All</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>	Giftede kvinner <i>Married females</i>
Alle <i>All</i>	78	92	65	61
Bergen, Oslo, Trondheim	81	93	71	65
Tettbygde strøk <i>Urban areas</i>	78	93	64	60
Spredtbygde strøk <i>Rural areas</i>	77	91	62	58

¹ Unntatt skoleelever og pensjonister.

¹ Excluding students and pensioners.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Dersom vi ser på fylker/fylkespar, peker det sentrale østlandsområdet med Oslo og Akershus, og Agder/Rogalandsområdet seg ut med høyeste yrkesdeltaking blant menn. Her er 93 prosent av mennene yrkesaktive. Til sammenligning er 88 prosent av mennene i Troms og Finnmark yrkesaktive. (Figur 2.3.)

I Oslo har 72 prosent av kvinnene markedsarbeid. Kvinnene i Østfold/Vestfold har landets laveste kvinnelige yrkesprosent med 58 prosent.

Vi snakker ofte om arbeidsmarkedet i entallsform, som om det fantes et enhetlig nasjonalt arbeidsmarked, men de regionale forskjellene i yrkesdeltaking som vi har beskrevet er uttrykk for at det langt på vei eksisterer separate, geografisk avgrensede delmarkeder. I tillegg er det også avgrensede delmarkeder for personer med ulik utdanning og/eller yrke.

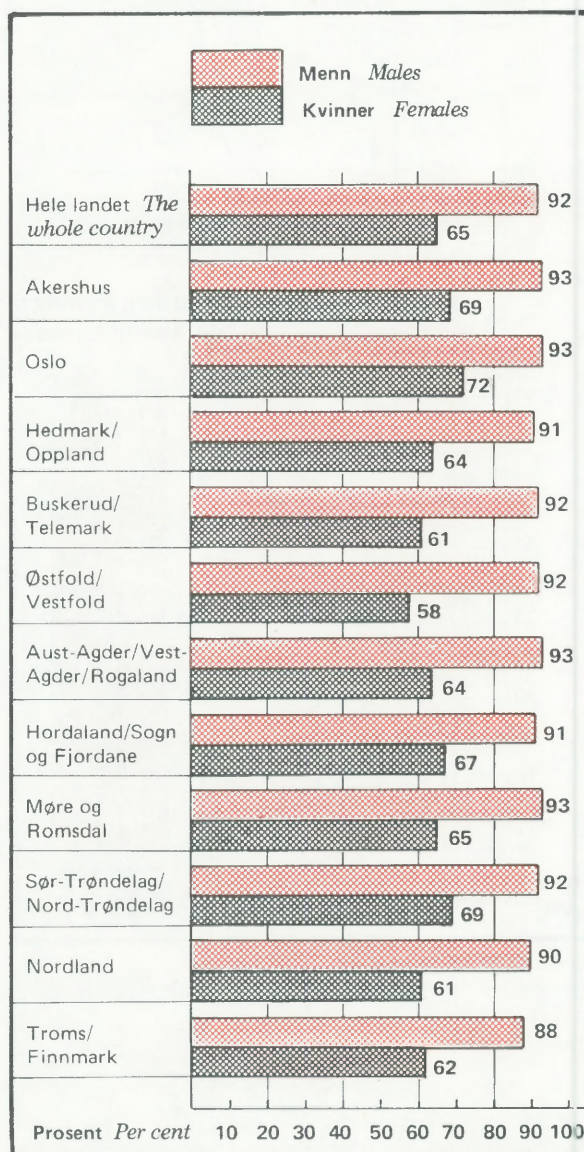
Kvinner yrkesdeltaking

Levekårsdebatten har trukket fram de store kjønnsulikhetene som eksisterer innen mange samfunnsområder, og mye av denne debatten har dreid seg om kvinners forhold til arbeidsmarkedet. Vi har her valgt å gi tall som kan belyse noen sider av problemet.

Kvinner forhold til arbeidsmarkedet kan ses i en livsløpssammenheng. Å stifte familie betyr i dag oftere for kvinner enn for menn at de slutter i inntektsgivende arbeid i kortere eller lengre perioder. Kvinner yrkesaktivitet er lavest i de aldersgruppene hvor mange kvinner får barn og er hjemme med disse. Blant giftede kvinner under 35 år var prosentdelen yrkesaktive i 1979 i underkant av 60 prosent, mens kvinnene i alderen 35 til 55 år hadde en yrkesdeltaking som lå omkring 10 prosentpoeng høyere. (Vedleggstabell 2.14).

Høyest yrkesdeltaking blant de giftede kvinnene hadde de barnløse i de yngre aldersgruppene, 16—34 år. Yrkesprosenten for disse var 86—87 prosent. Eldre giftede kvinner uten barn hadde en merkbart lavere yrkesdeltaking, med 68 prosent blant dem i alderen 45—54 år og 45 prosent blant dem som var 55—66 år.

Figur 2.3. Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år¹, etter region og kjønn. Årsgjennomsnitt 1979
Labour force participation rates among persons aged 16–66 years¹, by region and sex. Annual average 1979

¹ Unntatt skoleelever og pensjonister.

¹ Excluding students and pensioners.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.
 Source: The Labour Force Sample Surveys.

For kvinner med barn har barnets/barnas alder betydning for yrkesaktiviteten. Gifte kvinner i alderen 25—34 år, med yngste barn **under** 7 år, hadde en yrkesdeltaking på 52 prosent, mens hele 70 prosent av dem i samme alder med yngste barn **over** 7 år var yrkesaktive. Det samme bildet får vi for kvinner i alderen 35—44 år: Yrkesprosenten for gifte kvinner i denne alderen med yngste barn **under** 7 år var 57, og for dem i samme alder med yngste barn **over** 7 år var den 74 prosent.

Et trekk ved kvinners forhold til arbeidsmarkedet er at de oftere enn menn veksler mellom inntektsgivende arbeid og ulønnet arbeid. Ett uttrykk for dette finner vi om vi ser på hvor stor del av de sysselsatte på et gitt tidspunkt som fremdeles er sysselsatt ett år seinere. Blant personer som var sysselsatt i 1978 var 14 prosent av kvinnene, mot bare 7 prosent av mennene, ikke lenger sysselsatt ett år seinere. (Tabell 2.4.) De fleste av disse kvinnene oppgav at husarbeid var blitt deres hovedsakelige virksomhet. Et annet uttrykk for det samme er at blant dem som i 1978 hovedsakelig var opptatt med husarbeid, var hele 15 prosent blitt sysselsatt ett år seinere.

Ved siden av at kvinnene over tid har en mer variabel tilknytning til arbeidsmarkedet, er omfanget av deres markedsarbeid i de periodene de er yrkesaktive betydelig mindre enn menns. En større undersøkelse om ulike arbeidstidsordninger som Statistisk Sentralbyrå utførte i 1978, viste at 87 prosent av de sysselsatte som hadde kortere ukentlig arbeidstid enn normalarbeidstiden i sitt yrke, var kvinner. Andelen deltidsarbeidende var høyest blant gifte kvinner, noe som tyder på at slike arbeidsordninger er mange kvinners «kombinasjonstilpassing»

mellom yrkesarbeid og forpliktelser i hjemmet. Kvinner over 35 år hadde oftere deltidsarbeid enn de som var yngre. (Vedleggstabell 2.15.) Dette tyder på at deltidsarbeid ikke er en tilpassing som særlig velges av kvinner med omsorg for små barn.

Valget av arbeidstidsordninger som avviker fra det vanlige mønsteret ser ut til å ha konsekvenser for hvilke typer jobber man får. De som arbeider deltid er i større grad enn andre grupper «klumpet» sammen i få yrkesgrupper: Mer enn halvparten av dem, 56 prosent, arbeidet innen kontor- og handelsarbeid, hotell- og restaurantarbeid eller reingjøringsarbeid. Bare en fjerdedel av de heltidsarbeidende fantes i disse yrkesgruppene i 1978.

Kvinner på deltid har også en svakere formell tilknytning til yrkeslivet enn de kvinnene som arbeider full tid. Bare to tredjedeler av deltidsarbeidende kvinner var fast ansatt, en andel som ligger 20 prosentpoeng lavere enn blant heltidsarbeidende kvinner. Samme ulikhet viste seg også i oppsigelsestidens lengde: Mer enn tre fjerdedeler av kvinnene som arbeidet full tid hadde en oppsigelsestid på 1 måned eller mer, mot bare 46 prosent av de som arbeidet deltid. (Vedleggstabell 2.16.)

Reduksjon i arbeidsintensiteten betyr i de fleste tilfeller reduksjon i inntekt, og svært få av de kvinnene som arbeider deltid kan basere seg på egen inntekt som eneste kilde til livsopphold. Som et eksempel på forskjeller i inntekt blant kvinner etter om de arbeider heltid eller deltid, kan vi nevne at 14 prosent av de heltidsarbeidende i 1978 tjente mindre enn 2 250 kroner netto pr. måned, mens nesten 4/5 av de som arbeidet deltid tjente mindre enn dette beløpet (79 prosent).

Tabell 2.4. Sysselsatte i alderen 16—74 år i 1978, etter aktivitet ett år seinere. Årsgjennomsnitt. Prosent
Employed persons aged 16–74 years in 1978, by activity one year later. Annual average. Per cent

	I alt <i>Total</i>	Aktivitet ett år seinere <i>Activity one year later</i>				
		Syssel- satte <i>Em- ployed persons</i>	Arbeids- søkere <i>Non-emp- loyed persons seeking work</i>	Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own house- work</i>	Gikk på skole/ studerte <i>Attended school/ studied</i>	Annen virksomhet <i>Other activity</i>
Alle sysselsatte <i>All employed persons</i>	100	92	1	3	2	2
Menn <i>Males</i>	100	95	1	(0)	2	3
Kvinner <i>Females</i>	100	87	1	9	3	1

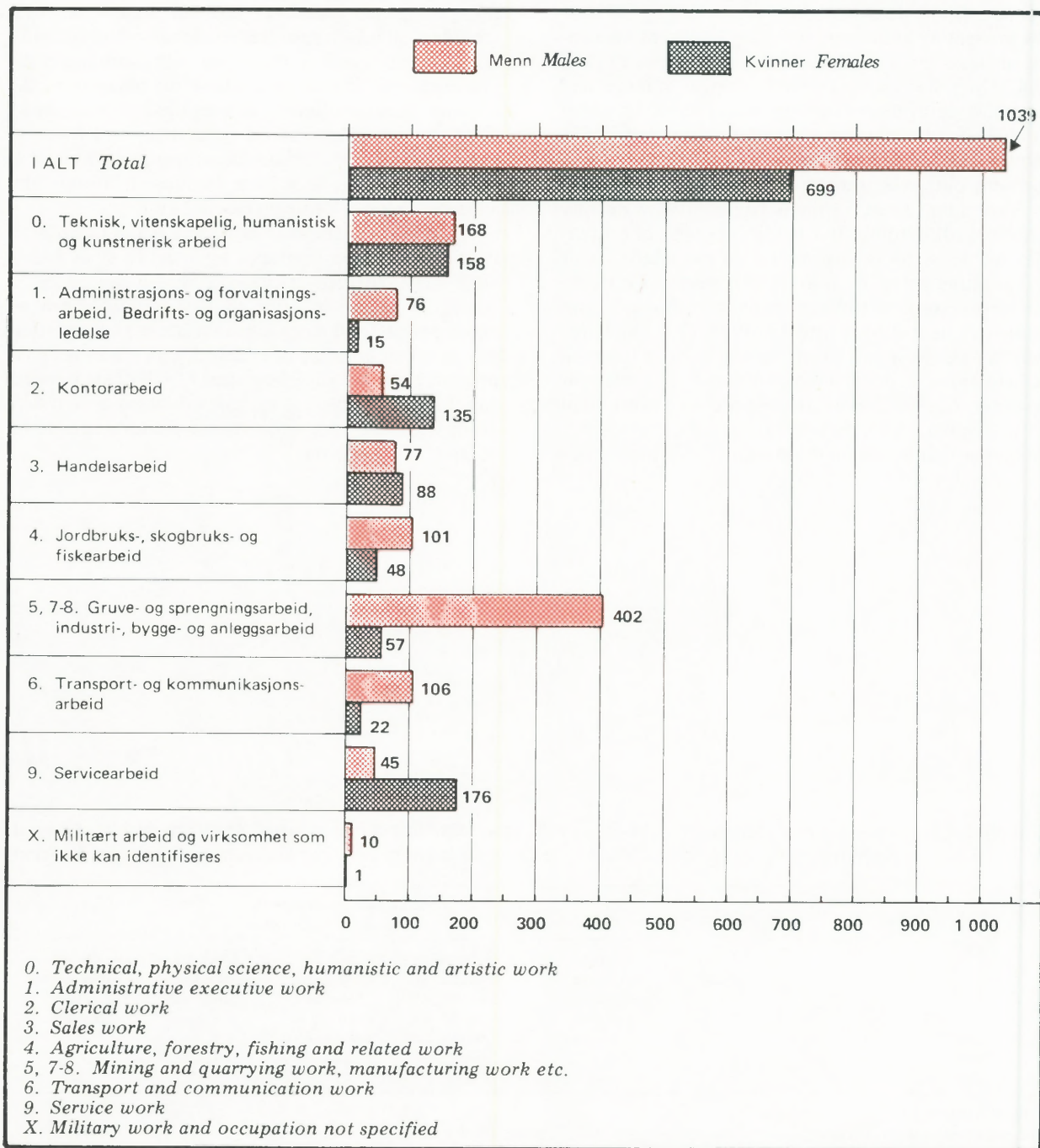
Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: *The Labour Force Sample Surveys.*

Kvinner som er yrkesaktive havner ofte i andre typer næringer, yrker og stillingsnivåer enn menn. For eksempel utgjorde kvinnene i 1979 bare en femtedel av de sysselsatte i industrien, mens over halvparten av de sysselsatte innen varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet var kvinner. Men de høyeste

kvinneandelene finnes innen offentlig, sosial og privat tjenesteyting, der nesten to tredjedeler av de sysselsatte i 1979 var kvinner.

En inndeling etter yrke viser andre sider av kjønsskjevheter på arbeidsmarkedet, ettersom næring ikke gir noe bilde av hva slags type arbeid

Figur 2.4. Sysselsatte i alderen 16—74 år, etter kjønn og yrke. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000 *Employed persons aged 16—74 years, by sex and occupation. Annual average 1979. 1 000*

som utføres. Kontorarbeid f. eks. utføres i de fleste næringer, og vanligvis av kvinner.

I følgende yrkesgrupper utgjorde kvinnene i 1979 mer enn to tredjedeler: Sykepleie og annet pleiearbeid (94 prosent), kontorarbeid (71 prosent), post- og telekommunikasjonsarbeid (74 prosent), servicearbeid (bl. a. hotell- og restaurantarbeid og rengjøringsarbeid, 80 prosent). (Figur 2.4 og vedleggstabell 2.17.)

Innen de enkelte yrker finner vi at kvinner og menn har ulik plass i stillingsstrukturen, kvinner har oftest underordnede stillinger, menn befinner seg langt oftere i «sjefs-posisjoner».

Det finnes ulike teorier som forsøker å forklare hvilke mekanismer det er som fører til kjønnsulikhet på arbeidsmarkedet, og hvilke konsekvenser disse får for arbeidstakerne.

Her vil vi nevne noen eksempler på dette. Spesielle egenskaper kvinner har som arbeidstakere kan slå ut i kjønnsulikhet. Kvinner har ofte kortere og annen type utdanning enn menn, samtidig som de oftere enn menn pendler mellom markedsarbeid og ulønnet arbeid i hjemmet. Både kvinnes egne og andre arbeidstakers tradisjonelle og vanebestemte holdninger til hva som er kvinne- og mannarbeid spiller fremdeles en viktig rolle, både i valg av utdanning og hva slags type jobber kvinner søker eller tilbys. Kvinners hovedansvar for husarbeid og barneomsorg betyr i dag bl. a. tap av ansiennitet i de periodene de er borte fra lønnet arbeid. I de yrkesaktive periodene kan dette ansvaret innebære problemer for kvinner ved å ta ledende stillinger som kan medføre overtidarbeid, reising mv. Andre arbeidstakers holdninger til kvinner i lederstillinger eller

kvinner i tradisjonelle mannsyrker kan også virke inn på kvinnes valg.

Arbeidsgivernes holdninger til kvinnelige arbeidstakere har betydning for hvem som rekrutteres til ledige stillinger. Enkelte arbeidsgivere kan ha fordommer overfor kvinner som arbeidstakere. Andre arbeidsgivere ønsker ikke å ansette en kvinnelig søker fordi de tror at kvinner som arbeidstakergruppe har høyere fravær, hyppigere jobbskift o. l. enn menn.

Endringer i arbeidsmarkedet i 70-årene

Tallet på sysselsatte økte i 70-årene, men mengden arbeid som ble utført økte lite. I 1972 utførte 1 547 000 personer 61,0 millioner timeverk i uken. I 1979 var tallet på personer økt med 12 prosent, mens totaltallet for utførte timeverk pr. uke bare var økt med 1 prosent.

Tendensen har vært at det utførte arbeidet er blitt fordelt på flere personer.

Tallene tyder på at det er kvinnene som i størst grad har stått både for økningen i antall personer og også for veksten i utførte timeverk. Tallet på kvinner i inntektsgivende arbeid økte med 24 prosent fra 1972 til 1979, mens tallet på timeverk utført av kvinner økte med 14 prosent. Tallet på menn i inntektsgi-

Tabell 2.5. Personer i inntektsgivende arbeid etter utførte timeverk pr. uke og etter kjønn. Årsgjennomsnitt 1972 og 1979 *Persons at work by number of man-hours worked per week and by sex. Annual average 1972 and 1979*

	1972	1979	Endring, i prosent ¹ Percentage change ¹
Personer i inntektsgivende arbeid (1 000)			
<i>Persons at work (1 000)</i>			
All <i>All</i>	1 547	1 739	12
Menn <i>Males</i>	984	1 039	6
Kvinner <i>Females</i>	563	699	24
Utførte timeverk pr. uke (1 000 000)			
<i>Number of man-hours worked per week (1 000 000)</i>			
Alle <i>All</i>	61,0	61,9	1
Menn <i>Males</i>	43,1	41,5	— 4
Kvinner <i>Females</i>	17,9	20,3	14

¹ Tallene er ikke helt ut sammenlignbare på grunn av endringer i statistikken fra 1975 til 1976.

¹ The figures are not quite comparable due to changes in the statistics from 1975 to 1976.

vende arbeid økte med mindre (6 prosent), mens tallet på timeverk utført av menn gikk litt ned (4 prosent).

I 1972 ble det utført omkring 15 millioner timeverk pr. uke i industrien. Fram til 1979 ble timeverkstallene i industrien redusert med omkring 1,5 millioner (10 prosent), mens tallet på sysselsatte viste en svak nedgang (2 prosent). (Vedleggstabell 2.18.) Innen offentlig, sosial og privat tjenesteyting var utviklingen en annen: Timeverkstallene økte med noe i overkant av 3 millioner (26 prosent økning), og tallet på sysselsatte økte enda sterkere, med 138 000 personer, eller 38 prosent. Økningen både i utførte timeverk og tallet på personer innenfor denne sektoren var størst i undervisning, helse- og andre sosialtjenester. Timeverkstallene økte her med 44 prosent, og tallet på personer med 56 prosent. Hele 90 prosent av den totale økningen i tallet på utførte timeverk som ble registrert blant kvinner, skjedde innen undervisning-, helse- og sosialsektoren, mens noe i overkant av to tredjedeler av økningen i tallet på sysselsatte kvinner foregikk i samme sektor.

Den største prosentvise nedgangen både i utførte timeverk og tallet på personer har i disse årene foregått innen primærnæringene (jordbruk mv.), hvor både timeverkstallene og tallet på personer har blitt redusert med om lag en femtedel.

Bank- og forsikringsvirksomhet har hatt en markant økning både i timeverks- og sysselsettingstallene, med henholdsvis 58 og 65 prosent.

Endringer i kvinners forhold til arbeidsmarkedet

Prosentdelen yrkesaktive for begge kjønn under ett økte i alle aldersgrupper fra 1972 til 1979. (Vedleggstabell 2.19.)

Det er den sterke veksten i kvinners yrkesdeltaking som slår ut i alle aldersgrupper. Yrkesaktiviteten blant kvinner økte fra 53 prosent i 1972 til 65 prosent i 1979; mens mennenes yrkesprosent økte fra 90 til 92 prosent. (Tabell 2.6.)

Blant gifte kvinner økte yrkesaktiviteten i perioden fra 46 prosent til 61 prosent. (Vedleggstabell 2.14.) Både i 1972 og i 1979 var yrkesaktiviteten blant de gifte kvinnene høyest i aldersgruppene mellom 35 og 55 år, 52 prosent i 1972 og 66—69 prosent i 1979. Gifte kvinner uten hjemmeboende barn under 16 år har hele tiden hatt de høyeste yrkesprosentene i nesten alle aldersgrupper. Til tross for den høye yrkesaktiviteten i 1972 har det også blant disse kvinnene vært en økning, særlig blant dem i alderen 35—44 år. Det er de gifte kvinnene i alderen 35—44 år med yngste barn under 7 år, og de i alderen 45—54 år med yngste barn over 7 år, som har økt sin yrkesdeltaking mest, begge grupper med hele 20 prosentpoeng. I 1972 hadde gifte kvinner under 25 år med yngste barn under 7 år den laveste yrkesaktiviteten med 26 prosent. I 1979 var det fremdeles disse kvinnene som lå lavest, men yrkesaktiviteten var økt til hele 41 prosent.

Tabell 2.6. Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år¹, etter kjønn og ekteskapelig status. Årsgjennomsnitt 1972—79 *Labour force participation rates among persons aged 16—66 years¹, by sex and marital status. Annual average 1972—79*

År Year	Menn Males	Kvinner Females	Gifte kvinner Married females
1972.....	90	53	46
1973.....	91	53	47
1974.....	91	53	46
1975.....	91	56	50
1976.....	92	60	54
1977.....	92	62	56
1978.....	92	64	58
1979.....	92	65	61

¹ Unntatt skoleelever og pensjonister.

¹ Excluding students and pensioners.

Den videre utvikling i kvinners yrkesdeltaking

Kvinnene har styrket sin deltaking i lønnet arbeid i 70-årene, både totalt og relativt sett. Er dette en utvikling vi kan forvente vil fortsette? Fruktbarhetsmønsteret, eller hvor mange kvinner som får barn, hvor mange barn og hvor tett, vil få betydning for yrkesaktiviteten. Hvor mange kvinner som er under utdanning, hvor lenge og hva slags utdanning de tar har også betydning. Tilretteleggelse av forhold som f. eks. antall og pris på daghjemsplasser og adgangen til redusert arbeidstid har også en viss innflytelse.

Utviklingen hittil og forholdene i dag gir imidlertid holdepunkter for å anta at tallet på og andelen yrkesaktive kvinner vil fortsette å øke. Dette skyldes bl. a. økt utdanningsnivå blant kvinnene. Dessuten kan vi vente at yrkesaktiviteten blant de eldste kvinnene vil øke. I dag er få kvinner i de eldste aldersgruppene yrkesaktive, slik at det kan se ut som om kvinners yrkesaktivitet synker med økende alder, men få av de eldste kvinnene har vært yrkesaktive etter at de giftet seg. Derfor vil yrkesaktiviteten øke når de yngre kvinnene som i dag er yrkesaktive kommer i disse aldersgruppene. I perioden 1972 til 1979 var det kvinner som i 1972 var mellom 27 og 47 år (og som i 1979 altså var mellom 34 og 54 år) som økte sin yrkesaktivitet sterkest. (Vedleggsfigurene 2.17 og 2.18.)

Andre tall tyder på at stadig flere av de yrkesaktive i framtiden vil komme til å arbeide på deltid. Omkring 23 prosent av dem som i 1978 arbeidet heltid hadde ønsket om kortere ukentlig arbeidstid. (Vedleggstabell 2.20.) Hele to tredjedeler av dem som ønsket redusert arbeidstid var menn, men det var store kjønnsforskjeller i hvor mange timer i uken den enkelte ønsket å arbeide: Tre fjerdedeler av kvinnene som ønsket kortere arbeidstid, ønsket en ukentlig arbeidstid under 35 timer, mot bare 22 prosent av mennene.

Arbeid i hjemmet

Ulønnet arbeid i hjemmet

De fleste husholdninger er avhengig av inntektsgivende arbeid som kilde til livsopphold. Det kreves også en viss arbeidsinnsats i hjemmet for at husholdninger skal fungere.

Selv om det arbeidet som utføres i hjemmet er ulønnet har det stor økonomisk betydning. En stor del av de varer og tjenester som produseres på denne måten er nødvendige og viktige for den enkeltes velferd, f. eks. matlaging, klesvask, stell og pass av barn. Slike aktiviteter må utføres i ethvert samfunn, spørsmålet er hva som produseres og omsettes i markedet og hva som gjøres i den enkelte husholdning. Tendensen i Norge har vært at arbeidsoppgaver som tidligere ble utført i husholdningene har blitt omgjort til markedsarbeid, f. eks. ved industriell framstilling av matvarer og klær. Enkelte arbeidsoppgaver utføres i dag både i markedet og i private husholdninger, f. eks. pass og stell av barn, gamle og syke.

I en undersøkelse om hvordan folk bruker tiden sin, har man brukt betegnelsen «egenarbeid» om det ulønnede arbeidet folk utfører for egen husholdning eller som gratis hjelp til andre husholdninger.

I et tidligere avsnitt refererte vi tall for hvor mange timeverk personer utførte i inntektsgivende arbeid pr. uke. For å gi et visst inntrykk av omfanget av det arbeidet som utføres i private husholdninger skal vi gi tilsvarende tall for utført egenarbeid i 1972, (det vil si hus- og omsorgsarbeid for egen husholdning).

Tabell 2.7. Utførte timeverk, egenarbeid pr. uke, etter kjønn. 1972 *Number of man-hours worked in household work and family care per week, by sex. 1972*

	Utførte timeverk, egenarbeid pr. uke <i>Number of man-hours worked per week in household work and family care</i>		Gjennomsnittlig tid pr. person pr. uke <i>Average time per person per week</i>
	Alle <i>All</i>	Av dette husarbeid <i>Of which housework</i>	
	Millioner timeverk <i>Million man-hours</i>		Timer <i>Hours</i>
Alle <i>All</i>	74,6	47,8	27,3
Menn <i>Males</i>	18,1	5,7	13,3
Kvinner <i>Females</i>	55,7	41,3	40,6

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971–72. Source: *The Time Budget Survey 1971–72.*

Det ble i 1972 ukentlig utført en femtedel flere timeverk i egenarbeid enn i inntektsgivende arbeid.

Omfanget av egenarbeidet viste klare kjønnsmessige forskjeller. (Figur 2.5 og vedleggstabell 2.21.)

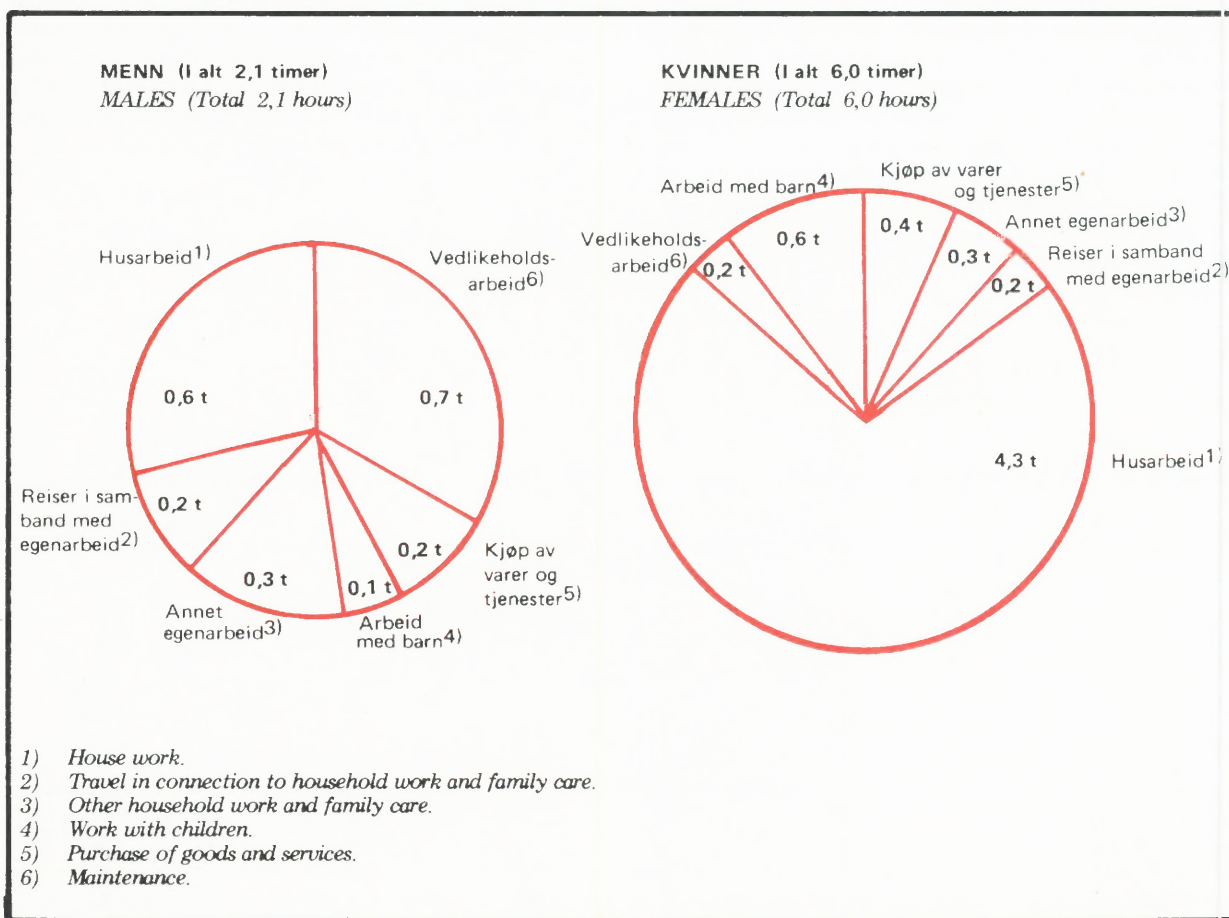
Kvinnene stod for den vesentligste arbeidsinnsatsen i hjemmet, idet de utførte tre ganger så mye egenarbeid som menn. Kjønnsforskjeller viste seg også på hva slags arbeidsaktiviteter som menn og kvinner utførte. Husarbeidet er en typisk kvinneaktivitet. Kvinner utførte sju ganger så mye husarbeid som menn, arbeid med barn var også hovedsakelig kvinnes ansvar. Vedlikeholdsarbeid ble oftest utført av menn.

Omfanget av de ulike aktivitetene varierer med husholdningens størrelse og sammensetning. Særlig

vil antall barn og barnas alder innvirke på arbeidets omfang. Undersøkelsen viste imidlertid små forskjeller mellom gifte med barn, gifte uten barn og før gifte, når det gjaldt tid brukt til husarbeid. Tallene kan tyde på at husarbeid har den egenskap at det fyller den tid som er til disposisjon. På den annen side utføres ofte flere aktiviteter samtidig, f. eks. lages det middag samtidig med at ungene passes, noe som kan bety at de med barn utfører en del arbeid som det er vanskelig å registrere.

Tallene fra undersøkelsen er fra 1972, og på bakgrunn av kvinners økende yrkesdeltagelse i 70-årene er det grunn til å anta at omfanget av arbeid utført i private husholdninger har blitt redusert.

Figur 2.5. Tid nyttet til forskjellige typer egenarbeid. Gjennomsnitt for alle dager. Timer *Time spent on household work and family care. Average for all days. Hours*

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971–1972.
Source: The Time Budget Survey 1971–1972.

Hvor mange husmødre og husfedre er det i Norge?

De fleste menn, og mange kvinner, utfører både inntektsgivende arbeid og ulønnet arbeid for egen husholdning. Interessen for det arbeidet som utføres uten betaling i private husholdninger øker. Mye av debatten om kvinners levekår har dreid seg om kvinners forhold til lønnet i motsetning til ulønnet arbeid. Det betyr mye for levekårene om det arbeid en utfører gir inntekt i penger eller ikke. Dette henger bl. a. sammen med at arbeidsbetingelser og arbeidsforhold i markedet er forskjellige fra dem i private husholdninger.

Det er derfor ønskelig å vite hvor mange personer det er som har ulønnet arbeid i private husholdninger som sin viktigste aktivitet. Vi kunne betegne slike personer som husmødre og husfedre. (For enkelthets skyld bruker vi bare betegnelsen husmor i resten av framstillingen.)

Begrepet «husmor» er ikke definert entydig verken i norsk statistikk eller i norsk levekårsdebatt, og kan derfor i utgangspunktet tenkes å romme personer i vidt forskjellige arbeids- og livssituasjoner. For eksempel gifte kvinner som utfører størsteparten av husarbeidet i familien, eventuelt i tillegg til deltids eller heltids yrkesarbeid, hjemmearbeidende småbarnsmødre og eldre gifte kvinner som steller for seg og sin ektefelle. Ulikheter i bosituasjon, tilgang til tekniske hjelpemidler og standard for hvordan arbeidet utføres vil også gjøre arbeidssituasjonen forskjellig.

For å konkretisere begrepet husmor har vi valgt å sette opp ulike forslag til avgrensning av gruppen, og så gi tall som illustrerer størrelsen, avhengig av hvilken definisjon som blir valgt.

Mange personer, særlig kvinner, kombinerer inntektsgivende arbeid og ulønnet arbeid, f. eks. ved å ha permanent deltidsarbeid over lengre tid eller heltids yrkesarbeid i kortere perioder. Personer som på ett gitt tidspunkt har inntektsgivende arbeid med en ukentlig arbeidstid på 20 timer eller mindre, og som selv oppgir at husarbeidet er deres viktigste gjøremål vil vi her betegne som **deltidshusmødre**. I 1979 var det 116 000 deltidshusmødre, av disse var 114 000 kvinner. De som på samme tidspunkt ikke var sysselsatt, og som selv oppgav at deres viktigste virksomhet var husarbeid hjemme vil vi betegne som **heltidshusmødre**. Av de 448 000 som var heltidshusmødre i 1979 var 435 000 kvinner. Blant heltidshusmødrene er det en gruppe som heller ikke har hatt noe inntektsgivende arbeid siste 12 måneder. Disse kan vi kalle **helårshusmødre**. I 1979 var det 337 000 helårshusmødre, hvorav 333 000 var kvinner.

I definisjonene foran har vi basert oss på kriterier som omfang av inntektsgivende arbeid målt i timer, den enkeltes subjektive oppfatning av hva som er viktigste gjøremål/aktivitet og fravær av inntektsgivende arbeid over en gitt tidsperiode.

For en ytterligere avgrensning av de tre gruppene vi har betegnet som deltids-, heltids- og helårshusmødre, er det for det første rimelig å stille krav om at det arbeidet som gjøres ikke bare skal utføres for en

selv. I 1979 var det totale tallet på husmødre 564 000 (summen av deltids- og heltidshusmødre). Trekker vi ut husmødre i enpersonshusholdninger reduseres tallet til 527 000. For det andre ønsker vi å begrense husmødrene til å omfatte personer i yrkesaktiv alder, dvs. personer under 67 år. Blant personer i alderen 67—74 år i to- eller flerpersonshusholdninger var det 47 000 husmødre. Det totale tallet på husmødre etter den siste avgrensningen blir da 480 000.

Hvem er husmødre?

Etter de definisjonene og avgrensningene vi har valgt foran, var det altså 480 000 husmødre i Norge i 1979. Omkring 10 000 av disse var menn. Ettersom det var så få menn, vil vi se bort fra dem i denne beskrivelsen.

Ser vi på kvinner som i 1979 var mellom 16 og 67 år gamle, og som var i husholdninger med to eller flere personer, var 39 prosent av dem husmødre. (Tabell 2.8.) Andelen husmødre varierer i de ulike aldersgruppene. Kvinnene i alderen 25—34 år og 55—66 år var oftere husmødre enn andre kvinner. I disse aldersgruppene var annenhver kvinne husmor. Blant de aller yngste kvinnene, under 25 år, var bare 16 prosent husmødre. Dette har bl. a. sammenheng med at bare en fjerdedel av kvinnene i denne alderen var gift, mot mellom 86 og 90 prosent i de andre aldersgruppene. Og nesten alle de kvinnene vi har kalt husmødre var gift (92 prosent).

Husmødrene i forskjellige aldersgrupper er ulikt forankret i husmorrollen. Blant husmødrene vil vi anse deltidshusmødrene å være minst knyttet til husmorrollen. Deltidshusmødre er de som kombinerer noe markedsarbeid med ulønnet arbeid, og som selv oppfatter husarbeidet som sitt viktigste gjøremål. Husmødrene i alderen 35—44 år var oftere enn andre deltidshusmødre. De aller yngste og eldste husmødrene hadde sjeldnere en slik kombinasjonstilpasning.

Blant husmødrene i alderen 55—66 år var hele 85 prosent husmødre på heltid. Kvinnene i denne alderen var også oftere enn andre helårshusmødre, dvs. at de heller ikke hadde hatt noe inntektsgivende arbeid siste 12 måneder. De eldste kvinnene ser derfor ut til å være sterkest forankret i hjemmet.

Type arbeidsoppgaver og arbeidsbelastning i en husholdning avhenger av hvor mange personer den består av, om det er barn der og hvor gamle barna er. Men blant gifte kvinner i alderen 16—66 år i husholdninger med to eller flere personer var andelen husmødre like høy blant dem som ikke hadde hjemmeboende barn under 16 år som blant dem som hadde barn. Andelen husmødre blant gifte kvinner uten barn var særlig høy i aldersgruppen 35—44 år.

Tabell 2.8. Kvinner i alderen 16—66 år i husholdninger med to eller flere personer, etter alder og husmoraktivitet. Årsgjennomsnitt 1979 *Females aged 16–66 years in households consisting of two or more persons, by age and housewife activity. Annual average 1979*

	Alle kvinner 16-66 år <i>All females 16-66 years</i>	16-24 år <i>years</i>	25-34 år <i>years</i>	35-44 år <i>years</i>	45-54 år <i>years</i>	55-66 år <i>years</i>
		1000				
Kvinner i alt <i>Females, total</i>	1 196	258	284	213	197	243
Husmødre i alt <i>Housewives, total</i>	468	41	138	86	78	125
		Prosent <i>Per cent</i>				
Husmødre i alt <i>Housewives, total</i>	100	100	100	100	100	100
Deltidshusmødre <i>Part-time housewives</i>	23	(7)	25	33	28	15
Heltidshusmødre <i>Full-time housewives</i>	77	93	75	67	72	85
Av dette <i>Of which</i>						
Helårshusmødre <i>Full-year housewives</i>	58	51	55	48	56	73

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: *The Labour Force Sample Surveys.*

(Vedleggstabell 2.22.) Gifte kvinner under 25 år som hadde barn var relativt oftere husmødre enn kvinner i andre aldre som også hadde barn. Blant de gifte kvinnene som hadde barn under skolepliktig alder, var også de under 25 år oftere husmødre enn kvinner i andre aldre med så små barn.

Hele 45 prosent av de gifte husmødrene steller for seg selv og ett eller flere andre voksne mennesker. Mer enn 80 prosent av disse husmødrene var 45 år eller eldre. Jo eldre de gifte kvinnene er, dess sjeldnere omfatter arbeidet i hjemmet omsorgsarbeid for barn.

Arbeidsløshet

Vår tilpasning til markedsarbeidet blir påvirket av en rekke forhold. Slike forhold vil bl. a. være egenskaper ved markedet for inntektsgivende arbeid som f. eks. etterspørselen etter arbeidskraft, lønnsforhold, mulighetene for heltid/deltid og reisetid til arbeidet. Vår egen livssituasjon vil også være viktig for tilpasningen vi velger, f. eks. hvor mye husarbeid og omsorgsplikter vi har, utdanning og eventuelt arbeidsbetingelsene til andre i husholdningen. De arbeidsløse er en gruppe som ikke makter å få til den tilpasningen i arbeidsmarkedet som de ønsker. Grunnene til at de ønsker arbeid og årsakene til at de ikke har fått arbeid kan altså være mange. De mål vi bruker for å belyse arbeidsløsheten må derfor beskrive en meget kompleks virkelighet. Ved siden av å si noe om hvor mange som er arbeidsløse og hvem de er, vil vi også se på situasjonen for noen som faller utenfor de tradisjonelle definisjonene av

arbeidsløse. Vi baserer oss i hovedsak på data fra Arbeidskraftundersøkelsene 1972—1979. Dette gjør det mulig å gi et bilde av utviklingen over tid, og dessuten å sammenligne ulike grupper med hverandre.

Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt

Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt (arbeidssøkere) er det ene av de to offisielle målene vi har på arbeidsløshet i Norge. For å bli definert som arbeidssøker må en person være uten inntektsgivende arbeid i referanseuka for arbeidskraftundersøkelsen, må ha forsøkt å skaffe seg arbeid og må kunne begynne med arbeidet denne uka. Det andre offisielle målet vi har på arbeidsløshet er «registrerte helt arbeidsløse ved arbeidskontorene». Tallet på arbeidssøkere ligger høyere enn tallet på registrerte arbeidsløse fordi vi gjennom arbeidskraftundersøkelsene også fanger opp de som forsøker å skaffe seg arbeid utenom arbeidskontorene. Registrerte arbeidsløse som arbeidsløshetsmål har sin styrke ved at det raskt fanger opp endringer i arbeidsløshet som følge av oppsigelser og at disse kan fordeles på fint regionalt nivå. Arbeidssøkere er derimot det målet på den totale arbeidsløshet som er best egnet ved sammenligning med andre land.

Vi skal i dette kapitlet holde oss til gruppen arbeidssøkere. Dette gjør det lettere å sammenligne med andre grupper som vi har tall på fra arbeidskraftundersøkelsene.

Tabell 2.9. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt 16—66 år, etter alder og kjønn og etter landsdel og kjønn i prosent av personer i arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979 *Unemployed persons 16–66 years, by age and sex and by region. Per cent of persons in the labour force. Annual average 1979*

Kjønn Sex	Alle All	Alder Age			Landsdel Region		
		16-24 år years	25-49 år years	50-66 år years	Øst- landet	Sør- og Vest- landet	Trøndelag og Nord- Norge
Alle All	2	7	1	(1)	2	2	3
Menn Males	2	6	1	(1)	1	2	(2)
Kvinner Females	3	7	2	(1)	2	3	3

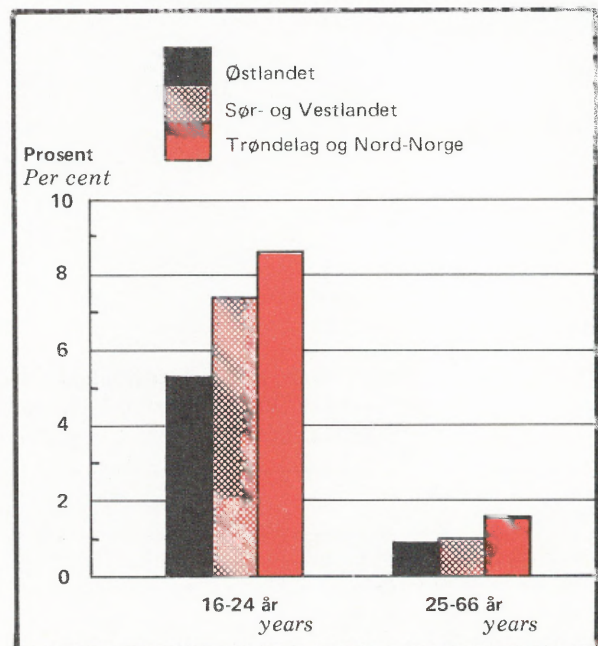
Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

I gjennomsnitt for de fire undersøkelsesukene i 1979, var det 37 000 arbeidssøkere i alderen 16—66 år. Av dette var 18 000 menn og 19 000 kvinner. I prosent av arbeidsstyrken var arbeidsløsheten etter denne definisjonen rundt 2 prosent for menn og 3 prosent for kvinner. Med arbeidsstyrken mener vi her og seinere i kapitlet summen av sysselsatte og arbeidssøkere. Både for menn og kvinner var arbeidsløsheten relativt størst i aldersgruppen 16—24 år (om lag 6 prosent for menn og 7 prosent for kvinner, tabell 2.9.) Av landsdelene hadde Trøndelag/Nord-Norge relativt størst arbeidsløshet. Her var f. eks. arbeidsløsheten på nærmere 9 prosent for aldersgruppen 16—24 år. (Figur 2.6.)

Tall for utviklingen i 1970-årene viser at kvinnene har hatt en relativt større arbeidsløshet enn menn, og at ungdom i alderen 16—24 år er de som har vært relativt mest utsatt for arbeidsløshet. (Figur 2.7.) De høye arbeidsløshetsprosentene for ungdom skyldes delvis at tallet på personer i arbeidsstyrken er relativt lavt for denne aldersgruppen siden mange er under utdanning. Men de høye prosentene gjenspeiler også vanskene med å komme inn på arbeidsmarkedet for personer med kort utdanning og liten yrkeserfaring.

I 1979 var det 24 prosent av de arbeidssøkende som svarte at de hadde begynt å søke arbeid for over 12 uker siden. 32 prosent hadde begynt for 5—12 uker siden, mens 37 prosent hadde begynt for under 5 uker siden. I perioden 1975—1979 er det blitt relativt færre som begynte å søke arbeid under 5 uker før innaverjuken, mens det har blitt relativt flere som svarte at de begynte for 5—12 uker siden. (Tabell 2.10.)

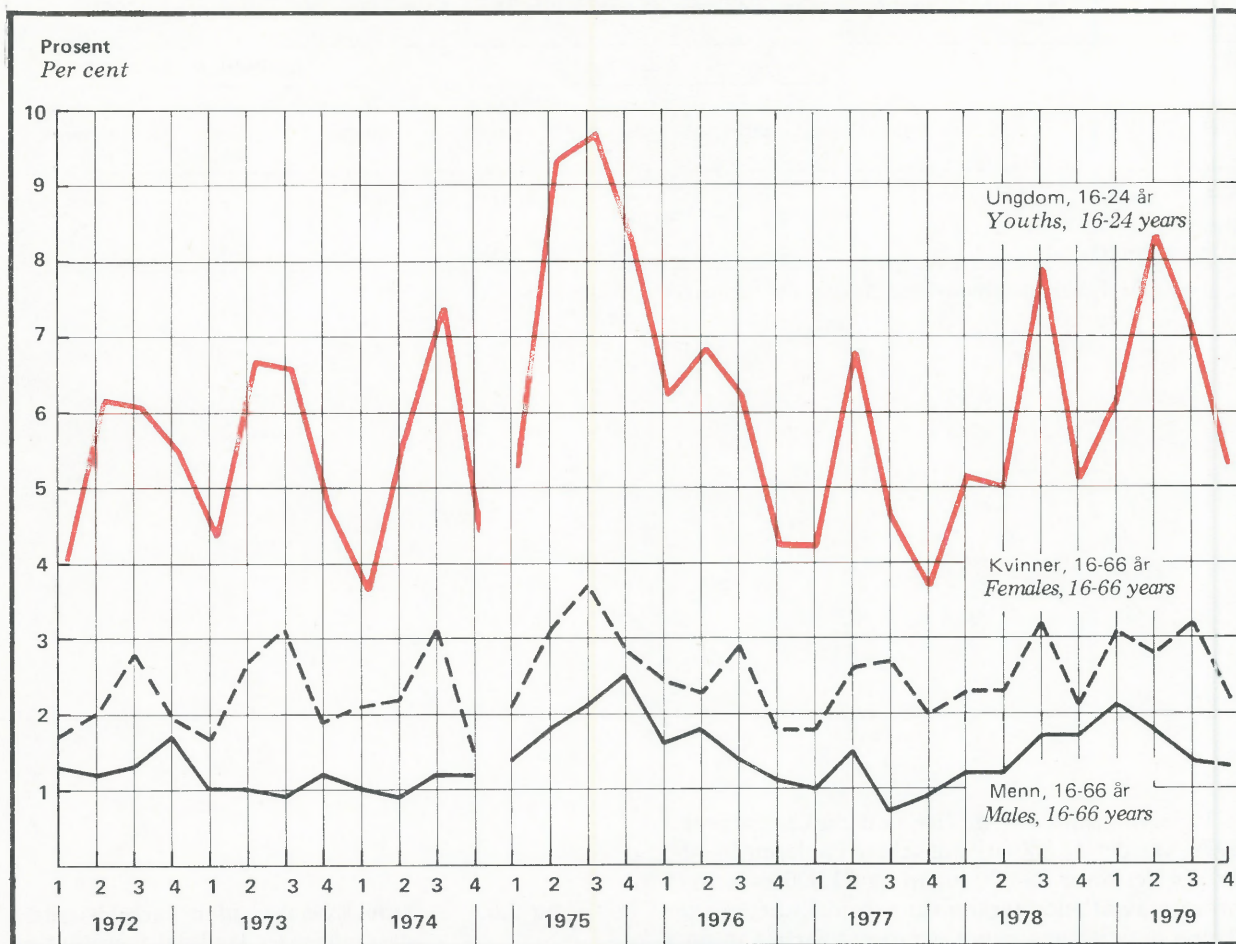
Figur 2.6. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt etter alder og landsdel i prosent av arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979 *Unemployed persons by age and region as per cent of the labour force. Annual average 1979*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.
Source: The Labour Force Sample Surveys.

Figur 2.7. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i prosent av arbeidsstyrken. Kvartalstall 1972—1979 Unemployed persons as per cent of the labour force. Quarterly figures 1972–1979

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.

Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.10. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt etter antall uker fra de begynte å søke arbeid. Årsgjennomsnitt 1975—1979. Prosent Unemployed persons by number of weeks since they started to search for a job. Annual averages 1975–1979. Per cent

Søkingens varighet Duration of search	1975	1976	1977	1978	1979
I alt (medregnet uoppgitt) Total (including unspecified)	100	100	100	100	100
Under 5 uker Less than 5 weeks	45	50	48	41	37
5–12 uker weeks	20	22	30	32	32
13 uker og over weeks and more	15	25	(15)	24	24

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Mulige arbeidssøkere

Arbeidskraftundersøkelsene gir også tall for en gruppe som svarer at de har ønsker om eller behov for arbeid, men som ikke har forsøkt å få eller kan ta arbeid umiddelbart. De kommer derfor ikke inn under definisjonen av arbeidssøkere. Vi kaller denne gruppen for «mulige arbeidssøkere». I 1979 var det i gjennomsnitt 109 000 mulige arbeidssøkere i alderen 16–66 år, 25 000 menn og 84 000 kvinner. Hvis de mulige arbeidssøkerne hadde blitt regnet med i tallet på de arbeidsløse, ville arbeidsløsheten blitt over dobbelt så stor for menn og over 5 ganger så stor for kvinner.

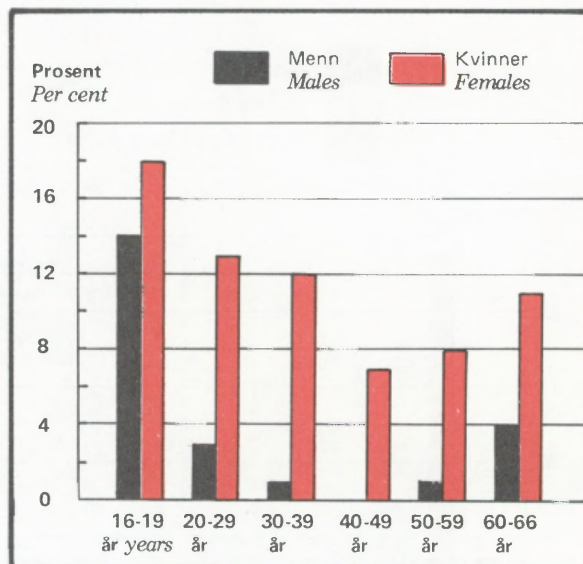
Årsakene til at de mulige arbeidssøkerne ikke forsøkte å få arbeid eller ikke kunne ta arbeid umiddelbart var flere. Av dem som oppgav noen årsak (ca. en femtedel svarte ikke på spørsmålet), var det 53 prosent som svarte at de manglet passende arbeidstilbud. 21 prosent oppgav manglende hjelp til barnepass og like mange at de var opptatt med skolegang, mens 5 prosent oppgav andre grunner. At hele 48 000 mulige arbeidssøkere oppgav manglende arbeidstilbud som årsak til at de ikke forsøkte å få arbeid, kan tyde på at mange synes de får tilstrekkelig informasjon om arbeidsmarkedet uten å ha forsøkt å få arbeid siste 2-månedersperioden før intervjuetidspunktet. Dette siste er et av kravene for å bli klassifisert som arbeidssøker. Som viktigste krav til passende arbeid oppgav 32 prosent av de mulige arbeidssøkerne deltidsarbeid. 21 prosent ønsket arbeid «i samsvar med egne kvalifikasjoner og evner», mens 15 prosent krevde arbeid i nærheten av hjemmet. (Vedleggstabell 2.23.)

Når vi bruker tall for gruppen mulige arbeidssøkere, er det viktig å være oppmerksom på at folk kan legge ulike forutsetninger til grunn for svaret sitt om at de ønsker arbeid. Noen svarer ut fra situasjonen sin på intervjuetidspunktet, mens andre legger forutsetninger om endringer til grunn for svaret sitt (f. eks. at de får daghjems plass.)

Jamført med arbeidssøkerne er det langt flere kvinner blant de mulige arbeidssøkerne (51 prosent blant arbeidssøkerne mot 77 prosent blant de mulige arbeidssøkerne). Ser vi de mulige arbeidssøkerne i prosent av arbeidsstyrken, finner vi som for arbeidssøkerne at det er relativt flest i de lave aldersgrupper både for kvinner og menn, men for kvinnene er det også store grupper av mulige arbeidssøkere oppover i aldersgruppene. (Figur 2.8.) Prosenten av mulige arbeidssøkere avtar med økende alder opp til omkring 50 år, men ser så ut til å øke noe igjen med stigende alder.

Som for arbeidssøkerne er det relativt flest mulige arbeidssøkere i Trøndelag/Nord-Norge, og da særlig i de laveste aldersgrupper. (Figur 2.9). For de fleste aldersgruppene er det slik at det er relativt flest mulige arbeidssøkere blant de med kortest utdanning. (Vedleggstabell 2.24.) På grunn av en endring i spørreskjema er ikke tallene på de mulige arbeidssøkerne før og etter 1976 helt sammenlignbare. Sammenligner vi antall mulige arbeidssøkere i årene 1976 til 1979, viser disse et stabilt nivå på rundt

Figur 2.8. Mulige arbeidssøkere etter alder og kjønn i prosent av arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979 *Non-employed persons wanting work without seeking, by age and sex as per cent of the labour force. Annual average 1979*

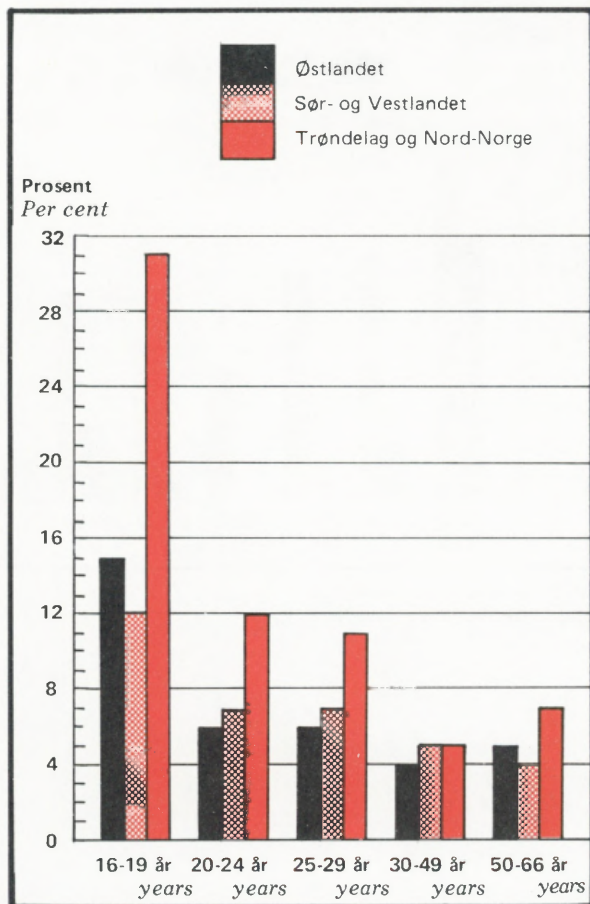
Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.
Source: The Labour Force Sample Surveys.

25 000 for menn mens det for kvinner har vært en nedgang fra 133 000 i 1976 til 84 000 i 1979. Denne sterke nedgangen for kvinnene gjenspeiles i en relativt sterk vekst i sysselsettingen for kvinner i samme periode.

Hvor nær knyttet arbeidssøkere og mulige arbeidssøkere er til arbeidsmarkedet har vi sett noe på i forbindelse med definisjonene av de to gruppene. En annen måte å drøfte tilknytning til arbeidsmarkedet på, er å se på tall som viser hvor mange i hver av gruppene som var blitt sysselsatt ett kvartal og ett år etter den uka de ble klassifisert som arbeidssøker eller mulig arbeidssøker. 51 prosent av arbeidssøkerne i 1978 var sysselsatte etter ett kvartal og 56 prosent etter ett år. Tilsvarende tall for de mulige arbeidssøkerne var 17 og 33 prosent. Antall mulige arbeidssøkere er imidlertid så mye større enn antall arbeidssøkere at det målt ved absolutte tall, var flere mulige arbeidssøkere (23 000) enn arbeidssøkere (17 000) som var sysselsatt etter f. eks. ett kvartal. Tallene kan tyde på at det blant de mulige arbeidssøkerne finnes grupper med like nær tilknytning til arbeidsmarkedet som arbeidssøkerne, målt ved slike overganger som vi her har sett på. (Vedleggstabell 2.25.)

Figur 2.9. Mulige arbeidssøkere etter alder og landsdel i prosent av arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979 *Non-employed persons wanting work without seeking, by age and region as per cent of the labour force. Annual average 1979*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.
Source: The Labour Force Sample Surveys.

Hvor stor er arbeidsløsheten i Norge?

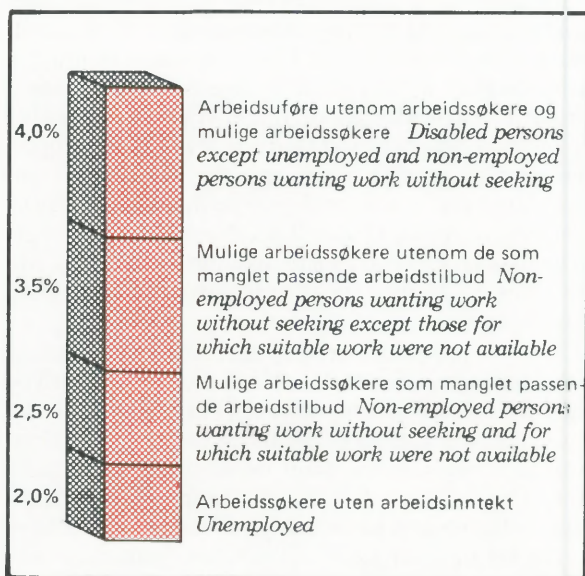
La oss så se på ulike definisjoner av arbeidsløshetsprosent. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt er som nevnt et av de mulige målene på arbeidsløshet, og dette utgjør 2 prosent av arbeidsstyrken. Hvis vi i tillegg til arbeidssøkerne tar med dem som er mulige arbeidssøkere og som sier at de manglet passende arbeidstilbud, får vi at disse til sammen utgjør 5 prosent av arbeidsstyrken. Legger vi også til resten av de mulige arbeidssøkerne får vi med et slikt begrep en arbeidsløshet på 8 prosent. Hvis vi også tar de mulige arbeidssøkerne med i arbeidsstyrken, reduseres denne arbeidsløshetsprosenten til 7. Trekker vi fra de mulige arbeidssøkerne som var opptatt med skolegang får vi en arbeidsløshet på 6 prosent.

Hittil har vi bare tatt med personer som har uttrykt ønske om eller behov for arbeid. Utvider vi problemgruppen til også å omfatte de personer som oppgav uførhet som «viktigste aktivitet» i undersøkelsesuka, får vi en gruppe med tilpasningsproblemer til arbeidsmarkedet på 12 prosent av arbeidsstyrken. (Figur 2.10.) Vi velger å stoppe ved de gruppene vi nå har tatt med.

Arbeidsforhold

Vi vil ikke her prøve å komme fram til noen definisjon av begrepet «arbeidsforhold». I stedet presenterer vi tall for noen av sidene som trekkes fram i den offentlige debatt om de yrkesaktives arbeidsforhold. Noen fullstendig beskrivelse av dette har vi, uansett hvilken rimelig definisjon av arbeidsforhold som velges, ikke mulighet til å gi med de data som eksisterer. Mangelen på data skyldes delvis problemer med å måle noen av faktorene som beskriver folks arbeidsforhold.

Figur 2.10. Ikke-sysselsatte personer 16–66 år, med tilpasningsproblemer til arbeidsmarkedet i prosent av arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1979 *Non-employed persons 16–66 years, with problems in labour market attachment as per cent of the labour force. Annual average 1979*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.
Source: The Labour Force Sample Surveys.

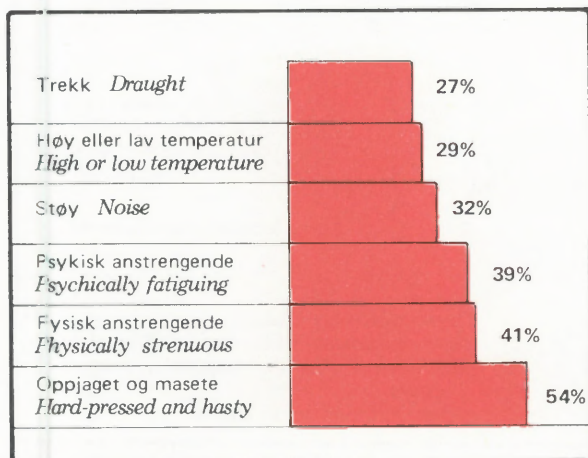

Fysiske og psykiske plager i arbeidet

I en undersøkelse om arbeids- og helseforhold i 1977 ble de sysselsatte spurt om de var utsatt for ulike plager i arbeidet. Over halvparten (54 prosent) opplevde arbeidet sitt som «oppjaget og masete». (Figur 2.11.) «Fysisk» eller «psykisk anstrengende arbeid» var det rundt 40 prosent som følte seg utsatt for. Innen teknisk, vitenskapelig og humanistisk arbeid, kontor og handelsarbeid, dominerte de psykiske plagene. (Vedleggstabell 2.26.) I jordbruks-, skogbruks- og fiskeriarbeid var det «fysiske anstrengende» og «vonde arbeidsstillinger» som var de mest vanlige plager. Gruve- og industriarbeid, bygge- og anleggsarbeid var spesielle ved at realt store grupper følte seg utsatt for en rekke ulike fysiske miljøfaktorer som f. eks. støy (61 prosent), trekk (47 prosent) og forurenset luft (46 prosent). Transport- og kommunikasjonsarbeid skilte seg ut fra andre yrkesgrupper ved at her var **både** fysiske og psykiske plager relativt vanlig.

Vi vil peke på noen faktorer som er viktige ved bruk av disse tallene. Vi har ingen informasjon om **hvor plagsomt** den enkelte mente de ulike faktorene var. Videre viser ikke tallene i hvilken grad personene i de ulike yrkesgruppene følte seg plaget av flere faktorer samtidig.

Figur 2.11. Sysselsatte etter plager i arbeidet som minst 25 prosent av de sysselsatte følte seg utsatt for. 1977. Prosent *Employed persons by troublesome working conditions experienced of at least 25 per cent of all the employed persons. 1977. Per cent*

Kilde: Undersøkelse om arbeids- og helseforhold 1977.
Source: A survey on working and health conditions 1977.

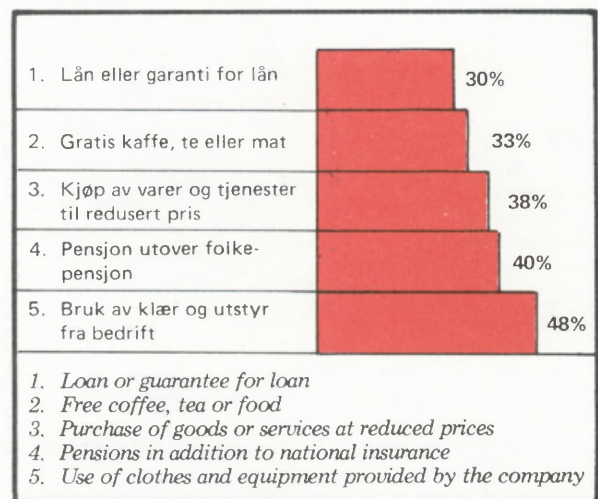
Rettigheter og fordeler knyttet til arbeidet

Rettigheter og fordeler knyttet til arbeidet kan ha mange ulike former, og vi har data for enkelte av disse. Vi understreker at dette ikke er en fullstendig oversikt over alle de fordeler og rettigheter utover lønnen som finnes på arbeidsmarkedet. Men dataene illustrerer noe om hvilke typer av fordeler som finnes og viser hvordan disse er fordelt på ulike grupper av lønnstakere.

Levekårsundersøkelsen 1973 gir tall for typer av fordeler som kan ses på som temmelig direkte tilskudd til lønnstakernes inntekt. (Figur 2.12, vedleggstabell 2.27.) Det er fordeler av mange typer, fra gratis kaffe og arbeidsklær, til pensjon utover folkepensjon og ferie med lønn i mer enn 4 uker. Det synes å være en tendens til at de fordeler som medfører det største reelle tilskudd til inntekten (økt ferie, ekstra pensjon og lån eller lånegaranti), var mest vanlig blant lønnstakere innenfor teknisk, vitenskapelig og humanistisk arbeid, administrasjonsarbeid, kontor og handelsarbeid. Men trolig er det her store variasjoner innen de enkelte yrkesgrupper.

Deltidsundersøkelsen i 1978 gir tall for lønnstakere som hadde mulighet for opplæring i forbindelse med arbeidet og hvor mange som benyttet seg av dette. (Figur 2.13, vedleggstabell 2.28.) Opplæ-

Figur 2.12. Lønnstakere etter rettigheter og fordeler i arbeidet som minst 25 prosent av alle lønnstakere hadde. 1973. Prosent *Salaried employees and wage earners by various rights and benefits in their job of which at least 25 per cent experienced. 1973. Per cent*

Kilde: Lavekårsundersøkelsen 1973.
Source: Level of Living 1973.

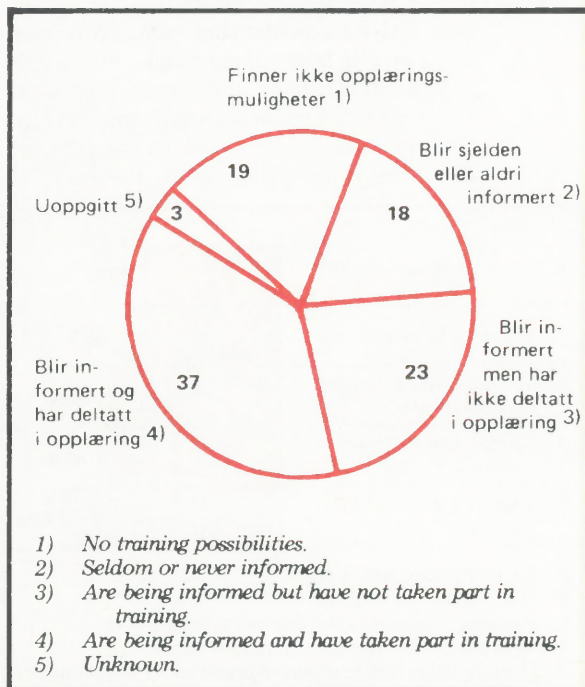
ring gir mulighet for utvikling av evner og anlegg og kan gi økt inntekt i framtida ved at mulighetene for å få bedre avlønnede stillinger blir større. I alt var det 60 prosent av lønnstakerne som var blitt informert om mulighetene for opplæring. Av de som ble informert var det 58 prosent som hadde deltatt i opplæring. Det vil si at om lag 37 prosent av lønnstakerne en eller flere ganger hadde deltatt i opplæring i arbeidet. Blant disse var det relativt flere heltids- enn deltidsansatte. Siden det er relativt flere kvinner enn menn som arbeider deltid, er dette en av årsakene til at det er relativt færre kvinner enn menn som både har mulighet for opplæring og som benytter seg av dette. Andre viktige faktorer til å forklare denne forskjellen kan også være ulikheter i menns og kvinners fordeling på yrke og formell utdanning. Der- som opplæringen forutsetter en viss innsats utenom

arbeidstida, har menn jevnt over større muligheter til dette enn kvinner.

Skiftarbeid og arbeidstidsordninger

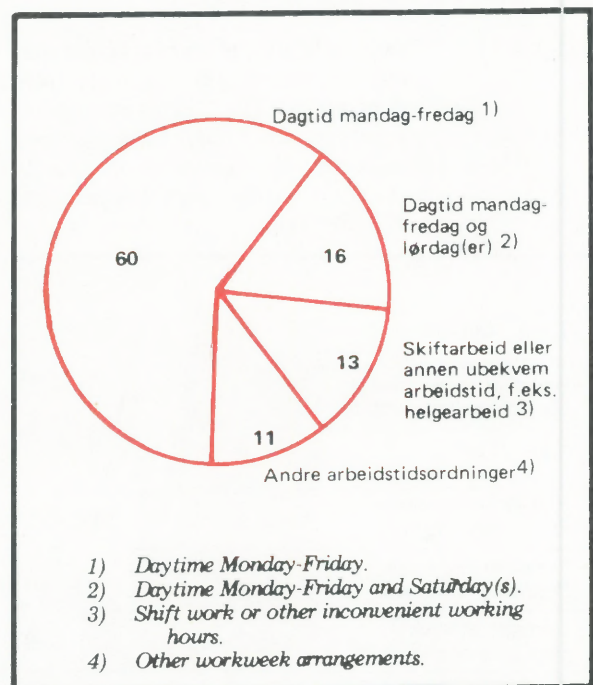
Med skiftarbeid menes vanligvis arbeid hvor arbeidstidens plassering i døgnet veksler fra dag til dag, uke til uke eller på annen måte. Slike arbeidstidsordninger kan skape helseproblemer ved at kroppen stadig må tilpasse seg en ny døgnrytme. I tillegg vil skiftarbeiderne ha dårligere muligheter enn andre til regelmessig samvær med familie og venner, deltaking i foreningsliv osv. Ordningen med skiftarbeid påvirker også livssituasjonen for familie og venner.

Figur 2.13. Lønnstakere etter om de har blitt informert om og deltatt i opplæring i forbindelse med arbeidet. 1. kvartal 1978. Prosent *Salaried employees and wage earners by information about and participation in training at work. 1st quarter 1978. Per cent*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen. Tilleggsundersøkelsen 1. kvartal 1978.
 Source: The Labour Force Sample Surveys. The Part-time Employment Survey 1st quarter 1978.

Figur 2.14. Sysselsatte etter arbeidstidsordninger. 1. kvartal 1978. Prosent *Employed persons by work-week arrangements. 1st quarter 1978. Per cent*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen. Tilleggsundersøkelsen 1. kvartal 1978.
 Source: The Labour Force Sample Surveys. The Part-time Employment Survey 1st quarter 1978.

Ifølge Levekårsundersøkelsen 1973 hadde om lag 15 prosent av alle lønnstakerne skiftarbeid. Mest vanlig var det blant menn innenfor transport- og servicearbeid, der omtrent halvparten av lønnstakerne hadde skiftarbeid.

Deltidsundersøkelsen 1978 viser hvordan de sysselsatte fordelte seg på flere typer av arbeidstidsordninger enn skiftarbeid. (Figur 2.14.) Av de som arbeidet 35 timer eller mer i uken, hadde kvinnene en større spredning på ulike arbeidstidsordninger enn menn. For de som arbeidet under 35 timer i uken var det derimot mennene som hadde størst spredning på de ulike arbeidstidsordningene. (Vedleggstabell 2.29.)

Arbeidsreiser

Ifølge Boforholdsundersøkelsen 1973 hadde 86 prosent av lønnstakerne med arbeidstid over 15 timer pr. uke, en daglig arbeidsreise på under 2 timer. 5 prosent hadde en daglig arbeidsreise på 2

timer eller mer (dagpendlere), 6 prosent var uke- og langtidspendlere, mens 4 prosent ikke hadde fast fram møtested. (Figur 2.15.) Pendling er i denne undersøkelsen i hovedsak knyttet til reisetid fra bosted til arbeidssted, og til om man overnatter borte fra hjemmet. I Boforholdsundersøkelsen er definisjonene valgt slik at de fleste sjøfolk og fiskere kommer med i gruppen uke- og langtidspendlere.

Lengden av vår daglige reisetid er relativt nær knyttet til graden av befolkningstetthet på arbeidsstedet på den måten at reisetid til og fra arbeidet er lengst for de yrkesaktive i byer og tettsteder. «Ikke fast fram møtested» og uke- og langtidspendling er derimot mer knyttet til yrke. Transport- og kommunikasjonsarbeid, fiskearbeid og bygge- og anleggsarbeid er typiske yrker med slike «arbeidsreiser».

Offentlige arbeidsmarkedstiltak

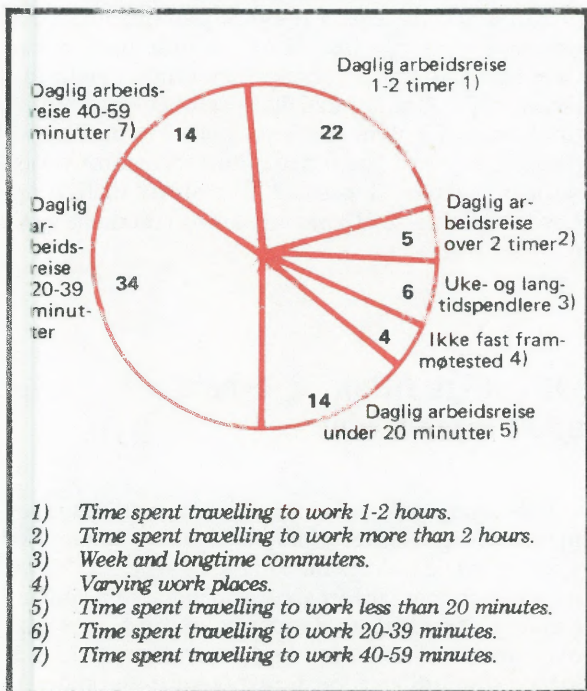
I større eller mindre grad vil svært mange av beslutningene i offentlig og privat sektor påvirke forholdene i arbeidsmarkedet. Valg av produksjonsteknikk og lokalisering av produksjonen er eksempler på beslutninger som er med på å bestemme fordelingen av sysselsettingen i landet, og dermed også hvilke grupper som blir stående utenfor arbeidsmarkedet. I dette avsnittet skal vi imidlertid bare se på enkelte offentlige tiltak som er direkte rettet mot personer utenfor eller «på kanten av» arbeidsmarkedet.

Den første typen av tiltak vi tar for oss er rene inntektsoverføringer. Alders- og uførepensjon, attførings- og sykepenger og dagpenger til arbeidsløse er alle tiltak som er ment å gi folk kompensasjon for manglende arbeidsinntekt.

Ved utgangen av 1979 var det over 509 000 personer med alderspensjon. Av disse var 21 prosent i alderen 67—69 år. I denne aldersgruppen hadde 87 prosent av alle menn og 96 prosent av alle kvinner hel eller delvis alderspensjon. Arbeidskraftundersøkelsene viser at det i aldersgruppene 67—69 år og 65—66 år i 1979 var henholdsvis 25 og 43 prosent som var sysselsatte eller arbeidssøkere. En generell nedsetting av pensjonsalderen til 65 år og en yrkesprosent for gruppen 65—66 år på f. eks. 30 prosent, ville da i 1979 isolert sett gitt en reduksjon i arbeidsstyrken på om lag 29 000 personer. Størrelsen på pensjonsytelsene og reglene for kombinasjon lønnsinntekt/pensjonsinntekt, er andre virkemidler knyttet til alderspensjonen som det offentlige kan bruke for å påvirke arbeidstilbudet.

Antall uførepensjonister var ved utgangen av 1979 nærmere 156 000. Dette betyr at om lag 6 prosent av alle personer i alderen 16—66 år hadde hel eller delvis uførepensjon. For kvinner var prosenten 6,2 og for menn 5,8. For både menn og kvinner øker andel med uførepensjon meget kraftig med alderen. (Figur 2.16.) Således var 22,0 prosent av mennene og 21,1 prosent av kvinnene i alderen 60—66 år uførepensjonister. Av personene med uførepensjon hadde 14 prosent av mennene og 25 prosent

Figur 2.15. Sysselsatte med arbeidstid over 15 timer pr. uke, etter «pendlergruppe». 1973. Prosent *Employed persons working more than 15 hours a week, by «commuting group». 1973. Per cent*

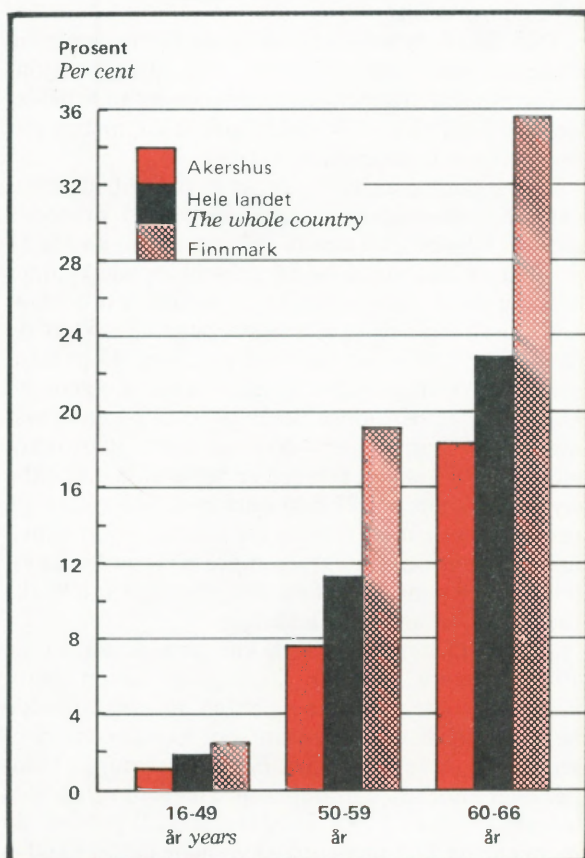

Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1973.
 Source: Survey on Housing Conditions 1973.

av kvinnene en uførhetsgrad på under 100. Ved fastsettelse av uførhet tas det bl. a. hensyn til persons «mulighet til arbeid». «Mulighet til arbeid» vil da i stor grad bli bestemt ut fra den faktiske etterspørsel i det aktuelle arbeidsmarked. Dette illustreres ved at en rekke personer med helseproblemer får arbeid gjennom særskilte tiltak som arbeidskraftmyndighetene står bak. Videre viser tallene over de uføre en geografisk spredning som ikke bare kan føres tilbake til ulikheter i helseproblemer. (Vedleggstabell 2.30.) For eksempel hadde 35,6 prosent av alle menn i Finnmark i alderen 60—66 år uførepensjon, mens tilsvarende tall for Akershus var 18,4 prosent. Dette indikerer at det ikke er noe skarpt skille mellom uførepensjonister og arbeidsløse, og at uførepensjon i noen grad fungerer som en arbeidsløshetsstrygd. Antallet som var registrert som helt arbeidsløse ved arbeidskontorene ved utgangen av 1979 var 24 900. Om lag 60 prosent av disse mottok dagpenger.

Figur 2.16. Uførepensjonister etter alder i prosent av befolkningen i hver aldersgruppe. Hele landet, Akershus og Finnmark. 31. des. 1979 *Disability pensioners by age as per cent of the population in each group. The country and the counties Akershus and Finnmark. 31 Dec. 1979*

Kilde: Rikstrygdeverket.

Source: The National Insurance Institution.

Når det gjelder sykepenger har vi bare tallet på **sykepengetilfeller i løpet av et år**. Det betyr at samme person kan være talt med flere ganger. For syketilfeller utenfor institusjon må varigheten har vært 3 dager for at det skal komme med i våre tall, og endelig er det slik at syketilfeller blant statsansatte ikke er med i denne statistikken. I 1977 var det nærmere 703 000 avsluttede sykepengetilfeller. Av disse var om lag 18 prosent med opphold i institusjon. Hyppigheten av sykepengetilfeller pr. 100 person med rett til sykepenger var 41 for menn og 40 for kvinner. (Vedleggstabell 2.31.) Varigheten av sykepengetilfellene var i gjennomsnitt 27,2 dager for menn og 26,7 dager for kvinner. Varigheten økte med alder for både kvinner og menn.

I 1977 var det 13 750 avsluttede attføringspengetilfeller. Antall dager pr. attføringstilfelle var i gjennomsnitt 291 for menn og 352 for kvinner.

Tiltak gjennom arbeidskraftmyndighetene

Arbeidsdirektoratet administrerer en rekke tiltak som er rettet mot grupper med særlig store tilpassingsproblemer til arbeidsmarkedet. Vi deler disse tiltakene i to hovedgrupper, etter om de går gjennom arbeidsgiver eller ikke. For noen av tiltakene er en slik inndeling vanskelig, fordi tiltaket dels er kurs utenom arbeidsgiver, og dels er praksis hos en arbeidsgiver. Et eksempel på dette er «yrkesorienterte programmer» som vi har plassert i hovedgruppen «tiltak utenom arbeidsgiver».

Tiltakene gjennom arbeidsgiver virker på kort sikt dels til å vri etterspørselen mot de gruppene som omfattes av tiltakene. I 1979 var i alt om lag 25 000 personer med på slike tiltak (samme person kan være med i tallene for forskjellige tiltak. (Vedleggstabell 2.32.) Om lag 220 000 personer var med på tiltak som gikk utenom arbeidsgiver. For de fleste av disse, 82 prosent, gjaldt dette ulike former for yrkesrettledning, mens 11 prosent fikk støtte til flytting. Utviklingen fra 1971 viser en økning i tiltakene gjennom arbeidsgiver.

Offentlige tiltak og arbeid utenfor markedet

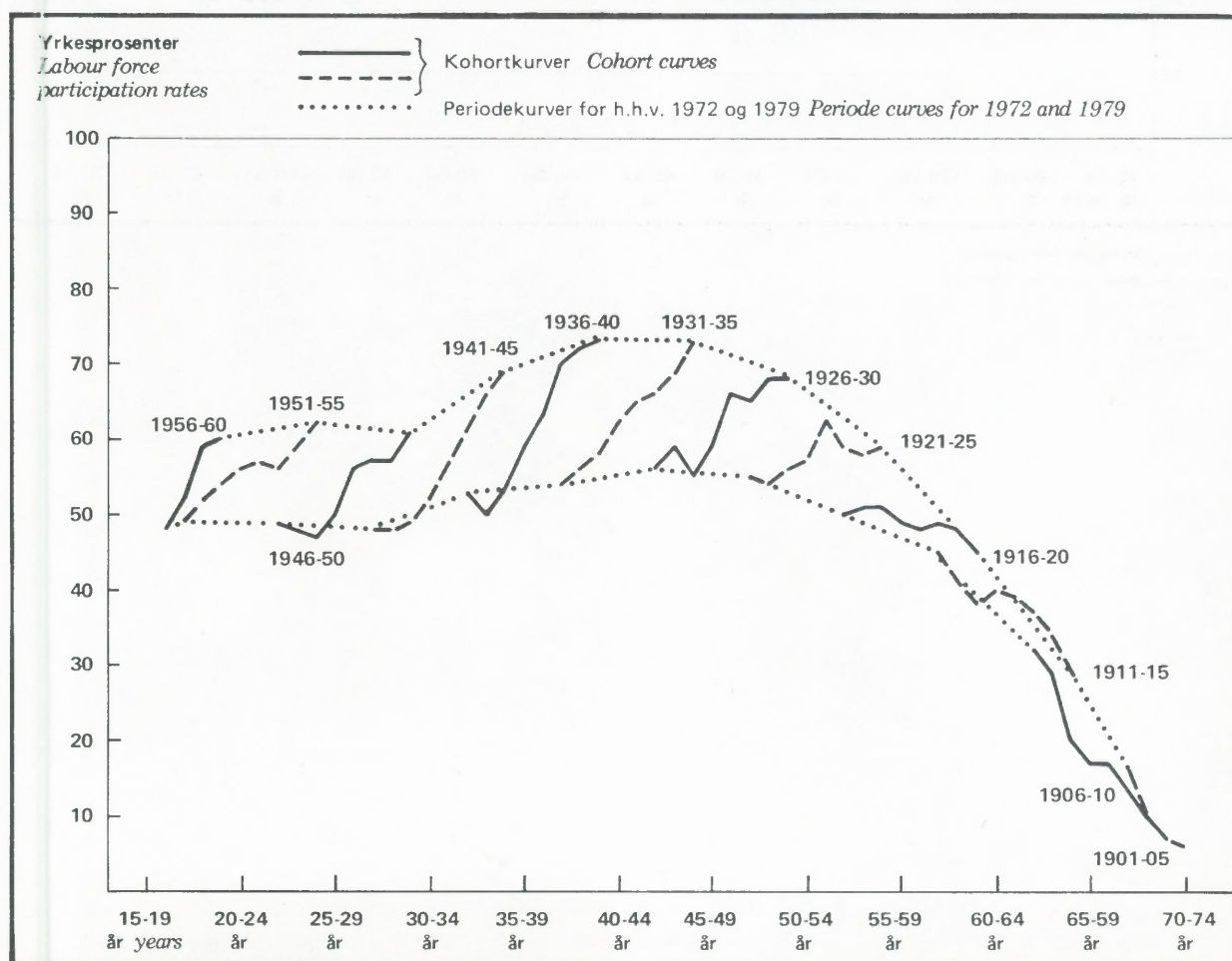
Utbygging av sosiale institusjoner, barnehager og hjemmehjelp medfører at barnepass, omsorg for syke og gamle trekkes inn i markedsarbeidet. Når vi måler endringer i utført arbeidsmengde som endring i markedsarbeidet, er det derfor viktig å være klar over at en del av denne endringen kan skyldes at arbeid som tidligere var utført utenfor markedet nå utføres i markedet. De fleste av disse tiltakene er satt i verk for å øke omfanget av og til dels kvaliteten på

en del av omsorgsarbeidet, men visse tiltak som f. eks. utbygging av barnehager og daghjem er mer direkte begrunnet ut fra at fedre og mødre lettere skal kunne ta lønnet arbeid. Vi har ikke tall som viser hvordan disse tiltakene virker på mengden av utført arbeid i og utenfor markedet, og heller ikke virkningen målt ved endring i antall sysselsatte personer, men et par av tiltakene skal vi gi noen tall for.

Ved utgangen av 1977 var noe over 41 000 personer ansatt i ulike former for hjemmehjelp, mens

tallet for 1973 var om lag 30 600. Over 130 500 hjem fikk hjemmehjelp i 1977, mens det var noe over 107 500 hjem som fikk slik hjelp i 1973. Antall barn innmeldt i barnehager var i 1977 nærmere 49 800. Dette svarer til 12,1 prosent av alle barn under 7 år. Disse prosenttallene viser imidlertid en sterk variasjon mellom fylkene. Høyest var tallet for Oslo med 33,9 prosent mens det i Nord-Trøndelag var 5,8 prosent av alle barn under 7 år som var innmeldt i barnehage. (Vedleggstabell 2.33.)

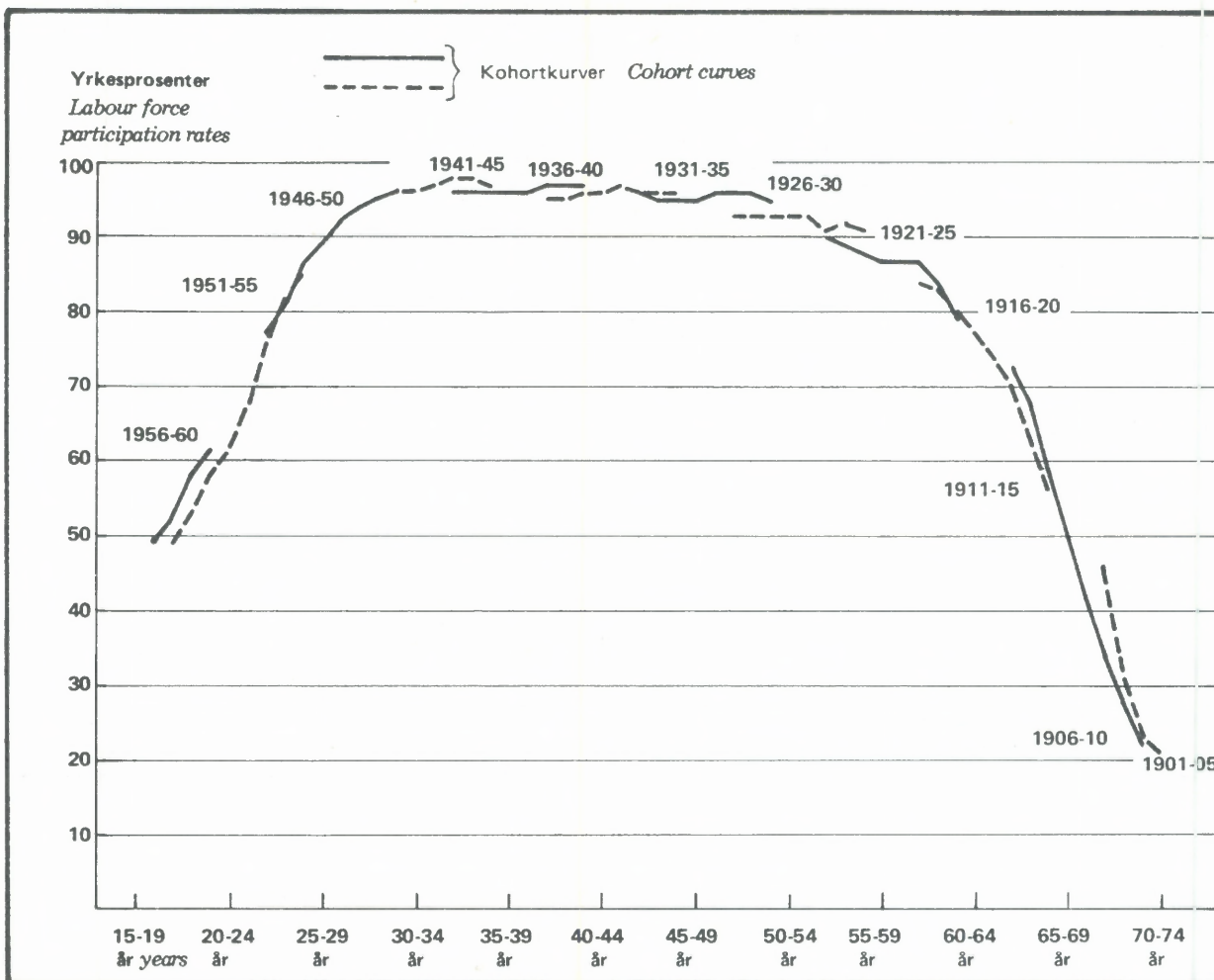
Figur 2.17. Utvikling i yrkesprosjenter 1972—79 for 5-årskohorter av norske kvinner *Labour force participation rates 1972-79 for 5-year cohorts of Norwegian females*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.
Source: The Labour Force Sample Surveys.

Figur 2.18. Utvikling i yrkesprosjenter 1972—79 for 5-årskohorter av norske menn *Labour force participation rates for 5-year cohorts of Norwegian males*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene.

Source: The Labour Force Sample Surveys.

Vedleggstabeller

Tabell 2.11. Personer i alderen 16—74 år etter kjønn, ekteskapelig status og hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000 Persons aged 16–74 years by sex, marital status and main activity. Annual average 1979. 1 000

	I alt Total	Menn Males	Kvinner Females			
			I alt Total	Ugifte Unmarried	Gifte Married	Før gifte Previously married
Personer 16—74 år i alt Persons aged 16–74 years, total	2 885	1 443	1 442	321	951	170
Sysselsatte Employed persons	1 872	1 110	762	169	525	68
Utførte husarbeid hjemme Engaged in own housework	448	13	435	24	365	46
Gikk på skole/studerte Attended school/studied	212	110	102	90	10	(2)
Var arbeidsufør Disabled	131	67	64	17	26	20
Var pensjonert/sluttet i arbeid Pensioned/retired	166	96	71	14	22	34
Annen virksomhet Other activities	56	47	10	7	(2)	(1)

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.12. Ikke sysselsatte personer i alderen 16—74 år, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder og etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000 Non-employed persons aged 16–74 years, according to work experience during the last 12 months and by main activity. Annual average 1979. 1 000

	I alt Total	Menn Males	Kvinner Females
Ikke sysselsatte, medregnet uoppgitt Non-employed persons, including unspecified	1 014	333	681
Har hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder Have been at work sometime during the last 12 months	248	113	136
Av dette Of which			
Utførte husarbeid hjemme Engaged in own housework	70	(2)	68
Gikk på skole/studerte Attended school/studied	111	59	51
Var pensjonert/sluttet i arbeid Pensioned/retired	17	13	(4)
Har ikke hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder Have not been at work anytime during the last 12 months	684	186	498
Av dette Of which			
Utførte husarbeid hjemme Engaged in own housework	337	(4)	333
Gikk på skole/studerte Attended school/studied	82	40	42
Var pensjonert/sluttet i arbeid Pensioned/retired	146	81	65

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.13. Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år¹, etter alder, utdanningsnivå og kjønn. Årsgjennomsnitt 1979 *Labour force participation rates among persons aged 16–66 years¹, by age, level of education and sex. Annual average 1979*

	Alle <i>All</i>	16–19 år <i>years</i>	20–24 år <i>years</i>	25–44 år <i>years</i>	45–66 år <i>years</i>
Alle <i>All</i>	79	89	77	82	74
Menn <i>Males</i>	92	91	79	97	90
Kvinner <i>Females</i>	65	86	75	67	58
Ungdomsskolenivå <i>Primary school level</i>	72	92	69	78	66
Menn <i>Males</i>	90	94	84	95	86
Kvinner <i>Females</i>	56	88	51	62	50
Gymnasnivå I <i>Secondary school, level I</i>	78	90	79	77	76
Menn <i>Males</i>	94	94	84	98	92
Kvinner <i>Females</i>	67	86	75	64	65
Gymnasnivå II <i>Secondary school, level II</i>	87	83	80	90	87
Menn <i>Males</i>	93	83	75	98	95
Kvinner <i>Females</i>	74	84	87	71	61
Universitets- og høyskolenivå <i>University level</i>	92	:	87	93	92
Menn <i>Males</i>	98	:	81	99	98
Kvinner <i>Females</i>	84	:	91	84	82

¹ Unntatt skoleelever og pensjonister.

¹ *Excluding students and pensioners.*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. *Source: The Labour Force Sample Surveys.*

Tabell 2.14. Yrkesprosjenter for gifte kvinner i alderen 16—66 år¹, etter alder og yngste barns alder. Årsgjennomsnitt 1972—79 *Labour force participation rates among married females aged 16–66 years¹, by age and age of the youngest child. Annual average 1972–79*

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Alle gifte kvinner 16–66 år <i>All married females aged 16–66 years</i>	46	47	46	50	54	56	58	61
Ingen barn <i>No children</i>	50	50	49	52	55	57	59	60
Yngste barn under 7 år <i>Youngest child under 7 years</i>	35	37	37	41	45	47	48	51
Yngste barn over 7 år <i>Youngest child 7 years or over</i>	55	57	55	60	66	67	70	72
Under 25 år <i>Younger than 25 years</i>	40	45	44	49	50	49	58	58
Ingen barn.....	81	87	82	82	83	80	87	86
Yngste barn under 7 år.....	26	31	31	36	37	36	44	41
Yngste barn over 7 år.....	:	:	:	:	:	:	:	:
25–34 år <i>years</i>	45	45	43	49	54	55	56	59
Ingen barn.....	84	82	84	86	82	87	87	87
Yngste barn under 7 år.....	37	38	37	41	46	48	48	52
Yngste barn over 7 år.....	65	63	54	65	69	70	71	70
35–44 år <i>years</i>	52	54	55	58	63	67	69	71
Ingen barn.....	68	65	67	73	73	78	81	84
Yngste barn under 7 år.....	37	39	40	44	46	51	53	57
Yngste barn over 7 år.....	60	61	62	63	70	72	73	74
45–54 år <i>years</i>	52	54	53	56	62	62	66	68
Ingen barn.....	56	58	58	58	63	63	66	68
Yngste barn under 7 år.....	:	:	:	:	:	:	:	:
Yngste barn over 7 år.....	50	52	49	56	63	61	66	70
55–66 år <i>years</i>	36	36	36	38	41	45	46	46
Ingen barn.....	36	36	36	38	41	45	45	45
Yngste barn under 7 år.....	:	:	:	:	:	:	:	:
Yngste barn over 7 år.....	38	35	41	41	41	42	50	62

¹ Unntatt skoleelever og pensjonister.

¹ *Excluding students and pensioners.*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. *Source: The Labour Force Sample Surveys.*

Tabell 2.15. Sysselsatte kvinner i alderen 16—74 år, etter alder og arbeidstid. 1. kvartal 1978 *Employed females aged 16-74 years, by age and working hours per week. 1st quarter 1978*

	Alle <i>All</i>	16—24 år <i>years</i>	25—34 år <i>years</i>	35—44 år <i>years</i>	45—54 år <i>years</i>	55 år og over <i>years and over</i>
		1 000				
Alle sysselsatte kvinner <i>All employed females</i>	748	136	170	139	138	164
		Prosent <i>Per cent</i>				
I alt <i>Total</i>	100	100	100	100	100	100
Heltid <i>Full-time employment</i>	49	67	51	43	42	45
Deltid ¹ <i>Part-time employment</i> ¹	51	33	49	57	58	55

¹ Deltid: Ukentlig arbeidstid under 35 timer.

¹ *Part-time employment: Working hours per week less than 35.*

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Tilleggsundersøkelse 1. kvartal 1978.

Source: The Labour Force Sample Surveys. The Part-Time Employment Survey, 1st Quarter 1978.

Tabell 2.16. Andel med spesifiserte kjennetegn ved arbeidssituasjonen blant lønnstakere, gruppert etter kjønn og arbeidstid. Prosent. 1. kvartal 1978 *Percentages with given characteristics of work conditions for employees, grouped by sex and working time. 1st quarter 1978*

	Arbeidssituasjon <i>Working condition</i>				
	Fast an-satt <i>Long-term contract</i>	Har oppsigelses-tid på 1 mnd. eller mer <i>One month's notice or more</i>	Får opplysninger om opplæringsmuligheter <i>Get information about training possibilities</i>	Deltar på personal-møter <i>Participate in staff meetings</i>	Fag-organisert <i>Member of trade union</i>
			I alt <i>Total</i>	Har nyttet mulighetene <i>Have made use of the possibilities</i>	
Alle lønnstakere <i>All employees</i>	84	68	78	37	71
Menn <i>Males</i>	89	72	83	43	63
Heltid <i>Full-time employment</i>	91	74	84	45	64
Deltid <i>Part-time employment</i>	45	26	60	(12)	29
Kvinner <i>Females</i>	77	62	71	27	43
Heltid	87	78	79	35	54
Deltid	67	46	62	19	31
25—34 timer <i>hours</i>	80	58	64	21	40
15—24 "	72	57	70	23	42
1—14 "	48	19	51	12	8

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Tilleggsundersøkelse 1. kvartal 1978.

Source: The Labour Force Sample Surveys. The Part-Time Employment Survey, 1st Quarter 1978.

Tabell 2.17. Sysselsatte 16—74 år etter arbeidstid og yrke. Årsgjennomsnitt 1979 *Employed persons aged 16–74 years by working hours per week and occupation. Annual average 1979*

Yrke Occupation	Alle All	Menn Males	Kvinner Females	Kvinneandel i yrket Per- centage wo- men in the occupation	Deltidsandel i yrket Per- centage part- time employ- ment in the occupation
		1 000		Prosent	Per cent
Alle, medregnet uoppgitt <i>All, including unspecified</i>	1 738	1 039	699	40	27
	100	Prosent Per cent 100	100		
0 Teknisk, vitenskapelig, humanistisk og kunstnerisk arbeid <i>Technical, physical science, humanistic and artistic work</i>	19	16	23	48	29
Av dette <i>Of which</i>					
04 Sykepleie og annet pleiearbeid <i>Nursing work</i>	5	0	11	94	43
06 Pedagogisk arbeid <i>Teaching work</i>	5	5	6	49	38
1 Administrasjons- og forvaltningsarbeid, bedrifts- og organisasjonsledelse <i>Administrative executive work</i>	5	7	2	16	8
2 Kontorarbeid <i>Clerical work</i>	11	5	19	71	30
Av dette <i>Of which</i>					
20 Bokførings- og kassearbeid <i>Book-keeping and cashier work</i>	2	1	3	62	29
29 Annet kontorarbeid <i>Other clerical work</i>	8	4	14	71	30
3 Handelsarbeid <i>Sales work</i>	9	7	13	53	35
Av dette <i>Of which</i>					
33 Handelsarbeid fra kontor og detaljhandelsarbeid <i>Other sales work</i>	8	5	12	59	40
4 Jordbruks-, skogbruks- og fiskearbeid <i>Agriculture, forestry, fishing and related work</i>	9	10	7	32	33
Av dette <i>Of which</i>					
41 Jordbruksarbeid, dyrerøkt <i>Farm work</i>	3	2	5	64	54
5 Gruve- og sprengingsarbeid m. m. <i>Mining and quarrying work</i>	0	1	0	0	0
6 Transport- og kommunikasjonsarbeid <i>Transport and communication work</i>	7	10	3	17	16
Av dette <i>Of which</i>					
67 Post- og telekommunikasjonsarbeid <i>Postal and telecommunication work</i>	1	1	2	74	30
7-8 Industri-, bygge- og anleggsarbeid <i>Manufacturing work etc.</i>	26	38	8	13	11
Av dette <i>Of which</i>					
71 Tilskjærings- og sømararbeid <i>Cutter and seam work</i>	1	0	2	82	41
9 Servicearbeid <i>Service work</i>	13	4	25	80	57
Av dette <i>Of which</i>					
91 Hotell- og restaurantarbeid, husarbeid <i>Domestic work, doorman work etc.</i>	5	1	11	91	59
93 Vaktmester- og rengjøringsarbeid <i>Building, caretaking and cleaning work</i>	5	1	10	83	69

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: *The Labour Force Sample Surveys.*

Tabell 2.18. Menn og kvinner i inntektsgivende arbeid i alderen 16—74 år, etter utførte timeverk pr. uke¹ og næring. Årsgjennomsnitt 1972 og 1979 *Men and women aged 16–74 years and at work, by number of man-hours worked per week¹ and industry. Annual average 1972 and 1979*

	1972		1979		Endring i prosent Percentage change	
	Personer i inntektsgivende arbeid <i>Persons at work</i>	Utførte timeverk pr. uke <i>Number of man-hours worked per week</i>	Personer i inntektsgivende arbeid <i>Persons at work</i>	Utførte timeverk pr. uke <i>Number of man-hours worked per week</i>	Personer i inntektsgivende arbeid <i>Persons at work</i>	Utførte timeverk pr. uke <i>Number of man-hours worked per week</i>
	1 000	1 000 000	1 000	1 000 000		
1-9 Alle, medregnet uoppgitt <i>All, including unspecified</i>	1 547	61,0	1 739	61,9	12	1
Menn <i>Males</i>	983	43,1	1 039	41,5	6	— 4
Kvinner <i>Females</i>	563	17,9	699	20,3	24	14
1 Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst <i>Agriculture, hunting, forestry and fishing</i>	191	8,1	153	6,3	— 20	— 23
Menn <i>Males</i>	125	6,1	104	4,8	— 18	— 22
Kvinner <i>Females</i>	66	2,0	48	1,5	— 27	— 25
2 Bergverksdrift <i>Mining and quarrying</i>	10	0,4	11	0,4	(10)	11
Menn <i>Males</i>	9	0,4	11	0,4	(22)	15
Kvinner <i>Females</i>	(1)	(0,0)	(1)	(0,0)	(0)	(— 34)
3 Industri <i>Manufacturing</i>	367	15,0	360	13,5	— 2	— 10
Menn <i>Males</i>	285	12,2	273	10,8	— 4	— 12
Kvinner <i>Females</i>	82	2,7	87	2,8	6	0
4 Kraft- og vannforsyning <i>Electricity, gas and water supply</i>	16	0,7	15	0,6	(— 6)	— 14
Menn <i>Males</i>	15	0,6	13	0,5	(— 13)	— 18
Kvinner <i>Females</i>	(1)	(0,0)	(2)	(0,1)	(100)	(41)
5 Bygge- og anleggsvirksomhet <i>Construction</i>	135	5,8	139	5,5	3	— 5
Menn <i>Males</i>	129	5,6	131	5,3	2	— 6
Kvinner <i>Females</i>	7	6,2	8	0,2	14	12
6 Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet <i>Wholesale and retail trade, restaurants and hotels</i>	251	9,8	298	10,3	19	5
Menn <i>Males</i>	117	5,3	141	5,7	21	8
Kvinner <i>Females</i>	133	4,5	156	4,6	17	1
7 Transport, lagring, post og telekommunikasjoner <i>Transport, storage and communication</i>	148	6,2	153	5,5	3	— 10
Menn <i>Males</i>	118	5,2	120	4,5	2	— 12
Kvinner <i>Females</i>	29	1,0	33	1,0	14	1
8 Bank- og finansieringsvirksomhet, forsikringsvirksomhet, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting <i>Financing, insurance, real estate and business services</i>	62	2,3	102	3,7	65	58
Menn <i>Males</i>	37	1,5	57	2,2	54	50
Kvinner <i>Females</i>	25	0,8	44	1,4	76	72
9 Offentlig, sosial og privat tjenesteyting <i>Community, social and personal services</i> ..	367	12,7	505	16,0	38	26
Menn <i>Males</i>	148	6,2	187	7,2	26	16
Kvinner <i>Females</i>	218	6,6	318	8,9	46	35
Av dette <i>Of which</i>						
93 Undervisning, helse- og andre sosialtjenester <i>Social and related community services</i>	216	7,3	337	10,4	56	44
Menn <i>Males</i>	66	2,7	95	3,7	44	37
Kvinner <i>Females</i>	150	4,6	242	6,7	61	48

¹ Personer med uoppgitt ukentlig arbeidstid = 0 timer. Andelen med uoppgitt arbeidstid har økt noe i perioden 1972—79, noe som betyr at endringstallene for timeverk ligger litt for lavt.

¹ Persons with unspecified working hours per week = 0 hours. The percentage with unspecified working hours per week has increased over the years 1972–79, so that the changes in working hours per week are slightly underestimated.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.19. Yrkesprosjenter for personer i alderen 16—66 år¹, etter alder. Årsgjennomsnitt 1972—79 *Labour force participation rates among persons aged 16—66 years¹, by age. Annual average 1972—79*

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
16—66 år i alt <i>years, total</i>	71	72	72	73	76	77	78	79
16—19 år <i>years</i>	86	87	86	85	89	88	89	89
20—24 »	70	71	72	71	75	75	78	77
25—44 »	74	75	75	77	79	81	81	82
45—66 »	67	68	67	69	72	72	71	74

¹ Unntatt skoleelever og pensjonister.¹ Excluding students and pensioners.Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: *The Labour Force Sample Surveys*.**Tabell 2.20.** Sysselsatte i alderen 16—74 år i heltidsarbeid som ønsker kortere ukentlig arbeidstid, etter ønsket ukentlig timetall og etter kjønn. 1. kvartal 1978. 1 000 *Employed persons aged 16—74 years in full-time employment wanting shorter weekly working hours by weekly working hours wanted and by sex. 1st quarter 1978. 1 000*

	Alle syssel- satte <i>All employed persons</i>	Ønsker kortere ukentlig arbeidstid <i>Wanting shorter weekly working hours</i>	Ønsket ukentlig timetall <i>Weekly working hours wanted</i>	
			Under 35 timer <i>Less than 35 hours</i>	35 timer eller mer <i>35 hours or more</i>
Sysselsatte i heltidsarbeid i alt <i>Employed persons in full-time work, total</i>	1 449	327	131	195
Menn <i>Males</i>	1 080	220	50	170
Kvinner <i>Females</i>	369	107	81	25

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Tilleggsundersøkelse 1. kvartal 1978.

Source: *The Labour Force Sample Surveys. The Part-Time Employment Survey 1st Quarter 1978.***Tabell 2.21.** Gjennomsnittlig tid nyttet av menn og kvinner til forskjellige typer av egenaktivitet og andel som utførte hver aktivitet i løpet av dagen *Average time spent by men and women in various types of household work and family care and percentage engaged in each activity*

	Menn <i>Males</i>		Kvinner <i>Females</i>	
	Tid nyttet til aktivi- teten <i>Time spent on the activity</i>	Andel som har utført aktivi- teten <i>Percentage of persons parti- cipating in the activity</i>	Tid nyttet til aktivi- viteten <i>Time spent on the activity</i>	Andel som har utført aktivi- teten <i>Percentage of persons parti- cipating in the activity</i>
	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>	Timer <i>Hours</i>	Prosent <i>Per cent</i>
Egenarbeid i alt <i>Household work and family care, total</i>	2,1	78	6,0	97
Husarbeid <i>Housework</i>	0,6	49	4,3	95
Vedlikeholdsarbeid <i>Maintenance work</i>	0,7	32	0,2	22
Arbeid med barn <i>Work with children</i>	0,1	10	0,6	34
Kjøp av varer og tjenester <i>Purchase of goods and services</i> ..	0,2	30	0,4	46
Annet egenarbeid <i>Other household work and family care</i>	0,3	23	0,3	25
Reiser i samband med egenarbeid <i>Travel in connection to household work and family care</i>	0,2	24	0,2	36

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72. Source: *The Time Budget Survey 1971—72.*

Tabell 2.22. Gifte kvinner i alderen 16—66 år i husholdninger med to eller flere personer, etter alder, etter om de er husmødre, og etter yngste barns alder. Årsgjennomsnitt 1979. 1 000 Married women aged 16–66 years in households consisting of two or more persons, by age, by whether they are housewives, and by age of the youngest child. Annual average 1979. 1 000

	I alt Total	16—24 år years	25—34 år years	35—44 år years	45—54 år years	55—66 år years
Gifte kvinner i alt Married females, total	886	63	244	192	178	209
Uten barn No children	395	24	30	30	113	199
Med barn i alt With children, total	491	39	214	163	65	10
Yngste barn 0—6 år Youngest child 0–6 years	266	37	172	49	7	:
Yngste barn 7—15 år Youngest child 7–15 years	225	:	42	113	59	8
Av dette Of which						
Gifte husmødre i alt Married housewives, total	429	28	132	82	70	117
Uten barn	191	(2)	9	22	46	112
Med barn i alt	235	26	119	60	25	4
Yngste barn 0—6 år	147	25	100	20	(1)	:
Yngste barn 7—15 år	88	:	19	40	24	(4)

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.23. Mulige arbeidssøkere etter årsak til ikke å søke arbeid og krav til passende arbeid. Årsgjennomsnitt 1979. Prosent Non-employed persons wanting work without seeking by reason for not seeking and by specifications of suitable work conditions. Annual average 1979. Per cent

Krav Requirements	Årsak til ikke å søke Reason of not seeking		
	Alle All	Mangler passende arbeidstilbud Suitable work not available	Hindres av andre oppgaver Other obstacles
I alt (inkludert uoppgitt) Total (including unspecified)	100	100	100
Deltidsarbeid Part-time work	31	36	28
Flexibel arbeidstid Flexible working hours	5	(6)	(5)
Arbeid i nærheten av hjemmet Working place close to home	16	21	12
Lett arbeid Light work	10	(10)	11
Arbeid i samsvar med egne kvalifikasjoner og evner Job consistent with own qualifications and abilities	21	12	27
Andre krav Other requirements	7	(5)	9
Finnes ikke arbeid/ingen krav No work available/no requirements	7	(9)	(7)

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.24. Mulige arbeidssøkere i prosent av arbeidsstyrken for personer 16—66 år gruppert etter alder og utdanning. Årsgjennomsnitt 1979 Non-employed persons wanting work in per cent of members in the labour force for persons aged 16–66 years grouped according to age and level of education. Annual average 1979

Utdanning Level of education	Alder Age						
	16-66 år years	16-19 år years	20-29 år years	30-39 år years	40-49 år years	50-59 år years	60-66 år years
Alle All	6	16	7	5	3	4	6
Ungdomsskolenivå Primary school level	8	23	11	6	4	6	(6)
Gymnasnivå I Secondary school level I	7	(10)	8	8	(4)	5	(7)
Gymnasnivå II og høyere Secondary school level II and higher	3	(9)	5	(2)	(2)	(2)	(4)

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.25. Arbeidssøkere og mulige arbeidssøkere i 1978, etter aktivitet ett kvartal og ett år etter undersøkelsesuka. Årsgjennomsnitt 1978 og 1979 *Unemployed persons and non-employed persons wanting work without seeking in 1978, by activity one quarter and one year later. Annual average 1978 and 1979*

Aktivitet Activity	Arbeidssøker Unemployed	Mulige arbeidssøkere etter aktivitet Non-employed wanting work without seeking by activity			
		Utførte husarbeid Engaged in own housework	Gikk på skole Attended school/studied	Var syk, arbeidsufør Disabled	Annen virksomhet Other activity
I alt 1978 Total	35 000	96 000	30 000	5 000	7 000
		Prosent Per cent			
I alt Total	100	100	100	100	100
Av dette var ett kvartal seinere Activity one quarter later					
Sysselsatt Employed	51	15	20	(15)	(44)
Arbeidssøker Unemployed	(25)	3	(6)	(0)	(13)
Utenfor arbeidsstyrken Not in the labour force	(24)	82	75	(86)	(41)
Mulig arbeidssøker Non-employed wanting work without seeking					
	(7)	45	31	(36)	(16)
I alt Total	100	100	100	100	100
Av dette var ett år seinere Activity one year later					
Sysselsatt Employed	56	29	39	(0)	60
Arbeidssøker Unemployed	(14)	3	(4)	(0)	(12)
Utenfor arbeidsstyrken	30	68	58	(0)	(28)
Mulig arbeidssøker Non-employed wanting work without seeking					
	(9)	25	40	(0)	(13)

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Source: The Labour Force Sample Surveys.

Tabell 2.26. Andel av alle sysselsatte i ulike yrkesgrupper som var utsatt for plagsomme arbeidsforhold. 1977. Prosent Percentage of persons employed in specified occupations who experienced troublesome working conditions. 1977

	Alle All	Teknisk, vitenskapelig og human. arbeid, administrasjonsarbeid Technical, physical science and humanistic work, administrative work	Kontor- og handelsarbeid, militært arbeid Clerical, sales and military work	Jorbruks- og skogbruks- og fiskearbeid Agriculture, forestry, fishing and related work	Transport- og kommunikasjonsarbeid Transport and communication work	Gruve- og sprengningsarbeid, industri, bygge- og anleggsarbeid Mining and quarrying work, manufacturing and building work etc.	Servicearbeid Service work
Fysisk anstrengende Physically strenuous	41	22	20	72	38	56	56
Psykisk anstrengende Psychically fatiguing	39	64	37	18	53	32	23
Høy eller lav temperatur High or low temperature	29	16	22	32	34	45	23
Trekk Draught	27	9	22	24	42	47	14
Fuktighet Moisture	13	2	3	27	15	26	9
Tørr luft Dry air	24	29	26	4	25	24	23
Forurenset luft Contaminated air	23	10	11	18	38	46	10
Støy Noise	32	18	16	27	47	61	18
Rystinger Vibrations	10	3	3	20	35	16	2
Vonde arbeidsstillinger							
Uncomfortable working postures	23	14	8	37	22	41	18
Oppjaget og masete Hard-pressed and hasty	54	62	66	30	67	53	40
Ensformig Boring	21	6	15	17	29	28	37

Kilde: Undersøkelse om arbeids- og helseforhold 1977. Source: A survey on working and health conditions 1977.

Tabell 2.27. Andel av lønnstakerne gruppert etter kjønn og yrke som hadde spesifiserte rettigheter og fordeler i tilknytning til arbeidet. 1973. Prosent Percentage of salaried employees and wage earners grouped by sex and occupation, who had specified privileges and benefits. 1973

Kjønn og yrke Sex and occupation	Gratis kaffe, te eller mat Free coffee, tea or food	Kjøp av varer eller tjenester til redusert pris Purchase of goods or services at reduced prices	Lån eller garanti for lån Loan or guarantee for loan	Bruk av klær, utstyr fra bedrift Use of clothes equipment provided by the company	Støtte til eller gratis telefon Subsidized or free telephone	Pensjon utover folkepensjon Pensions in addition to national insurance	Ferie med lønn i mer enn 4 uker More than 4 weeks vacation
Alle All	33	38	30	48	12	40	16
Menn Males							
Alle All	31	40	40	50	17	45	13
Teknisk, vitenskapelig og humanistisk arbeid, administrasjonsarbeid Technical, physical science and humanistic work, administrative executive work ..	37	26	51	24	37	78	26
Kontor- og handelsarbeid, militært arbeid Clerical sales and military work	58	59	51	33	24	55	10
Transport og servicearbeid Transport and communication work	31	31	38	56	13	63	16
Jordbruks-, skogbruks- og fiskearbeid, industri-, bygge- og anleggsarbeid, gruvarbeid Agriculture, forestry and fishing, manufacturing, building and mining work	22	44	33	63	9	28	8
Kvinner Females							
Alle	35	35	16	44	4	32	22
Teknisk, vitenskapelig og humanistisk arbeid, administrasjonsarbeid	21	9	13	46	4	55	41
Kontor- og handelsarbeid, militært arbeid	51	55	24	43	5	31	12
Transport- og servicearbeid	31	22	8	41	1	20	22
Jordbruks-, skogbruks-, fiskearbeid og industri-, bygge- og anleggsarbeid, gruvarbeid	25	60	14	48	3	16	10

Kilde: NOS Levekår 1973. Source: NOS Level of Living 1973.

Tabell 2.28. Lønnstakere etter kjønn, arbeidstid pr. uke og informasjon om/deltaking i opplæring i forbindelse med arbeidet. 1. kvartal 1978. Prosent Wage earners by sex, working hours per week and information about/participation in training at work. 1st quarter 1978. Per cent

Arbeidstid og kjønn Sex and working hour	I alt (inkludert uoppgitt) Total (incl. unknown)	Finnes ikke opplæringsmuligheter No training possibilities	Blir sjelden eller aldri informert Seldom or never informed	Blir informert	Are being informed
				Har deltatt i opplæring Have taken part in training	Har ikke deltatt i opplæring Have not taken part in training
Alle All	100	19	18	37	23
Menn Males	100	14	16	43	23
1—34 timer hours	100	37	34	13	(9)
35— timer hours	100	13	15	45	24
Kvinner Females	100	26	21	27	23
1—34 timer hours	100	34	25	19	18
35— timer hours	100	18	17	35	28

Kilde: Deltidsundersøkelsen 1978. Source: Part-Time Employment Survey 1978.

Tabell 2.29. Sysselsatte etter arbeidstid pr. uke, kjønn og arbeidstidsordning. 1. kvartal 1978. Prosent *Employed persons by working hours per week, sex and work arrangement. 1st quarter 1978. Per cent*

	Menn Males			Kvinner Females		
	Alle <i>All</i>	1—34 timer hours	35— timer hours	Alle <i>All</i>	1—34 timer hours	35— timer hours
I alt, medregnet uoppgitt <i>Total incl. unspecified</i>	100	100	100	100	100	100
Dagtid mandag—fredag <i>Daytime Monday–Friday</i>	65	36	66	54	49	58
Dagtid mandag—fredag og lørdag(er) <i>Daytime Monday–Friday and Saturday(s)</i>	11	31	10	23	27	18
Skiftarbeid eller annen ubekvem arbeidstid, f. eks. helgearbeid <i>Shift work or other inconvenient working hours</i>	13	10	13	12	7	17
Arbeid på ettermiddag/kveld <i>Working in the afternoon/evening</i>	1	17	(0)	7	14	1
Annet <i>Other working hours</i>	9	(0)	10	2	(0)	5

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene. Tilleggsundersøkelse 1. kvartal 1978.

Source: The Labour Force Sample Surveys. The Part-Time Employment Survey 1st Quarter 1978.

Tabell 2.30. Andel uføre pensjonister i befolkningen fordelt etter kjønn, alder og fylke. 31/12 1979. Prosent *Percentage disability pensioners in the population grouped by sex, age and county. 31/12 1979*

Fylke <i>County</i>	Alle <i>All</i>	Menn Males				Kvinner Females			
		16-66 år years	16-49 år years	50-59 år years	60-66 år years	16-66 år years	16-49 år years	50-59 år years	60-66 år years
Hele landet <i>The whole country</i> ..	6,0	5,8	1,8	10,7	22,0	6,2	1,9	11,9	21,1
Østfold	7,0	6,6	2,1	11,8	24,7	7,2	2,3	13,9	23,2
Akershus	3,8	3,4	1,0	6,2	16,3	4,2	1,3	8,9	18,7
Oslo	6,5	5,3	1,4	10,1	15,4	7,5	2,0	13,7	24,0
Hedmark	6,8	7,0	2,4	11,2	23,0	6,4	2,4	11,6	18,6
Oppland	5,8	6,1	1,9	10,8	20,5	5,4	1,8	9,7	16,9
Buskerud	5,4	5,4	1,5	9,5	20,1	5,4	1,5	10,1	18,8
Vestfold	6,1	6,0	1,9	11,2	22,6	6,1	2,1	11,2	19,1
Telemark	7,7	7,7	2,3	13,9	24,9	7,5	2,4	13,4	22,9
Aust-Agder	6,6	6,9	2,1	13,6	25,4	6,2	2,1	11,3	20,2
Vest-Agder	6,4	6,1	1,8	11,5	24,1	6,5	2,0	13,0	22,6
Rogaland	5,2	5,2	1,6	9,8	21,9	5,2	1,6	10,7	19,2
Hordaland	5,5	5,2	1,8	10,2	19,9	5,7	1,3	11,1	19,7
Sogn og Fjordane	4,7	4,9	1,5	9,5	18,6	4,4	1,4	8,1	14,6
Møre og Romsdal	5,6	5,3	1,6	9,5	21,4	5,8	1,7	11,2	19,8
Sør-Trøndelag	6,2	5,8	2,0	10,6	21,2	6,4	2,2	11,9	21,6
Nord-Trøndelag	6,4	6,3	1,7	11,5	24,9	6,3	1,8	12,4	21,6
Nordland	7,1	6,9	2,0	12,8	27,7	7,1	2,1	14,1	23,2
Troms	7,4	7,2	2,4	14,9	30,1	7,5	2,4	16,5	27,1
Finnmark	8,1	7,5	2,4	17,1	37,6	8,8	2,5	21,5	33,5

Kilde: Rikstrygdeverket. Source: The National Insurance Institution.

Tabell 2.31. Sykepengetilfeller avsluttet i 1977 og sykepengedager pr. person med rett til sykepenger¹, etter kjønn og alder *Cases of sickness allowance terminated in 1977 and days of allowances per person with right to sickness allowance¹, by sex and age*

Alder Age	Sykepengetilfeller pr. 100 personer med rett til sykepenger ¹ <i>Cases of sickness allowance per 100 persons with right to sickness allowance¹</i>		Sykepengedager pr. person med rett til sykepenger ¹ <i>Days of illness with sickness per person with right to sickness allowances</i>	
	Menn Males	Kvinner Females	Menn Males	Kvinner Females
17--66 år i alt <i>years, total</i>	39	38	10,3	10,1
17--19 år <i>years</i>	42	37	5,8	5,1
20--29 "	38	36	6,5	6,5
30--39 "	36	38	7,8	8,8
40--49 "	37	40	10,3	11,3
50--54 "	38	40	12,9	13,9
55--59 "	41	42	15,6	17,7
60--63 "	43	41	19,0	20,0
64--66 "	44	40	22,8	16,3

¹ Personer med pensjonsgivende inntekt over 4 000 kroner på årsbasis.

¹ Persons with pension-giving income over 4 000 kroner a year.

Kilde: Rikstrygdeverkets årsmelding. Source: The Annual Report from The National Insurance Institution.

Tabell 2.32. Personer berørt av arbeidsmarkedstiltak¹, etter type av tiltak. 1971, 1975, 1978 og 1979. Relative tall. 1979 = 100 *Persons affected by government measures to promote employment¹, by type of measure. 1971, 1975, 1978 and 1979. 1979 = 100*

Tiltak Measures	Relative tall <i>Relative figures</i> 1979 = 100				Absolutte tall <i>Absolute figures</i> 1979
	1971	1975	1978	1979	
Tiltak gjennom arbeidsgiver i alt <i>Measures in co-operation with employers</i>	31	39	93	100	25 086
Bedriftsintern opplæring <i>Training within firm</i>	.	.	174	100	4 110
Attføringstiltak <i>Rehabilitation assistance</i>	48	71	94	100	11 337
Arbeidstiltak <i>Direct measures for employment</i>	24	18	56	100	9 639
Tiltak utenom arbeidsgiver i alt <i>Measures not in co-operation with employers</i>	121	99	99	100	221 619
Yrkesrettledning <i>Vocational guiding</i>	124	102	102	100	180 056
Yrkesorienterende programmer <i>Vocational programs</i>	.	.	80	100	5 403
Yrkesopplæring <i>Vocational training</i>	86	76	77	100	12 283
Mobilitetsfremmende tiltak <i>Measure to increase mobility</i>	144	107	92	100	23 877

¹ Tiltak under Arbeidsdirektoratets virkeområde. Samme person kan komme med under flere tiltak.

¹ Administered by the Directorate of Labour. A person may be effected by more than one measure.

Kilde: NOS Arbeidsmarkedstatistikk. Source: NOS Labour Market Statistics.

Tabell 2.33. Ansatte og barn i barnehager, antall barn under 7 år i barnehager i prosent av alle barn under 7 år. Fylke. 1977 *Persons employed and children in kindergartens, number of children under 7 years as per cent of all the children under 7 years. County. 1977*

Fylke County	Ansatte Persons employed	Barn Children	Barn i barnehager i prosent av barn i alt under 7 år <i>Children in kindergarten as per cent of all the children under 7 years</i>
Hele landet <i>The whole country</i>	9 875	49 796	12,1
Østfold	448	2 227	9,9
Akershus	1 428	7 078	18,3
Oslo	2 665	11 564	33,9
Hedmark	314	1 611	9,6
Oppland	288	2 070	12,3
Buskerud	350	2 089	10,1
Vestfold	366	1 907	10,7
Telemark	169	992	6,3
Aust-Agder	110	610	6,3
Vest-Agder	220	1 103	7,4
Rogaland	543	3 109	9,0
Hordaland	950	5 692	13,4
Sogn og Fjordane	122	734	6,7
Møre og Romsdal	318	1 743	7,0
Sør-Trøndelag	552	2 511	10,0
Nord-Trøndelag	134	774	5,8
Nordland	379	1 726	6,8
Troms	290	1 300	7,9
Finnmark	223	908	9,4
Svalbard	6	48	

Kilde: Sosialstatistikk 1977. *Source: Social Statistics 1977.*

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Arbeidsmarkedstatistikk *Labour Market Statistics* 1976 NOS A 884, 1977 NOS A 958, 1978 NOS B 26, 1979 NOS B 128

Barneomsorg 1976 *Child Welfare Statistics* NOS A 978

Deltidsundersøkelsen 1978 RAPP nr. 79/4

Døgnet 24 timer *The Day's 24 Hours* SA nr. 30

Kvinner yrkesdeltaking i Norge *Female Labour Activity in Norway* SØS nr. 39

Levekår 1973 *Level of Living* NOS A 720

Pendling i Norge 1970 *Commuting in Norway* ART nr. 98

Skiftarbeid *Shift work* ART nr. 113

Sosial hjemmehjelp *Social Home-Help Services* 1976 NOS A 908, 1977 NOS A 1979

Standard for næringsgruppering SSH nr. 9

Statsansattes vurdering av arbeidsforholdene i staten 1977 RAPP nr. 79/9

Tid nyttet til egenarbeid *Time Spent on Household Work and Family Care* SA nr. 19

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte I *The Time Budget Survey Volume I* NOS A 692

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte II *The Time Budget Survey Volume II* NOS A 662

Two Notes on Labour Market Statistics RAPP nr. 79/21

Yrke og dødelighet Tilleggsberegninger til tidligere analyse *Occupational Mortality* RAPP nr. 79/19

3. Helse

Sammendrag

Helse er et gode i seg selv og betyr mye for vår evne til å fungere f. eks. på arbeidsmarkedet og i sosialt samvær. Mål for god helse er det vanskelig å komme fram til. I denne drøftingen omtaler vi derfor stort sett negative mål for helsetilstanden, det vil si mål for sykkelighet og dødelighet.

Etter våre mål for helsetilstand synes helsetilstanden å variere tildels betydelig mellom ulike grupper av befolkningen. Særlig varierer helsetilstanden etter alder. Men vi finner også forskjeller mellom kjønnene, mellom folk i ulike yrker og personer i ulike deler av landet.

I gjennomsnitt hadde hver person 30 sykedager i løpet av 1975. Av disse dagene var hver person helt eller delvis sengeliggende i 9 dager, mens de måtte redusere sin aktivitet på annen måte i 21 dager grunnet sykdom. Mens barn og unge i alderen 7—15 år i gjennomsnitt hadde 13 sykedager i 1975, var det tilsvarende tallet for befolkningen over 67 år hele 65 dager.

Sykdommer i skjelett og muskler er den mest utbredte hovedgruppen av sykdommer i landet. Av de enkelte sykdommene er det de revmatiske sykdommene som rammer flest. I 1975 hadde omkring 7 prosent av befolkningen eller nær 290 000 personer en revmatisk lidelse. Blant yrkesaktive menn finner vi en overhyppighet av revmatisme for sysselsatte i jordbruks- og skogsarbeid, trearbeid og en del tyngre servicearbeid. Blant yrkesaktive kvinner finner vi en tilsvarende oversykkelighet i jordbruksarbeid og reingjøringsarbeid.

For høyt blodtrykk rammer om lag 6 prosent av de som er 16 år og over. Men den rammer menn og kvinner i ulik grad, 7 prosent av kvinnene mot 4 prosent av mennene. For høyt blodtrykk varierer videre svært kraftig med alder idet 13 prosent av de som er 80 år og over er rammet.

Hjerte- og karsykdommene dominerer som dødsårsak. De forårsaker omkring 50 prosent av samtlige dødsfall her i landet, og er også en vesentlig årsak til at menn har klart kortere levealder enn kvinner i Norge idag. Dødeligheten av hjerte- og karsykdommer varierer både med yrke og bosted. Blant yrkesaktive menn er dødeligheten av slike årsaker klart mest utbredt blant sjøfolk. Blant kvinner er dødelig-

heten av hjerte- og karsykdommer mest utbredt i hotell- og restaurantarbeid. Dødeligheten av hjerte- og karsykdommer viser høye tall for både kvinner og menn i Finnmark, mens vi finner de laveste tallene for begge kjønn i Sogn og Fjordane.

Kreftsykdommer er årsak til om lag 20 prosent av alle dødsfall, og er dermed den nest hyppigste dødsårsaken. Både blant kvinner og menn er kreftdødeligheten klart høyest i Oslo.

Nedsatt psykisk velvære er en svært utbredt velferdsplage. Slike lidelser er imidlertid vanskelig å kartlegge nøyaktig. Men om lag 20—30 prosent oppgir selv at de plages av problemer som søvnbesvær, angst, uro, nervøsitet eller langvarige tretthetsperioder. Kvinner har slike problemer langt oftere enn menn.

Tannhelsen her i landet varierer sterkt med alder og bosted. I alle aldersgrupper er tannhelsen klart dårligere i Nord-Norge enn i Sør-Norge.

I gjennomsnitt tok hver person her i landet kontakt med helsetjenesten om lag 10 ganger i 1975. Her er da regnet med alle kontakttyper med alle deler av helsevesenet. Kvinner tok kontakt med helsetjenesten noe hyppigere enn menn, og eldre personer klart oftere enn yngre.

Kontakthypigheten varierer også sterkt med landsdel. Den er 70 prosent høyere i Oslo/Akershus enn i Nord-Norge. I 70-årene har vi opplevd en veldig vekst i helsevesenet, men fremdeles har helsevesenet en svært ulik fordeling av ressursene på de ulike regioner i landet. De mest ekstreme forskjellene finner vi blant yrkesaktive leger som er godkjente spesialister. Mens det i 1978 var 448 innbyggere pr. godkjent spesialist i Oslo, var det tilsvarende tallet for Finnmark 11 289 innbyggere.

Innledning

Helse er i seg selv vesentlig for å bestemme velferdsnivået. Sviktende helse kan bety begrenset aktivitet og lidelser. Den mest totale helsesvikt betyr slutten på livet. Helse er også et fundament for

annen velferd. Dårlig helse kan stenge folk ute fra utdanning, arbeid, politikk og annen deltaking i samfunnslivet. Inntekten blir oftest redusert hvis en person har dårlig helse over noen tid.

Helse har også en annen sammenheng med levekår. Dårlig arbeidsmiljø, sosial isolasjon, mangelfulle boforhold, lav inntekt osv. er trekk ved velferdssituasjonen som enkeltvis eller i samspill kan føre til helsesvikt. Også sider ved vår livsstil kan ødelegge helsa. Det er nok å nevne røyking, alkoholbruk og fysisk passivitet.

Helse og sykdom er ikke entydige begreper. Helsebegrepet er omdiskutert, og det er heller ikke enighet innen og mellom ulike faggrupper og grupper av lekfolk om hva som skal betraktes som sykdom. I denne forbindelse er psykiske lidelser og plager særlig vanskelig å definere.

Det finnes ingen klar grense mellom god helse og sykdom. En kan på samme tid være både frisk og syk avhengig av hva en ser helsa i forhold til, eller avhengig av hvilke sosiale funksjoner som skal utføres. En kan for eksempel være syk ut fra at legen har stilt en medisinsk diagnose, men likevel frisk i den forstand at en er helt arbeidsfør. Eller en kan være for syk til å utføre noen vanlige gjøremål, men frisk nok til å utføre andre. Blant personer i samme fysiske tilstand, kan noen oppfatte seg som syke og andre som friske.

Både organisasjoner og enkeltpersoner har arbeidet med å finne begreper eller mål for helsetilstand (kriterier for god helse). Slike forsøk har vært interessante da de har skapt store debatter, men det har vært vanskelig å bli enige.

De vanligst brukte typene av mål for helsetilstanden i en befolkning er sykелighet og dødelighet. Begge måler negative aspekter ved helsa. I dette kapitlet vil vi ta for oss slike mål for dårlig eller redusert helse. Vi vil konsentrere oss om hvor mange sykedager ulike grupper av befolkningen har, og om utbredelsen av de viktigste sykdommene. Ulikheter i helsetilstand og hva en kaller folkesykdommer kommer til å stå sentralt i det bildet vi gir. Et spørsmål vi ikke kommer inn på, er hvordan folk opplever sin egen eller andres sykdom, og hvordan de vurderer og handler i forhold til denne.

Etter avsnittet om sykелighet vil vi gi en kort oversikt over den norske befolkningens tannhelse.

Helsetjenesten og hvordan folk bruker den er også et viktig moment i diskusjonen om helse, selv om vi ikke kjenner helsevesenets virkning på helsetilstanden i befolkningen. Bruk av helsetjenesten er en måte folk kan bli friske på, men kroppen er også i stand til å kurere de fleste sykdommer selv. Den siste delen av dette kapitlet er viet en omtale av helsetjenestens omfang og ressursforbruk.

Sykedager

Et mål for sykелighet er i hvilken grad befolkningen må redusere sin daglige aktivitet eller ligge til sengs på grunn av sykdom. I intervjuundersøkelsen

om helseforhold som Statistisk Sentralbyrå utførte i 1975, ble det spurt om hvor mange dager i en to-ukers periode de intervjuede hadde redusert sin aktivitet pga. egen sykdom. De ble spurt om hvor mange dager de lå helt eller delvis til sengs og hvor mange dager de reduserte aktivitetsnivået, men var oppegående.

Slike sykedager gir et mål som selvsagt er utilstrekkelig hvis man vil beskrive omfanget av sykелighet i befolkningen. Målet er likevel viktig, fordi det gir uttrykk for den virkningen sykdommer har på folks daglige gjøremål. Riktignok finnes det individuelle terskler for hva folk tåler av sykdom før de blir sengeliggende, men sykeleie er uttrykk for at sykdommen gir en ganske sterk funksjonsnedsettelse.

Tallene for hvor mange dager folk er oppegående, men ikke i full aktivitet på grunn av sykdom, kan være vanskeligere å tolke. Her finnes det også ulike terskler hos individene for hvor stor grad av smerte eller lidelse de tåler før de reduserer sin daglige aktivitet. Det er mulig at folk med ulik bakgrunn eller ulike sykdommer svarer noe forskjellig på spørsmålet om aktivitetsreduksjon, fordi de har ulike oppfatninger av hva det vil si å redusere aktiviteten. En arbeider som gjennom lengre tid har måttet redusere sin aktivitet på grunn av ryggplager, vil for eksempel kunne svare at hun eller han ikke har redusert sin aktivitet i perioden, fordi ryggen har vært plagsom i lengre tid, og ikke har gitt noen **ekstra** aktivitetsreduksjon i 14-dagers perioden. Oppfatningen av hva som er sykdom vil altså kunne variere med den aktuelle situasjon, og med sosial bakgrunn.

Antall sykedager er ikke et mål for hvor alvorlig en sykdom er. Mange av sykdommene som fører til nedsatt aktivitet er kortvarige og lite plagsomme.

På tross av enkelte måleproblemer mener vi tallene for sykedager gir viktig og holdbar informasjon om helsetilstanden i ulike befolkningsgrupper.

Sykedager pr. år

I stedet for bare å gi gjennomsnittstall for sykedager i 14-dagers perioden, har vi ut fra disse regnet ut gjennomsnittstall for sykedager på årsbasis.

I gjennomsnitt var hver person helt sengeliggende på grunn av sykdom 3 dager i 1975, delvis sengeliggende 6 dager og oppegående, men ikke i full aktivitet, 21 dager. (Tabell 3.1.) Til sammen hadde hver person gjennomsnittlig 30 sykedager i 1975 beregnet ut fra sykелigheten i 14-dagers perioden.

Tabell 3.1. Sykedager i løpet av 1975 blant personer gruppert etter kjønn og alder *Days with illness during the year 1975 among persons, by sex and age*

Kjønn og alder <i>Sex and age</i>	Sykedager <i>Days with illness</i>		
	Helt senge- liggende <i>In bed the whole day</i>	Delvis senge- liggende <i>In bed part of the day</i>	Oppe- gående, men ikke i full aktivitet <i>Other reduced activity</i>
Alder Age			
BEGGE KJØNN BOTH SEXES			
Alle <i>All</i>	3	6	21
0— 6 år <i>years</i>	2	4	12
7—15 »	3	3	7
16—29 »	3	3	12
30—49 »	3	4	17
50—66 »	3	8	36
67 år og over <i>years and over</i>	5	18	42
MENN MALES			
Alle <i>All</i>	3	5	18
0— 6 år <i>years</i>	1	4	13
7—15 »	3	4	7
16—29 »	1	2	11
30—49 »	2	3	14
50—66 »	3	5	36
67 år og over <i>years and over</i>	5	15	31
KVINNER FEMALES			
Alle <i>All</i>	4	7	24
0— 6 år <i>years</i>	3	3	11
7—15 »	3	2	7
16—29 »	3	4	13
30—49 »	3	5	22
50—66 »	4	10	37
67 år og over <i>years and over</i>	5	20	51

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. *Source: NOS Health Survey 1975.*

Tallet på sykedager varierer både etter kjønn og alder. Mennene har i gjennomsnitt 26 sykedager, mens kvinnene har 35 dager med redusert aktivitet på grunn av sykdom.

Barn i alderen 0—6 år har 18 sykedager og 7—15 åringer har 13 sykedager. Tallet på sykedager stiger sterkt med økende alder, fra 18 sykedager for personer 16—29 år til hele 65 dager for personer over 67 år. Kvinner 67 år og over hadde markert høyere sykkelighet enn mennene i denne aldersgruppen. Noe av kvinnes oversykkelighet i aldersgruppen 67 år og over skyldes nok at kvinnene i denne aldersgruppen har en høyere gjennomsittsalder enn mennene (på grunn av kvinnes lengre levealder).

Sykedager til sengs i løpet av livet

For å illustrere hva «sengedager» på grunn av sykdom betyr gjennom livet, kan vi gjøre noen enkle beregninger. Middellevetiden (gjennomsnittlig antallgjensstående leveår) var ca. 72 år for nyfødte gutter og ca. 78 år for nyfødte jenter i 1977. Hvis vi antar at nyfødte framover gjennom livet vil oppleve så mange sykedager hvert år som gjennomsnittlig kan beregnes for kvinner og menn ut fra helseundersøkelsen 1975, vil en mann være helt eller delvis senge- liggende på grunn av sykdom rundt 580 dager eller 1 1/2 år av sitt liv, mens tilsvarende tall for en kvinne vil være til sammen 792 dager eller ca. 2 år.

Sykedager uten sengeleie

Tallene for dager folk er oppegående, men ikke i full aktivitet på grunn av sykdom, er som nevnt noe vanskeligere å tolke. Nokså ulike avvik fra hva den enkelte regner som sitt fulle aktivitetsnivå kan ligge til grunn for registreringene. Med forbehold om denne usikkerheten, vil en mann som lever 72 år gjennomgående være oppegående, men ha redusert aktivitet på grunn av sykdom, i 4 år av sitt liv. Tilsvarende gjennomsnittstall for en kvinne som lever i 78 år blir 5 år.

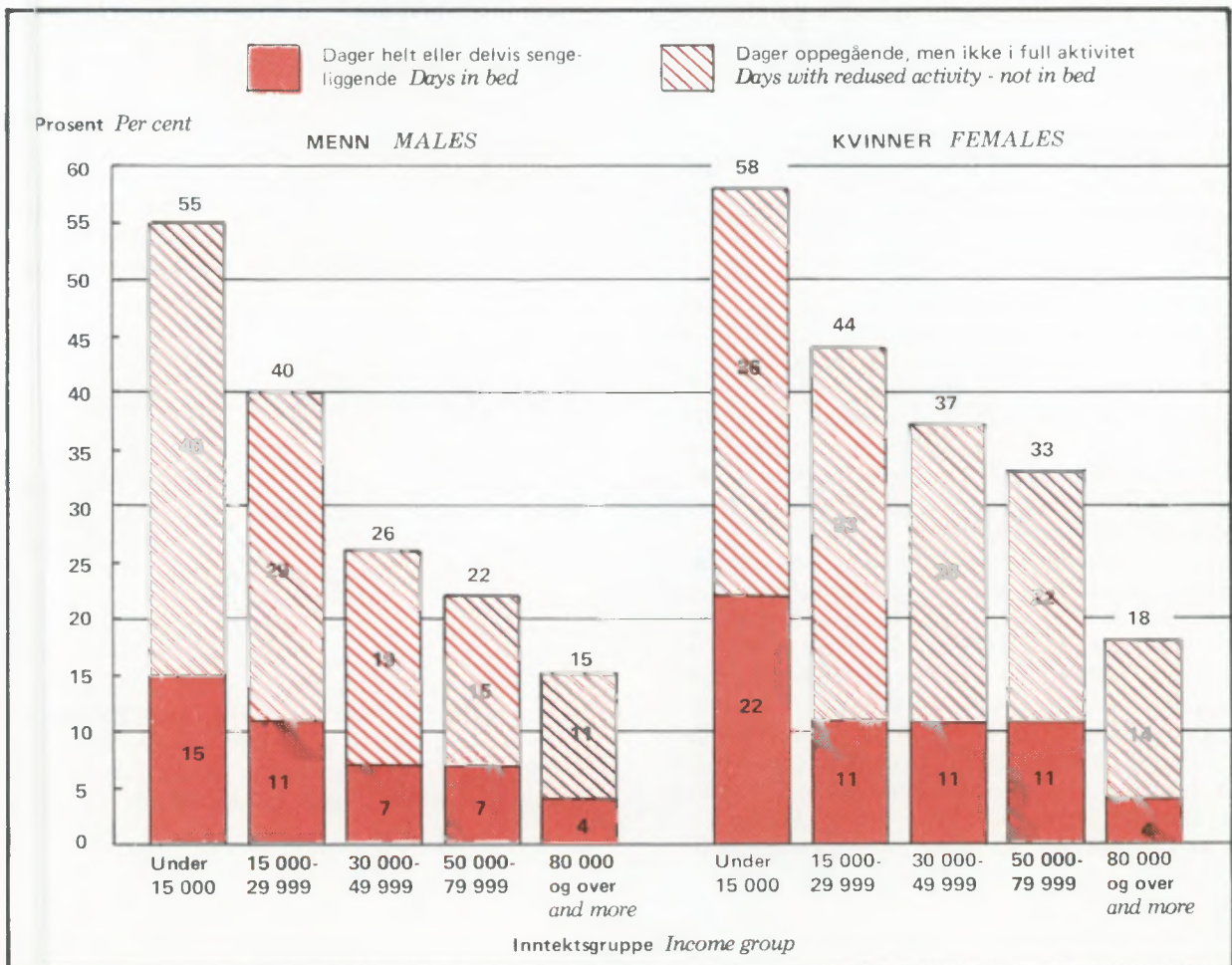
Hvor stor del av befolkningen som ikke hadde sykedager i løpet av et helt år, kan ikke helseunder-

søkelsen gi svar på. Tilsvarende spørsmål i utenlandske undersøkelser har gitt forskjellige svar, og det tyder på at folk kan ha problemer med å huske så detaljerte forhold et år tilbake i tid.

Sykedager og inntekt

Sykedager varierer ikke bare med alder og kjønn, men også med inntekt og yrke. (Figur 3.1.)

Figur 3.1. Sykedager i løpet av året 1975 for menn og kvinner i forskjellige inntektsgrupper. Prosent *Days with reduced activity during 1975 according to sex and income. Per cent*

Som vi ser har personer i de laveste inntektsgruppene relativt flere sykedager. Sykedagene synker med stigende inntekt. Særlig gjelder dette for den delen av sykedagene hvor personene er oppegående, men ikke i full aktivitet. Men her kan vi ikke si om det er slik at folk med lav inntekt har stor risiko for å bli syke, eller om forskjellen skyldes at folk med mange sykedager ofte har lav inntekt. Men tallene viser i alle fall at vi har å gjøre med en opphopnings-effekt. Det er en tendens til at folk som har lav velferd ut i fra ett velferdsmål også har det på andre velferdsmål. En analyse av inntekts- og helseforhold som er gjort på materialet i helseundersøkelsen, viser at ulikhetene mellom inntektsgruppene når det gjelder sykedager ender seg lite om en justerer for aldersforskjeller mellom inntektsgruppene. Personer i lavinntektsgruppene er altså ikke mer syke fordi de er eldre. Imidlertid finner en ikke sammenheng mellom sykedager og inntekt i alle aldersgrupper. Først og fremst gjelder det personer i alderen 50 år og over, hvor lav inntekt viser sammenheng med relativt høy andel sykedager og omvendt.

I helseundersøkelsen ble det også funnet sammenheng mellom sykedager og yrke.

Folkesykdommene i Norge

Den løpende offisielle statistikken gir få opplysninger om utbredelsen av ulike sykdommer i befolkningen. Legene har bare meldeplikt til helsemyndighetene for diagnostiserte tilfelle av en del smittsomme og epidemiske sykdommer og for kreft. Slike sykdommer blir det laget statistikk over, men den statistikken gir ikke svar på hvor utbredt andre sykdommer er. For å få svar på slike spørsmål er vi henvist til intervjuundersøkelser.

Den første store intervjuundersøkelsen om helseforholdene i hele landets befolkning var Helseundersøkelsen 1968 (Statistisk Sentralbyrå, 1970). Opplegget for Helseundersøkelsen i 1975 var i noen grad det samme som i 1968, men den siste omfatter flere spørsmål om sosiale forhold. I Sosialt utsyn 1977 er det gjort en sammenligning av de to helseundersøkelsene. I denne utgaven av Sosialt utsyn vil vi derfor komme inn på andre sider ved resultatene fra helseundersøkelsen i 1975.

I 1975 ble det foruten spørsmål om sykedager, også stilt spørsmål om syketilfelle. (Personer som var innlagt på institusjon ble ikke intervjuet.)

Minst ett av fire kriterier måtte være tilstede for at sykdom, lidelse eller skade skulle bli registrert som syketilfelle hos en person ved helseundersøkelsen. Tilfellet måtte enten ha ført til 1) nedsatt aktivitet i 14-dagers perioden eller til 2) kontakt med lege o. l., uten redusert aktivitet. Hvis tilfellet hadde medført 3) bruk av legemidler, uten nedsatt aktivitet eller kontakt med lege, var dette også et kriterium for å registrere det som syketilfelle. Endelig ble det registrert 4) eventuelle nærmere definerte medfødte lidelser og kroniske tilfelle som ikke ble tatt med under noen av de tre andre kriteriene.

Intervjuundersøkelser av denne typen gir grunnlag for å tegne et grovt bilde av hvilke sykdommer befolkningen lever med og plages av. Men som før intervjuundersøkelser generelt gjelder det at folk må være villige til å svare på alle spørsmål. De må både vite svarene og huske hva som er riktig, og de må kunne skjønne hva det spørres om. Bagatellmessige sykdommer vil det være lett å glemme, mens truende sykdommer (som kreft) kan det være vondt å fortelle om i et intervju. Måling av psykiske plager er særlig vanskelig, fordi dette ikke er entydige sykdommer.

Erfaringer med helseintervjuer i Norge og andre land viser at vi får kunnskap om mange viktige sykdommers utbredelse, men at den totale sykkeligheten blir noe undervurdert. I tillegg lærer erfaringen oss at noen sykdommer vanskelig lar seg registrere ved slike intervju.

Utbredelsen av sykdommer totalt

I Helseundersøkelsen 1975 kom det fram at 47 prosent av alle som ble intervjuet hadde minst én sykdom eller skade den 1. oktober. Prosentdelen med syketilfelle viser seg å variere med kjønn og alder, og også med en rekke andre bakgrunnsvariable.

En litt større del av kvinnene enn mennene rapporterte om syketilfelle. Tallene var henholdsvis 49 og 46 prosent. (Nå viser tabell 3.2 804 syketilfelle pr. 1 000 personer. Dette skyldes at en del personer har oppgitt at de har flere syketilfelle samtidig.)

Prosentdelen med syketilfelle stiger sterkt med alderen. Den er lavest i aldersgruppen 0—6 år, hvor 23 prosent har ett eller flere syketilfelle, mens den er hele 77 prosent blant personer 67 år og over. Med økende alder øker også den delen av personene som rapporterte at de hadde flere syketilfelle samtidig.

Noen viktige sykdommer i Norge

I Helseundersøkelsen 1975 ble syketilfellene registrert nokså detaljert. (Tabell 3.2.) Sykdommer i skjelett- og muskelsystemet er de mest utbredte blant både kvinner og menn. Sykdommer i hjerte og kar er den nest hyppigste lidelse hos begge kjønn. Nervøse lidelser og plager ble registrert i helseundersøkelsen som den tredje mest utbredte sykdomsgruppe, men resultatene fra andre undersøkelser tyder på at det er folkesykdom nummer én. Dette vil vi komme tilbake til under omtalen av de enkelte sykdommene. Vedleggstabell 3.10 gir tall for hvor mange som lider av ulike sykdommer.

Tabell 3.2. Syketilfelle pr. 1000 personer utenfor helseinstitusjon 1. oktober 1975 *Morbidity prevalence per 1000 non-institutionalized persons 1 October 1975*

Tilfellets art <i>Diagnosis</i>	Begge kjønn <i>Both sexes</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>
Alle årsaker <i>All causes</i>	804	745	861
Sykdommer i skjelett-muskelsystemet <i>Diseases of the musculo-skeletal system</i> ..	174	169	179
Hjerte- og karsykdommer <i>Cardiovascular diseases</i>	106	89	122
Nervøse lidelser og plager <i>Nervous conditions</i>	78	54	102
Sykdommer i åndedretsorganene <i>Diseases of the respiratory system</i>	76	86	67
Sykdommer i hud og underhud <i>Diseases of skin and subcutaneous tissue</i>	62	59	66
Sykdommer i nervesystemet <i>Diseases of the nervous system</i>	51	43	58
Øyesykdommer <i>Diseases of the eye</i>	39	38	40
Øresykdommer <i>Diseases of the ear</i>	27	30	23
Magesår, magekatarr, funksjonsforstyrrelser i magen <i>Ulcer and functional disorders of the stomach</i>	31	41	22
Andre sykdommer i fordøyelsesorganene <i>Other diseases of the digestive system</i> ..	23	22	24
Sykdommer i nyre og urinveier <i>Diseases of the urinary system</i>	23	14	32
Sykdommer i kjønnsorganene <i>Diseases of the genital organs</i>	15	10	20
Anemier <i>Anaemias</i>	10	5	16
Tuberkulose o.a. infeksiose sykdommer (inkl. senfølger) <i>Tuberculosis and other infectious diseases (incl. late effects)</i>	10	11	8
Sukkersyke <i>Diabetes mellitus</i>	8	6	9
Ondartede svulster <i>Malignant neoplasms</i>	5	2	8
Andre sykdommer, symptomer og plager i alt <i>Other diseases and conditions, total</i>	39	31	46
Skader <i>Injuries</i>	27	35	19

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Sykdommer i skjelett og muskler

Revmatismesykdommene er blant de viktigste sykdommene i skjelett og muskler. De utgjør om lag 59 prosent av alle de sykdommene som ble registrert i skjelett og muskler ved Helseundersøkelsen i 1975, og rammer omkring 7 prosent av befolkningen, eller rundt 290 000 personer. (Vedleggstabell 3.10.)

På bakgrunn av resultatene fra helseundersøkelsen kan vi anslå at om lag 1 prosent, eller nær 40 000 personer, lider av leddgikt her i landet. Leddgikt forekommer om lag dobbelt så hyppig blant kvinner som blant menn. Lidelsen er mest utbredt i den middelaldrende og eldre delen av befolkningen. Beregninger tyder på at om lag 2 prosent av befolkningen utenfor institusjon i aldersgruppene over 50 år har leddgikt.

Artrose, eller slitasjegikt, er også en alvorlig sykdom blant de revmatiske lidelser. Den gir som regel ikke så sterk funksjonshemming som leddgikt, men kan gi store smerter og bevegelseshemming i årevis. Artrose rammer især hofte og kneledd. I helseundersøkelsen ble det registrert artrose blant 3 prosent av personene. På landsbasis betyr dette at omkring 110 000 personer lider av artrose. Artrose forekommer noe hyppigere blant kvinner enn blant menn.

Artrosehyppheten stiger klart med økende alder. I aldersgruppen 30—49 år rammer lidelsen om lag 2 prosent av befolkningen, mens den rammer om lag 9 prosent i aldersgruppene over 67 år. (Vedleggstabell 3.11.)

Andre revmatiske lidelser finner vi hos om lag 4 prosent av personene i befolkningen, det vil si om lag 150 000 personer på landsbasis. (Revmatisme som ikke er nærmere angitt er her den viktigste diagnosen.)

Rygglidelsene er en viktig gruppe av sykdommer i skjelett og muskler som dels inngår blant revmatismesykdommene, og som dels går inn under andre diagnoser. Det kan dreie seg både om revmatisme i ryggmuskulene (lumbago), om sykdommer i rygggradens skiver (prolaps), om ryggskjevhet og om isjias (som er klassifisert blant sykdommene i nervesystemet, men som det i en helseundersøkelse om selvrapporert sykdom er naturlig å se i sammenheng med de nevnte rygglidelsene).

Rygglidelser ble rapportert hos 7 prosent av personene i helseundersøkelsen, og noe hyppigere blant menn enn blant kvinner. (Vedleggstabell 3.12.) På landsbasis gir dette om lag 280 000 personer med

rygglidelser. (En del av disse inngår også i tallet på personer med revmatiske lidelser.)

Ved siden av revmatiske sykdommer og rygglidelser er sykdommer og smerter i lemmer og ledd en viktig gruppe blant skjelett- og muskelsykdommene. Omregnet til landsbasis har ca. 120 000 personer sykdommer og smerter i lemmer og ledd. (Vedleggstabell 3.10.)

Sykdommer i skjelett og muskler synes å opptre oftere blant personer med tungt kroppsarbeid enn blant andre yrkesgrupper. Mange av disse lidelsene skyldes overbelastning og skjev belastning.

Blant yrkesaktive menn finner vi en overhyppighet av revmatismesykdommer i yrker innen jordbruk og skogbruk, i trearbeid og en del yngre servicearbeid. Blant yrkesaktive kvinner finner vi en tilsvarende oversykelighet i jordbruksarbeid og reingjøringsarbeid. (Vedleggstabell 3.14.)

Blant stønadsmottakerne i folketrygden med uføretrygd, grunnstønad og/eller hjelpestønad ved utgangen av 1978, hadde 21 prosent en sykdom i skjelett og muskler som hoveddiagnose. (Vedleggstabell 3.15.) Dette er den nest største diagnosekategorien. Bare psykiske plager er større.

Slike sykdommer ligger bak en stor del av sykefraværet her i landet. Nøyaktig hvor stor del finnes det foreløpig ingen detaljert statistikk over.

Dødeligheten av sykdommer i skjelett og muskler er svært lav. Lidelsene er derimot ofte av svært lang varighet. Av de syketilfellene som ble registrert i helseundersøkelsen hadde 68 prosent vart i 5 år eller mer. (Vedleggstabell 3.13.)

Hjerte- og karsykdommer

Hjerte- og karsykdommer er ifølge helseundersøkelsen på andre plass når det gjelder utbredelse i befolkningen.

Blant dødsårsakene er imidlertid hjerte- og karsykdommene de hyppigste. Disse sykdommene forårsaker omkring 50 prosent av dødsfallene. (Vedleggstabell 3.16.)

Den mest utbredte undergruppen av disse sykdommene er ifølge helseundersøkelsen for høyt blodtrykk (hypertoni). Omkring 4 prosent av alle personene rapporterte om dette. Omregnet til landsbasis utgjør dette om lag 160 000 personer. For høyt blodtrykk finner vi noe hyppigere blant kvinnene og hyppigere i eldre aldersgrupper enn i yngre. Blant personene 16 år og over led om lag 6 prosent av for høyt blodtrykk (4 prosent av mennene og 7 prosent av kvinnene). Ser vi på aldersgruppen 67—79 år, rapporterer hele 15 prosent om for høyt blodtrykk. (Vedleggstabell 3.17.)

Beregninger fra helseundersøkelsen viser at omkring 3 prosent av utvalget rapporterer om hjerteinfarkt, angina pectoris og enkelte andre hjertesykdommer. Dette utgjør om lag 120 000 personer på landsbasis. Sykeligheten av hjertesykdommer øker også med alderen. I aldersgruppen 16—29 år har under 1 prosent slike sykdommer, mens prosen-

ten stiger til om lag 14 i aldersgruppen 67—79 år. I aldersgruppen til og med 50—66 år er hjertesykdommer klart hyppigere blant menn enn blant kvinner, men i de eldste aldersgruppene er ikke kjønnsforskjellene lenger særlig markerte. (Vedleggstabell 3.18.)

Perifere karsykdommer rammer om lag 1 til 1,5 prosent av den totale befolkningen (40 000—60 000 personer). De mest utbredte av disse sykdommene er arteriosklerose (forkalkning av blodårer i det perifere kretsløp), årebetennelse og åreknuter. Til sammen rammer disse sykdommene kvinner bare litt hyppigere enn menn.

Hjerte- og karsykdommer er hoveddiagnose for 16 prosent av uførepensjonistene (20 prosent av mennene og 12 prosent av kvinnene med uførepensjon.) Dette gjaldt 24 300 personer ved utgangen av 1978.

Dødeligheten av hjerte- og karsykdommer er høyere blant menn enn blant kvinner. I 1978 var det 539 dødsfall av denne årsaken pr. 100 000 menn, mot 451 pr. 100 000 kvinner. (Vedleggstabell 3.19.) Hjerteinfarkt er den viktigste dødsårsaken og utgjør over halvparten av alle dødsfall av hjerte- og karsykdommer blant menn.

Den relative andel dødsfall av ischemisk hjertesykdom (hjerteinfarkt, koronarsykdom og annen arteriosklerotisk hjertesykdom) er markert høyere blant menn enn blant kvinner i alle aldersgrupper. Spesielt gjelder dette i aldersgruppene mellom 40 og 60 år. (Vedleggstabell 3.20.)

Hjerte- og karsykdommene varierer ikke bare med kjønn og alder, men også med bosted og yrke. Etter justeringer for forskjeller i aldersfordelingen mellom befolkningen i fylkene (aldersstandardisering), ser vi at menn i Finnmark har den høyeste dødeligheten av hjerte- og karsykdommer i perioden 1971—75. Østfold ligger også klart over landsgjennomsnittet. Blant kvinner er dødeligheten av hjerte- og karsykdommer høyest i Østfold, men den er også klart høyere enn gjennomsnittet i Finnmark og Troms. Sogn og Fjordane har den laveste dødeligheten av slike sykdommer blant begge kjønn. Blant menn er dødeligheten av hjerte- og karsykdommer også relativt lav i Oppland. Dødeligheten av hjerte- og karsykdommer i fylkene følger i stor grad mønsteret for den alminnelige dødeligheten. (Vedleggstabell 3.21.)

Dødeligheten av hjerte- og karsykdommer varierer også med yrke. For perioden 1970—1973 er dødeligheten analysert på bakgrunn av yrkesopplysninger fra folketellingene i 1960 og 1970. For menn er dødeligheten av hjerte- og karsykdommer og plutselig død høyest i en del yrker med fysisk anstrengende arbeid, med skiftarbeid og i enkelte serviceyrker med stressbetont arbeid. Lavest dødelighet av hjerte- og karsykdommer finner vi blant menn i arbeidsledelse i jord- og skogbruk og i teknisk og vitenskapelig arbeid. (Vedleggstabell 3.22.)

Blant kvinner som var yrkesaktive i 1960 eller i 1970 finner vi høyest dødelighet av hjerte- og karsykdommer i hotell- og restaurantarbeid. Lavest dødelighet av slike årsaker finner vi i medisinsk arbeid, offentlig administrasjons- og forvaltningsar-

beid og bedrifts- og organisasjonsledelse. Disse yrkesgruppene har også henholdsvis høyest og lavest total dødelighet blant kvinner.

Kreftsykdommer

Kreft er på langt nær en så utbredt folkesykdom som sykdommer i skjelett og muskler og hjerte- og karsykdommer. (Tabell 3.2.) Kreft og ondartede svulster betyr imidlertid en del for dødsårsaksbildet, særlig når vi ikke bare ser på antallet døde, men også på de dødes alder, slik at vi får fram de tapte leveår. Kreftsykdommene fører med seg mye angst og fortvilelse. Også av den grunn er det naturlig å ta dem med i en publikasjon om levekår.

Om lag 20 prosent av dødsfallene her i landet skyldes kreftsykdommer, som er den nest hyppigste dødsårsaken. Dødeligheten av kreft var i 1978 litt høyere blant menn enn blant kvinner (226 dødsfall pr. 100 000 menn mot 190 dødsfall pr. 100 000 kvinner). (Vedleggstabell 3.19.) Ondartede svulster spiller en større rolle som dødsårsak enn hjerte- og

karsykdommer fram til 40-årsalderen for begge kjønn. Fra og med aldersgruppen 40—49 år overtar hjerte- og karsykdommene som den mest dominerende dødsårsaken blant menn. Ser vi på barn (aldersgruppen 1—14 år totalt) finner vi at ondartede svulster var den mest dominerende dødsårsak blant sykdommene. (Vedleggstabell 3.19.)

De seinere årene har det vært en økning i tallet på registrerte nye krefttilfelle. I 1960 ble det registrert omkring 8 330 tilfelle, i 1970 omkring 11 100 tilfelle og i 1978 13 200 nye tilfelle av kreft her i landet. (Tabell 3.3.)

Økningen i tallet på nye krefttilfelle fra 1967 til 1976 har vært på om lag 3,5 prosent årlig. Noe av bakgrunnen for denne økningen er at det er blitt flere eldre i landet. Men det synes også å være en reell økning av visse kreftformer, for eksempel lungekreft. Det er nå vanlig å se den som en livsstilssykdom. Blant annet er sigaretttrøyking av betydning.

Blant de registrerte nye tilfellene hos menn i 1978 var 25 prosent lokalisert til magesekken og tarmene, 20 prosent til prostatakjertelen og 13 prosent til lunger og bronkier. Blant kvinner var samme året 23 prosent av de nye tilfellene lokalisert til brystkjertelen, 22 prosent til magesekken og tarmene og 12 prosent til livmoren.

Tabell 3.3. Nye tilfelle av kreft *New cases of cancer*

Primærsete <i>Primary site</i>	1960	1970	1978
Mean i alt <i>Males, total</i>	4 084	5 591	6 718
	Prosent <i>Per cent</i>		
I alt <i>Total</i>	100	100	100
Magesekken og tarmene <i>Stomach and intestines</i>	33	27	25
Prostatakjertelen <i>Prostata</i>	17	20	20
Lunger og bronkier <i>Bronchus and lung</i>	8	11	13
Lymfatisk og bloddannende vev <i>Lymphatic and haematopoietic tissue</i>	9	8	7
Blære og urinveier <i>Bladder and other urinary organs</i>	3	6	7
Annet primærsete <i>Other primary site</i>	30	28	28
Kvinner i alt <i>Females, total</i>	4 247	5 518	6 482
	Prosent <i>Per cent</i>		
I alt <i>Total</i>	100	100	100
Magesekken og tarmene <i>Stomach and intestines</i>	24	22	22
Brystkjertelen <i>Breast</i>	23	22	23
Livmoren <i>Uterus</i>	14	13	12
Eggstokk og eggledere <i>Ovary, Fallopian tube</i>	7	7	6
Lymfatisk og bloddannende vev <i>Lymphatic and haematopoietic tissue</i>	6	5	6
Annet primærsete <i>Other primary site</i>	26	31	29

Kilde: Kreftregisteret. Source: *The Cancer Registry of Norway*.

Ikke alle nye krefttilfelle blir registrert av helsevesenet med det samme. Både av denne grunn og fordi noen kanskje ikke er informert av lege om, eller selv ikke ønsker å oppgi, at de lider av denne sykdommen, vil en intervjuundersøkelse om helseforhold gi for lavt anslag for kreft. En større del av personer med kreft enn av personer med hjerte- og karsykdommer vil også sannsynligvis være innlagt til behandling i sykehus, og derfor ikke delta i helseundersøkelsen.

Beregninger fra helseundersøkelsen viser at om lag 4 promille av befolkningen utenfor institusjon led av ondartede svulster i 1975. Dette tilsvarer om lag 16 000 personer på landsbasis. I tillegg angir 2 promille av personene at de lider av ubestemte svulster. Vi kan regne med at en del av disse er ondartede, samtidig som en del personer med kreft antakelig ikke har gitt opplysninger om dette av grunner vi har vært inne på ovenfor. Slår vi sammen tallene for personer med ondartede og ubestemte svulster i helseundersøkelsen, kommer vi til at 6 promille eller om lag 24 000 personer her i landet lider av slike sykdommer. (Vedleggstabell 3.10.) Blant personer 16 år og over er raten 8 promille. I helseundersøkelsen oppgir flere kvinner enn menn at de lider av ondartede og ubestemte svulster. Det oppdages noen flere nye tilfelle blant menn enn blant kvinner årlig, men en forklaring på at sykkeligheten av kreft likevel synes å være høyere blant kvinner kan være mennenes høyere dødelighet.

Som for hjerte- og karsykdommer, finner vi at dødeligheten av kreft også varierer med bosted og yrke. Menn i Oslo hadde i perioden 1971—1975 en dødelighet av slike årsaker som lå 27 prosent over landsgjennomsnittet for menn, mens kvinner i Oslo hadde en kreftdødelighet som lå 11 prosent over landsgjennomsnittet for kvinner. Dødeligheten av ondartede svulster blant menn var lav i Sogn og Fjordane, Hedmark, Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal (fra 16 til 11 prosent under dødelighetsindeksen for landsgjennomsnittet). For kvinner var dødeligheten av ondartede svulster klart under landsgjennomsnittet i Oppland, Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. (Vedleggstabell 3.21.)

Vi finner også til dels betydelig variasjon i kreftdødelighet blant yrkesaktive i ulike yrkesgrupper. Som for hjerte- og karsykdommer er dødeligheten av kreft i perioden 1970 til 1973 analysert for personer gruppert etter yrke i 1970, eller yrke i 1960 hvis de var uten yrke i 1970 (pensjonister, husmødre mv.). Blant menn finner vi høyest kreftdødelighet i yrkene dekk- og maskinmannskapsarbeid, hotell-, restaurant- og serveringsarbeid og kjemisk prosessarbeid. Vi finner relativt høy kreftdødelighet blant vaktmestere, reingjøringsarbeidere og personer i postalt budarbeid, og blant personer i kunstnerisk og litterært arbeid, handelsreisende og agenturarbeid. Lav kreftdødelighet finner vi blant menn i pedagogisk arbeid, og arbeid i jord- og skogbruk. (Vedleggstabell 3.22.)

Blant kvinner som var yrkesaktive i 1960 eller i 1970 var kreftdødeligheten noe høyere enn gjennomsnittet i elektro-, grafisk- og næringsmiddelarbeid og i teknisk, vitenskapelig arbeid. Kvinner i

gruppene annet tilvirkningsarbeid, vaske- og rensearbeid og i post- og telekommunikasjons- og finmekanisk arbeid synes å ha en lavere kreftdødelighet enn gjennomsnittlig for yrkesaktive kvinner. (Vedleggstabell 3.22.)

Psyriske plager

Som navnet tilsier, er psyriske plager av en annen art enn de fysiske sykdommene vi omtaler i dette kapitlet. Plagene er ikke knyttet til noen bestemte organer i kroppen, selv om de kan ytre seg ved kroppslige symptomer. De er ofte diffuse, vanskelige å forklare og å gjøre noe med. Graden av lidelsen varierer betydelig, fra tunge psykososer som gjør det vanskelig å leve utenfor psykiatriske institusjoner til litt uro, angst eller tung stemning som bare tidvis gjør livet vanskeligere. I alle tilfelle virker slike problemer inn på våre aktiviteter innen de fleste livsområder.

Psyriske plager er sjelden noe vi dør av. Alvorlige psykososer kan imidlertid føre til dødsfall hvis dette er den direkte årsaken til f. eks. spisevegring som i sin tur fører til døden.

Noen ganger kan også psyriske lidelser føre til mer bevisst selvmord, eller til alkoholforgiftning/narkotikaforgiftning. Alkohol- og narkotikadødsfall kan også forekomme uten psyriske lidelser som årsak.

Både selvmord, alkoholisme og narkomani kan ses som sterke utslag av manglende psyrisk velvære. Det er imidlertid vanskelig å framskaffe sikre data om omfanget av noen av dem. I 1978 ble det registrert 473 selvmord, 350 blant menn og 123 blant kvinner. (Vedleggstabell 3.16.) Noen selvmord blir ikke registrert. Dødsfall på grunn av alkoholisme har enda mer usikre registreringer, og årsaksforholdene kan være uklare. I 1978 ble det registrert 367 dødsfall som skyldtes alkoholisme. Dette må regnes som minimumstall. Tallene for dødsfall i samband med narkomani er så usikre at vi ikke tar dem med.

Dette er særlig alvorlige utslag av manglende psyrisk velvære. Men psyriske plager kan gjøre vår velferd betydelig dårligere på mange måter.

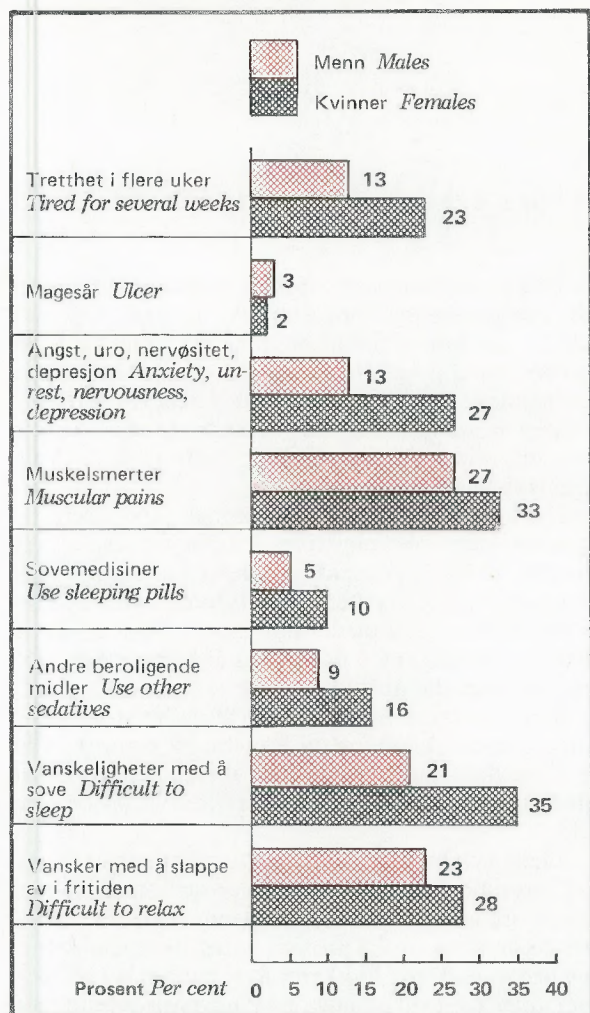
Psykiatriske diagnoser er vanligste medisinske årsak til at folk får uførepensjon. En halv prosent av befolkningen eller om lag 20 000 mennesker lever på psykiatriske sykehus og sykehjem til enhver tid.

Her skal vi i første rekke se på de lettere psyriske plagene. Vi omtaler problemene som nedsatt psyrisk velvære, fordi vi ikke tror at det er noen enkel eller entydig sammenheng mellom de mål vi her gir tall for og sykdom.

I leveårsundersøkelsen fra 1973 ble et utvalg av den voksne befolkningen stilt spørsmål om sitt psyriske velvære. Vi har presentert tall for åtte forskjellige uttrykk for dette. (Figur 3.2.)

Figur 3.2. Psykiske plager blant menn og kvinner. Prosent *Mental problems among men and women. Per cent*

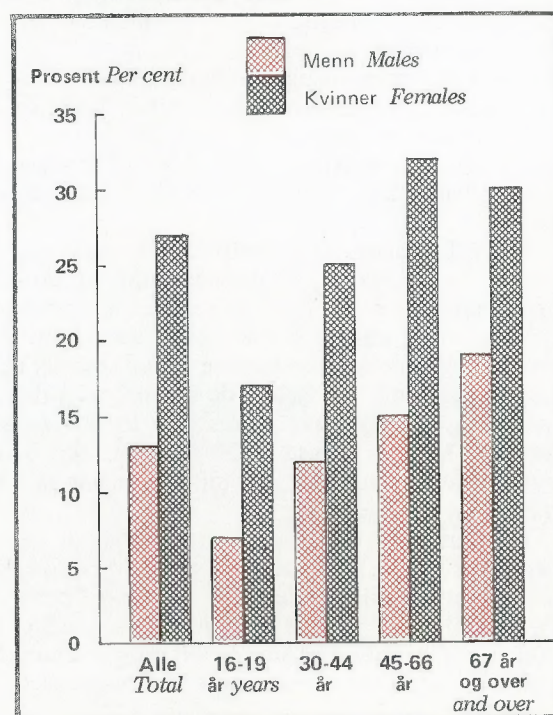
Psykiske plager er ikke uvanlige. Hver femte norske mann eller kvinne har vært plaget av angst, uro, nervøsitet eller depresjon i løpet av det siste året. Like vanlig eller vanligere er tretthet i flere uker, vansker med å slappe av i fritida, vanskeligheter med å sove og muskelsmerter. Bruk av sovemedisiner eller andre beroligende midler er mer indirekte uttrykk for nedsatt psykisk velvære. Andelene er her henholdsvis 8 og 13 prosent. To prosent sier de har magesår. Hele 60 prosent av befolkningen oppgir at de har minst én av disse åtte plagene. Hvor mange

som har et betydelig nedsatt velvære er det vanskelig å si noe sikkert om. Det er nærmest umulig å finne en naturlig grense mellom det betydelige og ubetydelige her.

Kvinner har langt oftere slike plager enn menn. Det viser seg på alle mål vi har brukt unntatt magesår. På spørsmål om de har vært plaget av angst, uro, nervøsitet og depresjon er det dobbelt så mange kvinner som menn som svarer ja. Vi kunne tenke oss at overhyppigheten blant kvinner skyldtes at de oftere enn menn ville fortolke sine plager som nervøsitet, mens mennene ville gi dem andre uttrykk. Menns hyppigere magesår og alkoholbruk kunne f. eks. være tegn på det. Men det entydige mønsteret som også finnes på de indirekte målene gjør at vi må anta at kvinner virkelig har dårligere psykisk velvære enn menn.

Nedsatt psykisk velvære er minst vanlig blant yngre (figur 3.3.), men øker fram til 45-års alderen og holder seg deretter på omtrent samme nivå. Dette mønsteret finner vi for alle de åtte målene.

Figur 3.3. Personer som har vært plaget av angst, uro, nervøsitet og depresjon siste år i grupper for alder og kjønn. Prosent *Persons who have suffered from anxiety, unrest, nervousness and depression last 12 months, by age and sex. Per cent*

Når det gjelder angst, uro, nervøsitet og depresjon er det 13 prosent i aldersgruppen 16—29 år som er plaget. I aldersgruppene 30—44 år, 45—66 år og 67 år og over er tallene henholdsvis 19, 24 og 25 prosent. Aller tydeligst sammenheng med alder har forekomst av muskelsmerter og søvnvansker. Disse plagene er tre ganger hyppigere i de to øverste aldersklassene enn i den laveste.

I det følgende skal vi konsentrere oss om ett mål på psykiske plager; om folk har vært plaget av angst, uro, nervøsitet og depresjon i løpet av det siste året. Det ser ut til å gi et rimelig pålitelig og gyldig uttrykk for de tilstandene vi er interessert i å si noe om. Dette målet gir oss et klart bilde av ulikhet mellom kjønnene og vi finner forskjellen igjen i alle aldersklasser.

Forskjellen mellom kjønnene er såvidt påfallende at den er verdt å se litt nærmere på. Grovt sagt kan vi tenke oss to typer forklaringer. Den ene betoner medfødte eller tidlig ervervede egenskaper, og forestiller seg at den psykiske tilstanden er forholdsvis stabil og varig. Den andre betoner livssituasjonen og tenker seg at nervøse plager er en reaksjon på vanskelige leveforhold i nåtida.

Forskjellen mellom menn og kvinner i psykisk velvære blir påvirket av deres ekteskapelige status. Mens like mange menn som kvinner oppgir angstproblem blant de ugifte, er hyppigheten av slike problem dobbelt så stor for kvinnene blant gifte og før gifte. Dette mønsteret er i hovedsak det samme i alle aldersklasser, men overhyppigheten av problem hos kvinner er særlig sterk blant unge gifte og eldre før gifte. Tilsynelatende «beskytter» ekteskapet mennene, men gir påkjenninger til kvinnene.

En av de viktigste forskjellene mellom menn og kvinner i ekteskap er forpliktelsene i barneomsorg. Det viser seg at forskjellen mellom kjønnene i andelen med nervøse problem er mindre blant de som ikke har barn enn blant de som har. Nå trenger det ikke være barneomsorgen i seg selv som er en psykisk belastning for kvinnene. Det kan også ha sammenheng med isolasjon i hjemmet eller ensidighet i omsorgsarbeidet.

Ser vi på sammenhengen mellom nervøse problem og yrkesaktivitet finner vi at prosentdelen kvinner med nervøse problem er 29 for de yrkespassive, 30 for de deltidsarbeidende og 16 for de som er yrkesaktive på heltid. Tilsvarende tall for menn er 22, 8 og 9 prosent.

Særlig for menn er tallene for de yrkespassive mye preget av at mange av dem nettopp er utenfor arbeidsmarkedet pga. helseproblem. Det samme er selvsagt også tilfelle for kvinner, men i mindre omfang. Her er de yrkespassive for en stor del husmødre. Også når det gjelder de som arbeider deltid, må tallene sannsynligvis tolkes ulikt for de to kjønnene. Vi har satt grensa på 30 timer pr. uke, og en god del av mennene er nok slike som har så kort normal arbeidstid.

Det kan også være av interesse å se at det er sammenheng mellom utdanningsnivå og angstproblem. Det er nærliggende å tenke seg at det beror på at folk med høy utdanning har ressurser til å finne gunstigere løsninger på sine problem og til å unngå å komme i situasjoner som fører til nedsatt psykisk velvære.

Bostedet betyr også en god del. Hyppigheten av psykiske problem er større i sentrale enn i mindre sentrale kommuner.

Andre sykdommer

Helseundersøkelsen viser at sykdommer i **åndedrettsorganene** også er forholdsvis utbredt. Det ble i 1975 registrert 76 tilfelle pr. 1 000 personer i befolkningen utenfor helseinstitusjon. Om lag 9 prosent av dødsfallene i 1978 skyldtes sykdommer i åndedrettsorganene, og disse utgjør dermed den tredje viktigste hovedgruppen når det gjelder dødsårsaker. (Vedleggstabell 3.16.)

Blant de tilfellene av sykdommer i åndedrettsorganene som ble registrert i helseundersøkelsen, hadde om lag 17 prosent vart under 4 uker (mot vel 4 prosent for alle årsaker). Men hovedmassen av sykdomstilfellene i åndedrettsorganene hadde likevel hatt en varighet på 5 år og over (54 prosent mot 50 prosent for alle årsaker).

Generelt sett er sykdommer i åndedrettsorganene mer utbredt blant menn enn blant kvinner. For denne sykdomsgruppen finner vi i motsetning til for de fleste andre sykdommer svært liten variasjon med alder.

Blant sykdommer i åndedrettsorganene er astma og høysnue mest utbredt. Disse står for om lag en tredel av alle sykdommene i denne gruppen. Her i landet har om lag 2,5 prosent av befolkningen astma og høysnue. Dette indikerer at vi har om lag 100 000 personer med slike plager på landsbasis. Menn med astma og høysnue i 1975 utgjorde 30 pr. 1 000 mens den tilsvarende raten for kvinner var 21. Det syntes ikke å være store variasjoner med alder for disse plagene.

Bronkitt og emfysem (lungesykdom med luftansamling i vevet) utgjør også en vesentlig del av sykdommene i åndedrettsorganene, og vi har valgt å se på disse fordi slike sykdommer også kan gi betydelig funksjonshemning. Kronisk bronkitt utgjør den største delen av disse sykdommene. Den opptrer ofte i forbindelse med andre lungelidelser. Eldre mennesker er mest utsatt. Sykdommen antas å ha sammenheng med forurensning og opptrer hyppigere hos personer som arbeider i støvete miljøer og hos røykere. Sykdommen er også vanligere blant personer som arbeider i kaldt og fuktig klima. I helseundersøkelsen ble det registrert bronkitt og emfysem hos om lag 16 pr. 1 000 personer i befolkningen. Dette tilsvarer om lag 64 000 personer på landsbasis. Denne lidelsen synes å ramme menn og kvinner om lag like hyppig, men er altså langt mer utbredt i eldre enn i yngre aldersgrupper.

Beregninger fra helseundersøkelsen tyder på at bronkitt og astma opptrer hyppigere blant menn i jordbruk og skogbruk enn i mange andre yrker. Blant kvinner finner vi slike sykdommer særlig hyp-

pig i hotell- og restaurantarbeid og reingjøringsarbeid.

Blant **hudsykdommene** er allergier, andre former for eksem og psoriasis mest utbredt. Allergi, eksem og psoriasis ble rapportert av 52 personer blant 1 000. På landsbasis tilsvarer dette at om lag 210 000 personer lider av slike sykdommer. Disse hudsykdommene ser ut til å være noe mer utbredt blant kvinner enn blant menn. En oppsplitting etter alder tyder på at sykdommene rammer noe hyppigere i aldersgruppen 16—29 år, og noe sjeldnere i aldersgruppen over 67 år enn i andre aldersgrupper.

Allergier er ømfintlighet overfor ytre miljøpåvirkninger, det vil si ulike stoffer som personene reagerer på. Mange personer har både astma og allergi. Hyppig kontakt med skadelige stoffer i arbeidsmiljøet kan forårsake allergier og eksem. Kvinner i reingjøringsarbeid rapporterer da også om allergi, eksem og beslektede lidelser om lag 60 prosent hyppigere enn gjennomsnittlig for alle yrkesaktive kvinner.

Astma og allergier blir ikke ansett som utelukkende kroppslige eller såkalte somatiske sykdommer. En regner også med at psykiske faktorer spiller en stor rolle. Dette gjør seg også gjeldende for en del **sykdommer i fordøyelsesorganene**, og her kan særlig nevnes magesår og beslektede tilstander.

Til sammen ble det rapportert om 54 tilfelle av sykdommer i fordøyelsesorganene pr. 1 000 personer i 1975. Av disse tilfellene skyldtes om lag 57 prosent (32 pr. 1 000 personer) magesår, magekatarr, funksjonsforstyrrelser i magen mv. Beregninger fra helseundersøkelsen tyder på at om lag 130 000 personer utenfor sykehus her i landet har slike lidelser. Disse sykdommene forekommer bortimot dobbelt så hyppig blant menn som blant kvinner. De ble rapportert av 41 pr. 1 000 menn og av 22 pr. 1 000 kvinner. Det er rimelig å se denne kjønnsfordelingen i sammenheng med fordelingen av psykiske plager mellom kjønnene. Psykiske plager forekom opptil dobbelt så hyppig blant kvinner som blant menn.

Magesår og andre sykdommer i magen og øvre del av fordøyelsesorganene ble registrert hyppigere blant yrkesaktive menn i jord- og skogbruk enn i andre yrker. Blant yrkesaktive kvinner ble slike syk-

dommer registrert hyppigst i produksjonsarbeid av forskjellig art og i hotell- og restaurantarbeid.

Sykdommer i **nervesystem og sanseorganer** er som vi ser i tabell 3.2 også relativt utbredt. Pr. 1 000 personer ble det registrert 51 tilfelle av sykdommer i nervesystemet, 39 tilfelle av øyesykdommer og 27 tilfelle av øresykdommer.

Helseundersøkelsen har registrert blindhet (inkludert sterk svaksynthet) hos 3 promille av befolkningen utenfor helseinstitusjon, hvilket tilsvarer omkring 12 000 personer på landsbasis. Grå stær (uklarhet i øyets linse) ble registrert hos om lag 13 500 personer på landsbasis. Grønn stær (forårsaket av trykkforandringer i det indre av øyet) ble registrert hos omkring 11 000 personer på landsbasis. (Vedleggstabell 3.10.)

Blant de såkalte **indresekretoriske sykdommene** er sukkersyke og struma mest utbredt. Vi regner med at noe under 30 000 personer hadde sukkersyke her i landet i 1975. Denne sykdommen forekommer hyppigst i de eldre aldersgrupper (67 år og over). Den alvorligste formen oppstår blant de unge.

Infeksjonssykdommene var i tidligere tider en hard belastning både når det gjaldt dødelighet og folks levekår, men står i dag for en relativt liten del av både den totale dødelighet og sykелighet. Likevel er det av betydning for helsevesenet å holde disse sykdommene under streng kontroll, slik at man her faktisk har et mer effektivt meldesystem og mer datatilfang enn det vi har for mer utbredte folkesykdommer som revmatisme og hjertesykdommer. Helseundersøkelsen viser om lag 10 slike syketilfelle blant 1 000 personer av befolkningen utenfor helseinstitusjon pr. oktober 1975. Mer interessant når det gjelder disse sykdommene er å vite hvor mange tilfelle som oppstår over en gitt tidsperiode.

I 1960 oppstod over 1 100 nye tilfelle av smitteførende tuberkulose her i landet. I 1978 ble det oppdaget 213 nye tilfelle, altså om lag en femdel. (Ved utgangen av 1978 var likevel nærmere 2 800 personer uføretrygdet på grunn av tuberkulose sykdommer eller senfølger av disse. Dette er nær 2 prosent av samtlige uførepensjonister.

Kjønnsykdommene har økt sterkt i utbredelse

Tabell 3.4. Meldte tilfelle av enkelte smittsomme sykdommer *Notified cases of selected infectious diseases*

År Year	Nye tilfelle av smittef. tuberkulose <i>New cases of bacillary tuberculosis</i>	Smittsom hjernehinne- betennelse <i>Meningococcal infection</i>	Infeksiøs hepatitt <i>Infectious hepatitis</i>	Syfilis <i>Syphilis</i>	Gonoré <i>Gonococcal infection</i>	Skabb <i>Scabies</i>
1950	1 152	30	1 035	115	2 173	3 727
1955	964	41	532	266	3 850	4 001
1970	534	104	151	177	7 503	8 651
1978	213	327	335	188	12 534	17 875

Kilde: NOS Helsestatistikk. Source: NOS Health Statistics.

her i landet de siste 20 år. I 1960 ble det registrert nær 2 200 tilfelle av gonoré, mens tallet i 1978 var vel 12 500. Utbredelsen av syfilis har holdt seg mer konstant med langt færre meldte tilfelle pr. år. (Tabell 3.4.)

I 1978 ble det registrert nærmere 18 000 tilfelle av skabb, mens antallet både i 1960 og 1965 lå henholdsvis under og omkring 4 000 tilfelle.

Smittsom hjernehinnebetennelse har også økt i hyppighet de seinere år. Denne sykdommen rammer især de yngre aldersgrupper (under 25 år). I 1978 ble det registrert 327 slike tilfelle, mot kun 30 i 1960 og 41 i 1965.

Ulykker og skader

Om lag 6 prosent av dødsfallene i 1978 (2 396 dødsfall) skyldtes det vi kaller voldsom og unaturlig død, eller ulykker, selvmord og drap. (Vedleggstabell 3.16.) Av alle syketilfelle som ble registrert i helseundersøkelsen skyldtes minst 3,4 prosent skader (noen virkninger av skader ble også registrert som sykdommer i skjelett eller muskler).

Disse tallene gir ikke inntrykk av at ulykker og skader er et spesielt stort helseproblem i befolkningen statistisk sett. Vi har imidlertid valgt å ta ulykker og skader med fordi slike plutselige ytre påvirkninger kan endre folks levekår radikalt og fort, og fordi de rammer særlig mange barn og unge. Dødsfall av slike årsaker rammer med andre ord uvanlig mange år før den normale dødsalder.

Langt flere menn enn kvinner omkommer som følge av ulykker årlig, men tallene har jevnet seg ut fra begynnelsen av 1950-årene og fram til 1978. I femårsperioden 1951—1955 døde gjennomsnittlig 1 048 menn årlig som følge av ulykker. Dette tallet steg til 1 328 i femårsperioden 1971—1975. For 1978 var tallet 1 131. Dødsfall av ulykker blant kvinner var i femårsperioden 1951—1955 gjennomsnittlig 467 pr. år. Dette tallet har steget til 762 i 1978. (Vedleggstabell 3.24.) Økningen skyldes vesentlig at vi i løpet av samme tidsrom har fått tre ganger så mange kvinner på 70 år og over. Over 70 prosent av dødsulykkene blant kvinner skjer i den aldersgruppen.

Ulykker ved landtransport har krevd flest dødsfall blant menn. Andre større dødsårsaksgrupper er fallulykker og drukning. Blant kvinner krever fall de langt fleste dødsfallene av ulykkesårsaker. De fleste dødsfall etter fallulykker skjer blant eldre mennesker, hvor fall ofte forårsaker brudd på lårhalsen. Sykeleie etter lårhalsbrudd medvirker ofte til andre sykdommer (f. eks. lungebetennelse) som for mange er den umiddelbare dødsårsaken.

Blant barn og unge er ulykker den absolutt mest utbredte dødsårsak. Av i alt 190 dødsfall blant gutter i alderen 1—14 år i 1978 var 101 dødsfall av voldsom art (hovedsakelig ulykker og ikke sykdommer). Blant jenter i alderen 1—14 år var 51 av 118 dødsfall av voldsom art. Blant begge kjønn var vei-

trafikkulykker den hyppigste årsak. (Vedleggstabell 3.23.)

Går vi over fra å se på dødsårsaksstatistikken til statistikken over veitrafikkulykker, får vi også en oversikt over skader i veitrafikken som er meldt til politiet. Dødstallene i de to statistikkene er ikke direkte sammenlignbare for hvert år, da de er basert på et noe forskjellig statistisk grunnlag.

I 1951 ble 177 personer drept og om lag 3 000 personer rapportert skadd på norske veier. I 1970 var disse tallene steget til 560 drepte og nær 11 800 skadde personer, av dette vel 4 500 alvorlig skadde. I 1978 ble det registrert 434 drepte og nær 12 400 skadde. En ny rapporteringsordning gir nå ikke lenger den samme oppdelingen i alvorlige og lettere skader som før. (Tabell 3.5.)

Ved siden av trafikkulykker betyr drukningsulykkene mye for ulykkesdødsfallene. Fra begynnelsen av 1950-årene har tallet på druknede ligget på om lag 250 pr. år. Da har vi ikke inkludert sjøtransport og fiske som i tillegg har krevd omkring 100 dødsfall pr. år. I 1978 døde 172 personer som følge av drukning i fritid, mens 49 personer i tillegg druknet under sjøtransport og yrkesfiske.

Tabell 3.5. Veitrafikkulykker med personskafe
Road traffic accidents involving personal injury

År Year	Pr. 100 000 inn- byggere <i>Per</i> 100 000 <i>popula- tion</i>	Personer drept eller skadd <i>Persons killed or injured</i>			
		I alt <i>Total</i>	Drept ¹ <i>Killed¹</i>	Alvorlig skadd <i>Seriously injured</i>	Lettere skadd <i>Slightly injured</i>
Antall <i>Number</i>					
1951 ..	92	3 029	177	1 104	1 748
1960 ..	182	6 491	310	2 948	3 233
1970 ..	318	12 320	560	4 552	7 208
1975 ..	287	11 513	539	3 547	7 427
1978 ..	316	12 801	434	12 367	
Pr. 1 000 ulykker <i>Per 1 000 accidents</i>					
1951 ..	.	1 000	58	365	577
1960 ..	.	1 000	48	454	498
1970 ..	.	1 000	46	369	585
1975 ..	.	1 000	47	308	645
1978 ..	.	1 000	34	966	

¹ Gjelder dødsfall innen 1 måned etter ulykken.

¹ Including deaths within 1 month after the accident.

Kilde: NOS Veitrafikkulykker.
Source: NOS Road Traffic Accidents.

Dødeligheten av voldsomme dødsfall (ulykker, selvmord og drap) var i 1978 om lag 70 prosent høyere blant menn enn blant kvinner. Forskjellene i dødelighet av slike årsaker er spesielt stor i aldersgruppene mellom 15 og 60 år. Her er dødeligheten fra 3 til 4 ganger høyere blant menn.

Når det gjelder voldsomme dødsfall, finner vi også geografiske variasjoner. I perioden 1971—1975 hadde menn i Finnmark den klart høyeste dødeligheten av ulykker (61 prosent over landsgjennomsnittet). Menn i Sør-Trøndelag og Hordaland hadde en dødelighet av slike årsaker som lå henholdsvis 18 og 16 prosent under landsgjennomsnittet.

Blant kvinner slo voldsomme dødsfall noe sterkere ut i Hedmark, Buskerud og Finnmark (21 og 15 prosent over landsgjennomsnittet) i 1971—1975. I Sogn og Fjordane, Nordland og Hordaland lå dødeligheten av voldsomme dødsfall fra 27 til 18 prosent under landsgjennomsnittet i denne perioden. (Vedleggstabell 3.21.)

Blant menn som var yrkesaktive i 1970 (eller i 1960 for menn uten yrke i 1970) varierte dødeligheten av voldsomme dødsfall også etter yrkesgruppe i perioden 1970—1973. Blant menn i dekk- og maskinmannskapsarbeid var ulykkesdødeligheten mer enn 3 ganger så høy som blant gjennomsnittet for yrkesaktive menn. Menn i gruve- og sprengningsarbeid og i fiske- og fangstarbeid hadde også svært høy dødelighet av slike årsaker, mer enn dobbelt så høy som gjennomsnittet. Ulykkesdødeligheten var særlig lav blant menn i kontorarbeid og i enkelte andre service-yrker. (Vedleggstabell 3.22.)

Blant yrkesaktive kvinner i 1960 og/eller 1970 ble det registrert relativt få voldsomme dødsfall i perioden 1970—1973, slik at det er vanskelig å gi noe statistisk sikkert bilde av forskjeller mellom yrkesgruppene.

Sykdommer og velferd

Sykdommene vi har omtalt over er ordnet etter medisinske sykdomsbegreper. Det vil si at skillelinjene mellom sykdomsgruppene stort sett går etter hvilke organ sykdommen har sete i eller etter arten av kroppslige symptomer.

En annen måte å ordne sykdommene på, er etter deres velferdskonsekvenser. Vi tenker da på konsekvensene for den enkelte syke i tida etter at sykdommen har rammet.

Sykdommer har selvsagt også mer indirekte konsekvenser for vår velferd. Muligheten for å bli syk og kanskje dø kan prege vår livssituasjon mens vi ennå er friske. Sykdom blant våre nærmeste kan være tungt å leve med, både følelsesmessig og fordi det kan kreve arbeid av oss. Høy sykkelighet i et samfunn har økonomiske virkninger som indirekte rammer hver enkelt av oss. En annen virkning er at arbeidsmarkedet og yrkesstrukturen i samfunnet preges av den veldige utbyggingen av helsetjenesten.

Men her konsentrerer vi oss om den enkelte syke. Vi kan tenke oss at de sykes velferd må bli preget av

om sykdommen antas å bli lang, eller kortvarig. For det andre må alvorlighetsgraden ha betydning. Er det sannsynlig at sykdommen fører til død eller uførhet, eller vil den ikke i det hele tatt sette spor etter seg? Et tredje forhold er om sykdommen gjør at førligheten eller andre sider ved funksjonsevnen blir nedsatt. Det er for det fjerde forskjell på hvordan sykdommene bedømmes moralsk. Det finnes holdninger i befolkningen som sier at psykiske plager er mindre respektable enn kreft. Smittefare er en femte egenskap ved sykdommer. Det var kanskje viktigere på den tida tuberkulosen og andre infeksjonssykdommer var vanligere. Da førte andres forestillinger om smittefare til at de tuberkuløse lett ble sosialt isolert.

Tvers igjennom disse kategoriene går skillet mellom direkte og indirekte velferdsvirkninger. F. eks. er nedsatt funksjonsevne en plage i seg selv, men den kan også føre til tap av arbeid og inntekt, forminsknet sosialt nettverk og reduserte fritidsmuligheter.

Vi har foreløpig ikke laget noen ferdig inndeling av sykdomstilfelle etter et slikt mønster. Men vi omtaler det her for å peke på en skjevhet i vår framstilling av helse og for å gi leserne noe å tenke på. I avsnittet som følger, kan vi imidlertid gi noen tall for funksjonsevne.

Funksjonsevne

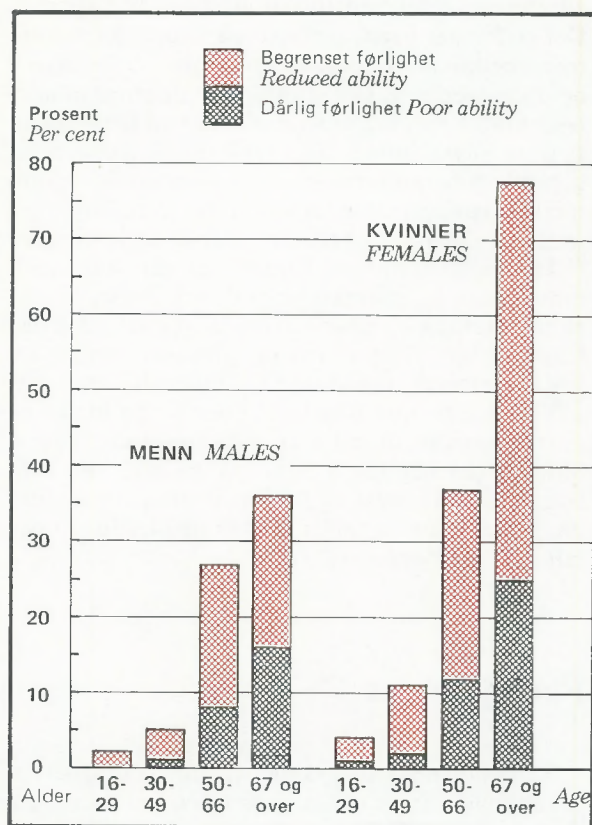
Et annet mål for sykkelighet enn sykedager og syketilfelle, får vi ved å spørre om befolkningens funksjonsevne. Funksjonsevne kan måles i forhold til en rekke forskjellige egenskaper eller aktiviteter hos befolkningen, og en må bestemme seg for å spørre om et begrenset utvalg. I helseundersøkelsen 1975 ble det spurt om sterke begrensninger i fysisk aktivitet, og om behov for daglig hjelp til personlig hygiene og innkjøp av dagligvarer.

Førlighet

Førlighet ble registrert etter om de spurte var i stand til å gå i trapper, gå en 15 minutters tur i noenlunde raskt tempo og løpe 50 meter uten vanskelighet. Ulike typer lidelser og funksjonshemning vil her gi utslag i redusert førlighet. Blant hele befolkningen (utenfor helseinstitusjon) var det 77 prosent som hadde full førlighet ved at de hadde alle disse ferdighetene. 7 prosent av befolkningen hadde ingen av disse ferdighetene. Blant kvinnene var det 72 prosent og blant mennene 82 prosent som hadde full førlighet. (Figur 3.4.)

Figur 3.4. Personer 16 år og over etter førlighet, gruppert etter kjønn og alder. Prosent
Persons 16 years and over by physical ability, grouped by sex and age. Per cent

Figur 3.4 viser klare aldersforskjeller med hensyn til førlighet. Både andelen personer med begrensning i førligheten og andelen med ingen ferdigheter stiger med økende alder både blant menn og kvinner. Blant kvinner 67 år og over er det 25 prosent som ikke har noen av ferdighetene, mot 16 prosent av mennene i denne aldersgruppen. I alle aldersgruppene over 30 år finner vi at kvinnene gjennomgående har dårligere førlighet enn menn. Dette kan dels ligge i målene som er brukt, men indikatoren går i samme retning som målene for sykedager og sykkelighet.

Daglig hjelpebehov

Et annet mål for førlighet er i hvilken grad personene trenger hjelp til daglige gjøremål, som å foreta innkjøp, av- og påkledning og til å foreta daglig personlig hygiene (vaske seg, gå på WC). Spørsmålet ble stilt slik at de som **ikke kunne klare seg** uten hjelp til dette, skulle svare. Blant alle personene i utvalget var det 5 prosent som ikke klarte alle disse gjøremålene selv. 97 prosent av mennene og 93 prosent av kvinnene hadde ingen slike daglige hjelpebehov.

Det er en høy andel av menn og kvinner som kan utføre alle de nevnte gjøremålene i aldersgruppene under 67 år. Blant menn og kvinner 67 år og over har prosentdelen som har alle ferdigheter sunket til henholdsvis 87 og 74. Blant personer 67 år og over som har behov for daglig hjelp til noen av gjøremålene, trenger de fleste hjelp til daglige innkjøp, henholdsvis 21 prosent av kvinnene og 8 prosent av mennene. Både blant menn og kvinner i denne aldersgruppen er det 2 prosent som trenger hjelp til alle de nevnte gjøremålene.

Tannhelse

Som for den alminnelige helsetilstand, blir også tannhelsen i befolkningen dårligere med stigende alder. I aldersgruppen 7—15 år hadde i 1975 om lag 94 prosent egne tenner med få hull, reparasjoner eller plomberinger, mens i aldersgruppen 67 år og over gjaldt dette bare 6 prosent. Blant personer 16 år og over var det 36 prosent som hadde egne tenner med få hull eller reparasjoner. 30 prosent hadde egne tenner med mange hull eller reparasjoner. Om lag 34 prosent av befolkningen over 16 år hadde få eller ingen egne tenner. I aldersgruppen 67 år og over var om lag 82 prosent av befolkningen avhengig av tannproteser i 1975. (Tabell 3.6.) Ulikhetene mellom aldersgruppene skyldes både at tannhelsen blir dårligere med årene, og at det er de yngre alderskullene som i første rekke blir påvirket av bedringer i tannhelsen. De yngre aldersgruppene idag vil trolig gjennom hele sitt liv ha bedre tannhelse enn den dagens eldre generasjoner har opplevd.

Tannhelsetilstanden, eller det vi med en kortere betegnelse kaller tannstatus, varierer ikke bare med alder, men også klart med befolkningens bosted. I Nord-Norge var det i 1975 35 prosent av befolkningen 16 år og over som oppgav at de ikke hadde egne tenner, mens dette bare gjaldt 12 prosent av befolkningen i Oslo og Akershus. I landsgjennomsnitt var det 20 prosent av den voksne befolkningen som ikke hadde noen egne tenner. I tillegg hadde 14 prosent av befolkningen få egne tenner. På landsbasis er om lag 34 prosent av befolkningen avhengig av en eller annen form for tannprotese. I Nord-Norge er dette tallet 53 prosent.

Tabell 3.6. Tannstatus for personer over 16 år utenfor helseinstitusjon 1. oktober 1975. Prosent Dental status for the non-institutionalized population over 16 years 1 October 1975. Per cent

	I alt <i>Total</i>	Egne tenner <i>Own teeth</i>		Få egne tenner <i>Few own teeth</i>	Ingen egne tenner <i>No own teeth</i>
		Få hull eller repara- sjoner <i>Few cavities or repara- tions</i>	Mange hull eller repara- sjoner <i>Many cavities or repara- tions</i>		
Over 16 år i alt <i>Over 16 years, total</i>	100	36	30	14	20
16—29 år <i>years</i>	100	66	33	1	0
30—49 »	100	42	41	11	6
50—66 »	100	18	25	25	32
67 år og over <i>years and over</i>	100	6	12	23	59
BOSTED PLACE OF RESIDENCE					
Oslo og Akershus	100	42	34	12	12
Østlandet ellers <i>Rest of</i>	100	36	30	14	20
Sørlandet og Vestlandet	100	35	33	14	18
Møre og Trøndelag	100	32	25	16	27
Nord-Norge	100	26	21	18	35

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Det er ikke bare tannhelsen i de eldre aldersgruppene som gjør utslaget. I aldersgruppen 30—49 år er det 39 prosent i Nord-Norge som har få eller ingen egne tenner, mens tilsvarende prosent for Oslo og Akershus er 9. Blant personer i alderen 16—29 år, rapporterer 56 prosent i Nord-Norge om egne tenner med få hull eller reparasjoner, mens tilsvarende prosent for 16—29-åringene i Oslo og Akershus er 71. Landsgjennomsnittet er 65 prosent. (Tabell 3.6.)

Tannhelsen varierer ganske klart med husholdningsinntekt. I tabell 3.7 ser vi at 53 prosent av

personene i alderen 50—66 år med den laveste husholdningsinntekten mangler tenner. Dette gjelder bare 23 prosent i samme aldersgruppe med høyest husholdningsinntekt. Allerede i 16—29-årsalderen synes det å oppstå klare ulikheter i tannhelse etter husholdningsinntekt. I den laveste inntektsgruppen svarer 56 prosent i denne aldersgruppen at de har egne tenner med få hull eller reparasjoner, mens tilsvarende tall var 78 prosent i inntektsgruppen over 80 000 kr i 1975.

Tabell 3.7. Tannstatus blant personer over 16 år i forskjellige alders- og inntektsgrupper. 1975. Prosent Dental status by age and income. 1975. Per cent

Tannstatus Husholdningsinntekt <i>Dental status Income</i>	Alder <i>Age</i>				
	16 år og over i alt <i>16 years and over, total</i>	16-29 år <i>years</i>	30-49 år <i>years</i>	50-66 år <i>years</i>	67 år og over <i>years and over</i>
Egne tenner med få hull eller reparasjoner <i>Own teeth with few cavities or reparations</i>					
Under 15 000 kr <i>kroner</i>	16	56	31	7	3
15 000 — 29 999 kr	20	59	28	7	5
30 000 — 49 999 »	34	58	41	13	8
50 000 — 79 999 »	42	68	43	22	10
80 000 kr og over <i>kroner and over</i>	48	78	47	27	12
Ingen tenner <i>No own teeth</i>					
Under 15 000 kr	49	—	15	53	71
15 000 — 29 999 kr	37	1	8	51	60
30 000 — 49 999 »	20	0	7	39	50
50 000 — 79 999 »	13	0	5	27	49
80 000 kr og over	9	—	4	23	45

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Helsetjenester

Helsetjenesten og bruken av den virker både positivt og negativt inn på befolkningens helsetilstand. De tall vi har, gjør det ikke mulig å si noe sikkert om den samlede virkningen, selv om vi regner med at nettoeffekten er betryggende positiv. Det er ingen tvil om at folk flest vurderer tilgangen til en godt utbygget helsetjeneste som et vesentlig element i sin velferd.

De fleste sykdommer går over eller vedvarer uten at noen grein av helsevesenet blir koblet inn. I andre tilfeller er behandlingen mer uformell, i form av kyndige lekfolk eller behandlere med kunnskaper som ikke er offisielt anerkjent. Heller ikke slike forhold har vi kjennskap til omfanget av.

Det er også klart at helsetjenesten gjennom pleie, behandling og medisiner bidrar vesentlig til å hindre og avhjelpe fysiske og psykiske plager forbundet med sykdom. Men heller ikke disse virkningene har vi brukbare mål for.

Som nevnt tidligere i kapitlet har folk ulike oppfatninger av hva som er sykdom og hva som er andre slags plager. Likeledes varierer terskelen for hvor sterk plagen skal være før de henvender seg til helsetjenesten med den. En målt økning i sykелighet eller økt forbruk av helsetjenester trenger altså ikke bety at sykелigheten har økt.

Blant annet av slike grunner kan vi ikke si at det bare er omfanget av sykелighet som bestemmer helsetjenestens størrelse. Helsetjenesten virker tilbake på sykелigheten ved å påvirke folks fortolkning av sine plager. Det medisinske kunnskapsgrunnlag og teknologi endrer seg også og dermed muligheten for innsats.

Som nevnt har vi ingen sikre data om helsevesenets virkning på helsetilstanden. Vi har heller ikke kunnskaper i form av tall som forteller om andre sider av helsevesenets kvalitet. Vi tenker her særlig på det vi kan kalle institusjonsbefolkningens særegne levekår. Men vi har grunn til å tro at de har det dårligere enn den øvrige befolkning på en rekke av de velferdsdimensjonene Sosialt utsyn omtaler. Dette betyr selvsagt ikke at de samme gruppene ville hatt det bedre utenfor sykehusinstitusjonene.

I dette kapitlet skal vi presentere tall for befolkningens bruk av helsetjenester og tilgjengeligheten til disse.

Helseinstitusjoner

Den delen av befolkningen som har behov for sykehus- eller sykehjemsbehandling er relativt sett den mest ressurskrevende for helsevesenet. I oktober 1970 ble det foretatt en telling av pasienter i helseinstitusjoner. Tallet på pasienter var da i overkant av

56 100. Seinere er det ikke foretatt noen tilsvarende telling, men vi kan anslå at gjennomsnittstallet for pasienter pr. dag var rundt 61 000 både i 1975 og i 1978. Det ble likevel sykehusbehandlet flere personer i 1978 enn i 1975, fordi liggetiden har gått ned på sykehusene. I 1975 ble det foretatt om lag 576 700 innlegginger i somatiske sykehus og somatiske sykehjem. I 1978 var det tilsvarende tallet 595 000. Langt de fleste av disse var innlegginger på sykehus. (Vedleggstabell 3.25.)

I 1975 ble det foretatt om lag 9 200 innlegginger i psykiatriske sykehus, mens dette tallet var steget til 10 100 i 1978. Stigningen skyldtes en økning i tallet på gjeninnlagte pasienter. Tallet på førstegangsinnlagte pasienter i psykiatriske sykehus var faktisk litt lavere i 1978 enn i 1975 (3 277 mot 3 310.)

Opgaver for 1978 viser at det dessuten var vel 2 000 innlegginger på psykiatriske klinikker og nervesanatorier. Innlegginger i psykiatriske avdelinger i somatiske sykehus (vel 6 000 i 1978) er med i tallet for de somatiske sykehusene.

I tillegg til innleggingene i psykiatriske sykehus og klinikker ble det i 1978 foretatt 573 innlegginger i psykiatriske sykehjem, og noen få pasienter ble tatt i privat pleie utenfor sykehusene.

Helsestatistikken gir også oversikt over hvor mange psykisk utviklingshemmede som er i pleiehjem, daghjem og privatpleie under oppsyn.

I tillegg til de tallene som kommer fram av denne statistikken, må en ta i betraktning det pleiearbeidet som blir gjort av foreldre til psykisk utviklingshemmede utenfor helsevernet. Dette er også et viktig aspekt ved vurdering av levekårene for denne gruppen.

I 1970 var det registrert 6 746 psykisk utviklingshemmede innen helsevernet, i 1975 var tallet 8 198 og i 1978 var det registrert 8 834. Av disse psykisk utviklingshemmede var 5 615 i pleiehjem, 2 248 var i daginstitusjon og 971 i privat pleie.

Kontakt med helsetjenesten

I helseundersøkelsen i 1968 og 1975 ble folk spurt om kontakt med helsetjenesten i en 14-dagers periode i oktober. Vi skal se litt på den kontakten befolkningen hadde med helsetjenesten utenfor institusjon i 1975. Hvis vi regner med at denne 14-dagers perioden er representativ for befolkningens kontakt med helsevesenet gjennom hele året, ble det foretatt nær 9 900 kontakter pr. 1000 personer i løpet av et år (52 uker), eller nær 10 kontakter i gjennomsnitt pr. person pr. år. I en befolkning på noe over 4 millioner vil dette si om lag 40 millioner kontakttlfelle mellom befolkning og helsevesen på årsbasis. I dette tallet har vi da regnet med alt fra telefonkontakter til sykehusundersøkelser. I helseundersøkelsen i 1975 skyldtes en del av frafallet at personene var syke og noen av disse igjen innlagt på sykehus. Dermed kan vi regne med at tallene ovenfor er minimumstall og gir uttrykk for den sykелighe-

ten som ikke krever intensiv sykehusbehandling. Omkring 1 prosent av disse kontaktene var innleggelse i sykehus, sykestue e. l. Disse kontaktene er imidlertid underrepresentert, da bare personer med adresse utenfor helseinstitusjon var med i undersøkelsen.

Av de nesten 10 kontaktene pr. person i året var nær 6 i forbindelse med sykdom. De fleste av disse kontaktene skjedde ved besøk hos lege på legens eget kontor (nær 3 pr. person i året). Det ble registrert 0,3 sykebesøk av lege hjemme hos folk og 0,2 besøk av sykepleier.

Av kontaktene utenom syketilfelle gjaldt de fleste tannlegebesøk (2,3 kontakter pr. person i året) og forebyggende helsekontroll av forskjellig slag (1,1 kontakt). De fleste av disse siste kontaktene var kontroll hos skolelege, bedriftslege og mor/barn kontroll ved helsestasjon.

Disse tallene sier ikke noe om fordelingen av for-

bruket av helsetjenester i befolkningen. Noen har ofte kontakt med helsetjenesten, andre svært sjelden. Noen flere kvinner enn menn hadde hatt slik kontakt. Sammenlagt hadde hver kvinne i gjennomsnitt 10,6 kontakter pr. år både i forbindelse med og utenom syketilfelle, mens mennene hadde 9,1 kontakter. (Tabell 3.8.)

Kontakthypigheten med helsevesenet varierer naturlig nok mer med alder enn med kjønn. Den laveste kontakthypigheten i 14-dagers perioden ble registrert i aldersgruppen 0—6 år, og den høyeste i aldersgruppen 60—66 år (målt etter summen av alle kontakttillfellene pr. 1000 personer i gruppen). Kontakt med helsevesenet bare i forbindelse med sykdom var imidlertid hyppigst i den eldste aldersgruppen (67 år og over). Kontakt med tannlege var hyppigst i aldersgruppen 7—15 år, mens kontakt for forebyggende helsekontroll var hyppigst i aldersgruppen 0—6 år.

Tabell 3.8. Personer utenfor helseinstitusjon. Kontakter med helsetjenesten i løpet av året *Non-institutionalized population. Consultations with the health service during the year*

Kontaktens art <i>Type of consultation</i>	Kontakter pr. person <i>Consultations per person</i>		
	Alle <i>All</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>
1. Ved syketilfelle <i>By cases of illness</i>	5,7	5,3	6,0
Leggekontakt <i>Medical consultation</i>			
Pr. telefon <i>By telephone</i>	0,5	0,4	0,5
Besøk hjemme <i>At home</i>	0,3	0,3	0,3
Besøk hos lege <i>In doctor's office</i>	2,8	2,8	2,9
På sykehus, poliklinikk <i>In hospital, out-patients' ward</i>	0,5	0,5	0,5
Innlagt i sykehus, sykestue eller sykehjem <i>Admission to hospital or nursing home</i>	0,1	0,1	0,1
Besøk av sykepleier ¹ <i>Nurse at home</i> ¹	0,2	0,1	0,2
Fysikalsk behandling <i>Physiotherapeutical care</i>	0,7	0,6	0,8
Annen kontakt <i>Other services</i>	0,5	0,5	0,6
2. Utenom syketilfelle <i>Other reasons</i>	1,9	1,8	2,0
Hos lege for <i>Medical examination</i>			
Helseattest, undersøkelse i forbindelse med førerkort o. l. <i>Health certificate</i>	0,4	0,4	0,4
Forebyggende helsekontroll <i>Preventive health control</i>	1,1	1,2	1,1
Vaksinasjon <i>Vaccination</i>	0,2	0,2	0,2
Annen kontakt <i>Other</i>	0,2	0,1	0,3
3. Hos tannlege <i>Dental services</i>	2,3	2,0	2,6

¹ Ikke helsesøster.

¹ *No: public health nurse.*

Kontakt med helsetjenesten varierer etter landsdel. Som eksempel kan vi se på kontakt med lege (i eller utenfor sykehus) og tannlege. Den 15. oktober 1975 hadde 27 prosent av befolkningen i landet som helhet vært hos lege i løpet av de fire siste ukene. I Oslo/Akershus gjaldt dette 27 prosent av befolkningen, mens tallet var 22 prosent i Nord-Norge og 23 prosent på Sør- og Vestlandet. Forskjellene mellom landsdelene synes å være spesielt markerte i aldersgruppen 7—15 år og i de eldste aldersgruppene. På landsbasis hadde 20 prosent av 7—15-åringene vært hos lege de siste fire uker, mens tilsvarende prosenttall var 23 for Oslo/Akershus og 15 for Nord-Norge. Forskjellene i sykelighet er ikke store nok til å forklare disse variasjonene. I aldersgruppen 50—66 år hadde 29 prosent vært hos lege de siste fire uker landet sett under ett. I Oslo og Akershus var prosenten for denne aldersgruppen også 29, på Østlandet ellers 31 og i Nord-Norge var det 22 prosent som hadde vært hos lege de siste fire uker. I aldersgruppen 67 år og over hadde gjennomsnittlig 31 prosent vært hos lege de siste fire uker, 36 prosent i Oslo og Akershus og 29 prosent i Nord-Norge.

I kapitlet om boforhold gir vi data om folks reiseavstand til ulike deler av helsevesenet.

Kontakt med tannlege

På landsbasis hadde 14 prosent av befolkningen hatt kontakt med tannlege de siste fire uker i oktober 1975. I Oslo/Akershus hadde 18 prosent av befolkningen hatt slik kontakt, på Østlandet ellers 13 prosent, på Sørlandet og Vestlandet 14 prosent, i Møre og Trøndelag 12 prosent og i Nord-Norge 8 prosent.

I helseundersøkelsen 1975 ble det også stilt et spørsmål som klargjør hvor stabil kontakt befolkningen har med tannlege. En spurte personene over 16 år om de hadde vært hos tannlege hvert år de siste tre år. Her varierer svarene mye etter både landsdel og husholdningsinntekt.

Blant 16—29-åringene har 69 prosent hatt slik årlig tannlegekontakt på landsbasis. I Oslo og Akershus hadde 75 prosent i denne aldersgruppen hatt slik kontakt, mot 49 prosent i Nord-Norge. Blant personer 67 år og over hadde 17 prosent vært hos tannlege årlig de tre siste år. I Oslo og Akershus var prosenten for denne aldersgruppen 32, i Møre og Trøndelag 4 prosent og i Nord-Norge 3 prosent.

For hver aldersgruppe finner vi en økende prosent med årlig tannlegekontakt de siste tre år etter som husholdningsinntekten øker.

Helsestatistikken gir ellers oversikt over tannbehandlinger etter pasientens alder innenfor folketannrøkta (fri tannlegebehandling av barn og ungdom mellom 6 og 18 år). I 1968 ble det innenfor folketannrøkta ferdig behandlet 136 598 pasienter. I 1978 var det tilsvarende tallet 357 233. I samme tidsrom gikk tallet på fylte tannflater pr. 1000 pasienter ned fra 6 260 til 2 769. Økningen i antallet pasienter må bero på at folketannrøkta er blitt utvi-

det og at arbeidet med hver enkelt er blitt mindre. Det siste skyldes for en stor del fluorbehandling. I 1978 ble i tillegg 273 836 personer ferdig behandlet i skoletannrøkta. Tallet på fylte tannflater var 3 209 pr. 1000.

Hjemmesykepleie

Ved utgangen av 1978 var det registrert 28 122 pasienter i hjemmesykepleien her i landet. De fleste var i alderen 67 år og over. Blant disse var det klart flere kvinner enn menn. Det er klare forskjeller mellom fylkene når det gjelder pasienter i hjemmesykepleien. I Hedmark og Telemark var det registrert relativt flest, 100 pasienter pr. 10 000 innbyggere, mens det i Oslo var registrert færrest, 39 pr. 10 000 innbyggere.

Legemiddelforbruket

Legemiddelforbruket har vært økende her i landet i de seinere år. Norsk Medisinaldepots omsetning av spesialpreparater hadde en volumøkning på 90,8 prosent fra 1972 til 1978. Midler mot hjerte- og karsykdommer, psykiske lidelser, fordøyelsessykdommer, sukkersyke og infeksjonssykdommer er de mest brukte reseptpliktige legemidlene.

Vi vet ikke så mye om hvordan forbruket av legemidler fordeler seg innen ulike befolkningsgrupper. Helseundersøkelsen 1975 stilte spørsmål om bruken av legemidler, og særskilt om bruken av beroligende midler. Bruken av legemidler øker med alderen, og i alle aldersgrupper brukte kvinner oftere legemidler enn menn. Blant personer 16 år og over var det 24 prosent som noen gang hadde brukt beroligende midler eller medisiner for nervene. Dette gjaldt 16 prosent av mennene og 31 prosent av kvinnene. I undersøkelsesperioden 1. — 15. oktober hadde 7 prosent av alle 16 år og over brukt slike medikamenter, 5 prosent av mennene og 10 prosent av kvinnene. Bruken av nerveremedikamenter varierer også etter landsdel og etter husholdningsinntekt. I de fleste aldersgrupper var prosenten som noen gang hadde brukt beroligende midler høyest for begge kjønn på Østlandet og for menn også høy i Nord-Norge. I aldersgruppene mellom 16 og 67 år sank andelen som noen gang hadde brukt beroligende midler med økende husholdningsinntekt for begge kjønn. (Vedleggstabell 3.26.)

Ressurser i helsevesenet

Debatten om ressursene i helsevesenet har i den seinere tid særlig konsentrert seg om den økte ressursbruken, og hvordan ressursene skal fordeles på

helsetjenesten utenfor institusjon (primærhelsetjenesten) og institusjonshelsetjenesten (sekundærhelsetjenesten). Debatten har dreiet seg om hvilke tiltak som er best egnet til å forbedre folkehelsen. Dette er en viktig debatt i levekårsammenheng. Vi vil her gi en grov skisse av hvordan ressursbruken fordeler seg på de to hovedsektorer særlig belyst ved tall for materiell og personell.

Institusjonshelsetjenesten

Institusjonshelsetjenesten bruker i dag de største ressursene. Ved utgangen av 1978 var det 1 099 helseinstitusjoner her i landet. Av disse var 84 alminnelige sykehus, det var 23 somatiske spesialsykehus, 48 sykestuer og fødehem og 567 var somatiske sykehjem (medregnet sykehjemsavdelinger i kombinerte institusjoner). Innenfor den psykiatriske helsetjenesten var det 21 psykiatriske sykehus, 6 klinikker (medregnet Statens klinikk for narkomane), 127 psykiatriske sykehjem og 23 barne- og ungdomspsykiatriske klinikker og behandlingshjem. I tillegg var det 121 hjem for psykisk utviklingshemmede. Det var 43 spesialinstitusjoner for alkoholisme, av disse 14 klinikker.

Til sammen hadde alle disse helseinstitusjonene 68 904 sengeplasser ved utgangen av 1978 (tilsvarende tall for utgangen av 1974 var 62 428). Sengeplassene på sykehjemmene (både somatiske og psykiatriske) utgjorde 43,5 prosent av det totale antallet sengeplasser i 1978. Fra utgangen av 1974 til utgangen av 1978 var det somatiske sykehjem (medregnet sykehjemsavdelinger), som hadde den største endringen både i tallet på institusjoner og sengeplasser. Tallet på sengeplasser økte i denne 4-årsperioden fra 17 968 til 24 591. Tallet på sengeplasser ved alminnelige sykehus viste en liten nedgang i den samme perioden (fra 20 136 til 20 031 sengeplasser), og sengeplassene ved psykiatriske sykehus ble bygget noe ned (fra 8 272 i 1974 til 7 442 sengeplasser i 1978). (Vedleggstabell 3.27.)

Sykesengene i somatiske helseinstitusjoner har ikke en fylkesvis fordeling som samsvarer med befolkningsfordelingen. Dette skyldes delvis at vi i noen fylker har regionsykehus, sentralsykehus eller spesialsykehus som skal dekke behovet for spesialiserte sykehusfunksjoner for flere fylker. Men vi finner også forskjeller, f. eks. i fordelingen av sykehjemsplasser, som ikke lar seg forklare på samme vis.

Ved utgangen av 1978 hadde Oslo flest sengeplasser ved somatiske sykehus og sykehjem, med 219 senger pr. 10 000 innbyggere (landsgjennomsnittet var 121 senger pr. 10 000 innbyggere). Når vi holder Rikshospitalet og de spesialsykehus som dekker hele landet utenfor denne beregningen, får vi 184 senger pr. 10 000 innbyggere i Oslo. I Akershus var tallet på sykesenger 75 pr. 10 000 innbyggere.

I Oslo var det 92 senger pr. 10 000 innbyggere ved alminnelige sykehus (70 senger når vi ser bort fra sykehus som dekker hele landet). I Akershus var det

bare 21 senger pr. 10 000 innbyggere og i Sogn og Fjordane 28. I hele landet var det 49 senger pr. 10 000 innbyggere ved alminnelige sykehus.

Somatiske sykehjem hadde ved utgangen av 1978 63 senger pr. 10 000 innbyggere på landsbasis. I Oslo var tallet 104 pr. 10 000 innbyggere, mot 23 i Finnmark. (Vedleggstabell 3.28.)

Disse tallene sier imidlertid ikke alt om forskjellig dekningsgrad av sykehus og sykehustjenester i fylkene. Da måtte vi også ha trukket inn alderssammensetningen i fylkene (se befolkningskapitlet). Når det gjelder behovet for sykehustjenester og sammenligning med den ressursbruken som skjer, burde man også ha bedre data for sykkeligheten, og dessuten trekke inn befolkningens fordeling på enslige hushold og familiehushold i de enkelte fylker. Et godt utbygget primærhelsevesen, dekningen av andre servicebehov i nærmiljøet og boforhold er også faktorer som virker inn på behovet for institusjonshelsetjenesten.

Helsepersonell

I de ni årene fra utgangen av 1968 til begynnelsen av 1978 har tallet på leger økt med 55 prosent, fra 5 175 til 8 022. Tallet på tannleger har i tiårsperioden 1968—1978 økt med om lag 1 000 eller 32 prosent, til 4 077 ved utgangen av 1978. Tallene for leger og tannleger gjelder alle som hadde eksamen, også de som ikke var yrkesaktive.

Tallet på sykepleiere har økt mest i denne perioden. Det har blitt fordoblet. Ved utgangen av 1968 arbeidet det 10 259 offentlig godkjente sykepleiere ved helseinstitusjon, mens det ved utgangen av 1978 var registrert 20 978. Men i samme tidsrom økte andelen med deltidsarbeid fra en ubetydelighet til 40 prosent. I 1968 var det 2 355 sykepleiere i arbeid utenfor institusjon, men dette tallet hadde økt til 3 785 ved utgangen av 1978 (av disse var 1 094 helsesøstre).

I 1978 var det 3 795 fysioterapeuter og mensendieck-sykegymnaster her i landet, og det var om lag 1 450 ergoterapeuter. (Tabell 3.9.)

Tabell 3.9. Helsepersonell og apotek *Medical personnel and pharmacies*

	Pr. 31. des. <i>Per 31 Dec.</i>		
	1968	1973	1978
Leger <i>Physicians</i>	5 175	6 717	8 022 ¹
Innbyggere pr. lege <i>Population per physician</i>	741	591	505 ¹
Tannleger <i>Dental surgeons</i>	3 083	3 661	4 077
Innbyggere pr. tannlege <i>Population per dental surgeon</i>	1 244	1 085	997
Jordmødre <i>Midwives</i>	781	684	827
Offentlig godkjente sykepleiere <i>Qualified nurses</i>			
Ved institusjon <i>In hospitals</i>	10 259	14 377	20 978
Helsesøstre <i>Public health nurses</i>	2 355	2 346	1 094
Andre utenfor institusjon <i>Other outside hospitals</i>			2 691
Fysioterapeuter og mensendieck-/sykegymnaster <i>Physiotherapists</i>	..	..	3 795
Ergoterapeuter <i>Occupational therapists</i>	..	..	1 446 ²
Apotek <i>Pharmacies</i>			
Antall <i>Number</i>	281	280	287
Utdannet personell <i>Qualified personnel</i>	787	867	2 308 ³

¹ Pr. 20. januar 1978. ² Usikre tall. ³ Medregnet reseptarer og apotekteknikere.¹ Per 20 January 1978. ² Uncertain figures. ³ Including receptars and pharmaceutical assistants.

Kilde: NOS Helsestatistikk. Source: NOS Health Statistics.

Som for sengeplassene på sykehus og sykehjem, finner vi også fylkesvis variasjoner i fordelingen av helsepersonell.

Tallet på innbyggere pr. lege varierer sterkt etter fylke, fra 208 innbyggere pr. lege i Oslo til 790 innbyggere pr. lege i Finnmark i 1978. (Vedleggstabell 3.29.) En del av disse store forskjellene kan forklares med den skjeve fordelingen av sykehus (og dermed sykehusleger) som vi har vært inne på ovenfor. Noe av forskjellene skyldes også at en del leger arbeider innen forskning og administrasjon i universitetsbyene. Men selv om tallet på leger i helsearbeid utenfor institusjon ikke varierer så sterkt etter fylke som tallene på samtlige leger, finner vi også her fylkesvis forskjeller.

Mer dramatiske forskjeller finner vi i tallene for yrkesaktive godkjente spesialister. Spesialistene arbeider både i og utenfor institusjon, men deknin-gen av spesialister i et fylke sier noe om tilgjengeligheten til denne type helsetjeneste for befolkningen. Mens det i Oslo i 1978 var 448 innbyggere pr. yrkesaktiv spesialist, var tilsvarende tall for Finnmark 11 289, for Sogn og Fjordane 5 200, for Nord-Trøndelag 4 000 og for Nordland 3 675. Landsgjennomsnittet var 1 473 innbyggere pr. spesialist. (Vedleggstabell 3.30.)

Tannlegene er også skjevt fordelt fylkesvis. Mens det i Oslo/Akershus er 667 innbyggere pr. tannlege, er det i Finnmark 1 431 og i Møre og Romsdal 1 407 innbyggere pr. tannlege. (Vedleggstabell 3.29.)

Vedleggstabeller

Tabell 3.10. Sykeligheten av ulike sykdomstilstander. 1. oktober 1975. Syke personer i promille og totalt for befolkningen utenfor helseinstitusjoner *Morbidity prevalence from different diseases. 1 October 1975. Ill persons per 1 000 and total of non-institutionalized population*

Tilfellets art ¹ <i>Diagnosis</i> ¹	Promille <i>Per thousand</i>	Antall personer i landet <i>Total in the country</i>
Revmatisme <i>Rheumatism</i>	72	288 000
Leddgikt <i>Arthritis</i>	9	36 000
Artrose <i>Arthrosis</i>	27	108 000
Rygglidelser <i>Dorsal sufferings</i>	73	292 000
Sykdommer i lemmer og ledd <i>Diseases of limbs and joints</i>	30	120 000
Nervøse lidelser og plager <i>Nervous conditions</i>	73	272 000
Hypertoni <i>Hypertension</i>	43	172 000
Hjertesykdommer <i>Heart diseases</i>	31	124 000
Perifere karsykdommer <i>Peripheral circulatory diseases</i>	13	52 000
Ondartede og ubestemte svulster <i>Malignant neoplasms</i>	6	24 000
Astma og høysnue <i>Asthma and hay fever</i>	25	100 000
Bronkitt og emfysem <i>Bronchitis and emphysema</i>	16	64 000
Allergi, eksem og psoriasis <i>Allergy, eczema and psoriasis</i>	52	208 000
Magesår, magekatarr mv. <i>Ulcer of stomach, peptic ulcer, gastritis and duodenitis</i>	32	128 000
Øyesykdommer <i>Diseases of the eye</i>	39	156 000
Blindhet/sterk svaksynthet <i>Blindness/extremely low vision</i>	30	12 000
Grå stær <i>Cataract</i>	34	13 500
Grønn stær <i>Glaucoma</i>	28	11 000
Øresykdommer <i>Diseases of the ear and mastoid process</i>	27	108 000
Sukkersyke <i>Diabetes mellitus</i>	8	32 000
Sykdommer i nyre og urinveier <i>Diseases of kidney and urinary system</i>	23	92 000
Sykdommer i kjønnsorganene <i>Diseases of genital organs</i>	15	60 000
Æmmer <i>Anaemias</i>	10	40 000
Skader <i>Injuries</i>	27	108 000

¹ Personer under ulike betegnelser av tilfellets art kan ikke summeres, da betegnelsene dels er overlappende.

¹ Persons in different groups of diagnoses can not be added up, as the conditions in the groups are partly overlapping.

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Tabell 3.11. Sykeligheten av revmatisme for menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 1. oktober 1975. Syke personer pr. 1 000 i befolkningen utenfor helseinstitusjon *Morbidity prevalence from rheumatism for men and women in different age groups. 1 October 1975. Ill persons per 1 000 non-institutionalized population*

Kjønn og tilfellets art <i>Sex and diagnosis</i>	Alder. År <i>Age. Years</i>							
	Alle <i>All</i>	16 og over <i>and over</i>	0-15	16-29	30-49	50-66	67-79	80-
BEGGE KJØNN BOTH SEXES								
Revmatisme i alt <i>Rheumatism, total</i>	72	97	2	18	72	150	186	163
Av dette <i>Of which</i>								
Leddgikt <i>Arthritis</i>	9	12	1	2	8	18	23	37
Artrose <i>Arthrosis</i>	27	36	—	3	18	58	88	93
MENN MALES								
Revmatisme i alt	61	84	3	18	67	138	156	44
Av dette								
Leddgikt	6	7	1	1	5	13	15	—
Artrose	23	33	—	6	20	57	66	44
KVINNER FEMALES								
Revmatisme i alt	83	109	1	18	78	162	212	231
Av dette								
Leddgikt	12	16	1	3	10	23	29	58
Artrose	30	40	—	1	16	59	107	122

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Tabell 3.12. Sykeligheten av ryggglidelser for menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 1. oktober 1975. Syke personer pr. 1 000 i befolkningen utenfor helseinstitusjon *Morbidity prevalence from dorsal sufferings for men and women in different age groups. 1 October 1975. Per 1 000 non-institutionalized population*

Kjønn Sex	Alle All	Alder. År Age. Years						
		16 og over and over	0-15	16-29	30-49	50-66	67-79	80-
Begge kjønn <i>Both sexes</i>	73	97	5	47	107	133	107	41
Menn <i>Males</i>	80	109	5	56	122	153	107	22
Kvinner <i>Females</i>	66	85	4	38	93	114	107	51

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Tabell 3.13. Syketilfelle pr. 1. oktober 1975, etter tilfellets art og varighet. Prosent *Cases of illness per 1 October 1975, by diagnosis and duration. Per cent*

Tilfellets art Diagnosis	Syketilfellets varighet <i>Duration of illness</i>						
	I alt Total	Under 7 dager 7 days	1-3 uker 1-3 weeks	1-5 mndr. 1-5 months	6 mndr.- under 5 år 6 months- under 5 years	5 år og over 5 years and over	Husker ikke Don't re- member
Alle årsaker <i>All causes</i>	100,0	1,5	3,0	3,9	23,2	60,0	8,3
Nervøse lidelser og symptomer <i>Nervous conditions</i>	100,0	0,2	2,2	3,5	23,0	56,0	15,0
Sykdommer i nervesystemet <i>Diseases of nervous system</i>	100,0	0,4	0,7	2,9	14,5	71,6	10,0
Øye- og øresykdommer <i>Diseases of eye and ear</i>	100,0	1,0	1,2	1,8	21,1	67,0	7,9
Hjerte- og karsykdommer <i>Heart diseases</i>	100,0	0,1	0,7	2,5	37,2	53,5	6,1
Sykdommer i åndedretsorganene <i>Diseases of respiratory system</i>	100,0	8,7	8,6	2,4	18,1	54,4	8,1
Magesår, magekatarr, funksjonsforstyrrelser i magen <i>Ulcer, etc.</i>	100,0	—	2,6	3,5	19,1	67,2	7,5
Andre sykdommer i fordøyelsesorganene <i>Other diseases of digestive system</i>	100,0	0,4	1,6	4,0	27,4	58,3	8,3
Sykdommer i urin- og kjønnsorganene <i>Diseases of genitourinary system</i>	100,0	2,1	6,2	6,4	26,2	51,2	7,9
Sykdommer i hud og underhud <i>Diseases of the skin</i> ...	100,0	0,7	1,3	4,1	24,5	62,6	6,7
Sykdommer i skjelett-muskelsystemet <i>Diseases of the musculo-skeletal system</i>	100,0	0,3	1,5	3,4	17,6	68,4	8,9
Alle andre sykdommer og symptomer <i>All other diseases and symptoms</i>	100,0	2,2	5,1	8,8	26,7	50,3	6,9
Skader <i>Injuries</i>	100,0	5,0	11,1	10,1	24,5	46,6	2,7

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Tabell 3.14. Yrkesaktive personer som lider av enkelte sykdommer, etter kjønn, yrkesgruppe og tilfallets art. Personer med sykdom pr. 1 000 i yrkesgruppen¹ Morbidity prevalence for selected diseases among economically active persons, by sex, diagnosis and occupational groups. Per 1 000 persons in each group¹

Yrkesgruppe Occupational groups	Sykdomsgruppe Diagnosis			
	Bronkitt, astma <i>Bronchitis, asthma</i>	Magesår, magekatarr og andre sykdommer i øvre del av fordøyelses- kanalen <i>Ulcer of stomach, gastritis and other diseases of upper gastro- intestinal tract</i>	Allergi, eksem m.m. <i>Allergy, eczema etc.</i>	Revmatisme <i>Rheuma- tism</i>
MENN MALES				
Alle yrkesaktive <i>All economically active</i>	42,8	54,7	50,8	84,9
01 Teknisk arbeid m.m. <i>Technical work etc.</i>	31,2	40,5	62,3	31,2
02 Medisinsk arb., off. adm. m.m. <i>Medical work, public administration etc.</i>	24,8	74,3	64,4	79,2
03 Elektroarbeid, grafisk arbeid m.m. <i>Electrical work, graphic work etc.</i> ..	34,0	68,0	48,5	97,1
04 Vegtraf.arbeid, maskin og motordrift <i>Road transport work, stationary engine and motor-power work</i>	54,6	50,4	75,6	84,0
05 Jern- og metallarbeid <i>Iron and metalware work</i>	37,7	46,4	34,8	58,0
06 Trearbeid <i>Wood work</i>	38,6	82,1	48,3	140,1
07 Kunstnerisk og litterært arbeid, gross. og detalj. m.m. <i>Artistic and literary work</i>	46,1	32,3	50,7	55,3
08 Kontorarbeid <i>Clerical work</i>	35,5	14,2	35,5	70,9
09 Arb.ledelse i jord- og skogbruk, jordbruksarbeid, skogsarbeid <i>Management in agriculture and forestry, farm and forestry work</i>	70,9	90,6	23,6	149,6
10 Skipsbefalararbeid, lufttrafikkarbeid, lok.førerarb., trafikkledelse, sivilt overvåkingsarbeid, militært arb. m.m. <i>Ship officers and pilots, air transport work, railway engine drivers, traffic administration, civil supervising and security work, military work etc.</i> ..	20,1	60,4	40,3	87,2
11 Fiske- og fangstarb., gruve- og sprengn.arb., dekk- og maskinmannsk.- arb., bygge- og anl.arb., treforedl.arb., kjemisk prosessarb., laste-, losse- og lagerarbeid m. m. <i>Fishing, whaling and sealing work, mining and quarrying work, deck and engine-room crew, construction work, wood-processing work, chemical and related process work, loading and storage work etc.</i> ...	46,7	43,6	56,1	90,3
12 Tekstil-, søm- og skotøyarb., finmek.arb., glass-, keramikk- og teglarb., pakke- og emballasjearb., annet tilv. arbeid <i>Textile, shoe and leather work, mechanical work, glass, ceramic and brick work, other manufacturing work, packing and wrapping work</i>	61,9	41,2	72,2	82,5
13 Post- og telekomm.arb., budarb., annet transp.- og kommunikasj.- arb., hotell- og restaurant.arb., serv.arb., vaktmester-/reingj.arb., hygiene/skjønnhetspleie, vaske-, rense- og strykearb., sport og idrett, fotoarb., begrav.serv., sykepleie og annet pleiearb., uoppgitt eller ikke-spesifiserbart yrke <i>Postal and telecommunication work, carriers, other transport and communication work, hotel and restaurant work, waiting work, building caretaking and charwork, hygienical and beauty treatment work, laundering, dry-cleaning and pressing work, professio- nal athletes and sportsmen, photographic work, funeral service, nursing and social care, other service work, unspecified or unknown work</i> ..	58,4	64,9	58,4	110,4
KVINNER FEMALES				
Alle yrkesaktive <i>All economically active</i>	46,9	36,2	79,6	137,9
01 Teknisk, fys./kjemisk, medisinsk, religiøst, pedagogisk, juridisk arb., off. adm. m.m. <i>Technical, medical, religious, pedagogical and public administration etc.</i>	51,6	25,8	71,0	109,7
02 Kontorarbeid <i>Clerical work</i>	34,9	28,6	85,7	79,4
03 Grossister og detaljister, handelsreis. og agenturarb. m.m. <i>Wholesale and retail trade, commercial travellers, manufacturers' agents work etc.</i>	47,6	15,9	84,7	116,4

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

¹ Direkte beregnede rater.

¹ Crude rates.

Tabell 3.14. (Forts.) Yrkesaktive personer som lider av enkelte sykdommer, etter kjønn, yrkesgruppe og tilfellets art. Personer med sykdom pr. 1 000 i yrkesgruppen¹ *Morbidity prevalence for selected diseases among economically active persons, by sex, diagnosis and occupational groups. Per 1 000 persons in each group¹*

Yrkesgruppe <i>Occupational groups</i>	Sykdomsgruppe <i>Diagnosis</i>			
	Bronkitt, astma <i>Bronchitis, asthma</i>	Magesår, magekatarr og andre sykdommer i øvre del av fordøyelses- kanalen <i>Ulcer of stomach, gastritis and other diseases of upper gastro- intestinal tract</i>	Allergi, eksem m.m. <i>Allergy, eczema etc.</i>	Revmatisme <i>Rheuma- tism</i>
KVINNER (FORTS.) FEMALES (CONT.)				
04 Sykepleie og annet pleiearb., annet syke- og helsevernarb. <i>Nursing and other health service, social welfare work</i>	51,3	12,8	57,7	147,4
05 Vaktmester- og rengj.arb. <i>Building caretaker and char work</i>	77,7	58,3	126,2	262,1
06 Hotell- og restaurantarb., serveringsarb. <i>Hotel, restaurant and waiting work</i>	83,9	69,9	90,9	139,9
07 Arb.ledelse i jord- og skogbruk, jordbruksarb., fiske- og fangstarbeid <i>Management in agriculture and forestry, farm work, fishing, sealing and whaling work</i>	33,3	33,3	55,6	288,9
08 Tekstil-, tilskjærings- og søm-, skotøy- og lærvarearbeid, smelteverksarb., finmek., jern- og metall-, elektro-, trearbeid, grafisk, glass- og keramikk-, næringsmiddel-, kjemisk- og prosessarb.- etc., annet tilvirkn.arbeid, pakke- og emballeringsarbeid, lasse-, losse- og lagerarb. <i>Manufacturing work, packing and wrapping work, storage and warehouse work</i>	24,5	73,6	36,8	116,6
09 Vegtrafikk-, konduktør-, post- og telekomm.arb., postalt og annet budarb., kunstn. og litterært arb., sivilt overvåk.- og tryggingsarb., hygiene og skjønnhetspleie, vaske-, rense- og strykearb., sport og idrett, begravelsesservice, annet servicearb., uoppgitt eller ikke-spesifiserbart yrke <i>Transport and communication work, artistic and literary work, various personal services, unspecified work</i>	32,3	21,5	129,0	161,3

Tabell 3.15. Uførepensjonister etter kjønn og primærdiagnose. Pr. 31. desember 1978 *Disability pensioners by sex and main diagnosis. Per 31 December 1978*

Diagnose <i>Diagnosis</i>	Absolutte tall <i>Number</i>			Prosent <i>Per cent</i>		
	I alt <i>Total</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>	I alt	Menn	Kvinner
I alt <i>Total</i>	153 692	76 106	77 586	100	100	100
Tuberkuløse sykdommer og følger av dem <i>Tuberculosis, incl. late effects</i>	2 787	1 447	1 340	1,8	1,9	1,7
Poliomyelitt og følger av denne <i>Poliomyelitis, incl. late effects</i>	1 769	594	1 175	1,2	0,8	1,5
Andre epidemiske og smittsomme sykdommer <i>Other infectious and epidemic diseases</i>	491	217	274	0,3	0,3	0,4
Svulster og ondartede blodsykdommer <i>Neoplasms and malignant blood diseases</i>	2 844	1 028	1 816	1,9	1,4	2,3
Astma bronchiale <i>Asthma bronchiale</i>	2 605	1 232	1 373	1,7	1,6	1,8
Sukkersyke <i>Diabetes mellitus</i>	1 083	549	534	0,7	0,7	0,7
Andre allergiske sykdommer, stoffskiftesykdommer, endokrine sykd. og blodsykdommer <i>Other allergic, endocrine system, metabolic and blood diseases</i>	2 090	762	1 328	1,4	1,0	1,7
Psykosar, nevrosar og andre mentale lidelser <i>Psychoses, neuroses and other mental disorders</i>	37 579	18 605	18 974	24,5	24,4	24,5
Åndssvakheter <i>Mental retardation</i>	13 319	6 984	6 335	8,7	9,2	8,2
Hjerte- og karsykdommer <i>Cardiovascular diseases</i>	24 309	14 858	9 451	15,8	19,5	12,2
Sykdommer i nervesystemet <i>Diseases of the nervous system</i>	13 030	7 100	5 930	8,5	9,3	7,6
Bronkitt, lungefibrose og andre sykdommer i luftveier og lunger <i>Bronchitis, fibrosis of lung and other diseases of the respiratory system</i>	2 986	1 965	1 021	1,9	2,6	1,3
Sykdommer i fordøyelseorganene <i>Diseases of the digestive system</i>	1 584	849	735	1,0	1,1	0,9
Sykdommer i lever, galleveier samt brokk <i>Diseases of liver and gallbladder</i>	615	350	265	0,4	0,5	0,3
Sykdommer i nyrer, urinveier og kjønnsorganer, følger av svangerskap og barselseng <i>Diseases of the genito-urinary system, late effects of pregnancy and puerperium</i>	778	281	497	0,5	0,4	0,6
Sykdommer i huden <i>Diseases of the skin</i>	821	314	507	0,5	0,4	0,7
Sykdommer i skjelett og muskler <i>Diseases of the musculo-skeletal system</i>	31 599	12 785	18 814	20,6	16,8	24,2
Mødfødte misdannelser <i>Congenital anomalies</i>	3 685	1 060	2 625	2,4	1,4	3,4
Amputasjoner, følger av skader, forgiftninger, operasjoner og annen behandling <i>Amputations, late effects of injuries, poisonings, operations and other medical treatment</i>	4 600	2 796	1 804	3,0	3,7	2,3
Andre og uoppgitte tilstander <i>Other and unknown conditions</i>	5 118	2 330	2 788	3,3	3,1	3,6

K i l d e : Rikstrygdeverket (1979, tab. 13). *Source: The National Insurance Institution (1979, table 13).*

Tabell 3.16. Dødsfall etter årsak i den totale befolkning i 1978 *Causes of death in the total population in 1978*

Underliggende dødsårsak <i>Underlying cause of death</i>	Antall <i>Number</i>			Pr. 1 000 dødsfall <i>Per 1 000 deaths</i>		
	I alt <i>Total</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>	I alt	Menn	Kvinner
I alt <i>Total</i>	40 682	22 078	18 604	1 000	1 000	1 000
Av dette <i>Of which</i>						
Hjerte- og karsykdommer <i>Cardiovascular diseases</i> ...	20 081	10 847	9 234	494	492	496
Ondartede svulster <i>Malignant neoplasms</i>	8 439	4 558	3 881	207	207	209
Sykdommer i åndedrettsorganene <i>Diseases of the respiratory system</i>	3 548	1 769	1 779	87	80	96
Symptomer og ubestemte tilstander <i>Symptoms, ill-defined conditions</i>	2 117	1 286	831	52	58	45
Ulykker/skader <i>Accidents/injuries</i>	1 893	1 131	762	47	51	41
Sykdommer i fordøyelsesorganene <i>Diseases of the digestive system</i>	1 068	577	491	26	26	26
Sykdommer i urin- og kjønnsorganene <i>Diseases of the genito-urinary system</i>	555	323	232	14	15	12
Sykdommer i nervesystemet og sanseorganene <i>Diseases of the nervous system and sense organs</i>	450	244	206	11	11	11
Selv mord <i>Suicide</i>	473	350	123	12	16	7
Medfødte misdannelser <i>Congenital anomalies</i>	235	138	97	6	6	5

Kilde: NOS Helsestatistikk. Source: NOS Health Statistics.

Tabell 3.17. For høyt blodtrykk blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 1. oktober 1975. Syke personer pr. 1 000 i befolkningen utenfor helseinstitusjon *Morbidity prevalence from hypertension, by sex and age. Per 1 000 non-institutionalized persons. 1 October 1975*

Kjønn <i>Sex</i>	Alle <i>All</i>	Alder. År <i>Age. Years</i>						
		16 og over and over	0-15	16-29	30-49	50-66	67-79	80-
Begge kjønn <i>Both sexes</i>	43	57	—	0	23	96	154	130
Menn <i>Males</i>	31	43	—	1	25	73	96	111
Kvinner <i>Females</i>	54	71	—	—	20	119	203	141

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Tabell 3.18. Hjertesykdommer blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 1. oktober 1975. Syke personer pr. 1 000 i befolkningen utenfor helseinstitusjon *Morbidity prevalence from heart diseases, by sex and age. Per 1 000 non-institutionalized persons. 1 October 1975*

Kjønn <i>Sex</i>	Alle <i>All</i>	Alder. År <i>Age. Years</i>						
		16 og over and over	0-15	16-29	30-49	50-66	67-79	80-
Begge kjønn <i>Both sexes</i>	31	42	—	0	8	63	141	122
Menn <i>Males</i>	34	47	—	1	13	85	131	122
Kvinner <i>Females</i>	28	37	—	—	4	43	150	122

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Tabell 3.19. Dødeligheten blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper, etter årsak. Døde pr. 100 000 innbyggere. 1978 *Sex and age specific death rates, by cause. Deaths per 100 000 population. 1978*

Dødsårsak <i>Cause of death</i>		Under 1 år <i>year</i>	1-14 år <i>years</i>	15-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år	80 år og over <i>and over</i>	Alle aldersgrupper <i>All ages</i>	
											1978	1977
Alle dødsårsaker	M M	945,9	42,2	98,0	131,0	367,1	937,9	2 376,2	6 042,0	14 958,0	1 096,7	1 083,7
<i>All causes</i>	K F	796,4	27,5	38,4	64,1	168,0	448,2	1 139,2	3 592,3	11 909,3	909,5	887,7
Alle dødsfall av sykdom	M	919,2	19,7	32,2	65,7	289,3	858,9	2 287,3	5 896,2	14 433,5	1 022,1	1 006,6
<i>Diseases, total</i>	K	776,3	15,6	19,0	49,4	151,3	428,0	1 105,9	3 493,2	11 334,0	865,7	847,1
Tuberkulose (inkl. senfølger)	M	—	—	—	—	0,5	2,1	8,1	18,2	12,0	2,4	2,2
<i>Tuberculosis (incl. late effects)</i>	K	—	—	—	—	—	2,9	5,0	5,7	8,6	1,6	1,2
Alle andre infeksjonssykdommer	M	34,3	2,4	0,6	0,4	0,5	3,4	5,1	20,0	79,4	4,9	5,7
<i>All other infective diseases</i>	K	44,2	1,8	1,6	0,4	2,5	1,6	4,1	14,5	60,0	5,4	5,6
Ondartede svulster	M	—	5,1	8,7	21,2	65,9	223,9	624,2	1 362,7	2 341,0	226,4	221,6
<i>Malignant neoplasms</i>	K	8,0	4,2	7,8	25,5	86,0	236,9	415,7	761,1	1 286,3	189,7	187,8
Hjerte- og karsykdommer	M	3,8	0,4	5,5	17,9	140,7	446,9	1 230,3	3 273,2	7 776,1	538,8	532,6
<i>Diseases of circulatory system</i>	K	—	0,5	1,8	7,3	26,8	112,4	483,7	1 981,7	6 675,6	451,4	440,2
Sykdommer i åndedrettsorganene	M	49,6	0,9	2,1	1,1	7,4	32,0	115,7	469,6	2 114,9	87,9	91,6
<i>Diseases of respiratory system</i>	K	48,3	1,2	0,4	2,7	6,1	15,5	49,4	265,7	1 676,0	87,0	84,7
Sykdommer i fordøyelsesorganene	M	19,1	0,2	0,8	5,1	16,3	31,6	58,1	152,8	372,9	28,7	24,4
<i>Diseases of digestive system</i>	K	32,2	0,2	0,9	3,5	5,6	9,6	30,8	97,8	302,7	24,0	24,1
Sykdommer i urin- og kjønnsorganene	M	—	0,4	0,6	1,5	0,5	7,3	17,7	92,9	370,5	16,0	15,0
<i>Diseases of genito-urinary system</i>	K	4,0	—	1,1	1,5	1,0	3,8	12,7	37,9	175,6	11,3	12,7
Medfødte misdannelser	M	282,2	5,1	2,8	2,6	4,5	0,9	4,0	1,7	—	6,9	7,3
<i>Congenital anomalies</i>	K	229,3	3,3	1,6	0,4	2,5	1,3	3,2	1,9	—	4,7	5,1
Alle andre kjente sykdommer	M	385,2	4,2	8,5	9,9	23,8	44,9	81,3	206,6	464,4	46,3	46,4
<i>Other known diseases</i>	K	305,7	4,4	2,9	5,8	15,7	29,3	56,6	190,0	529,7	49,9	48,8
Alderdomssvakhet	M	—	—	—	—	—	—	—	9,5	315,2	7,1	5,7
<i>Senility</i>	K	—	—	—	—	—	—	0,5	8,8	272,7	10,1	10,2
Hjertelammelse, plutselig død	M	137,3	0,2	1,5	4,0	22,8	49,1	116,2	235,2	425,9	44,4	43,8
<i>Sudden death</i>	K	92,5	—	0,7	0,8	3,0	12,2	31,7	99,7	244,1	22,6	19,6
Annen ubestemt angitt eller uoppgitt årsak	M	7,6	0,7	1,1	2,2	6,4	16,7	26,8	53,8	161,2	12,4	10,5
<i>Other ill-defined and unknown causes</i>	K	12,1	—	0,2	1,5	2,0	2,5	12,7	28,4	102,8	8,0	7,1
Ulykker/skader, selvmord, drap	M	26,7	22,4	65,7	65,3	77,8	79,0	88,9	145,8	524,5	74,6	77,0
<i>Accidents/injuries, suicide, homicide</i>	K	20,1	11,9	19,4	14,7	16,7	20,1	33,1	99,1	575,3	43,8	40,6

Kilde: NOS Helsestatistikk. *Source: NOS Health Statistics.*

Tabell 3.20. Forholdet mellom menns og kvinners dødelighet av hjerte- og karsykdommer. 1978. Dødeligheten blant kvinner = 100 Ratio of male to female mortality from cardiovascular diseases. 1978. Female mortality = 100

Dødsårsak Cause of death	Alle alders- grupper All ages	Alder. År Age. Years				
		Av dette Of which				
		40-49	50-59	60-69	70-79	80-
Hjerte- og karsykdommer i alt Cardiovascular diseases, total	119	525	398	254	165	117
Iskemisk hjertesykdom Ischaemic heart disease	170	918	664	333	214	144
Karlesjoner i sentralnervesystemet Cerebrovascular disease	76	147	107	137	118	98
Alle andre hjerte- og karsykdommer All other cardiovascular diseases	90	448	217	186	131	103

Kilde: NOS Helsestatistikk. Source: NOS Health Statistics.

Tabell 3.21. Dødeligheten av utvalgte årsaker for menn og kvinner i hvert fylke i forhold til gjennomsnittsdødeligheten for hele landet. 1971—1975. Hele landet = 100 Sex-specified mortality from selected causes, by county in relation to national average. 1971—1975. National average = 100

Fylke County	Alle årsaker All causes	Hjerte- og karsykdommer Diseases of the circulatory system	Ondartede svulster Malignant neoplasms	Voldsom og unaturlig død Violent death
MENN MALES				
Hele landet The whole country	100	100	100	100
Østfold	108	114	106	109
Akershus	97	102	98	89
Oslo	110	106	127	110
Hedmark	93	92	85	99
Oppland	91	88	90	94
Buskerud	99	101	95	100
Vestfold	105	102	109	101
Telemark	100	98	92	96
Aust-Agder	97	91	100	100
Vest-Agder	100	98	103	96
Rogaland	99	99	91	96
Hordaland	95	100	100	84
Sogn og Fjordane	87	78	84	113
Møre og Romsdal	90	91	89	102
Sør-Trøndelag	101	101	105	82
Nord-Trøndelag	92	96	87	96
Nordland	105	107	98	107
Troms	106	108	103	110
Finnmark	124	119	101	161
KVINNER FEMALES				
Hele landet The whole country	100	100	100	100
Østfold	109	119	103	106
Akershus	103	109	99	91
Oslo	99	96	111	112
Hedmark	104	101	94	121
Oppland	100	99	89	94
Buskerud	100	101	96	115
Vestfold	100	98	100	103
Telemark	101	97	97	91
Aust-Agder	94	92	104	88
Vest-Agder	98	95	99	112
Rogaland	98	97	99	106
Hordaland	95	100	99	82
Sogn og Fjordane	92	84	91	73
Møre og Romsdal	90	92	90	97
Sør-Trøndelag	102	98	107	94
Nord-Trøndelag	101	105	99	88
Nordland	105	104	102	76
Troms	108	112	96	94
Finnmark	116	114	102	115

Kilde: NOS Dødeligheten i fylkene 1971—1975. Source: NOS Mortality in Counties 1971—1975.

Tabell 3.22. Dødelighetsindeks for yrkesaktive i aldersgruppen 20—69 år i grupper for yrkesklasser og utvalgte dødsårsaker. 1970—1973. Dødeligheten for alle yrkesaktive 1960/1970 = 100 *Index of mortality in the age group 20–69 years, by occupation and certain selected causes of death. 1970–1973. Mortality for all economically active persons 1960/1970 = 100*

Nr. Yrkesklasse No. Occupation	Alle årsaker All causes	Hjerte- og karsyk- dommer Cardiovascular diseases	Kreft Cancer	Voldsom og unaturlig død Violent deaths
MENN MALES				
Alle yrkesaktive <i>All economically active</i>	100	100	100	100
01 Teknisk og vitenskapelig arbeid m.m. <i>Technical and scientific work etc.</i>	79	80	87	54
02 Pedagogisk arbeid <i>Pedagogical work</i>	68	83	59	:
03 Medisinsk arbeid, offentlig administrasjons- og forvaltningsarbeid, bedrifts- og organisasjonsledelse <i>Medical work, public administration, administration of private enterprises and organizations</i>	90	98	90	65
04 Kontorarbeid <i>Clerical work</i>	96	102	104	48
05 Grossister og detaljister, handelsarbeid fra kontor og detaljhandelsarbeid <i>Wholesale dealers and shopkeepers, sales work from offices and retail sales work</i>	104	112	107	68
06 Post- og telekommunikasjonsarbeid, finmekanisk arbeid <i>Postal and telecommunication work, precision mechanical work</i>	110	119	106	63
07 Kunstnerisk og litterært arbeid, handelsreisende og agenturarbeid <i>Artistic and literary work, commercial travellers and manufacturers', agents work</i>	123	134	122	62
08 Skipsbefalararbeid <i>Ship officers and pilots</i>	123	126	104	149
09 Militært arbeid, sivilt overvåkings- og tryggingarbeid m.m. <i>Military work, civil supervising and security work</i> ..	106	111	114	85
10 Elektroarbeid, grafisk og næringsmiddelarbeid m.m. <i>Electrical work, graphic, food and beverage work</i>	105	106	105	95
11 Malings- og bygningstapetseringsarbeid m.m. <i>Painting and paperhanging work</i>	112	114	101	110
12 Vaktmester- og reingjøringsarbeid, postalt budarbeid m.m. <i>Building caretaking and charwork, mail carriers etc.</i>	139	134	130	145
13 Tekstilarbeid m.m. <i>Textile work</i>	107	118	94	63
14 Arbeidsledelse i jord- og skogbruk <i>Management in agriculture and forestry</i>	77	73	77	97
15 Vegtrafikkarbeid, maskin- og motordrift <i>Road transport work, stationary engine and motor-power work</i>	110	114	117	97
16 Jern- og metallvarearbeid <i>Iron and metalware work</i>	105	100	116	100
17 Trearbeid <i>Wood work</i>	85	83	92	94
18 Hotell- og restaurantarbeid, serveringsarbeid m.m. <i>Hotel and restaurant work, waiting work</i>	145	134	140	140
19 Annet tilvirkningsarbeid m.m. <i>Other manufacturing work</i>	99	96	118	76
20 Jordbruksarbeid, dyrerøkt <i>Farmwork and livestock work</i>	102	90	85	140
21 Laste-, losse- og lagerarbeid <i>Loading, unloading and storage work</i>	120	121	112	117
22 Fiske- og fangstarbeid <i>Fishing, whaling and sealing work</i>	129	123	110	211
23 Dekks- og maskinmannskapsarbeid <i>Deck and engine room crew work</i>	179	146	156	314
24 Skogsarbeid <i>Forestry work</i>	97	97	83	142
25 Gruve- og sprengningsarbeid m.m. <i>Mining, quarrying and blasting work</i>	127	110	114	252
26 Smelteverk-, metallverk- og støperiarb. <i>Smelting, metallurgical and foundry work</i>	113	121	99	129
27 Kjemisk prosessarb., treforedlings- og papirarbeid <i>Chemical and related process work, wood-processing and paper work</i>	111	104	131	93
28 Annet bygge- og anleggsarbeid <i>Other construction work</i> ..	92	84	92	123

Kilde: Yrke og dødelighet. Rapporter 79/19. Source: Occupational Mortality. Reports 79/19.

Tabell 3.22. (Forts.) Dødelighetsindeks for yrkesaktive i aldersgruppen 20—69 år i grupper for yrkesklasser og utvalgte dødsårsaker. 1970—1973. Dødeligheten for alle yrkesaktive 1960/1970 = 100 *Index of mortality in the age group 20—69 years, by occupation and certain selected causes of death. 1970—1973. Mortality for all economically active persons 1960/1970 = 100*

Nr. Yrkesklasse No. Occupation	Alle årsaker All causes	Hjerte- og karsyk- dommer Cardiovascular diseases	Kreft Cancer	Voldsom og unaturlig død Violent deaths
KVINNER FEMALES				
Alle yrkesaktive <i>All economically active</i>	100	100	100	100
01 Teknisk og vitenskapelig arbeid m.m. <i>Technical and scientific work etc.</i>	89	:	112	:
02 Pedagogisk arbeid <i>Pedagogical work</i>	85	71	104	:
03 Medisinsk arbeid, offentlig administrasjons- og forvaltningsarbeid, bedrifts- og organisasjonsledelse <i>Medical work, public administration, administration of private enterprises and organizations</i>	77	63	98	:
04 Kontorarbeid <i>Clerical work</i>	92	83	107	100
05 Grossister og detaljister, handelsarbeid fra kontor- og detaljhandelsarbeid <i>Wholesale dealers and shopkeepers, sales work from offices and retail sales work</i> ...	94	97	92	88
06 Post- og telekommunikasjonsarbeid, finmekanisk arbeid m.m. <i>Postal and telecommunication work, precision mechanical work</i>	81	69	81	:
07 Arbeidsledelse og arbeid i jordbruk <i>Management in agriculture and forestry</i>	86	94	84	:
08 Sykepleie og serveringsarbeid <i>Nursing and waiting work</i>	96	91	98	141
09 Hotell- og restaurantarbeid m.m. <i>Hotel and restaurant work</i>	132	134	109	125
10 Elektroarbeid, grafisk arbeid og næringsmiddelarbeid <i>Electrical work, graphic, food and beverage work</i>	115	114	119	:
11 Annet tilvirkningsarbeid, vaske- og rensearbeid m.m. <i>Other manufacturing work, laundering and dry-cleaning work</i>	89	102	77	:
12 Vaktmester- og rengjøringsarbeid, postalt budarbeid m.m. <i>Building caretaking and charwork, mail carriers etc.</i>	107	113	107	111
13 Tekstilarbeid m.m. <i>Textile work</i>	110	119	101	129
14 Annet arbeid <i>Other work</i>	96	80	105	:

Tabell 3.23. Dødsfall blant barn 1—14 år, etter kjønn og årsak. 1978 *Deaths among children 1–14 years, by sex and cause. 1978*

Dødsårsak Cause of death	Alder Age							
	Gutter Boys				Piker Girls			
	I alt Total	1-4 år years	5-9 år	10-14 år	I alt år	1-4 år	5-9 år	10-14 år
	Antall Number							
Dødsfall i alt <i>Deaths, total</i>	190	82	55	53	118	48	46	24
Dødsfall av sykdom <i>Deaths from diseases</i>	89	43	23	23	67	32	25	10
Voldsomme dødsfall <i>Violent deaths</i>	101	39	32	30	51	16	21	14
Meningokokkinfeksjoner <i>Meningococcal infections</i>	6	4	1	1	5	2	1	2
Alle andre infeksjoner og parasittære sykdommer <i>All other infectious and parasitic diseases</i>	5	4	—	1	3	2	1	—
Ondartede svulster <i>Malignant neoplasms</i>	23	4	10	9	18	5	11	2
Indresekretoriske, ernærings- og stoffskiftesykdommer <i>Endocrine, nutritional and metabolic diseases</i>	3	1	1	1	6	2	3	1
Meningitt <i>Meningitis</i>	4	3	—	1	2	1	1	—
Andre sykdommer i nervesystemet og sanseorganene <i>Other diseases of the nervous system and sense organs</i>	9	4	3	2	5	3	1	1
Medfødte misdannelser <i>Congenital anomalies</i>	23	13	5	5	14	11	2	1
Alle andre sykdommer <i>All other diseases</i>	16	10	3	3	14	6	5	3
Veitrafikkulykker <i>Road traffic accidents</i>	41	10	15	16	27	6	13	8
Drukning <i>Drowning</i>	34	18	11	5	11	4	4	3
Fall <i>Falls</i>	7	6	1	—	—	—	—	—
Brann, forbrenning <i>Fire, burns</i>	2	2	—	—	7	2	4	1
Alle andre voldsomme dødsfall <i>All other violent deaths</i>	17	3	5	9	6	4	—	2
	Pr. 100 000 Per 100 000							
Dødsfall i alt <i>Deaths, total</i>	42,2	71,3	32,9	31,5	27,5	43,5	28,9	15,1
Dødsfall av sykdom <i>Deaths from diseases</i>	19,7	37,4	13,8	13,7	15,6	29,0	15,7	6,3
Voldsomme dødsfall <i>Violent deaths</i>	22,4	33,9	19,1	17,8	11,9	14,5	13,2	8,8
Meningokokkinfeksjoner <i>Meningococcal infections</i>	1,3	3,5	0,6	0,6	1,2	1,8	0,6	1,3
Alle andre infeksjoner og parasittære sykdommer <i>All other infectious and parasitic diseases</i>	1,1	3,5	—	0,6	0,7	1,8	0,6	—
Ondartede svulster <i>Malignant neoplasms</i>	5,1	3,5	6,0	5,3	4,2	4,5	6,9	1,3
Indresekretoriske, ernærings- og stoffskiftesykdommer <i>Endocrine, nutritional and metabolic diseases</i>	0,7	0,9	0,6	0,6	1,4	1,8	1,9	0,6
Meningitt <i>Meningitis</i>	0,9	2,6	—	0,6	0,5	0,9	0,6	—
Andre sykdommer i nervesystemet og sanseorganene <i>Other diseases of the nervous system and sense organs</i>	2,0	3,5	1,8	1,2	1,2	2,7	0,6	0,6
Medfødte misdannelser <i>Congenital anomalies</i>	5,1	11,3	3,0	3,0	3,3	10,0	1,3	0,6
Alle andre sykdommer <i>All other diseases</i>	3,6	8,7	1,8	1,8	3,3	5,4	3,1	1,9
Veitrafikkulykker <i>Road traffic accidents</i>	9,1	8,7	9,0	9,5	6,3	5,4	8,2	5,0
Drukning <i>Drowning</i>	7,5	15,6	6,6	3,0	2,6	3,6	2,5	1,9
Fall <i>Falls</i>	1,6	5,2	0,6	—	—	—	—	—
Brann, forbrenning <i>Fire, burns</i>	0,4	1,7	—	—	1,6	1,8	2,5	0,6
Alle andre voldsomme dødsfall <i>All other violent deaths</i>	3,8	2,6	3,0	5,3	1,4	3,6	—	1,3

Kilde: NOS Helsestatistikk. Source: NOS Health Statistics.

Tabell 3.24. Dødsfall ved ulykker etter de døde kjønn og skadens ytre årsak *Accidental deaths by sex and external cause of injury*

Dødsårsak Cause of death	Årlig gjennomsnitt Annual average							
	Menn Males				Kvinner Females			
	1951- 1955	1961- 1965	1971- 1975	1978	1951- 1955	1961- 1965	1971- 1975	1978
	Antall Number							
Ulykker i alt <i>Accidents, total</i>	1 048	1 180	1 328	1 131	467	612	695	762
Ulykker og skader ved <i>Accidents and injuries by</i>								
Landtransport <i>Land transport</i>	204	334	416	335	52	106	155	150
Sjøtransport (ekskl. liten båt) <i>Water transport (excl. small boat)</i>	138	138	107	48	2	4	3	1
Luftfart <i>Aviation</i>	17	9	21	26	2	1	11	—
Drukning (ekskl. u. fiske og fangst, men inkl. liten båt) <i>Drowning (excl. in fishing and shipping, but incl. small boat)</i>	223	213	226	153	40	32	23	19
Fall <i>Falls</i>	204	251	284	329	311	410	438	507
Forgiftning <i>Poisoning</i>	51	43	66	54	10	7	11	8
Brann, forbrenning <i>Fire, burns</i>	26	34	38	35	17	14	16	27
Kvelning <i>Suffocation</i>	21	30	23	19	10	18	12	17
Andre ulykker i alt <i>Other accidents, total</i>	164	128	147	132	23	20	26	33

Kilde: NOS Helsestatistikk. Source: NOS Health Statistics.

Tabell 3.25. Pasienter i somatiske sykehus og somatiske sykehjem *Patient population in somatic hospitals and nursing homes*

År Year	Inn- legginger Admissions	Utskrivninger Discharges		Gjennom- snittlig daglig pasi- enttall Average number of in-patients
		Levende Alive	Døde By death	
1965.....	443 490	426 908	16 266	23 300
1975.....	576 704	547 741	27 469	38 036
1978.....	595 043	564 643	28 920	42 508
a) sykehus hos- pitals	569 189	548 546	20 333	18 468
b) sykehjem nurs- ing homes	25 854	16 097	8 587	24 040

Kilde: NOS Sykehusstatistikk.

Source: NOS Hospital Statistics.

Tabell 3.26. Personer 16 år og over utenfor helseinstitusjon som har brukt beroligende midler eller medisiner for nervene. Prosent. Personer gruppert etter kjønn, alder og husholdningsinntekt *Proportion of persons having used tranquillizers or other psychotherapeutical drugs. Per cent. Persons by sex, age and household income*

Alder og husholdningsinntekt Age and income of household	Prosent som har brukt beroligende midler eller medisiner for nervene Percentage having used tranquillizers or other psychotherapeutical drugs	
	Menn Males	Kvinner Females
16—29 ÅR YEARS		
Alle All	7	15
Under 15 000 kr kroner	10	29
15 000 — 29 999 kr	10	12
30 000 — 49 999 »	7	18
50 000 — 79 999 »	8	13
80 000 kr og over and over	4	9
30—49 ÅR		
Alle.....	17	36
Under 15 000 kr	29	49
15 000 — 29 999 kr	21	40
30 000 — 49 999 »	18	34
50 000 — 79 999 »	15	36
80 000 kr og over.....	15	32
50—66 ÅR		
Alle.....	23	42
Under 15 000 kr	32	50
15 000 — 29 999 kr	30	46
30 000 — 49 999 »	25	44
50 000 — 79 999 »	22	38
80 000 kr og over.....	19	36
67 ÅR OG OVER YEARS AND OVER		
Alle.....	17	32
Under 15 000 kr	16	32
15 000 — 29 999 kr	20	34
30 000 — 49 999 »	14	29
50 000 — 79 999 »	18	38
80 000 kr og over.....	14	25

Kilde: NOS Helseundersøkelse 1975. Source: NOS Health Survey 1975.

Tabell 3.27. Helseinstitusjoner etter type. 31. des. 1978 *Health institutions by type. 31 Dec. 1978*

Institusjonstype <i>Type of institution</i>	Institusjoner <i>Institutions</i>		Senger <i>Beds</i>	
	1974	1978	1974	1978
I alt <i>Total</i>	1 023	1 099	62 428	68 904
Alminnelige sykehus <i>General hospitals</i>	89	84	20 136	20 031
Fødselsklinikker <i>Maternity clinics</i>	2	2	66	71
Tuberkulose- og lungesykehus <i>Hospitals for tuberculosis and pulmonary disease</i>	4	4	217	206
Ortopedisykehus <i>Hospital for orthopedics</i>	4	4	401	401
Revmatismesykehus <i>Hospitals for rheumatics</i>	6	5	549	499
Kreftsykehus <i>Hospitals for neoplasms</i>	1	1	323	441
Andre spesialiserte sykehus <i>Other specialized hospitals</i>	7	7	742	872
Sykestuer og fødehjem <i>Cottage hospitals and maternity homes</i>	68	48	1 209	1 003
Sykehjem for spesielle somatiske sykdommer <i>Nursing homes for special somatic diseases</i>	32	36	848	931
Andre somatiske sykehjem og sykehjemsavdelinger <i>Other somatic nursing homes and wards in combined institutions</i>	497	567	17 968	24 591
Institusjoner for alkoholikere <i>Institution for alcoholics</i>	39	43	1 358	1 525
Psykiatriske sykehus <i>Mental hospitals</i>	21	21	8 272	7 442
Psykiatriske sykehjem <i>Psychiatric nursing homes</i>	121	127	4 134	4 470
Psykiatriske klinikker, nervesanatorier <i>Psychiatric clinics, sanatoria</i>	7	6	408	323
Barne- og ungdomspsykiatriske klinikker og behandlingshjem <i>Psychiatric clinics and nursing homes for children and adolescents</i>	25	23	339	276
Hjem for psykisk utviklingshemmede <i>Homes for mentally retarded</i>	100 ¹	121	5 458	5 822 ¹

¹ Ikke medregnet daghjem. Ikke medregnet privatpleien (i 1974: 648, i 1978: 926).¹ Not including day institutions. Not including family care (in 1974: 648, in 1978: 926).

Kilde: NOS Helsestatistikk. Source: NOS Health Survey.

Tabell 3.28. Sykesenger på somatiske sykehus og sykehjem. Fylke¹. 31. des. 1978 *Beds in somatic hospitals and nursing homes. County¹. 31 Dec. 1978*

Fylke <i>County</i>	Antall <i>Number</i>				Pr. 10 000 innbyggere <i>Per 10 000 population</i>		
	Alminnelige sykehus <i>General hospitals</i>	Spesial- sykehus <i>Hospitals for special diseases</i>	Sykestuer, fødehjem <i>Cottage hospitals, maternity homes</i>	Sykehjem <i>Somatic nursing homes</i>	I alt <i>Total</i>	Alminnelige sykehus <i>General hospitals</i>	Somatiske sykehjem <i>Nursing homes</i>
Hele landet <i>The whole country</i>	20 031	2 490	1 003	25 522	121	49	63
Østfold	1 219	152	—	1 394	120	53	60
Akershus	764	375	84	1 485	75	21	41
Oslo	4 226	1 062	—	4 767	219 ²	92 ²	104
Hedmark	735	222	—	1 172	115	40	63
Oppland	712	100	21	1 179	112	40	66
Buskerud	747	—	14	1 416	102	35	67
Vestfold	698	68	—	1 383	116	38	75
Telemark	883	—	—	1 014	118	55	63
Aust-Agder	385	—	—	591	110	44	67
Vest-Agder	626	207	—	728	116	47	54
Rogaland	1 184	154	—	1 501	96	40	51
Hordaland	1 873	100	10	2 364	112	48	61
Sogn og Fjordane	297	—	89	580	93	28	56
Møre og Romsdal	1 107	—	90	1 412	111	47	60
Sør-Trøndelag	1 324	50	92	1 543	124	55	64
Nord-Trøndelag	615	—	48	809	118	49	65
Nordland	1 391	—	155	1 224	114	57	50
Troms	774	—	186	775	120	53	53
Finnmark	471	—	214	185	110	60	23

¹ Etter tilknytningsfylke, dvs. det fylke som står for driften av institusjonen. Institusjoner som dekker hele landet eller flere fylker, er tatt med i de fylker institusjonene ligger. ² Når en ikke regner med Rikshospitalet og de spesialiserte sykehus som dekker hele landet, blir tallene henholdsvis 184 og 70 pr. 10 000 innbyggere.¹ By connection county, i.e. the county responsible for the running of the institution. Institutions covering the whole country or several counties, are included in the counties where the institutions are situated. ² When excluding the State Hospital and the hospitals for special diseases covering the whole country, the figures are 184 and 70 per 10 000 inhabitants respectively.

Kilde: NOS Helsestatistikk 1978. Source: NOS Health Statistics 1978.

Tabell 3.29. Helsepersonell. Fylke. 31. des. 1978 *Medical personnel. County. 31 Dec. 1978*

Fylke County	Leger ¹ Physicians ¹	Tannleger Dental surgeon	Tallet på innbyggere Population		Jord- mødre Midwives	Offentlig godkjente sykepleiere Qualified nurses		
			Pr. lege ¹ Per physician ¹	Pr. tann- lege Per den- tal surgeon		Ved insti- tusjon In hospitals	Utenfor institusjon Outside hospitals	
							Helse- søstre Public health nurses	Andre Others
Hele landet <i>The whole country</i>	8 022	4 077	505	997	827	20 978	1 094	2 691
Østfold	385	214	599	1 083	57	1 044	55	104
Akershus	564	1 232	641	667	39	1 518	116	151
Oslo	2 216		208		56	4 004	152	167
Hedmark	277	152	669	1 224	34	783	41	105
Oppland	286	145	626	1 241	34	815	52	101
Buskerud	329	212	645	1 004	41	875	43	116
Vestfold	280	201	658	922	24	806	52	122
Telemark	283	160	570	1 010	27	733	36	90
Aust-Agder	135	79	652	1 124	14	417	23	87
Vest-Agder	255	120	526	1 124	34	774	35	113
Rogaland	396	251	745	1 192	60	1 548	78	266
Hordaland	772	434	504	898	92	2 040	81	425
Sogn og Fjordane	119	82	874	1 276	29	291	27	89
Møre og Romsdal	332	167	704	1 407	59	997	51	177
Sør-Trøndelag	444	202	546	1 201	59	1 497	67	145
Nord-Trøndelag	176	88	705	1 417	29	677	30	128
Nordland	341	170	711	1 429	69	1 100	75	168
Troms	327	113	442	1 286	47	731	54	82
Finnmark	100	55	790	1 431	23	328	26	55

¹ Pr. 20. januar 1978.¹ Per 20 January 1978.

Kilde: NOS Helsestatistikk 1978. Source: NOS Health Statistics 1978.

Tabell 3.30. Innbyggere pr. yrkesaktiv person med medisinsk embetseksamen og innbyggere pr. yrkesaktiv godkjent spesialist. Fylke. 20. januar 1978 *Inhabitants per economically active physician and inhabitants per economically active certified specialist. County. 20 January 1978*

Fylke County	Innbyggere pr. <i>Inhabitants per</i>		
	Yrkesaktiv <i>Economically active physician</i>	Yrkesaktiv i helsearbeid utenfor institusjon <i>Economically active physician in non-hospital health services</i>	Yrkesaktiv godkjent spesialist <i>Economically active certified specialist</i>
Hele landet <i>The whole country</i>	541	1 340	1 473
Østfold	653	1 624	1 954
Akershus	691	1 445	1 985
Oslo	226	752	448
Hedmark	708	1 426	2 083
Oppland	671	1 298	2 267
Buskerud	695	1 240	1 982
Vestfold	723	1 376	2 004
Telemark	597	1 402	2 016
Aust-Agder	704	1 467	2 316
Vest-Agder	566	1 199	1 525
Rogaland	806	1 676	2 360
Hordaland	541	1 527	1 405
Sogn og Fjordane	904	1 486	5 200
Møre og Romsdal	733	1 694	2 570
Sør-Trøndelag	573	1 706	1 442
Nord-Trøndelag	785	1 550	4 000
Nordland	722	1 770	3 675
Troms	454	1 391	2 261
Finnmark	815	1 386	11 289
Akershus og Oslo	321	953	679

Kilde: NOS Legestatistikk 1978. Source: NOS Statistics on Physicians 1978.

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Dødeligheten i fylkene 1971—1975 *Mortality in Counties* NOS A 948

Dødsårsaker Hovedtabeller *Causes of Death Main Tables* 1976 NOS A 926, 1977 NOS B 4, 1978 NOS B 92

Helsestatistikk *Health Statistics* 1976 NOS A 953, 1977 NOS B 21, 1978 NOS B 111

Helseundersøkelse 1975 *Health Survey* NOS A 894

Klienter i institusjoner for alkoholistsorg 1977 *Clients in Institutions for Alcoholics* SA nr. 43

Legestatistikk 1978 *Statistics on Physicians* NOS B 2

Psykiatriske sykehus *Mental Hospitals* 1976 NOS A 929, 1977 NOS B 8, 1978 NOS B 91

Regional dødelighet Oversikt og opplegg til behandling i befolkningsframskrivningene RAPP nr. 79/22

Sjøulykkesstatistikk *Marine Casualties* 1977 NOS A 950, 1978 NOS B 20, 1979 NOS B 112

Statistikk fra det økonomiske og medisinske informasjonssystem Alminnelige somatiske sykehus 1976 ANC IO 78/19, 1977 RAPP nr. 79/10, 1978 RAPP nr. 80/10

Sykehusstatistikk *Hospital Statistics* 1976 NOS A 943, 1977 NOS A 996, 1978 NOS B 79

Veitrafikkulykker *Road Traffic Accidents* 1977 NOS B 46, 1978 NOS B 101

Yrke og dødelighet Tilleggsberegninger til tidligere analyse *Occupational Mortality* RAPP nr. 79/19

Yrke og fødsel En undersøkelse over betydningen av kvinners yrkesaktivitet for opptreden av fosterskader *Occupation and Outcome of Pregnancy* RAPP nr. 80/9

Yrkesskadetrygden 1966—1967 og 1968—1970 *Occupational Injuries Insurance* NOS XII 293

4. Sosialt fellesskap

Sammendrag

I dette kapitlet gir vi tall som kan fortelle om kontakt mellom mennesker i Norge i 1970-åra.

Tallet på ekteskap har gått noe tilbake i 70-åra. Skilsmissehyppigheten har generelt økt noe, og den varierer betydelig regionalt. Når det gjelder ekteskapsstatus (om man er ugift, gift eller før gift) er det betydelige ulikheter mellom menn og kvinner.

Besøkskontakt mellom familiemedlemmer, foreldre, søsken, voksne barn er et annet viktig tema vi tar opp. Innholdet i besøkskontakten varierer selvfølgelig, men slik kontakt kan stort sett tolkes som et uttrykk for samhörighet. Det er store forskjeller i besøkshyppighetene: Noen har daglig kontakt med flere familiemedlemmer, andre treffes sjeldnere enn månedlig, noen er helt uten nær familie. Kjønn og bosted spiller liten rolle for kontakthypighetene, mens alder slår sterkt ut. Hovedsakelig skyldes dette «den naturlige livssyklus», dvs. at voksne barn flytter hjemmefra og de eldre dør. Bemerkelsesverdig er det kanskje at besøkshyppighet mellom foreldre og voksne barn ikke avtar med økende alder (så lenge foreldrene er i live).

Kapitlet gir noen tall for samvær med og omsorg for små barn — hvor vi ser at det er en betydelig forskjell mellom menn og kvinner — Det gir også tall for tid brukt til sosialt samvær generelt. Av alt vi foretar oss i vår fritid er sosialt samvær det vi i Norge bruker mest tid på.

De fleste, ca. 90 prosent, oppgir å ha noen gode venner på sitt bosted; med økende urbanisering og alder synker andelen noe.

De som mangler venner på bostedet oppgir imidlertid som regel at de har venner andre steder. Men hele 37 prosent oppgir at de ikke har noen fortrolige venner utenom familien. Å omgås naboer er også svært vanlig i Norge, bare 13 prosent har ingen omgang med sine naboer.

Folks ferieturer har også en sosial side, man reiser sammen, besøker og overnatter hos hverandre i betydelig grad. I 70-årene er det tydelig at overnattingsbesøk hos slektninger avtar som andel av alle ferieturer mens besøk uten overnatting og reiser sammen med slekt og venner ikke blir mindre vanlig.

Det foregår en betydelig privat utveksling av tjenester mellom folk utenom markedet. Viktige typer

her er hjelp under sykdom, barnetilsyn, hjelp til anskaffelse av bolig, lån av varer, redskaper o.l. råd og opplysning ved kjøp av større gjenstander.

Kollektive aktiviteter omfatter sport, idrett kultur, foreningsvirksomhet o.l. De fleste av oss er medlemmer i noen form for forening eller lag, men langt fra alle er aktive.

Vi forsøker også å gi noen tall for sosial isolasjon. Ensomhet, isolasjon, mangelfull sosial forankring er imidlertid vanskelig å definere og å måle. I kapitlet har vi brukt følgende måte: mangelfull familietilknøyning, manglende forankring i lokalmiljø, ingen gode venner, ingen fortrolige venner, ingen å be om praktisk hjelp, opplevelse av at fritiden faller lang og av ensomhet, og snever sosial deltakelse. Tallet på de som faller i hver gruppe varierer, men bildet er likevel klart. Det er mange som ikke har tilfredsstillende sosial kontakt. Isolasjon synes imidlertid ikke, ut fra det vi vet idag, å ramme noen gruppe spesielt.

Innledning

Dette kapitlet handler om kontakt og samvær mellom mennesker. De fleste av oss er nært knyttet til noen andre, til familie, slektninger og gode venner. Ut over dette er det gjerne en krets av personer vi omgås mer eller mindre regelmessig. Vi sier at vi har «kontakt» med den og den, og at vi «kjenner» så og så mange mennesker. Slike forbindelser mellom personer kan vi tenke oss som et mønster av sammenkoblede punkter, som et nettverk av kontakter.

Dette sosiale nettverket har betydning for våre levekår på flere måter. Vi kan f. eks. få hjelp ved sykdom av dem vi kjenner godt, eller vi kan gjøre hverandre praktiske tjenester. Slike tjenester kan være alt fra bytte av barneklær til omfattende assistanse ved husbygging. Dette er synlige tegn på at nettverket fungerer. Bare det å vite at en har et slikt nettverk, er et positivt trekk ved levekårene. Det sosiale nettverket er likevel viktigst for våre levekår

av andre grunner. Når vi møtes til middag hos hverandre, på fest, til en kopp kaffe eller lignende, har vi sjelden noe klart mål med kontakten. Motivet ligger først og fremst i samværet i seg selv. Vi har behov for fortrolighet, støtte og sympati fra andre mennesker, og for å gi dette igjen. Denne nærheten mellom mennesker er også en forutsetning for at det danner seg sosiale miljøer. Sosiale miljøer kan være svært forskjellige, men for medlemmene vil tilknytningen til miljøet bl. a. bestå i felles erfaringer, felles verdier og vurderinger.

Det er lett å vise hvor viktig vårt sosiale nettverk er for velferd og levekår. Men når vi skal beskrive situasjonen for befolkningen i dag, møter vi problemer. Hva er det ved nettverkene vi ønsker å vite noe om og hvordan er det mulig å få kunnskap om dette?

I kapitlet her har vi valgt å vise hvor vanlige en del typer av kontakt er i befolkningen. Vi gir f. eks. tall for samliv, for kontakt mellom foreldre, barn og søsken, og mellom naboer og venner. Dette er kontakt det er interessant i seg selv å vite noe om. Men forskjellene mellom gruppene i samfunnet kan vi også se på som uttrykk for forskjeller i velferd. Da tenker vi oss kontakt som et gode som folk har mer eller mindre av. Men vi kan kanskje også — til en viss grad — anta at folk har valgt den sosiale kontakt som passer dem best, enten de har mye eller lite. I så fall har vi å gjøre med ulike livsstiler, med forskjellige måter å leve på.

Alle har ikke «tilfredsstillende» kontakt. Det sosiale nettverket kan skape velferdsmessige problemer for enkelte. Noen har lite kontakt med andre mennesker, de er isolert og kan føle seg ensomme.

Andre kan ha nok kontakt, men samværet kan være konfliktfylt, påtvinget eller uønsket på annet vis. Evnen til å påvirke det sosiale miljø er neppe fordelt likt.

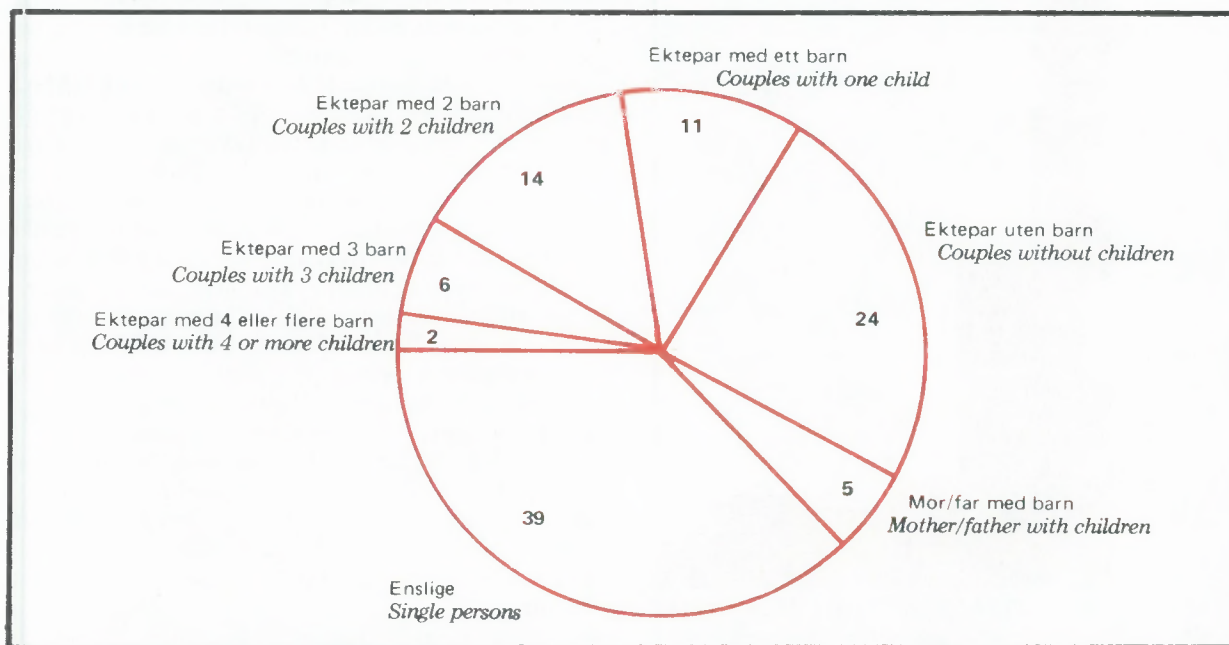
En stor svakhet ved vår viten om sosiale kontakter er utvilsomt at vi ikke kan kartlegge disse negative sidene. Det er vanskelig å måle sosiale konflikter, og vi har svært lite av aktuelle tall. Det er også uklart hva vi skal mene med isolasjon i en levekårsammenheng og hva slags opplysninger vi kan bruke til å belyse dette. I det siste avsnittet gir vi likevel noen tall som forteller noe om omfanget av sosial isolasjon. Vi avslutter med noen tanker om hva det kan være rimelig å legge i begrepene sosial isolasjon, sosial tilhørighet og sosial forankring.

Ekteskapelig status og samlivsformer

Samlivsformene forteller om viktige sider ved våre sosiale nettverk. Vi starter derfor dette kapitlet med et situasjonsbilde som gir tall for hvor vanlig det er å leve i familie og hvordan den norske familien ser ut ved utgangen av 70-årene. Samlivsformene endrer seg stadig, at samliv uten vigsel er blitt mer vanlig er ett av uttrykkene for det. Hva dette kan komme til å bety for framtidige samlivsformer vet vi lite om.

Hvor mange som lever som gifte, som har barn,

Figur 4.1. Familekjerner etter type og antall ugifte barn under 20 år. 1979. Prosent *Family nuclei by type and number of unmarried children under 20 years. 1979. Per cent*

Kilde: Upublisert materiale.
Source: Unpublished material.

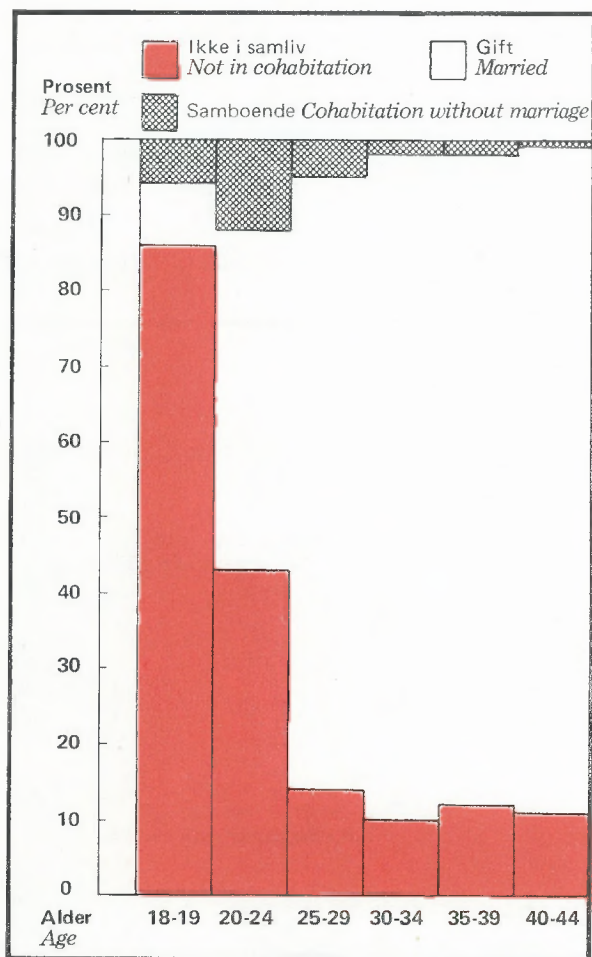

som er enslige eller som lever i samliv uten vigsel, er interessant i en levekårsbeskrivelse. Men disse opplysningene sier ikke noe om nivået for velferd. I Sosialt utsyn har vi tatt dem med for å belyse ulike livsstiler, og etter vår mening kan de ikke rangeres som mer eller mindre verdifulle.

Det var 1 665 000 familiekjerner i Norge i 1979, slik vi definerer familiekjerner her: De består av ektepar med eller uten ugifte hjemmeboende barn, av bare mor eller bare far med ugifte hjemmeboende barn, eller av enslige personer.

Definert på denne måten bestod 33 prosent av familiene av ektepar med ugifte barn og 24 prosent av ektepar uten barn. Med ugifte barn menes her hjemmeboende ugifte barn under 20 år. Vel 5 prosent av familiene bestod av mor eller far med ugifte barn, mens de gjenværende 39 prosent var enslige personer. (Figur 4.1.)

Figur 4.2. Kvinner 18—44 år i ulike aldersgrupper, etter samlivsforhold. 1977. Prosent Women 18—44 years in various age groups, by type of cohabitation. 1977. Per cent

Kilde: Fruktbarhetsundersøkelsen 1977.
Source: Fertility Survey 1977.

I alt 44 prosent av ekteparene hadde ett eller to ugifte barn og 24 prosent var uten. Av de enslige mødre eller fedre hadde nærmere to tredeler bare ett barn.

De siste årene har det vært en utvikling mot forholdsvis færre ektepar både med og uten barn. Både familietypen enslige og mor eller far med ugifte barn under 20 år har relativt sett blitt noe vanligere.

I den seinere tid er det også blitt vanligere at ugifte par bor sammen, dvs. personer av forskjellig kjønn lever sammen under ekteskapslignende forhold. Derfor gir ikke familiestatistikken alene noen fullgod beskrivelse av familiestruktur og samlivsforhold.

Tall fra fruktbarhetsundersøkelsen i 1977 viser at av alle kvinner i alderen 18—44 år var 71 prosent gifte og 5 prosent var samboende (levde sammen med en mann uten å være formelt gift med ham). I aldersgruppen 20—24 år var 45 prosent av kvinnene gift, mens 12 prosent var samboende. For kvinnene i alderen 40—44 år var tallene henholdsvis 89 prosent og bare én prosent samboende. (Figur 4.2.) Til sammen var det om lag 35 000 samboende kvinner mellom 18 og 44 år. Om lag 80 prosent, eller 4 av 5 samboende var ikke tidligere gift.

Hver fjerde kvinne i alderen 18—44 år var samboende eller hadde levd som samboende tidligere. Tre av fire kvinner som hadde levd sammen med en mann uten vigsel, giftet seg med ham seinere. Det å være ugift samboende synes derfor i en viss grad å være en «prøve» på ekteskap. I alle fall gjelder dette for Norge i dag. (Vedleggstabellene 4.10. og 4.11.)

Det er mer vanlig å leve i samliv uten vigsel i tettbygde strøk enn i spredtbygde strøk. Til sammen var det like mange kvinner som levde i ekteskap eller i samliv uten vigsel i alle landsdeler, 76 prosent.

Undersøkelser viser at samliv uten vigsel er mer vanlig i Sverige og Danmark enn i Norge. Dette gir seg også klare utslag i tallene for ekteskapsinngåelser.

Foran er størrelse og sammensetning av familier beskrevet ut fra opplysninger pr. en bestemt dato.

Et annet mål på familiestørrelse, som vi beregner pga. oppgaver for et tidsrom, er det gjennomsnittlige antall barn en kvinne føder i løpet av sitt liv. Mens kvinnene i første halvdel av 60-årene i gjennomsnitt fødte nærmere 3 levende barn, var tallet i perioden 1977—1979 kommet under 1,8 barn pr. kvinne. Hvor mange barn dagens unge kvinner faktisk kommer til å få kan vi ikke helt få greie på før de når slutten av sin fødedyktige periode. Men selv om fruktbarhetsnedgangen i noen grad kan skyldes en utsettelse av fødslene, er det klart at kvinner som i dag er mellom 20 og 30 år kommer til å få færre barn enn foregående generasjon. Dette betyr bl. a. flere enebarn enn før, færre søsken og søskenbarn og i sin tur færre nære slektninger, onkler, tanter osv.

Sett under ett får gifte kvinner langt flere barn enn ikke-gifte. Reduksjonen i fruktbarhet de siste 10 årene gjelder bare gifte kvinner. De ugifte får like mange barn som før, noe som bl. a. kan ha sammenheng med det økende omfanget av at ugifte lever sammen.

Ekteskaperfaring

Ugifte gifter seg, ekteskap oppløses ved skilsmisse eller død, og tidligere gifte gifter seg på ny. Det situasjonsbildet vi gav i avsnittet foran, gir derfor bare deler av «sannheten» om samlivserfaringene til befolkningen i Norge i dag.

De store fødselskullene fra årene like etter siste krig, og en nedgang i gjennomsnittlig giftermålsalder, førte til at det ble inngått mange ekteskap i annen halvdel av 1960-årene. Etter 1971 har så tallet begynt å synke igjen. Mens det i perioden 1966—1970 gjennomsnittlig ble inngått 29 000 ekteskap pr. år, var tallet i 1978 kommet ned i 23 700. (Vedleggstabell 4.12.) Samtidig med at færre ekteskap ble inngått, har skilsmisser oppløst stadig flere av de bestående ekteskap.

Men storparten av ekteskapsoppløsningene, vel 18 000 av nærmere 24 300 i 1978, skyldes at den ene ektefellen dør. Skilsmisser spiller derfor en underordnet rolle når alle aldersgrupper ses under ett. Derimot er skilsmisser den klart dominerende årsaken til oppløsning av ekteskapet for personer under 50 år, og særlig for dem under 40 år.

Resultatet av færre ekteskapsinngåelser og flere oppløsninger både ved død og skilsmisse er at mens tallet på bestående ekteskap økte med om lag 9 400 årlig i 1966—1970, gikk tallet ned med 500 i løpet av 1978.

Selv om tallet på inngåtte ekteskap har gått ned hvert år etter 1971, kan en ikke uten videre slutte at det vil bli mindre vanlig å inngå ekteskap. Prosentdelen som aldri har vært gift har riktignok økt merkbar både for menn og kvinner i de yngre aldersklassene. Fra utgangen av 1970 til utgangen av 1978 økte prosenten ugifte blant 20-årige menn fra 91 til 95, og for kvinner fra 70 til 79. En tilsvarende økning av ugifte har vi for aldersklassene 25 og 30 år. (Vedleggstabell 4.13.) Men det er ennå for tidlig å si om dette også betyr at en større andel kommer til å leve hele sitt liv uten å inngå ekteskap.

Tall for hvert enkelt kalenderår siden 1971 viser en klar og uavbrutt nedgang i ekteskapsinngåelser for alle aldersgrupper under 45 år, med et visst unntak de aller siste årene for kvinner over 30 år og menn over 35 år.

Utviklingen i kvinners yrkesdeltaking de siste 5—10 årene har kanskje ført med seg en viss utsettelse av giftermålene. Det synes også å foregå en viss overgang til et annet samlivsmønster, der personer av ulikt kjønn bor sammen under ekteskapslignende forhold ute å være gift.

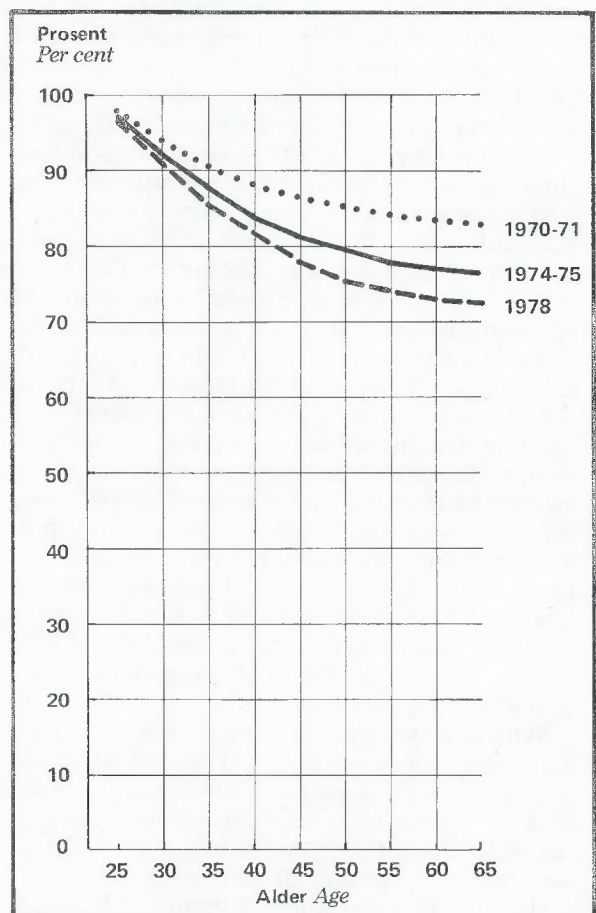
Folk gifter seg ved høyere alder nå enn for 10 år siden. Et inntrykk av denne utviklingen i brudefolkenes gjennomsnittsalder får vi ved å beregne tall for første gangs vigsel på en måte som ikke påvirkes av at fødselskullene varierer i størrelse. Det viser seg at gjennomsnittlig giftermålsalder var lavest omkring 1970, for begge kjønn. Gjennomsnittlig giftermålsalder for ugifte menn gikk ned fra 26,3 år til 25,3 år fra 1960 til 1970, men økte igjen til 26,8 i 1978. For kvinner var nedgangen mindre — fra 23,2 til 22,8 — mellom 1960 og 1970, men økte betydelig til 24,3 år i 1978. (Vedleggstabell 4.14.)

Det er vanlig i dag at skilte personer gifter seg igjen. Særlig gjelder det for de som skiller seg i alderen 26—28 år, hvor opp til 80—90 prosent vil gifte seg på ny. For skilte i høyere aldersgrupper er tallet lavere, ved 35-årsalderen er det omtrent 50 prosent. Menn går noe oftere enn kvinner inn i et nytt ekteskap etter en skilsmisse. Forskjellene er imidlertid ikke store, og samliv uten vigsel er heller ikke her tatt med.

De høye gjengifteprosentene for skilte har også ført til at de skilte nå utgjør om lag 10 prosent av alle som gifter seg hvert år.

Tallet på skilsmisser har økt sterkt i 60- og 70-årene. Fra et nivå på 2 500 skilsmisser pr. år fram mot 1965 vokste tallet til vel 3 400 i 1970, til nærmere 5 600 i 1975 og det nådde over 6 200 i 1978.

Figur 4.3. Beregnet andel fortsatt gifte menn i første ekteskap. Hele landet. 1970—71, 1974—75 og 1978. Prosent *Estimated proportions of men still in their first marriage. The whole country. 1970—71, 1974—75 and 1978. Per cent*

Økningen av skilsmisser har imidlertid gått stadig langsommere de siste årene. Fra 1977 til 1978 gikk tallet på separasjoner litt ned, for første gang siden 1961. En medvirkende årsak til denne tendensen er at det på grunn av stadig færre vigslar er blitt noe færre bestående ekteskap som kan oppløses.

Hvor vanlig det er å skille seg, kan illustreres ved å beregne hvor stor del av de som gifter seg som fortsatt lever i samme ekteskap ved en bestemt alder, f. eks. ved fylte 65 år. Vi tar da utgangspunkt i et tenkt kull av gifte personer og lar dem «følge» det skilsmissemønster som gjelder i en bestemt tidsperiode. (Metoden bygger på visse forenklinger, blant annet at dødsfall ikke forekommer.)

Beregningene viser at under forutsetning av at et kull gjennomlever det skilsmissemønsteret vi hadde i 1978, vil 73 prosent av den delen av kullet som blir gift, fortsatt leve i samme ekteskap ved fylte 65 år. Med utgangspunkt i skilsmissetatistikken for 1970—1971 er prosenten 83. Tallene innebærer at mens skilsmisene i 1970—1971 svarer til at hvert sjette ekteskap vil bli oppløst før eller seinere, peker skilsmissetall for 1978 på at mer enn hvert fjerde ekteskap vil ende med skilsmisse. (Figur 4.3 og vedleggstabell 4.15.)

Skilsmissetallene for 1978 viser at i noe over halvparten av tilfellene inntraff skilsmisser før ektemannen fylte 35 år og i 60 prosent av tilfellene før hustruen ble 35 år.

Risikoen for skilsmisse avhenger både av alderen ved inngåelsen av ekteskapet og av ekteskapets varighet. Sammenligninger av tall for f. eks. gjennomsnittsalder ved skilsmisser har derfor begrenset verdi. Større betydning for skilsmissetallene har derimot ekteskapets varighet. I de seinere år har det vært forholdsvis færre skilsmisser hvor ekteskapet har vart under 3 år. Dette må ses i sammenheng med forholdsvis færre skilsmisser ved dom og at færre gifter seg for å unngå barnefødsler utenfor ekteskap.

Skilsmisserisikoen viser seg å variere med ektefellenes utdanning. Både for menn og kvinner er skilsmisse vanligst for dem som ikke har noen utdanning ut over folkeskole, mindre utbredt for dem som har utdanning på universitets- og høyskolenivå og forekommer langt sjeldnere blant dem med utdanning på gymnasnivå. For perioden 1971—1973 var antall skilsmisser pr. 1 000 ekteskap 8 der mannen ikke hadde utdanning ut over folkeskole, rundt 4 der mannen hadde utdanning på gymnasnivå og 6 der mannen hadde utdanning på universitetsnivå. Størst skilsmissehyppighet hadde imidlertid ekteskap der hustruen hadde utdanning på universitetsnivå, med 10 pr. 1 000 i nevnte periode. Dette må tolkes med forsiktighet. Det er mange forhold som henger sammen med utdanning (inntekt, bosted, yrkesaktivitet o. l.), slik at vi vet ikke hvilke faktorer det egentlig er som gjør seg gjeldende.

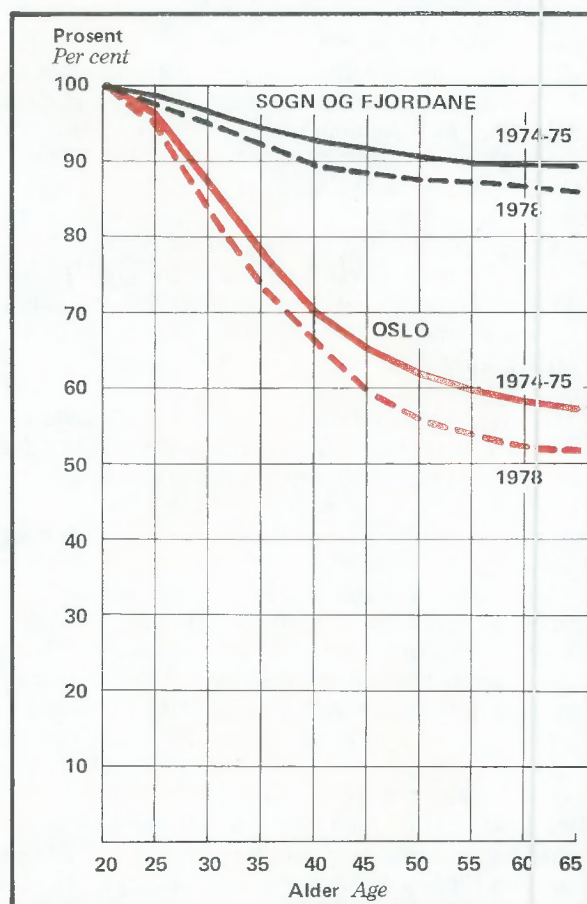
Skilsmissehyppigheten viser til dels store regionale variasjoner. Størst er risikoen for skilsmisse i sentrale strøk av landet, særlig Østlandet og i fylker med store byer. Oslo har uten sammenligning den største forekomsten av skilsmisser. (Figur 4.4.) Tallene for 1978 tilsvarer at nær halvparten av alle ekteskap i Oslo vil ende med skilsmisse. Allerede når

mannen fylte 35 år ville 1 av 5 bestående ekteskap i Oslo være oppløst og før mannen fylte 45 år vel 4 av 10, etter den beregningsmåten som ble nevnt foran. (Figur 4.4.)

Lavest forekomst av skilsmisser hadde Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Rogaland, Oppland og Nord-Trøndelag. Det forventede tallet på skilsmisser i disse fylkene varierte fra 1 av 7 til nærmere 1 av 5 ekteskap.

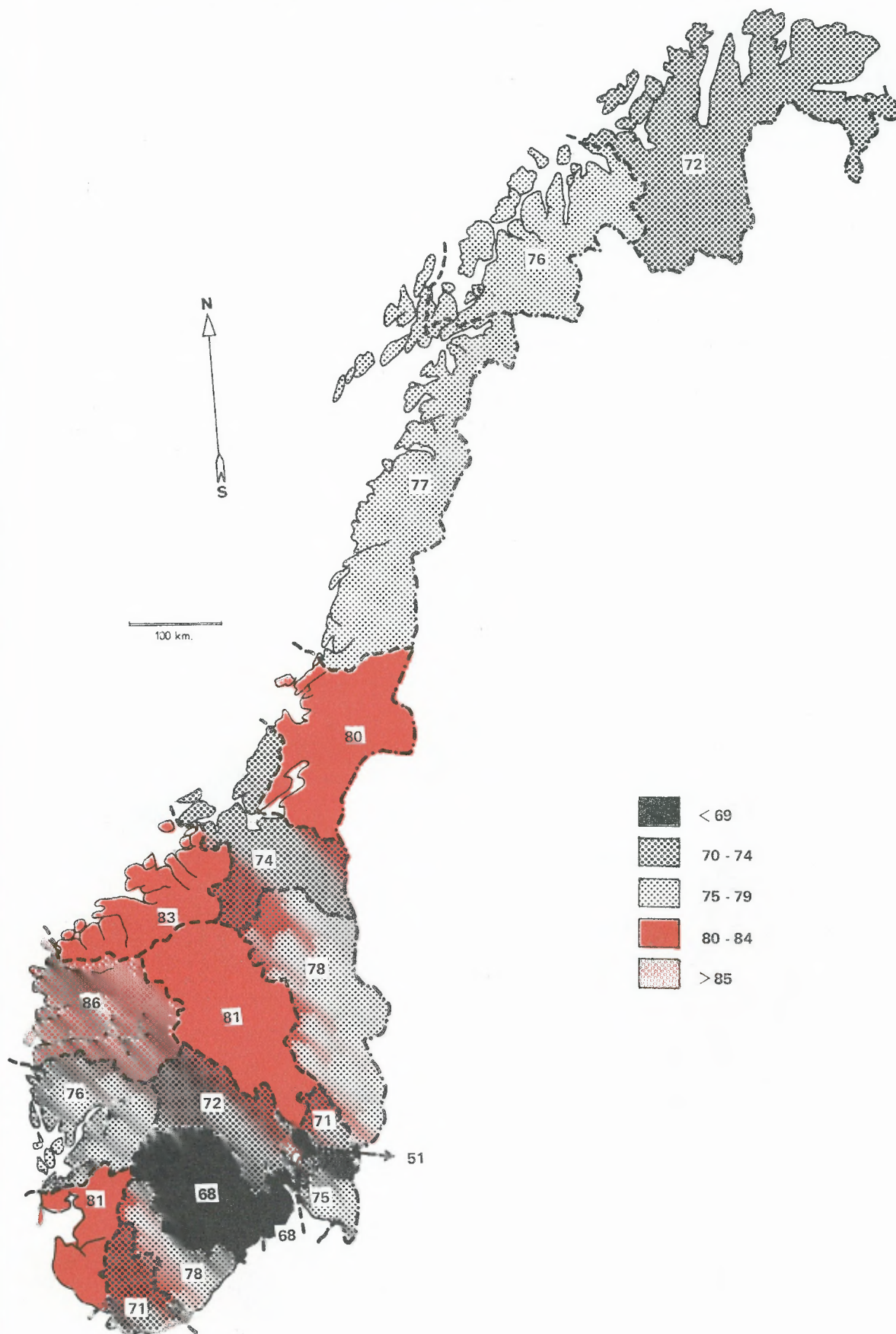
Finnmark, Troms og Nordland hadde en forholdsvis høy skilsmissehyppighet til tross for at disse fylkene i den seinere tid har hatt de laveste giftermålshyppigheter. (Figur 4.5.)

Figur 4.4. Beregnet andel fortsatt gifte menn i første ekteskap. Oslo og Sogn og Fjordane. 1974—75 og 1978. Prosent *Estimated proportions of men still in their first marriage. Oslo and Sogn og Fjordane. 1974—75 and 1978. Per cent.*

Kilde: Upublisert materiale.
Source: Unpublished material.

Figur 4.5. Beregnet andel fortsatt gifte menn i første ekteskap ved fylte 65 år. Fylke. 1978 *Estimated proportions of men still in their first marriage at 65 years age. County. 1978*

Av de ekteskap som ble oppløst ved skilsmisse i 1978 hadde 20 prosent vart i mindre enn 5 år og 30 prosent mellom 5 og 10 år. Med varighet menes her tidsrommet mellom vigselssdag og den dato skilsmissen formelt var i orden.

I de fleste tilfeller vil samlivet — og i praksis også ekteskapet — være opphørt 1—2 år før den tid, og partene kan være langt på vei inn i nye samliv, evt. også nye ekteskap. På den annen side startet samlivet i mange tilfeller en tid før vigselen, slik at registrert varighet av ekteskapet likevel kan være et noenlunde brukbart mål for samlivets varighet.

De ekteparene som ble skilt i 1978 var foreldre til i alt 9 700 barn. I 30 prosent av ekteskapene var det ett barn, 30 prosent hadde to barn, 19 prosent hadde 3 barn eller flere, mens vel 21 prosent var barnløse. Tallet på forsørgede barn under 18 år i de oppløste ekteskapene var 7 500. Beregninger tyder på at

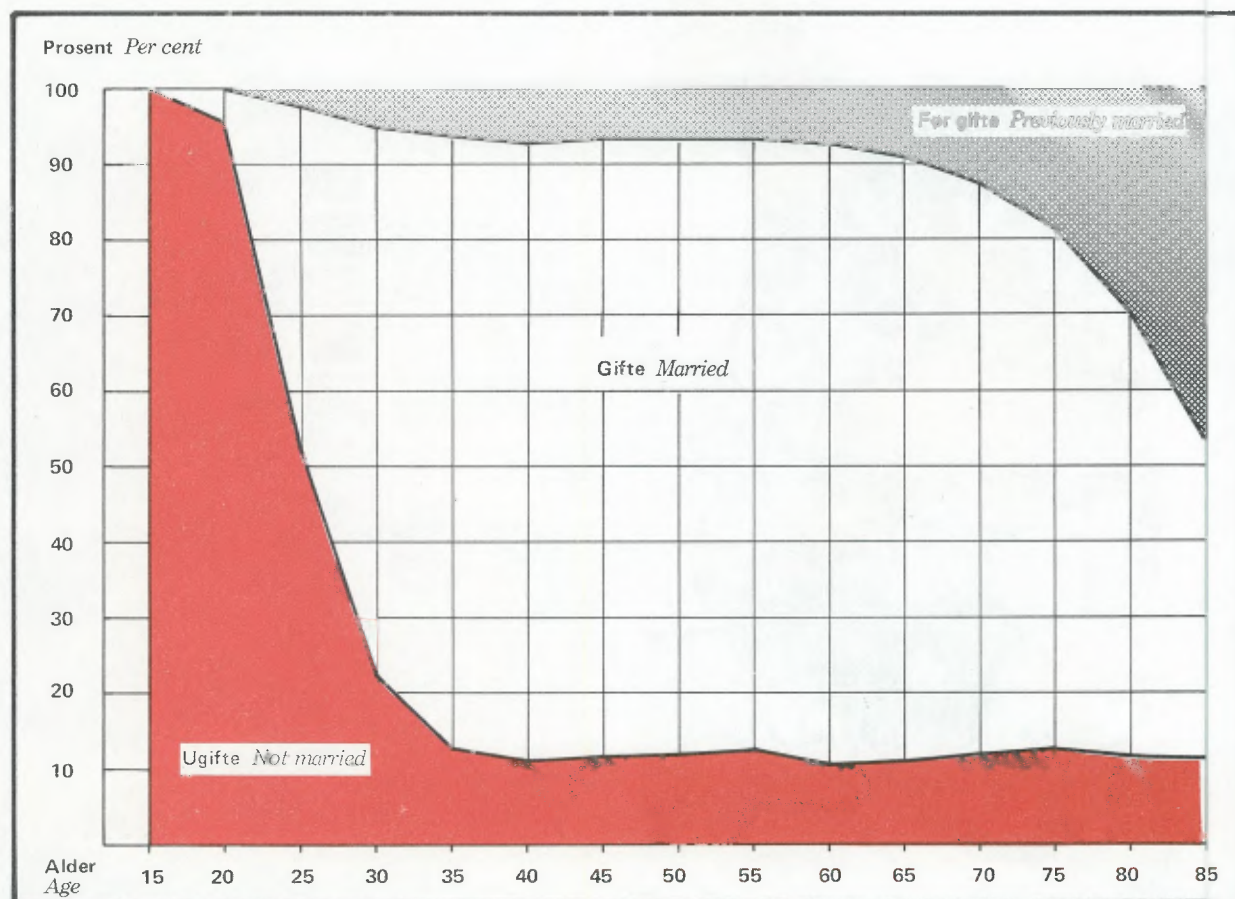
rundt 20 prosent av barna, før de fyller 20 år, vil oppleve at deres foreldre skiller seg.

Kvinnene har en annen fordeling enn mennene på ekteskapelig status. (Figurene 4.6. og 4.7.) Dette skyldes flere forhold; bl. a.:

- 1) Det fødes alltid om lag 6 prosent flere gutter enn jenter.
- 2) Menn har høyere dødelighet enn kvinner, tilsvarende 3—6 år kortere levetid i vårt århundre.
- 3) Menn er i gjennomsnitt 2—3 år eldre enn sin partner ved ekteskapsinngåelse.

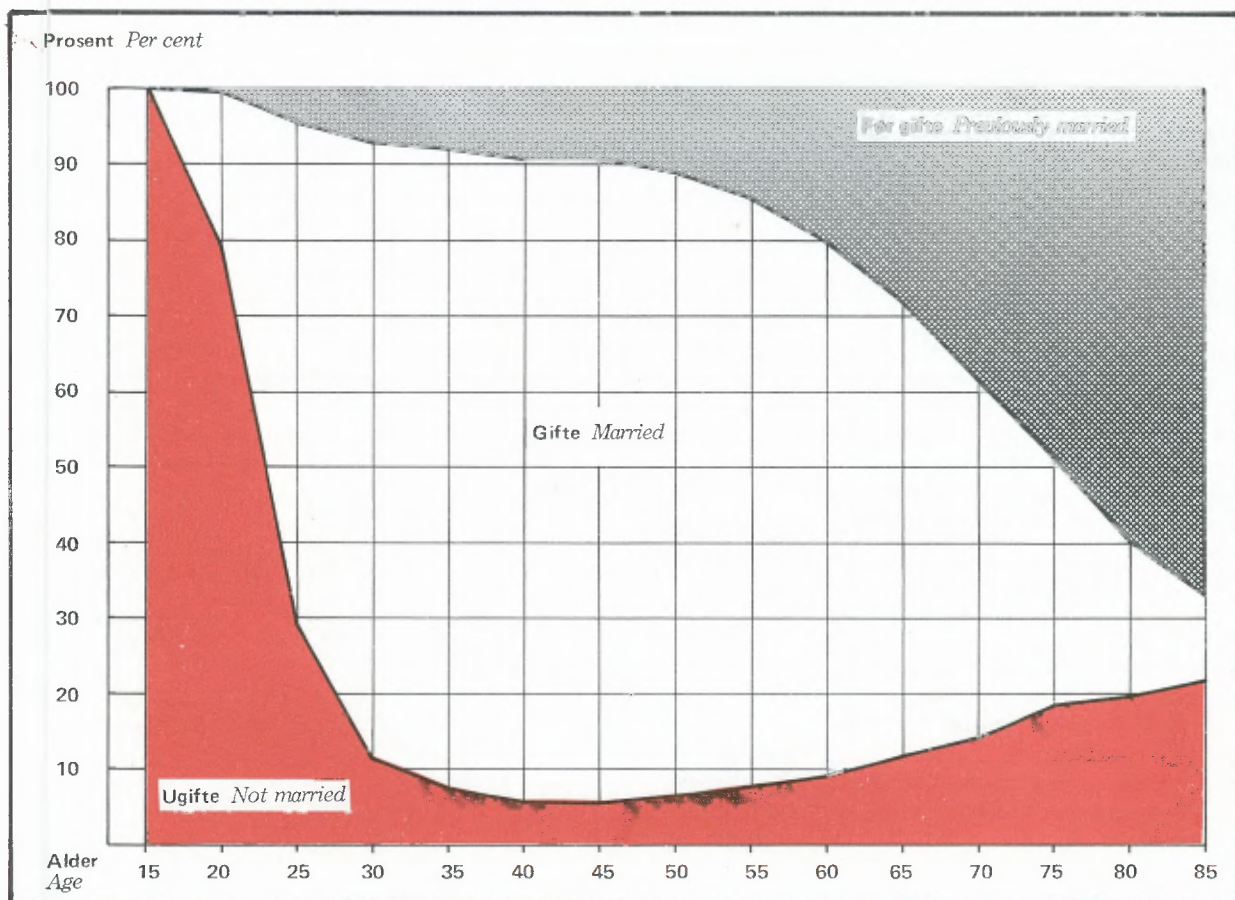
Resultatet av 1) og 2) blir et ikke ubetydelig mannsoverskott i alderen under 50 år ved utgangen av 1978, i alt 67 000, og et kvinneoverskott for alde-

Figur 4.6. Folkemengden etter alder og ekteskapelig status. Menn. 1978 *Population by age and marital status. Males. 1978*

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1978.
Source: NOS Population by Age and Marital Status 31 December 1978.

Figur 4.7. Folkemengden etter alder og ekteskapelig status. Kvinner. 1978 *Population by age and marital status. Females. 1978*

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1978.
Source: NOS Population by Age and Marital Status 31 December 1978.

ren over 50 år på 100 000. Det vil derfor være flere ugifte menn enn kvinner i befolkningen under 50 år. På grunn av 2) og 3) er det etter hvert blitt mange flere enker enn enkemenn, henholdsvis 198 000 og 52 000 ved utgangen av 1978. Mens tallet på enkemenn har holdt seg praktisk talt uendret siden 1930, er det blitt 80 prosent flere enker i samme tidsrom. Dette skyldes hovedsakelig den ugunstige dødelighetsutviklingen for menn de siste par tiårene.

På grunn av den økende skilsmissehyppigheten finnes det etter 1976 flere separerte og skilte menn enn enkemenn. Kvinnenes lavere dødelighet og lavere giftermålsalder (og følgelig lavere skilsmissealder) har medført 12 000 flere skilte kvinner enn skilte menn. Gruppen av separerte og skilte er større

enn gruppen enker/enkemenn for aldre under 60 år for menn og under 50 år for kvinner.

Dersom den seinere tids skilsmissehyppighet varer ved, vil det stadig bli forholdsvis flere separerte og skilte i hver enkelt aldersgruppe. Mens 5,6 prosent av alle kvinner i alderen 35—39 år var enten skilt eller separert ved utgangen av 1975, var tilsvarende prosent 3 år seinere 7,5. At prosenten ikke er blitt enda større, skyldes et ikke ubetydelig omfang av gjengifte i disse og lavere aldre.

Dødelighetsforskjellene mellom menn og kvinner og den lavere giftermålsalderen for kvinner medfører at kvinner stort sett må regne med å bli enslige tidligere og i langt større omfang enn menn. Ved

utgangen av 1978 levde 58 prosent av alle 80-årige menn i ekteskap, men bare 20 prosent av kvinnene. En kvinne som i slutten av 1970-årene giftet seg med en 2—3 år eldre mann må regne med å være enke i om lag 8 år idet hun ved vigselen kan vente å leve 5—6 år lengre enn mannen. Blant eldre mennesker ville det utvilsomt bli færrest enslige hvis kvinnene giftet seg med 5—6 år yngre menn. Dessuten ville de enslige bli mer likt fordelt på menn og kvinner.

Kontakt mellom familiemedlemmer

I dette avsnittet vil vi gi et bilde av omfanget av kontakt mellom voksne familiemedlemmer, dvs. mellom foreldre, søsken og voksne barn. Med «kontakt» vil vi her stort sett forstå fysisk nærhet og kommunikasjon i en eller annen form, altså et meget vidt begrep som kan omfatte svært mange og ulike samhandlinger. Kontakt kan f. eks. være fortrolig samtale eller å delta i familiebegivenheter som 50-årsdag eller konfirmasjon. Det kan være å komme på besøk etter lengre fravær eller å stikke innom for å slå av en hverdagslig prat. Kontakten kan være et middel for andre mål, f. eks. å be om å få låne et redskap, eller den kan være et mål i seg selv, tilfredsstillelse av et kontaktbehov. Noen av de kontaktene vi skriver om her vil være konfliktfylte, og andre vil være mer harmoniske.

På tross av vårt begrep rommer kontakter som er svært forskjellige, regner vi med at tallene gir et bilde av den betydningen familiemedlemmene har for vår sosiale forankring. Vi tar kontakt som tegn på en viss grad av «fellesskap» og «nærhet» personene imellom.

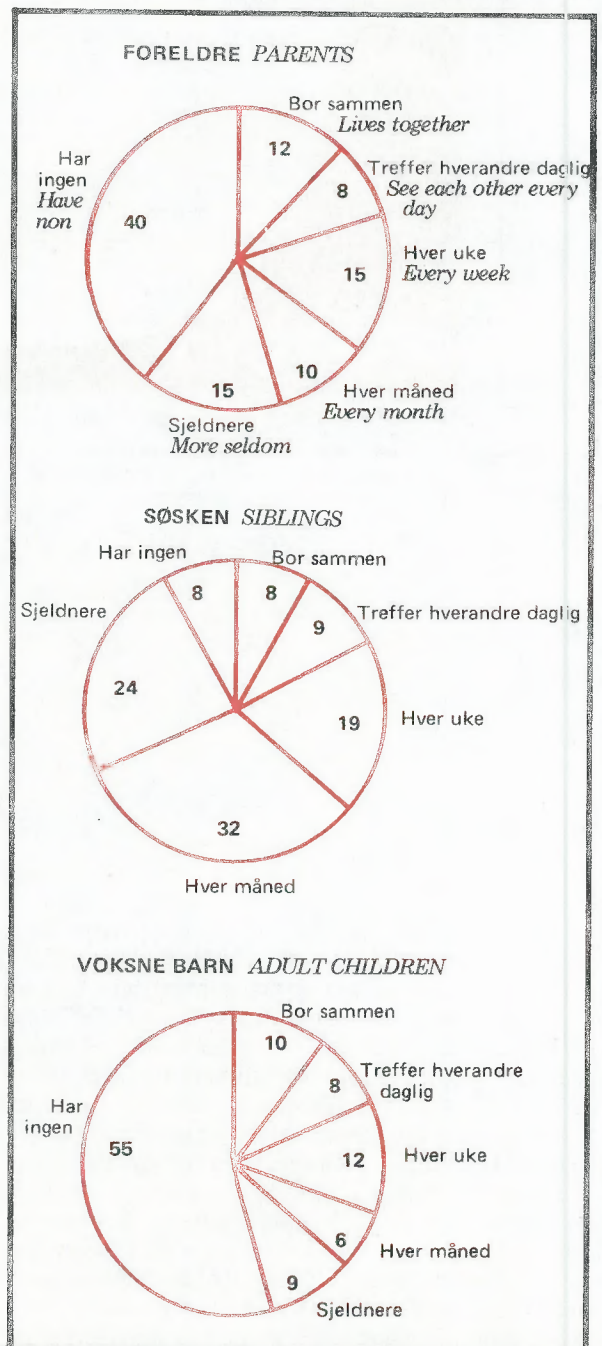
Tallene for kontakt mellom foreldre, voksne barn og søsken gjelder personer i alderen 17—79 år og er fra Levekårsundersøkelsen i 1973. For enkelte var noen typer av kontakter uaktuelle. Omtrent 40 prosent av personene hadde ingen av sine foreldre i live, 8 prosent var uten noen søsken, og hele 55 prosent hadde ingen barn over 16 år (mange av disse hadde imidlertid yngre barn).

De som bodde sammen med eller hadde daglig besøkskontakt med foreldre utgjorde 20 prosent. (Figur 4.8.) 17 prosent bodde sammen med eller hadde daglig kontakt med søsken og 18 prosent bodde sammen med eller hadde daglig kontakt med voksne barn.

Søskenkontakt skiller seg fra de to andre «kontaktretningene» ved at andelen med sjeldne besøkskontakter — hver måned og sjeldnere — var langt større. Når vi holder uaktuelt-gruppene utenfor og beregner prosenttall for bare de som har foreldre/søsken/voksne barn, så viser det seg at den høyeste andelen av «bor sammen» og «treffes daglig» gjaldt voksne barn, med 40 prosent. Den tilsvarende andel for kontakt med foreldre var på omtrent 33 prosent og for søskenkontakt var den 21 prosent. Andelen som møtes sjeldnere enn hver måned fikk den omvendte «rangering». For kontakt med søsken

gjaldt dette 37 prosent, for foreldrekontakt 25 prosent og for kontakt med voksne barn omtrent 19 prosent.

Figur 4.8. Hyppighet av samvær med foreldre, søsken og voksne barn. Prosent Frequency of visiting with parents, siblings and adult children. Per cent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: Level of Living Survey 1973.

Det er også viktig å se på kontakten mellom de ulike familiemedlemmene. Som en kan vente var det relativt få — omtrent 1,5 prosent — som bodde sammen med eller daglig møtte både sine foreldre og egne voksne barn, og bare tredjeparten av disse hadde like ofte kontakt med søsken i tillegg. På den annen side var det 16 prosent hvor kontakt med foreldre, barn eller søsken var uaktuelt eller sjeldnere enn hver måned. Dette vil igjen si at 84 prosent traff en eller flere av sine nærmeste minst en gang pr. måned, 69 prosent traff en eller flere ukentlig eller oftere og 43 prosent bodde sammen med eller møtte noen av dem daglig.

Vi skal så peke på noen trekk ved kontaktene til ulike grupper inndelt etter kjønn, bosted og alder.

Det var i det store og hele ingen betydelige forskjeller mellom kvinner og menn. Når det gjelder kontakt med voksne barn var andelen praktisk talt like. Foreldre- og søskenkontakten lå også nokså likt, med unntak av hyppigheter for «bor sammen» og «treffes daglig», her hadde kvinnene til sammen litt lavere andel. Forskjellen var på 4 prosentpoeng for kontakt med foreldre og på 6 prosentpoeng for kontakt med søsken. Det er rimelig å anta at dette henger sammen med at kvinner gjennomgående gifter seg og flytter hjemmefra noe tidligere enn menn. Det er jo hovedsakelig de yngre som bor sammen med foreldre og søsken, slik at lavere flyttealder for kvinner vil gi et utslag i tallene her.

Kontakten med familiemedlemmer varierer noe i de ulike bostedsstrøk. Som «jevnlig» kontakt har vi valgt en gang pr. måned eller oftere.

Forskjellene mellom tettbygde og spredtbygde strøk var gjennomgående små. Oslo skiller seg noe fra de andre større byene med over 50 000 innbyggere ved at litt færre hadde jevnlig kontakt med foreldre og med søsken, forskjellene er henholdsvis 6 og 10 prosentpoeng. (Figur 4.9.) De som traff foreldre, søsken og voksne barn daglig — uten å bo sammen — utgjorde også en mindre andel i de større byene enn på landsbygda. (Vedleggstabell 4.17.)

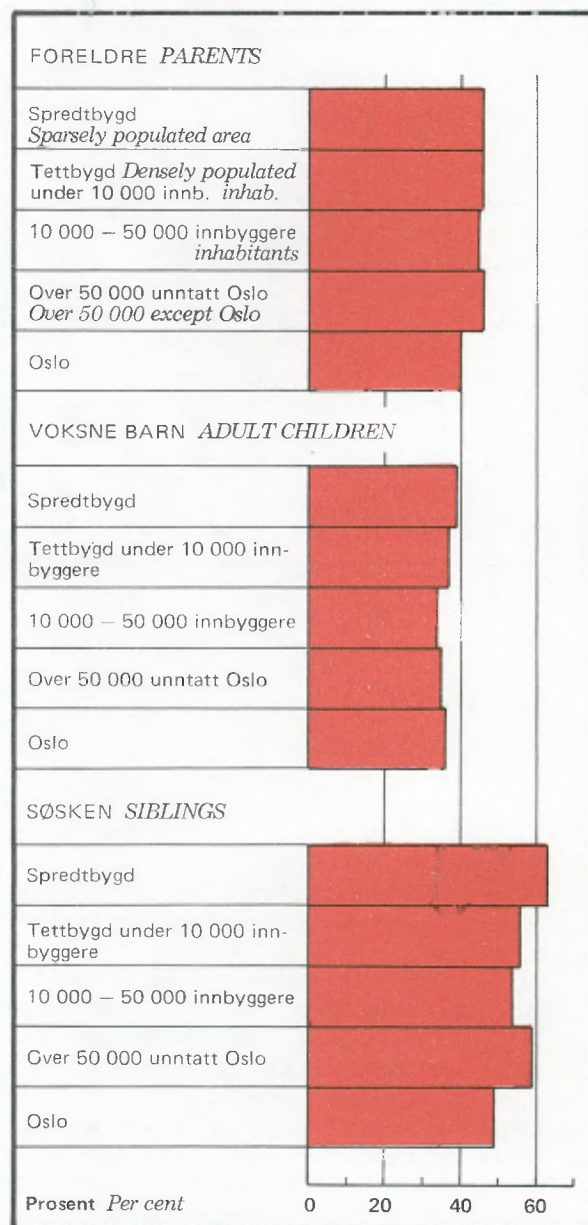
De største ulikhetene i kontakthypigheter viser seg når vi sammenligner aldersgruppene med hverandre. (Figur 4.10.) Når vi skal forklare disse forskjellene, er det nyttig å skille mellom «bor sammen» og «uaktuelt» på den ene side, og besøkshypigheter som «ukentlig», «månedlig» osv. på den andre. Andelen i den første gruppen varierer sterkt fra en aldersgruppe til en annen av enkle og «naturlige» årsaker som at barn flytter fra hjemmet når de blir voksne, og at foreldre faller fra når de blir gamle. Besøkshypighetene varierer også noe med alder.

I tabell 4.17 i vedlegget er kontakthypigheten for aldersgrupper gruppert på to måter: Den ene måten tar alle med, både de som «bor sammen», «besøker» og de som ikke «har noen». Endringene i kontakt som skyldes «den naturlige livssyklus» kommer tydelig fram her. Den andre måten tar med bare de som har mulighet for besøkskontakt, altså de som har de respektive familiemedlemmene uten å bo sammen med dem.

Disse tallene egner seg bedre til å belyse forskjeller som skyldes andre årsaker. Regnet på denne måten var det små forskjeller mellom de tre aldersgruppene

fra 15 til 64 år når det gjaldt foreldrekontakt, i alle aldersgrupper var det omtrent 70 prosent som jevnlig besøkte sine foreldre. (Figur 4.10.) I den yngste gruppen var det relativt færre som så sine foreldre daglig, 11 prosent mot 17 prosent i de to eldre. Kontakten med voksne barn synes å øke litt når vi går fra de middelaldrende til de aller eldste. Sjeldnere enn hver måned-andelen avtar noe — fra omtrent 25 til 15 prosent, og andelen som har daglig kontakt øker fra 23 til 29 prosent.

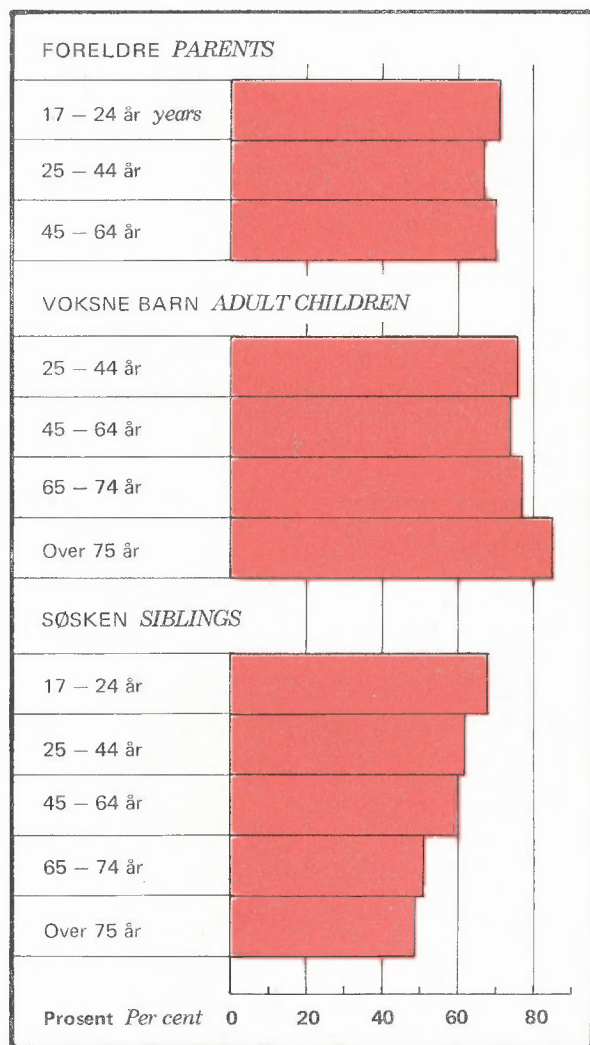
Figur 4.9. Personer som har jevnlig samvær med foreldre, søsken og voksne barn, etter bosted. Prosent *Persons seeing their parents, siblings and adult children regularly, by type of community. Per cent*

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: Level of Living Survey 1973.

Figur 4.10. Personer som har jevnlig samvær med foreldre, søsken og voksne barn, etter alder. Prosent *Persons seeing their parents, siblings and adult children regularly, by age. Per cent*

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: Level of Living Survey 1973.

Vi finner altså ingen tendens til at kontakten mellom foreldre og barn avtar når foreldrene nærmer seg høy alder.

Dette synes imidlertid å være tilfellet for kontakt mellom søsken. Andelen som traff noen søsken sjeldnere enn hver måned var større blant de som er over 65 år enn ellers. De helt unge — 17–24 år — hadde en litt større andel med daglig kontakt. De to mellomgruppene, 25–44 år og 45–64 år ligger svært likt. Her hadde 10–12 prosent daglig kontakt og 38–40 prosent hadde kontakt sjeldnere enn hver måned.

Det er mange forhold som må trekkes inn når vi vil forklare forskjellene i besøkhypphetene mellom aldersgruppene. Reiseavstander til foreldre, søsken og voksne barn kan f. eks. være forskjellige for folk i ulike aldre.

Muligheten til å reise vil avhenge av fritid, økonomi, helse o. l., som også varierer med alder.

Disse forholdene kan vi bare nevne, vi har ingen mulighet til å si noe mer presist om hvor nøye de enkelte faktorene påvirker folks kontakter.

Mangel på direkte samvær vil i noen grad kunne oppveies av andre kontaktformer. I levekårsundersøkelsen ble de som svarte at de hadde besøk månedlig eller sjeldnere, også spurt om de hadde brev- og telefonkontakt med de samme familiemedlemmene. De fleste svarte bekreftende på dette, og gruppen med sjelden kontakt gjorde det i større grad enn de som traff sine nærmeste månedlig.

Vi har i dette avsnittet valgt å se på kontakten mellom familiemedlemmer i hovedsak som et velferdsgode, dvs. at vi ser kontaktene som et uttrykk for tilknytning, samhörighet og fellesskap. Vi vil tro at samværet i det store og hele kommer i stand for samværets egen skyld og som følge av partenes ønsker. Men kontaktene kan selvsagt også ha negative sider eller bety en belastning. F. eks. kan en svært hyppig kontakt med foreldre i høy alder bety omsorgsansvar, som ofte kan være byrdefullt. I levekårsundersøkelsen ble det spurt om det hadde vært «alvorlige motsetninger eller stadige gnisninger» i den nærmeste familien det siste året. Omtrent 5 prosent svarte ja på dette. Tallet sier noe om omfanget av åpen konflikt — i den grad det er pålitelig. Andre uttrykk for konflikt i familien er oppløste ekteskap, som det ble gitt tall for i første delen av kapitlet. Men alle motsetninger kommer selvfølgelig ikke til uttrykk i slike tall. Med hyppig og nær kontakt følger det også gjerne kontroll og «overvåking» som til tider kan være en belastning. Kontakt kan til og med være uønsket, men likevel bestå over tid. Å godta den kan være et mindre orde enn å ta et brudd med åpen konflikt. Slike negative sider vet vi lite om, og vi har ikke grunnlag å vurdere hvilket omfang de har.

Samvær mellom foreldre og små barn

Det er vanskelig å finne rimelige tallmessige uttrykk for kontakten mellom personer i samme husholdning, ikke minst når det gjelder foreldres samvær med mindreårige barn. Å bo sammen medfører ikke uten videre at mengden og kvaliteten av samværet er tilfredsstillende. Foreldre kan ha så mye arbeid at det blir lite tid til overs for barna, og deres eget behov for avkobling kan gå ut over innholdet i det samvær som fritiden gir plass for. Å skille arbeid og fritid kan være nyttig når vi beskriver de voksnes sosiale samvær. Vi omgås hverandre og får våre

sosiale behov dekket hovedsakelig i fritiden. For barn kan vi ikke uten videre tenke på samme måte. Å hjelpe barn med lekser eller med påkledning, eller å la barn «delta» i voksnes aktiviteter kan være like verdifullt for barna som at de voksne leker med dem. Å gi barn mye ren fritid ved å overlate dem til seg selv eller til bare å være sammen med jevnaldrende, kan være en dårlig løsning sett fra barnas synspunkt.

Vi har ingen tall for typer av samvær som spesielt godt uttrykker barns levekår. Når familiemedlemmer er samlet i hjemmet, vil flere typer aktiviteter ofte foregå på samme tid, så som radiolytting, husarbeid, samtale osv. Noen slike innebærer samhandling mellom personene, andre ikke, og det er problematisk å skille dem fra hverandre når vi f. eks. vil måle hvor mye tid som går med til hver aktivitet.

Noen tall fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—1972 belyser omsorg for barn. Omsorgsaktivitetene blir her delt i 5 typer: Stell og hjelp til barn, hjelp til lekselesing og annet arbeid, lek med barn, samtaler med barn og høytlesing, og annet sosialt samvær med barn. De tidene som ble målt regner bare med den udelte oppmerksomhet over en lengre periode (minst 8 minutter) som barna fikk, dvs. sammenhengende omsorgsaktiviteter som ikke foregikk samtidig med andre gjøremål. Mye samhandling ble rimeligvis ikke registrert på denne måten, f. eks. kortvarige handlinger som å svare på spørsmål, å hjelpe barnet med å ta på yttertøyet, og felles aktiviteter som måltider o. l. Målt på denne måten brukte gifte mødre i gjennomsnitt 1,1 time pr. dag (i gjennomsnitt for alle ukedager) og gifte fedre 0,3 timer til omsorg for barn. (Vedleggstabell 4.18.) Både fedre og mødre brukte omtrent 3 ganger så mye tid når det yngste barnet var under 2 år som når det var 7 år eller mer. Kvinner brukte fra 3 til 4 ganger så mye tid til omsorg som menn uansett alderen på det yngste barnet. Den tilsynelatende sterke nedgangen i tid brukt til omsorg etter hvert som barna blir eldre, er nok noe påvirket av målemetoden. Yngre barn krever kanskje mer av udelte oppmerksomhet i lengre perioder enn eldre barn, som får oppmerksomhet mens foreldre holder på med andre gjøremål.

Samme målemetode ligger til grunn for tallene for hvor mange foreldre som i løpet av en tilfeldig valgt dag utførte forskjellige omsorgsaktiviteter. Av de som hadde barn under 7 år hadde 96 prosent av mødrene og 53 prosent av fedrene ytt en eller annen form for omsorg. Tilsvarende tall for foreldrene til større barn var henholdsvis 48 og 21 prosent. Den eneste aktiviteten hvor fedre deltok like mye som mødre, var lek med barn. (Vedleggstabell 4.19.)

Samvær i fritiden

En måte vi kan studere sosiale nettverk på er å måle hvor mye tid folk bruker til sosiale aktiviteter når de har fri, dvs. når de ikke er opptatt med «nødvendige» gjøremål som lønnet arbeid, husarbeid, måltider, innkjøp, søvn o. l. Typiske sosiale

fritidsaktiviteter er besøk, dans, selskap og andre sammenkomster, samtaler (utenom arbeidet) og lignende. Vi skal her gi noen tall fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 om dette.

Mange viktige fritidsaktiviteter er her holdt utenfor, så som idrett og friluftsliv, underholdning (kino, restaurantbesøk o. l.), deltaking i organisasjons- og kulturliv m. m. Slike er riktignok ofte sosiale og kollektive i høy grad, men hovedformålet er som regel ikke bare samværet som sådant, dette er side- eller underordnet andre bestemte mål. (Se avsnittet om deltaking i kollektive aktiviteter.)

Sosialt samvær er den fritidsaktivitet som opptar mest tid både på hverdager og i helgene. Gjennomsnittet for alle personer var 1,6 timer av i alt 4,3 timer fritid på hverdager, og 3,1 timer av i alt 7,9 timer på søndager. (Vedleggstabell 4.20.) Nærmere 50 prosent av alle hadde vært på eller fått besøk i løpet av en gjennomsnittsdag. Besøkshyppigheten var høyere for kvinner enn for menn, men en må være oppmerksom på at sosialt samvær på arbeidsplassen er holdt utenfor. Besøk var noe sjeldnere på hverdager enn i helgene (dvs. lørdager og søndager), men selv på hverdager hadde en tredel av mennene og halvparten av kvinnene hatt eller vært på besøk. (Vedleggstabell 4.21.) Besøk ble oftest registrert hos ikke-yrkesaktive kvinner og kvinner under 25 år. Besøkshyppigheten var lavest for eldre menn, for kvinner spilte alder mindre rolle. I store byer var besøk mindre hyppig enn ellers i landet, men forskjellene var små. Gjennomsnittlig tid brukt til besøk var i overkant av to timer.

Kontakt med venner og naboer

Sosial kontakt kan være mer eller mindre «overfladisk». Vi har som regel bekjente som vi møter tilfeldig og har hilse- og pratkontakt med, vi har venner som vi liker og er fortrolige med, og vi har gjerne en omgangskrets av personer som vi tar et visst initiativ til å møte, og hvor både venner og venners venner er med.

I en intervjuundersøkelse i 1973 ble «kontaktene» belyst ved spørsmålet om «har De noen gode venner her på stedet?» (utenom familien). Et problem her er at den som svarer må tolke uttrykket «gode venner», og vi er ikke sikre på at alle gjør dette på samme måte. Ordet «venn» faller ikke like naturlig å bruke for alle, trolig er det vanligere i yngre og bymessige miljøer enn f. eks. blant eldre folk på landsbygda. Det kan være at personer som står sentralt i en stor vennekrets vil tolke det annerledes enn de som har en usikker og løsere tilknytning.

Omtrent 90 prosent av alle voksne i Norge oppgir at de har gode venner på stedet de bor. Det er noe vanligere blant yngre enn eldre å ha venner, og prosentdelen er noe lavere i de større byene enn ellers i landet. Forskjellen mellom menn og kvinner er liten, både totalt sett og innenfor de ulike alders- og bostedsgruppene. (Tabell 4.1 og vedleggstabell 4.16.)

Tabell 4.1. Personer som har gode venner på stedet der de bor. 1973 og 1977. Prosent
Persons having good friends in the place where they live. 1973 and 1977. Per cent

	1973 ¹	1977 ²
Alle <i>All</i>	87	90
KJØNN <i>SEX</i>		
Menn <i>Males</i>	88	91
Kvinner <i>Females</i>	86	90

¹ Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. ² Kilde: Undersøkelsen Arbeid og helseforhold 1977.

¹ Source: *Level of Living Survey 1973*. ² Source: *The Survey Work and Health Conditions 1977*.

Tallene her forteller ikke noe om hvorvidt de som er uten venner på bostedet har venner andre steder. Resultatet fra en mindre undersøkelse i 1979 om folks levkår tyder imidlertid på en høy grad av «geografisk utjevning». De aller fleste som svarte nei på spørsmålet om venner på stedet oppgav at de hadde gode venner andre steder. Bare omtrent 1 prosent svarte nei på begge spørsmål.

I undersøkelsen «Helseopplysning i Norge» 1979 ble det stilt et spørsmål om samvær med venner uten stedsreferanse. Også her svarte 1 prosent at de ikke hadde noen. 70 prosent traff venner 1 gang pr. uke eller oftere.

Vi kan også skjerpe kravet til vennskap og spørre om fortrolighet, f. eks. «Har De noen som står Dem nær og som De kan snakke med om personlige problemer»? Dette ble også gjort i den sistnevnte undersøkelsen. 57 prosent svarte ja på dette, 49 prosent av mennene og 64 prosent av kvinnene, og 6 prosent visste ikke. (Tabell 4.2.) Svært få oppgav at de hadde mer en 5 nære venner, de fleste hadde en eller to.

Tabell 4.2. Personer som har nære venner, etter kjønn. Prosent *Persons with close friends, by sex. Per cent*

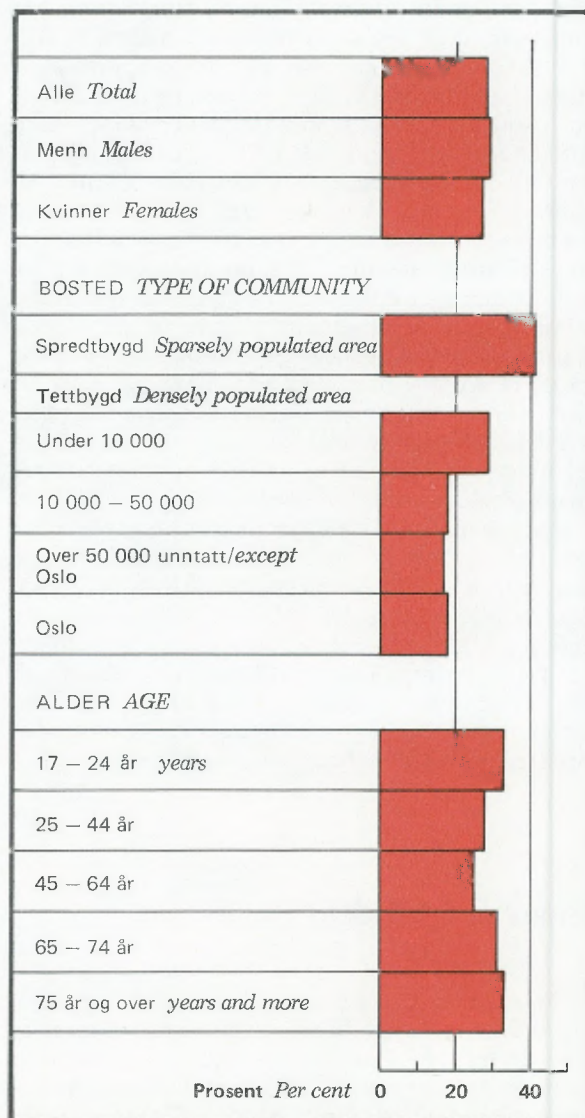
	Alle <i>All</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>
I alt <i>Total</i>	100	100	100
Har ingen <i>Have none</i>	37	43	31
1—2	32	25	39
3—5	20	18	22
6 og over <i>and over</i>	5	6	3
Vet ikke <i>Don't know</i>	6	8	5

Kilde: Undersøkelsen Helseopplysning i Norge 1979.
Source: *The Survey Health Information in Norway 1979*.

Vi bør nok ikke regne med at disse spørsmålene gir et helt godt bilde av vennskap, fortrolighet, isolasjon, kontaktløshet og lignende. Personer som har det vanskelig på disse områdene vil kanskje ikke så lett innrømme dette i en intervju situasjon.

Når vi vil gi tall for naboskapsforhold, møter vi problemer både med å velge hvilken type kontakt som skal med, og med å avgrense naboer fra ikke-naboer. I Levekårsundersøkelsen 1973 ble det stilt spørsmål om en har mye «omgang med naboer». Her er kanskje «omgang» ofte lettere å tolke entydig

Figur 4.11. Daglig omgang med naboer, etter kjønn, alder og bosted. Prosent *Daily contact with neighbours, by sex, age and type of community. Per cent*

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: *Level of Living Survey 1973*.

enn «naboer» for den som skal svare. Noen steder vil nabolaget ha naturlige grenser, men i byer f. eks. må det nok avgrenses vilkårlig.

Ser vi på den voksne befolkningen under ett, var det 28 prosent som hadde daglig omgang med naboer. (Figur 4.11.) Hvis vi også tar med de som oppgav at de hadde «noe mindre enn daglig» omgang er tallet 65 prosent. 13 prosent hadde ingen omgang med folk i nabolaget.

De ulike aldersgruppene hadde noe forskjellige kontaktmønstre. Yngre og eldre personer hadde mer daglig omgang og middelaldrende oftere «noe mindre». Blant de yngste var andelen med «ingen omgang» noe større. Tallene viser ingen forskjell i menns og kvinners nabokontakt.

Nabokontakt er generelt sjeldnere i tettbygde strøk enn på landsbygda. Det synes å være større forskjell mellom de helt spredtbygde strøk og byer med fra 10 000—50 000 innbyggere enn det er mellom byer av denne størrelsen og de største, som f. eks. Oslo.

Stabilitet i bomiljøet er en sentral forutsetning for nabokontakt. Flytting inn og ut av nabolag kan fortelle oss om hvordan det står til med denne forutsetningen for sosialt fellesskap i Norge i dag. Hvert år flytter rundt 170 000 mennesker for å bosette seg i en annen kommune. Skifte av bosted innenfor kommunegrensene har om lag samme omfang. I en undersøkelse om flytting for året 1978 får vi blant annet vite at bare rundt halvparten av den voksne befolkningen bor i den kommunen de vokste opp i.

Vi kan også si noe om forholdet mellom nabolag, vennskap og omgang ved å se på disse forholdene i sammenheng. Å omgås naboer betyr ikke at disse må regnes som venner, og å ha gode venner på stedet betyr ikke at disse må bo i nabolaget (unntatt på helt små steder). Men de som har ingen eller nesten ingen omgang med naboene, har rimeligvis heller ingen venner blant disse. De som ofte omgås naboer uten å ha noen gode venner på stedet har altså likevel en viss sosial kontakt. Det er en klar sammenheng — totalt sett — mellom det å ha gode venner på stedet og det å omgås naboer. Av de som hadde gode venner var det 70 prosent som også hadde «daglig» eller «noe mindre» omgang med naboene, mens det blant de som var uten gode venner bare var 30 prosent som hadde like mye omgang med naboene. Denne sammenhengen varierer imidlertid i styrke i de ulike bostedsstrøk, den er sterkere på landsbygda enn i de større byene. Dette kan nok for en del komme av at på mange mindre steder er nabolaget og hele stedet langt på vei det samme. Tar vi spesielt for oss kombinasjonen av å ha gode venner på stedet, men nesten ingen eller ingen omgang med naboer, så finner vi at den andelen vokser sterkt når vi går fra spredtbygd strøk til byer med over 50 000 innbyggere, fra 10 til 43 prosent.

Sammenhengen mellom å omgås naboer og å ha gode venner på stedet varierer også noe med alder. Den yngste aldersgruppen er den mest «uavhengige» i så måte: Blant 17—24-åringene var det 36 prosent som hadde gode venner uten å omgås sine naboer. Den tilsvarende andel for de eldre gruppene var omtrent 25 prosent.

Hva forteller så disse kontakthypoteser om forholdet til venner og naboer? Kan vi anta at samværet stort sett er frivillig og at det gir gjensidig utbytte og trivsel, eller må vi regne med at det også har betydelige negative sider, vantrivsel, uønsket sosial kontroll og konflikter? Dette har vi bare sparsomme opplysninger om. Men i levekårsundersøkelsen ble det stilt spørsmål om det «forekommer uoverensstemmelser dere naboer imellom». 93 prosent svarte nesten aldri, 6 prosent «en gang i blant» og 1 prosent «ofte». Direkte konflikter mellom naboer synes altså å være relativt sjeldne.

Hittil i kapitlet har vi stort sett bare omtalt sosiale kontakter (som omgang med, treffer, samvær osv.) uten å gå inn på hva slags innhold kontaktene har, eller hva slags utveksling som finner sted. I det som følger skal vi være noe mer konkrete. Vi kan dele den sosiale samhandlingen i ulike hovedkategorier; En slik type av kontakt kan vi kalle «deltaking i kollektive begivenheter eller aktiviteter» og en annen «utveksling av tjenester». Kollektive aktiviteter kan være mange forskjellige ting, f. eks. spille fotball, gå i 50-årsdag, gå på fest, snakke sammen, delta i organisasjonsliv o. l. Felles for disse er at to eller flere personer yter sine bidrag til helheten samtidig og på en samstemt måte. Utveksling av tjenester spenner også over et vidt felt som f. eks. hjelp til naboer under sykdom, sitte barnevakt, låne redskaper, se etter huset når naboen er bortreist o. l. Slike ytelser er vanligvis ensidige i øyeblikket, men de skaper en forventning om at mottakeren plikter å yte passende gjengjeld når anledningen byr seg.

Samvær i ferier

Vi skal først se på de sosiale sidene ved folks ferieatferd, dvs. hvem de eventuelt besøker, reiser sammen med og overnatter hos. Å «besøke slekt og venner» i ferien er en nokså uspesifisert type kontakt. Å «reise sammen» er en noe klarere kollektiv aktivitet, og å overnatte hos slekt og venner er å motta en konkret tjeneste av en viss økonomisk og praktisk verdi.

Vi antar at folks feriereiser i stor utstrekning er «fritt valgt» atferd, i den forstand at når praktiske og økonomiske muligheter er til stede, så er reisemål og -måte valgt blant flere alternativer. Dette gjør ferieatferden særlig interessant. Vi har tall fra ferieundersøkelser både i 1970, 1974 og 1978.

Fra 1970 til 1978 sank andelen av de som overnattet hos slektninger (som viktigste overnattingsmåte) i sommerferiene fra 30 til 23 prosent. (Tabell 4.3.) De som overnattet hos venner og kjente utgjorde 5—6 prosent i alle de tre undersøkelsene. Tar vi hensyn til at det absolutte tallet på feriereiser økte kraftig i denne perioden, finner vi en svak økning i det absolute tallet på overnattinger hos slektninger, og en noe sterkere økning i overnatting hos venner.

Tabell 4.3. Personer på ferietur om sommeren, som besøkte, overnattet hos eller reiste sammen med slektninger, venner og kjente. 1970, 1974, 1978. Prosent *Persons on summer holiday who visited, stayed overnight or travelled with relatives, friends and acquaintances. 1970, 1974, 1978. Per cent*

	1970	1974	1978
OVERNATTET HOS			
<i>STAYED OVERNIGHT WITH</i>			
Slektninger <i>Relatives</i>	30	26	23
Venner, kjente og andre private <i>Friends, acquaintances and others privately</i>	5	6	5
Besøkte slektninger eller venner <i>Visited relatives or friends</i>	62	63	58
Fikk besøk av slektninger eller venner <i>Been visited by relatives or friends</i>	40	48	39
REISTE SAMMEN MED			
<i>TRAVELLED WITH</i>			
Slektninger <i>Relatives</i>	5	6	5
Slektninger og andre husholdningsmedlemmer <i>Relatives and other household members</i>		3	5
Venner <i>Friends</i>	11	15	14
Venner og andre husholdningsmedlemmer <i>Friends and other household members</i>		3	4

Kilde: Ferieundersøkelsen 1978.

Source: *Holiday Survey 1978.*

I juleferiene finner vi — som vi kan vente — at slektsbesøk med overnatting er langt hyppigere enn om sommeren, 72 prosent i julen 1969 og 68 prosent i julen 1973. I påskeferiene de tilsvarende år var tallene omtrent som for somrene.

Kvinner overnattet hos slektninger litt mer enn menn (25 prosent mot 20 prosent) og eldre personer mellom 55—74 år mer enn yngre (29 prosent mot 19—23 prosent for andre aldersgrupper). Blant pensjonister og trygdede var andelen som overnattet hos slektninger enda høyere, opp mot 50 prosent. Andelen som overnattet hos slektninger avtok noe med økende inntekt.

I tallene for besøk hos slekt og venner er både overnattings- og andre besøk regnet med. Rundt 60 prosent av de som var på sommerferietur disse årene besøkte slektninger eller venner. Eldre personer besøkte slekt og venner noe oftere enn yngre, og andelen sank noe med økende inntekt. Sammenligner en jul-, påske- og sommerferie, finner en omtrent samme mønster for besøk som når det gjaldt overnatting: Det er svært vanlig å besøke slekt og

venner i julen og noe mindre vanlig i påske- og sommerferie.

Når det gjelder reisefølge viser tallene at det er mer vanlig å reise sammen med venner enn med slektninger, 9—10 prosent av alle som reiste på tur i sommerferiene i 1974 og 1978 hadde følge med noen slektninger, mens 18 prosent hadde følge med venner. Yngre personer reiste mest sammen med venner og eldre mer sammen med slektninger. Folk med lav inntekt (blant disse er det mange yngre) og folk med høy inntekt reiste i større grad sammen med venner enn de som hadde middels inntekt.

Økonomisk evne spiller nok også inn her. I den grad folk får bedre råd kan de reise oftere og stå friere mht. overnatting.

Vi så at eldre personer var mer «slektsorientert» og yngre personer mer «vennorientert» i sin ferieatferd. Folk med høy inntekt var også mer orientert mot venner. Dette har kanskje noe å gjøre med økning av ressurser og økt handlefrihet i alminnelighet. En større handlefrihet fører kanskje generelt til at gitte og tradisjonelle sosiale forhold — som slektskap jo er — gradvis får mindre betydning sammenlignet med vennskap.

Utteksling av tjenester

I dette avsnittet skal vi gi noen tall for utveksling av praktiske tjenester innenfor rammen av de sosiale nettverk. Når vi i avsnittene foran har omtalt f. eks. besøk av familiemedlemmer så regnet vi dette i hovedsak som rent «sosialt» samvær, samvær som partene opplever som mål i seg selv. Men når en nabo gir praktisk hjelp til en annen når denne er syk, så har vi også med en annen dimensjon å gjøre: Hjelpen kan for det første betraktes som et middel og verdsettes likt med hva det ville koste å kjøpe tilsvarende «profesjonell» hjelp. For det andre kan den vurderes «sosialt» som et uttrykk for solidaritet og fellesskap mellom naboer. Denne side lar seg vanskelig beregne i kroner og øre, men den er — nettopp derfor — en viktig side ved det sosiale nettverkets måte å fungere på.

Nettverkets formidling av tjenester skiller seg fra det bytte som vanligvis foregår på et økonomisk marked og styres av helt andre normer. Den atferd som er vanlig og riktig på det ene området kan være høyst irregulær og uriktig på det andre.

På flere områder er omfanget av nettverksformidlete tjenester betydelig sammenlignet med tjenester fra annet hold. De tjenestene som blir ytt er oftest resultatet av et komplisert samspill av mange faktorer, så som tjenestens art, behovet for den, mulighetene for å få tilsvarende ytelser fra annet hold, nettverkets størrelse og type osv.

Praktisk hjelp under sykdom er en «slik» nettverksoppgave. Over halvparten av personene som hadde syketilfelle mottok hjelp av slektninger utenom husholdningen. Slektinger, naboer og venner gav slik hjelp oftere enn det offentlige, og slektninger oftere enn naboer og venner. (Tabell 4.4.) Med

økende alder sank den delen nettverket ytte av hjelp under sykdom. Nedgangen var svak for slektninger og sterkere for naboer og venner. Det kan skyldes at eldre personer gjennomgående er alvorligere og lengre syke slik at profesjonell hjelp blir mer aktuelt. Eldre mennesker har gjerne også et mer «slektsorientert» nettverk (jfr. avsnittet om ferieturer).

Tabell 4.4. Personer som pga. syktilfelle fikk praktisk hjelp fra ulike hold utenfor husholdningen. Prosent¹ *Persons who, due to illness, received practical help from persons outside the household. Per cent¹*

Slektninger <i>Relatives</i>	53
Naboer, venner <i>Neighbours, friends</i>	14
Husmorvikar <i>Domestic assistant</i>	7
Hjemmehjelp <i>Home-help</i>	29
Andre <i>Others</i>	9

¹ Prosenttallene summeres opp til mer enn 100 pga. at noen fikk hjelp fra flere hold.
¹ The percentages add up to more than 100 because some received help from several sources.

Kilde: Helseundersøkelsen 1975.
Source: Health Survey 1975.

Folk oppgir oftere at de kan be om slik hjelp hos familie og slektninger enn hos naboer og venner. (Tabell 4.5.) Tallene vi har er ikke delt mht. familie og slekt innenfor og utenfor husholdningen, så de kan ikke direkte sammenlignes med tallene for faktisk ytt hjelp. Det er særlig de nærmeste familiemedlemmer og slektninger folk vil henvende seg til, som rimelig er.

Tabell 4.5. Personer etter hvem de har å henvende seg til for praktisk hjelp i tilfelle sykdom. Prosent¹ *Persons by whom they can get help from in case of illness. Per cent¹*

Ektefelle <i>Spouse</i>	57
Foreldre, svigerforeldre <i>Parents, parents-in-law</i>	26
Egne barn <i>Own children</i>	25
Andre slektninger <i>Other relatives</i>	17
Naboer, venner <i>Neighbours, friends</i>	19
Andre <i>Others</i>	3
Ingen <i>None</i>	6

¹ Prosenttallene summeres opp til mer enn 100 pga. at noen kan få hjelp fra flere hold.
¹ The percentages add up to more than 100 because some can get help from several sources.

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: Level of Living Survey 1973.

Tilsyn med barn er — i motsetning til hjelp under sykdom — en tjeneste som det gjerne er behov for i en lengre periode. Her yter også nettverket en betydelig del; 28 prosent av de familiene som får slikt tilsyn får det av slektninger og nære kjente. (Tabell 4.6.) Av dette er 11 prosent mot betaling. Slektnin-ger og nære kjente yter mer av barnetilsyn i spredtbygde strøk enn i tettbygde, særlig gjelder dette den «betalte» delen. Dette henger rimeligvis sammen med ulikheter i tilbudet av offentlige og andre former for barnetilsyn på de ulike steder, og ulikheter i behovet for denne tjenesten. Behovet påvirkes igjen av tallet på arbeidsplasser på stedet, og muligheten for at begge foreldre kan arbeide i markedet osv.

Tabell 4.6. Familier med barn under 12 år som får regelmessig tilsyn av andre enn fore-satte. Prosent *Families with children under 12 years of age. Child care by persons outside the household. Per cent*

I alt <i>Total</i>	100
Slektninger (også søsken), nære kjente (ubetalt) <i>Relatives (including siblings), close acquaintances (not paid)</i>	17
Slektninger (også søsken), nære kjente (betalt) <i>Relatives (including siblings), close acquaintances (paid)</i>	11
Hushjelp, leid hjelp, dagmamma i hjemmet <i>Maid, hired help in the house</i>	10
Dagmamma, barnepark, barnehage, småbarnstue <i>Hired help, kindergarten etc.</i>	51
Foreldre, besteforeldre etc. <i>Parents, grandparents etc.</i>	11

Kilde: Undersøkelse om barnetilsyn 1975.
Source: Survey of Child Care 1975.

Når det gjelder å skaffe bolig, er også nettverkformidlingen betydelig. 25 prosent oppgav slekt eller kjente som «anskaffelsesmåte», dvs. at en av disse leier, kjøpte, overtok eller fikk formidlet den bolig en har. (Tabell 4.7.) Ytterligere 10 prosent mottok boligen som arv eller gave. Bare å bygge selv er en mer vanlig måte å skaffe seg bolig på. (Ved selvbygging spiller slekt og venner trolig også en viktig rolle.) Det er store forskjeller mellom tettbygde og spredtbygde strøk. Slektnin-ger og kjente er mer vanlig som boligformidler i tettbygde strøk (motsatt det som gjelder for barnetilsyn). Dette henger bl. a. sammen med at muligheten for å bygge selv er langt dårligere i byer og tettsteder enn på landsbygda. Flere benytter også det åpne boligmarkedet i byene (annonser, boligbyggelag o. l.) Det er generelt større knapphet og høyere priser på boliger i byene, og nettverket er derfor en viktig ressurs.

Tabell 4.7. Husholdninger etter boligens anskaffelsesmåte. Prosent Households by means of acquiring dwelling. Per cent

I alt <i>Total</i>	100
Bygget selv <i>Self built</i>	34
Slektninger, kjente <i>Relatives, acquaintances</i>	25
Arv, gave <i>Inheritance, gift</i>	10
Arbeidsgiver <i>Employer</i>	8
Annonse, boligbyggelag, eiendomsmegler etc. <i>Advertisement, home builders' organization, real estate agent etc.</i>	23

Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1973.
Source: Survey of Housing Conditions 1973.

Det er svært vanlig at nabofamilier utveksler mindre tjenester seg imellom. Å låne redskaper, dagligvarer o. l., og å se etter hus, leilighet eller hage når naboen er bortreist er det som forekommer oftest. (Tabell 4.8.) Nesten halvparten hadde gitt eller fått hjelp fra naboer under sykdom. (Nabofamilier her kan også omfatte slektninger, og her dreier det seg om noen av familiemedlemmene i motsetning til enkeltpersoner foran i tabellen. Det er altså ikke noen motsetning mellom de to prosenttall for hjelp under sykdom.) Det er generelt høy sammenheng mellom tjenesteyting av ulike slag her, den som gir eller mottar en form for hjelp vil med høy sannsynlighet også gi eller motta hjelp på andre måter.

Tabell 4.8. Familier som utvekslet ulike tjenester med naboer. Prosent¹ Families exchanging some favours with neighbours. Per cent¹

Innkjøp <i>Shopping</i>	33
Barnepass <i>Looking after children</i>	35
Hjelp under sykdom <i>Help in case of illness</i>	48
Lån av redskaper, dagligvarer o. l. <i>Lending of tools, goods etc.</i>	73
Se etter hus, hage etc. <i>Looking after house, garden etc.</i>	64
Dugnader <i>Collective assistance</i>	41

¹ Prosenttallene kan summeres opp til mer enn 100 pga. at noen utvekslet flere slags tjenester.

¹ The percentages may add up to more than 100 because some exchanged several types of favours.

Kilde: Prøveundersøkelse om levekår 1979.
Source: Pilot Survey on Level of Living 1979.

Den siste formen for hjelp vi har tatt med, er formidling av informasjon og kunnskap i forbindelse med varekjøp. Av husholdninger som kjøpte en større gjenstand i 1969 var det 19 prosent som oppgav slektninger, venner eller kjente utenom husholdningen som viktigste opplysningskilde. Bare opplysning fra butikk var hyppigere som viktigste kilde. Her finner vi liten forskjell mellom by og land, ulike aldersgrupper o. l. (Tabell 4.9.)

Tabell 4.9. Husholdninger som kjøpte en større gjenstand, etter viktigste informasjonskilde. Prosent Households who bought an expensive commodity, by main source of information. Per cent

I alt <i>Total</i>	100
Butikker <i>Shops</i>	29
Slektninger, venner utenom husholdningen <i>Relatives, friends outside the household</i>	19
Husholdningsmedlemmer <i>Members of the household</i>	2
Annonser, brosjyrer, demonstrasjoner etc. <i>Advertisements, pamphlets, demonstrations etc.</i> ...	50

Kilde: Undersøkelse av forbrukerrapporten 1969.
Source: Survey of «forbrukerrapporten» 1969.

Deltaking i kollektive aktiviteter

Vi skal så gå over til folks deltaking i kollektive aktiviteter av ulike slag. Som kollektive aktiviteter regner vi både enkeltbegivenheter som f. eks. å delta i debattmøte, og varig samhandling, f. eks. å være aktiv i foreninger. De fleste slike aktiviteter har både en målrettet og en sosial side. Den første er det uttalte formålet, f. eks. debatten, eller «saken», den andre er det samvær og fellesskap som følger med for deltakerne.

Vi skal referere noen tall for deltaking i kultur- og foreningslivet. (Flere opplysninger finnes i kapitlene om kulturell og politisk deltaking.) I et nettverksperspektiv er vi bare interessert i de kulturaktivitetene hvor samhandling mellom to eller flere personer er innebygget i selve aktiviteten, ikke i de kulturelle aktiviteter vi kan utføre alene. Omtrent hver femte voksne person (21 prosent) var med i morsjons- eller idrettsgruppe minst en gang i løpet av året (1977). 6 prosent oppgav at de for tiden var aktive i sangkor, korps, orkester o.l., og 4 prosent hadde vært med i amatørteater, revy o.l. i løpet av de siste 5 år.

Vi bør også regne de fleste former for utdanning med blant de sosiale fellesaktiviteter. Tall om «delta-

kingen» på dette området finnes i kapitlet om utdanning, her skal vi bare nevne voksenopplæring som aktiviserer personer i andre årsklasser enn de tradisjonelle utdanningsgruppene. Omtrent 16 prosent deltok i voksenopplæringskurs av ulike slag i 1977.

Det er betydelige forskjeller i oppslutningen om de enkelte typer av felles kulturaktiviteter. For alle gjelder det imidlertid at aktivitetsnivået varierer sterkt med alder, de eldre deltar i langt mindre grad enn de yngre. Det er relativt små forskjeller mellom byer og landdistrikter. Kvinner og menn er omtrent like aktive, menn noe mer når det gjelder idrett/mosjon og kvinner noe mer når det gjelder fritidskurs.

I et nettverksperspektiv er vi mer interessert i at en aktivitet er felles for flere personer enn i hva innholdet i aktiviteten ellers er. Når det gjelder deltaking i organisasjons- og foreningsliv skal vi derfor legge hovedvekten på aktivitetsnivået totalt sett. Men fordi organisasjoner har svært ulike medlemstall, skal vi først gi en oversikt over hvilke typer organisasjoner folk deltar mest i.

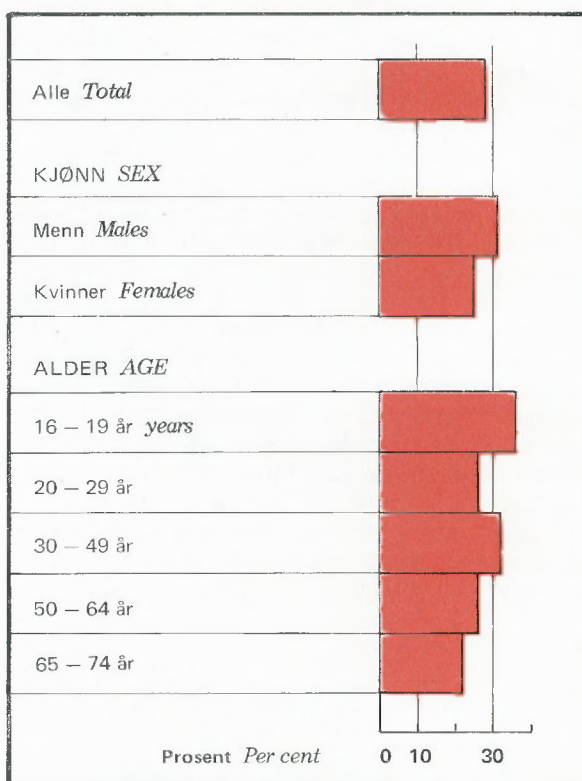
Det er organisasjonene i arbeidslivet som samler flest, omtrent 28 prosent av den voksne befolkningen var i 1977 medlemmer i fagforening og 21 prosent i bransje- eller yrkesorganisasjon. Som en klar nummer to kommer idrettsforeninger og -lag med 24 prosent. Røde Kors/redningslag/sanitetsforening, politiske partier, kristelige foreninger og husmor- og kvinneforeninger samler også et betydelig antall, fra 10 til 16 prosent. Mållag og avholdslag har relativt få medlemmer, rundt 1–2 prosent. Andre typer foreninger av ulike slag samlet i alt omtrent 18 prosent.

Bare medlemskap sier i og for seg svært lite om det sosiale innholdet for den det gjelder. For det første kan et medlem være helt passiv, og for det andre kan interessen bare dreier seg om organisasjonens målrettede aktivitet slik at «saken» betyr alt og medlemsfellesskapet ingen ting. Vi har imidlertid en del tall for møtedeltaking og aktivitetsnivå, men hvorvidt folk er «saksorientert» eller «sosialt orientert» i sin foreningsaktivitet kan vi ikke gi noe generelt svar på, rimeligvis vil det variere noe fra en type organisasjon til en annen. Det kan vel også hende at folk av og til er aktive mer av plikt enn av ønske, visse tillitsverv kan som kjent være et «ork». Et visst sosialt utbytte regner vi likevel — stort sett — med for de fleste aktive medlemmer.

I Kulturundersøkelsen 1977 ble folk spurt bl. a. om de hadde vært på forenings-, foredrags- eller debattmøter. Her dreier det seg altså om møtedeltaking både for organisasjonsmedlemmer og ikke-medlemmer. I løpet av det siste året var det 60 prosent som ikke hadde vært på noe slikt møte. Når tidsrammen ble utvidet til de siste 5 år var det 43 prosent som falt utenfor. De 40 prosent som deltok på møter gjorde det til gjengjeld forholdsvis ofte, nesten halvparten av disse (18 prosent) hadde vært på 6 eller flere møter det siste året.

I undersøkelsen «arbeid og helseforhold» i 1977 ble det også spurt om medlemskap i organisasjoner eller foreninger, og medlemmer ble bedt om å karakterisere seg selv som «svært aktiv», «noe aktiv» eller «forholdsvis passiv». 59 prosent var medlem i en eller flere organisasjoner og 28 prosent var aktive

Figur 4.12. Personer som deltar aktivt i foreninger eller organisasjoner, etter kjønn og alder. Prosent *Persons who participate actively in associations or organizations, by sex and age. Per cent*

Kilde: Undersøkelsen Arbeid og helseforhold 1977.
Source: The Survey Work and Health Conditions 1977.

(«noe» eller «svært aktiv»). (Figur 4.12.) Menn var medlemmer i noe større grad enn kvinner, forskjellen var størst i gruppen av de «forholdsvis passive». Andelen av personer uten noe medlemskap var minst i aldersgruppene fra 30 til 64 år, og den var betydelig større blant de yngre. De helt unge hadde også høyest andel av «svært aktive» (20 prosent). De eldre over 65 år hadde den laveste andelen av aktive medlemmer («svært» og «noe» aktive) som vi ser på figuren. Gruppen av «forholdsvis passive» økte med økende alder fra omtrent 10 prosent for 16–24-åringene til omtrent 37 prosent for de som var 50–64 år.

Sosial isolasjon

En viktig del av vår velferdsdebatt gjelder problemene rundt sosial isolasjon. Vi har her prøvd å samle det lille som finnes av tilgjengelige data om denne

typen av problemer. Men vi møter med en gang store vansker når vi skal gi et bilde av omfanget av sosial isolasjon i Norge og hvem det er som rammes. Vi har ingen allment godtatte kriterier for hva som egentlig skal menes med isolasjon, mangel på sosial forankring og lignende. Mange vil nok være enige om at det å være isolert er en alvorlig belastning, og vi forestiller oss at en viss del av befolkningen av mangelfull kontakt med andre mennesker i perioder av sitt liv.

Vi er ikke i stand til å gi den «riktige» eller «beste» definisjonen på sosial isolasjon her. Derfor må vi nøye oss med å gi tall for en del forhold som i det minste kaster noe lys over problemene med isolasjon.

De fleste forsøker å dekke sitt behov for sosial kontakt gjennom livet i familien, omgang med slektninger, naboer og venner, og å delta i arbeids- og foreningsliv. Et utgangspunkt for å kartlegge sosial isolasjon kan derfor være å finne en grense for hva som er tilfredsstillende mengde og kvalitet innenfor disse områdene, og så å finne tall for hvor mange som faller utenfor en slik grense.

I avsnittet om familiekontakter så vi bl. a. at 16 prosent enten hadde sjeldnere enn månedlig kontakt

med, eller ikke hadde foreldre, søsken og voksne barn. Et rimelig begrep om «mangelfull familietilknytning» får vi ved å kombinere dette med å være uten ektefelle. I 1973 var det omtrent 5 prosent som hadde mangelfull familietilknytning etter denne definisjonen. (Figur 4.13.)

Som et mål på manglende forankring i lokalmiljøet kan vi bruke spørsmålene om kontakt med naboer og om gode venner på stedet. Omtrent 9 prosent oppgav at de verken hadde omgang med naboer (nesten ingen eller ingen) eller gode venner på bostedet.

Det kan også være ønskelig å belyse mangel på sosial tilknytning uten henvisning til bostedet. I avsnittet om kontakt med venner og naboer så vi at de fleste som var uten gode venner på bostedet oppgav at de hadde slike andre steder, bare omtrent 1 prosent hadde ingen i det hele tatt. Vi så også at 37 prosent var uten nære venner som de kunne snakke om personlige problemer med. Nei-svarene øker altså raskt når det stilles strengere «kvalitetskrav» til innholdet i den sosiale kontakten.

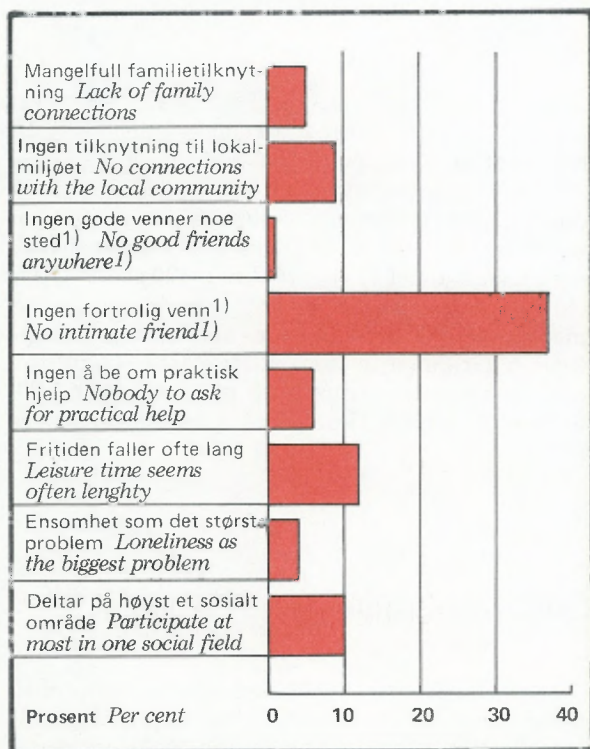
Det sosiale nettverket oppfyller ikke bare kontaktbehov, det gir også trygghet og hjelp i mange praktiske henseender. En side ved den sosiale isolasjonen er at mange ikke har noen å be om praktisk hjelp i vanskelige situasjoner. Tabell 4.5 gir et inntrykk av omfanget på det området, idet 6 prosent ikke hadde noen å søke hjelp hos hvis de ble syke eller skadet.

En annen tilnærming til problemet om sosial isolasjon er den «subjektive». Vi kan f. eks. spørre folk om de føler seg ensomme, om de skulle ønske mer kontakt osv. I Levekårsundersøkelsen 1973 var det to spørsmål av denne type. Det ene var om folk syntes at «fritiden ofte faller lang» og berører altså isolasjon forholdsvis indirekte. Omtrent 12 prosent svarte bekreftende på dette. Det andre handlet om «problemer i hverdagen» hvor «ensomhet» var et svaralternativ blant flere andre. Omtrent 4 prosent oppgav ensomhet som det største problemet.

Disse prosentdelene sier noe om omfanget av noen problemer som alle har med sosial isolasjon å gjøre. Bildet kan grovt oppsummeres slik: Med alderen endres kontakten med familie, venner og graden av opplevet isolasjon. Nabokontakt avtar ikke med økende alder. Familiekontakt følger hovedsakelig den naturlige livssyklus, besøkskontakt med foreldre avtar f. eks. ikke når foreldrene blir eldre (jfr. avsnittet om foreldrekontakter). Eldre personer — særlig de over 65 år — oppgir i større grad enn yngre at «fritiden faller lang», og at «ensomhet» er et hovedproblem. Ser vi på bosted er det omgang med naboer som endres mest. Opplevd isolasjon er ikke vanligere i større byer enn på landsbygda, familiekontakter er omtrent like hyppige, og ensomhet som hovedproblem er tvertimot litt sjeldnere i byer. Å ha «gode venner på stedet» er mindre vanlig for folk i større byer og for eldre (jfr. avsnittet om venner og naboer). Kvinner oppgav ensomhet som et hovedproblem litt oftere enn menn (5 mot 2 prosent), og menn svarte oftere at de ikke hadde noen å snakke med om personlige problemer (utenom familien).

En annen måte å nærme seg problemet på er å

Figur 4.13. Personer som mangler sosial kontakt av forskjellig slag. Prosent *Persons lacking different types of social contact. Per cent*

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: Level of Living Survey 1973.

Kilde: Undersøkelsen Helseopplysning i Norge 1979.
Source: The survey Health Information in Norway 1979.

skille mellom det å delta eller ikke på sosialt viktige områder; å ha 1) familie, 2) venner, 3) lønnet arbeid eller å være 4) aktiv i organisasjoner. Denne metoden er selvsagt meget grov, både på grunn av todelingen, deltaking og ikke-deltaking og fordi den stiller områdene likt. Men fordelene er at den gir et samlet uttrykk for folks kontakter, som igjen kan tolkes som uttrykk for sosial tilknytning.

Denne metoden har vært brukt for voksne personer i Levekårsundersøkelsen 1973. Mellom 1 og 2 prosent av alle voksne var uten tilknytning på noen områder, dvs. de hadde verken ektefelle, venner, lønnet arbeid eller var aktiv organisasjonsdeltaker. Omtrent 10 prosent hadde bare en tilknytning.

Kvinnenes andel av de som hadde ingen eller bare en tilknytning var klart større enn mennenes, og de eldres andel større enn de yngres. Eldre kvinner er derfor særlig utsatt, hele 24 prosent av kvinnene mellom 50 og 69 år hadde ingen eller bare en tilknytning.

Denne manglende sosiale tilknytning har også noe med isolasjon å gjøre. Men her er altså sammenhengen med kjønn og alder anderledes enn hva den var for de dimensjonene vi omtalte foran. Dette kan også tas som uttrykk for at sosial isolasjon har mange sider og at det er vanskelig å gi en tallmessig oversikt over dette velferdsproblemet.

Vedleggstabeller

Tabell 4.10. Samlivsforhold blant kvinner i ulike aldersgrupper 18—44 år. Prosent *Women's cohabitation in various age groups 18—44 years. Per cent*

Alder Age	I prosent av alle kvinner i aldersgruppen <i>Percentage of all women in the age group</i>				Lever ikke i samliv <i>Single state</i>	Samboende ¹ i alle ikke-gifte kvinner i aldersgruppen <i>Cohabiting without marriage¹ in per cent of all women in the age group</i>	Samboende ¹ i alle kvinner i aldersgruppen som lever i samliv <i>Cohabiting without marriage¹ in per cent of all cohabiting women in the age group</i>	Tallet på kvinner som svarte <i>Number of women who answered</i>
	I alt <i>Total</i>	Leve i samliv <i>Cohabit</i>						
		I alt <i>Total</i>	Gifte <i>Married</i>	Samboende ¹ <i>Cohabit without marriage¹</i>				
Alle <i>All</i>	100	76	71	5	24	17	7	4 137
18—19 år ¹ <i>years</i>	100	14	8	6	86	6	40	320
20—24 »	100	57	45	12	43	22	21	846
25—29 »	100	86	81	5	14	24	5	931
30—34 »	100	90	87	2	10	19	3	866
35—39 »	100	88	86	2	12	17	3	640
40—44 »	100	89	88	1	11	10	1	534

¹ Kvinner som lever sammen med en mann uten å være formelt gift med ham.

¹ *Women living with a man without formal marriage.*

Tabell 4.11. Samlivsforhold blant kvinner 18—44 år i tettbygde og spredtbygde strøk og i de enkelte landsdeler. Prosent *Women's cohabitation in various age groups 18–44 years, by type of area and regions. Per cent*

Bostedsstrøk/landsdel Type of area/region	I alt Total	Lever i samliv Cohabit			Lever ikke i samliv Single state	Tallet på kvinner som svarte Number of women who answered
		I alt Total	Giftede Married	Sam-boende ¹ Cohabit without marriage ¹		
Hele landet The whole country	100	76	71	5	24	4 137
BOSTEDSSTRØK TYPE OF AREA						
Tettbygde strøk Densely populated area	100	75	69	5	25	3 261
Spredtbygde strøk Sparsely populated area	100	81	78	3	19	369
LANDSDEL REGION						
Østlandet	100	76	70	5	24	2 063
Sør- og Vestlandet	100	76	74	2	24	1 265
Trøndelag	100	76	69	7	24	381
Nord-Norge	100	76	67	10	24	428

¹ Se note 1 til tabell 4.10.

¹ See note 1, table 4.10.

Tabell 4.12. Inngåtte og oppløste ekteskap *Marriages contracted and dissolved*

År Year	Inngåtte ekteskap Marriages contracted	Oppløste ekteskap Marriages dissolved			Overskott av inngåtte ekteskap Excess of marriages contracted	Bestående ekteskap ¹ Existing marriages ¹	Skilsmissehyppighet pr. 1 000 gifte Divorce rate per 1000 married
		I alt Total	Ved død By death	Ved skilsmisse By divorce			
1950	27 222	13 248 ¹	11 307 ²	1 941	13 974 ²	717 857	2,70
1960	23 651	16 075 ²	13 696 ²	2 379	7 576 ³	834 225	2,85
1970	29 370	20 691	17 262	3 429	8 679	922 859	3,72
1975	25 898	23 356	17 779	5 577	2 542	950 269	5,87
1976	25 389	23 802	17 977	5 825	1 587	952 592	6,11
1977	24 022	23 868	17 769	6 099	154	953 312	6,40
1978	23 690	24 282	18 036	6 246	— 592	952 851	6,56

¹ Tallet på gifte kvinner. ² Ikke medregnet ekteskap oppløst ved død der ektefellene var separert.

¹ Number of married women. ² Marriages dissolved by death where the spouses were separated are not included in the figures.

Kilde: NOS Folkemengdens bevegelse 1978. Source: NOS Vital Statistics and Migration Statistics 1978.

Tabell 4.13. Andel av menn og kvinner som aldri har vært gift. Prosent. 1950—1978 *Percentage of males and females who have never been married. 1950–1978*

Kjønn og år <i>Sex and year</i>	Alder, År <i>Age, Years</i>								
	20	25	30	35	40	45	50	60	70
Menn <i>Males</i>									
1/12-1950	97	69	37	23	18	16	15	12	12
1/11-1960	93	54	28	19	15	14	13	14	13
31/12-1970	91	41	20	15	14	13	12	12	13
31/12-1975	93	45	20	13	12	12	12	12	12
31/12-1978	95	52	22	13	11	12	12	11	12
Kvinner <i>Females</i>									
1/12-1950	83	43	23	18	18	20	20	21	21
1/11-1960	71	24	14	11	11	12	15	19	21
31/12-1970	70	22	10	7	7	8	9	14	19
31/12-1975	73	23	10	7	6	6	7	11	17
31/12-1978	79	29	11	7	5	5	6	9	14

Kilde: NOS Folkemengdens bevegelse 1978 og upublisert materiale.

Source: NOS Vital Statistics and Migration Statistics 1978, and unpublished material.

Tabell 4.14. Beregnet gjennomsnittlig giftermålsalder *Estimated age at marriage (average)*

Kjønn og år <i>Sex and years</i>	Kjønn og år
Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>
1960 26,3	1960 23,2
1966 25,5	1966 22,9
1970 25,3	1970 22,8
1975 26,0	1975 23,5
1978 26,8	1978 24,3

Tabell 4.15. Beregnet andel¹ fortsatt gifte menn og kvinner ved utvalgte aldre. Prosent *Estimated percentage¹ still married males and females at selected ages*

Kjønn og år <i>Sex and year</i>	Alder. År <i>Age. Years</i>					
	25	30	35	40	50	65
Menn <i>Males</i>						
1970—1971	98,1	93,9	90,7	88,2	85,1	82,8
1974—1975	97,4	92,1	87,6	83,8	79,2	76,3
1973	96,6	90,7	85,6	81,6	75,5	72,6
Kvinner <i>Females</i>						
1970—1971	97,6	93,6	90,8	88,8	86,1	84,3
1974—1975	96,3	91,1	86,9	83,6	79,9	77,8
1973	95,3	89,2	84,4	80,8	76,1	74,0

¹ Under forutsetning av at et kull gifte (medregnet separerte) personer gjennomlever de aldersavhengige skilsmisserater observert vedkommende periode, og at gjengifte og dødsfall ikke forekommer. Prosent for alder 25 år er anslått ut fra registrert folkemengde. Bare skilsmisser hvor vedkommende ektefelle var bosatt i Norge er regnet med.

¹ Given that a cohort of married persons will get divorced according to the age-specific divorce rate for the observed period, and that remarriage and deaths do not occur. Percentages for persons 25 years of age are estimated from data on registered population. Only divorces where the spouse was registered as a resident of Norway are included.

Tabell 4.16. Personer som har gode venner på stedet der de bor, etter alder og bosted. 1973. Prosent *Persons having good friends in the place where they live, by age and type of community. 1973. Per cent*

Alder (år) <i>Age (years)</i>	
17—24	95
25—44	88
45—64	86
65—74	85
Over 75	81
Bosted <i>Type of community</i>	
Spredtbygd <i>Sparsely populated area</i>	91
Tettbygd <i>Densely populated area</i>	
Under 10 000 <i>Under</i>	89
10 000 — 50 000	88
Over 50 000 unntatt Oslo	
Over 50 000 except Oslo	82
Oslo	80

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.

Source: Level of Living Survey 1973.

Tabell 4.17. Hyppighet av samvær med foreldre, søsken og voksne barn. Prosent *Frequency of visiting with parents, siblings and adult children. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Bor sammen <i>Lives to- gether</i>	Treffer hverandre daglig <i>See each other every day</i>	Hver uke <i>Every week</i>	Hver måned <i>Every month</i>	Sjeld- nere <i>More sel- dom</i>	Har ingen <i>Have none</i>
FORELDRE PARENTS							
Alle <i>All</i>	100	12	8	15	10	15	40
Kjønn <i>Sex</i>							
Menn <i>Males</i>	100	13	9	14	10	14	40
Kvinner <i>Females</i>	100	11	7	16	11	16	39
Bosted <i>Type of community</i>							
Spredtbygd <i>Sparsely populated area</i>	100	13	11	13	9	12	42
Tettbygd <i>Densely populated area</i>							
Under 10 000 <i>Under</i>	100	11	8	16	12	16	37
10 000 - 50 000	100	16	8	13	7	18	38
Over 50 000	100	11	5	16	12	17	39
Alder (år) <i>Age (year)</i>							
15-24	100	54	5	15	12	14	0
25-44	100	9	15	25	17	28	6
45-64	100	4	7	13	9	13	54
65-74	100	1	1	0	1	1	96
15-24	100		11	33	27	29	
25-44	100		18	29	20	33	
45-64	100		17	31	22	30	
SØSKEN SIBLINGS							
Alle <i>All</i>	100	8	9	19	22	34	8
Kjønn <i>Sex</i>							
Menn <i>Males</i>	100	9	11	18	22	32	8
Kvinner <i>Females</i>	100	7	7	20	22	35	9
Bosted <i>Type of community</i>							
Spredtbygd <i>Sparsely populated area</i>	100	9	12	20	21	31	7
Tettbygd <i>Densely populated area</i>							
Under 10 000 <i>Under</i>	100	7	10	18	22	36	7
10 000 - 50 000	100	9	10	19	16	36	10
Over 50 000	100	7	4	19	25	34	11
Alder (år) <i>Age (year)</i>							
17-24	100	36	9	18	12	19	6
25-44	100	3	10	21	24	34	8
45-64	100	3	9	21	24	36	7
65-74	100	5	8	16	21	42	8
Over 75	100	6	5	12	19	37	21
17-24	100		16	31	21	32	
25-44	100		12	23	27	38	
45-64	100		10	23	27	30	
65-74	100		9	18	24	49	
Over 75	100		7	16	26	51	
VOKSNE BARN ADULT CHILDREN							
Alle <i>All</i>	100	10	8	13	6	8	55
Kjønn <i>Sex</i>							
Menn <i>Males</i>	100	10	8	13	5	9	55
Kvinner <i>Females</i>	100	9	9	12	8	8	54
Bosted <i>Type of community</i>							
Spredtbygd <i>Sparsely populated area</i>	100	9	9	13	8	8	53
Tettbygd <i>Densely populated area</i>							
Under 10 000 <i>Under</i>	100	9	9	12	7	10	53
10 000 - 50 000	100	9	9	10	5	12	55
Over 50 000	100	11	7	13	5	6	58
Alder (år) <i>Age (year)</i>							
25-44	100	9	1	2	2	1	85
45-64	100	16	14	21	10	15	24
65-74	100	5	18	23	13	16	25
Over 75	100	7	18	25	11	10	29
25-44	100		9	37	30	24	
45-64	100		23	35	16	26	
65-74	100		26	33	19	22	
Over 75	100		29	38	18	15	

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. Source: Level og Living Survey 1973.

Tabell 4.18. Tid nyttet til omsorg for barn av foreldre i grupper for kjønn og yngste barns alder. Gjennomsnitt for alle dager. Timer *Time spent on child care by parents in groups for sex and the youngest child's age. Average for all days. Hours*

Kjønn Sex	Alle foreldre All parents	Yngste barns alder. År <i>Youngest child's age. Years</i>		
		0—2	3—6	7 og over and over
Menn <i>Males</i>	0,3	0,6	0,4	0,2
Kvinner <i>Females</i>	1,1	2,5	1,4	0,7

Kilde: SA nr. 30 Døgnet 24 timer 1977. Source: SA no. 30 The Day's 24 Hours 1977.

Tabell 4.19. Andelen av foreldre som har utført forskjellige typer omsorg for barn i løpet av dagen. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent *Percentage of parents who performed different types of child care in the course of the day. Average for all days*

Type omsorg for barn Type of child care	Menn <i>Males</i>		Kvinner <i>Females</i>	
	Yngste barns alder Youngest child's age		Yngste barns alder Youngest child's age	
	Under 7 år Under 7 years	7 år og over 7 years and over	Under 7 år Under 7 years	7 år og over 7 years and over
Omsorg for barn i alt <i>Child care, total</i>	52	21	96	48
Stell og hjelp til barn <i>Child care and help to children</i>	31	10	92	40
Hjelp til lekselesing og annet arbeid <i>Help with school work</i>	4	5	11	15
Lek <i>Play</i>	23	7	23	5
Samtaler, høytlesing <i>Conversation, reading to children</i>	11	6	23	15
Annet sosialt samvær <i>Other socializing</i>	7	3	17	5
Tallet på observasjoner <i>Number of observations</i>	471	1 282	536	1 385

Kilde: SA nr. 30 Døgnet 24 timer 1977. Source: SA no. 30 The Day's 24 Hours 1977.

Tabell 4.20. Tid nyttet til forskjellige fritidsaktiviteter. Gjennomsnitt for hverdager (mandag—fredag) og søndager. Timer *Time spent on different kinds of leisure time activities. Average for weekdays (Monday—Friday) and Sundays. Hours*

	Hverdager (mandag-fredag) Weekdays (Monday-Friday)	Søndager Sundays
I alt <i>Total</i>	4,3	7,9
Sosialt samvær <i>Socializing</i>	1,6	3,1
Radio/fjernsyn <i>Radio/television</i>	1,2	1,8
Lesing <i>Reading</i>	0,7	0,6
Idrett og friluftsliv <i>Sport and outdoor recreation</i>	0,2	1,1
Underholdning og annen fritid <i>Entertainment and other leisure time activities</i>	0,3	0,6
Reiser i samband med fritid <i>Travel in connection to leisure time</i>	0,3	0,6

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72. Source: The Time Budget Survey 1971—72.

Tabell 4.21. Andel som har hatt eller vært på besøk¹ i løpet av en dag blant menn og kvinner gruppert etter yrkesaktivitet, etter alder og etter bostedstype. Prosent *Percentage of males and females in groups for employment status, age, and type of community who have had or been on a visit¹ in the course of a day*

	Alle personer <i>All persons</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>
Alle dager <i>All days</i>	49	42	55
Mandag—fredag <i>Monday—Friday</i>	44	35	51
Lørdager <i>Saturdays</i>	59	56	61
Søndager <i>Sundays</i>	63	61	66
Yrkesaktivitet <i>Employment status</i>			
Yrkesaktiv <i>Employed</i>	44	41	49
Ikke yrkesaktiv <i>Non-employed</i>	55	45	58
Alder (år) <i>Age (years)</i>			
15—24	55	50	59
25—44	48	42	54
45—64	46	38	53
65—74	46	37	55
Bostedstype <i>Type of community</i>			
Spredtbygd <i>Sparsely populated</i>	51	43	58
Tettbygd under 10 000 innbyggere <i>Densely populated under 10 000 inhabitants</i>	50	44	55
Tettbygd 10 000-50 000 innbyggere <i>Densely populated 10 000-50 000 inhabitants</i>	49	42	56
Tettbygd 50 000 innbyggere og over <i>Densely populated over 50 000 inhabitants</i>	44	38	49

¹ Med besøk regnes besøk av eller hos familie og venner, selskap, dans og andre selskapelige sammenkomster.

¹ Visits with family and friends, parties, dances and other social gatherings are included.

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72. Source: *The Time Budget Survey 1971—72.*

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Bestandsuavhengige giftermålsrater RAPP nr. 80/24

Boforholdsundersøkelsen 1973 *Survey of Housing Conditions* NOS A 673

Cohabitation without Marriage in Norway *Samliv uten vigsel i Norge* ART nr. 116

Døgnet 24 timer *The Day's 24 Hours* SA nr. 30

Familiestatistikk 1977 *Family Statistics* NOS A 951

Folkemengden etter alder og ekteskapelig status *Population by Age and Marital Status* 1977 NOS A 966, 1978 NOS B 22

Folkemengdens bevegelse *Vital Statistics and Migration Statistics* 1978 NOS B 42, 1979 NOS B 143

Fruktbarheten i og utenfor ekteskap i Norge 1946—1975 *Marital and Extramarital Fertility in Norway* ART nr. 120

Helsestatistikk 1975 *Health Statistics* NOS A 874

Historiske tabeller over folkemengde, giftermål og dødsfall 1911—1976 *Historical Tables on Population, Marriages and Deaths* NOS A 986

Kulturstatistikk 1977 *Cultural Statistics* NOS A 987

Levekår 1973 *Level of Living* NOS A 720

Spredningen av ferieturer 1979 *Staggering of Holidays* SA nr. 40

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte I *The Time Budget Survey Volume I* NOS A 692

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte II *The Time Budget Survey Volume II* NOS A 662

Undersøkelse om barnetilsyn 1975 Rapport fra intervjukontoret nr. 39

Undersøkelse om Forbrukerrapporten Vareundersøkelser og reklamasjoner 1969 Rapport fra intervjukontoret nr. 8

5. Utdanning

Sammendrag

Personer som har mer utdanning enn gjennomsnittet har idag gjennomgående også høyere inntekt, bedre arbeidsforhold og mer av andre velferdsgoder enn resten av befolkningen. Dette viser at utdanning er en velferdsressurs. Men utdanning har også en verdi i seg selv for den enkelte.

Siktemålet med dette kapitlet har vært å beskrive ulikheter i utdanning, både i fullført utdanning for befolkningen under ett og i utdanningsvalg blant unge som nå gjennomfører sin utdanning.

De som er unge i dag, har langt mer utdanning enn det som var vanlig for bare 20 år siden. Fra 1962 til 1978 økte den delen av 16-åringene som var under utdanning fra 51 til 82 prosent. Dette har ført til både en sterk økning i befolkningens utdanningsnivå, og en stor utdanningskløft mellom eldre og yngre.

Etter 1960 har det kvinnelige innslaget i videregående og høyere utdanning økt sterkt. Over halvparten av elevene i videregående utdanning er kvinner, og i høyere utdanning utgjør kvinnene 41 prosent. Blant de unge i dag har altså kvinnene omtrent like mye utdanning som mennene, men ser vi befolkningen under ett vil menn fortsatt ha høyere utdanning i gjennomsnitt enn kvinner. Fortsatt er det viktige forskjeller i type utdanning etter kjønn. De utdanningene der kvinner er i flertall, gir noe mindre valgmuligheter på arbeidsmarkedet, og gir jevnt over adgang til dårligere betalte jobber enn de mannsdominerte utdanningene.

Både de eldres utdanning og de unges utdanningsvalg er klart geografisk skjevt fordelt.

Utdanningsnivået, målt i gjennomsnittlig utdanningsvarighet, varierte mellom 9,9 år i Akershus og 8,7 år i Nordland. Av de bosatte i Akershus i alderen 19—24 år var 14,1 prosent i høyere utdanning mot bare 5,5 prosent i Finnmark.

Til tross for at det er blitt langt vanligere å ta videregående og høyere utdanning, finner vi fortsatt klare forskjeller mellom ungdom fra ulike samfunns-lag. Av ungdom som kommer fra sosialgruppe I, der foreldrene har høy utdanning og høy inntekt, tar ca. 2/3 videregående almenntdanning og ca. 1/4 universitetsutdanning. I sosialgruppe IV, der foreldrene med lavest utdanning og lavest inntekt befinner

seg, er de tilsvarende delene 1/5 og 4 prosent, mens ca. 40 prosent i denne sosialgruppen ikke tar noen utdanning etter grunnskolen. Det skjer m.a.o. en betydelig utvelgning gjennom skolesystemet, men rekrutteringen til examen artium tyder på at de sosiale forskjellene er blitt mindre etter 1960.

Voksenopplæringa har vært i sterk vekst de siste ti åra, og deltakertallet utgjør ca. 1/4 av den voksne befolkningen. Et sentralt politisk mål med voksenopplæringa er å fremme likestilling, men undersøkelser av hvem som deltar tyder på at det faktisk er det motsatte som skjer. Deltakerne har på forhånd mer utdanning enn resten av befolkningen, og det er ikke de eldste, men særlig aldersgruppen 30—39 år som deltar. Kvinnene er i flertall i frivillig studiearbeid, men i mindretall i mer yrkesrettede kurs.

Innledning

Læring er en prosess som pågår gjennom hele livet. Vi lærer ikke bare gjennom skolegang, men også i arbeid og fritid. Utdanning er et snevrere begrep enn læring, og omfatter systematiske aktiviteter der læring er hovedformålet. Utdanningssystemets hovedoppgave er å formidle kunnskaper, ferdigheter og verdisynspunkter til nye generasjoner.

I alle samfunn vil de fleste arbeidsoppgavene kreve spesielle ferdigheter eller kunnskaper. Disse ferdighetene blir tilegnet gjennom selve arbeidet eller i utdanningssystemet. Etter hvert som samfunnet er blitt mer komplisert, er det siste stadig blitt viktigere.

Når en person har fullført en utdanning, gir dette adgang både til videre utdanning og til visse yrker. Bestått eksamen tjener som en garanti eller et sertifikat for samfunnet på at en person har de bestemte kunnskapene og ferdighetene som kreves for videreutdanning eller yrke.

Utdanning er et gode eller en ressurs, både for den enkelte og for samfunnet, bl. a. fordi den gjør det mulig å løse bestemte samfunnsmessige oppgaver.

Utviklinga har gått i retning av at utdanning mer og mer er blitt nødvendig for å ha de yrkene som gir høyest inntekt. Derfor er det i dag en klar sammenheng mellom en persons utdanning og f. eks. inntekt, arbeidstid, arbeidsmiljø og utfordringer i jobben. Fordi utdanning i høy grad medfører andre goder, er den i dag en viktig velferdsressurs. Dette gjør også at utdanningssystemet i dag fungerer som en sorteringsmekanisme ved å bidra til å velge ut personer til de ulike yrkene i samfunnet.

Sammenhengen mellom utdanning og andre velferdsgoder vil kunne endre seg over tid. Dette avhenger både av hvordan belønninger fordeles i arbeidslivet, og av hvor mange som tar utdanning. Etterspørselen etter bestemte typer utdanning kan øke eller avta, og tallet på personer som tar bestemte utdanninger vil også variere. Dette er med på å bestemme de fordelene en utdanning gir. Personer med bestemte utdanninger kan øke fordelene ved å sørge for at enkelte yrkesområder er forbeholdt de som har denne typen utdanning. Dette fenomenet kalles ofte for profesjonalisering.

Sammenhengen mellom utdanning og velferd blir også påvirket av politiske vedtak. Dette skjer på mange måter. Politiske og avtalemessige vedtak om likelønn og lik arbeidstid for alle kan redusere fordelene ved lang utdanning. I teorien kan man i alle fall tenke seg at politiske vedtak i framtida kan fjerne mange av de velferdsmessige ulempene folk med lite utdanning opplever i dagens samfunn.

For ungdom uten videregående utdanning og yrkeserfaring kan skolegang ofte være et alternativ til arbeidsløshet eller en utilfredsstillende jobb. Ved siden av å gjøre ungdommen bedre rustet til konkurransen om arbeidsplassene, bidrar skolen til å «oppbevare» dem inntil de får jobb. For utdanninger som i liten grad øker yrkesmulighetene, er denne oppbevaringsfunksjonen særlig framtrædende.

I dette kapitlet vil vi begrense oss til å beskrive den formelle siden ved utdanning. Vi vil ta utgangspunkt i hva som kan registreres av utdanningsaktiviteter i det vanlige skolesystemet og i voksenopplæringa. Læring som f. eks. foregår i arbeidslivet kan ikke våre data fortelle noe om. For de utdanningsaktivitetene vi har registrert, kan vi heller ikke måle det faktiske omfanget av kunnskaper som er overført eller som personene har.

Kapitlet bygger hovedsakelig på den vanlige utdanningsstatistikken til Statistisk Sentralbyrå, men vi har også trukket inn opplysninger fra spesielle undersøkelser. Byråets statistikk er inndelt etter Norsk standard for utdanningsgruppering. Vi vil ofte måtte bruke begreper fra denne standarden, både for å beskrive utdanningens nivå og faglige innhold. Disse betegnelsene er dessuten de en vil finne dersom en ønsker å finne flere detaljer i de offisielle statistikkpublikasjonene enn det som er gjengitt her. Derfor gir vi nedenfor en skjematisk forklaring over standardens inndeling etter utdanningsnivå.

Standard inndeling etter utdanningsnivå

Nivå	Klassetrinn (skoleår)	Eksempler på typiske utdanninger	Skole-slag
Ungdomsskolenivå	1—9	7-årig folkeskole, 9-årig grunnskole. Yrkesutdanninger inntil ett år tatt i tillegg til folkeskole	Grunnskoler
Gymnasnivå I	10	Ettårig eller kortere videregående utdanning, grunnkurs, folkehøgskole, realskole	Videregående skoler
Gymnasnivå II	11—12	2—3-årig videregående utdanning i yrkesfag, gymnasutdanning	Universiteter og høyskoler
Universitets- og høyskolenivå	13—14	Høyere utdanning kortere enn 3 år, grunn- og mellomfag, to-årig lærerskole, ingeniørutdanning, sykepleieutdanning	
Universitets- og høyskolenivå II	15—16	Siviløkonomutdanning, cand.mag. utdanning, tre-årig lærerskole	Universiteter
Universitets- og høyskolenivå III	17—18	Embetseksamen av høyere grad, f. eks. cand. philol. og cand. real, medisinerutdanning, sivilingeniørutdanning	
Forskernivå	19 og 20	Licentiat og dr.grad	

I dette kapitlet vil vi bruke betegnelsen «universitet» i vid forstand, slik at det også omfatter de vitenskapelige høyskolene, som f. eks. Norges tekniske høyskole og Norges idrettshøyskole. Høgskoler omfatter bl. a. distriktshøgskoler, pedagogiske høgskoler, ingeniørhøgskoler og sosialskoler. Utdanningen på gymnasnivå I og II omfatter 10., 11. og 12. skoleår, og vil bli omtalt som «videregående utdanning».

Befolkningens utdanning i dag

I dette avsnittet vil vi beskrive hvilken utdanning befolkningen har. Vi vil gi en oversikt over hvordan utdanningsnivået i befolkningen har økt fram til i dag, og si litt om hvordan vi regner med at nivået vil fortsette å stige. Utdanning er et velferdsgode ikke alle har like mye av. I dette avsnittet forsøker vi å peke på noen av de viktigste forskjellene vi i dag finner mellom utdanningsnivået i ulike grupper av befolkningen.

Befolkningens utdanning kan kartlegges på forskjellige måter. Det enkleste uttrykket får vi ved å begrense oss til å bruke den høyeste utdanningen som folk har fullført.

Klasstrinn er et uttrykk for en utdannings samlede varighet, medregnet nødvendig forutdanning. Gjennomsnittlig klasstrinn for høyeste utdanning eller gjennomsnittlig utdanningsvarighet i år blir dermed et konsentrert mål på befolkningens utdanningsnivå.

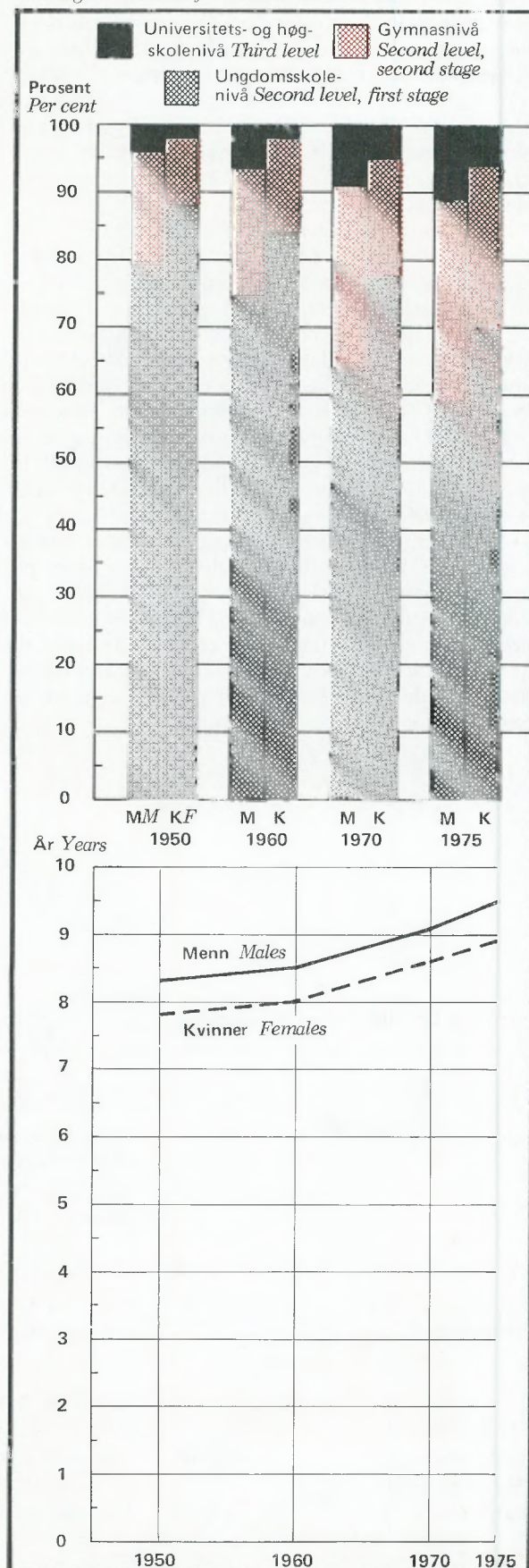
Utdanningsnivået i befolkningen har økt

Betegnelsen «utdanningseksplasjon» har ofte vært benyttet på perioden som tok til i Norge tidlig på 1960-tallet. «Eksplasjonen» kan i første rekke leses av ved en sterk vekst i elevtallene i ikke-obligatorisk utdanning, men etter hvert også ved at befolkningen i gjennomsnitt har fått mer utdanning.

Det er mulig å lage oversikter over befolkningens utdanningsbakgrunn tilbake til 1950. Opplysninger om utdanningen til befolkningen er hentet inn gjennom folketellingene i 1950, 1960 og 1970. Med utgangspunkt i tellingen i 1970 og den løpende utdanningsstatistikken er det laget en tilsvarende oversikt for 1975.

Befolkningen hadde i 1975 betydelig høyere utdanning enn i 1950. (Figur 5.1.) I denne perioden er den obligatoriske skolegangen forlenget med 2 år, dessuten er det blitt langt færre personer uten noen utdanning utover obligatorisk skolegang. Denne andelen gikk ned med nesten 20 prosentenheter. Særlig er det blitt en større del som har tatt høyere utdanning. Dette gir en økning i den gjennomsnitt-

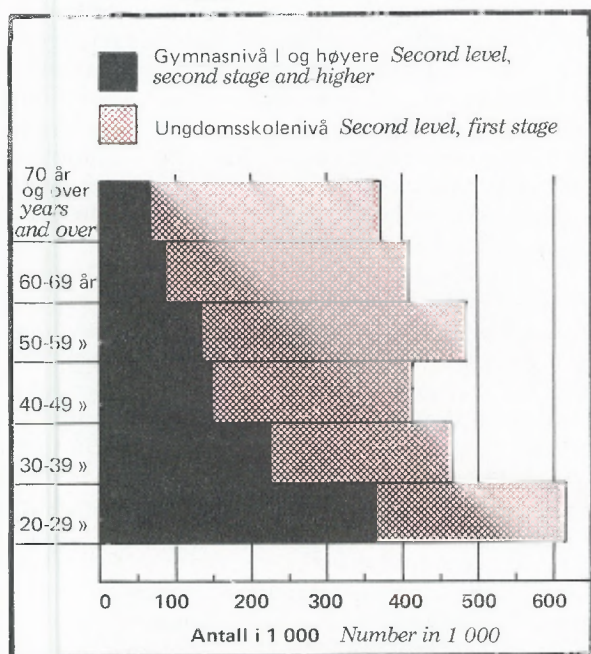
Figur 5.1. Menn og kvinner 16 år og over, etter nivå for høyeste fullførte utdanning. Gjennomsnittlig utdanningsvarighet. 1950—1975 *Males and females 16 years and over, by level of highest education. Average duration of education. 1950–1975*

lige utdanningsvarigheten på 1,2 år, og det meste av denne økningen har funnet sted etter 1960. Utdanningsnivået økte med bare 0,2 år fra 1950 til 1960. Fra 1960 til 1970 derimot, økte nivået med hele 0,6 år. Tallene for åra etter 1970 tyder på at veksten har fortsatt i samme tempo. Dette samsvarer godt med den vekst som har funnet sted i utdanningssystemet etter 1960.

De aller fleste tar hele utdanningen sin i sammenheng. De som går videre fra en utdanning til en høyere, gjør som regel dette uten langvarig opphold i mellom. Det betyr at de fleste gjør seg ferdig med utdanningen i relativt ung alder. Dette avhenger jo av hvor langvarig utdanning en har tatt, men som regel har en gjort seg ferdig i perioden mellom 16 og 30 år. De personer som var 25—30 år i 1960 har derfor ikke vært trukket inn i utdanningsekspløsjonen. I alt vesentlig er det personer født etter 1935 som har bidratt til at utdanningsnivået i befolkningen som helhet er så mye høyere i dag enn i 1960. Unge mennesker har derfor gjennomsnittlig mye høyere utdanning enn eldre.

Figur 5.2. Personer 16 år og over, etter nivå for høyeste fullførte utdanning og alder. 1975 *Population 16 years and over, by level of highest education and age. 1975*

I aldersgruppen 20—29 år er det 41 prosent som ikke har noen utdanning utover ungdomsskolenivå. I aldersgruppen 70 år og over er denne andelen 82 prosent. (Figur 5.2.)

Utdanningssystemet har endret seg over tid. Personene som var 70 år eller eldre i 1975 var ferdige med folkeskolen før 1920, og vil stort sett ha avsluttet sin utdanningsaktive periode før 1930.

Ser vi bort fra forskjeller i dødelighet, tyder tallene på at i tida før 1930 var det bare 1/3 av ungdomskullene som tok noen utdanning etter folkeskolen.

Selv om ungdommen i åra framover nøyer seg med å ta videreutdanning i samme grad som i dag, vil befolkningens utdanningsnivå likevel fortsette å øke i lang tid.

Ifølge en framskriving av befolkningens utdanning, utført av Statistisk Sentralbyrå, vil det i år 2000 bare være 18—19 prosent som ikke har noen utdanning utover grunnskolen, mot 46 prosent i 1975. Andelen med bare 7-årig folkeskole går ned fra 33 til 7 prosent, og andelen med høyere utdanning øker fra 1/10 til mellom 1/5 og 1/4.

Mellom 1960 og 1970 ble det en langt større del av befolkningen som hadde gymnasutdanning som høyeste fullførte utdanning. Etter 1970 har andelen med videregående yrkesutdanning økt sterkest og prognosene tyder på at denne utviklingen vil fortsette. Særlig vil det bli mange flere med fagutdanning i industrielle og håndverksmessige fag.

Ifølge de tall vi har sett på, er vi inne i en periode der befolkningens utdanning endrer seg drastisk i løpet av få tiår.

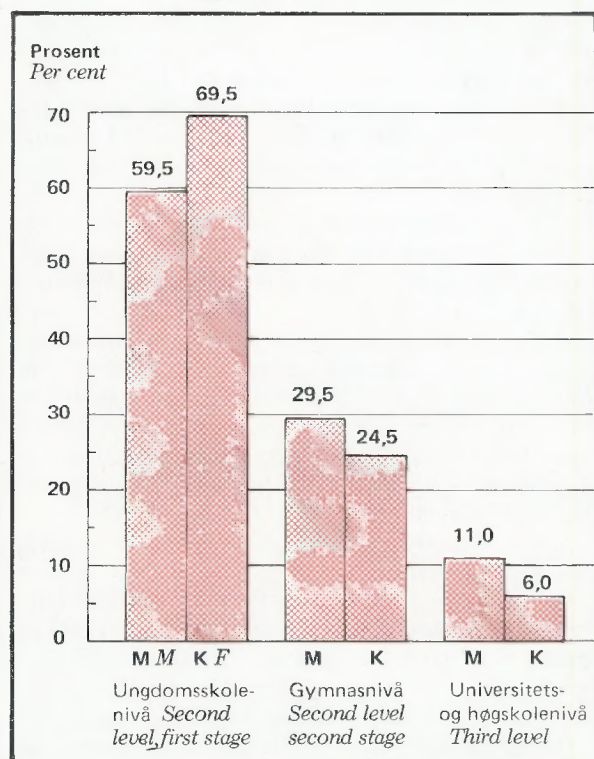
Tidligere hadde et flertall ingen utdanning utover obligatorisk skolegang og høyere utdanning var forbeholdt et lite mindretall. Om få år er det personer med bare obligatorisk skolegang som er i mindretall, og nær en firedel har høyere utdanning. Nå kan det tenkes at etterspørselen etter arbeidskraft med høyere utdanning ikke øker i samme grad. Det kan føre til at personer med slik utdanning må finne arbeid som de etter dagens norm er overkvalifisert for, og som gir færre fordeler enn høyere utdanning gir i dag. Dette problemet vil forplante seg til grupper med mindre utdanning. Særlig vil det at langt flere har yrkesutdanning kunne gjøre situasjonen vanskelig for de som ikke har noen utdanning utover obligatorisk skolegang. I denne gruppen er de eldre overrepresentert.

Utdanningen er ulikt fordelt

Vi skal nå se nærmere på hvilke grupper i befolkningen som har mye utdanning, og hvilke som har lite. Vi har allerede vist at eldre mennesker har mindre utdanning enn yngre, og vi vil se på forskjeller i utdanning mellom menn og kvinner, mellom folk i ulike strøk av landet, og mellom sysselsatte i ulike næringer.

Figur 5.3. Menn og kvinner 16 år og over, etter nivå for høyeste fullførte utdanning. 1975 Males and females 16 years and over, by level of highest education. 1975

Kvinner har gjennomgående mindre utdanning enn menn. Det er flere kvinner enn menn som ikke har noen utdanning utover ungdomsskolenivå. Prosenttallene for 1975 er henholdsvis 69 og 59. (Figur 5.3.) Av mennene hadde 11 prosent fullført en høyere utdanning mot bare 6 prosent av kvinnene.

Selv om kvinnene har økt sin del i videregående og høyere utdanning de siste 20 åra, har forskjellene i utdanningsnivå mellom kjønnene ikke blitt særlig mye mindre. Målt i gjennomsnittlig utdanningsvarighet i år var avstanden 0,5 år både i 1950, 1960 og 1970, men hadde økt til 0,6 i 1975. (Figur 5.1.) Det som har preget utviklinga er den sterke økningen i utdanningsnivået både for menn og kvinner. Ifølge Byråets framskriving vil forskjellen i utdanningsnivå mellom menn og kvinner avta en del fram mot år 2000.

Foruten at kvinner har tatt mindre utdanning enn menn har de også valgt andre typer utdanning. I hovedtrekk finner vi det samme mønstret blant de som er under utdanning i dag, og dette vil derfor bli behandlet under avsnittet om ungdommens utdanningsvalg. I dette avsnittet vil vi også påvise at kvin-

ner i dag tar om lag like mye utdanning som menn. Dette vil gradvis føre til større likhet også når vi ser på hele befolkningens utdanning, slik prognosene tyder på.

Utdanningen er ikke like høy i alle deler av landet. (Tabell 5.1.) Målt i gjennomsnittlig utdanningsvarighet er det egentlig bare befolkningen i Oslo og Akershus som skiller seg ut med en betydelig høyere utdanning enn landsgjennomsnittet. Den gjennomsnittlige utdanningsvarigheten i disse fylkene var henholdsvis 9,8 og 9,9 år, mens de øvrige fylkene varierte mellom 8,7 i Nordland og 9,3 både i Vest-Agder og Hordaland. Hedmark, Oppland og de fire nordligste fylkene har ellers det laveste utdanningsnivået. En svært stor del av de som har høyere utdanning er bosatt i Oslo og Akershus. Disse to fylkene har 21 prosent av alle bosatte i landet, men hele 43 prosent av alle med en universitetsutdanning av høyere grad, dvs. universitets- og høyskolenivå III.

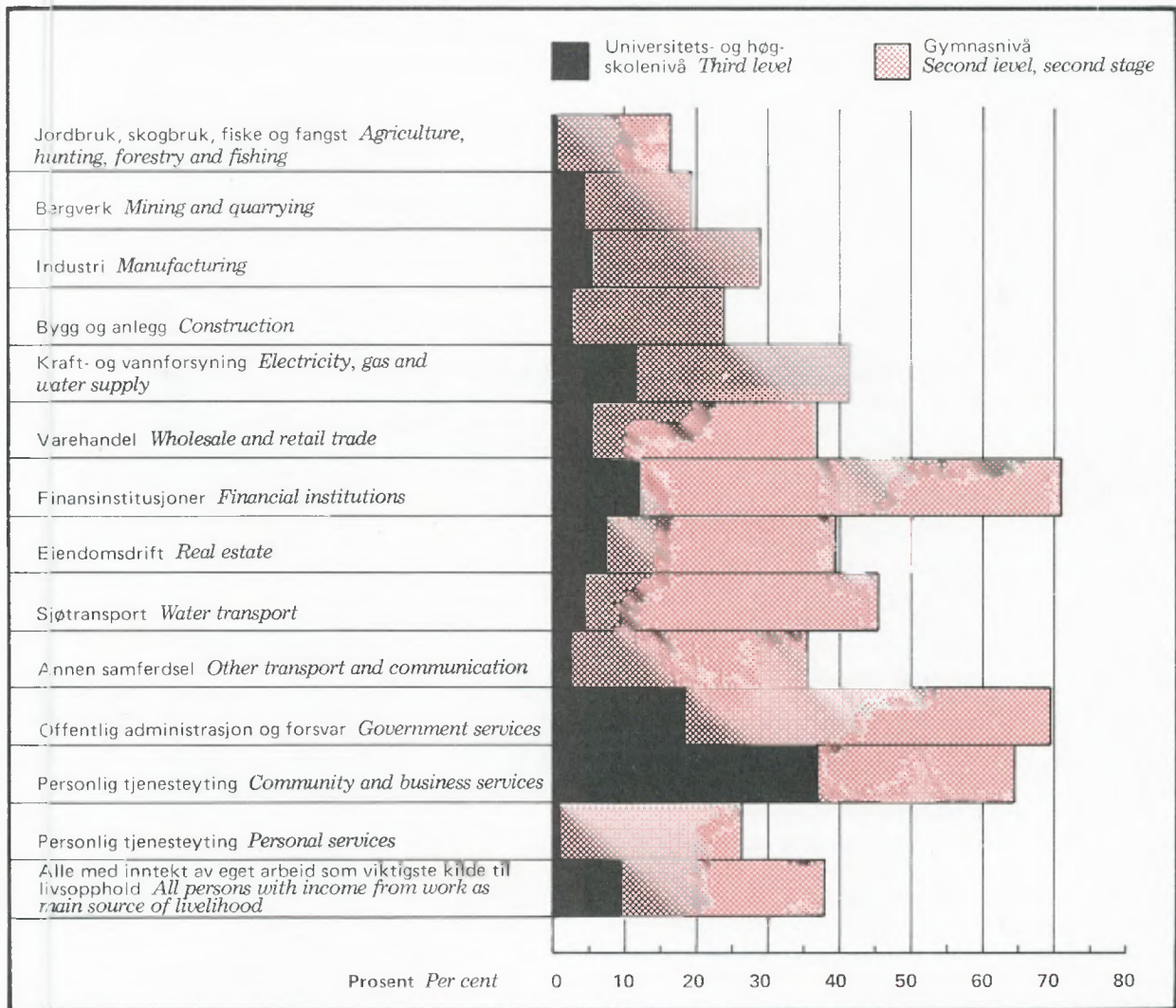
Det viser seg at det er store forskjeller i utdanningen til de sysselsatte i de enkelte næringene. (Figur 5.4.) Prosentdelen som ikke har utdanning utover ungdomsskolenivå varierer fra 84 i jordbruk, skogbruk, fiske og fangst til 29 i finansinstitusjoner. Andelen med utdanning utover ungdomsskolenivå er særlig høy også innen offentlig administrasjon og forsvar, og i offentlig og privat tjenesteyting. Disse to siste næringene hadde også de klart høyeste andelen med høyere utdanning.

Det særlig store innslaget med universitets- og høyskoleutdanning i den siste næringsgreinen skyldes næringen omfatter bl. a. undervisning og helsevesen. Samlet hadde disse to næringsgreinene 67 prosent av alle med høyere utdanning, mens deres andel av alle sysselsatte var 20 prosent. Av alle sysselsatte i disse næringene var 32 prosent bosatt i Oslo og Akershus. Det høye utdanningsnivået i disse to fylkene henger derfor mye sammen med at store deler av både offentlig og privat administrasjon er lokalisert i dette området.

Når utdanningsnivået varierer så mye mellom de sysselsatte i ulike næringer, vil også utdanningsnivået i kommunene i høy grad måtte samsvare med hvilke næringer og yrker som finnes. Kommuner som er dominert av næringer der de fleste sysselsatte har lite utdanning vil følgelig ha en befolkning med lavt utdanningsnivå. Sannsynligvis vil vi også kunne finne forskjeller i en og samme næring mellom ulike strøk av landet.

Vi har altså antatt at utdanningen i befolkningen innen et geografisk område i høy grad vil være et resultat av det lokale arbeidsmarkedet. I innledningen betegnet vi utdanning som et velferdsgode for den enkelte, som ikke bare gir fordeler i yrkeslivet, men også på andre områder. Samme synsmåte kan gjøres gjeldende for en kommune: Befolkningens utdanning er en kollektiv ressurs med betydning for både økonomisk og kulturell utvikling og politisk innflytelse. Selv om utdanningen til befolkningen i en kommune altså må stå i et visst forhold til yrkesstrukturen, kan den ujevne fordelingen av utdanning i seg selv bidra til at kommunene utvikler seg ulikt på en rekke områder.

Figur 5.4. Sysselsatte i ulike næringsgreiner med utdanning utover ungdomsskolenivå. Prosent *Persons employed by industry with higher education than second level, first stage. Per cent*

Ungdommens utdanningsvalg

Innledning

I forrige avsnitt gav vi en oversikt over hvordan utdanning er fordelt i befolkningen. Bl. a. så vi at yngre personer gjennomsnittlig har mer utdanning enn eldre. I dette avsnittet vil vi ved å gi noen hovedtall vise hvordan ungdommen i dag velger utdanning. De ungdomskullene som nå er under utdanning, vil etter hvert tre inn på arbeidsmarkedet. Både den utdanningen ungdommen skaffer seg, og etterspørselen fra arbeidslivet, vil være med og bestemme den enkeltes del av velferdsgodene. Ordet valg må ikke her forstås dithen at alle ungdommer står fritt til å velge sin utdanning. Det kan være mangel på de tilbud enkelte er mest interessert i, eller det er flere søkere enn plasser, slik at tidligere skoleprestasjoner eller andre utvalgsriterier vil skyve noen ut. Videre vil ønsket om utdanning være påvirket både av hvilke skoletilbud som foreligger og situasjonen på arbeidsmarkedet, og av påvirkning fra familie og oppvekstmiljø for øvrig.

Vi vil også se på forskjeller i valg av utdanning mellom menn og kvinner, mellom ungdom fra ulike strøk av landet, og mellom ungdom med ulik sosial bakgrunn. Det er i dag nær sammenheng mellom utdanning og andre velferdsgoder. De forskjellene i utdanning vi finner, kan også i framtida bety mye for fordelingen av goder og ulemper.

Veksten i utdanningssystemet har gjort at mye av dagens ungdom oppnår utdanning som bare et lite mindretall av foreldregenerasjonen fikk. Dette gjelder f. eks. examen artium. Denne veksten kan også ha ført til større likhet i hvem som tar slik utdanning etter kjønn, bosted og sosial bakgrunn. Det utbyttet den enkelte har av å ta en bestemt utdanning kan være like stor som før. Men som billett til yrkeslivet kan det tenkes at den samfunnsmessige verdien henger sammen med om få eller mange har denne utdanningen.

Noen hovedtrekk ved utdanningsvalg i 1978, og de viktigste endringene siden 1960

Siden 1960 har elevtallet vokst meget sterkt. (Tabell 5.2.) I denne perioden ble den obligatoriske grunnskolen utvidet fra 7 til 9 år, og realskolen ble nedtrappet. Mens denne omleggingen pågikk, gikk elevtallet derfor sterkt tilbake i den videregående skolen og sterkt fram i grunnskolen. Etter at den niårige skolen var ferdig utbygd i 1973 vil elevtallet i denne skolen bare endre seg i takt med hvor mange som er i aldersgruppen 7—15 år. Ser vi grunnskolen og realskolen samlet, økte elevtallet fra 1960 til 1978 med 4 600, eller 8 prosent, mens elevtallet i videregående utdanning utenom realskolen og i høyere utdanning økte med 116 000, eller hele 170 prosent. Særlig har det vært sterk økning i studenttallet ved universitetene, som i 1978 var mer enn fire ganger så

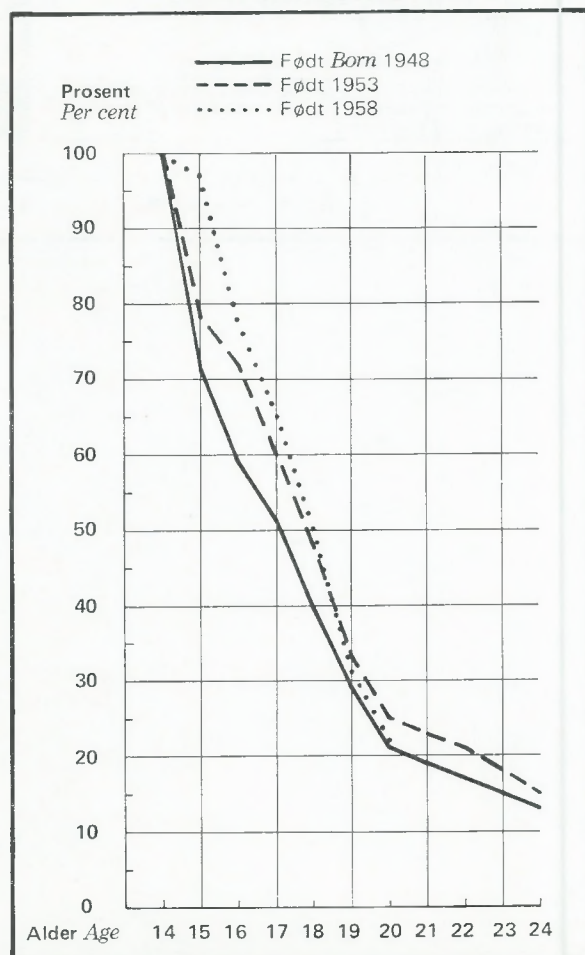
høyt som i 1960. Veksten i høyere utdanning var sterk fram til 1974, men har stagnert noe etter det. Elevtallet ved de videregående skolene har imidlertid steget sterkt også etter 1974.

I løpet av forholdsvis kort tid har altså langt større deler av ungdomskullene gått videre på skole etter at de har avsluttet den obligatoriske utdanningen. Særlig er det blitt langt flere som går inn i en høyere utdanning.

Veksten i utdanningssystemet kan best uttrykkes ved prosentdelen av de enkelte årskull som er under utdanning.

Utviklingen belyses ved å følge tre fødselskull fra de var 14 år og framover. (Figur 5.5.) Andelen under utdanning faller naturlig nok med økende alder, etter hvert som ungdommen gjør seg ferdig med sin utdanning. At de tre kurvene ligger over hverandre, er uttrykk for økningen over tid i andelen som er under utdanning. Da årskullet født i 1948 var 18 år, dvs. i 1966, var 40 prosent under utdanning. Da

Figur 5.5. Andel under utdanning av årskullene født 1948, 1953 og 1958. Prosent *Percentage of population in education, born 1948, 1953 and 1958*

1958-kullet hadde nådd samme alder i 1976 hadde utdanningsandelen steget til 50 prosent. Derimot er det blitt færre i utdanning i dette årskullet som 19-åringer, og særlig 20-åringer, sammenlignet med tidligere årskull. Årsakene er uklare, men det kan bl. a. bety at det er blitt vanligere å ta et opphold mellom fullført videregående skole og påbegynt høyere utdanning. En kan også finne redusert tilstrømming til universitetene i denne perioden.

I tillegg til å gi elevtall i ulike utdanninger, kan Byråets utdanningsstatistikk sammenholde personenes utdanningssituasjon på ulike tidspunkter. Vi kan bl. a. vise hvordan ungdommene som forlater grunnskolen velger utdanning.

Av det kullet som avsluttet grunnskolen våren 1974 var det 75 prosent som fortsatte direkte i en videregående utdanning samme høst. Noen venter ett eller flere år før de går videre, og høsten 1976 hadde 85 prosent av 1974-kullet begynt i en videreutdanning. I 1978 hadde andelen som gikk direkte videre etter avsluttet grunnskole økt til 81 prosent. Så av de kullene som forlater grunnskolen i dag kan en regne med at bare ca. 10 prosent ikke tar noen utdanning i tillegg.

Til sammenligning vet vi at i 1975 hadde hele 67 prosent av de som var 70 år og over bare folkeskoleutdanning. Denne sammenligningen viser klart hvor sterkt utdanningsnivået i befolkningen vil stige de nærmeste åra.

Av det kullet som forlot grunnskolen i 1978, gikk om lag like mange til allmennfaglige som til yrkesfaglige studieretninger, henholdsvis 35 og 37 prosent. De resterende 9 prosent gikk til folkehøgskoler, landbruksskoler og andre videregående skoler. Etter reformene av den videregående skolen i 1976 vil elevene som regel bli tatt opp i et grunnkurs som normalt varer ett år. Elever som er ferdige med et grunnkurs kan enten gå over i arbeidslivet, eller bygge utdanningen ut med videregående kurs. Målet er at alle som ønsker det skal kunne gå gjennom en fullstendig treårig utdanning i allmennfag eller yrkesfag. Det tidligere gymnaset vet vi har vært en fullt utbygd 3-årig utdanning for alle som er tatt opp. Ved hjelp av noen enkle tall fra utdanningsstatistikken vil vi prøve å vise om det samme er tilfelle for yrkesfagene.

Våren 1978 fullførte 36 500 elever et yrkesfaglig grunnkurs på klasstrinn 10 med en varighet av ett år eller kortere. Av disse fortsatte 44 prosent i utdanning samme høst, og 19 prosent gikk til et videregående kurs i samme studieretning. Omtrent halvparten av alle som fortsatte i utdanning tok til med en ny utdanning på samme klasstrinn som den utdanningen de nettopp var ferdige med. Årsaken til at så mange tar slike «omveier» kan være usikkerhet i valg av studieretning eller ønske om en bredest mulig yrkesfaglig bakgrunn. Vansker med å få jobb kan også føre til at noen foretrekker et nytt år på skolen framfor arbeidsløshet. En annen forklaring kan være at det ikke er studieplasser nok på de videregående kursene for alle som ønsker å gå videre etter grunnkurset.

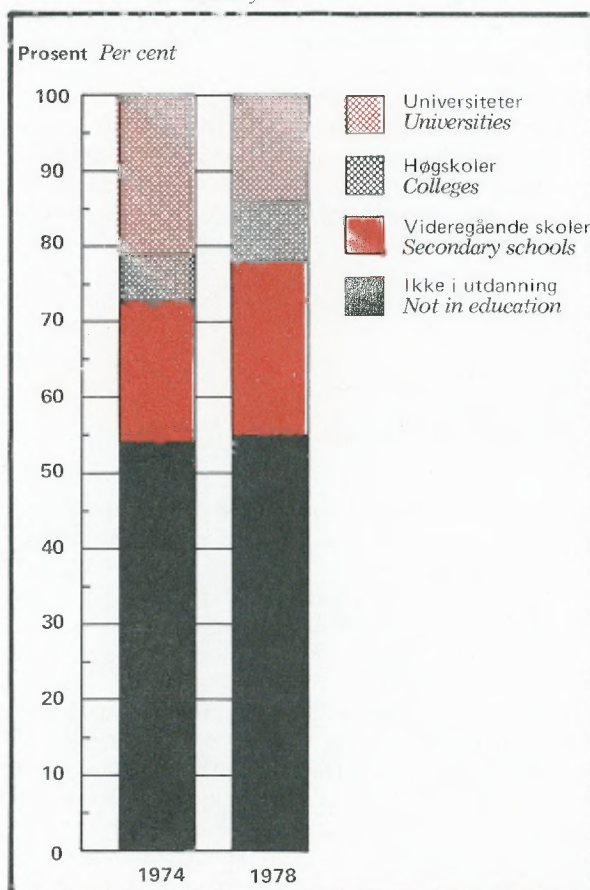
Innenfor de yrkesfaglige studieretningne utgjorde derfor elevtallet i videregående kurs på klasstrinn

11 og 12 bare 31 og 10 prosent av elevtallet i grunnkursene. Det er med andre ord langt færre studie-plasser på de videregående kursene enn på grunnkursene. Det må imidlertid tilføyes at mange skaffer seg fagutdanning som lærlinger.

Tilgangen på artianere økte sterkt i første halvdel av 1960-tallet, og artianertallet ble fordoblet mellom 1960 og 1965. Fra 1962 til 1975 økte elevtallet i gymnasutdanning med hele 94 prosent, mens tallet for de yrkesrettede utdanningene økte med i underkant av 60 prosent. Etter 1975 er det den yrkesrettede delen av den videregående skolen som har økt sterkest.

Vi vil så gå over til å se på videreutdanningen til de som fullførte examen artium våren 1974 og våren 1978.

Figur 5.6. Elever og privatister som fullførte examen artium våren 1974 og 1978, etter utdanning 1. oktober samme år
Pupils who completed secondary general schools, upper stage in spring 1974 and 1978, by education 1 October same year

Totalt sett har andelen som gikk direkte videre gått noe tilbake fra 1974 til 1978. (Figur 5.6.) Det er dessuten blitt langt vanligere å begynne på en videregående skole. I 1978 var dette tallet faktisk høyere enn tallet på artianere som gikk til en høyere utdanning. Nesten en firedel av alle som fullførte den allmennfaglige studieretningen begynte i en videregående utdanning som ikke har examen artium som opptaksgrunnlag.

Våre tall for hvor mange som går direkte fra videregående til høyere utdanninger gir langt fra noe fullstendig bilde av rekrutteringen til høyere utdanning. Det er svært vanlig med ett eller flere venteår før en tar til med et studium. En økt gjennomsnittsalder for de nye universitetsstudentene de siste 15 åra tyder på at antall venteår mellom examen artium og påbegynt studium gjennomsnittlig har økt.

Gjennomsnittsalderen for studenter både ved universitetene og høyskolene har i det hele tatt økt betydelig. Fra 1964 til 1978 økte prosentdelen av universitetsstudenter som var 25 år og eldre fra 30 til 46. Fra 1971 til 1978 økte denne aldersgruppen sin andel også ved høyskolene, fra 26 til 37 prosent. En finner også tilsvarende tendenser innenfor de enkelte utdanningene.

Tidsavstand mellom påbegynt og avsluttet studium synes altså å ha blitt lenger. Dette kan både skyldes lengre netto studietid og at stadig flere deler sitt studium i flere perioder.

Tallene tyder på at det er blitt vanligere at mange unge i sin utdanningsaktive periode avviker fra en rettligning, sammenhengende gang gjennom utdanningssystemet.

Dersom dette er uttrykk for ønsker hos de utdanningssøkende, behøver det ikke tolkes som et negativt trekk. Men en kan heller ikke se bort fra at disse forholdene kan ha sammenheng med at det er blitt vanskeligere for de unge å få virkeliggjort utdanningsønskene. Det er stadig blitt viktigere å skaffe seg utdanning, og dette har skapt et press på skoleverket som selv den sterke utbygginga ikke fullt ut klarer å ta imot.

Kjønn og utdanningsvalg

I oversikten over befolkningens utdanningsbakgrunn viste vi at det er store forskjeller i den utdanning menn og kvinner har tatt. Vi vil derfor undersøke om det er tilsvarende forskjeller i de ungdomskullene som er under utdanning i dag, og om det har skjedd noen endringer i løpet av de siste to tiåra.

Det er mange sider ved utdanningsvalget til kvinner og menn som kunne ha vært behandlet, men vi skal her begrense oss til noen få. Vi vil undersøke om kvinnene i de årskullene som er under utdanning i dag tar mindre utdanning enn mennene, og om det fortsatt er forskjeller i hvilken type utdanning menn og kvinner velger. Vi vil også prøve å se på om det er

forskjeller i selve måten menn og kvinner tar sin utdanning på.

Forskjellene mellom gutter og jenter i grunnskolen tyder ikke på at jentene vil komme ut med minst utdanning. På alle klassetrinn i grunnskolen viser jentene best skoleprestasjoner. Da en hadde systemet med kursplanvalg i ungdomsskolen var det flere jenter enn gutter som valgte mest krevende kursplan, og i dag velger jentene langt oftere annet fremmedspråk. Jentene oppnår også gjennomsnittlig bedre karakterer til grunnskoleeksamen. Valg av kursplan eller fremmedspråk og grunnskolekarakterer betyr mye for om en fortsetter i utdanning eller ikke. I 1974 var det likevel litt flere gutter enn jenter som fortsatte, til tross for at jentene hadde høyere kursplan og bedre karakterer. I 1978 var det derimot flest jenter som fortsatte, og av dette kullet var 83 prosent av jentene mot 79 prosent av guttene i utdanning 1. oktober 1978.

Bare i løpet av 1970-tallet er det altså blitt flere jenter enn gutter som begynner i videregående skoler, og i 1978 var litt over halvparten av elevene ved disse skolene jenter. Holder vi realskoleutdanningen utenom, var det til sammenligning 42 prosent jenter i 1965. I løpet av samme periode økte jentene sin andel av elevene i gymnasutdanning fra 42 til 53 prosent. I årsklassene 16—18 år i 1978 var det en større del av jentene enn guttene som var i utdanning ved videregående skoler. Jentene var i flertall på det laveste klassetrinnet (10) med 53 prosent og utgjorde 46 og 48 prosent på klassetrinn 11 og 12. Når vi tar hensyn til at disse årskullene har noe færre jenter enn gutter, ser vi at jentene ikke er underrepresentert på det høyeste trinnet av den videregående skolen (12). I skoleåret 1977—78 var hele 54 prosent av alle som fullførte examen artium jenter.

Også innenfor høyere utdanning ved universiteter og høyskoler er det i løpet av få år blitt langt flere kvinner. Kvinnene økte sin del av studentene innenfor universitets- og høyskolesektoren totalt fra 31 prosent i 1965 til 41 prosent i 1978. Ved universitetene økte kvinnene sin andel fra 24 til 38 prosent i samme periode, og i 1978 var halvparten av de nye studentene ved universitetene kvinner.

I løpet av kort tid er altså forskjellene mellom menn og kvinner blitt mye mindre når det gjelder rekruttering til høyere utdanning. Ser vi på fullførte utdanninger blir bildet noe annerledes. Av de som fullførte en høyere grads embetseksamen (f. eks. cand. philol., eller cand. med.) i 1977—78 var det bare 21 prosent kvinner. Vi kan anta at en stor del av disse kandidatene begynte studiet rundt 1970, og da var 39 prosent av de nye studentene kvinner. Selv om en slik beregningsmåte er unøyaktig, tyder tallene på at av de som tar til med et universitetsstudium er det færre kvinner enn menn som fullfører en embetseksamen av høyere grad. Dette understøttes av at det blir færre kvinner for hvert klassetrinn, og av at kvinnene er dårligst representert blant dem som fullfører de langvarige utdanningene. Av de nye universitetsstudentene i 1978 oppgav hele 69 prosent av kvinnene at de bare tok sikte på eksamen i et enkelt fag eller forberedende prøver. Tilsvarende andel for menn var 38 prosent. Noe av dette skyldes at flere

kvinner enn menn tar universitetsfag for å skaffe opptakspoeng til f. eks. pedagogiske høyskoler. Men det tyder også på at kvinnene setter seg mer beskjedne mål idet de begynner på et universitetsstudium.

Valg av utdanning er ikke bare et spørsmål om varighet og nivå, men i like høy grad om faglig innretning. Jentene som tar videregående utdanning velger oftere allmennfag enn guttene. Innslaget av jenter er særlig høyt på folkehøgskolene, men også innenfor allmennfaglig studieretning (gymnasutdanning) er de i løpet av 1970-åra blitt i flertall. (Figur 5.7.)

Mellom de ulike linjene varierer andelen kvinner fortsatt mye. På den språkfaglige linjen var det 79 prosent, på samfunnsfaglig (inklusive økonomisk gymnas) 52 prosent og på den naturfaglige linjen 37

prosent. Disse forskjellene er bl. a. viktige fordi en rekke høyere utdanninger krever naturfaglig linje til examen artium. De som velger språkfaglig linje har dermed mindre valgmuligheter i høyere utdanning enn elever fra naturfaglig linje.

Av utdanningene som faller utenom loven om videregående opplæring finner vi ellers et klart flertall av jenter ved skoler for helsestell og sosialt arbeid. Av studieretningsfagene er det nesten bare jenter innenfor husflidsfag og estetiske fag, sosial- og helsefag og husholdningsfag. (Figur 5.7.)

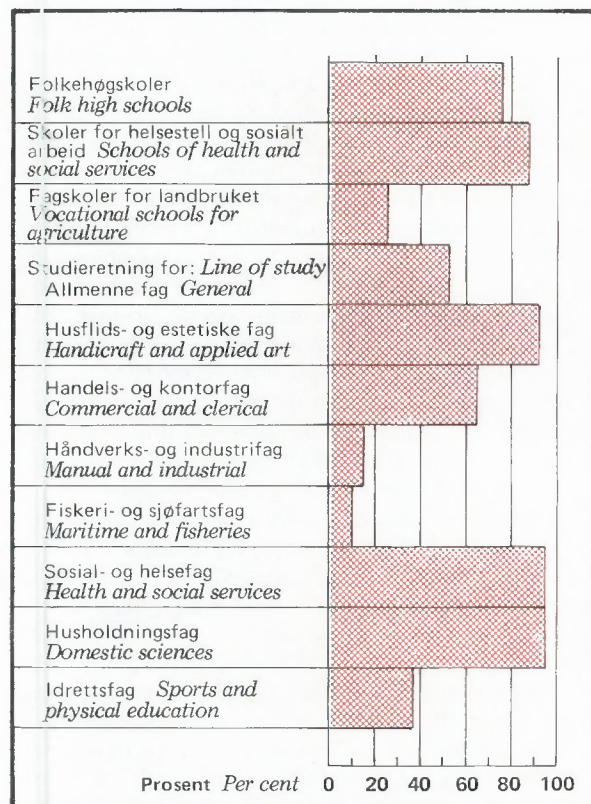
Innenfor håndverk- og industrifagene er det forholdsvis få jenter, og andelen har heller sunket enn steget de siste åra. Dette er imidlertid den største av de yrkesfaglige studieretningene og omfatter derfor 16 prosent av jentene i yrkesfag. Innenfor håndverks- og industrifagene går jentene særlig til tekstil- og sømfag, mens det er svært få i mekaniske fag, jern- og metallfag og byggefag. På disse linjene var det nesten ingen jenter for et par tiår siden, men det har heller ikke blitt særlig mange flere etter 1970.

Selv om det er blitt svært mange flere kvinner i alle typer høyere utdanning, er det fortsatt store forskjeller i studievalget til menn og kvinner. (Tabell 5.3.) Kvinnene er blitt i stadig klarere flertall ved de pedagogiske høyskolene. De dominerer også ved sosialskolene, men her har andelen ikke økt. Filologistidiet ved universitetene har også et høyt og stigende innslag av kvinner. Økonomiske fag er fortsatt mannsdominert. Innenfor jus og landbruksfag har det skjedd en bemerkelsesverdig utjevning. I dag er det særlig de tekniske utdanningene ved NTH og ingeniørhøgskolene som har få kvinner, mens altså en del studier som tidligere var sterkt mannsdominert har hatt en mangedobling av andelen kvinner.

Vi har tidligere omtalt at flere enn tidligere har opphold og tar «omveier» fram til sin høyeste utdanning. Vi vil her se om dette er vanligere blant kvinner enn menn. Byråets oppfølging av grunnskolekullet fra 1974 viser en svak tendens til at jentene oftere venter ett eller flere år enn guttene før de begynner på en videregående utdanning. Av de som begynner i gymnasutdanning, ser det imidlertid ut til at jentene like ofte gjennomfører på normal tid.

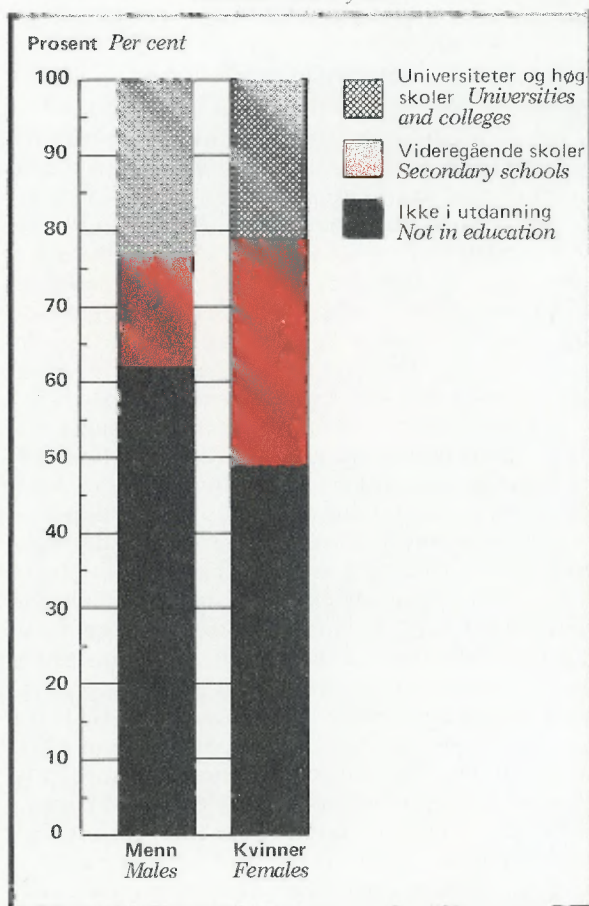
Vi har også sett nærmere på de som fullførte et ettårig eller kortere yrkesfaglig grunnkurs våren 1978. Her er guttene oftere enn jentene i utdanning samme høst (prosentdelene var 50 og 38). Guttene går oftere videre innenfor samme studieretning, mens jentene oftere tar et nytt grunnkurs i annen studieretning. Dette tyder på at studieretningene med mange jenter er dårligere utbygd med videregående kurs. Men det viser seg også at innenfor alle studieretningene tar guttene oftere videregående kurs, idet prosentdelen jenter synker fra klassetrinn 10 til klassetrinnene 11 og 12.

Figur 5.7. Andel kvinner ved videregående skoler/studieretninger. Prosent *Percentage of women in secondary schools/line of study*

Figur 5.8. Elever og privatister som fullførte examen artium våren 1978, etter kjønn og skoleslag 1. oktober samme år *Pupils who completed secondary general schools, upper stage in spring 1978, by sex and type of school 1 October same year*

Av de som fullfører gymnaseksamen er det langt flere kvinner enn menn som fortsetter direkte i utdanning samme høst. (Figur 5.8.) En vesentlig årsak til dette er at mange menn avtjener førstegangs militærtjeneste straks de er ferdige med skolen. Det viser seg likevel at det er flere menn enn kvinner som går til høyere utdanning, mens langt flere kvinner tar til med en annen videregående utdanning. De aller fleste av disse finner vi igjen i yrkesfaglige studieretninger og ved folkehøgskolene, dvs. i utdanninger på et lavere nivå enn den de nettopp har fullført. Selv om vår statistikk ikke kan si noe sikkert om det, er det i dag mange som tar fag ved universitetene for å skaffe seg opptakspoeng for andre utdanninger. Også dette er det vanligere at kvinner gjør.

Som en oppsummering kan en si at i de ungdomskullene som er under utdanning i dag, blir det relativt små forskjeller mellom kjønnene når det gjelder utdanningsnivå, mens det fortsatt er store forskjeller i valg av type utdanning og gjennomføring av utdanning. Jenter tar i dag like mye videregående utdan-

ning som guttene. Derimot er det fortsatt store forskjeller innenfor høyere utdanning, der kvinner oftere tar de korteste studiene. Men alt i alt støtter tallene opp om Byråets prognose som regner med at forskjellene i utdanningsnivået til menn og kvinner avtar fram mot år 2000.

Langt viktigere forskjeller mellom menn og kvinner finner vi i valg av type utdanning. Dette har stor betydning i forhold til arbeidsmarkedet, der mange yrker enten er kvinne- eller mannsdominert. De kvinne- eller mannsdominerte yrkene gir stort sett dårligere inntekt enn de mannsdominerte, samtidig som kvinnene vanligvis har mindre valgmuligheter på arbeidsmarkedet gjennom de yrkesutdanningene de tar.

Videregående yrkesutdanning er fortsatt preget av tradisjonelle valg blant jenter og gutter. Dessuten gir mange av de jentedominerte utdanningene ikke kompetanse for noe yrke i det hele tatt, slik som f. eks. husholdningsfagene. Det synes fortsatt å være klare hindringer mot at kvinner går inn i mange mannsdominerte utdanninger og yrker.

De klareste tendensene til utjevning finner vi innenfor universitetene, der studier som f. eks. jus og medisin i løpet av kort tid har fått ca. en tredel kvinner. Tekniske og økonomiske fag er til tross for økt kvinneandel fortsatt sterkt mannsdominerte. Det betyr at viktige sektorer, og særlig de tekniske og administrative yrkene innen arbeidslivet, også i framtida vil bestå nesten utelukkende av menn. Et illustrerende eksempel på at type utdanning henger sammen med stillingsnivåene innenfor en sektor, finner vi innen utdanninger for helsevesenet. I 1978 var det 93 prosent kvinner ved hjelpepleierskolene, 85 prosent ved sykepleierskolene og 31 prosent i medisinstudiet.

Våre tall tyder på at kvinner oftere tar «omveier» i utdanningssystemet. At mange tar flere utdanninger som etter vårt klassifiseringssystem er på samme nivå behøver selvsagt ikke bare å være noen ulempe, verken for samfunnet eller for den enkelte. Men disse omveiene er ofte et resultat av strenge opptaksvilkår. Mange av de yrkesutdanninger kvinner ofte søker, har få plasser i forhold til tallet på søkere. Det gjelder f. eks. sykepleier-, lærer- og fysioterapiutdanning.

Det kan derfor synes som om de yrkesrettede utdanningene som særlig søkes av kvinner er dårligere utbygd enn de øvrige. Mange kvinner bruker derfor lengre utdanningstid enn menn for å få en utdanning på samme nivå. Dessuten må en anta at en del kvinner har opphold i utdanningskarrieren som følge av barnefødsler og familieansvar.

Årsakene til at vi fortsatt finner forskjeller i utdanningsvalg mellom menn og kvinner kan vi i liten grad finne fram til gjennom vårt datamateriale. Arbeidsmarkedet har i stor grad etterspurt kvinner og menn til ulike typer yrker, noe som påvirker de unges valg av utdanning. En annen viktig faktor er den vanlige arbeidsdelinga i familien, der kvinnene som oftest bruker mer tid enn mennene på husarbeid og omsorg for barna. Dette vil påvirke kvinnenes planer om yrke og utdanning. Både forholdene på arbeidsmarkedet og i familien er det mulig å tenke

seg kan forandres gjennom politiske vedtak. Når kvinner i dag tar utdanning i et helt annet omfang enn tidligere, tyder dette på at også forskjellene i utdannings- og yrkesvalg mellom kjønnene i stor grad er mulig å påvirke, blant annet gjennom myndighetenes politikk.

Bosted og utdanningsvalg

Vi har tidligere vist at utdanningsnivået varierer fra fylke til fylke og mellom ulike kommunetyper. En vesentlig årsak til det mente vi var ulik næringsstruktur og dermed ulikt behov for utdanning hos de sysselsatte. Vi vet også at ungdommens utdanningsvalg varierer mellom fylkene. Det kan tenkes mange grunner til det. Mulighetene for å gå på skole i rimelig nærhet vil bl. a. variere mellom de ulike strøk av landet.

Selv på grunnskoletrinnet finner vi store variasjoner når det gjelder skoletilbud i rimelig nærhet. Av de 103 grunnskolene i 1978 som hadde innkvartering hele skoleåret lå 73 i de tre nordligste fylkene, og i Finnmark hadde 24 prosent av skolene innkvartering. Spredningen av skoletilbudet blir selvsagt mindre på videregående og høyere nivå. Reiseavstand mellom bosted og skolested er imidlertid bare en av de faktorene som har betydning når en ungdom velger utdanning. Betydningen er trolig størst for de yngste. Ved valg av studieretning i videregående skoler vil de fleste både ta hensyn til det tilbudet som finnes i nærheten, og til de mulighetene som finnes på det lokale arbeidsmarkedet. Å ta høyere utdanning ved universitet eller høyskole betyr for de fleste strøk i landet at en bor utenfor hjemmet i studietida. Dessuten vil yrkesmulighetene etter endt studium mange steder være små, slik at en må regne med at utflyttingen blir permanent.

Allerede ved overgangen mellom grunnskolen og videregående skoler ser en klare geografiske forskjeller både i 1974 og 1978. (Tabell 5.4.)

I 1978 var 81 prosent av alle ungdommene som forlot grunnskolen i gang med en utdanning om høsten. Andelen var høyest i Oppland og Aust-Agder med 86 prosent, og lavest i Finnmark med 63 prosent. Vi har også tatt med tilsvarende tall for 1974. I alle fylkene unntatt Akershus var det større deler av ungdommen som gikk videre i 1978. Økningen var relativt sett sterkest i Finnmark. Også i Oppland, Aust-Agder, Nord-Trøndelag og Nordland økte andelen som gikk videre sterkt. Utviklingen har gått klart i retning av at forskjellene mellom fylkene er blitt mindre.

Vi vil også se om det har skjedd noen utjevning i rekruttering til gymnasutdanning. Dette vil vi gjøre ved å se på antall personer som fullførte examen artium i 1963 og 1977—78 i prosent av alle 19-åringene. (Tabell 5.5.) Vi ser at dette tallet, artianerfrekvensen, har økt sterkt i alle fylkene, og at den for de fleste fylkene ligger omtrent på samme nivå i 1978. Unntakene er Akershus, Oslo og Vest-Agder,

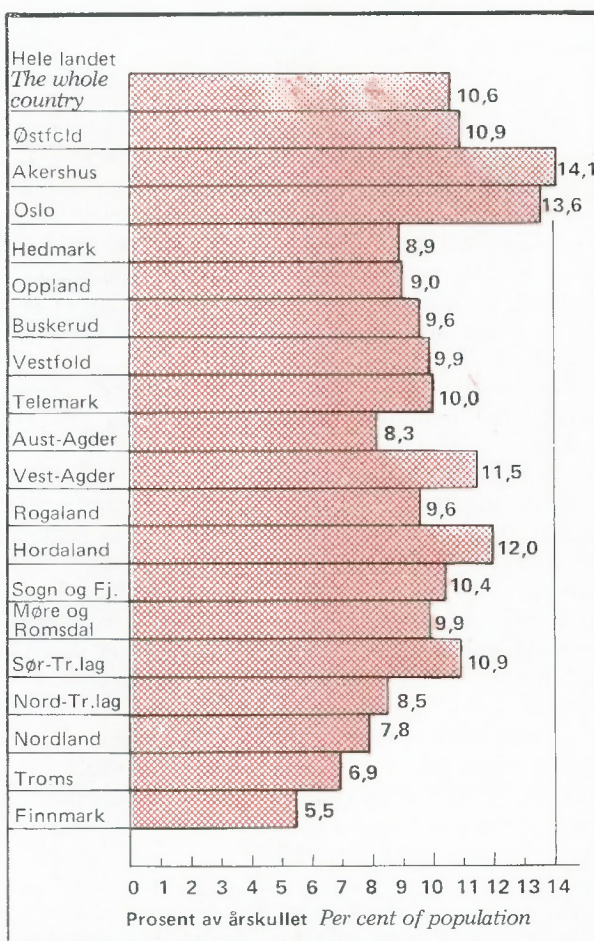
som ligger klart over landsgjennomsnittet, og Troms og særlig Finnmark, som ligger langt under.

Bortsett fra Finnmark, som henger etter, har økningen vært særlig sterk i fylkene der forholdsvis få ungdommer tok examen artium i 1963. Det har m.a.o. skjedd en viss utjevning mellom fylkene.

Det er vanskeligere å gi sammenlignbare tall for yrkesutdanninger, men også her synes det som om utbygginga av den videregående skolen har gitt større geografisk likhet i skoletilbudet.

Større likhet mellom fylkene i ungdommens søkning til videregående allmennutdanning gir muligheter for en tilsvarende større likhet i søkningen til høyere utdanning. For å belyse dette vil vi se på videreutdanningen for artianere i 1974 og 1978. (Tabell 5.5.) Stort sett ser en at den delen av artianerkullene som tok høyere utdanning var størst i fylker med høy artianerfrekvens.

Figur 5.9. Andel av 19—24-åringene under utdanning ved universiteter eller høyskoler. Fylke. Prosent *Percentage of population 19–24 years in education at universities or colleges. County*

Ulikhetene mellom fylkene forsterker seg altså i overgangen mellom examen artium og høyere utdanning. Det viser seg derfor at prosentdelen av aldersgruppen 19—24 år i høyere utdanning varierer forholdsvis mye fra fylke til fylke. (Figur 5.9.) Det er særlig de nordligste fylkene som rekrutterer få studenter. Størst andel studenter i disse årskullene har Akershus, Oslo, Hordaland og Rogaland.

Vi har tidligere berørt sammenhengen mellom utdanning og arbeidsmarked. Dersom det er ubalanse mellom antall ungdommer i et fylke som har videregående og høyere utdanning og tilbudet av arbeidsplasser for denne utdanning, oppstår et problem. Enten må disse personene ta arbeid innen fylket som de utdanningsmessig er overkvalifisert for, eller de må søke ut av fylket. En sterk utbygging av det videregående skoletilbudet, uten en tilsvarende økning i tilbudet av jobber for denne utdanning, kan derfor virke med til å trekke denne ungdommen ut av fylket. Vi har ikke pålitelige data nok til å fastslå en slik eventuell ubalanse, men sammenligning mellom ungdommens utdanningsvalg og befolkningens utdanningsvalg kan fortelle noe. Vi har tidligere påvist en betydelig utjevning i videreutdanning for ungdommen i de ulike fylkene. Utjevningstendensene har ikke vært like klare når det gjelder befolkningens utdanningsnivå. Dette kan tyde på at enkelte fylker ikke har yrkestilbud nok til den ungdommen som tar utdanning utover grunnskolen.

Sosial bakgrunn og utdanningsvalg

Vi skal nå gå over til å se på forskjeller i utdanningsvalg mellom ungdom fra ulike samfunnslag. Fra tidligere undersøkelser både i Norge og andre land vet vi at ungdom som kommer fra familier der foreldrene har høy utdanning, god inntekt osv. er sterkt overrepresentert i videregående allmennutdanning og høyere utdanning. Når det i dag er så mange flere ungdommer som tar videre utdanning kan dette mønstret ha endret seg.

I denne analysen bruker vi tall fra en større undersøkelse om forholdet mellom utdanning og sosiale ulikheter som er foretatt av Byrået. Undersøkelsen bygger på opplysninger om familiebakgrunn (fars yrke og utdanning, inntekt etc.) for alle personer født fra 1951 til 1960. Disse opplysningene er hentet fra Folketellingen 1970 og skattestatistikken for samme år. Sammenholder vi dette materialet med utdanningsstatistikken, kan vi finne ut hvor store deler av de ulike ungdomsgruppene som er under utdanning. Vi har også brukt materialet for å følge opp de elevene som forlot grunnskolen i 1974.

Sosiale ulikheter kan beskrives på mange måter, som f. eks. ved inntekt, forbruk, boforhold og utdanning. Vi har valgt å legge hovedvekten på en måte som sammenfatter flere sider av sosial ulikhet. Ungdomskullene er her inndelt i fire sosioøkonomiske grupper med utgangspunkt i fars yrke, slik at yrker med høyest status, inntekt, utdanning osv. er i gruppe I, og deretter følger gruppene II, III og IV¹.

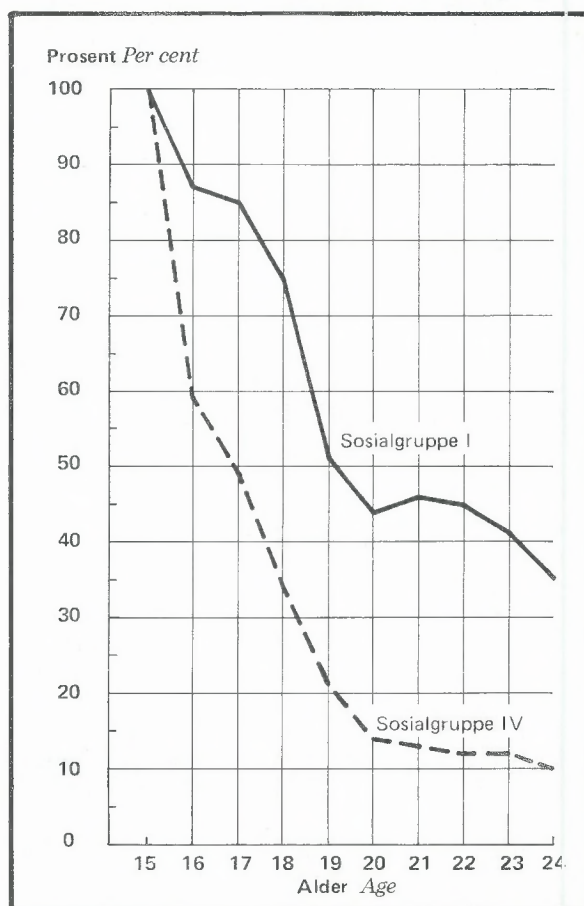
For hver av disse gruppene har vi beregnet hvor stor del som var i utdanning 1. oktober 1975. Vi har i tillegg også sett på hvordan andelen under utdanning varierer med familieinntekt og fars utdanning.

Et hovedresultat fra undersøkelsen viser at ungdom fra gruppe I langt oftere enn annen ungdom er i videregående og høyere utdanning. (Tabell 5.6 og figur 5.10.) For alle sosialgruppene avtar andelen under utdanning raskt, fra nær 100 prosent for 15-åringene. Forskjellen i andelen 16-åringene under utdanning antyder allerede at langt flere i gruppe I går videre med en utdanning etter grunnskolen. Vi ser også at kurven for sosialgruppe IV faller brattere enn kurven for gruppe I fra 16 til 18 år.

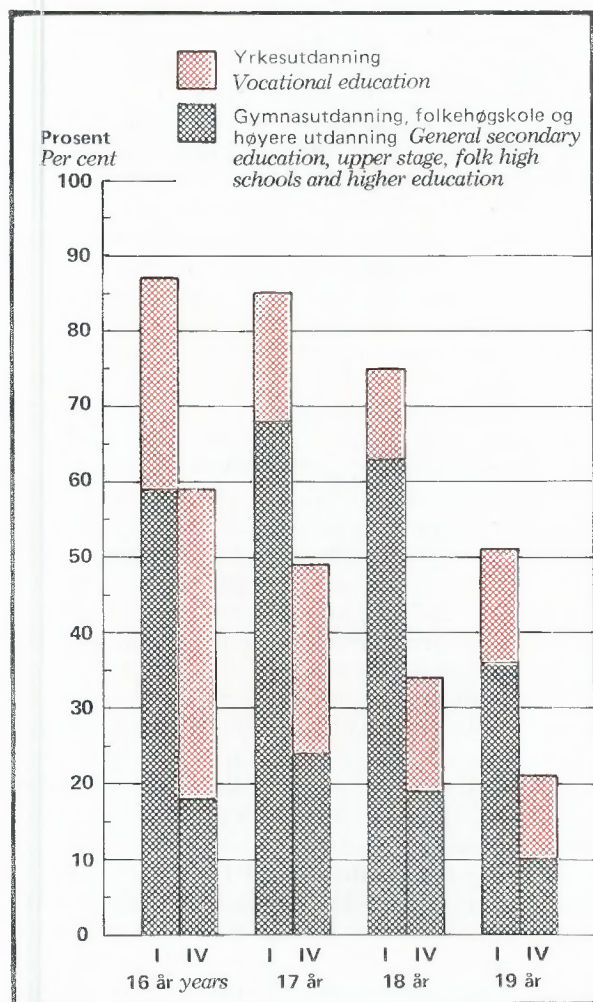
Disse resultatene viser altså at ungdom fra høyere samfunnslag gjennomgående oppholder seg lenger i utdanningssystemet. Dette betyr at de oftere tar utdanning utover grunnskolen, og at de også tar mer langvarige utdanninger.

¹ Inndelingen er i samsvar med en klassifisering utarbeidd av Institutt for anvendt sosialvitenskapelig forskning (INAS) som er publisert i INAS-rapport nr. 71-1.

Figur 5.10. Andel av årskullene under utdanning i sosialgruppe I og IV, etter alder. Prosent. 1. oktober 1975 *Percentage of population in social group I and IV in education 1 October 1975, by age*

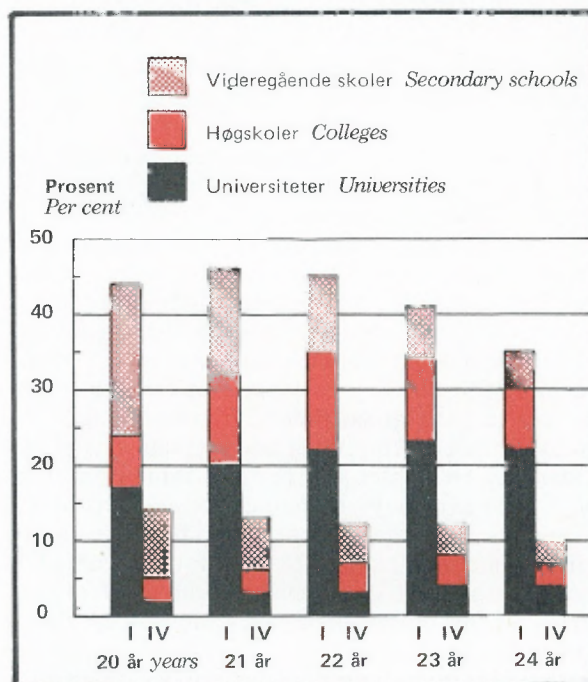
Figur 5.11. Personer 16—19 år i sosialgruppe I og IV, etter utdanning 1. oktober 1975. Prosent Population 16—19 years in social group I and IV, by education 1 October 1975. Per cent

Forskjellene mellom utdanningsvalget til ungdom med ulik familiebakgrunn trer enda klarere fram når vi ser på hvilke typer utdanning de velger. (Figur 5.11.) Ungdom fra høystatusgruppen tar som oftest gymnasutdanning og ungdom fra lavstatusmiljø yrkesutdanning. Blant 16-åringene var andelen fra sosialgruppe I som begynte i gymnasutdanning fire ganger høyere enn fra gruppe IV. Til gjengjeld gikk flere av ungdommene fra sosialgruppe IV til en yrkesutdanning.

Ellers bekrefter tallene for yrkesutdanningen at denne delen av den videregående skolen har langt færre elever på de videregående trinnene, dvs. klassetrinn 11 og 12, enn på klassetrinn 10. Siden yrkesutdanningene særlig søkes av ungdom fra lavere samfunnslag, betyr dette at forskjellen i utbyggingsgrad mellom allmennfaglig og yrkesfaglig utdanning får en sosial slagside.

Figur 5.12. Personer 20—24 år i sosialgruppe I og IV, etter utdanning 1. oktober 1975. Prosent Population 20—24 years in social group I and IV, by education 1 October 1975. Per cent

Når ungdom fra de høyeste samfunnslag er så sterkt representert i gymnasutdanning, kan vi også vente å finne at det samme gjør seg gjeldende i høyere utdanning, som jo vanligvis bygger på examen artium. (Figur 5.12.) De største sosiale skjevhetene finner vi i rekrutteringa til universitetene. Med utgangspunkt i andelen av aldersgruppen 20—24 år som er under utdanning, kan vi si at ungdom fra sosialgruppe I har syv ganger større sjanse for å begynne et universitetsstudium enn ungdom fra sosialgruppe IV. Samme tendens gjør seg gjeldende for høgskolene, men ikke i like sterk grad. Forholdet mellom sosialgruppene tilsvarer om lag de prosentdelene en finner i gymnasutdanningen. Med andre ord: Når ungdommen velger utdanning etter å ha fullført examen artium forsterkes de sosiale skjevhetene. Artianerne fra høystatushjem går langt oftere til universitetene, mens andelen blant artianerne som tar en mer kortvarig høgskoleutdanning er mer like.

Våre tall viser at på hvert trinn av utdanningssystemet er det flere fra de laveste sosialgruppene enn de høyeste som går ut. Et ungdomskull som forlater grunnskolen utgjør et tverrsnitt av befolkningen. For hvert trinn oppover i utdanningssystemet vil ungdommen fra høyere samfunnslag øke sin del. Studentene og elevene i de ulike skoleslag og utdan-

ninger vil derfor være høyst forskjellig sammensatt etter sosial bakgrunn. (Tabell 5.7.) Sammenhengen mellom utdanningsnivå og elevenes og studentenes sosiale bakgrunn vises helt tydelig. Høyere embets-eksamen har en skjevare profil enn den tilsvarende lavere grad (f. eks. cand. philol. og cand. mag., humaniora og estetikk). Det samme er tilfelle når vi sammenligner en universitets- og en høyskoleutdanning innen samme område, f. eks. sivilingeniør og ingeniørutdanning.

Vi finner også store forskjeller mellom utdanninger på samme nivå. I de yrkesrettede utdanningene i den videregående skolen ser vi stor forskjell mellom de humanistiske og estetiske fagene og de øvrige. Det samme ser vi innenfor universitetene, der særlig medisiner-, arkitekt- og magistergradsstudiene har en sterk overvekt fra de to øverste sosialgruppene.

Ved hjelp av noen enkle oversikter har vi kunnet påvise at til tross for utdanningseksplasjonen er det fortsatt meget klar sammenheng mellom ungdommens familiebakgrunn og utdanningsvalg. Hvor høy utdanning en skaffer seg, har klar sammensetning bl. a. med hvor høy utdanning foreldrene har.

Byråts datamateriale kan bare i beskjeden grad fortelle noe om årsakene til disse forskjellene. Det viser seg at reint økonomiske forhold i familien spiller en forholdsvis liten rolle sammenlignet med fars utdanningsnivå og yrke. Dette rimer for så vidt godt med at forbedrede muligheter til lån og stipend har gjort ungdom under utdanning mindre avhengige av foreldrenes økonomi.

Vi så at svært mye av ulikhetene ble etablert allerede ved 16-åringenes valg av utdanning. Dette gjør det naturlig å se nærmere på hvordan et grunnskolekull velger utdanning. Vi har derfor fulgt opp elevene som forlot grunnskolen i 1974. Den gang hadde man fortsatt systemet med kursplanvalg. Det viser seg at andelen av elevene som valgte mest krevende kursplan var dobbelt så høy i sosialgruppe I som i gruppene III og IV.

Hvor mange av grunnskolekullet som går videre i utdanning totalt avhang mest av kursplanvalg og karakterer, og mindre av sosial bakgrunn direkte. (Tabell 5.8.) Blant elever med mest krevende kursplan og med samme karakterer var det forholdsvis små forskjeller mellom sosialgruppene når det gjaldt videreutdanning totalt. Forskjellene var derimot større når det gjaldt valg av gymnasutdanning.

Disse forholdene tyder på at elevenes sosiale bakgrunn allerede på et tidlig stadium i grunnskolen fører til ulike skoleprestasjoner. Dette samsvarer godt med andre undersøkelser på området. Årsakene til dette igjen kan være mange, og lar seg i liten grad påvise gjennom våre data. Vi vil peke på noen av de forklaringene som oftest framholdes.

Foreldre fra sosialgruppe I har som oftest god utdanning, og vil oftere enn andre foreldre forvente at også barna tar høy utdanning. De vil også lettere kunne hjelpe til og veilede i skolearbeidet. De fleste av barna vil ha venner med samme sosiale bakgrunn, noe som også bidrar til å forme planer om framtidig utdanning og yrke. Planene påvirkes også av hvilke yrker barn og ungdom kjenner best til gjennom foreldre og andre personlige kontakter.

Voksenopplæring

Begrepet «voksenopplæring» dekker en mangfoldig virksomhet med en rekke formål. Voksenopplæringa har på mange måter et videre siktemål enn annen utdanning. Ved siden av den betydelige kunnskapsmengden som overføres, betyr det mye å være i en lærings situasjon for mennesket som ikke har sittet på en skolebenk på svært mange år. Voksenopplæringskursene har også en viktig funksjon som meningsfullt fritidstilbud og som ledd i det sosiale nettverket. Mye av virksomheten er også en viktig del av arbeidet i de frivillige organisasjonene. Dessuten vil både bedriftene og organisasjonene i arbeidslivet søke å øke kvalifikasjonene til medarbeiderne sine gjennom voksenopplæringstiltak.

Voksenopplæringa har i løpet av 1970-åra fått en klart viktigere plass i utdanningssystemet. Vi har fått en lov om voksenopplæring som tok til å gjelde fra 1977, de offentlige bevilgningene har økt sterkt, og virksomheten har også vært i sterk vekst.

For folkeopplysningsorganisasjonene kan vi gi tall tilbake til 1969, og deltagertallet i disse organisasjonene var 3 1/2 gang høyere i 1978—79 enn i 1969.

Særlig har veksten vært sterk etter 1975. I tillegg til de tall statistikken omfatter, kommer bl. a. korrespondanseundervisning og opplæring som foregår internt på arbeidsplassen.

Hovedtyngden av voksenopplæringskursene er korte — gjennomsnittlig timetall pr. kurs var 36 i 1978—79. Likevel er det klart at denne virksomheten betyr en betydelig økning i kunnskapsmengden som ikke fanges opp i oversikter over befolkningens utdanningsbakgrunn.

I levekårssammenheng er det viktig at voksenopplæringa har som klart lovfestet formål å skape større likhet. Det tas bevisst sikte på at voksenopplæring skal gi en kompensasjon til grupper som er blitt hengende etter utdanningsmessig. Ikke minst gjelder dette de generasjonene som gjennomsnittlig har en lavere førstegangsutdanning enn ungdommen får i dag.

Byråts voksenopplæringsstatistikk viser at kvinnene er i klart flertall. I 1978—79 var 59 prosent av deltakerne kvinner. Det er særlig innenfor det frivillige studiearbeidet med kortere kurser at kvinnene er i flertall. Innen de mest yrkesrelaterte voksenopplæringskursene og i de mer langvarige kursene er det en overvekt av menn. Likedan finner vi stort sett at kvinner har de samme typene fag eller emner som i det ordinære utdanningssystemet. Det er størst innslag av kvinner i humanistiske og estetiske fag, minst innenfor tekniske, industrielle og økonomiske fag. Det er verdt å merke seg at kvinnene er i klart flertall blant dem som gjennomfører gymnasutdanning som voksenopplæring.

Statistikken kan også fortelle oss om den geografiske fordelingen av voksenopplæringsaktiviteten. Som mål for dette vil vi bruke tallet på deltakere i prosent av den voksne befolkningen, dvs. fra 16 år og oppover. (Tabell 5.10.)

Sør-Trøndelag har i hele perioden hatt høyest aktivitet, mens Nordland og tidligere også Finn-

mark har hatt lav aktivitet. I løpet av de siste par åra har det skjedd en del viktige forskyvninger. Oslo og Akershus, som tidligere var blant fylkene med høy studieaktivitet, har hatt stagnasjon, siste året tilbakegang. Den mest bemerkelsesverdige økningen finner vi i Finnmark, der aktiviteten er mer enn fordoblet. I 1978—79 hadde fylket en studieaktivitet som lå en del over landsgjennomsnittet. Vi ser ellers at de sentrale østlandsfylkene gjennomgående hadde lav deltaking i voksenopplæring. Med unntak av Rogaland, som har hatt svært sterk vekst, er det relativt lav aktivitet på Vestlandet.

I løpet av de to siste åra vi har statistikk for har det skjedd en betydelig utjevning mellom fylkenes voksenopplæringsaktivitet. Det kan være grunn til å peke på at denne utviklinga tidsmessig faller sammen med innføringen av lov om voksenopplæring og en sterk økning i bevilgningene.

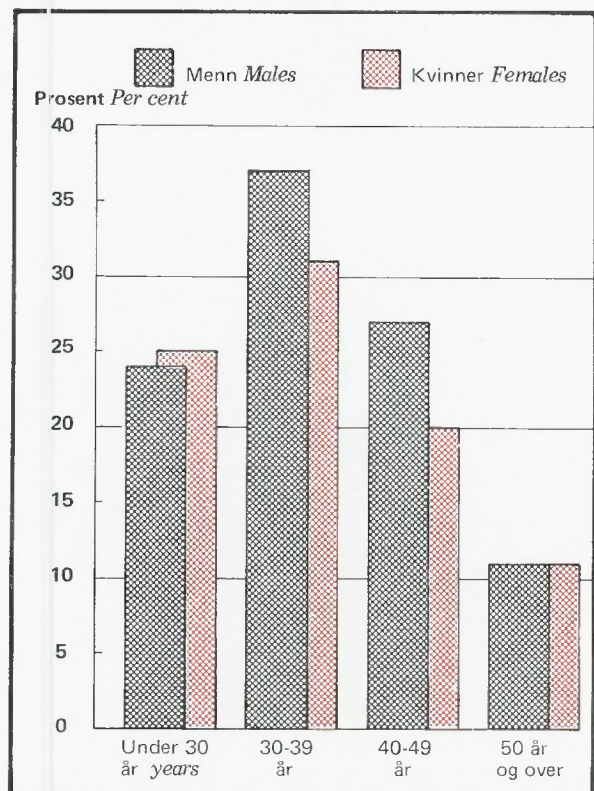
I 1978 gjennomførte Statistisk Sentralbyrå en intervjuundersøkelse for å kartlegge nærmere hvilke grupper som særlig utnytter tilbudet av voksenopplæring. Resultatene fra denne undersøkelsen vil indirekte også fortelle noe om i hvilken grad tilbudet er tilpasset de ulike gruppenes interesser og behov.

Aldersgruppen 30—39 år har deltatt hyppigst i voksenopplæring (Figur 5.13.) I motsetning til Byråets løpende voksenopplæringsstatistikk, som vi tidligere gav tall fra, dekker intervjuundersøkelsen også kurs iverksatt av arbeidsgiverne. Når vi ser på all voksenopplæring under ett, finner vi at flere menn enn kvinner har deltatt. Dette kommer av at undersøkelsen også tar med kurs i arbeidslivet. Færre kvinner enn menn er yrkesaktive, dessuten viser det seg at av de yrkesaktive er det en langt høyere del av mennene enn kvinnene som har gått på kurs. (Tabell 5.11.)

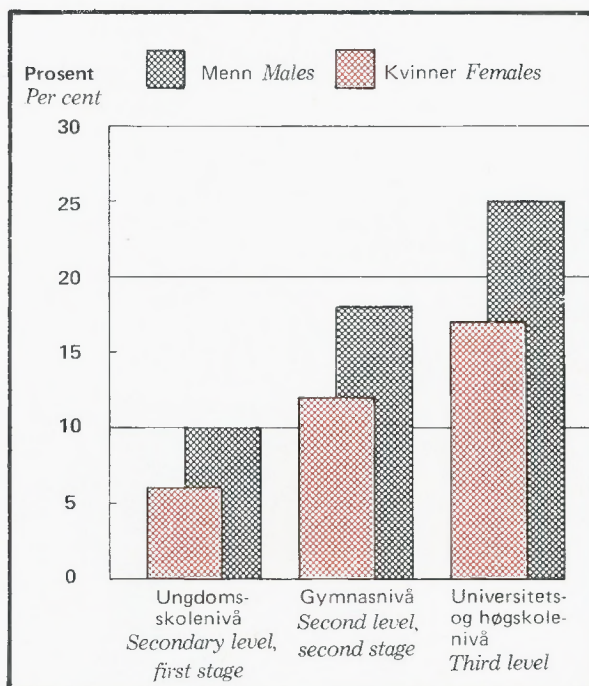
Deltaking i forbindelse med yrke viser store ulikheter etter næring. Sysselsatte innenfor bank- og finansvirksomhet, forsikring, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting, og innenfor offentlig administrasjon, forsvar, politi og rettsvesen har høyest kursaktivitet med 27 og 25 prosent. Siden alt dette er kurs iverksatt av arbeidsgiver, skyldes disse forskjellene trolig mer skjevheter i tilbud enn i interesse hos gruppen av yrkesaktive.

Deltaking i kursvirksomhet utenom yrket varierer også med alder. (Tabell 5.12.) Det er personer fra 30—39 år som deltar hyppigst, deretter avtar kursvirksomheten noe med stigende alder. En ser likevel at det er relativt stor rekruttering til voksenopplæring helt opp til 60 år. Deltakerhyppigheten er imidlertid langt høyere for personer yngre enn 40 år enn for de som er eldre. En kan derfor vanskelig si at voksenopplæringa kompenserer for de eldste gruppenes kortere utdanning.

Figur 5.13. Deltaking i voksenopplæring i alt, etter kjønn og alder. Prosent *Participation in all types of adult education, by sex and age. Per cent*

Figur 5.14. Deltaking i voksenopplæring utenom yrket, etter kjønn og utdanningsnivå. Prosent *Participation in adult education not connected to occupation, by sex and level of education. Per cent*

Det er personer med høy utdanning som deltar hyppigst i voksenopplæring. (Figur 5.14.) Dette gjelder både menn og kvinner. Heller ikke her ser vi noen kompenserende effekt av voksenopplæringa. Tvert imot er det en klar tendens til at tilbudet utnyttes av dem som har mye utdanning fra før. Resultatene er i samsvar med tidligere undersøkelser, og det er ikke mulig å påvise noen endringer av betydning.

Det er altså personer under 40 år med bedre utdanning og økonomi enn gjennomsnittet som deltar oftest i voksenopplæring. Kvinner deltar oftere i frivillig voksenopplæring enn menn, men dette gjelder ikke de mest yrkesrelaterte utdanningene.

Ressurser til utdanningsformål

Beskrivelsen av utdanningssystemet er i dette kapitlet konsentrert om «produktet», dvs. om personer under utdanning og om befolkningens utdanning. Vi har innenfor denne utgaven av Sosialt utstyn ikke funnet plass til noen omfattende analyse av innsatsfaktorene, men må nøye oss med å gi noen hovedtall.

Det norske utdanningssystemet er blitt en svært omfattende og ressurskrevende virksomhet. Kapitalinnsatsen i form av bygninger og materiell er stor, og tallet på sysselsatte er høyt. Den delen av landets totale ressurser målt i bruttonasjonalprodukt som går til utdanningsformål har økt sterkt de siste 20 åra. I 1978 var de offentlige nettoutgiftene til utdan-

ningsformål nesten 15 milliarder kroner, eller ca. 3 700 kroner pr. innbygger. Av dette gikk halvparten til grunnskolen, men i forhold til antall under utdanning var utgiftene størst til universitetene.

Ifølge arbeidsmarkedstatistikken for 1978 var det i alt sysselsatt 126 000 personer innenfor undervisningssektoren. Byråets lærerstatistikk viser at det var tilsatt nesten 52 000 i hel undervisningsstilling, og nesten 23 000 som timelærere. Den største gruppen var lærere i grunnskolen, der det var over 32 000 lærere i hel stilling og 15 000 timelærere. Tallet på heltidslærere i grunnskolen er mer enn fordoblet siden 1960.

I 1978 var det til sammen nesten 4 700 skoler i Norge. Av dette var det 3479 grunnskoler, 983 videregående skoler og 136 høyskoler og universiteter. Mange av skolene er små, f. eks. hadde 29 prosent av grunnskolene under 50 elever. Innenfor grunnskolen har det vært en sterk utvikling i retning av færre og større skoler. I 1950 var det over 2000 flere skoler enn i 1978. Etter 1970 har imidlertid tallet på grunnskoler økt noe.

Tallene viser altså at utdanningssystemet er en betydelig arbeidsplass som legger beslag på store deler av det offentlige pengeforbruket. Men for den enkelte er utdanning stort sett et gratis eller subsidiert gode. Vi har da sett bort fra den enkeltes utgifter i form av avstått inntekt i de åra han var i utdanning. I en kartlegging av nivået og fordelingen av velferden er slike gratis goder viktige. Nå finnes det ikke noen metode som gjør det enkelt å trekke inn gratisgoder som utdanning, helsetjenester, kulturelle tilbud o.l. i en velferdsoversikt. Tallene i dette kapitlet forteller likevel noe om virkningene av de overføringene som skjer gjennom offentlig finansiering av utdanning.

Vedleggstabeller

Tabell 5.1. Personer 16 år og over, etter høyeste fullførte utdanning (nivå). Fylke. 1975. Prosent *Persons 16 years and over, by highest education completed (level). County. 1975. Per cent*

Fylke County	Personer i alt <i>Persons, total</i>	I alt <i>Total</i>	Folke- skole- utdan- ning <i>Primary school educa- tion</i>	Ungdoms- skole- utdan- ning <i>Youth school educa- tion</i>	Gymnas- nivå I <i>Second level, second stage I</i>	Gymnas- nivå II <i>Second level, second stage II</i>	Univer- sitets- og høg- skolenivå <i>Third level</i>	Uopp- gitt eller ingen utdanning <i>Unknown or no education</i>	Gjennom- snittlig utdan- nings- varighet, år <i>Average duration of education, years</i>
Hele landet <i>The whole country</i>	3 014 668	100,0	33,9	28,6	16,7	10,3	8,5	2,1	9,2
Østfold	173 335	100,0	39,5	27,8	15,9	8,5	6,5	1,9	8,9
Akershus	258 403	100,0	24,2	25,8	18,4	14,3	14,7	2,6	9,9
Oslo	384 270	100,0	27,8	22,2	18,2	14,4	13,9	3,5	9,8
Hedmark	140 955	100,0	40,2	30,3	15,1	7,0	5,9	1,5	8,8
Oppland	135 418	100,0	37,7	32,2	15,5	7,2	5,9	1,5	8,8
Buskerud	160 222	100,0	37,4	27,6	16,8	8,9	7,2	2,0	9,0
Vestfold	137 681	100,0	32,9	28,0	18,3	11,5	7,4	1,8	9,2
Telemark	121 208	100,0	38,1	28,5	16,0	9,5	6,5	1,4	8,9
Aust-Agder	64 306	100,0	34,6	27,5	17,9	11,0	7,1	2,0	9,1
Vest-Agder	95 935	100,0	30,0	30,2	17,2	12,2	8,2	2,3	9,3
Rogaland	207 048	100,0	29,8	32,4	16,6	11,0	7,3	2,8	9,2
Hordaland	284 206	100,0	30,1	30,8	16,5	11,6	9,0	2,0	9,3
Sogn og Fjordane	76 174	100,0	35,3	33,7	16,5	7,6	5,9	0,9	8,9
Møre og Romsdal	169 947	100,0	34,5	32,3	17,0	8,6	6,3	1,3	9,0
Sør-Trøndelag	179 817	100,0	34,9	29,6	16,1	9,5	8,4	1,5	9,1
Nord-Trøndelag	89 465	100,0	36,8	33,2	16,1	6,9	5,7	1,3	8,8
Nordland	178 046	100,0	44,0	26,9	14,9	7,2	5,6	1,4	8,7
Troms	102 996	100,0	42,5	27,0	14,6	7,5	6,7	1,7	8,8
Finnmark	55 236	100,0	39,9	30,1	14,7	7,1	5,7	2,5	8,8

Kilde: NOS Utdanningsstatistikk. *Source: NOS Educational Statistics.*

Tabell 5.2. Elever etter skoleslag. 1960—1978. 1000 Pupils by type of school. 1960—1978. 1000

År Year	Alle elever <i>All pupils</i>	Grunnskole og real- skole <i>Basic school and secondary school, lower stage</i>	Videregående skoler <i>Upper secondary schools</i>	Høgskoler <i>Colleges</i>	Universiteter <i>Universities</i>	Elever i prosent av folkemengden <i>Pupils as per cent of population</i>
1960	640	550	81		9	18,2
1965	697	558	106	14	19	18,6
1970	752	575	127	20	30	19,4
1975	806	587	152	26	41	20,1
1976	817	591	158	27	41	20,2
1977	824	593	165	27	39	20,4
1978	839	596	174	29	40	20,6

Kilde: NOS Utdanningsstatistikk. *Source: NOS Educational Statistics.*

Tabell 5.3. Andel kvinner i en del universitets- og høgskolestudier. 1964 og 1978. Prosent *Percentage women in some university studies. 1964 and 1978*

Studium/skoleslag <i>Type of study/type of school</i>	1964	1978
Teologi <i>Theology</i>	8	14
Jus <i>Law</i>	10	32
Medisin <i>Medicine</i>	17	31
Filologi <i>Philology</i>	47	56
Realfag <i>Natural sciences</i>	16	21
Farmasi <i>Pharmacy</i>	73	64
Odontologi <i>Dentistry</i>	22	40
Psykologi <i>Psychology</i>	38	47
Sosialøkonomi <i>Economics</i>	4	15
Andre samfunnsvitenskapelige fag <i>Other social sciences</i>	19	38
Veterinærmedisin <i>Veterinary medicine</i>	11	33
Landbruksfag <i>Agriculture</i>	5	23
Arkitektur <i>Architecture</i>	20	34
Sivilingeniørutdanning <i>Engineering</i>	3	8
Siviløkonomi <i>Business administration and economics</i>	2	18
Pedagogiske høyskoler <i>Colleges for teachers</i>	56	68
Ingeniørhøgskoler <i>Colleges for engineers</i>	2	9
Sosialschooler <i>Schools for social services</i>	63	64

Kilde: NOS Utdanningsstatistikk. Source: NOS Educational Statistics.

Tabell 5.4. Andel av grunnskolekullene 1974 og 1978 som fortsatte i utdanning 1. oktober samme år. Fylke. Prosent *Percentage of pupils who finished basic school 1974 and 1978 in education 1 October same year. County*

Grunnskolefylke <i>County of basic school</i>	1974	1978
Hele landet <i>The whole country</i>	74	81
Østfold	76	82
Akershus	83	82
Oslo	81	84
Hedmark	75	84
Oppland	73	86
Buskerud	76	79
Vestfold	74	83
Telemark	77	83
Aust-Agder	73	86
Vest-Agder	79	83
Rogaland	75	84
Hordaland	75	82
Sogn og Fjordane	72	79
Møre og Romsdal	70	76
Sør-Trøndelag	77	83
Nord-Trøndelag	70	81
Nordland	64	74
Troms	62	69
Finnmark	50	63

Kilde: NOS Utdanningsstatistikk. Source: NOS Educational Statistics.

Tabell 5.5. Gymnaseksamen 1963 og 1977—78 og artianernes videreutdanning 1974 og 1978. Fylke *Secondary general school, upper stage 1963 and 1977—78 and further education 1974 and 1978. County*

	Fullført i prosent av alle 19- åringer <i>Completed as per cent of population 19 years</i>		Fullført våren 1974 <i>Completed spring 1974, total</i>	Prosent av disse i utdan- ning 1. oktober 1974 <i>Per cent of these in education 1 October 1974</i>		Fullført våren 1978 i alt <i>Completed spring 1978, total</i>	Prosent av disse i utdan- ning 1. oktober 1978 <i>Per cent of these in edu- cation 1 October 1978</i>	
	1963	1977-78		Videre- gående skoler <i>Upper secondary schools</i>	Universi- teter og høg- skoler <i>Universities and colleges</i>		Videre- gående skoler <i>Upper secondary schools</i>	Universi- teter og høg- skoler <i>Universities and colleges</i>
Hele landet <i>The whole country</i>	16	32	16 138	19	27	18 976	23	22
Østfold	16	31	881	22	25	1 030	23	24
Akershus	20	41	1 537	19	29	1 980	25	22
Oslo	26	38	2 544	15	36	2 480	18	33
Hedmark	15	32	669	27	20	796	32	19
Oppland	17	32	618	26	20	831	34	17
Buskerud	14	31	778	26	25	945	25	23
Vestfold	16	31	690	23	24	794	27	19
Telemark	16	26	630	22	30	627	24	26
Aust-Agder	18	29	310	26	19	349	26	16
Vest-Agder	16	36	566	27	23	707	20	24
Rogaland	15	31	1 208	19	29	1 434	20	21
Hordaland	14	33	1 539	16	30	1 906	20	24
Sogn og Fjordane	13	33	427	17	26	562	23	20
Møre og Romsdal	12	32	829	13	25	1 141	19	21
Sør-Trøndelag	14	33	1 079	21	24	1 173	27	21
Nord-Trøndelag	12	30	449	23	21	548	30	13
Nordland	10	28	820	16	16	1 005	17	15
Troms	9	23	383	13	27	499	23	18
Finnmark	8	15	181	19	19	169	18	12

Kilde: NOS Utdanningsstatistikk. *Source: NOS Educational Statistics.*

Tabell 5.6. Andel av årskullene 16—24 år i ulike sosialgrupper/grupper for fars utdanningsnivå/familieinntekt, under utdanning 1. oktober 1975. Prosent Percentage of population 16–24 years in education, by social group/father's education/family income. 1 October 1975

	Alder Age pr. 31/12 1975								
	16 år ¹	17 år	18 år	19 år	20 år	21 år	22 år	23 år	24 år
KJØNN OG SOSIALGRUPPER SEX AND SOCIAL GROUP									
Menn og kvinner <i>Males and females</i>	71,0	63,2	49,4	31,3	23,5	23,5	22,3	20,1	17,4
Sosialgruppe <i>Social group</i> I	86,6	84,7	75,3	51,2	43,5	45,6	45,1	40,5	34,9
Sosialgruppe II	79,6	73,2	60,7	39,5	30,2	30,6	29,2	25,6	23,2
Sosialgruppe III	66,6	56,8	41,8	25,7	18,1	17,9	16,4	14,5	12,4
Sosialgruppe IV	59,2	49,2	33,9	20,8	14,2	13,1	12,3	12,3	10,3
Menn <i>Males</i>	69,1	62,3	50,7	32,2	22,3	24,2	24,9	23,3	20,2
Sosialgruppe I	85,1	84,3	76,1	51,1	40,4	46,5	48,7	46,4	41,0
Sosialgruppe II	78,7	72,4	62,7	40,7	29,2	31,5	34,1	30,7	28,0
Sosialgruppe III	63,8	55,7	43,2	26,4	16,9	18,2	18,5	17,3	14,8
Sosialgruppe IV	57,8	48,5	34,8	22,8	14,4	14,4	14,6	14,5	12,3
Kvinner <i>Females</i>	73,0	64,1	48,1	30,4	24,8	22,8	19,5	16,0	13,0
Sosialgruppe I	88,2	85,1	74,5	51,4	46,7	44,8	41,5	33,7	27,5
Sosialgruppe II	80,6	74,0	58,6	38,2	31,2	29,7	24,1	19,7	16,3
Sosialgruppe III	69,5	58,0	40,4	25,0	19,5	17,5	13,9	10,7	8,6
Sosialgruppe IV	60,7	49,9	33,1	18,9	14,0	11,7	9,6	9,4	6,8
FARS UTDANNINGSNIVÅ FATHER'S EDUCATION									
Ungdomsskolenivå <i>Second level, first stage</i>	60,3	49,8	34,3	20,5	14,0	13,1	12,2	11,1	9,4
Gymnasnivå I <i>Second level, sec. stage I</i>	75,2	67,9	54,7	34,6	26,4	26,2	24,2	22,1	19,5
Gymnasnivå II <i>Second level, sec. stage II</i>	79,7	73,6	60,3	40,3	30,8	31,8	30,2	26,5	22,8
Universitets- og høyskolenivå I <i>Third level, first stage I</i>	88,0	86,2	78,5	53,8	44,2	45,6	45,3	41,0	35,4
Universitets- og høyskolenivå II <i>Third level, first stage II</i>	88,5	88,3	85,0	60,3	53,7	56,3	59,0	49,2	43,3
Universitets- og høyskolenivå III og forskernivå <i>Third level, second stage</i>	90,8	92,2	86,5	61,8	55,8	61,5	61,5	57,5	51,5
FAMILIEINNTÉKT, KR FAMILY INCOME, KRONER									
Under 10 000 <i>Less than</i>	51,4	48,5	34,1	20,4	12,7	12,9	12,9	11,7	8,9
10 - 19 999	58,4	50,1	35,8	21,7	15,0	15,2	14,4	12,8	11,1
20 - 29 999	64,5	54,3	39,4	24,4	16,6	15,8	14,4	13,2	11,8
30 - 39 999	71,8	62,2	46,9	29,0	21,3	20,5	18,8	17,0	14,4
40 - 49 999	78,4	70,3	57,0	36,2	26,5	26,2	25,5	22,6	19,7
50 - 79 999	84,1	81,0	69,9	46,2	38,4	39,3	37,4	34,4	28,7
80 000 og over <i>and over</i>	88,2	88,5	81,7	56,4	50,7	54,9	54,7	46,6	42,3

¹ Ca. 8 prosent av årskullet i 9-årig skole er ikke inkludert her.

¹ Ca. 8 per cent of this age group in primary schools is not included

Kilde: Materiale i Byrået. Source: Unpublished data in the Bureau.

Tabell 5.7. Elever og studenter i en del utdanninger 1. oktober 1975, etter sosialgruppe. Prosent Pupils and students in some educations 1 October 1975, by social group. Per cent

Utdanningens art Type of education	Alle perso- ner All per- sons	Sosialgruppe Social group				Uopp- gitt Un- known
		I	II	III	IV	
Alle personer 15-24 år All persons 15-24 years of age ..	532 099	16,6	17,9	45,7	16,6	3,1
VIDEREGÅENDE UTDANNING						
SECONDARY EDUCATION, UPPER STAGE						
Gymnasutdanning Sec. general school, upper stage	61 048	33,4	24,4	32,1	9,0	1,1
Yrkesrettet utdanning på gymnasnivå I Vocational education at second level, second stage I						
Humaniora og estetikk	669	24,4	20,8	41,0	11,8	2,1
Administrasjon og økonomi	10 954	11,9	19,6	50,1	16,4	2,0
Industri, håndverk og teknikk	18 624	11,9	16,6	52,2	16,9	2,3
Yrkesrettet utdanning på gymnasnivå II Vocational education at second level, second stage II						
Humaniora og estetikk	902	35,7	26,8	29,2	6,3	2,0
Administrasjon og økonomi	4 645	16,7	24,6	43,4	13,0	2,4
Industri, håndverk og teknikk	7 271	13,2	18,2	51,2	15,2	2,1
Høgskoleutdanning College education						
3-årig allmennlærerutdanning	1 985	27,8	20,9	37,9	11,3	2,1
Førskolelærerutdanning	1 354	33,1	25,0	32,8	7,2	2,1
Økonomisk/administrativ linje ved distriktshøgskole	666	24,2	26,6	35,1	11,9	2,3
Sosionomutdanning	204	37,7	23,5	27,9	5,4	5,4
Ingeniørutdanning	4 069	25,0	21,5	39,0	12,3	2,2
Universitetsutdanning University education						
Cand.mag. humaniora og estetikk	2 236	37,6	27,3	25,5	7,9	1,8
Cand.mag. samfunnsfag	507	37,7	22,1	28,8	8,3	3,2
Cand.mag. realfag	774	37,0	23,9	28,0	8,0	3,1
Cand.philol.	1 485	42,0	24,2	23,6	7,3	2,8
Cand.polit.	478	41,6	23,0	25,3	7,7	2,3
Cand.real.	1 806	40,5	23,2	26,4	9,0	1,9
Cand.theol.	448	46,4	22,8	22,5	6,3	2,0
Siviløkonomutdanning	614	40,6	25,6	25,1	8,8	1,6
Cand.oecon.	222	42,3	27,0	19,4	7,7	3,6
Cand.psychol.	444	41,9	25,5	25,2	6,3	1,1
Cand.sosiol.	106	33,0	26,4	31,1	9,4	—
Cand.jur.	1 980	50,6	26,4	16,7	4,8	1,5
Sivilingeniørutdanning	2 731	41,6	20,8	29,0	7,4	1,2
Arkitektutdanning	278	57,6	16,9	19,1	5,8	0,7
Medisin	1 208	57,1	22,0	15,9	3,9	1,1
Odontologi	479	47,6	25,9	21,1	4,4	1,0
Magistergradsutdanning	175	56,6	16,6	15,4	9,1	2,3
Sivilagronomutdanning	509	27,5	13,4	52,7	5,7	0,8

Kilde: Materiale i Byrået. Source: Unpublished data in the Bureau.

Tabell 5.8. Andel av grunnskolekullet våren 1974 i utdanning 1. oktober 1974, etter sosialgruppe og kursplan- og karaktergruppe. Prosent *Percentage of the pupils who finished basic schools, upper stage in spring 1974 who was in education 1 October 1974, by social group, curriculum and marks*

Kursplan- og karaktergruppe <i>Curriculum and marks</i>	I utdanning i alt <i>In education, total</i>		I gymnasutdanning <i>Secondary general schools, upper stage</i>	
	Sosialgruppe	Sosialgruppe	Sosialgruppe	Sosialgruppe
	I	IV	I	IV
Mest krevende kursplan <i>Highest curriculum</i>	95	86	73	45
KARAKTERER <i>MARKS</i>				
3,5 og over <i>and over</i>	98	92	95	80
2,5—3,4	95	85	68	38
2,4 og under <i>and under</i>	89	81	17	5
Plan 2 som laveste plan i alt <i>Course 2 as lowest curriculum</i>	86	73	0	0
KARAKTERER				
3,5 og over	85	78	—	—
2,5—3,4	88	72	1	0
2,4 og under	82	73	—	1
Lavere kursplaner i alt <i>Lower curriculums, total</i>	63	43	1	0
KARAKTERER				
3,5 og over	68	50	7	1
2,5—3,4	63	45	1	0
2,4 og under	61	36	1	—

Kilde: Materiale i Byrået. *Source: Unpublished data in the Bureau.*

Tabell 5.9. Artianerfrekvens for menn og kvinner 1951, 1958 og 1963 og foreløpig artianerfrekvens 1976 i grupper for fars yrke. Prosent *Frequency of graduates from secondary general schools in 1951, 1958 and 1963, and preliminary frequency 1976, by sex and father's occupation. Per cent*

Fars yrke <i>Father's occupation</i>	Artianerfrekvens <i>Frequency of graduates</i>						Foreløpig artianerfrekvens <i>Preliminary frequency of graduates</i>	
	1951		1958		1963		1976	
	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alle grupper <i>All groups</i>	10,3	7,2	12,8	9,7	17,2	13,9	32,8	34,2
Overordnede funksjonærer, akademikere, selvstendige immaterielt erverv, lærere. <i>Administrative executive work, professionals, humanistic and artistic work</i>	53,5	42,1	53,2	46,2	62,3	57,8	61,7	62,5
Selvstendige i industri, handel, skipsfart, finansvesen etc. <i>Self-employed in manufacturing, trade, shipping, financial institutions etc.</i>	19,7	16,6	30,9	27,1	39,6	35,2	52,2	55,2
Underordnede funksjonærer <i>Clerical and sales work</i>	28,6	21,4	23,6	18,5	27,1	22,6	45,6	41,7
Håndverkere <i>Craftsmen</i>	6,7	5,5	14,1	11,5	22,3	21,0	34,2	29,7
Selvstendige i jord- og skogbruk <i>Self-employed in agriculture and forestry</i>	6,3	3,5	7,5	4,7	9,3	6,8	25,0	32,0
Formenn og arbeidere <i>Foremen and workers</i>	4,5	2,5	6,0	3,1	9,1	4,3	20,3	21,4
Fiskere <i>Fishermen</i>	2,3	0,8	3,2	1,4	4,3	1,6	15,5	16,5

Kilde: Rekruttering av artianere og karakterer til examen artium. En undersøkelse av fire artiumskull. NAVF's utredningsinstitutt 1967, og materiale i Byrået.

Source: Graduates from secondary general schools. Institute for studies in Research and higher Education. The Norwegian Research Council for Sciences and the Humanities, 1967.

Tabell 5.10. Deltakere i voksenopplæring i prosent av folketallet over 15 år. 1975—76 — 1978—79. Fylke
Participants in adult education as per cent of population over 15 years. 1975-76 - 1978-79. County

Fylke County	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79
Hele landet <i>The whole country</i>	19,5	23,7	26,9	28,3
Østfold	17,4	17,7	22,1	23,4
Akershus	20,8	22,4	23,5	21,9
Oslo	24,3	30,5	31,7	27,8
Hedmark	16,7	23,1	27,4	27,5
Oppland	20,4	27,6	31,1	31,5
Buskerud	18,7	22,9	25,5	27,1
Vestfold	18,4	26,2	27,6	31,1
Telemark	19,1	26,7	29,9	30,7
Aust-Agder	18,1	18,6	23,5	27,7
Vest-Agder	18,2	24,6	28,6	32,4
Rogaland	18,5	21,5	29,9	33,1
Hordaland	16,4	17,2	24,3	26,1
Sogn og Fjordane	16,0	18,4	26,0	27,1
Møre og Romsdal	15,0	19,4	23,3	24,3
Sør-Trøndelag	24,9	29,5	32,2	37,0
Nord-Trøndelag	20,9	21,1	28,0	32,2
Nordland	13,3	14,4	17,8	21,3
Troms	20,6	22,4	23,5	30,1
Finnmark	14,5	13,6	22,6	30,3

Kilde : NOS Utdanningsstatistikk. *Source: NOS Educational Statistics.*

Tabell 5.11. Voksenopplæring i forbindelse med yrket. Deltaking etter kjønn og næring *Occupation-related adult education. Participation by sex and industry*

Næring <i>Industry</i>	Menn og kvinner <i>Males and females</i>			Menn <i>Males</i>			Kvinner <i>Females</i>		
	Per- soner som svarte i alt <i>Respon- dents, total</i>	Del- takere i pro- sent <i>Partici- pants, per cent</i>	Del- takere i pro- sent <i>Partici- pants, per cent</i>	Per- soner som svarte i alt	Del- takere i pro- sent	Del- takere i pro- sent	Per- soner som svarte i alt	Del- takere i pro- sent	Del- takere i pro- sent
Alle yrkesaktive, medregnet uoppgitt næring <i>All economically active, included unknown industry</i>	2 757	382	14	1 584	266	17	1 172	116	10
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst <i>Agriculture, hunting, forestry and fishing</i>	288	12	4	192	10	5	96	2	2
Bergverk, industri, kraft- og vannforsyning <i>Mining and quarrying, manufacturing and electri- city, gas and water supply</i>	622	86	14	459	74	16	163	12	7
Bygge- og anleggsvirksomhet <i>Construction</i>	234	31	13	218	29	13	16	2	(13)
Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet <i>Wholesale and retail trade, restaurants and hotels</i> ..	448	53	12	196	39	20	252	14	6
Transport, lagring, post og telekommunikasjoner <i>Transport, storage and communication</i>	206	27	13	162	22	14	44	5	11
Bank- og finansieringsvirksomhet, forsikring, eien- domsdrift og forretningsmessig tjenesteyting <i>Fin- ancing, insurance, real estate and business services</i>	136	36	27	74	24	32	62	12	19
Offentlig administrasjon, forsvar, politi og retts- vesen <i>Public administration and defence</i>	142	35	25	91	23	25	51	12	24
Undervisning, helse- og andre tjenester <i>Education, social and related community services</i> ..	530	82	16	130	33	25	400	49	12
Annenn sosial tjenesteyting <i>Other services</i>	144	19	13	59	12	20	85	7	8

Kilde : Materiale i Byrået. *Source: Unpublished data in the Bureau.*

Tabell 5.12. Voksenopplæring utenom yrket. Deltaking etter kjønn og alder *Adult education not related to occupation. Participation by sex and age*

Alder Age	Menn og kvinner <i>Males and females</i>			Menn <i>Males</i>			Kvinner <i>Females</i>		
	Per- soner som svarte i alt <i>Respon- dents, total</i>	Del- takere <i>Partici- pants</i>	Del- takere i pro- sent <i>Partici- pants, per cent</i>	Per- soner som svarte i alt	Del- takere	Del- takere i pro- sent	Per- soner som svarte i alt	Del- takere	Del- takere i pro- sent
Alle <i>All</i>	4 066	531	13	1 952	200	10	2 114	331	16
Under 20 år <i>Under 20 years</i>	337	60	18	160	23	14	177	37	21
20—24 år <i>years</i>	317	63	20	158	28	18	159	35	22
25—29	354	53	15	168	19	11	186	34	18
30—34	449	84	19	207	34	16	242	50	21
35—39	358	80	22	170	29	17	188	51	27
40—44	287	44	15	133	17	13	154	27	18
45—49	329	37	11	158	17	11	171	20	12
50—54	317	36	11	163	14	9	154	22	14
55—59	378	39	10	156	8	5	222	31	14
60 år og over <i>and over</i>	885	27	3	457	9	2	428	18	4

Kilde: Materiale i Byrådet. *Source: Unpublished data in the Bureau.*

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Allmennlærerutdanning og yrke En analyse av tall fra Folketelling 1970 *General Teacher Training and Occupation An Analysis of Data from Population Census 1970* ART nr. 97

Befolkningens utdanningsbakgrunn En analyse av tall fra Folketelling 1970 *Educational Background of the Population An Analysis of Data from Population Census 1970* ART nr. 79

Folke- og bolig telling 1970 Hefte III Utdanning *Population and Housing Census 1970 Volume III Education* NOS A 708

Framskrivning av befolkningens utdanning til år 2000 *Projections of the Educational Characteristics of the Population to the Year 2000* SØS nr. 40

Innføring av aldersspesifikasjon i utdanningsmodellen: Innledende analyse av hvordan et utdanningsvalg avhenger av alder og tidligere utdanning RAPP nr. 79/25

Lønns- og sysselsettingsstatistikk for ansatte i skoleverket *Wage and Employment Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools* 1979 NOS B 117

Utdanningsstatistikk Oversikt *Educational Statistics Survey* 1975 NOS A 912, 1977 NOS B 24

Utdanningsstatistikk Grunnskoler *Educational Statistics Basic Schools* 1977 NOS B 1, 1978 NOS B 31, 1979 NOS B 115

Utdanningsstatistikk Utdanningen til personer 16 år og over 1975 *Educational Statistics Education of Persons 16 Years and over* NOS A 935

Utdanningsstatistikk Videregående skoler *Educational Statistics Upper Secondary Schools* 1976 NOS A 956, 1977 NOS A 999, 1978 NOS B 95

Utdanningsstatistikk Universiteter og høyskoler *Educational Statistics Universities and Colleges* 1976 NOS A 934, 1977 NOS A 994, 1978 NOS B 74

Utdanningsstatistikk Voksenopplæring *Educational Statistics Adult Education* 1975–76 NOS A 905, 1976–77 NOS A 973, 1977–78 NOS B 49, 1978–79 NOS B 132

Utdanning og yrke til lærerkandidatene fra 1965 *Education and Occupation of Graduates from Teacher Training Colleges in 1965* ART nr. 85

Voksenopplæring 1969–1974 *Adult Education* SA nr. 26

6. **Inntekt**

Sammendrag

I dette kapitlet legger vi fram tall som belyser inntektsforholdene til inntektstakere og husholdninger.

Inntekten varierer sterkt mellom ulike grupper av inntektstakere. Gjennomsnittsinntekten for alle inntektstakere var i 1976 36 000 kroner. Mannlige inntektstakere tjente 48 000 kroner i gjennomsnitt, mens kvinner som i stor utstrekning arbeidet deltid, hadde en gjennomsnittsinntekt på 22 000 kroner.

Både blant mannlige og kvinnelige inntektstakere var gjennomsnittsinntekten størst i alderen 40 til 59 år, henholdsvis 63 000 kroner for menn og 28 000 kroner for kvinner. Inntektstakerne i Akershus hadde høyest gjennomsnittsinntekt med 44 000 kroner, mens gjennomsnittet var lavest i området Troms og Finnmark med 30 000 kroner.

Det finnes flere metoder for å gi en sammenfattende beskrivelse av inntektsfordelingen. En slik måte er å beregne hvor stor del av den samlede inntekten som faller på dem som har de høyeste inntektene, og hvor stor del som faller på dem som har de laveste inntektene. I 1976 tjente den tidelen av inntektstakerne som hadde de høyeste inntektene, 27 prosent av den samlede inntekten, mens den tidelen som hadde de laveste inntektene bare hadde 0,3 prosent av totalinntekten.

For den enkelte person vil det stort sett være slik at det er husholdningens samlede inntekt som danner rammen for hva vedkommende kan være med på å disponere av varer og tjenester. Begrepet disponibel ligningsinntekt er definert slik at det kan nyttes som et mål for hva en husholdning kan disponere. I 1967 var gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning 21 000 kroner, mens det steg til 53 000 kroner i 1976.

Dersom vi ved hjelp av konsumprisindeksen regner ut hva inntektene i 1967 og 1976 ville ha vært, uttrykt i 1979-kroner, får vi en stigning i gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt for husholdningene på 27 prosent fra 51 000 kroner i 1967 til 65 000 kroner i 1976.

Vi får store ulikheter i gjennomsnittstallene for den disponible ligningsinntekt når vi grupperer husholdningene etter slike egenskaper som hovedinntektstakerens alder, kjønn og yrke, etter hushold-

ningstype og etter tallet på inntektstakere i husholdningen.

Husholdninger der hovedinntektstakeren var mellom 40 og 59 år hadde høyest inntekt; i gjennomsnitt 67 000 kroner i 1976. I 27 prosent av husholdningene var en kvinne hovedinntektstaker. Disse husholdningene hadde i gjennomsnitt en disponibel ligningsinntekt på 36 000 kroner, mens gjennomsnittet i husholdningene der menn var hovedinntektstakere var 59 000 kroner. Noe av bakgrunnen for denne forskjellen var at langt over halvparten av alle husholdninger med kvinner som hovedinntektstakere var én-person husholdninger. Husholdninger der hovedinntektstakeren var lønnstaker innen sjøtransport hadde høyest gjennomsnittsinntekt når vi grupperer husholdningene etter meget grove sosio-økonomiske kjennemerker. Her var gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt 74 000 kroner. Lavest var gjennomsnittet for husholdninger med en hovedinntektstaker som var skoleelev, student eller vernepliktig, med 19 000 kroner, og for husholdninger der hovedinntektstakeren var pensjonist eller trygdet, med 29 000 kroner. Husholdningene i Akershus hadde høyest gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt med 60 000 kroner, mens området Hedmark og Oppland hadde lavest gjennomsnitt med 49 000 kroner. Også Oslo lå lavt her.

Inntekten stiger naturlig nok med tallet på inntektstakere i husholdningen. For ektepar med barn var den gjennomsnittlige disponible ligningsinntekt i 1976 50 000 kroner for de husholdningene som hadde én inntektstaker, mens gjennomsnittet var 78 000 kroner for husholdninger med 3 eller flere inntektstakere. En gruppering av husholdningene etter husholdningstype viser at gruppen enslige hadde lavest gjennomsnitt med 27 000 kroner.

Dersom vi ser alle husholdningene under ett, uavhengig av størrelse og sammensetning, så hadde den tidelen av husholdningene som hadde de høyeste disponible ligningsinntektene, 21 prosent av den samlede disponible ligningsinntekt for alle husholdninger i 1976. Den tidelen som tjente minst hadde 2 prosent av totalinntekten.

Innledning

I Sosialt utsyn forsøker vi å gi en generell oversikt over befolkningens levekår. I en slik oversikt vil de materielle midlene være av sentral betydning uten at vi i denne publikasjonen rangerer materiell standard i forhold til f. eks. helse- eller arbeidsforhold. Inntektstall kan belyse i alle fall to svært forskjellige sider ved befolkningens velferd. For vår innsats som ansatt og selvstendig mottar vi inntekt i form av lønn eller driftsoverskudd. Trygdeinntekt mottar vi stort sett ut i fra tidligere innsats i livet. Inntektsopplysninger kan fortelle hva vi mottar personlig for vår innsats og kan fortelle noe om viktige forskjeller mellom grupper. Det er rimelig å tro at egen inntekt gir kontroll over bruken av pengene, og at størrelsen på pengesummen en person mottar er en viktig faktor for selvstendighet og er med på å bestemme en persons oppfatning av seg selv. Men det er ingen som hele livet igjennom bare lever av egen inntekt. For de aller fleste er det den totale husholdningsinntekten som setter grensen for hva de kan være med på å disponere. Inntekt som grunnlag for forbruk er det andre og kanskje det viktigste velferdsaspektet ved inntekt, og her er vi interessert i samlet inntekt for husholdningen. Selve forbruket og det kompliserte forholdet mellom velferd og forbruk tar vi imidlertid opp i kapitlet om konsum.

Inntektstallene i dette kapitlet bygger på opplysninger fra selvangivelsen. Fordelen ved å bruke denne typen opplysninger er at vi for alle personer og husholdninger kan si hva inntekten er på årsbasis. Opplysningene gir også mulighet for sammenligning av personer innen forskjellige næringer.

Inntektstall fra selvangivelsen har imidlertid også flere svakheter når de brukes i en oversikt over de materielle sidene ved velferden. Når vi i dette kapitlet presenterer tall for inntekt for inntektstakerne, er dette tallet påvirket av skattereglene. Nettoinntekten kommer som kjent fram etter at det er trukket fra minstefradrag, oppgjørsfradrag og andre fradrag ved skatteliggingen.

En annen svakhet ved bruken av opplysninger fra selvangivelsen, er at ikke all inntekt blir oppgitt til beskatning. I tillegg blir verdien av naturalytelser, som fri bolig, bil o. l., vurdert lavt ved skatteliggingen. Noen ytelser er også skattefrie. Det er tilfelle f. eks. med sosialhjelpytelser, bostøtte, utdanningsstipend og en del av trygdeytelsene. Slike beløp er ikke regnet med i det begrepet vi her bruker for inntekt.

I dette kapitlet bruker vi også begrepet disponibel ligningsinntekt for å belyse husholdningenes inntektsforhold.

Vi finner disponibel ligningsinntekt ved å ta summen av inntektene til alle inntektstakere i husholdningen. Til denne summen legger vi barnetrygd, forsørgerstønad, bostøtte fra Husbanken og stipendier fra Statens lånekasse for utdanning, dersom husholdningen eller noen av husholdningsmedlemmene har mottatt dette. Videre legger vi til en del av fradragspostene ved skatteliggingen, f. eks. minstefradrag og oppgjørsfradrag. Endelig trekker vi fra summen av disse postene den skatt på inntekt og

formue som har falt på husholdningsmedlemmene. Slik disponibel ligningsinntekt er definert, belyser begrepet relativt godt hva husholdningen har å rutte med av penger i løpet av året. I en kartlegging av befolkningens velferd ville det også ha vært aktuelt å bruke tall som kunne belyse inntekten for flere år i sammenheng, f. eks. gjennomsnittet for tre år eller tall for ulikheter i livsinntekt. Slike talloppgaver finnes foreløpig ikke.

I kapittel 2 om arbeid er det presentert tall for arbeidet i hjemmet. Denne produksjonen er ikke lønnet, men er selvfølgelig en del av de materielle ressursene i en husholdning. Dette forholdet er det viktig å være klar over når man bruker tallene for husholdningenes pengeinntekter til å belyse utviklingen i den materielle standarden for husholdningene, og når man skal vurdere ulikheter mellom husholdningene. Opplysningene om inntekt er tatt fra inntektsundersøkelsene for 1967, 1970, 1973 og 1976. Disse undersøkelsene bygger på ligningsoppgaver fra et utvalg av skattytere og er presentert mer fullstendig i NOS Inntektsstatistikk 1967, 1970, 1973 og 1976. Tall fra inntektsundersøkelsen 1979 vil først foreligge i 1981. I vurderingen av de tallene vi legger fram her må vi ta hensyn til at inntekter og inntektsfordeling har endret seg siden 1976.

Personlig inntekt

Vi vil først legge fram noen tall som kan belyse hva inntektstakerne har i inntekt før direkte skatt er betalt. De fleste inntektstakere lever i husholdninger med flere personer. I en del av husholdningene er det også flere inntektstakere. En persons forbruk vil ikke bare være bestemt av egen inntekt, men av den samlede husholdningsinntekten og størrelsen på den husholdningen han eller hun tilhører. Tallene i dette avsnittet er derfor først og fremst egnet til å si noe om hva inntektstakere i ulike grupper av befolkningen har av egen inntekt. Når vi her gir tall som sier noe om hvordan inntekten fordeler seg mellom personer, så har vi ikke tatt hensyn til arbeidstid. Det ligger derfor en svært varierende arbeidsinnsats bak inntekten til ulike personer, og inntektsgjennomsnittet for de forskjellige delene av befolkningen vil også påvirkes av dette. Spørsmålet om vi har en «rettferdig inntektsfordeling» i Norge vil vel slik de fleste ser det måtte besvares ut fra mer detaljrike oppgaver enn de vi bygger på i dette avsnittet.

Som uttrykk for inntektstakerens inntekt vil vi her bruke summen av (i) nettoinntekt ved den ordinære statsskatteliggingen pluss særfradrag (på selvangivelsen tilsvarer dette som regel posten nettoinntekt for eventuelle særfradrag) og) nettoinntekt ved sjømannsskatteordningen. Dersom nettoinntekt ved den ordinære statsskatteliggingen pluss særfradrag

er positiv, er beløpet tatt med uavhengig av om det var ilignet skatt på inntekten. Dersom nettoinntekt ved den ordinære statsskatteligningen pluss særfradrag er negativ er inntekten her satt lik null.

Dette inntektsbegrepet omfatter arbeidsinntekter og kapitalinntekter og visse gevinster, pensjons-/trygdeinntekter og stønader, men ikke skattefrie beløp som sosialhjelpytelser, bostøtte og utdanningsstipend eller de trygdeytelsene som er skattefrie. Alle utgifter i næringsvirksomhet, minstefradraget, oppgjørsfradraget, alle renteutgifter og andre fradrag ved skatteligningen er trukket fra.

Alle personer som ble behandlet som selvstendige enheter ved skatteligningen, er regnet som inntektstakere. Det innebærer at ektefeller som lignedes hver for seg (særskilt ligning), regnes som to inntektstakere. Også ektefeller som lignedes under ett (felles ligning), regnes som to inntektstakere dersom det foreligger separat oppgave for hver av ektefellene. Forsørgede personer, dvs. personer som det ble gitt barnetrygd, forsørgerstønad eller særfradrag for (pga. forsørgelse), regnes som inntektstakere dersom de ble særskilt eller selvstendig lignet (dette gjelder oppgavene for årene 1970, 1973 og 1976). Ugifte personer som ikke var forsørget, er regnet som inntektstakere selv om de ikke hadde noen inntekt eller formue ved skatteligningen. Likeledes er én av ektefellene regnet som inntektstaker i de tilfelle et ektepar ikke hadde noen inntekt eller formue ved skatteligningen.

På grunn av definisjonen av hvem som skal regnes som inntektstakere blir tallet på inntektstakere høyt. I 1976 var tallet ca. 2,8 millioner i alt. Gjennomsnittsinntekten for inntektstakerne var i 1976 36 400 kroner når vi regner på denne måten. For årene 1967, 1970 og 1973 var gjennomsnittsinntekten henholdsvis 17 100, 19 900 og 25 900 i løpende kroner. Regnet i løpende kroner har gjennomsnittsinntekt økt med 19 300 kroner i løpet av perioden 1967 til 1976. Mens 36 prosent av inntektstakerne hadde under 10 000 kroner i inntekt i 1967, hadde bare 19 prosent så lav inntekt i 1976.

I perioden fra 1967 til 1976 har imidlertid prisene steget. Skal en sammenligne kjøpekraften til gjennomsnittsinntektene for disse to årene må en ta hensyn til dette.

En tilnærmet korreksjon for prisendringene oppnår vi ved å regne om inntektene i årene 1967, 1970, 1973 og 1976 til de beløp de ville svare til etter prisene i 1979. (Vedleggstabell 6.3.) Til denne omregningen har vi brukt konsumprisindeksen.

Gjennomsnittsinntekten for inntektstakere steg fra 40 800 kroner i 1967 til 45 100 kroner i 1976, dersom vi regner gjennomsnittsinntektene for disse årene om til 1979-kroner. For de mannlige inntektstakerne steg gjennomsnittsinntekten regnet i 1979-kroner fra 48 700 til 59 300 i det samme tidsrommet, mens dette gjennomsnittet økte fra 24 800 til 27 400 kroner for de kvinnelige inntektstakerne.

Når man sammenligner tallene for inntekt fra forskjellige år, bør man være klar over at tallene gjelder både for helt og delvis yrkesaktive og yrkespassive personer. De yrkespassive har i gjennomsnitt lavere inntekt enn de yrkesaktive. Dersom

tallet på yrkespassive øker i forhold til tallet på yrkesaktive, vil dette påvirke gjennomsnittstallene for alle inntektstakere. I perioden 1967 til 1976 har den delen av befolkningen som er over 67 år økt både absolutt og relativt.

Dette har trukket inntekt pr. inntektstaker ned. Også de som har inntekt bare en del av året trekker gjennomsnittsinntekten pr. inntektstaker ned.

Forskjeller i inntekt blant inntektstakere

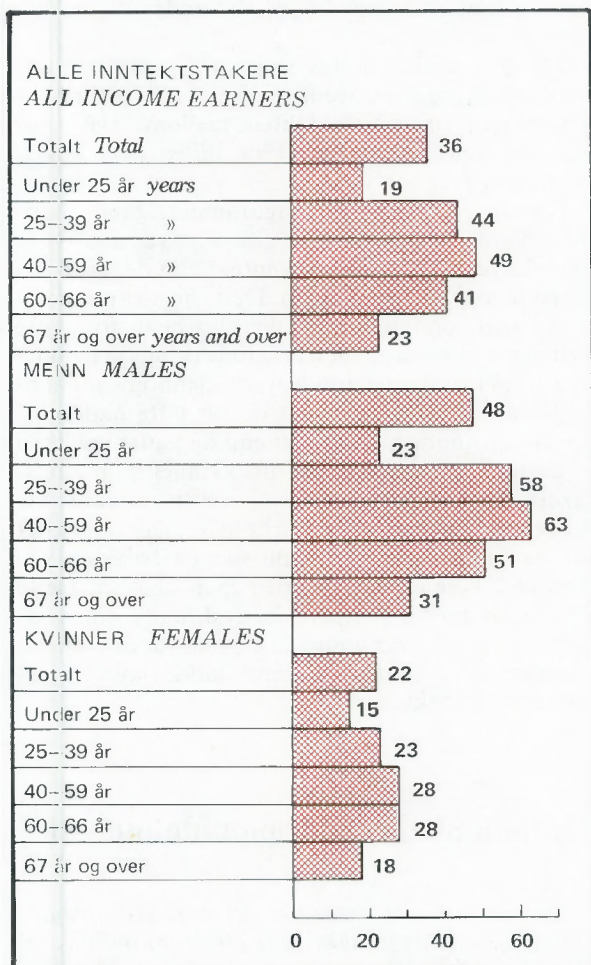
Det var store ulikheter i inntekt mellom inntektstakerne i 1976. Ulikheter i inntekt kan belyses på mange måter. En måte er å se på hvor stor del av all inntekt som faller på dem som hadde de høyeste og hvor stor del som faller på dem som hadde de laveste inntektene. Vi har her rangert inntektstakerne etter størrelsen på deres inntekt, først den tidelen av inntektstakerne som hadde lavest inntekt (gruppe nr. 1) og så oppover til den tidelen av inntektstakerne som hadde høyest inntekt (gruppe nr. 10). I 1976 hadde de 10 prosent av inntektstakerne som hadde høyest inntekt, 27 prosent av all inntekt, mens de 10 prosent som hadde lavest inntekt hadde under 0,5 prosent av den totale inntekten. (Vedleggstabell 6.4.) Den enkelte persons inntekt i løpet av et år vil bestå av lønn, næringsinntekt, kapitalinntekter, trygde o.l. For lønnstakere vil lønnen avhenge både av lønns-satsen og mengden arbeid (om det er hel eller halv dag, sommerjobb eller annen type kortvarig arbeid osv.).

Det er ikke mulig å skille ut personer med helårsarbeid i denne oversikten over inntektsfordelingen. Tallene i kapittel 2 om arbeid forteller imidlertid om en utvikling hvor deltidsarbeid er blitt mer utbredt. Noe av skjevheten vil derfor ha sin årsak i at en del inntektstakere frivillig eller uønsket ikke arbeidet et helt årsverk i 1976. I 1976 hadde inntektstakerne i de laveste inntektsgruppene en noe mindre andel og inntektstakerne i de høyeste inntektsgruppene en litt større del av den totale inntekt enn i 1970 og 1973. Inntektsfordelingen for inntektstakerne kan sies å være litt «skjeve» i 1976 enn i 1970 og 1973.

Inntektstakernes inntekt varierer med alderen. Inntektstakerne i alderen 40—59 år hadde høyest gjennomsnittsinntekt med 48 500 kroner, mens inntektstakerne som var under 25 år, eller 67 år og over hadde lavest gjennomsnittsinntekt. Det er grunn til å anta at det var relativt mange som ikke hadde fulle årsinntekter i aldersklassene under 25 år, mens en stor del av dem som er over 67 år lever av trygdeinntekter. Gruppene under 25 år og 67 år og over hadde gjennomsnittsinntekter på henholdsvis 19 400 og 23 400 kroner. (Figur 6.1.)

Figur 6.1. Gjennomsnittlig inntekt. Hele 1 000 kroner pr. inntektstaker i grupper for kjønn og alder. 1976 *Average income per income earner in different groups of sex and age. 1976. 1 000 kroner*

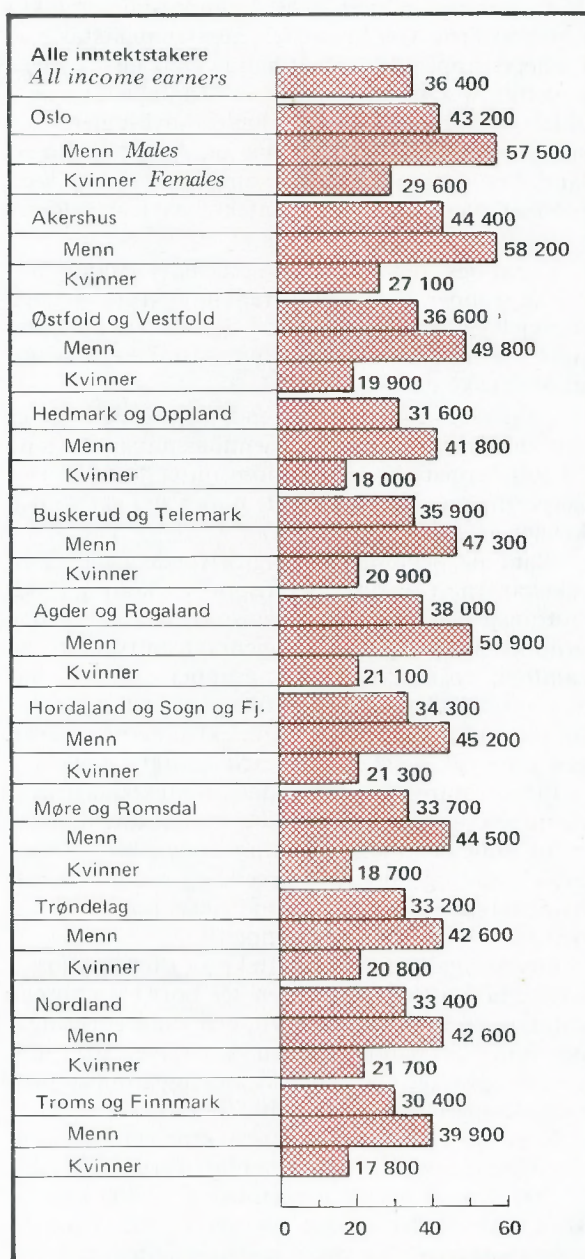

Kilde: Inntektsstatistikken 1976.
Source: Income Statistics 1976.

Både blant de mannlige og kvinnelige inntektstakerne hadde gruppen 40–59 år høyest gjennomsnittsinntekt i 1976, og gruppene under 25 år og 67 år og over, lavest gjennomsnitt. (Dette betyr selvfølgelig ikke at enhver person vil nå sin høyeste inntekt i alderen 40–59 år.)

En gruppering av inntektstakerne etter geografisk område viser at inntektstakerne i Akershus og Oslo hadde høyest gjennomsnittsinntekt med henholdsvis 44 400 og 43 200 kroner. Lavest gjennomsnitt hadde området Troms og Finnmark med 30 400 kroner, og området Hedmark og Oppland med 31 600 kroner. (Figur 6.2.)

Figur 6.2. Gjennomsnittlig inntekt pr. inntektstaker, etter geografisk område. 1976 *Average income per income earner, by region. 1976*

Kilde: NOS Inntektsstatistikk 1976.
Source: NOS Income Statistics 1976.

Både de mannlige og kvinnelige inntektstakerne hadde høyest gjennomsnittsinntekt i Akershus og Oslo og lavest gjennomsnittsinntekt i områdene Troms og Finnmark og Hedmark og Oppland.

Ser en på forskjellene i gjennomsnittsinntekt mellom de ulike geografiske områdene innen hver

enkelt aldersgruppe, varierer bildet noe. For inntektstakerne under 25 år var det ikke så stor forskjell på gjennomsnittsinntektene i de forskjellige geografiske områdene. Inntektstakerne i aldersgruppen 25—39 år hadde klart lavest gjennomsnittsinntekt i området Troms og Finnmark, mens inntektstakerne i aldersgruppen 40—66 år hadde klart høyest gjennomsnitt i Oslo og Akershus. Inntektstakerne i aldersgruppen 67 år og over hadde høyest gjennomsnittsinntekt i Oslo, Akershus og Agder og Rogaland. I de øvrige geografiske områdene var det liten forskjell på gjennomsnittsinntektene i denne aldersgruppen. (Vedleggstabell 6.5.)

Vi har også delt inntektstakerne inn i sosioøkonomiske grupper. Inntektstakerens inntekt er delt opp i forskjellige inntektsposter, og den største inntektsposten definerer stort sett inntektstakerens sosioøkonomiske gruppe.

De personlig næringsdrivende (menn og kvinner sett under ett) hadde en gjennomsnittsinntekt på 53 300 kroner, mens gjennomsnittet for lønnstakerne (menn og kvinner sett under ett) var 45 000 kroner. (Vedleggstabell 6.6.)

Blant de personlig næringsdrivende hadde inntektstakerne i næringen transport og lagring (inkl. sjøtransport) høyest gjennomsnittsinntekt. Denne gruppen hadde også høyest gjennomsnittsinntekt av samtlige sosioøkonomiske grupper, slik vi har avgrenset det her. Lavest gjennomsnitt av de personlig næringsdrivende hadde inntektstakerne i næringen jordbruk og skogbruk med 42 700 kroner.

Blant lønnstakerne hadde inntektstakerne i næringen sjøtransport høyest gjennomsnittsinntekt, mens inntektstakerne i næringene jordbruk, skogbruk, fiske og fangst og hotell- og restaurantdrift hadde lavest gjennomsnitt (når en ser bort fra gruppen «andre næringer og uoppgitt»).

Laveste gjennomsnittsinntekt av samtlige sosioøkonomiske grupper (når en ser bort fra gruppen «andre» og lønnstakere i gruppen «andre næringer og uoppgitt») hadde gruppen skoleelever, studenter og vernepliktige med 6 000 kroner, og gruppen pensjonister og trygdede med 19 800 kroner.

Blant de mannlige inntektstakerne var gjennomsnittsinntekten for de personlig næringsdrivende 57 900 kroner og for lønnstakerne 58 400 kroner, altså omtrent det samme. De tilsvarende gjennomsnittsinntektene for de kvinnelige inntektstakerne var henholdsvis 31 400 og 27 000 kroner. Blant de mannlige personlig næringsdrivende hadde inntektstakerne i næringen varehandel høyest gjennomsnittsinntekt, og blant de mannlige lønnstakerne hadde inntektstakerne i næringen bank-, finansierings- og forsikringsvirksomhet høyest gjennomsnitt.

Ved en inndeling etter ekteskapelig status framgår det at de gifte inntektstakerne hadde en gjennomsnittsinntekt på 44 300 kroner, de før gifte et gjennomsnitt på 28 500 kroner, og de ugifte et gjennomsnitt på 24 800 kroner. (Vedleggstabell 6.7.)

I alle aldersgruppene hadde de gifte inntektstakerne høyere gjennomsnittsinntekt enn de før gifte og ugifte, men forskjellen var gjennomgående atskillig mindre enn når en ser på gjennomsnittsinntek-

tene for alle gifte, før gifte og ugifte inntektstakere. Dette skyldes at en langt større andel av de gifte inntektstakerne enn av de før gifte og ugifte var i alderen 25—59 år, og inntektstakerne i denne aldersgruppen hadde mye høyere gjennomsnittsinntekt enn de inntektstakerne som var under 25 år eller over 59 år.

For de mannlige inntektstakerne får en de samme konklusjonene som ovenfor når en ser på forskjellene på gjennomsnittsinntektene mellom de gifte, før gifte og ugifte inntektstakerne innen hver enkelt aldersgruppe.

Når det gjelder de kvinnelige inntektstakerne derimot, hadde de ugifte og før gifte som var over 24 år klart høyere gjennomsnittsinntekt enn de gifte inntektstakerne i denne alderen. Dette henger nok sammen med omfanget av deltidsarbeid for gifte kvinner. I alderen 25—66 år hadde de ugifte kvinnelige inntektstakerne litt høyere gjennomsnittsinntekt enn de før gifte, mens de før gifte hadde litt høyere gjennomsnittsinntekt enn de ugifte i alderen 67 år og over. Når en ser på alle kvinnelige inntektstakere uansett alder, lå gjennomsnittsinntekten for de ugifte atskillig lavere i forhold til gjennomsnittet for de før gifte og gifte enn når en bare ser på inntektstakere i aldersgruppen 25 år og over. Dette skyldes da at en mye større del av de ugifte enn av de før gifte og gifte var under 25 år, som var den aldersgruppen hvor inntektstakerne hadde lavest gjennomsnittsinntekt.

Husholdningenes disponible inntekt

For den enkelte person er det stort sett husholdningens samlede inntekt (sett i forhold til husholdningens størrelse) som danner utgangspunkt for hva vedkommende kan disponere av varer og tjenester.

For å belyse hva husholdninger kan disponere til kjøp av ulike varer og tjenester, har vi i dette avsnittet nytt et tall for det som i inntekts- og formuesstatistikken er kalt «disponibel ligningsinntekt».

Disponibel ligningsinntekt er i hovedsak sammensatt av summen av inntekten (som definert i avsnittet Personlig inntekt) til inntektstakerne i husholdningen fratrasket direkte skatt og folketrygdavgift. Til dette er det bl. a. lagt barnetrygd, forsørgerstønad, bostøtte fra Husbanken, stipendier fra Statens lånekasse for utdanning og en del av fradragspostene ved skatteligningen, f. eks. minstepfradrag og oppgjørsfradrag. Der disponibel ligningsinntekt for husholdningen er negativ har vi satt inntekten lik null.

Husholdningene er avgrenset slik at alle personer som hadde samme bopel og etternavn er gruppert i samme husholdning med det unntak at to ektepar aldri blir regnet til samme husholdning. Ektefeller er gruppert i samme husholdning og forsørgede personer er gruppert sammen med forsørgeren uavhengig av etternavnet. Målet har vært å få gruppert i én husholdning alle fra samme familie som hadde samme bopel. Men regelen om samme etternavn har

bare ført til en tilnærmet riktig gruppering. (Slik husholdninger blir definert vil det avvike noe fra en definisjon basert på faktisk bofellesskap.)

Slik vi her definerer husholdning var det i gjennomsnitt 2,9 medlemmer pr. husholdning i 1967, 2,7 i 1970, 2,6 i 1973 og 2,7 i 1976. Tallet på husholdninger var ifølge definisjonen 1 532 000 i 1976.

Husholdningenes disponible ligningsinntekt steg fra 1967 til 1976. I 1967 var den 21 300 kroner i gjennomsnitt og i 1976 var den 52 900 kroner, målt i løpende kroner.

Regner vi inntektene om til 1979-priser ved hjelp av konsumprisindeksen blir gjennomsnittsinntekten pr. husholdning i 1967 50 700 1979-kroner, og stigningen til 1976 blir 14 700 1979-kroner. (Vedleggstabell 6.8.)

Alle husholdninger har ikke like stor inntekt til disposisjon. Vi har her rangert husholdningene etter størrelsen på deres disponible ligningsinntekt, først den tidelen av husholdningene som hadde lavest disponibel ligningsinntekt (gruppe nr. 1), og så oppover til den tidelen av husholdningene som hadde høyest disponibel ligningsinntekt (gruppe nr. 10). Den tidelen av husholdningene som hadde lavest disponibel ligningsinntekt hadde i 1976 bare 2 prosent av den totale disponible ligningsinntekt, mens den tidelen som hadde høyest disponibel ligningsinntekt hadde 21 prosent av den totale disponible ligningsinntekten.

I gruppene for de laveste inntektene kommer det

relativt mange husholdninger som av forskjellige grunner ikke har hatt fullstendig inntekt, f. eks. studenter og andre som ikke har hatt inntektsgivende arbeid hele året.

Den prosentvise fordelingen av husholdningenes totale disponible ligningsinntekt på de enkelte gruppene har ikke forandret seg nevneverdig fra 1970 til 1976. (Vedleggstabell 6.9.)

Når en skal belyse forskjellene i den materielle levestandarden mellom husholdningene, må husholdningens disponible inntekt på en eller annen måte vurderes i forhold til størrelsen på husholdningen. Det finnes imidlertid ingen objektive kriterier en kan legge til grunn for en sammenligning av inntekten for forskjellige husholdningsstørrelser, f. eks. for en enslig sammenlignet med et ektepar med 2 barn. Vi har her ikke gjort noe forsøk på å vurdere husholdningens disponible ligningsinntekt ut fra husholdningsstørrelsen. Vi har imidlertid gruppert husholdningene samtidig etter husholdningstype og disponibel ligningsinntekt.

Når vi grupperer husholdningene, regner vi her den inntektstakeren i hver husholdning som hadde størst inntekt som hovedinntektstaker.

Med barn menes forsørgede barn, dvs. barn det ble gitt barnetrygd, forsørgerstønad eller særfradrag (pga. forsørgelse) for. Gruppen «andre» består for det meste av husholdninger der det inngikk ett eller flere ikke-forsørgede hjemmehørende barn (ev. i tillegg til ett eller flere forsørgede barn).

Tabell 6.1. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning i grupper for hovedinntektstakerens kjønn og husholdningstype. 1976 *Average disposable assessment income for households in groups for sex of the main income earner and type of household. 1976*

Hovedinntektstakerens kjønn og husholdningstype <i>Sex of the main income earner and type of household</i>	Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt <i>Average disposable assessment income</i>
		Kr Kroner
Alle husholdninger <i>All households</i>	1 532 018	52 900
Enslige <i>One-person households</i>	404 696	26 600
Enslige forsørgere med barn <i>Single supporters with children</i>	37 952	37 100
Ektepar uten barn <i>Married couples without children</i>	306 346	50 500
Ektepar med 1 eller 2 barn <i>Married couples with 1 or 2 children</i>	296 708	58 400
Ektepar med 3 eller flere barn <i>Married couples with 3 children or more</i> ..	109 758	62 800
Andre <i>Others</i>	376 558	77 300
Hovedinntektstakeren mann <i>Main income earner a male</i>	1 122 062	58 900
Enslige <i>One-person households</i>	155 709	28 600
Enslige forsørgere med barn <i>Single supporters with children</i>	4 175	:
Ektepar med og uten barn <i>Married couples with and without children</i> ...	663 477	55 800
Andre <i>Others</i>	298 701	81 700
Hovedinntektstakeren kvinne <i>Main income earner a female</i>	409 956	36 300
Enslige	248 987	25 400
Enslige forsørgere med barn	33 777	34 700
Ektepar med og uten barn	49 335	54 200
Andre	77 857	60 600

Kilde: Inntektsstatistikken 1976. *Source: Income Statistics 1976.*

Den husholdningstypegrupperingen som her er benyttet, gir ikke noe fullstendig bilde av størrelsen på alle husholdningene. Spesielt kan nevnes at av husholdningene i gruppen «andre» bestod 2 prosent av dødsbo, 17 prosent av 2 personer, 30 prosent av 3 personer, 22 prosent av 4 personer og 29 prosent av 5 eller flere personer.

Husholdningstypen «andre» hadde høyest gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt med 77 300 kroner, mens gruppen enslige hadde lavest gjennomsnitt med 26 600 kroner. (Tabell 6.1.) Av husholdningene i gruppen enslige hadde hele 63 prosent en disponibel ligningsinntekt under 30 000 kroner.

73 prosent av husholdningene hadde en mann som hovedinntektstaker og 27 prosent en kvinne.

For alle de spesifiserte husholdningstypene lå gjennomsnittsinntekten lavere for husholdninger med en kvinne som hovedinntektstaker enn for husholdninger med mannlig hovedinntektstaker. Men bortsett fra for restgruppen «andre» var forskjellene relativt små.

Størrelsen på husholdningenes gjennomsnittlige disponible ligningsinntekt avhenger mye av hvor mange inntektstakere det er i husholdningen. For ektepar med barn var den gjennomsnittlige disponible ligningsinntekt 49 800 kroner for de husholdningene som hadde 1 inntektstaker, mens gjennomsnittet var 78 500 kroner for husholdninger med 3 eller flere inntektstakere. (Figur 6.3.)

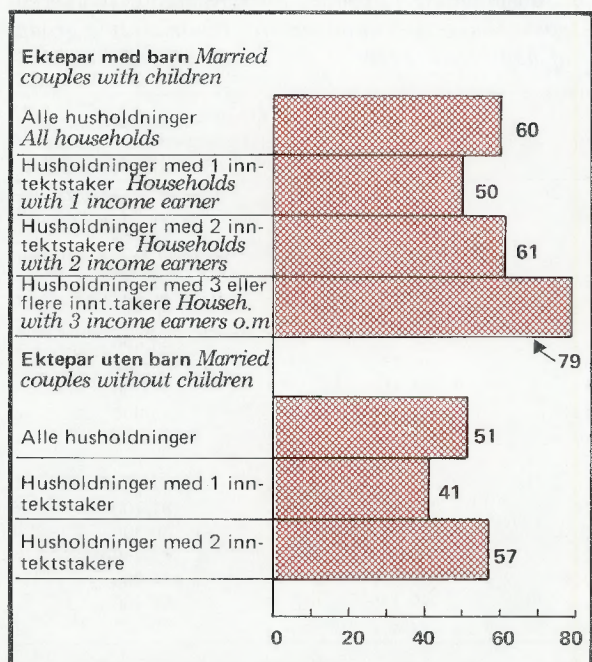
Husholdningene der hovedinntektstakeren var personlig næringsdrivende hadde en gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt på 60 000 kroner, mens gjennomsnittet for husholdningene med en lønnsstaker som hovedinntektstaker var 63 000 kroner, altså litt høyere. (Tabell 6.2.)

Blant lønnsstakerhusholdningene hadde husholdningene med hovedinntektstakeren i næringen sjøtransport høyest gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt. Denne gruppen hadde også høyest gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt av samtlige sosioøkonomiske grupper. Lavest gjennomsnitt av lønnsstakerhusholdningene hadde husholdningene med hovedinntektstakeren i næringen hotell- og restaurantdrift, med 41 700 kroner, og i næringen jordbruk, skogbruk, fiske og fangst med 44 400 kroner.

Lavest gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt av samtlige sosioøkonomiske grupper (når en ser bort fra gruppen «andre») hadde husholdningene med hovedinntektstaker i gruppen skoleelever, studenter og vernepliktige og husholdningene med hovedinntektstaker i gruppen pensjonister og trygdede med henholdsvis 19 100 og 28 700 kroner. Hele 89 prosent av husholdningene med hovedinntektstaker i gruppen skoleelever, studenter og vernepliktige hadde en disponibel ligningsinntekt under 30 000 kroner, og hele 66 prosent av husholdningene med hovedinntektstaker i gruppen pensjonister og trygdede hadde en disponibel ligningsinntekt under 30 000 kroner.

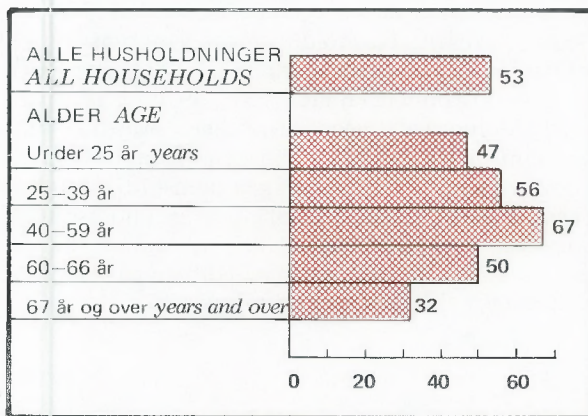
Husholdningens inntekt varierer med alderen til hovedinntektstakeren i husholdningen. Husholdninger hvor hovedinntektstakeren var mellom 40 og 59 år hadde høyest gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt med 66 600 kroner. Lavest var gjennomsnittet for husholdningene hvor hovedinntektstakeren var 67 år eller eldre, med 31 600 kroner. (Figur 6.4.)

Figur 6.3. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning for ektepar med og ektepar uten barn i ulike grupper for antall inntektstakere i husholdningen. 1976. Hele 1 000 kroner
Average disposable assessment income per household for married couples with and without children in different groups of number of income earners in the household. 1976. 1 000 kroner

Kilde: Statistikk over lavinntektsgrupper 1976.
Source: Statistics on Low Income Groups 1976.

Figur 6.4. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning, etter hovedinntektstakers alder. 1976. Hele 1 000 kroner *Average disposable assessment income per household, by age of the main income earner. 1976. 1 000 kroner*

Kilde: Statistikk over lavinntektsgrupper 1976.
Source: Statistics on Low Income Groups 1976.

Blant husholdningene i aldersgruppen 67 år og over hadde hele 61 prosent under 30 000 kroner i disponibel ligningsinntekt, mens denne prosenten bare var 11 for husholdningene i gruppene 25—39 år og 40—59 år.

Ved en inndeling etter geografiske områder framgår det at husholdningene i Akershus hadde høyest gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt med 60 300 kroner, mens området Hedmark og Oppland hadde lavest gjennomsnitt med 48 800 kroner. (Figur 6.5.)

Husholdningenes formue

Husholdningenes formuesforhold er også med på å bestemme befolkningens materielle levestandard.

Husholdningens formue består av summen av nettoformue ved statsskatteliggingen (kommuneskatteliggingen i 1970) til alle inntektstakerne som

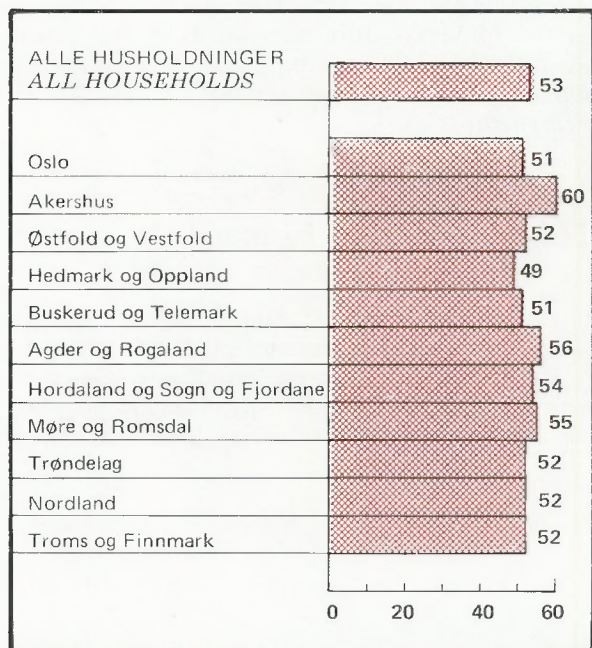
Tabell 6.2. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning i ulike sosioøkonomiske grupper. 1976 *Average disposable assessment income per household in socio-economic groups. 1976*

Hovedinntektstakerens sosioøkonomiske gruppe <i>Socio-economic group of the main income earner</i>	Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt <i>Average disposable assessment income</i>
Alle husholdninger <i>All households</i>	52 900
Personlige næringsdrivende <i>Self-employed</i>	60 000
Jordbruk og skogbruk <i>Agriculture and forestry</i>	57 300
Fiske og fangst <i>Fishing, sealing and whaling</i>	66 100
Bergverksdrift, industri, kraft- og vannforsyning <i>Mining, manufacturing, electricity, gas and water supply</i>	64 300
Bygge- og anleggsvirksomhet <i>Construction</i>	56 200
Varehandel <i>Wholesale and retail trade</i>	65 000
Transport, lagring, post og telekommunikasjoner <i>Transport, storage and communication</i>	63 200
Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting <i>Real estate and business services</i>	59 700
Andre næringer og uoppgitt <i>Other industries and unspecified</i>	59 900
Lønnstakere <i>Salaried employees and wage earners</i>	63 000
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst <i>Agriculture, forestry, fishing, sealing and whaling</i>	44 400
Bergverksdrift og industri <i>Mining and manufacturing</i>	62 800
Kraft- og vannforsyning <i>Electricity, gas and water supply</i>	66 300
Bygge- og anleggsvirksomhet <i>Construction</i>	59 900
Varehandel <i>Wholesale and retail trade</i>	60 000
Hotell- og restaurantdrift <i>Restaurants and hotels</i>	41 700
Sjøtransport <i>Water transport</i>	74 300
Annen transport, lagring, post og telekommunikasjoner <i>Other transport, storage and communication</i>	66 100
Bank-, finansierings- og forsikringsvirksomhet <i>Financial institutions and insurance</i>	69 200
Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting <i>Real estate and business services</i>	69 200
Offentlig, sosial og privat tjenesteyting <i>Community, social and personal services</i>	63 500
Andre næringer og uoppgitt <i>Other industries and unspecified</i>	:
Pensjonister og trygdede <i>Pensioners and recipients</i>	28 700
Personer med bidrag, formuesinntekt mv. <i>Persons with contribution, income from capital etc.</i>	38 500
Skoleelever, studenter og vernepliktige <i>Pupils, students and conscripts</i>	19 100
Andre <i>Others</i>	1 700

Kilde: Statistikk over lavinntektsgrupper 1976. Source: Statistics on Low Income Groups 1976.

Figur 6.5. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning, etter geografisk område, 1976. Hele 1 000 kroner
Average disposable assessment income per household, by region, 1976. 1 000 kroner

Kilde: Statistikk over lavinntektsgrupper 1976.
 Source: Statistics on Low Income Groups 1976.

ligningen ofte er lave i forhold til de virkelige omsetningsverdier, og ikke minst gjelder dette verdien av egen bolig. Formuen er også influert av at skattepliktige formuer unndras beskatning.

Husholdningens nettoformue steg fra 27 900 kroner i gjennomsnitt i 1967 til 48 500 kroner i 1976, målt i løpende kroner. Andelen av husholdningene uten formue har derimot økt litt fra 1967 til 1976, fra 30 til 35 prosent. Husholdningenes gjennomsnittlige bruttoformue steg fra 54 900 til 114 800 kroner i det samme tidsrommet. Både i 1967, 1970 og 1973 var husholdningenes gjennomsnittlige bruttoformue omtrent dobbelt så høy som den gjennomsnittlige formuen. I 1976 derimot var gjennomsnittlig bruttoformue noe mer enn det dobbelte av gjennomsnittlig formue. Det må understrekes at tallene fra de enkelte år ikke er helt sammenlignbare på grunn av endringer i skattereglene.

inngår i husholdningen. Dersom nettoformue ved statsskatteligningen er positiv, er beløpet tatt med uavhengig av om det var ilignet skatt på formuen. For husholdninger med negativ nettoformue ved statsskatteligningen er formuen her satt lik null.

Formuesbegrepet omfatter verdien av faste eiendommer, annen produksjons- og konsumkapital, bankinnskott, aksjer, obligasjoner og andre skattepliktige fordringer. Gjelden er kommet til fradrag.

Husholdningens bruttoformue er lik husholdningens formue bortsett fra at gjeld og det skattefrie beløp på bankinnskott, aksjer mv. ikke er trukket fra.

Ut fra hovedformålet med dette avsnittet er det flere svakheter ved begrepet formue og bruttoformue. Skattefrie formue faller utenom. Et skattefritt beløp på innenlandske bankinnskott mv. og aksjer kommer til fradrag ved beregningen av formuen (ikke ved beregningen av bruttoformuen). Videre er det skattefrie fradrag i gjenkjøpsverdien av livsforsikringspoliser og i verdien av innbo og løsøre. En del formuesposter blir skjønsmessig vurdert av ligningsmyndighetene, og det er en alminnelig oppfatning at formuesansettelsene av realkapitalen ved

Vedleggstabeller

Tabell 6.3. Mannlige og kvinnelige inntektstakere og deres gjennomsnittsinntekt i 1979-kroner *Male and female income earners and their average income in 1979 kroner*

År Year	Gjennomsnittlig inntekt Average income		
	Alle inntektstakere All income earners	Menn Males	Kvinner Females
1967	40 800	48 700	24 800
1970	40 100	49 700	23 800
1973	42 700	53 500	27 100
1976	45 100	59 300	27 400

Kilde: Inntektsstatistikken 1967, 1970, 1973 og 1976, pluss beregninger foretatt i Byrået.

Source: Income Statistics 1967, 1970, 1973 and 1976 plus calculations made in the Central Bureau of Statistics.

Tabell 6.4. Inntektens fordeling på inntektsklasser som hver omfatter 1/10 av alle inntektstakere. Prosent *Distribution of income among groups each comprising 1/10th of the income earners. Per cent*

1970		1973		1976	
Inntektsklasse. Kr Income group. Kroner	Inntektsklassenes del av den samlede inntekten The income groups' share of the total income	Inntektsklasse. Kr	Inntektsklassenes del av den samlede inntekten	Inntektsklasse. Kr	Inntektsklassenes del av den samlede inntekten
	Prosent Per cent		Prosent		Prosent
I alt Total	100	I alt.	100	I alt.	100
(1) 0- 3 299	1	(1) 0- 3 999	1	(1) 0- 2 899	0
(2) 3 300- 6 799	3	(2) 4 000- 9 399	3	(2) 2 900-10 399	2
(3) 6 800- 9 499	4	(3) 9 400-11 799	4	(3) 10 400-14 199	3
(4) 9 500-12 799	5	(4) 11 800-16 099	5	(4) 14 200-20 399	5
(5) 12 800-17 299	7	(5) 16 100-21 499	7	(5) 20 400-29 699	7
(6) 17 300-21 799	10	(6) 21 500-27 799	10	(6) 29 700-40 299	10
(7) 21 800-26 399	12	(7) 27 800-33 699	12	(7) 40 300-50 299	13
(8) 26 400-31 299	14	(8) 33 700-39 699	14	(8) 50 300-59 299	15
(9) 31 300-39 199	17	(9) 39 700-50 199	17	(9) 59 300-72 999	18
(10) 39 200 og over and over	27	(10) 50 200 og over	27	(10) 73 000 og over	27

Kilde: NOS Inntektsstatistikk 1970, 1973 og 1976. Source: NOS Income Statistics 1970, 1973 and 1976.

Tabell 6.5. Gjennomsnittlig inntekt pr. inntektstaker gruppert etter alder og geografisk område. 1976 *Average income for income earners grouped by age and region. 1976*

Geografisk område Region	Gjennomsnittlig inntekt Average income					
	Alle inntektstakere All income earners	Under 25 år years	25-39 år	40-59 år	60-66 år	67 år og over and over
Alle inntektstakere All income earners	36 400	19 400	43 500	48 500	41 300	23 400
Oslo	43 200	20 500	47 100	57 200	51 800	30 900
Akershus	44 400	18 600	47 700	60 300	53 600	25 100
Østfold og Vestfold	36 600	19 300	44 900	49 500	44 000	20 500
Hedmark og Oppland	31 600	18 200	41 300	40 300	32 900	20 500
Buskerud og Telemark	35 900	20 600	42 600	46 900	41 200	22 300
Agder og Rogaland	38 000	21 900	47 200	49 800	37 400	26 300
Hordaland og Sogn og Fjordane	34 300	17 400	42 700	48 700	37 300	20 900
Møre og Romsdal	33 700	18 000	43 200	43 100	37 700	21 900
Trøndelag	33 200	20 200	38 600	41 600	42 800	22 600
Nordland	33 400	19 500	41 400	43 200	33 900	21 500
Troms og Finnmark	30 400	19 000	33 900	42 400	31 500	19 500

Kilde: Inntektsstatistikken 1976. Source: Income Statistics 1976.

Tabell 6.6. Mannlige og kvinnelige inntektstakere og gjennomsnittsinntekt i ulike sosioøkonomiske grupper. 1976
Male and female income earners and average income in different socio-economic groups. 1976

Sosioøkonomisk gruppe <i>Socio-economic groups</i>	Gjennomsnittlig inntekt <i>Average income</i>		
	Alle inntektstakere <i>All income earners</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>
Alle inntektstakere <i>All income earners</i>	36 400	48 000	22 100
Personlige næringsdrivende <i>Self-employed</i>	53 300	57 900	31 400
Jordbruk og skogbruk <i>Agriculture and forestry</i>	42 700	46 500	21 200
Fiske og fangst <i>Fishing, sealing and whaling</i>	55 800	55 700	:
Bergverksdrift, industri, kraft- og vannforsyning <i>Mining, manufacturing, electricity, gas and water supply</i>	63 700	70 900	:
Bygge- og anleggsvirksomhet <i>Construction</i>	56 900	58 200	:
Varehandel <i>Wholesale and retail trade</i>	61 200	75 400	32 200
Transport, lagring, post og telekommunikasjoner <i>Transport, storage and communication</i>	65 000	66 900	:
Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting <i>Real estate and business services</i>	62 700	66 000	56 800
Andre næringer og uoppgitt <i>Other industries and unspecified</i> ...	59 800	73 000	29 800
Lønnstakere <i>Salaried employees and wage earners</i>	45 000	58 400	27 000
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst <i>Agriculture, forestry, fishing, sealing and whaling</i>	20 000	26 300	7 400
Bergverksdrift og industri <i>Mining and manufacturing</i>	49 000	56 700	26 100
Kraft- og vannforsyning <i>Electricity, gas and water supply</i>	57 300	60 000	:
Bygge- og anleggsvirksomhet <i>Construction</i>	49 700	51 800	21 900
Varehandel <i>Wholesale and retail trade</i>	39 200	56 300	22 800
Hotell- og restaurantdrift <i>Restaurants and hotels</i>	26 700	40 600	23 200
Sjøtransport <i>Water transport</i>	64 000	67 500	34 000
Annen transport, lagring, post og telekommunikasjoner <i>Other transport, storage and communication</i>	53 300	60 500	33 700
Bank-, finansierings- og forsikringsvirksomhet <i>Financial institutions and insurance</i>	50 800	72 500	31 700
Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting <i>Real estate and business services</i>	49 600	69 000	26 200
Offentlig, sosial og privat tjenesteyting <i>Community, social and personal services</i>	41 200	65 000	29 200
Andre næringer og uoppgitt <i>Other industries and unspecified</i> ...	16 500	27 900	10 500
Pensjonister og trygdede <i>Pensioners and recipients</i>	19 800	24 600	16 500
Personer med bidrag, formuesinntekt mv. <i>Persons with contribution, income from capital etc.</i>	31 900	:	23 900
Skoleelever, studenter og vernepliktige <i>Pupils, students and conscripts</i>	6 000	6 500	5 200
Andre <i>Others</i>	200	—	400

Kilde: NOS Inntektsstatistikk 1976. Source: NOS Income Statistics 1976.

Tabell 6.7. Gjennomsnittlig inntekt pr. inntektstaker gruppert etter alder, ekteskapelig status og kjønn. 1976
Average income per income earner grouped by age, marital status and sex. 1976

Ekteskapelig status og kjønn <i>Marital status and sex</i>	Gjennomsnittlig inntekt <i>Average income</i>					
	Alle inntekts- takere <i>All income earners</i>	Under 25 år <i>years</i>	25-39 år	40-59 år	60-66 år	67 år og over <i>and over</i>
Alle inntektstakere <i>All income earners</i>	36 400	19 400	43 500	48 500	41 300	23 400
Menn <i>Males</i>	48 000	22 800	57 800	63 100	50 800	30 500
Kvinner <i>Females</i>	22 100	15 200	22 900	28 400	27 700	17 700
Ugifte <i>Unmarried</i>	24 800	17 700	41 200	37 400	31 400	18 500
Menn	27 500	19 900	45 000	37 300	29 900	20 600
Kvinner	21 300	14 500	33 300	37 600	32 600	17 500
Gifte <i>Married</i>	44 300	26 900	44 600	51 100	47 100	29 300
Menn	58 900	41 300	62 100	68 100	55 500	35 700
Kvinner	21 200	16 700	19 900	25 000	22 300	13 800
Før gifte ¹ <i>Previously married</i> ¹	28 500	26 500	38 800	41 600	33 000	20 000
Menn	36 600	:	49 300	49 400	42 600	22 900
Kvinner	25 100	:	30 200	37 200	29 900	19 100

¹ 18 041 dødsbo inngår også i denne gruppen.

¹ *This group also comprises 18 041 estates of decensed persons.*

K i l d e : Inntektsstatistikken 1976. *Source: Income Statistics 1976.*

Tabell 6.8. Husholdninger. Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt pr. husholdning i 1979-kroner
Households. Average disposable assessment income per household in 1979 kroner

År <i>Year</i>	Tallet på husholdninger <i>Number of households</i>	Gjennomsnittlig disponibel ligningsinntekt <i>Average disposable assesment income</i>
		1979-kroner
1967	1 327 340	50 700
1970	1 419 258	54 900
1973	1 545 405	53 900
1976	1 532 018	65 400

K i l d e : Inntektsstatistikken 1967, 1970, 1973 og 1976 og beregninger foretatt i Byrået.

Source: Income Statistics 1967, 1970, 1973 and 1976 and calculations made in the Central Bureau of Statistics.

Tabell 6.9. Inntektens fordeling på inntektsklasser som hver omfatter 1/10 av husholdningene. Prosent
Distribution of income among groups each comprising 1/10th of the households. Per cent

1970		1973		1976	
Inntektsklasse. Kr <i>Income group. Kroner</i>	Inntektsklassenes del av den samlede disponible ligningsinntekt <i>The income groups' share of the total disposable assessment income</i>	Inntektsklasse. Kr	Inntektsklassenes del av den samlede disponible ligningsinntekt	Inntektsklasse. Kr	Inntektsklassenes del av den samlede disponible ligningsinntekt
	Prosent <i>Per cent</i>		Prosent		Prosent
I alt <i>Total</i>	100	I alt.....	100	I alt.....	100
(1) 0- 8 899	2	(1) 0-11 199	2	(1) 0-16 999	2
(2) 8 900-13 499	4	(2) 11 200-15 699	4	(2) 17 000-26 199	4
(3) 13 500-18 099	6	(3) 15 700-20 499	6	(3) 26 200-34 499	6
(4) 18 100-22 299	7	(4) 20 500-25 499	7	(4) 34 500-42 399	7
(5) 22 300-26 199	9	(5) 25 500-29 699	9	(5) 42 400-49 399	9
(6) 26 200-29 999	10	(6) 29 700-34 599	10	(6) 49 400-56 499	10
(7) 30 000-33 899	11	(7) 34 600-39 699	11	(7) 56 500-65 499	12
(8) 33 900-39 599	13	(8) 39 700-46 399	13	(8) 65 100-75 799	13
(9) 39 600-48 099	16	(9) 46 400-57 099	16	(9) 75 800-91 099	16
(10) 48 100 og over <i>and over</i>	22	(10) 57 100 og over	22	(10) 91 100 og over	21

Kilde: Inntektsstatistikken 1970, 1973 og 1976. *Source: Income Statistics 1970, 1973 and 1976.*

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Bøndernes inntekt og formue 1975 *The Holders' Income and Property* NOS A 900

Den personlige inntektsfordeling 1958, 1962 og 1967 *The Distribution of Personal Income* SA nr. 2

Det norske skattesystemet I Direkte skatter 1974 *The Norwegian System of Taxation I Direct Taxes* SØS nr. 24

Det norske skattesystemet II Indirekte skatter og offentlige trygdeordninger 1976 *The Norwegian System of Taxation II Indirect Taxes and Social Security Schemes* SØS nr. 31

Direkte skatter og stønader Historisk oversikt over satser mv. årene fram til 1978 *Direct Taxes and Government Transfers Rates etc.* ART nr. 109

Formuesstatistikk *Property Statistics* 1962 NOS A 212, 1967 NOS A 396, 1970 NOS A 542, 1973 NOS A 922, 1976 NOS B 123

Helårs- og heltidssysselsattes inntekter 1970 *Income of Whole-year and Full-time Employed Persons* NOS A 886

Inntekt og forbruk for funksjonshemmede *Income and Consumer Expenditure of Disabled Persons* SØS nr. 32

Inntektsstatistikk *Income Statistics* 1967 NOS A 391, 1970 NOS A 543, 1973 NOS A 892, 1976 NOS B 94

Lavinntektsundersøkelsen 1967 *Survey of Low Income Groups* SA nr. 4

Lønnsstatistikk *Wage Statistics* 1976 NOS A 885, 1977 NOS A 964, 1978 NOS B 34, 1979 NOS B 139

Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere *Wage Statistics for Local Government Employees* 1976 NOS A 916, 1978 NOS B 80, 1979 NOS B 152

Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart *Wage Statistics for Seamen on Ships in Ocean Transport* 1977 NOS A 909, 1978 NOS A 980, 1979 NOS B 75, 1980 NOS B 158

Lønns- og sysselsettingsstatistikk for ansatte i skoleverket *Wage and Employment Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools* 1976 NOS A 914, 1977 NOS A 961, 1978 NOS B 40, 1979 NOS B 117

Lønnsstatistikk for ansatte i forsikringsvirksomhet *Wage Statistics for Employees in Insurance Activity* 1977 NOS A 937, 1978 NOS B 5, 1979 NOS B 97

Lønnsstatistikk for ansatte i bankvirksomhet *Wage Statistics for Bank Employees* 1977 NOS A 938, 1978 NOS B 10, 1979 NOS B 102

Lønnsstatistikk for ansatte i jordbruk, gartnerier og hagebruk *Wage Statistics for Workers and Salaried Employees in Agriculture and Horticulture* 1977 NOS A 944, 1978 NOS B 14, 1979 NOS B 105

Lønns- og sysselsettingsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn *Wage and Employment Statistics for Central Government Employees* 1977 NOS A 947, 1978 NOS B 32, 1979 NOS B 125

Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart *Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade* 1977 NOS A 952, 1978 NOS B 19, 1979 NOS B 107

Lønnsstatistikk for ansatte i hotell- og restaurantdrift *Wage Statistics for Employees in Hotels and Restaurants* 1977 NOS A 954, 1978 NOS B 23, 1979 NOS B 114

Lønnstelling for arbeidere i bergverksdrift og industri *Wage Census for Workers in Mining and Manufacturing* 1977 NOS A 959, 1978 NOS B 18, 1979 NOS B 103

Lønnsforholdene for ansatte i bank, forsikring og statstjeneste *Wage Conditions of Employees in Banks, Insurance and Central Government* ART nr. 104

Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel *Wage Statistics for Employees in Wholesale and Retail Trade* 1977 NOS A 903, 1978 NOS A 983, 1979 NOS B 124

Lønnsstruktur og lønnsutvikling 1970—1977 *Wage Structure and Wage Development* SA nr. 44

Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1969—1979 RAPP nr. 79/12

Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1969—1980 RAPP nr. 80/20

Skattestatistikk *Tax Statistics* 1975 NOS A 906, 1976 NOS A 984, 1977 NOS B 41, 1978 NOS B 126

Sosialhjelpstatistikk 1975 *Social Care Statistics* NOS A 901

Statistikk over lavinntektsgrupper *Statistics on Low Income Groups* 1967 NOS A 462, 1970 NOS A 556, 1973 NOS A 963, 1976 NOS B 155

Økonomisk utsyn *Economic Survey* 1976 NOS XII 286, 1977 NOS XII 289, 1978 NOS XII 292, 1979 NOS B 90

7. Privat forbruk

Sammendrag

Vi har opplevd en sterk vekst i det private forbruket i Norge. Dette gjelder både når vi ser på hva hver person forbruker og når vi ser på forbruket til den norske gjennomsnittshusholdningen. I perioden 1967 til 1974 steg husholdningenes utgifter til kjøp av varer og tjenester fra 21 000 kroner til 49 300 kroner i gjennomsnitt. Tar vi hensyn til at prisene steg i denne perioden, får vi en vekst i det private forbruket pr. husholdning på 2,2 prosent pr. år. Nå har husholdningsstørrelsen gått noe ned i Norge i samme tidsrom. Forbruket pr. hode har derfor steget sterkere, med 3,3 prosent pr. år.

Samtidig med veksten i forbruket har det skjedd en klar endring i hva husholdningene bruker sine penger på. Matvarenes andel av husholdningsbudsjettene har stadig gått nedover. Prosentdelen som går til matvarer sank fra 30 i 1967 til 23 i 1974—76. Den samme utviklingen ser vi for utgiftene til klær og skotøy, også deres andel har sunket.

Den motsatte utviklingen har gjennomsnittshusholdningen erfart når det gjelder boutgifter og utgifter til reiser og transport. Disse postene veier nå tyngre enn før. Gjennomsnittsnordmannen har i perioden vi presenterer tall for i Sosialt utsyn stadig brukt mer penger til det vi med et fellesnavn her kaller fritidsutstyr.

Det er store ulikheter i forbruk, og i all hovedsak kan forskjellene føres tilbake til at ulike grupper i befolkningen ikke har samme inntekt. Men å sammenligne den velferdsmessige betydning av ulikheter i forbruksnivå er ikke så enkelt. Det viktigste å huske på er vel at husholdningsstørrelsen betyr mye for hvor langt pengene rekker.

Yrkesaktivitet betyr mye for forbruksnivået. De yrkespassive kommer dårligst ut og blant ektepar er nivået klart høyest der begge er yrkesaktive. Blant ektepar med barn (dvs. at barna er under 16 år) gjør det seg i tillegg gjeldende en annen interessant forskjell. Når begge foreldrene er yrkesaktive er det 2-barnsfamiliene som ligger på topp, mens der bare én er yrkesaktiv er det 3-barnsfamiliene som har høyest forbruk. Barnefamiliene med bare ett barn ligger lavest. Men disse forskjellene kan til dels henge sammen med aldersbetingede forskjeller i inntekt.

Innledning

I dette kapitlet skal vi se på folks private forbruk. Materielle goder — dvs. varer og tjenester som vi mottar og bruker — er en viktig del av vår velferd, kanskje den viktigste av det vi kan kalle materiell standard. Vi tenker her på mat og drikke, klær, bolig, lys og brensel, helsepleie, bilhold, reiser med buss og tog mv., fritidsutstyr og fornyelser; kort sagt folks utgifter og forbruk som ikke har tilknytning til næringsdrift.

Det er inntekten vår som setter grenser for hvor høyt forbruket kan bli. Forbruksutgiftene kan **av og til** være høyere enn inntekten, men da må en del av utgiftene enten betales med midler som er spart opp tidligere eller ved lån. Opptak av lån er vanlig for skoleelever og studenter og bl. a. for familier som bygger hus.

En del av inntekten i husholdningene blir ofte spart. Folk kan spare penger i visse perioder og bruke mer enn inntekten i andre. En stor del av privatfolks sparing er rettet mot framtidig kjøp — f. eks. av bolig, bil, hytte mv.

Inntekten til en husholdning kan for eksempel være lønn, inntekt fra egen virksomhet, renter og utbytte, pensjons- eller trygdeinntekt. Husholdningens samlede inntekt blir bestemt av bl. a. lønnsnivået og av hvor mange personer i husholdningen som er i inntektsgivende arbeid, overtidsarbeid osv. Dersom en husholdning har **vent seg** til et visst forbruk, kan det også tenkes at forbruket bestemmer inntekten, ved at f. eks. omfanget av bijobber og overtid «bestemmes» av forbruksvanene.

Prisene på varer og tjenester bestemmer hva inntekten er verdt — hvor langt pengene strekker. Det er inntektens reelle kjøpekraft, dvs. inntekten sett i forhold til prisene på forbruksgoder, som bestemmer folks materielle velstand, og hvor mye varer og tjenester de kan kjøpe.

Prisforskjellene mellom ulike varer og tjenester har mye å si for sammensetningen av forbruket, altså for hva folk bruker pengene til. Vi regner med at forbruket oftest avtar, eller øker minst, for de varene som øker mest i pris, mens det brukes relativt mer av billigere varer.

Behovet for ulike varer og tjenester varierer svært fra husholdning til husholdning. Her vil sammenset-

ningen av husholdningen være svært avgjørende. Hvor mange medlemmer det er i husholdningen, alder og kjønn på husholdningsmedlemmene, om husholdningen er nyetablert eller ikke, hvor mange yrkesaktive det er i husholdningen osv. vil spille inn. I tillegg kommer at personlige interesser og ønskemål varierer svært fra person til person selv innenfor f. eks. samme alders-, kjønns- og yrkesgruppe. To husholdninger med om lag samme inntekt vil derfor kunne ha både ulikt totalforbruk og spesielt svært ulik sammensetning av forbruket.

Dersom vi ser på gjennomsnittsförbruket for større grupper av husholdninger, vil mange av disse spesielle ulikhetene forsvinne. Likevel vil vi finne forskjeller i gjennomsnittsförbruk mellom ulike typer av husholdninger. Men slike förbruksforskjeller kan ikke automatisk tolkes som forskjeller i materiell velstand. Vi kan få vite noe om forskjeller i materiell velferd ved å se på förbruket i husholdninger av samme størrelse — enslige, ektepar uten barn, ektepar med barn osv. Vi kan og komme noe lenger ved å se på husholdningene i forskjellige aldersgrupper eller livsfaser — unge enslige, unge ektepar uten barn, ektepar med et barn, ektepar med flere barn, eldre ektepar uten barn, eldre enslige osv., men sammenligninger på tvers av disse grupperingene er vanskelige.

I dette kapitlet vil vi også trekke inn husholdningenes yrkesaktivitet når vi ser på ulikheter i totalforbruket og förbrukets sammensetning. Men selv etter slike detaljerte oppsplittinger av husholdningene, vil forskjeller i förbruket innenfor en enkelt gruppe kunne gjenspeile mindre forskjeller i husholdningenes størrelse, kjønn og alder på personene, hvor de bor, om f. eks. noen av medlemmene er funksjonshemmet eller ikke, om husholdningene disponerer bil eller ikke osv.

Noe nærmere en løsning av dette problemet kan en komme ved å se på förbruket pr. person. Men i dette tilfellet går en ut fra at alle personer har likt behov, og det stemmer ikke. Dette illustrerer det selvsagte at det i siste instans alltid kommer en viss grad av vurdering inn, dersom en skal si noe om materiell velstand for ulike husholdninger på grunnlag av förbruket for husholdningene.

Den materielle velstanden er også avhengig av størrelsen på det offentlige förbruket. Husholdningenes bruk av offentlig helsevesen, undervisning, veger, rettsvesen osv. varierer selvsagt også mellom de ulike husholdningene. Slike offentlige utgifter blir ikke regnet med i det private förbruket.

Utviklingen i det private konsum

Det private konsum har vokst år for år siden annen verdenskrig. Ifølge nasjonalregnskapet steg det fra 33,3 milliarder kroner i 1967 til 60,4 milliarder i 1973 og til 93,7 milliarder i 1976. Hvis vi ved hjelp av konsumprisindeksen korregerer for den prisstigningen som har funnet sted i perioden, så

svarer stigningen i förbruket til en gjennomsnittlig vekst på rundt 4,5 prosent pr. år i faste priser. Samtidig med denne veksten har det skjedd en endring i förbruksmønsteret. En stadig synkende del av utgiftene går til matvarer. I 1967 utgjorde matvarene 24,4 prosent av det totale förbruket, i 1976 20,9 prosent.

Det private förbruket var i 1976 ca. 23 300 kroner pr. person ifølge nasjonalregnskapet. Oppgavene som er samlet inn via de løpende förbruksundersøkelsene fra husholdningene viser et gjennomsnittsförbruk pr. person på 17 300 kroner. Det er særlig for vare- og tjenestegruppene helsepleie og personlig hygiene (hvor begrepene er ulikt definert i de to undersøkelsene) og drikkevarer og tobakk at nasjonalregnskapet gir høyere förbruk pr. person. For utgifter til reiser og transport, som omfatter bilhold og offentlig kommunikasjon, er tallene fra de løpende förbruksundersøkelsene høyere enn nasjonalregnskapet. I det følgende vil vi se nærmere på förbruksundersøkelsens tall.

Förbruk pr. husholdning steg ifølge förbruksundersøkelsene fra 21 000 kroner i 1967 til ca. 36 800 i 1973 og 49 300 i gjennomsnitt for årene 1974—1976. Dette siste er gjennomsnittet for de nevnte 3 årene, men regnet i 1976-priser. Hvis vi ser på förbruksutviklingen fra 1967 til 1974—1976 får vi ca. 3,5 prosent årlig vekst målt i faste priser — regnet pr. person. (Tilsvarende tall ifølge nasjonalregnskapet er også ca. 3,5 prosent når vi regner vekst pr. person.) Dette tar vi gjerne som uttrykk for at den norske kvinne og mann har økt sin materielle standard fra 1960- til 1970-årene.

Samtidig med veksten har det skjedd en endring i sammensetningen av förbruket. Andelen til matvarer har f. eks. falt fra 29,6 prosent i 1967 til 22,6 prosent i 1974—1976. Dette er en enda større nedgang enn hva nasjonalregnskapet viste. Etter matvarer følger gruppen reiser og transport, som omfatter bilhold og offentlige kommunikasjoner, med 18,6 prosent og bolig, lys og brensel med 14,1 prosent. (Figur 7.1 og tabell 7.1 i vedlegget.) Utgiftene til reiser og transport økte betydelig fra 1967 til 1973, men har etterpå vært nokså uendret. Denne posten hadde et særlig sterkt oppsving tidligere, under privatbilismens innføring og utbredelse.

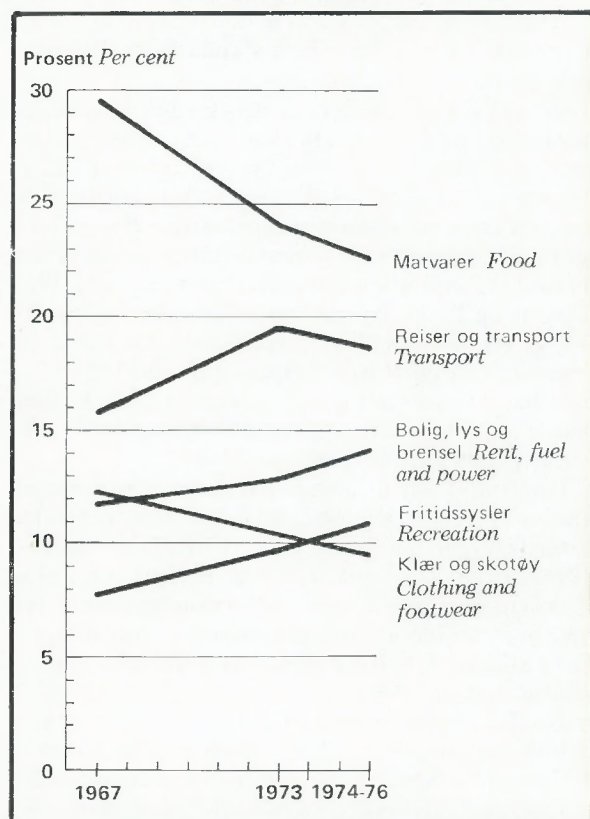
Utgiftsandelen til posten fritidssysler har vist en gradvis økning siden 1967, fra 8,3 prosent av samlet förbruksutgift den gang til 10,9 prosent i 1974—1976. Fritidssysler omfatter både fritidsutstyr, f. eks. fjernsynsapparat, radio mv., sportsutstyr, fotoutstyr mv. og dessuten utgifter til offentlige forestillinger. Det er utgiftene til fritidsutstyr som både absolutt og relativt har økt mest.

Utgiftsandelen til klær og skotøy faller jevnt i denne perioden, fra 12,3 prosent i 1967 til 9,8 i 1974—1976. Nest etter matvarene har denne andelen falt mest. Det er altså to såkalte «nødvendighetsposter» — mat og klær — som relativt har falt i betydning på husholdningenes budsjett under perioden med velstandsøkning. Det samme gjelder imidlertid ikke for en tredje «nødvendighetspost» — bolig, lys og brensel. Tallene viser her en viss økning, fra 11,7 prosent i 1967 til 14,1 i 1974—1976. Veksten i tallene kan skyldes mange forhold. Selv om bolig

mv. er et nødvendighetsgode, behøver neppe velstandsøkningen å ha ført til at «mer bolig» ikke lenger er et attraktivt mål. Videre er visse utgiftsposter problematiske å registrere i undersøkelsene; særlig er det vanskelig å sonde mellom utgifter til reparasjoner og vedlikehold, og utgifter til bygging eller utvidelse av bolig. Bare reparasjoner og vedlikehold skal regnes med i de løpende boligutgiftene.

Figur 7.1. Utvikling i budsjettandeler fra 1967 til 1974—1976 for noen vare- og tjenestegrupper. Prosent. Løpende priser
Trends of budget shares from 1967 to 1974—1976 for some commodity and service groups. Per cent. Current prices

Sammensetningen av det private konsumet

Vi ønsker her å si noe om hva vi i Norge idag bruker våre penger på og hvor mye som går til kjøp av ulike varer og tjenester. (Figur 7.2 og vedleggstabell 7.2.) Tallene gjelder for den såkalte indeksusholdningen, eller gjennomsnittshusholdningen som bestod av 2,85 personer i 1974—1976.

Kroneverdien er imidlertid betydelig redusert siden dengang. Vi har derfor foretatt omregning til 1979-priser ut fra prisstigningen ifølge delindeksene for de enkelte vare- og tjenestegruppene i konsumprisindeksen fra 1976 til 1979. I gjennomsnitt for alle varegruppene var stigningen på 23,6 prosent. Prisstigningen varierte noe mellom varegruppene. Utgiftsgruppen reiser og transport har f.eks. steget ganske sterkt i pris, mens gruppen fritidssysler har steget mindre. Prisomregningen er foretatt ved hjelp av delindeksene i konsumprisindeksen.

Vi skal her kommentere forbruket av noen vare- og tjenestegrupper, unntatt matvarer som vil bli behandlet i neste avsnitt. Omregnet til 1979-priser utgjorde matvareforbruket vel 13 000 kroner pr. husholdning pr. år.

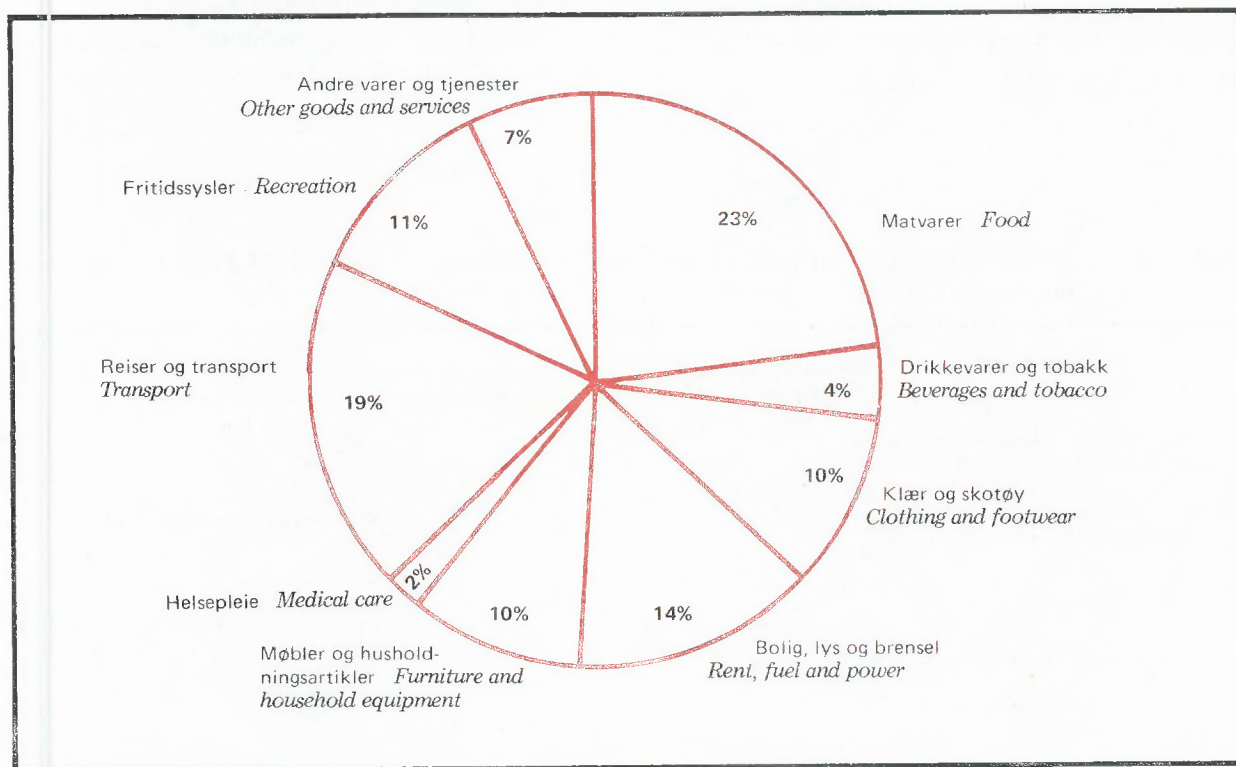
Av utgiftene til drikkevarer og tobakk utgjorde drikkevarene ca. 1 600 av i alt 2 600 kroner. Av de 1 600 kronene gjaldt ca. 1 200 alkoholholdige drikkevarer og ca. 400 mineralvann o.l. Hvis vi jamfører med annen statistikk ser det ut til at forbruksundersøkelsens tall er lave for alkoholholdige drikkevarer. Dette kan skyldes at husholdningene ikke oppgir alle utgiftene på disse postene og at «storforbrukere» av slike varer ikke er lette å overtale til å delta i forbruksundersøkelsene.

Av utgiftene til bolig, lys og brensel på 8 850 kroner utgjorde bolig — inkludert vedlikehold — knapt 6 300 kroner eller ca. 71 prosent, mens resten var utgifter til lys og brensel. I boligutgiftene er medregnet husleie, renter på lån (men ikke avdrag), avgifter og reparasjoner.

Utgiftene til fritidsutstyr var ca. 3 400 kroner, eller ca. 53 prosent av alle utgifter til fritidssysler, som i alt beløp seg til knapt 6 400 kroner. Offentlige forestillinger utgjorde ca. 24 prosent og bøker, aviser og tidsskrifter til sammen ca. 20 prosent av utgiftene til fritidssysler.

Utgiftene til matvarer, klær og skotøy og bolig, lys og brensel blir ofte sett på som «nødvendighetsgoder» — alle må ha mat, klær og et sted å bo. Det finnes imidlertid også «luksuspregede» matvarer på husholdningenes budsjetter. Det samme gjelder for klær og andre varer. Gjennomsnittshusholdningen brukte om lag 47 prosent av totalforbruket til matvarer, klær og skotøy og bolig, lys og brensel i 1974—1976. (Figur 7.2.)

Figur 7.2. Sammensetningen av forbruksutgiftene for gjennomsnittshusholdningen. 1974—1976. Prosent
Budget stores for the average household. 1974—1976. Per cent

Matvareforbruket

Fra og med 1975 har — ved siden av beløp — også mengden av mat- og drikkevarer blitt registrert i forbruksundersøkelsene. Vi kan derfor si noe om hvilke mengder en husholdning bruker pr. år, (figur 7.3) og dessuten mengden for en gjennomsnittsperson pr. dag. (Tabell 7.3 i vedlegget.) Mengdene er målt i henholdsvis kg/liter og gram/milliliter. Vi viser også utgifter pr. år, regnet om til 1979-priser.

Utgiftstallene viser at mjøl, gryn og bakervarer beløp seg til ca. 1 200 kroner pr. husholdning, og kjøtt, kjøttvarer og fleisk til ca. 3 ganger så stort beløp, 3 700 kroner pr. år. Fisk og fiskevarer representerte ca. 950 kroner og mjølk, mjølkeprodukter og egg nærmere 2 200 kroner. Forbruket av grønnsaker, frukt og bær utgjorde vel 2 200 kroner og poteter og varer av poteter knapt 500 kroner.

Mengdene viser hvor mye av de ulike varene som er **bragt inn** i husholdningen — ikke det som er spist eller drukket. En må regne med en del «svinn» fra innkjøpet fram til det som spises og drikkes. Ikke alt er spiselig, og en del av varene er veid «brutto» ved innkjøpet. Det vil derfor ikke være riktig å beregne sannsynlig kaloribruk etc. rett fram etter de oppførte mengder. Avdeling for kostholdsforskning ved Universitetet i Oslo har for øvrig foretatt nærmere analyser av dette datamaterialet.

Målt i mengde, er mjølk, fløte, ost og egg den største matvaregruppen. Gjennomsnittshushold-

ningen brukte ifølge tabell 7.3 ca. 546 kg pr. år av disse varene i 1974—1976. 1 liter mjølk er da regnet lik 1.03 kg. Dette tilsvarte et forbruk på 534 gram pr. dag for gjennomsnittspersonen. Nest største gruppe var grønnsaker, frukt og bær med 270 gram pr. person pr. dag. Deretter fulgte mjøl, gryn og bakervarer med 220 gram, poteter med 200 gram og kjøtt, kjøttvarer og fleisk med 120 gram pr. person pr. dag. Fisk og fiskevarer utgjorde bortimot 70 gram og sukker 43 gram pr. person pr. dag (omfatter bare rent sukker, ikke sukkerinnhold i annen mat).

Av totalmengden av mjøl, gryn og bakervarer utgjorde mjøl og gryn bortimot halvparten, mens brød langt på vei representerte den andre halvparten. Resten bestod av kjeks, flatbrød, kaker mv.

Ferskt kjøtt og fleisk utgjorde litt over halvparten av alt kjøtt og fleisk, og fersk fisk noe under halvparten av fisk og fiskevarer i alt.

Av mengden spise fett og -oljer på 56 gram pr. person pr. dag var det 9 gram smør og 47 gram margarin og spiseolje. Blant grønnsaker, frukt og bær representerte kål og gulrøtter 47 gram, andre friske grønnsaker 28 gram, epler, pærer og plommer 54 gram og sitrusfrukter, bananer og druer 62 gram pr. person pr. dag.

Kaffe utgjorde 20 gram pr. person pr. dag, mens te vektmessig bare representerte 0,5 gram pr. person pr. dag. I gruppen andre matvarer var gruppene

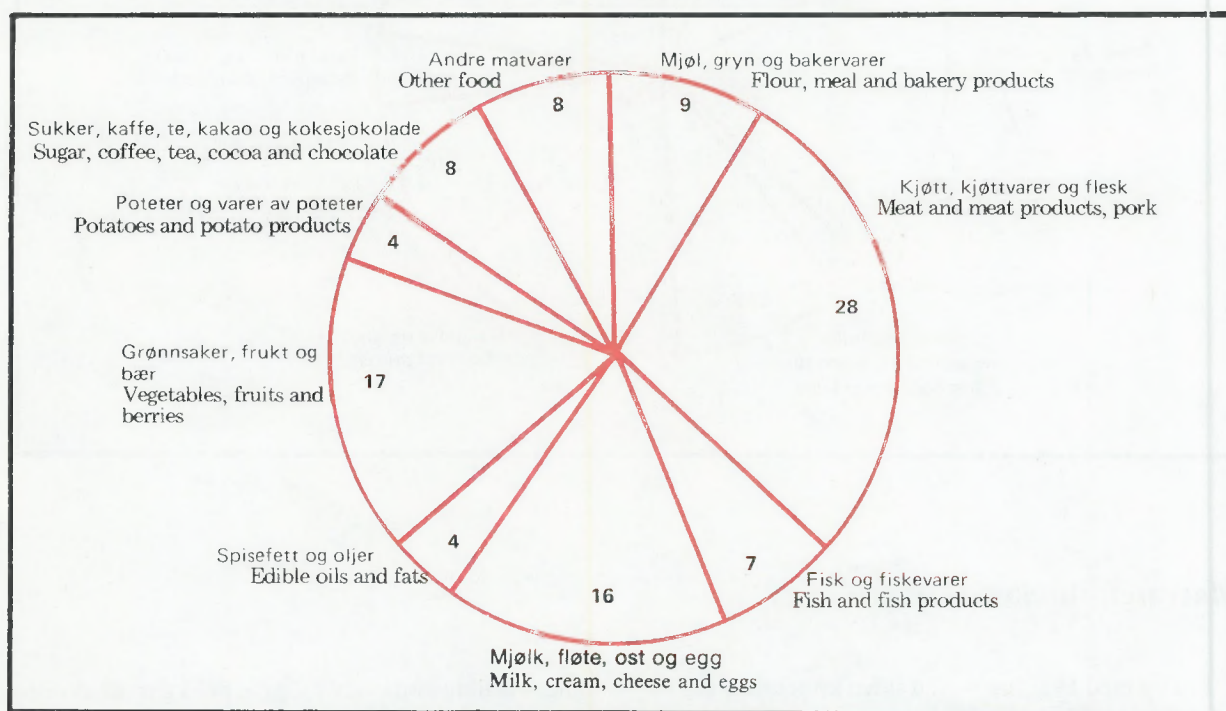
spisesjokolade og drops (9 gram) og iskrem (8 gram) relativt store.

Det er regnet ut at matvareforbruket representerer om lag 10,5 MJ pr. person pr. dag¹.

1 MJ = megajoule tilsvarer ca. 239 kalorier.

Når en vurderer disse forbrukstallene, må en som nevnt være klar over at forbruket gjelder gjennomsnittspersonen og at det i disse beregningene ikke er tatt hensyn til at barn spiser mindre enn voksne, at kvinner spiser mindre enn menn o.s.v.

Figur 7.3. Fordeling av matvareutgiftene for gjennomsnittshusholdningen. 1974—1976. Prosent Food expenditure stores for the average household. 1974–1976. Per cent

Forbruket i forskjellige husholdningsgrupper

Utgiftsnivået for husholdningene blir oftest bestemt av hvor god råd de har, dvs. av deres inntekt. Grupper med høy inntekt har således gjennomsnittlig høye forbruksutgifter; det omvendte er tilfelle for de med lav inntekt.

Samlede forbruksutgifter i 1974—1976 — regnet om til 1979-kroner — var i gjennomsnitt 29 200 kroner for alle enslige, 51 300 kroner for ektepar uten barn, 70 300 kroner for ektepar med ett barn, 76 900 kroner for ektepar med 2 barn og 78 500 kroner for ektepar med tre eller flere barn. Men det var også store ulikheter innenfor hver av disse husholdningsgruppene. (Figur 7.4 og vedleggstabell 7.4.)

Inntektens betydning for forbruket går tydelig fram av f. eks. det forhold at enslige under 40 år hadde en samlet årlig forbruksutgift på 45 100 kroner. Ikke yrkesaktive enslige på 67 år og over hadde til sammenligning 21 600 kroner i årlig utgift. Noen vil kanskje mene at forskjellen skyldes at de eldre har

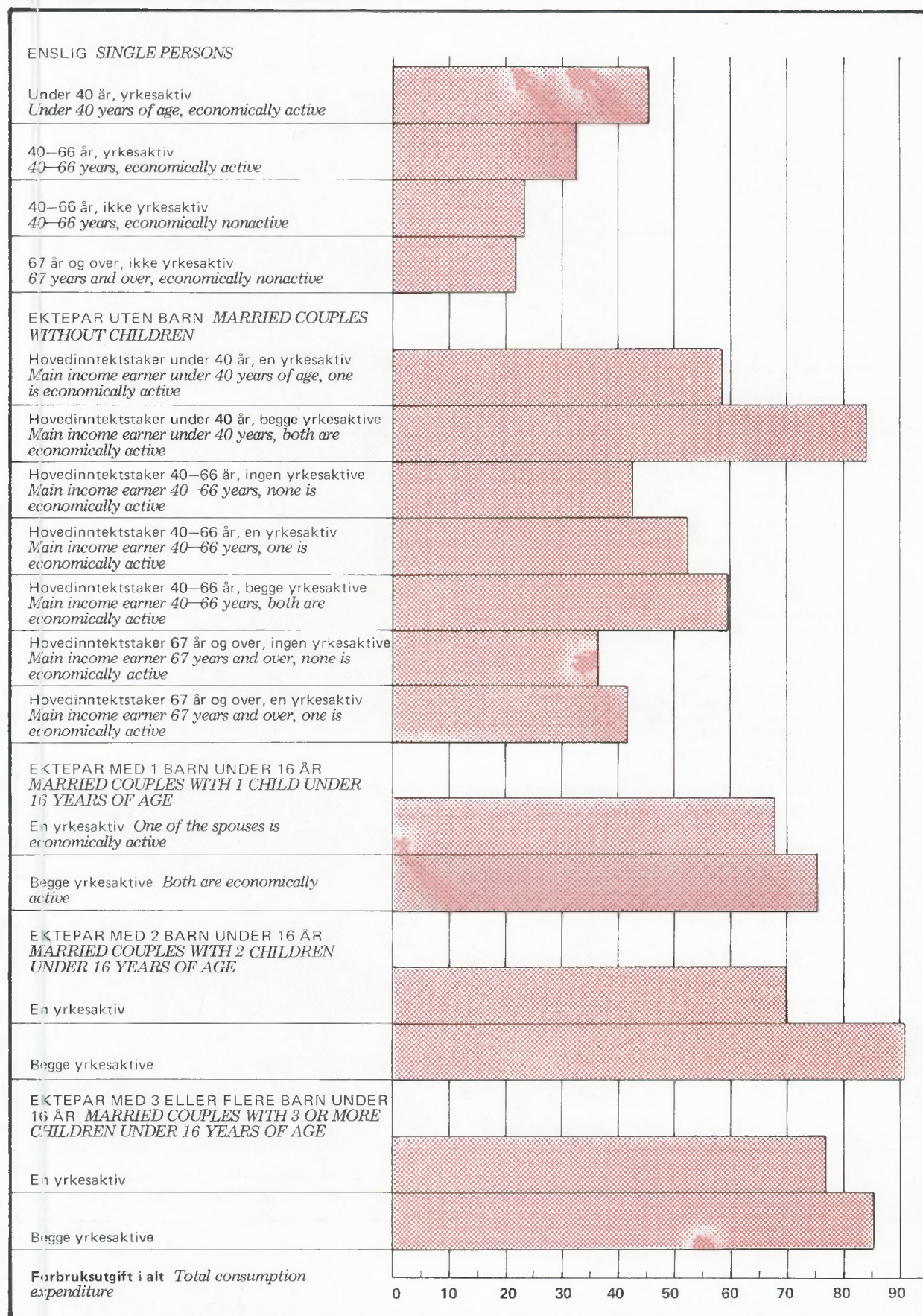
«mindre behov» enn de yngre. Dette er imidlertid neppe den viktigste årsaken til forskjellen. Dersom de eldre hadde hatt høyere inntekt enn de nå har, ville nok forbruket også gjennomsnittlig ha vært høyere.

Blant ektepar finner vi noe tilsvarende; forbruksutgiftene er gjennomsnittlig høyere i de husholdningene hvor begge ektefeller er yrkesaktive enn der hvor bare den ene eller ingen er det. Dette gjelder både ektepar med og uten barn.

Barnetallet er selvsagt mindre viktig enn inntekten når det gjelder å forklare forbruksutgiftene. Utgiftsnivået øker ikke på noen klar og entydig måte med antall barn i familien. Dette skyldes selvsagt at barna ikke gir noen «inntekt» for husholdningen, hvis vi ser bort fra barnetrygden.

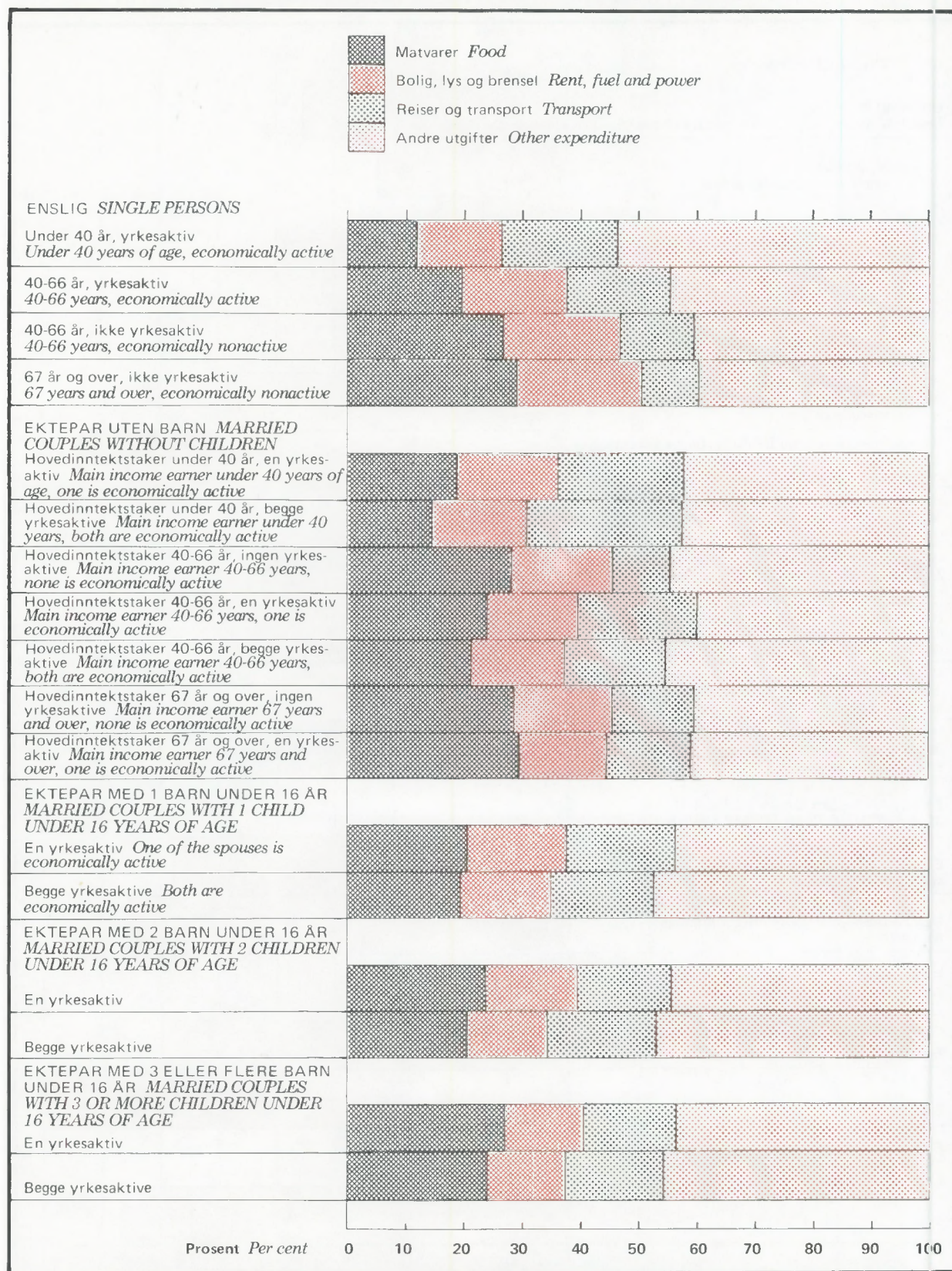
Dermed kan heller ikke forbruksutgiftene øke noe større. Det er heller ikke så sjelden at forbruket er høyere for husholdninger med ett barn sammenlig-

Figur 7.4. Forbruksutgift i alt for forskjellige husholdningsgrupper. 1974—1976. Kr. 1979-priser *Total consumption expenditure for different groups of households. 1974—1976. Kroner. 1979-prices*

Figur 7.5. Forbrukssammensetningen for forskjellige husholdningsgrupper. 1974—1976. Prosent Budget stores of consumption for different groups of households. 1974—1976. Per cent

net med de som har mange barn. Dette skyldes først og fremst at det er mer vanlig at **begge** ektefeller er yrkesaktive dersom det bare er ett barn i husholdningen enn om det er flere. Som sagt; inntekten er den viktigste forklaringsfaktor.

Det er også store forskjeller mellom husholdningsgruppene når det gjelder hvordan utgiftene fordeles seg på de ulike vare- og tjenestegrupper. Hvis vi f. eks. betrakter enslige, var andelen av utgiftene som gikk til matvarer 11,7 prosent for yrkesaktive enslige under 40 år, 19,3 prosent for yrkesaktive enslige 40—66 år, 26,7 prosent blant ikke yrkesaktive enslige 40—66 år og 29,0 prosent for ikke yrkesaktive enslige 67 år og over (vedleggstabell 7.4 og figur 7.5). Det er her verdt å merke seg at dette bare omfatter mat som er kjøpt og tilberedt hjemme, ikke mat kjøpt på kantine, kafé, kafeteria e. l. som inngår i gruppen «Andre utgifter».

En annen utgiftsandel som varierer sterkt er utgifter til reiser og transport. Den faller fra ca. 20 prosent for enslige under 40 år til ca. 10 for enslige på 67 og over. Posten omfatter bl. a. privat bilhold.

Også blant ektepar uten barn er det store forskjeller. Yngre ektepar bruker relativt lite til matvarer, men mye til reiser — sammenlignet med de eldre.

Blant ektepar med hovedinntektstaker under 40 år og begge yrkesaktive, er f. eks. matvareandelen 14,5, mens den er om lag dobbelt så høy blant ektepar med hovedinntektstaker 67 år og over. For utgiftene til reiser og transport er det derimot omvendt. Andelen for ektepar der hovedinntektstakeren er under 40 år er om lag 29 prosent, mens den er 14—15 prosent for de eldre. Disse forskjellene avspeiler både forskjeller i de ulike aldersgruppers måte å bruke penger på, og i deres økonomiske evne.

Blant ektepar med barn varierer andelen til matvarer og reiser og transport etter om lag det samme mønsteret. Blant ektepar med ett barn er matvareandelen ca. 20 prosent, blant de med to barn ca. 22 og blant de med tre eller flere barn ca. 27 prosent. Utgiftsandelene til reiser og transport varierer i motsatt retning, henholdsvis ca. 18, 17 og 16 prosent. For alle tre gruppene gjelder det for øvrig at matvareandelen er lavere når begge ektefellene er i arbeid enn når bare den ene er det.

Videre er utgiftsandelen til bolig, lys og brensel høyere for ektepar med ett barn enn for dem med tre eller flere barn. Dette kan nok ha sammenheng med at boutgiftene gjerne er høyere de første årene etter etablering enn de er seinere.

Vedleggstabeller

Tabell 7.1. Utviklingen i sammensetningen av det private forbruket fra 1967 til 1974—76 for gjennomsnittshusholdningen. Prosent *Trends in private consumption shares from 1967 to 1974—76 for the average household. Per cent*

	1967	1973	1974—76
Forbruksutgift i alt <i>Consumption expenditure, total</i>	100,0	100,0	100,0
0 Matvarer <i>Food</i>	29,6	24,0	22,6
1 Drikkevarer og tobakk <i>Beverages and tobacco</i>	4,1	4,9	4,4
2 Klær og skotøy <i>Clothing and footwear</i>	12,3	10,5	9,8
3 Bolig, lys og brensel <i>Rent, fuel and power</i>	11,7	12,9	14,1
31 Bolig og vedlikeholdsutgifter <i>Rent and maintenance</i>	7,3	9,4	10,6
32 Lys og brensel <i>Fuel and power</i>	4,4	3,5	3,5
4 Møbler og husholdningsartikler <i>Furniture and household equipment</i>	9,6	9,4	9,9
5 Helsepleie <i>Medical care</i>	1,9	2,3	2,2
6 Reiser og transport <i>Transport</i>	15,8	19,5	18,6
61 + 62 Private transportmidler <i>Transport equipment</i>	11,7	14,5	14,0
63 Offentlige transportmidler <i>Public transport services</i>	2,8	3,3	3,1
64 Porto, telefon, telegram <i>Postal, telephone and telegraph services</i>	1,3	1,6	1,5
7 Fritidssysler <i>Recreation</i>	8,3	9,7	10,9
71 Fritidsutstyr <i>Recreation equipment</i>	3,8	4,4	5,9
72 Offentlige forestillinger, bøker og aviser <i>Public entertainment, books and newspapers</i>	4,5	5,4	5,0
8 Andre varer og tjenester <i>Other goods and services</i>	6,7	6,8	7,5
Forbruksutgift i alt. Kroner. Løpende priser <i>Consumption expenditure, total. Current prices</i>	21 000	36 832	49 330
Forbruksutgift i alt. Kroner. 1979-priser <i>Consumption expenditure, total. 1979 prices</i>	50 001	60 736	61 032
Personer pr. husholdning <i>Persons per household</i>	3,06	2,88	2,85

Tabell 7.2. Sammensetningen av forbruket for gjennomsnittshusholdningen. 1974—76. I priser for 1976 og 1979 *Consumption expenditure for the average household. 1974—76. 1976 and 1979 prices*

	Forbruksutgift i alt Kroner <i>Consumption expenditure, total Kroner</i>		Prosent <i>Per cent</i>
	1976-priser <i>1976 prices</i>	1979-priser <i>1979 prices</i>	
Forbruksutgift i alt <i>Consumption expenditure, total</i>	49 330	61 032	100,0
0 Matvarer <i>Food</i>	11 132	13 275	22,6
1 Drikkevarer og tobakk <i>Beverages and tobacco</i>	2 192	2 626	4,4
11 Drikkevarer <i>Beverages</i>	1 344	1 626	2,7
111 Mineralvarer og brus <i>Mineral waters etc.</i>	378	436	0,8
112 Øl, vin, brennevin <i>Beer, wines and spirits</i>	966	1 190	1,9
12 Tobakk <i>Tobacco</i>	848	1 000	1,7
2 Klær og skotøy <i>Clothing and footwear</i>	4 841	6 142	9,8
21 Bekledningsartikler <i>Wearing apparel</i>	3 510	4 402	7,1
22 Tøyer, garn o.l. <i>Fabrics and yarn</i>	456	549	0,9
23 Skotøy og skoreparasjon <i>Footwear</i>	875	1 191	1,8
3 Bolig, lys og brensel <i>Rent, fuel and power</i>	6 968	8 850	14,1
31 Bolig og vedlikeholdsutgifter <i>Rent and maintenance</i>	5 236	6 273	10,6
32 Lys og brensel <i>Fuel and power</i>	1 732	2 577	3,5
4 Møbler og husholdningsartikler <i>Furniture and household equipment</i>	4 875	5 837	9,9
41 Møbler og golvtepper <i>Furniture and floor covering</i>	1 459	1 716	3,0
42 Tekstiler, utstyrsvarer og prydgjenst. <i>Household textiles, furnishings and ornamental articles</i>	877	1 081	1,8
43 Komfyrer, kjøleskap og annet elektrisk utstyr <i>Cooking appliances, refrigerators and other electric appliances</i>	730	819	1,5
44 Dekketøy, glass og kjøkkenutstyr <i>Tableware, glass and kitchen utensils</i>	548	680	1,1
45 Div. husholdningsart. og tjenester <i>Miscellaneous household goods and services</i>	923	1 118	1,9
46 Leid hjelp til hjemmet <i>Domestic services</i>	338	423	0,7
5 Helsepleie <i>Medical care</i>	1 081	1 292	2,2
6 Reiser og transport <i>Transport</i>	9 170	11 987	18,6
61 + 62 Private transportmidler <i>Transport equipment</i>	6 904	9 113	14,0
63 Offentlige transportmidler <i>Public transport services</i>	1 518	1 972	3,1
64 Porto, telefon, telegram <i>Post, telephone and telegraph services</i>	747	902	1,5
7 Fritidssysler <i>Recreation</i>	5 358	6 371	10,9
71 Fritidsutstyr <i>Recreation equipment</i>	2 921	3 394	5,9
72 Offentlige forestillinger <i>Public entertainment and other services</i>	1 281	1 551	2,6
73 Bøker, aviser og tidsskrifter <i>Books, newspapers and periodicals</i>	1 022	1 278	2,1
74 Skolegang <i>Schooling</i>	134	148	0,3
8 Andre varer og tjenester <i>Other goods and services</i>	3 716	4 652	7,5
81 Personlig hygiene <i>Personal care</i>	981	1 174	2,0
82 Reiseeffekter, ur, smykker <i>Travel goods, watches and jewellery</i>	754	935	1,5
83 Restaurant, hotell og selskapsreiser <i>Restaurants, hotels and package tours</i>	1 750	2 296	3,5
84 Andre tjenester (inkl. 85) <i>Other services (incl. 85)</i>	231	247	0,2

Tabell 7.3. Sammensetningen av matvareforbruket for gjennomsnittshusholdningen og pr. person. 1974—76. 1979-priser *Consumption of food for the average household and per person. 1974–76. 1979 prices*

	Verdi <i>Value</i>		Mengde <i>Quantity</i>		Mengde pr. person pr. dag <i>Quantity per person per day</i>
	Kr <i>Kroner</i>	Prosent <i>Per cent</i>	Mengde- enhet <i>Quantity unit</i>	Kg/l <i>Kg/litre</i>	
					Gram/ml.
Matvarer i alt <i>Food, total</i>	13 275	100,0			
00 Mjøl, gryn og bakvarer <i>Flour, meal and bakery products</i>	1 193	9,0	kg	225,3	220,3
001 Mjøl og gryn <i>Flour and meal</i>	194	1,5	»	106,4	104,1
002 Kjeks, flatbrød og knekkebrød <i>Crispbread, biscuits etc.</i>	136	1,0	»	8,9	8,7
003 Brød <i>Bread</i>	534	4,0	»	93,4	91,3
004 Kaker <i>Cakes</i>	269	2,0	»	12,5	12,2
005 Makaroni og cornflakes <i>Macaroni and cornflakes</i>	60	0,5	»	4,1	4,0
01 Kjøtt, kjøttvarer og flesk <i>Meat, meat products and pork</i>	3 685	27,8	»	127,2	124,4
011 Ferskt kjøtt og flesk <i>Fresh meat and pork</i>	1 684	12,7	»	68,9	67,4
012 Saltet, røkt og tørket kjøtt og flesk <i>Salted, smoked and dried meat</i>	522	3,9	»	11,3	11,1
013 Kjøttthermetikk <i>Canned meat</i>	150	1,1	»	5,8	5,7
014 Andre kjøtt- og fleskevarer <i>Other meat and pork products</i>	1 253	9,4	»	39,1	38,2
015 Fryst kjøtt og kjøttvarer <i>Frozen meat and meat products</i>	76	0,6	»	2,1	2,1
02 Fisk og fiskevarer <i>Fish and fish products</i>	948	7,1	»	68,0	66,5
021 Fersk fisk <i>Fresh fish</i>	276	2,1	»	28,8	28,2
022 Fryst fisk <i>Frozen fish</i>	118	0,9	»	7,3	7,1
023 Saltet, røkt og tørket fisk og skalldyr <i>Salted, dried and smoked fish and shellfish</i>	198	1,5	»	11,8	11,5
024 Middagshermetikk <i>Canned dinner goods</i>	60	0,5	»	6,7	6,6
025 Småhermetikk <i>Sardines etc.</i>	125	0,9	»	3,4	3,3
026 Andre fiskevarer <i>Others fish products</i>	171	1,3	»	10,1	9,9
03 Mjøl, fløte, ost og egg <i>Milk, cream, cheese and eggs</i>	2 165	16,3	»	545,9 ¹	533,9 ¹
031 Mjøl <i>Milk</i>	953	7,2	liter	464,0	453,8
032 Fløte <i>Cream</i>	294	2,2	»	15,1	14,8
034 Ost <i>Cheese</i>	492	3,7	kg	25,2	24,6
035 Egg <i>Eggs</i>	426	3,2	»	27,2	26,6
04 Spisefett og -oljer <i>Edible oils and fats</i>	461	3,5	»	57,2	55,9
041 Smør <i>Butter</i>	145	1,1	»	9,2	9,0
042 Margarin og spiseolje <i>Margarine and edible oils</i>	316	2,4	»	47,9	46,8
05 Grønnsaker, frukt og bær <i>Vegetables, fruits and berries</i>	2 226	16,8	»	269,8	263,9
051 Kål og gulrøtter <i>Cabbage and carrots</i>	225	1,7	»	48,3	47,2
052 Andre friske grønnsaker <i>Other fresh vegetables</i>	304	2,3	»	28,6	28,0
053 Epler, pærer, plommer <i>Apples, pears and plums</i>	360	2,7	»	55,2	54,0
054 Sitrusfrukter, bananer og druer <i>Citrus fruits, bananas and grapes</i>	423	3,2	»	63,8	62,4
055 Tørket frukt og nøtter <i>Dried fruits and nuts</i>	116	0,9	»	6,4	6,3
056 Bær <i>Berries</i>	183	1,4	»	17,4	17,0
057 Konserverte grønnsaker <i>Preserved vegetables</i>	240	1,8	»	15,2	14,9
058 Konserverte frukt og bær <i>Preserved fruits and berries</i>	375	2,8	»	34,8	34,0
06 Poteter og varer av poteter <i>Potatoes and potato products</i>	469	3,5	»	204,8	200,3
061 Poteter <i>Potatoes</i>	375	2,8	»	200,0	195,6
062 Varer av poteter <i>Potato products</i>	94	0,7	»	4,8	4,7
07 Sukker <i>Sugar</i>	146	1,1	»	44,3	43,3
08 Kaffe, te, kakao og kokesjokolade <i>Coffee, tea, cocoa and chocolate</i>	970	7,3	»	22,6	22,1
081 Kaffe <i>Coffee</i>	862	6,5	»	20,3	19,9
082 Te <i>Tea</i>	50	0,4	»	0,5	0,5
083 Kakao og kokesjokolade <i>Cocoa and chocolate</i>	58	0,4	»	1,8	1,8
09 Andre matvarer <i>Other foods</i>	1 012	7,6	»	27,7	27,1
091 Spisesjokolade og drops <i>Chocolate and sugar confectionery</i>	362	2,7	»	9,1	8,9
092 Iskrem <i>Ice-cream</i>	166	1,3	»	8,3	8,1
093 Annet <i>Other</i>	484	3,6	»	10,2	10,0

¹ 1 l mjøl er regnet lik 1,03 kg.

Tabell 7.4. Forbruksutgift i alt og forbrukssammensetningen for ulike husholdningsgrupper. 1974-76 *Total consumption expenditure and budget shares for different groups of households. 1974-76*

	Prosentfordeling <i>Per cent</i>					Forbruksutgift i alt. Kr <i>Consumption expenditure, total. Kroner</i>	
	I alt <i>Total</i>	Mat- varer <i>Food</i>	Boli- lys og brensel <i>Rent. fuel and power</i>	Reiser og transp. <i>Trans- sport</i>	Andre ut- gifter <i>Other expendi- tures</i>	1976- priser <i>prices</i>	1979- priser
ENSLIGE ONE-PERSON HOUSEHOLDS							
Alle <i>All</i>	100,0	20,7	18,3	15,8	45,2	23 606	29 177
Yrkesaktiv under 40 år <i>Economi- cally active under 40 years of age</i>	100,0	11,7	14,5	19,9	53,9	36 472	45 079
Yrkesaktiv 40—66 år <i>Economi- cally active 40—66 years of age</i>	100,0	19,3	18,2	17,7	44,9	26 561	32 829
Ikke-yrkesaktiv 40—66 år <i>Economi- cally inactive 40—66 years of age</i>	100,0	26,7	20,1	12,7	40,5	18 670	23 076
Ikke-yrkesaktiv 67 år og over <i>Economically inactive 67 years and over</i>	100,0	29,0	21,3	10,1	39,6	17 478	21 603
EKTEPAR UTEN BARN MARRIED COUPLES WITHOUT CHILDREN							
Alle <i>All</i>	100,0	23,0	16,1	18,9	42,0	41 522	51 321
Hovedinntektstaker under 40 år Main income earner under 40 years of age							
En yrkesaktiv <i>One economically active</i>	100,0	17,7	18,4	21,8	42,1	47 180	58 314
Begge yrkesaktive <i>Both economically active</i>	100,0	14,5	16,4	26,6	42,6	67 933	83 965
Hovedinntektstaker 40—66 år Main income earner 40—66 years of age							
Ingen yrkesaktiv <i>None economically active</i>	100,0	28,0	17,4	9,9	44,7	34 421	42 544
En yrkesaktiv <i>One economically active</i>	100,0	24,0	15,6	20,4	40,1	42 204	52 164
Begge yrkesaktive <i>Both economically active</i>	100,0	21,4	15,6	17,8	45,2	48 416	59 842
Hovedinntektstaker 67 år og over Main income earner 67 years and over							
Ingen yrkesaktiv <i>None economically active</i>	100,0	28,6	16,7	14,3	40,4	29 398	36 336
En yrkesaktiv <i>One economically active</i>	100,0	29,2	15,1	14,6	41,1	33 681	41 630
EKTEPAR MED 1 BARN MARRIED COUPLES WITH 1 CHILD							
Alle <i>All</i>	100,0	20,2	16,2	18,2	45,4	56 894	70 321
Yrkesaktivitet							
En yrkesaktiv <i>One economically active</i>	100,0	20,8	17,0	19,0	43,2	54 746	67 666
Begge yrkesaktive <i>Both economically active</i>	100,0	19,5	15,5	17,7	47,3	60 865	75 229
EKTEPAR MED 2 BARN MARRIED COUPLES WITH 2 CHILDREN							
Alle <i>All</i>	100,0	22,3	15,2	17,3	45,2	62 228	76 914
Yrkesaktivitet							
En yrkesaktiv <i>One economically active</i>	100,0	23,4	16,1	16,3	44,2	56 449	69 771
Begge yrkesaktive <i>Both economically active</i>	100,0	20,3	14,0	18,7	47,0	73 404	90 727
EKTEPAR MED 3 ELLER FLERE BARN MARRIED COUPLES WITH 3 OR MORE CHILDREN							
Alle <i>All</i>	100,0	26,5	13,4	16,2	43,9	63 473	78 453
Yrkesaktivitet							
En yrkesaktiv <i>One economically active</i>	100,0	27,0	13,4	16,2	43,3	62 084	76 736
Begge yrkesaktive <i>Both economically active</i>	100,0	24,0	13,5	16,9	45,6	69 046	85 341

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Analyse av sammenhengen mellom forbruk, inntekt og formue i norske husholdninger *Analysing the Relationship between Consumption, Income and Wealth in Norwegian Households* SØS nr. 42

Comparing Consumer Expenditure Functions Estimated from Household Budget Data from the Years 1967 and 1973 *Sammenlikning av konsumutgiftsfunksjoner estimert på grunnlag av husholdningsdata fra årene 1967 og 1973* ART nr. 108

Forbrukseiningar RAPP nr. 79/16

Forbruksundersøkelse 1974—1976 *Survey of Consumer Expenditure* NOS B 9

Forbruksundersøkinga 1967—1977 samanlikna med nasjonalrekneskapen RAPP nr. 79/13

Konsumprisindeksen SSH nr. 32

Levestandard for private husholdninger *Standard of Living for Private Households* ART nr. 102

Nasjonalregnskap *National Accounts* 1967—1977 NOS A 969, 1962—1978 NOS B 48, 1968—1979 NOS B 141

Om husholdningers økonomi over livsløpet En metodestudie RAPP nr. 79/26

Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1969—1979 RAPP nr. 79/12

The Effect on Consumption of Household Size and Composition *Konsum og husholdningens størrelse og sammensetning* ART nr. 101

Utgifter til reiser og transport i forbruksundersøkinga og nasjonalrekneskapen RAPP nr. 79/18

Økonomisk utsyn *Economic Survey* 1976 NOS XII 286, 1977 NOS XII 289, 1978 NOS XII 292, 1979 NOS B 90

8. Boforhold

Sammendrag

I 1970 var det i 1 297 000 boliger her i landet ifølge Folke- og boligtellingsen. I 1970-årene er det bygget mellom 300 000 og 400 000 nye boliger. Avgangen på boliger i dette tidsrommet er vanskeligere å tallfeste. Det er imidlertid på det rene at det har vært en stor netto tilvekst i boligmassen siden 1970.

Eneboliger og andre småhus var de mest vanlige hustypene i 1970. Av husholdningene bodde 31 prosent i enebolig, 15 prosent i våningshus på gårdsbruk og 32 prosent i kjedehus, rekkehus og to- og firemannsbolig. Bare 18 prosent av husholdningene bodde i blokk.

Flertallet av husholdningene eier sin bolig. Boforholdsundersøkelsen i 1973 viste at 59 prosent av husholdningene var selveiere, 13 prosent var leieboere med innskott, 17 prosent leieboere uten innskott og 11 prosent leieboere med spesielle leieforhold. Den siste gruppen omfatter husholdninger med tjenestebolig, forpakterbolig, trygdebolig og annen type framleid bolig.

I 1970 var 10 prosent av boligene trangbodde, dvs. at de hadde mer enn 1 person pr. rom (beboelsesrom medregnet kjøkken). Som trangbodde boliger har vi i tillegg regnet ett-roms boliger for enslige. I 1970 utgjorde disse ca. 5 prosent av boligmassen. Trangboddheten var størst i Finnmark og Troms, og var større for enslige og for store husholdninger enn for husholdninger på 2 og 3 personer.

Oppgaver fra Folke- og boligtellingsene i 1960 og 1970 viser at utviklingen i dette tiåret gikk i retning av færre trangbodde boliger. Dette er forklart ved at veksten i tallet på boliger og i gjennomsnittlig boligstørrelse har vært sterkere enn befolkningstilveksten. Denne utviklingen synes å ha fortsatt i 1970-åra. Nedgangen i trangboddhet har imidlertid vært forskjellig for ulike husholdningstyper. Størst nedgang kan registreres for de mellomstore husholdningene. Spesielt for enslige, men også for de store husholdningene, er trangboddheten forholdsvis stor så seint som i slutten av 1970-årene.

Som en følge av både nybyggingen og utbedringen av eldre boliger har det i seinere tid skjedd bedring i boligstandarden. Dette gjelder både den bygningsmessige og installasjonsmessige standarden. I 1970 hadde 72 prosent av husholdningene eget WC og 66

prosent eget bad. Tilsvarende tall i 1960 var 46 og 45 prosent. Andelen av husholdninger med WC og/eller bad var høyere i tettbygde enn i spredtbygde strøk både i 1960 og 1970. Standardøkningen fra 1960 til 1970 har imidlertid vært noe større i spredtbygde strøk, slik at det har skjedd en viss utjevning over perioden.

Store husholdninger har gjennomgående bedre sanitærstandard i sine boliger enn små husholdninger. Nesten 80 prosent av de store husholdningene hadde både eget WC og bad i 1973. For enslige og ektepar uten barn var de tilsvarende tallene henholdsvis ca. 45 og 65 prosent. Årsaken til dette er at de store husholdningene stort sett har nyere boliger enn de små husholdningene. I 1970 hadde 81 prosent av boligene bygget etter 1945 både WC og bad. Tilsvarende tall for boliger bygget i tidsrommet 1921–45 og i 1920 eller tidligere var henholdsvis 55 og 32 prosent.

Til den installasjonsmessige standard hører også eie av forskjellige typer husholdningsmaskiner, som komfyr, kjøleskap, fryseskap etc. Husholdningsmaskinene er mer vanlige i store enn i små husholdninger og de forekommer oftest i husholdninger med flere mindreårige barn.

Bomiljøet og boligens beliggenhet i forhold til offentlig kommunikasjon og forskjellige sosiale og forretningsmessige tilbud er av stor betydning for husholdningene.

Bare 6 prosent av husholdningene mangler offentlige transportmidler innen en avstand av 1,5 km fra boligen. I alt 30 prosent har offentlige transportmidler med høyest to avganger hver dag innen en slik avstand. I 1973 bodde 23 prosent av barnefamiliene i spredtbygde strøk mindre enn 2 km fra folkeskolen-/grunnskolen. I tettbygde strøk med over 50 000 innbyggere var andelen 83 prosent for tilsvarende husholdningstype. Andelen av husholdninger i spredtbygde strøk med under 5 minutters reisetid til dagligvareforretning var 17 prosent i 1973. Vel 20 prosent hadde en reisetid på 20 minutter eller mer. I tettbygde strøk med over 50 000 innbyggere var de tilsvarende andelene 54 og 3 prosent.

I alt 21 prosent av befolkningen er plaget av luftforurensning på bostedet. Av disse er en femdel, ca.

160 000 personer, sterkt plaget. Omtrent 18 prosent av husholdningene er plaget av støy i boligen. Boforholdsundersøkelsen viser at trafikk er den viktigste kilde til støy. Trafikkforholdene er også på andre vis av stor betydning for bomiljøet. Risikoen for trafikkskade, f. eks. på barn på skoleveien eller i området nær boligen, skaper utrygghet. Andelen av barn som ble drept eller skadet i trafikkuulykker der de ikke var passasjerer i motorkjøretøy, var imidlertid noe mindre i 1977 og 1978 enn i begynnelsen av 1970-årene.

Innledning

Boligen er rammen om menneskers tilværelse størsteparten av døgnet. Personer i aldersgruppen 15—74 år tilbringer i gjennomsnitt for alle ukens dager 16,5 timer pr. dag i boligen. For husmødre og pensjonister er timetallet enda høyere. Tallene er fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72. (Vedleggstabell 8.3.)

I 1970 var det 1 297 000 boliger i landet ifølge Folketellingen. Som boliger er regnet leiligheter og hybler med egen inngang der hybelboeren selv har holdt kosten. Tallet på boliger omfatter ikke leiligheter og hybler med midlertidig bosatte (f. eks. i elevhjem og studentbyer). Ubebodde leiligheter er heller ikke regnet med.

De fleste husholdningene bor i enebolig og andre småhus. I 1970 bodde 31 prosent av husholdningene i enebolig, 15 prosent i våningshus på gårdsbruk og 32 prosent i kjede-, rekke- og to- og firemannsbolig. Bare 18 prosent av husholdningene bodde i blokk. (Vedleggstabell 8.4.) Fordelingen av personer er noe annerledes enn fordelingen av husholdninger, med prosentvis flere personer bosatt i enebolig og våningshus og færre i blokk og andre store hus.

I perioden 1971—78 er det fullført 335 000 boliger. Det er vanskelig å finne tall for hvor stor avgangen på boliger har vært i denne perioden. I tiåret 1961—70 var det en avgang på 105 000 boliger. Forutsatt omtrent samme avgang i 1970-årene, skulle tallet på boliger være ca. 1,5 millioner ved utgangen av 1970-årene. Folke- og boligtellingsen i 1980 vil gi en fullstendig oversikt over boligmassen og fordelingen på type hus.

Det har vært vanlig å se botetthet og boligens utstyr, først og fremst boligens sanitærutrustning, som viktige kjennemerker i en beskrivelse av befolkningens boforhold. Vi har dekkende statistikk for disse forhold for en ganske lang periode, og det er derfor mulig å gi en god beskrivelse av utviklingen i botetthet og boligens utstyr. En situasjon der befolkningen i gjennomsnitt bor forholdsvis romslig samtidig med at en ikke ubetydelig del av befolkningen bor trangt, illustrerer fordelingsproblemene i boligpolitikken.

Boligens sanitærutrustning er det mest vanlig brukte mål på boligens standard. Det belyser imidlertid bare visse sider ved boligens standard, og etter

hvert som stadig færre boliger mangler sanitærutrustning, vil målet bli mindre interessant. Boligens byggetekniske standard er en annen side ved boligens standard. Enda en side ved boligstandarden er husholdningens disposisjon av forskjellige husholdningsmaskiner som kjøleskap, vaskemaskin etc. Tilgangen på slikt utstyr sier noe om hvor lett eller vanskelig praktisk husarbeid kan utføres.

Målene for befolkningens boforhold har tradisjonelt vært konsentrert om selve boligen. I den offentlige debatt blir etter hvert boligens omgivelser og bomiljøet tillagt stadig større betydning. Vi vet forholdsvis lite om hvilke sider ved omgivelsene som er viktige fra et velferdssynspunkt, og det finnes også lite statistikk som kan benyttes til en beskrivelse av boligens omgivelser, og enda mindre til å beskrive utviklingen i dem. I dette kapitlet vil vi konsentrere oss om statistikk som belyser adgangen til kommunikasjoner og forskjellige sosiale og forretningsmessige servicetilbud. Bomiljøet vil først og fremst bli beskrevet ved statistikk over trafikkforholdene på bostedet.

Vi skal benytte data fra flere undersøkelser for å belyse boforholdene. De viktigste kildene er Folke- og boligtellingsen i 1960 og 1970 og Boforholdsundersøkelsen i 1973. Vi skal også gjøre bruk av data fra Helseundersøkelsene i 1968 og 1975 og fra forbruksundersøkelser og byggearealstatistikk utarbeidet i 1970-årene.

Botetthet

Som mål for botetthet har vi valgt forholdet mellom antall personer bosatt i boligen og boligens størrelse, angitt ved tallet på rom. Som rom er regnet beboelsesrom (medregnet kjøkken) på 6 m² eller mer. Bad, entre o.l. er ikke regnet som rom. Det samme gjelder eventuelle rom som ikke kan benyttes til boligformål hele året. Som trangbodde boliger vil vi regne boliger med mer enn 1 person pr. rom. Ett-roms boliger for enslige vil dessuten bli betraktet som trangbodde.

Dette mål for botetthet er valgt ut fra hensynet til tilgjengelig statistikk. Det er dermed ikke sagt at dette målet er det «beste» i en eller annen forstand. Vi vet f.eks. at størrelsen på rommene, eller samlet boligflate, er av betydning for botettheten. I en del nyere analyser finner vi også at kjøkken ikke er regnet som rom ved beregning av botetthet. Vi skal seinere i kapitlet knytte noen merknader til dette.

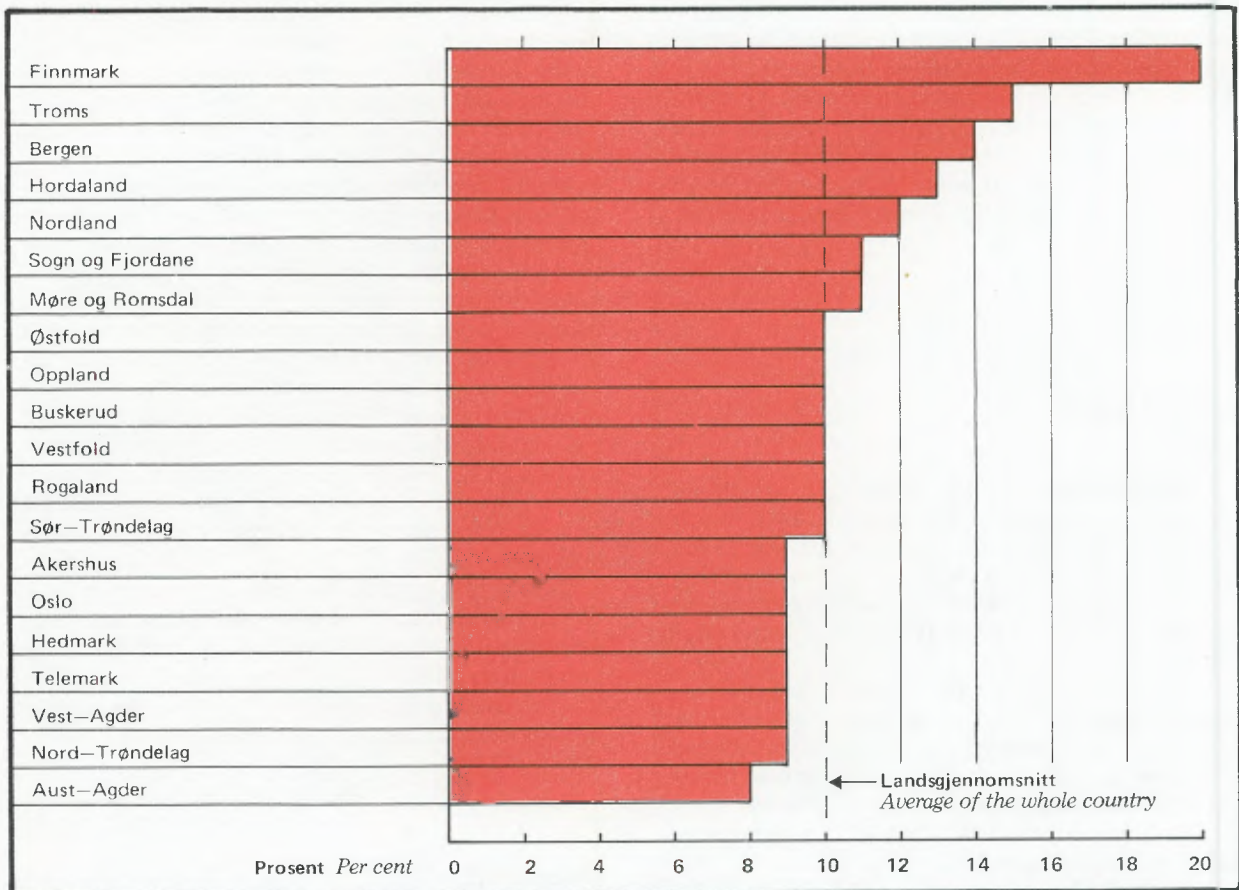
Med det trangboddhetsmål vi har benyttet, finner vi at 10 prosent av boligene er trangbodde, dvs. har mer enn 1 person pr. rom. I tillegg kommer 1-roms-boligene til de enslige. Disse utgjør ca. 5 prosent av boligmassen. Spesielt trangbodde boliger med 1,5 personer eller flere pr. rom, utgjør 4 prosent av totalt antall boliger. Tallene er fra Folke- og boligtellingsen 1970. (Figur 8.1 og vedleggstabell 8.5.)

Botettheten varierer med bosted og type husholdning.

I de nordligste fylkene, Finnmark og Troms, har henholdsvis 20 og 15 prosent av husholdningene mer

Figur 8.1. Husholdninger¹ med mer enn 1,0 personer pr. rom² i forskjellige fylker. 1970. Prosent Percentage of households¹ in different counties with more than 1 occupant per room². 1970. Per cent

¹ Husholdningen omfatter personer som er registrert bosatt i boligen. ² Kjøkken på minst 6 m² er regnet som rom.

¹ The household comprises persons registered as resident in dwelling. ² Kitchen of 6 m² or more is counted as a room.

Kilde: Folke- og boligtellingsen 1970.

Source: Population and Housing Census 1970.

enn 1 person pr. rom. Over landsgjennomsnittet på 10 prosent ligger dessuten Nordland, vestlandsfylkene Bergen, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

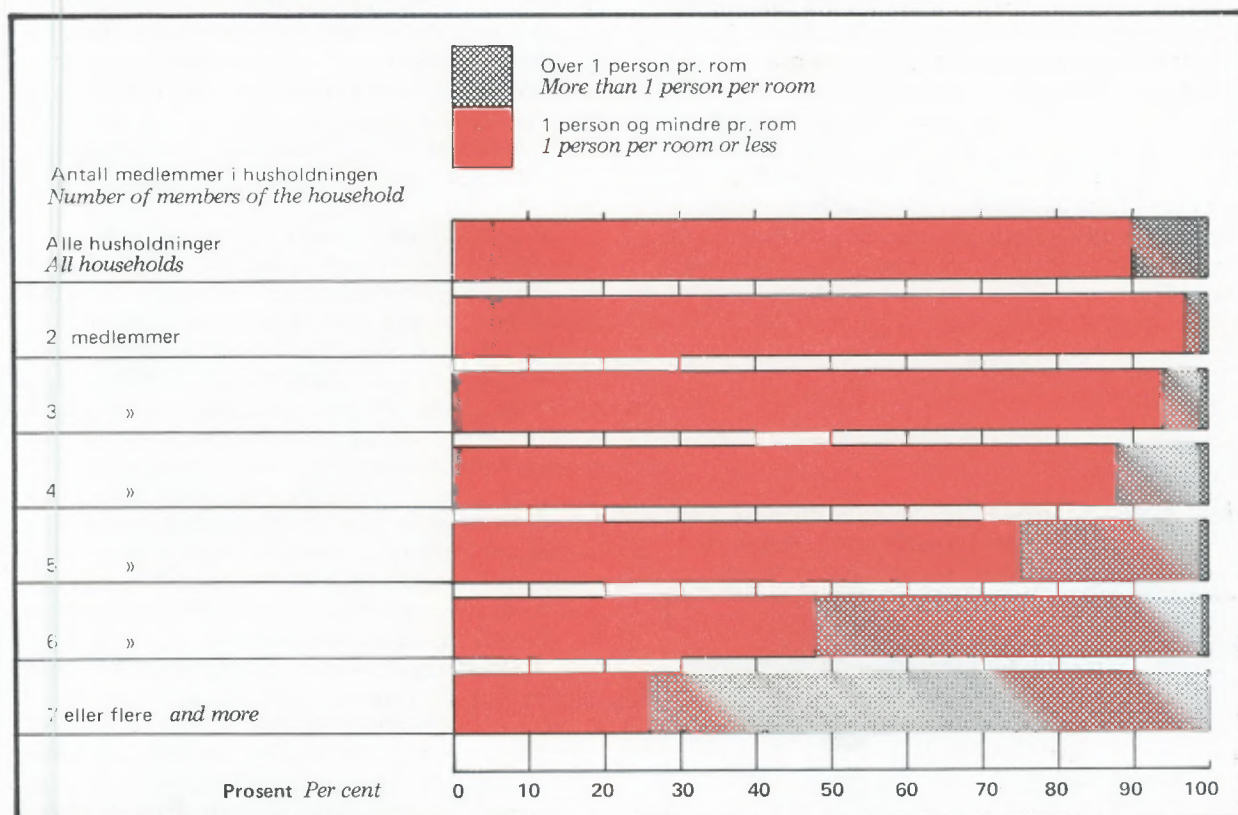
Små husholdninger på 2 og 3 personer bor romsligere enn større husholdninger. Bare 3 prosent av 2-personhusholdningene og 6 prosent 3-personhusholdningene har mer enn 1 person pr. rom. For store husholdninger på 6 og 7 eller flere personer, er de tilsvarende andelenene henholdsvis 52 og 74 prosent. (Figur 8.2 og vedleggstabell 8.6.) Tall fra Folke- og boligtellingsen i 1970 viser at 24 prosent av 1-personhusholdningene bor i boliger på 1 rom, (trangbodde boliger), 21 prosent i boliger på 2 rom og 55 prosent i boliger på 3 eller flere rom. Av 2-personhusholdningene bor 7 prosent i boliger på 2 rom, (3 prosent i boliger på 1 rom), 22 prosent i

boliger på 3 rom og 68 prosent i boliger på 4 eller flere rom. Tallene antyder at 1-personhusholdningene bor mindre romslig enn 2-personhusholdningene. En meningsfylt sammenligning av botettheten for én- og flerpersonehusholdninger er imidlertid vanskelig.

For barnefamilier varierer botettheten med alder til hovedinntektstaker i husholdningen. Familier med hovedinntektstakers alder under 45 år bor mindre romslig enn andre barnefamilier. (Vedleggstabell 8.7.)

Boligen skal tilfredsstillе forskjellige behov. Den skal gi plass for tilberedning av mat, vask etc. (kjøkken). De deler av boligen som kan benyttes til ulike fritidsaktiviteter, rekreasjon og hvile (oppholdsrom som barnerom, stue, soverom etc.), er trolig av enda større verdi for husholdningsmedlemmene. Det er

Figur 8.2. Husholdninger¹ i alt og husholdninger med forskjellig antall medlemmer fordelt etter botetthet (bosatte pr. rom²). 1970. Prosent *All households¹ and households with different number of members, by density of occupation (occupants per room²). 1970. Per cent*

¹ Se note 1 til figur 8.1. ² Se note 2 til figur 8.1.

¹ See note 1 to figure 8.1. ² See note 2 to figure 8.1.

Kilde: Folke- og boligtellingsen 1970.

Source: Population and Housing Census 1970.

derfor interessant å studere forskjeller i botetthet mellom husholdningsgruppene når boligens størrelse angis ved tallet på oppholdsrom, ikke medregnet kjøkken.

Det er gjennomgående slik at de største husholdningene også har de største boligene (flest rom). Dersom kjøkken ikke regnes som rom, vil dette si at de store husholdningene har relativt flere oppholdsrom til disposisjon for fritidsaktiviteter, rekreasjon etc. enn de små husholdningene. Forskjellene i trangboddhet mellom store og små flerpersonehusholdninger vil derfor være mindre enn tidligere angitt, forutsatt at kjøkken ikke regnes som rom. Tallet på enslige med trangbodde boliger vil imidlertid være vesentlig større dersom dette målet benyttes.

Endringer i gjennomsnittlig botetthet avhenger av

endringer i folketallet (tallet på husholdninger og husholdningsstørrelsen) og av antall og størrelse for tilgangen og avgangen på boliger. Flyttinger er også av betydning for endringer i den geografiske fordeling av botetthet.

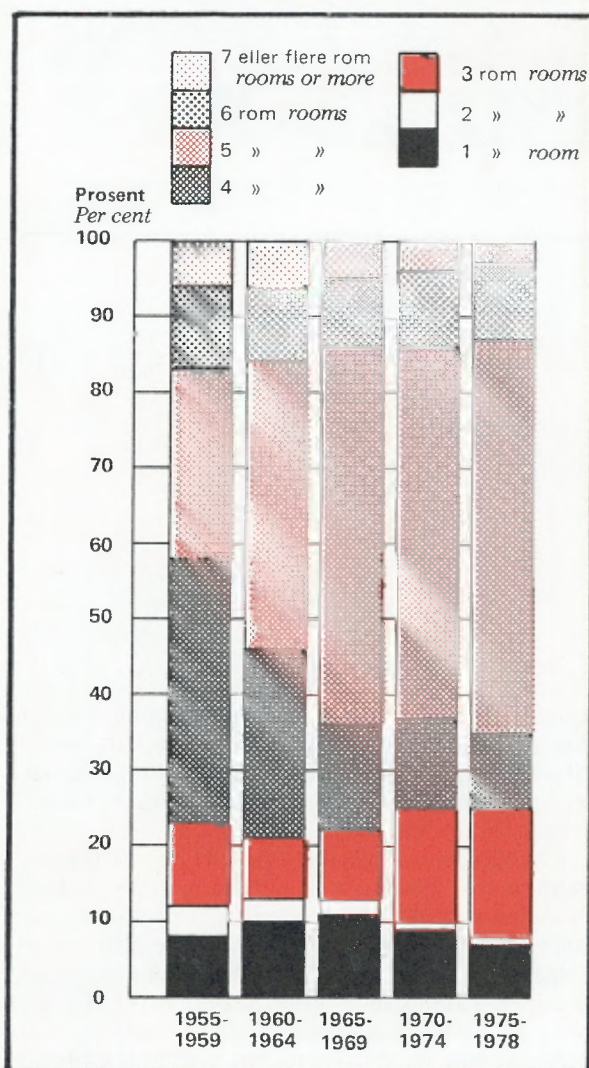
Utviklingen i botetthet fra 1960 til 1970 gikk i retning av prosentvis færre trangbodde boliger. Andelen av boliger med mer enn 1 person pr. rom ble redusert til nesten det halve i dette tidsrommet. (Vedleggstabell 8.5.) Denne tendensen har fortsatt inn i 1970-årene, og er hovedsakelig forklart ved at veksten i tallet på boliger og i gjennomsnittlig boligstørrelse har vært sterkere enn befolkningstilveksten.

Nedgangen i andelen av husholdninger som bor trangt fra 1960 til 1970, var et resultat av en nedgang i trangboddhet for ulike husholdningsstørrelser,

men særlig for de mellomstore husholdningene. I alt 12 prosent av 4-personhusholdningene og 25 prosent av 5-personhusholdningene hadde mer enn 1 person pr. rom i 1970. I 1960 var de tilsvarende tallene henholdsvis 24 og 43 prosent. Nedgangen i trangboddhet skyldes at tallet på mellomstore husholdninger omtrent er uendret fra 1960 til 1970, mens det i samme tidsrom er bygget forholdsvis mange mellomstore boliger. (Figur 8.3.) De mellomstore boligene, spesielt boliger på 5 rom (4 rom og kjøkken) utgjør også en stor del av de boliger som er bygget etter 1970. Dette kan bety en ytterligere nedgang i trangboddhet for mellomstore husholdninger etter 1970.

Figur 8.3. Fullførte boliger etter tallet på rom¹. Prosent *Dwelling units completed by number of rooms¹. Per cent*

¹ Kjøkken på minst 6 m² er regnet som rom.

¹ Kitchen of 6 m² or more is counted as a room.

Kilde: NOS Byggearealstatistikk.

Source: NOS Building Statistics.

Som tidligere vist bodde store husholdninger forholdsvis trangt så sent som i 1970, til tross for at tallet på store husholdninger gikk sterkt ned fra 1960 til 1970. Utviklingen i botetthet for store husholdninger etter 1970 er det vanskelig å si noe om. En liten nedgang i andelen av store boliger (6 eller flere rom) bygget etter 1970, (figur 8.3.), kan kanskje tyde på at store husholdninger bor trangt også i 1970-årene. Men det er rimelig å anta at tallet på store husholdninger også kan ha gått noe ned i denne tiden.

I de par siste tiår har det vært en sterk økning i tallet på enslige (1-personhusholdninger). Denne endringen i befolkningssammensetningen er det tatt noe hensyn til ved planleggingen av nye boliger. Spesielt ser en at boliger på 3 rom (2 rom og kjøkken) har økt sin relative andel av alle nybygde boliger etter 1970. (Figur 8.3.) De boligpolitiske beslutningene som ligger bak disse tallene, avspeiler et ønske om å komme fram til en sammensetning av boligmassen etter boligstørrelse som i best mulig grad er tilpasset befolkningens sammensetning etter husholdningsstørrelse. Siden tallet på 1-personhusholdninger er økt sterkt i de seinere årene, er det imidlertid tvilsomt om denne husholdningsgruppen bor mindre trangt nå enn tidligere.

Flyttemotivundersøkelsen i 1972 viste at 27 prosent av voksne personer som hadde flyttet fra en kommune til en annen, oppgav at boligforholdene var viktigste grunn til flyttingen. Et statistisk materiale som kan belyse endringer i botetthet som følge av flytting, er vanskelig å få fram. Fylkesmessige forskjeller i botetthet endret seg lite mellom 1960 og 1970. (Vedleggstabell 8.5.) Folke- og boligtellingsen i 1980 vil gi tall for eventuelle endringer i geografisk fordeling av botetthet i 1970-årene.

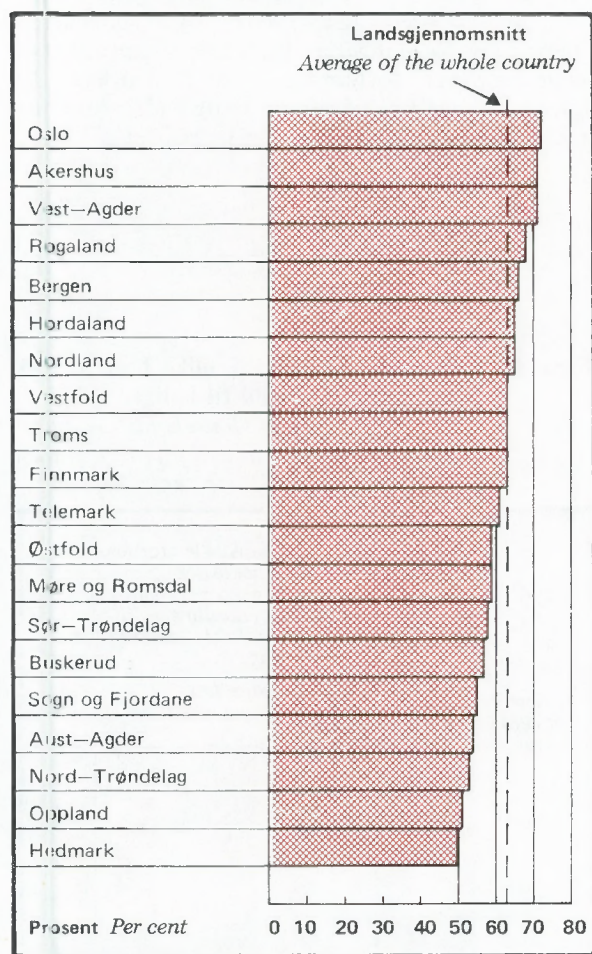
Boligstandard

Boligens standard er avhengig av en rekke faktorer. På grunn av manglende statistikk, er det imidlertid vanskelig å gi et fullgodt bilde av boligstandarden. Det lettest tilgjengelige mål er den installasjonsmessige standarden (sanitærutrustning, eie av vaskemaskin, kjøleskap etc.). Et annet mål er den tekniske, bygningsmessige standarden, dvs. forhold som er av betydning for om boligene er kalde og trekkfulle, dårlig lydisolerte etc. Fritidshuset synes etter hvert å ha blitt et verdifullt supplement til helårsboligen. Dette har blant annet sammenheng med økt fritid og bedret økonomi. Denne tendensen vil antakelig bli ytterligere forsterket i årene som kommer. Vi skal derfor også gi noen tall for husholdningenes disposisjon av fritidshus.

Rundt 45 prosent av husholdningene hadde eget WC og/eller bad i 1960. I 1970 hadde 72 og 66 prosent av husholdningene henholdsvis eget WC og bad (tabell 8.1) og 63 prosent hadde både eget WC og bad. Andelen av husholdningene med både WC og bad var størst i Oslo og Akershus og lavest i Hedmark og Oppland. (Figur 8.4.)

Figur 8.4. Husholdninger¹ med både WC og bad i forskjellige fylker, 1970. Prosent Households¹ with both private W.C. and private bath in different counties, 1970. Per cent

¹ Se note 1 til tabell 8.1.

¹ See note 1 to table 8.1.

Kilde: Folke- og boligtellingsen 1970.

Source: Population and Housing Census 1970.

Det var en langt mindre del av husholdningene i spredtbygde strøk som hadde eget WC og/eller bad enn i tettbygde strøk. I 1970 hadde halvparten av husholdningene i spredtbygde strøk WC og/eller bad. I tettbygde strøk hadde 82 prosent eget WC og 73 prosent eget bad. Økningen fra 1960 til 1970 i andelen av husholdningene som hadde WC og/eller bad synes å ha vært noe større i spredtbygde enn i tettbygde strøk, slik at det har skjedd en viss utjevning i sanitærstandarden mellom spredtbygde og tettbygde strøk.

Tabell 8.1. Andel av husholdningene¹ i ulike bostedsstrøk med eget WC og eget bad, 1960 og 1970. Prosent Percentage of households¹ which have private W.C. and private bath in different types of areas, 1960 and 1970

Bostedsstrøk Type of area	Eget WC Private W.C.	Eget bad Private bath
1960		
Hele landet The whole country	46	45
Tettbygd strøk med 2 000 innbyggere eller mer Densely populated area with 2 000 inhabitants or more	65	61
Spredtbygd strøk og tettbygd strøk med under 2 000 innbyggere Sparsely populated area and densely populated area with less than 2 000 inhabitants	24	27
1970		
Hele landet The whole country	72	66
Tettbygd strøk Densely populated area	82	73
Spredtbygd strøk Sparsely populated area ..	49	50

¹ Husholdningen omfatter personer som er registrert bosatt i boligen.

¹ The household comprises persons registered as resident in dwelling.

Kilde: Folke- og boligtellingsen 1960 og 1970.

Source: Population and Housing Census 1960 and 1970.

Store husholdninger har gjennomgående bedre installasjonsmessig standard i sine boliger enn små husholdninger. Nesten 80 prosent av de store husholdningene hadde både WC og bad i 1973. For enslige og ektepar uten barn var de tilsvarende tallene ca. 45 og 65 prosent. De store husholdningene var også noe mindre plaget av kulde og trekk i boligen enn de små husholdningene. (Figur 8.13 i vedlegget.) Årsaken til dette er at de store husholdningene stort sett har nyere boliger enn de små husholdningene. Vi skal se nærmere på sanitærutrustningen i nyere og eldre boliger.

I 1970 hadde 46 prosent av boligene bygget i 1920 eller tidligere, eget WC. For boliger bygget etter krigen var andelen 86 prosent. De tilsvarende tall for bad var 41 og 87 prosent, og for boliger med både WC og bad henholdsvis 32 og 81 prosent.

Endringen i sanitærstandard fra 1960 til 1970 for boliger med forskjellig byggeår, viser at forbedringen ikke har skjedd bare ved nybygging. Andelen av husholdningene som hadde WC og/eller bad økte omtrent like meget i de tre gruppene etter byggeår. Modernisering og sanering i den eldre boligmasse har altså bidratt sterkt til forbedringen i sanitærstandarden. (Vedleggstabell 8.8.) Denne utviklingen er trolig blitt ytterligere forsterket i årene etter 1970. I 1969 innførte Husbanken en låneordning for utbedring av eldre boliger. Ordningen har fram til utgangen av 1979 omfattet ca. 65 000 boliger og hovedsakelig boliger bygget før 1950.

Elektrisk komfyr og kjøleskap er de mest vanlige husholdningsmaskinene, mens bare et mindretall av husholdningene har oppvaskmaskin (tabell 8.2). En analyse som ble gjennomført på materialet fra Forbruksundersøkelsen i 1973 viste at husholdningsmaskinene var mer vanlige i store enn i små husholdninger og at de forekom oftest i husholdninger med flere mindreårige barn. Andelen av husholdninger med forskjellige typer husholdningsmaskiner var også en del større for husholdninger som eide fritidshus enn for andre husholdninger. I 1976 hadde knapt en firedel av husholdningene fritidshus.

Tabell 8.2. Husholdninger¹ med fritidshus og med visse varige forbruksvarer. 1976. Prosent Households¹ with holiday houses and certain durable consumer goods. 1976. Per cent

Vare- og tjenestegruppe Commodity and service group	Alle husholdninger All households
Fritidshus Holiday house	23
Elektrisk komfyr Electric kitchen range	93
Kjøleskap (separat) Refrigerator (separate)	79
Fryseskap (separat) Food freezer (separate)	67
Kjøleskap/fryseskap (kombinert) Refrigerator/food freezer (combined)	16
Oppvaskmaskin Automatic dish-washer	6
Vaskemaskin Washing machine	74

¹ Som husholdning er regnet personer som bor i samme bolig og som har felles kost (minst ett måltid pr. dag).

¹ A household is defined as persons living in the same dwelling and having common board (at least one meal per day).

Kilde: NOS Forbruksundersøkelsen 1974–76.

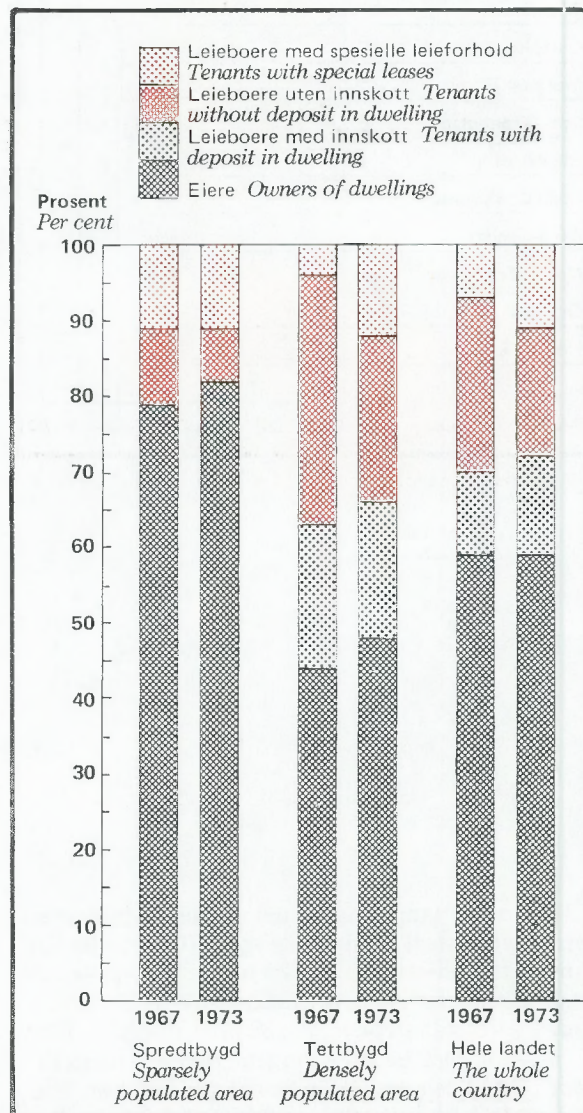
Source: NOS Survey of Consumer Expenditure 1974–76.

Eierforhold til boligen

Sett fra husholdningenes synspunkt er eierforholdet til boligen av betydning på flere måter: For disposisjonsretten til boligen, i forbindelse med salg eller overdragelse av boligen, for tryggheten i boligforholdet, for boligøkonomien (finansiering, driftsutgifter, skattlegging o. l.). Det er imidlertid ikke noe skarpt skille mellom eiere og leieboere når det gjel-

der en del av de forhold som er nevnt. Forskjellene mellom leieboere kan imidlertid være store. Flere av de områder som er nevnt foran er videre i utstrakt grad gjenstand for regulering gjennom lover, f. eks. lov om husleie av 1939, lov om boligbyggelag av 1966, lov om borettslag av 1966 og lov om husleieregulering mv. for boliger av 1976. Det er derfor betydelige vansker forbundet med å vurdere de velferdsmessige konsekvenser av de endringer som vi kan registrere i eierforholdet til boliger.

Figur 8.5. Husholdninger¹ i ulike bostedsstrøk etter eierforhold til boligen. 1967 og 1973. Prosent Households¹ in different types of areas by tenure status. 1967 and 1973. Per cent

¹ Se note 1 til tabell 8.2.

¹ See note 1 to table 8.2.

Kilde: Boligundersøkelsen 1967, Boforholdsundersøkelsen 1973.
Source: Housing Survey 1967, Survey of Housing Conditions 1973.

Flertallet av husholdningene eier sin bolig. (Figur 8.5.) Ifølge Boforholdsundersøkelsen 1973 var 59 prosent av husholdningene selveiere. Dette tallet er uendret fra 1967. Leieboere med innskott, heriblant andelseiere i borettslag og leieboere med aksje- og obligasjonsinnskott, utgjorde i 1973 13 prosent av husholdningene. Også dette tallet er omtrent uendret fra 1967. Det har skjedd en viss nedgang i andelen leieboere uten innskudd, fra 23 prosent i 1967 til 17 prosent i 1973, og en mindre økning i andelen leieboere med spesielle leieforhold, fra 7 til 11 prosent. Denne gruppen omfatter i det vesentlige husholdninger med tjenestebolig, forpakterbolig, andre leieforhold betinget av arbeid, trygdeboli og fremleid bolig. I 1973 hadde 6 prosent av husholdningene tjenestebolig, forpakterbolig eller andre leieforhold betinget av arbeid. I 1973 hadde 23 prosent av leieboerne leiekontrakt som var tidsbegrenset eller der varigheten avhang av spesielle forhold, for det meste arbeidsforhold. Resultatene fra Boligundersøkelsen 1967 og Boforholdsundersøkelsen 1973 tyder på at det både i spredtbygde og tettbygde strøk har skjedd en utvikling mot høyere eierandel. De flyttingene som har foregått fra 1967 til 1973 har resultert i en økt konsentrasjon av husholdningene i tettbygde strøk, hvor eierandelen er lavere enn i spredtbygde strøk. Den økte befolkningskonsentrasjon mellom 1967 og 1973 har altså motvirket den utviklingen mot høyere eierandel som har funnet sted både i spredtbygde og tettbygde strøk, slik at eierandelen for hele landet har forblitt uendret.

Andelen leieboere med innskott i spredtbygde og tettbygde strøk er uendret, mens det har vært en nedgang i andelen leieboere uten innskott, især er dette tydelig i tettbygde strøk, der andelen gikk ned fra 33 prosent i 1967 til 22 prosent i 1973. I tettbygde strøk er nedgangen i prosentdelen som er leieboere uten innskott omtrent like stor som økningen i andelen leieboere med spesielle leieforhold.

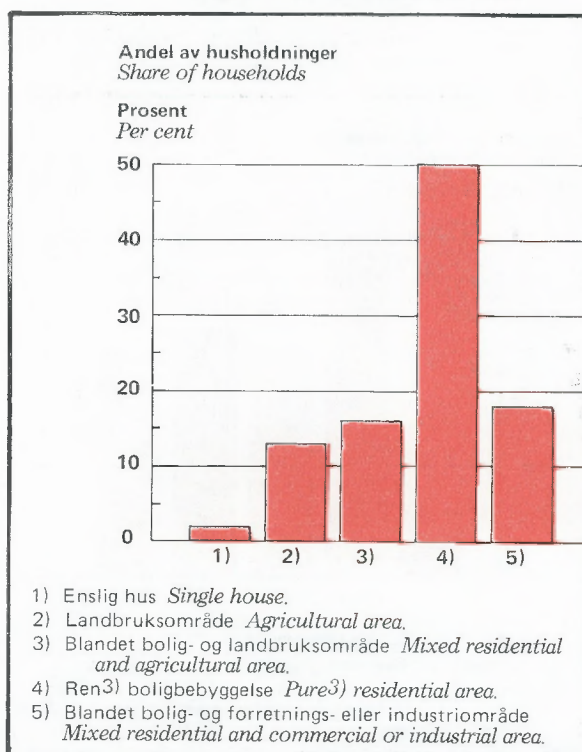
Boligens omgivelser

Boligens omgivelser er karakterisert ved boligområdets fysiske karakter og ved adgangen til kommunikasjoner og forskjellige sosiale og forretningsmessige servicetilbud. Trafikkforhold, støy og luftforurensning er også av betydning for bomiljøet. Disse forholdene vil bli omtalt i neste avsnitt om bomiljø.

Boligområdets fysiske karakter er det vanskelig å beskrive statistisk. Boforholdsundersøkelsen i 1973 gir opplysninger om type bebyggelse i nabolaget, dvs. i en omkrets av 200 meter fra boligen. Disse talloppgavene kan gi en viss antydning om boligområdets art. (Figur 8.6.) Type hus kan også si noe om boligområdets fysiske karakter. (Vedleggstabell 8.4.)

I 1973 bodde halvparten av landets husholdninger i rein boligbebyggelse, nesten 30 prosent i landbruksområde eller blandet bolig- og landbruksområde og 18 prosent i blandet bolig-, forretnings- eller industristrøk.

Figur 8.6. Husholdninger¹ etter type bebyggelse² i nabolaget. 1973. Prosent Households¹ by type of development² in the neighbourhood. 1973. Per cent

¹ Som husholdning er regnet personer som bor i samme bolig og som har felles kost (minst ett måltid pr. dag). ² 1 prosent av husholdningene hadde uoppgitt på spørsmålet om type bebyggelse i nabolaget. ³ Rein boligbebyggelse kan også omfatte én kolonialforretning, én barnehage, én skole o.l., men ikke andre næringsforetak eller mer enn én av virksomhetene nevnt ovenfor.

¹ A household is defined as persons living in the same dwelling and having common board (at least one meal per day). ² 1 per cent of the households had not stated the type of development in the neighbourhood. ³ Pure residential area can include a neighbourhood grocery store, school or day nursery but not several of the above mentioned concerns.

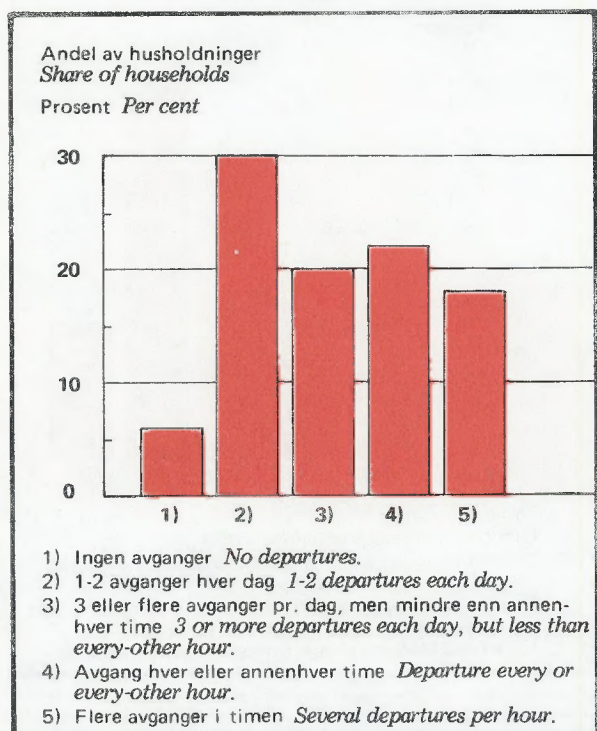
Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1973.
Source: Survey of Housing Conditions 1973.

Boforholdsundersøkelsen 1973 viser at bare 6 prosent av husholdningene mangler offentlige transportmidler innen en avstand av 1,5 km. I alt 30 prosent har offentlige transportmidler med høyest to avganger hver dag innen en slik avstand, mens 40 prosent av alle husholdninger bor på steder som har avganger minst annenhver time. (Figur 8.7.)

I spredtbygde strøk bor 74 prosent av husholdningene på steder med 1–2 avganger hver dag med offentlige transportmidler og 4 prosent på steder med avganger minst annenhver time. De tilsvarende tall for husholdninger i tettbygde strøk er henholdsvis 10 og 57 prosent. (Vedleggstabell 8.9.) Tilbudet av offentlige transportmidler er altså vesentlig bedre i tettbygde enn i spredtbygde strøk. Om lag to tredjedeler av befolkningen bor i tettbygde strøk.

Figur 8.7. Husholdninger¹ etter avgangshyppighet² for offentlige transportmidler innen 1.5 km fra boligen. 1973. Prosent Households¹ by frequency of departure² for public transportation within 1.5 km from the dwelling. 1973. Per cent

¹ Se note 1 til figur 8.6. ² 4 prosent av husholdningene hadde uoppgitt på spørsmålet om avgangshyppighet for offentlige transportmidler.
¹ See note 1 to figure 8.6. ² 4 per cent of the households had not stated departure frequencies for public transportation.

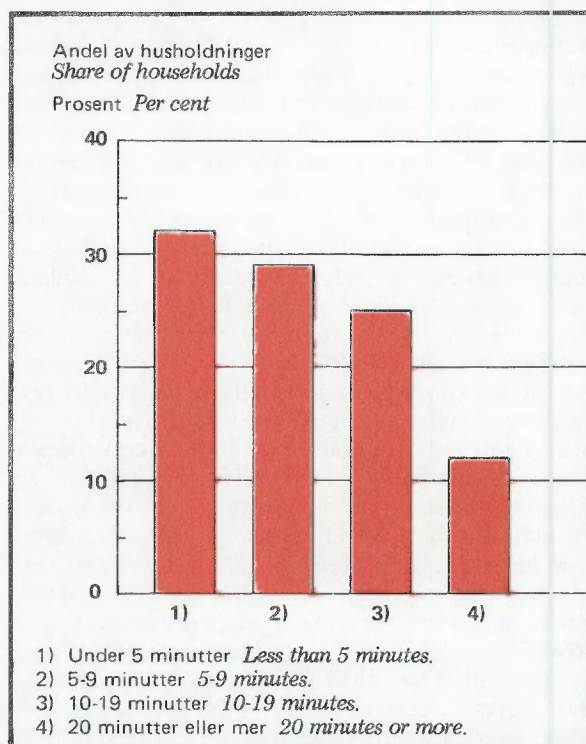
Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1973.
 Source: Survey of Housing Conditions 1973.

Den siden ved servicetilbudet som vanligvis er blitt registrert, er avstanden til ulike typer service (folkeskole, dagligvareforretning etc.). Avstanden kan være målt i km eller i reisetid. Avstanden målt i km gir uttrykk for forholdet mellom den geografiske plassering av befolkningen og servicetilbudet. Reisetiden er imidlertid antakelig viktigere enn avstanden som et uttrykk for tilgjengeligheten av servicen.

Boforholdsundersøkelsen 1973 viser at vel en tredjedel av alle husholdninger hadde minst 10 minutters reisetid til dagligvareforretning, og knapt en tredjedel hadde en reisetid på under 5 minutter. (Figur 8.8.) Reisetiden til dagligvareforretning var selvsagt atskillig større i spredtbygde enn i tettbygde strøk. (Vedleggstabell 8.10.)

Boligens beliggenhet i forhold til folkeskole-/grunnskole er av vesentlig betydning for husholdninger med barn i alderen 7—15 år. I 1973 hadde nesten halvparten av disse husholdningene mindre enn 2 km til folkeskole/grunnskole, og 4 prosent

Figur 8.8. Husholdninger¹ etter reisetid² til dagligvareforretning. 1973. Prosent Households¹ by travel time² to grocery store. 1973. Per cent

¹ Se note 1 til figur 8.6. ² 2 prosent av husholdningene hadde uoppgitt på spørsmålet om reisetid til dagligvareforretning.
¹ See note 1 to figure 8.6. ² 2 per cent of the households had not stated travel time to grocery store.

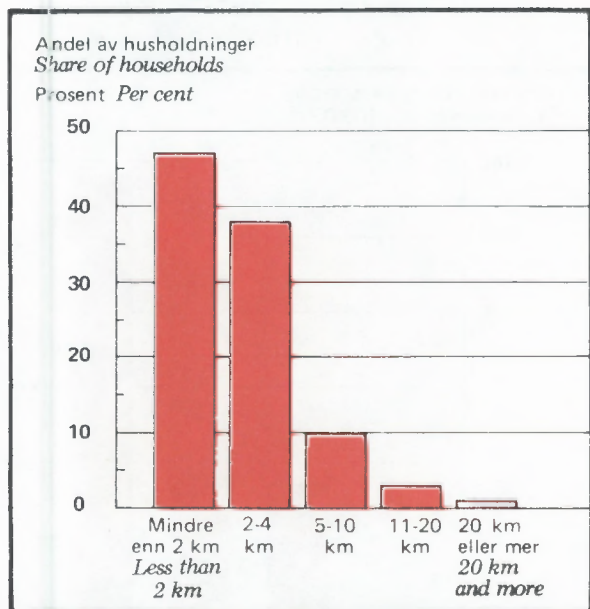
Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1973.
 Source: Survey of Housing Conditions 1973.

bodde i en avstand av minst 11 km fra skolen. (Figur 8.9.) I spredtbygde strøk hadde 9 prosent av husholdningene minst 11 km til skolen og 23 prosent mindre enn 2 km. Gjennomsnittlig avstand til folkeskole og grunnskole var selvfølgelig kortere for husholdninger i tettbygde strøk. (Vedleggstabell 8.11.)

Når det gjelder en del servicetilbud innen helsevesenet, er det mulig å belyse endringer i den geografiske tilgjengelighet av service. Endringer i reisetid vil være et resultat av endringer i flere forhold. Viktigst er etablering og nedlegging av servicetilbud, endringer i befolkningslokalisering og endringer i transportmønsteret.

Helseundersøkelsene i 1968 og 1975 viser at folks gjennomsnittlige reisetid til lege- og tannlegekontor er gått noe ned i løpet av disse 7 årene. I 1975 brukte 56 prosent av alle spurte under 15 minutter til legekontor, og 3 prosent brukte en time eller mer. De tilsvarende tallene i 1968 var 50 og 7 prosent. I 1968 og 1975 hadde henholdsvis 43 og 51 prosent under 15 minutters reisetid til tannlegekontor, mens andelen med over en times reisetid var gått ned fra 11 prosent i 1968 til 5 prosent i 1975. (Vedleggstabell 8.12.)

Figur 8.9. Husholdninger¹ med barn i alderen 7—15 år, etter avstand² til folkeskole. 1973. Prosent Households¹ with children 7—15 years of age by distance² to primary school, first level. 1973. Per cent

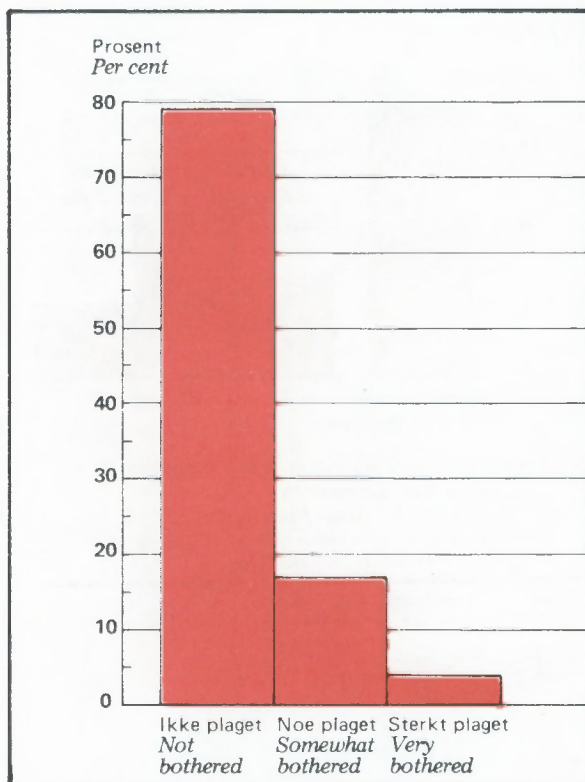

¹ Se note 1 til figur 8.6. ² 1 prosent av husholdningene hadde uoppgitt på spørsmålet om avstand til folkeskole.

¹ See note 1 to figure 8.6. ² 1 per cent of the households had not stated the distance to primary school, first level.

Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1973.
Source: Survey of Housing Conditions 1973.

Figur 8.10. Personer etter om de er plaget av luftforurensning på bostedet. 1973. Prosent Persons grouped by being bothered or not by polluted air at the place of residence. 1973. Per cent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: Survey of Level of Living 1973.

Bomiljø

De faktorer som i første rekke bestemmer bomiljøet, er trafikkforholdene på bostedet og den støy og luftforurensning som kan merkes i eller i nærheten av boligen.

Levekårsundersøkelsen i 1973 viser at 21 prosent av personene er plaget av luftforurensning på bostedet. Av disse er en femtedel (ca. 160 000 personer), sterkt plaget. (Figur 8.10.) Andelen av personer som er plaget av luftforurensning er større i tettbygde enn i spredtbygde strøk. (Vedleggstabell 8.13.)

Oppgaver fra Boforholdsundersøkelsen i 1973 viser at 18 prosent av husholdningene (vel 700 000 personer) er plaget av støy i boligen. (Figur 8.11.) Husholdninger i tettbygde strøk er oftere plaget av støy enn andre husholdninger. Trafikk er den viktigste kilde til støy, og 11 prosent av husholdningene er plaget av trafikkstøy som kan merkes inne i boligen. Støy fra nabo, oppgang, trapp etc. føles plagsom for 7 prosent av husholdningene.

Trafikkforholdene på bostedet er kanskje av størst betydning for barna. Førskolebarn bør sikres

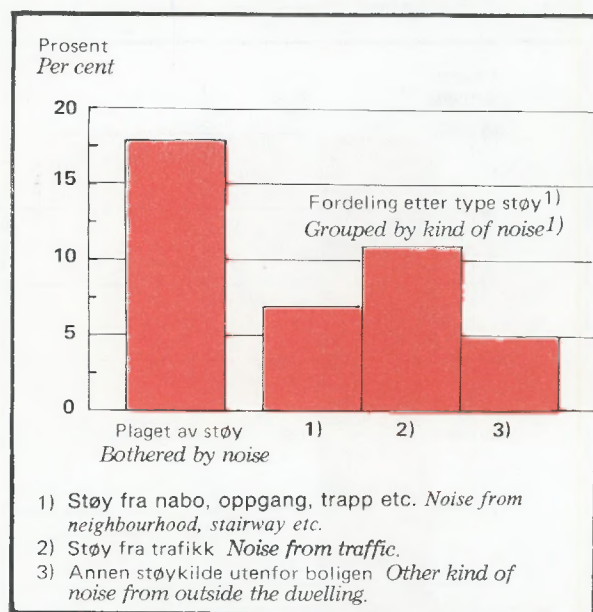
trygge lekeplasser i nærheten av boligen. For større barn er det ønskelig med liten trafikk også på veier som ligger noe fjernere fra boligområdet, f. eks. trygge skoleveier.

Andelen av barn som blir drept eller skadet i trafikkulykker der de ikke er passasjerer i motorkjøretøy, er mindre i 1977 og 1978 enn i begynnelsen av 1970-årene. Dette gjelder for de fleste aldersgruppene.

Minst utsatt i trafikken er barn i alderen 0—1 år, og mest utsatt er skolebarn, dvs. barn i alderen 7—14 år. (Figur 8.12.) For disse barna skjer om lag en seksdel av sykkelulykkene og en firedel av fotgjengerulykkene mens barna er på vei til eller fra skolen.

Figur 8.11. Husholdninger plaget av støy i boligen, etter støykilde. 1973. Prosent
Households bothered by noise in dwelling, by kind of noise. 1973. Per cent

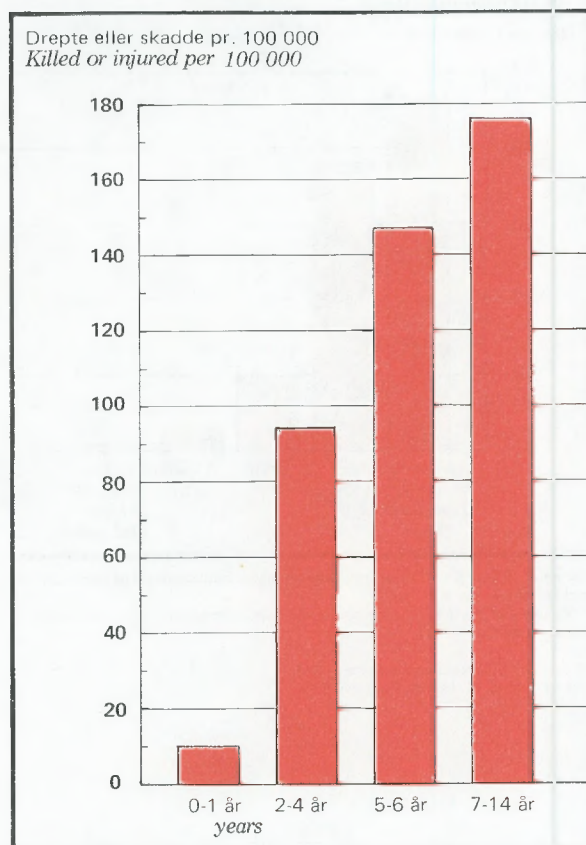

¹ En og samme husholdning kan ha oppgitt flere typer støy.

¹ Each household may have mentioned more than one kind of noise.

Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1973.
 Source: Survey of Housing Conditions 1973.

Figur 8.12. Barn som er drept eller skadd i trafikkulykker der de ikke var passasjerer i motorkjøretøy. Drepte og skadde pr. 100 000 i hver aldersgruppe. 1978
Children not passengers in motor vehicles who were killed or injured in road traffic accidents. Killed or injured per 100 000 in each group. 1978

Kilde: NOS Veitrafikkulykker 1978.
 Source: NOS Road Traffic Accidents 1978.

Vedleggstabeller og vedleggsfigur

Tabell 8.3. Gjennomsnittlig antall timer tilbrakt i boligen. Timer pr. døgn
Average number of hours spent in the dwelling. Hours per day

	Alle personer All persons	Yrkesaktive In the labour force		Husmødre Housewives	Skoleelever, studenter Students	Pensjonister, trygdede Pensioners
		Menn Males	Kvinner Females			
Mandager—fredager Mondays—Fridays		12,9	15,3	20,4	15,1	19,9
Lørdager Saturdays		14,9	16,6	19,7	13,9	19,4
Søndager Sundays		16,5	17,8	19,6	15,0	19,5
Alle dager All days	16,5	13,5	15,8	20,3	14,8	19,8

Kilde: NOS Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72. Source: NOS The Time Budget Survey 1971-72.

Tabell 8.4. Husholdninger¹ etter type hus de bor i *Households¹ by type of house*

Hustype <i>Type of house</i>	Tallet på husholdninger <i>Number of households</i> 1970	Prosent <i>Per cent</i> 1970
Tallet på husholdninger i alt <i>Number of households, total</i>	1 296 760	100
Våningshus på gårdsbruk <i>Farmhouse</i>	200 450	15
Enebolig <i>One-dwelling house</i>	408 030	31
Kjede-, rekke-, to- og firemannsbolig <i>House with 2-4 dwelling units</i>	411 792	32
Hus med 5 eller flere boliger (blokk) <i>House with 5 or more dwelling units (block of flats)</i>	228 736	18
Annen hustype og uoppgitt <i>Other type of house not stated</i>	47 752	4

¹ Husholdningen omfatter personer som er registrert bosatt i boligen.¹ The household comprises persons registered as resident in the dwelling.Kilde: Folke- og boligtellingsen 1970. *Source: Population and Housing Census 1970.*Tabell 8.5. Husholdninger¹ i de enkelte fylker etter botetthet (bosatte pr. rom)². 1960 og 1970. Prosent *Households¹ in each county by density of occupation (occupants per room²). 1960 and 1970. Per cent*

Botetthet (bosatte pr. rom) <i>Density of occupation (occupants per room)</i>								
1960					1970			
	I alt <i>Total</i>	1,0 per- son og mindre pr. rom <i>1.0 person and less per room</i>	Over 1,0 og mindre enn 1,5 personer pr. rom <i>More than 1.0 and less than 1.5 persons per room</i>	1,5 per- soner og over pr. rom <i>1.5 persons and more per room</i>	I alt	1,0 per- son og mindre pr. rom	Over 1,0 og mindre enn 1,5 personer pr. rom	1,5 per- soner og over pr. rom
Hele landet <i>The whole country</i>	100	82	10	8	100	90	6	4
Østfold	100	83	9	8	100	90	6	4
Akershus	100	83	9	8	100	91	5	4
Oslo	100	85	7	8	100	91	4	6
Hedmark	100	82	10	8	100	91	6	3
Oppland	100	79	10	11	100	90	6	4
Buskerud	100	83	9	8	100	90	6	4
Vestfold	100	84	9	7	100	90	6	4
Telemark	100	83	10	7	100	91	6	3
Aust-Agder	100	86	8	6	100	92	5	3
Vest-Agder	100	85	10	5	100	91	6	3
Rogaland	100	82	10	8	100	90	6	4
Hordaland	100	77	13	10	100	87	8	5
Bergen	100	77	11	12	100	86	7	7
Sogn og Fjordane	100	80	12	8	100	89	7	4
Møre og Romsdal	100	80	12	8	100	89	7	4
Sør-Trøndelag	100	82	10	8	100	90	6	4
Nord-Trøndelag	100	85	9	6	100	91	6	3
Nordland	100	79	12	9	100	88	8	4
Trøms	100	71	13	16	100	85	9	6
Finnmark	100	68	15	17	100	80	11	9

¹ Se note 1 til vedleggstabell 8.4. ² Kjøkken på minst 6 m² er regnet som rom.¹ See note 1 to table 8.4. in the appendix. ² Kitchen of 6 m² or more is counted as a room.Kilde: Folke- og boligtellingsen 1960 og 1970. *Source: Population and Housing Census 1960 and 1970.*

Tabell 8.6. Husholdninger¹ i alt og husholdninger med forskjellig antall medlemmer, etter botetthet (bosatte pr. rom)². 1960 og 1970. Prosent Households¹, total and households with different number of members, by density of occupation (occupants per room)². 1960 and 1970. Per cent

	Botetthet (bosatte pr. rom) Density of occupation (occupants per room)							
	1960				1970			
	I alt Total	1,0 person og mindre pr. rom 1.0 person and less per room	Over 1,0 og mindre enn 1,5 personer pr. rom More than 1.0 and less than 1.5 persons per room	1,5 personer og over pr. rom 1.5 persons and more per room	I alt Total	1,0 person og mindre pr. rom 1.0 person and less per room	Over 1,0 og mindre enn 1,5 personer pr. rom More than 1.0 and less than 1.5 persons per room	1,5 personer og over pr. rom 1.5 persons and more per room
Alle husholdninger All households	100	82	10	8	100	90	6	4
Husholdninger med Households with								
2 medlemmer members ...	100	98	—	2	100	97	—	3
3 »	100	91	—	9	100	94	—	6
4 »	100	76	19	5	100	88	9	3
5 »	100	57	27	16	100	75	18	7
6 »	100	42	25	33	100	48	33	19
7 »	100	30	43	27	100	32	53	15
8 »	100	19	37	44	100	20	42	38
9 »	100	13	24	63	100	13	30	57
10 eller flere or more	100	10	15	75	100	8	21	71

¹ Se note 1 til vedleggstabell 8.4. ² Se note 2 til vedleggstabell 8.5.

³ See note 1 to table 8.4. in the appendix. ⁴ See note 2 to table 8.5. in the appendix.

Kilde: Folke- og boligtellingsen 1960 og 1970. Source: Population and Housing Census 1960 and 1970.

Tabell 8.7. Botetthet (bosatte pr. rom) i forskjellige typer av husholdninger¹. 1973. Prosent Density of occupation (occupants per room) in different types of households¹. 1973. Per cent

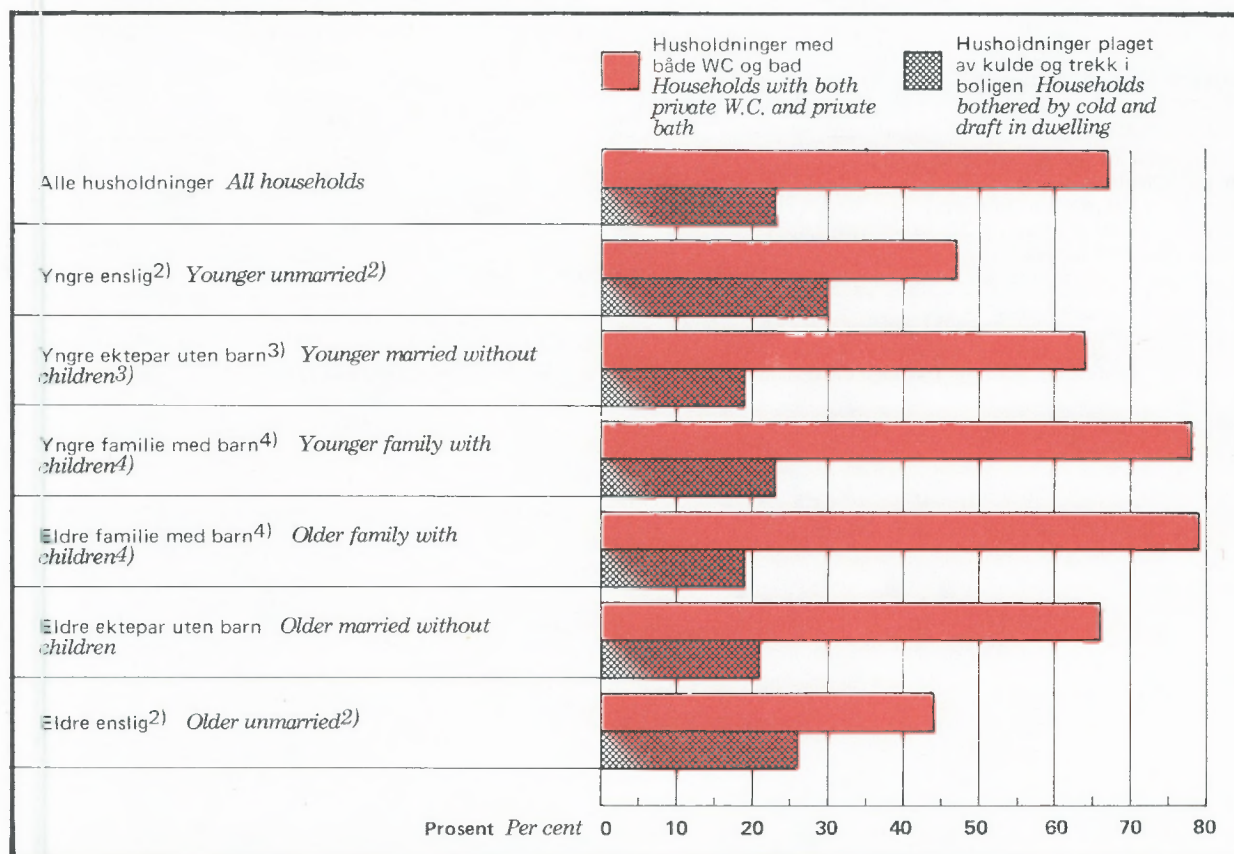
	Botetthet (bosatte pr. rom) Density of occupation (occupants per room)			
	I alt Total	1,0 person og mindre pr. rom 1.0 person and less per room	Over 1,0 og mindre enn 1,5 personer pr. rom More than 1.0 and less than 1.5 persons per room	1,5 personer og over pr. rom 1.5 persons and more per room
Alle husholdninger All households	100	92	6	2
Yngre enslig ³ Younger unmarried ³	100	97	2	1
Yngre ektepar uten barn ⁴ Younger married without children ⁴	100	98	—	2
Yngre ⁵ familie med barn Younger ⁵ family with children	100	82	13	5
Eldre ⁵ familie med barn Older ⁵ family with children	100	91	7	2
Eldre ektepar uten barn Older married without children	100	100	0	0
Eldre enslig ³ Older unmarried ³	100	100	—	0

¹ Som husholdning er regnet personer som bor i samme bolig og som har felles kost (minst ett måltid pr. dag). ² Kjøkken på minst 6 m² er regnet som rom. ³ Gruppene yngre enslig og eldre enslig omfatter husholdninger med hovedinntektstaker uten ektefelle eller barn, enten hovedinntektstaker bor alene eller sammen med andre. ⁴ Barn er både mindreårige og voksne personer med dette slektskapsforholdet til hovedinntektstaker i husholdningen. ⁵ Husholdninger med hovedinntektstaker under 45 år er gruppert som yngre. Husholdninger med hovedinntektstaker 45 år og over er gruppert som eldre.

¹ A household is defined as persons living in the same dwelling and having common board (at least one meal per day). ² Kitchen of 6 m² or more is counted as a room. ³ The groups younger unmarried and older unmarried comprise households where the main income earner is unmarried and childless. The main income earner may live alone or together with other persons. ⁴ As a child is counted both minors and adults with this relationship to the main income earner. ⁵ Households with the main income earner under 45 years of age are classified as younger households. Households with the main income earner 45 years of age or older are classified as older households.

Kilde: NOS Boforholdsundersøkelsen. 1973. Source: NOS Survey of Housing Conditions 1973.

Figur 8.13. Husholdninger¹ med både WC og bad i forskjellige typer husholdninger. Husholdninger plaget av kulde og trekk i boligen. 1973. Prosent *Households¹ with both private W.C. and private bath in different types of households. Households bothered by cold and draft in dwelling. 1973. Per cent*

¹ Se note 1 til vedleggstabell 8.7. ² Se note 3 til vedleggstabell 8.7. ³ Se note 4 til vedleggstabell 8.7. ⁴ Se note 5 til vedleggstabell 8.7.

¹ See note 1 to table 8.7 in the appendix. ² See note 3 to table 8.7 in the appendix. ³ See note 4 to table 8.7 in the appendix. ⁴ See note 5 to table 8.7 in the appendix.

Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1973.

Source: Survey of Housing Conditions 1973.

Tabell 8.8. Husholdninger¹ som har eget WC og eget bad i boliger med ulike byggeår. 1960 og 1970. Prosent
Households¹ which have private W.C. and private bath in dwellings with different years of construction. 1960 and 1970. Per cent

Byggeår <i>Year of construction</i>	Eget WC <i>Private W.C.</i>		Eget bad <i>Private bath</i>		Både WC og bad <i>W.C. and bath</i>
	1960	1970	1960	1970	1970
Alle husholdninger <i>All households</i>	46	72	45	66	63
Bygd 1920 eller tidligere <i>Constructed 1920 or earlier</i>	24	46	21	41	32
Bygd 1921-1945 <i>Constructed 1921-1945</i>	46	67	46	65	55
Bygd 1946 eller seinere <i>Constructed 1946 or later</i>	63	86	65	87	81

¹ Se note 1 til vedleggstabell 8.4.

¹ See note 1 to table 8.4. in the appendix.

Kilde: Folke- og boligtellingsen 1960 og 1970. *Source: Population and Housing Census 1960 and 1970.*

Tabell 8.9. Husholdningene¹ i ulike bostedsstrøk, etter avgangshyppighet for offentlige transportmidler innen 1,5 km fra boligen. 1973. Prosent
Households¹ in different types of areas, by frequency of departure with public transportations within 1.5 km from the dwelling. 1973. Per cent

Bostedsstrøk <i>Type of area</i>	I alt <i>Total</i>	Ingen avganger <i>No departures</i>	1-2 avganger hver dag <i>departures each day</i>	3 eller flere avganger pr. dag, men mindre enn annen hver time <i>or more departures each day, but less than every other hour</i>	Avgang hver eller annen hver time <i>Departure every or other hour</i>	Flere avganger i timen <i>Several departures per hour</i>	Uoppgitt <i>Unknown</i>
Alle husholdninger <i>All households</i>	100	6	30	20	22	18	4
Spredtbygd strøk <i>Sparsely populated area</i> .	100	8	74	12	4	0	2
Tettbygd strøk <i>Densely populated area</i> ...	100	5	10	23	31	26	5

¹ Se note 1 til vedleggstabell 8.7.

¹ See note 1 to table 8.7. in the appendix.

Kilde: NOS Boforholdsundersøkelsen 1973. *Source: NOS Survey of Housing Conditions 1973.*

Tabell 8.10. Husholdningene¹ i ulike bostedsstrøk, etter reisetid til dagligvareforretning. 1973. Prosent Households¹ in different types of areas, by travelling time to grocery store. 1973. Per cent

Bostedsstrøk Type of area	I alt Total	Reisetid til dagligvareforretning Travelling time to grocery store				Uoppgitt Unknown
		Under 5 minutter minutes	5-9 minutter minutes	10-19 minutter minutes	20 minutter eller mer minutes and over	
Alle husholdninger All households	100	32	29	25	12	2
Spredtbygd Sparsely populated	100	17	26	32	22	3
Tettbygd, under 10 000 innbyggere Densely populated, under 10 000 inhabitants	100	26	29	29	14	2
Tettbygd, 10 000-50 000 innbyggere Densely populated 10 000-50 000 inhabitants	100	31	36	27	4	2
Tettbygd, over 50 000 innbyggere Densely populated, over 50 000 inhabitants	100	54	29	13	3	1

¹ Se note 1 til vedleggstabell 8.7.

¹ See note 1 to table 8.7, in the appendix.

Kilde: NOS Boforholdsundersøkelsen 1973. Source: NOS Survey of Housing Conditions 1973.

Tabell 8.11. Husholdninger¹ med barn i alderen 7—15 år i ulike bostedsstrøk, etter avstand til folkeskole. 1973. Prosent Households¹ with children 7—15 years of age in different types of areas, by distance to primary school, first level. 1973. Per cent

Bostedsstrøk Type of area	I alt Total	Mindre enn 2 km Less than 2 km	2-4 km	5-10 km	11-20 km	20 km eller mer and over	Uoppgitt Unknown
Alle husholdninger All households	100	47	38	10	3	1	1
Spredtbygd strøk Sparsely populated area . Tettbygd strøk, under 10 000 innbyggere Densely populated area, under 10 000 inhabitants	100	23	44	23	7	2	0
Tettbygd strøk, 10 000-50 000 innbyggere Densely populated area, 10 000-50 000 inhabitants	100	42	48	6	3	1	1
Tettbygd strøk, over 50 000 innbyggere Densely populated area, over 50 000 inhabitants	100	54	44	1	0	0	1
Tettbygd strøk, over 50 000 innbyggere Densely populated area, over 50 000 inhabitants	100	83	16	1	0	0	1

¹ Se note 1 til vedleggstabell 8.7.

¹ See note 1 to table 8.7, in the appendix.

Kilde: NOS Boforholdsundersøkelsen 1973. Source: NOS Survey of Housing Conditions 1973.

Tabell 8.12. Personer etter reisetid til legekontor, tannlekertor og apotek eller medisinsalg. 1968 og 1975. Prosent *Persons by travelling time to doctor's office, dentist's office and chemist's shop. 1968 and 1975. Per cent*

	I alt Total 1968 og 1975	Under 15 min. Under 15 minutes		15—59 min. minutes		60 min. og over minutes and over	
		1968	1975	1968	1975	1968	1975
Legekortor <i>Doctor's office</i>	100	50	56	43	41	7	3
Tannlekertor <i>Dentist's office</i>	100	43	51	46	44	11	5
Apotek ¹ <i>Chemist's shop</i> ¹	100	42	44	47	46	11	10

¹ I 1968 er medisinsalg også regnet som apotek.

¹ In 1968 the figures also include travelling time to chemist's department.

Kilde: Helseundersøkelsen 1968 og 1975. Source: Health Survey 1968 and 1975.

Tabell 8.13. Personer i ulike bostedsstrøk og hustyper, etter om de er plaget av luftforurensning på bostedet. 1973. Prosent *Persons in different types of areas and types of houses grouped by being bothered or not by polluted air at the place of residence. 1973. Per cent*

	Alle personer <i>All persons</i>	Spredtbygd <i>Sparsely populated</i>	Tettbygd, under 10 000 innbyggere <i>Densely populated, under 10 000 inhabitants</i>	Tettbygd, 10 000-50 000 innbyggere <i>Densely populated, 10 000-50 000 inhabitants</i>	Tettbygd, over 50 000 innbyggere <i>Densely populated, over 50 000 inhabitants</i>	
					Blokk <i>Block of flats</i>	Andre hustyper <i>Other types of houses</i>
I alt <i>Total</i>	100	100	100	100	100	100
Plaget av luftforurensning <i>Bothered by polluted air</i>						
Sterkt plaget <i>Very bothered</i>	4	1	4	4	10	5
Noe plaget <i>Somewhat bothered</i>	17	8	16	30	20	23
Ikke plaget <i>Not bothered</i>	79	91	79	66	70	72

Kilde: NOS Levekårsundersøkelsen 1973. Source: NOS Survey of Level of Living 1973.

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

- Boforholdsundersøkelsen 1973 *Survey of Housing Conditions* NOS A 673
- Boligundersøkelsen 1967 *Housing Survey* Rapport fra intervjukontoret nr. 3
- Boligutgiftsbegrepet i forbruksundersøkelsene En metodestudie RAPP nr. 79/5
- Byggearealstatistikk *Building Statistics* 1977 NOS A 991, 1978 NOS B 83
- Bygging av frittliggende eneboliger Kostnader, materialbruk, utrustningsstandard mv. *Construction of Detached Houses Costs, Use of Materials, Equipment Standard etc.* SA nr. 39
- Eldre i aldershjem 1977 *People in Old Age Homes* SA nr. 42
- Flyttemotivundersøkelsen 1972 *Survey of Migration Motives* SØS nr. 35
- Folke- og boligtellingen 1960 Hefte VI Boliger *Population and Housing Census 1960 Volume VI Houses* NOS XII 157
- Folke- og boligtellingen 1970 Hefte V Boligstatistikk *Population and Housing Census 1970 Volume V Housing Statistics* NOS A 730
- Forbruksundersøkelse 1974—1976 *Survey of Consumer Expenditure* NOS B 9
- Helseundersøkelse 1968 *Health Survey* NOS A 321
- Helseundersøkelse 1975 *Health Survey* NOS A 894
- Levekår 1973 *Level of Living* NOS A 720
- Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte I *The Time Budget Survey Volume I* NOS A 692
- Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte II *The Time Budget Survey Volume II* NOS A 662
- Veitrafikkulykker 1978 *Road Traffic Accidents* NOS B 101

9. Fritid og ferie

Sammendrag

I det daglige arbeidet er vi bundet av bestemte plikter og gjøremål. I fritiden derimot, har vi muligheter for valg mellom forskjellige gjøremål som vi selv kan finne spennende, morsomme og utviklende.

Derfor ser vi på fritid, i forskjellige former, som et velferdsgode.

Tall for vår fritid i Norge viser at vi i gjennomsnitt har en daglig fritid på 4,3 timer, på lørdager 6,5 timer og på søndager 7,9 timer. Men disse tallene dekker over store ulikheter. Mange har svært lite fritid. På en tilfeldig hverdag hadde 16 prosent såpass lite som 2 timer eller mindre. Tallene er imidlertid så gamle som fra 1971 og situasjonen kan ha endret seg siden.

Yrkesaktive småbarnsmødre skiller seg ut som en gruppe med særlig liten fritid. Nærmere 40 prosent av dem hadde mindre enn 2 timers fritid i løpet av en hverdag.

Nærmere to tredjedeler av fritiden tilbrakte vi i boligen eller på tomten, men dette varierer med husholdningstype og kjønn. Fritid har vi naturlig nok mest av om kvelden. I større grad enn fritid til andre tider på dagen bruker vi denne til aktiviteter i hjemmet.

I perioden 1. september 1977 — 31. august 1978 hadde hele 92 prosent av alle som var yrkesaktive, fridager fra lønnet arbeid. 7 prosent av yrkesaktive hadde hatt under 10 fridager, og 12 prosent hadde 30 fridager eller mer i løpet av denne perioden.

Blant de forskjellige yrkesgrupper er det selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske som skiller seg ut med et lavt tall på fridager i løpet av året. 36 prosent av denne yrkesgruppen hadde ingen fridag i perioden.

Det gjennomsnittlige tall på ferieturdager for personer mellom 15 og 74 år var 18 i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Det var 23 prosent som ikke hadde vært på noen ferietur og 28 prosent hadde hatt 28 ferieturdager eller fler.

Ferieturaktiviteten avtar med stigende alder. Også når det gjelder ferieturdager er det selvstendige i primærnæringene som skiller seg ut. I denne gruppen var det 42 prosent som ikke hadde vært på noen ferietur siste år. Helgeturer er også blitt en del av vår livsstil i Norge i dag. Bare 26 prosent hadde ikke

vært på noen helgeturer i løpet av året høsten 1977 til høsten 1978. 10 prosent hadde vært på 20 eller flere helgeturer i løpet av denne perioden. Det er som en kan vente store forskjeller mellom dem som eier eller disponerer fritidshus og dem som ikke eier eller disponerer fritidshus når det gjelder hvor vanlig det er å dra på helgetur.

Vi har brukt svært forskjellige mål for å belyse fritid. Ser vi nå resultatene av denne kartleggingen under ett viser det seg at de selvstendige i primærnæringene kommer særlig dårlig ut. Dette er helt klart når det gjelder fridager fra arbeid samt ferieturer og helgeturer. Det er også slik at eldre i mindre grad enn yngre drar på ferieturer og helgeturer. Småbarnsforeldre peker seg ut med minst daglig fritid.

Men utover dette er det vanskelig å peke på noen gruppe som systematisk kommer dårligere ut enn andre når vi tar med flere mål for fritid samtidig.

Innledning

Daglig fritid, slik den behandles i dette kapitlet, bestemmes av den tiden som er igjen etter inntektsgivende arbeid (og reisetid), husarbeid, omsorgsarbeid og den tiden vi bruker til søvn og personlig hygiene. Den daglige fritiden vil kunne øke dersom den lovbestemte arbeidsuka blir kortere, og dersom vi ikke da arbeider mer overtid, utfører mer husarbeid, eller tar på oss flere omsorgsplikter. Vår totale fritid kan også øke ved at husarbeidet blir mindre tidkrevende ved hjelp av vaskemaskin, oppvaskmaskin, fryser og annet utstyr. Men dette forutsetter at vi ikke totalt sett øker vår innsats i markedet, eller at vi bestemmer oss for å bruke mer tid til husarbeidet.

I dette kapitlet ser vi på fritid som et velferdsgode, uten å komme inn på hva fritiden blir brukt til. Mye av vår fritid blir brukt til sosialt samvær, til kulturelle aktiviteter, hobbyvirksomhet og studier, organisasjonsarbeid og deltaking i politiske aktiviteter. Folks deltaking i slike aktiviteter blir beskrevet i andre kapitler. Vi vil konsentrere oss om å gi et bilde

av hvor mye tid ulike grupper har til slike gjøremål som ikke er lønnet arbeid eller som på annen måte må betraktes som nødvendige eller «plikt». De spørsmål vi stiller i dette kapitlet er: Hvem har lite og hvem har mye fritid, når har vi fritid og hvor tilbringer vi fritiden.

Ferie er betraktet som en spesiell type fritid, og belyses særskilt ved tall for ferieturer og helgeturer.

Grensene for hva som er fritid er vanskelig å trekke, og kan være gjenstand for uenighet. Noen aktiviteter som samvær med barn, der omsorg og stell er det vesentlige i samværet, er holdt utenfor tallene for fritid. Det samme gjelder hagearbeid, matstell i forbindelse med selskaper o. l. Disse typene av aktiviteter gir vi tall for i kapitlet om arbeid. Vi tror likevel ikke at en annen avgrensning av daglig fritid ville ha endret det bildet vi gir her noe særlig.

Vi må være oppmerksomme på at begrepet daglig fritid og fridager fra lønnet arbeid og ferieturdager ikke faller sammen. Daglig fritid er uforpliktet fritid i den forstand at ikke bare lønnet arbeid, men også egenarbeid som husarbeid, vedlikeholdsarbeid og aktiviteter i forbindelse med personlige behov som måltider og søvn er holdt utenfor. Det er likevel en rimelig antakelse at det er større muligheter for økt fritid på «fridager fra lønnet arbeid» eller på «ferieturdager» enn på vanlige dager.

Vi har brukt opplysninger fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 til å anslå omfanget av daglig fritid, eller uforpliktet tid. I denne undersøkelsen førte personene dagbøker over hva de gjorde i løpet av et døgn. (Først når resultatene fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1981 foreligger vil vi ha nyere oppgaver å bygge på.)

Ved klassifiseringen av aktivitetene har vi prøvd å skille ut de som representerer klare forpliktelser eller nødvendige personlige behov. Dette gjelder lønnet arbeid og arbeidsreiser, utdanning, egenarbeid, måltider, personlig hygiene og søvn. Resten av aktivitetene er regnet som fritidsaktiviteter, og tiden benyttet til disse blir mål på samlet fritid.

Tallene for fridager, ferieturdager og helgeturer er hentet fra Ferieundersøkelsen 1978. I denne undersøkelsen ble yrkesaktive personer stilt spørsmål om tallet på fridager i løpet av perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Alle personer ble spurt om tallet på ferieturdager og tallet på helgeturer i løpet av denne perioden.

Daglig fritid

Omfang av fritid på hverdager, dvs. mandag til og med fredag er i 1971—72 anslått til gjennomsnittlig 4,3 timer pr. dag, på lørdager 6,5 timer og på søndager 7,9 timer. (Figur 9.1.) Både yrkesaktive og ikke yrkesaktive personer hadde mer fritid både på lørdag og søndag enn på en vanlig hverdag.

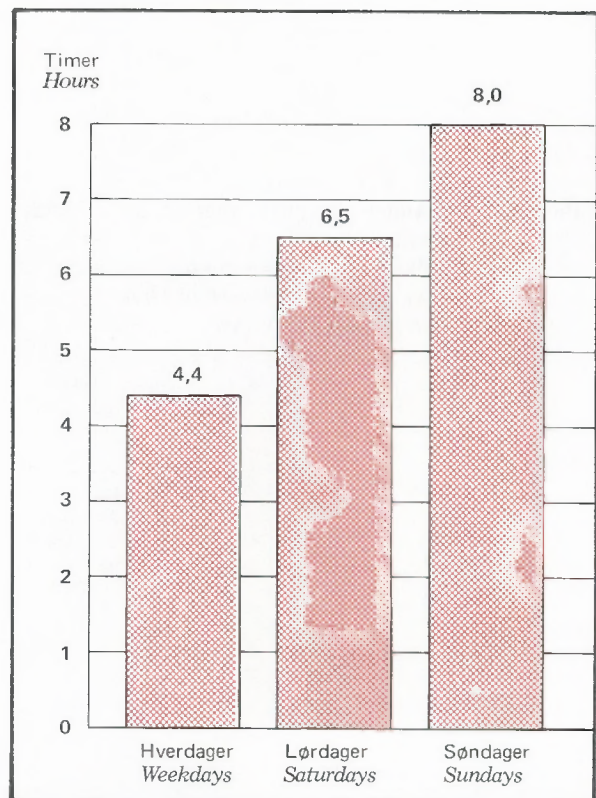
En del av forskjellene etter ukedag skyldes arbeidsuken innenfor yrkeslivet. Siden 1971—72, da

opplysninger fra Tidsnyttingsundersøkelsen ble samlet inn, har en stadig større del av de yrkesaktive fått fri hver lørdag. Fra Ferieundersøkelsen 1978 får vi vite at 62 prosent av de yrkesaktive hadde fri hver lørdag og 11 prosent hadde fri annenhver lørdag. I den grad tid som blir frigjort fra inntektsgivende arbeid ikke blir brukt til annet arbeid som f. eks. lørdagsinnkjøp og husarbeid, vil dette gi seg utslag i mer fritid på lørdager nå enn det som gjaldt i 1971—72.

Kvinner hadde generelt noe mindre fritid enn menn. Dette gjelder i gjennomsnitt for hele uken, og det gjelder gjennomsnittlig timer fri for de forskjellige ukedagene. Yrkesaktive kvinner hadde 3 timer mindre fritid pr. uke enn yrkesaktive menn. I noen husholdninger med ektepar er kona hjemmeværende og mannen yrkesaktiv. I gjennomsnitt pr. uke hadde hjemmeværende husmødre noe mindre fritid enn yrkesaktive menn. (Figur 9.2.)

Figur 9.1.

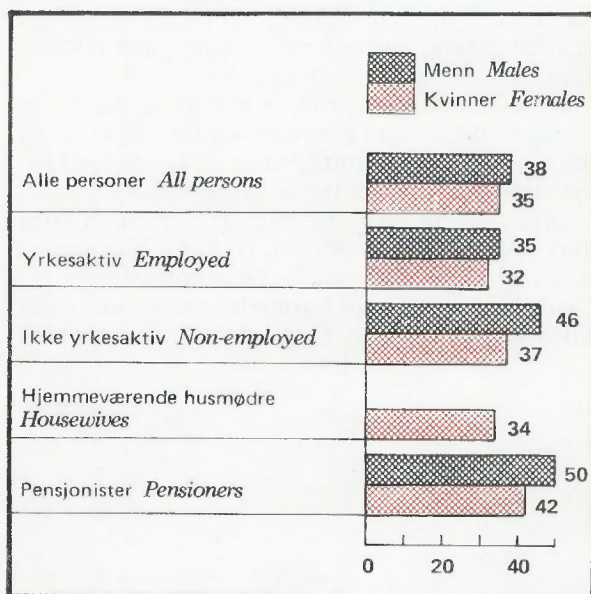
Omfang av daglig fritid. Gjennomsnitt for forskjellige dager i uken.
Timer Amount of daily leisure time.
Average for different days in the week.
Hours

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72.
Source: The Time Budget Survey 1971—72.

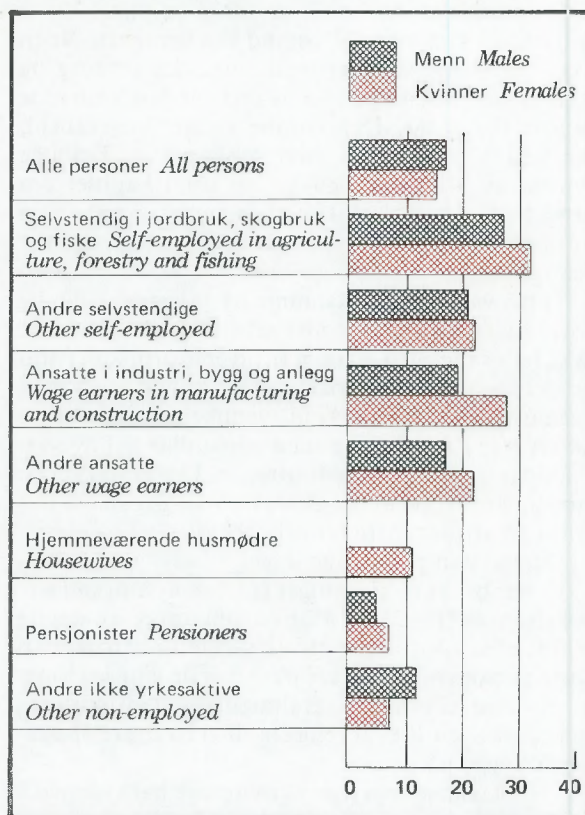

Figur 9.2. Omfang av fritid for menn og kvinner med ulik sysselsetting. Gjennomsnitt for forskjellige dager i uken. *Amount of leisure time for men and women in different occupations. Average for different days in the week. Hours*

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971–72.
Source: The Time Budget Survey 1971–72.

Figur 9.3. Andel som hadde mindre enn 2 timers fritid på en hverdag og gjennomsnittlig fritid på hverdager for menn og kvinner i ulike yrker. Prosent *Percentage having less than 2 hours leisure time on a week-day and average leisure time on week-days for men and women in different occupations*

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971–72.
Source: The Time Budget Survey 1971–72.

Tabell 9.1. Andel av gifte kvinner som hadde mindre enn 2 timers fritid på en hverdag. Prosent *Percentage of married women having less than 2 hours leisure time on a week-day*

	Yrkesaktiv Employed	Ikke yrkesaktiv Non-employed
	Mindre enn 2 t. fritid Less than 2 hours leisure time	Mindre enn 2 t. fritid Less than 2 hours leisure time
Alle gifte kvinner <i>All married women</i>	27	11
Yngste barn under 7 år <i>Youngest child under 7 years</i>	38	10
Yngste barn 7 år og over <i>Youngest child 7 years and over</i>	23	13
Uten hjemmeværende barn <i>No children living at home</i>	26	10

Kilde: Tidsnyttingsundersøkelsen 1971–72.
Source: The Time Budget Survey 1971–72.

Pensjonister hadde mest fritid, de yrkesaktive minst. Tendensen til at kvinner hadde mindre fritid enn menn var spesielt sterk for de yrkesaktive. Kvinnelige yrkesaktive hadde 3 timer mindre fritid pr. uke enn yrkesaktive menn, og kvinnelige pensjonister 8 timer mindre enn mannlige pensjonister.

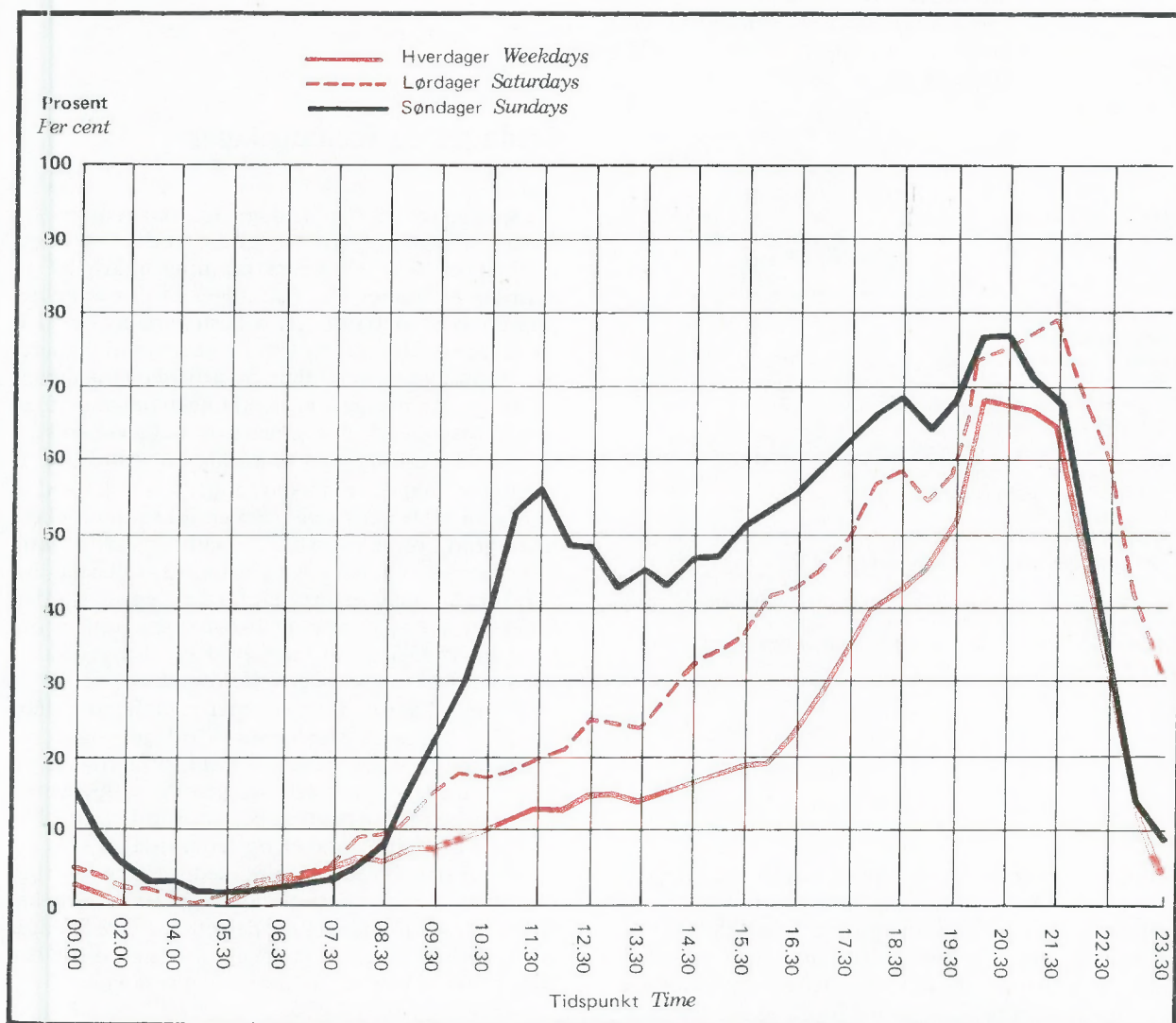
I en velferdssammenheng er vi ikke bare interessert i gjennomsnittstall, men også i fordelinger som kan si hvor mange som har spesielt mye eller lite fritid. Mindre enn 2 timers fritid i løpet av en hverdag hadde 17 prosent av mennene og 15 prosent av kvinnene. Blant yrkesaktive hadde en større del av kvinnene enn blant mennene hatt liten fritid. (Figur 9.3.) Tallene bygger på opplysninger om én dag. Vi vet derfor ikke om de samme personer hadde liten fritid dag etter dag.

Giftede menns fritid påvirkes i liten grad av husholdningens sammensetning. Vi viser derfor bare hvilken betydning husholdningens sammensetning og yrkesaktivitet har for giftede kvinners fritid. (Tabell 9.1.)

For hjemmeværende husmødre var forskjellene små, uansett yngste barns alder eller om de ikke hadde hjemmeværende barn. Det var også forholdsvis liten forskjell mellom yrkesaktive kvinner uten barn og yrkesaktive kvinner med yngste barn 7 år og over. Yrkesaktive kvinner med yngste barn under 7 år skilte seg derimot ut. 38 prosent av denne gruppen hadde mindre enn 2 timers fritid på en hverdag. Dette er naturlig, fordi denne gruppen også hadde stell og omsorg for små barn ved siden av andre aktiviteter som vi har avgrenset fritidsbegrepet i forhold til, f. eks. husarbeid og personlig hygiene.

Fritid forekom oftest om kvelden. Dette gjaldt alle dager, også på lørdag og søndag. Periodene med høyest registrert andel av personer som deltok i fritidsaktiviteter var mellom kl. 20 00 og 20 30 på hverdager og søndager, og mellom kl. 21 30 og 22 00 på lørdager da mellom 70—80 prosent av voksne i Norge hadde fri. Endringer i omfanget av lørdagsfri siden 1971—72 kan ha endret dette mønstret noe. Flere deltok i fritidsaktiviteter seint på lørdag kveld og utover natten til søndag enn på andre kvelder i uken. (Figur 9.4.) Det er sammenheng mellom tidspunktet på dagen og hvordan fritiden disponeres, særlig når det gjelder forskjellige typer friluftsliv. Fritid om kvelden brukes i større grad enn annen fritid til aktiviteter i hjemmet.

Figur 9.4. Andel som hadde fritid til forskjellige tider på døgnet. Gjennomsnitt for alle ukedager. Prosent
Percentage of persons with leisure time at different times of the day. Average for all days in the week

Kilde: NOS Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72. Hefte 1.
Source: NOS The Time Budget Survey 1971—72. Vol. 1.

Hvor tilbringer vi vår fritid

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971–72 viser at vi tilbringer to tredjedeler av fritiden i boligen eller på tomte. (Tabell 8.3 i vedlegg til kap. 8.) Omfang av fritid som vi ikke tilbringer i boligen eller på tomte er forskjellig etter hva slags husholdning eller kjønn vi tilhører. De ugifte som bodde sammen med sine foreldre hadde det mest utadvendte fritidsmønster. (Tabell 9.2.) Blant ugifte som bodde sammen med sine foreldre brukte 51 prosent av mennene og 44 prosent av kvinnene sin fritid til aktiviteter som foregikk utenfor hjemmet. I gjennomsnitt for alle ble en tredjedel av fritiden tilbrakt utenfor hjemmet.

Tabell 9.2. Andel av personer som tilbrakte fritiden utenfor hjemmet, etter kjønn og husholdningstype. Gjennomsnitt for alle dager. Prosent *Percentage of persons who spent leisure time outside the home, by sex and type of household. Average for all days. Per cent*

Husholdningstype <i>Type of household</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>
	Andelen av fritid i alt <i>Percentage of total leisure</i>	Andelen av fritid i alt
Ugifte som bor i foreldrenes husholdning <i>Unmarried persons living in parents' household</i>	51	44
Andre ugifte <i>Other unmarried persons</i>	33	34
Gifte med barn <i>Married persons with children</i>	30	28
Ugifte og før gifte med barn <i>Single persons with children</i>	:	31
Gifte uten barn <i>Married persons without children</i>	25	30
Før gifte <i>Previously married persons</i>	38	33

Kilde: Døgnets 24 timer. En analyse av tidsnytting 1971–72. SA nr. 30, Statistisk Sentralbyrå.

Source: *The Day's 24 Hours. An analysis of time use in 1971–72, Central Bureau of Statistics.*

Gifte personer hadde det minst utadvendte fritidsmønster. De brukte minst tid, både absolutt og relativt, til fritidsaktiviteter som foregikk utenfor hjemmet. Det å ha barn i husholdningen påvirket ikke de giftes fritidsmønster. Dette virker kanskje noe overraskende, men en må huske at de gifte uten barn stort sett er personer med voksne barn som har flyttet hjemmefra. De gifte har antakelig utviklet

fritidsinteresser som passet deres forpliktelser som foreldre, og det er rimelig å tro at de fortsetter med disse også etter at barna har flyttet hjemmefra. Alder kan også ha betydning i denne forbindelse. Eldre menneskers fritidsmønster er ofte mindre utadvendt enn yngre menneskers på grunn av f. eks. helseproblemer og kanskje fordi aktivitetstilbudene er mer rettet inn mot yngre mennesker.

Menn generelt tilbrakte mer fritid utenfor hjemmet enn kvinner gjorde, men forskjellene var små i de fleste husholdningstyper. For de ugifte som bor sammen med foreldrene og hos de før gifte, tilbrakte menn om lag 0,5 timer pr. dag mer fritid utenfor hjemmet enn kvinner gjorde. Det er mulig at foreldrene til en viss grad påvirker de hjemmeboende ugiftes fritidsmønster gjennom hva barna av forskjellig kjønn får lov eller oppmuntring til å delta i. Det var i alle fall liten forskjell i hvor mye fritid ugifte menn og kvinner som ikke bodde hos foreldrene tilbrakte utenfor hjemmet.

Fridager og ferieturdager

Den daglige fritiden, fridager fra lønnet arbeid og ferieturer regner vi som et velferdsgode. I utgangspunktet er ikke denne betraktningen knyttet til hvordan vi bruker den frie tiden. Det er selve det faktum at vi er fri til selv å bestemme hva vi skal gjøre som verdsettes. At fritid innebærer muligheter for rekreasjon og avkobling fra arbeid og forpliktelser er også innebygget i forestillingen om at dette er et velferdsgode. På den annen side dreier velferdsdebatten seg også om hva vi bruker vår fritid til.

Et spørsmål er om ulike grupper har nok fritid til at de kan velge aktiviteter som er tidkrevende, eller i noen grad krever overskudd. Dette er særlig viktig når vi ser på omfanget og fordelingen av den daglige fritid, men denne interessen for bruken av fritiden forklarer vel også noe av hvorfor spørsmålet om ferie og fridager i økende grad er blitt sentralt i debatten om samfunnets velferdsgoder.

«Daglig fritid», slik begrepet er definert i dette kapitlet, er ikke det samme som «fridager» og «ferieturdager». Den daglige fritiden er uforpliktet tid, tid fri fra inntektsgivende arbeid, egenarbeid, gjøremål i forbindelse med personlige behov og utdanning. Det er klart at vi på fridager og ferieturdager ofte må utføre gjøremål i forbindelse med f. eks. personlige behov, og kanskje også utdanning. Den enkelte har likevel mye sammenhengende fritid på hele fridager og på ferie. Dette kan kanskje i større grad enn den daglige fritid benyttes til aktiviteter som krever konsentrasjon og overskudd.

I Ferieundersøkelsen 1978 ble det stilt spørsmål om dager fri fra inntektsgivende arbeid og om ferie-

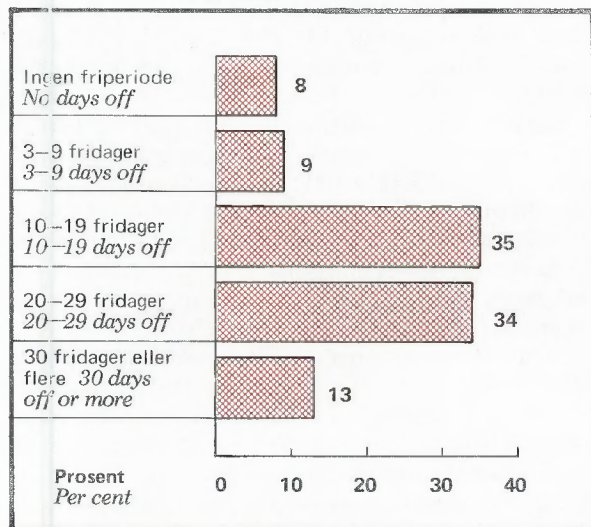
turer. Det var bare yrkesaktive som fikk spørsmål om fridager fra inntektsgivende arbeid, mens alle som ble intervjuet i forbindelse med Ferieundersøkelsen ble spurt om ferieturer og tallet på ferietur dager. Som yrkesaktive ble bare de regnet som arbeidet minst halvparten av vanlig arbeidstid i yrket.

Det ble spurt om tallet på fridager dersom den spurte hadde hatt en sammenhengende friperiode med minst 3 virkedager fri utenom frilørdager, søndager og andre helligdager. Det betyr at enkeltstående fridager ikke er tatt med. Derfor kan en si at dager fri fra inntektsgivende arbeid i løpet av året er undervurdert i de tall som presenteres i dette kapitlet.

En ferietur ble i Ferieundersøkelsen 1978 definert som en tur hvor den spurte hadde overnattet borte fra hjemmet minst 4 netter. Kortere turer eller helgeturer med overnatting hjemmefra 1—3 netter ble ikke regnet som ferietur. I avsnittet om helgeturer blir det derimot gitt tall for slike korte turer.

Yrkesaktive personer hadde i gjennomsnitt 20 fridager i løpet av perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. 8 prosent hadde ikke hatt noen friperiode på minst 3 virkedager i det hele tatt, mens 13 prosent hadde hatt 30 fridager eller mer i denne perioden. De fleste yrkesaktive hadde mellom 10—29 fridager. (Figur 9.5.)

Figur 9.5. Yrkesaktive personer etter tallet på fridager fra arbeid i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent Employed persons by number of days off from work during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent

Kilde: Ferieundersøkelsen 1978.
Source: The Holiday Survey 1978.

Dette mønstret blir mer nyansert når vi sammenligner personer med forskjellige yrker. (Tabell 9.3 i vedlegg.) Det er særlig selvstendige i primærnæringene som skiller seg ut i forhold til de andre yrkesgruppene. 36 prosent blant selvstendige i primærnæringene oppgav at de ikke hadde hatt noen friperioder på minst 3 virkedager i løpet av perioden 1. september 1977 — 31. august 1978, og dermed heller ingen fridager ut fra den definisjonen som er anvendt her. (Som nevnt kan disse ha hatt enkeltstående fridager fra arbeidet, men slike dager er ikke regnet med. Etter at ordningen med ferieavløsere i jordbruket er innført kan disse forholdene også ha endret seg noe.) Det gjennomsnittlige tallet på fridager i løpet av året var 8 dager for selvstendige i primærnæringene, som er markert lavere enn for personer i andre yrker. Det er klart at grunnen til dette er den spesielle arbeidssituasjonen som folk i primærnæringene har. Særlig gjelder dette for de som er bundet av husdyrstell. Det spesielle ved yrkessituasjonen til selvstendige i primærnæringen kommer også klart fram når vi sammenligner den med gruppen «andre selvstendige». Denne siste gruppen hadde 18 fridager i gjennomsnitt og bare 11 prosent svarte at de ikke hadde hatt noen friperiode i undersøkelsesperioden i det hele tatt.

Det er også noen interessante ulikheter om vi sammenligner ansatte i industrien (industri, bygg og anlegg, gruvedrift) og gruppen andre ansatte. (Tabell 9.3 i vedlegg.) 64 prosent blant ansatte i industrien hadde fra 15—24 fridager, blant andre ansatte var det 48 prosent som hadde fra 15—24 fridager. Men i denne siste gruppen var det hele 26 prosent som hadde hatt 25 fridager eller flere, mens det derimot var bare 16 prosent blant ansatte i industrien som hadde hatt 25 fridager eller flere.

Det er ikke så store forskjeller mellom de ulike inntektsgruppene med hensyn til fridager i løpet av perioden. Men det er en tendens til at det var flere blant de laveste inntektsgruppene som ikke hadde hatt fridager i løpet av perioden. Ser vi på gjennomsnittstallene for fridager innen de ulike inntektsgruppene, har den laveste og høyeste inntektsgruppen henholdsvis 18 og 22 fridager. (Tabell 9.4 i vedlegg.)

Dette betyr at arbeidsforholdene i yrket kanskje har større betydning for fridager enn inntekten.

Når på året folk tar ferie er et annet interessant trekk ved mønstret for de yrkesaktives fridager. Våre tall viser at det er sommeren og påsken som peker seg ut. (Tabell 9.5 i vedlegg.)

Blant de yrkesaktive var det 66 prosent som hadde hatt én friperiode på minst 3 virkedager i løpet av sommeren 1978 (1. mai — 31. august), 34 prosent hadde en friperiode i påsken.

Sammenligner vi de forskjellige yrkesgruppene med hensyn til hvilke sesonger de plasserer friperiodene i, er det igjen selvstendige i primærnæringene som markert skiller seg ut fra de andre yrkesgruppene. (Tabell 9.5 i vedlegg.) Som nevnt var det mange i denne yrkesgruppen som ikke hadde hatt noen fridager. 49 prosent av denne yrkesgruppen hadde hatt én friperiode om sommeren, mens friperiodene ellers er spredd ganske jevnt over de andre

sesongene. (Tabell 9.5 i vedlegg.) De andre yrkesgruppene har gjennomgående et mønster hvor det er sommeren og påsken som peker seg ut som den tiden da folk foretrekker å ta fri. Sammenlignet med selvstendige i primærnæringene var det blant de andre yrkesgruppene langt flere som tok friperioder i alle sesongene.

Ferieturer og ferieturdager

Å dra avgårde på ferie betyr vel for de fleste av oss rekreasjon og avkobling. En ferietur gir anledning til å komme bort fra det daglige, og å gjøre noe annet enn det vi ellers pleier å foreta oss. I debatten om folks ferie- og fritidsmuligheter understrekes også at det er av velferdsmessig betydning at alle grupper skal ha denne muligheten.

I forrige avsnitt beskrev vi de yrkesaktives mønster for dager fri fra arbeidet. Når vi nå skal gå over til å beskrive ferieturer gjelder dette alle. Definisjonen på en ferietur som er brukt i Ferieundersøkelsen 1978, er en tur hvor en reiser bort og overnatter borte fra hjemmet minst 4 netter.

Det gjennomsnittlige tall på ferieturdager for personer mellom 15—74 år var 18 dager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. I denne perioden var det 23 prosent som ikke hadde vært på noen ferietur, og 6 prosent hadde under 7 ferieturdager. 28 prosent hadde hatt 28 ferieturdager eller flere. (Figur 9.6.)

Mønstret for kvinner og menn er svært likt, men det var 27 prosent blant kvinnene som hadde 28 ferieturdager eller flere, mens tilsvarende tall var 21 prosent for mennene. (Tabell 9.6 i vedlegg.) Gjennomsnittlig tall for ferieturdager var 16 dager for menn og 19 dager for kvinner. En kan nok knytte dette til det at menn i større grad enn kvinner er yrkesaktive.

Sammenligner en aldersgrupper med hensyn til tallet på ferieturdager siste år, avtar ferieturaktiviteten med stigende alder. Det er 16 prosent som ikke har vært på ferietur siste år blant de yngste aldersgruppene, mens 35 prosent blant dem på 55—74 år ikke var på ferietur. (Tabell 9.7 i vedlegg.) For den yngste aldersgruppen var gjennomsnittlig tall på ferieturdager siste år 20 dager, mens gjennomsnittlig tall på ferieturdager var 16 for aldersgruppen 55—74 år.

Blant de ulike yrkesgruppene er det selvstendige i primærnæringene og pensjonister som skiller seg ut. Det var 42 prosent blant selvstendige i primærnæringene som ikke hadde vært på ferietur siste år, blant pensjonister og trygdede var det tilsvarende tall 48 prosent. (Tabell 9.8 i vedlegg.) Gjennomsnittstallet for ferieturdager siste år var 6 dager for selvstendige i primærnæringene, og 14 for pensjonister og trygdede.

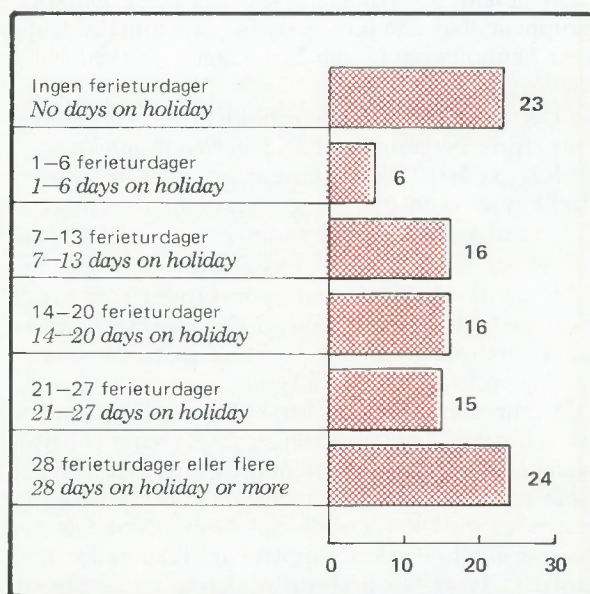
Det er rimelig å tro at den vesentligste grunnen til at så få drar på ferietur blant selvstendige i primærnæringene, skyldes deres arbeidssituasjon. Dette pekte vi også på når det gjaldt det lave tallet for dager fri fra arbeidet for denne yrkesgruppen. Det kan være at også økonomiske årsaker forklarer dette forholdet. Vi vet at mange i primærnæringene tilhører lavtlønnsgruppene, og det er en sammenheng mellom ferieaktivitet og inntektsforhold.

Økonomiske forhold kan også være en årsak til at så få pensjonister og trygdede drar på ferie, men her må vi også trekke inn aldersfaktoren: Høy alder og kanskje dårligere helse gjør det vanskeligere å dra på ferietur.

Det er noen forskjeller mellom ansatte i industrien og gruppen andre ansatte. 22 prosent blant ansatte i industrien hadde ikke vært på ferietur siste år, mens bare 14 prosent blant andre ansatte hadde ikke vært på noen ferietur. Andre ansatte hadde også flere ferieturdager i gjennomsnitt siste år enn ansatte i industrien: Andre ansatte hadde i gjennomsnitt 20 dager, mens ansatte i industrien hadde 15 dager. Dette er den samme tendens som gjaldt dager fri fra arbeid for disse to yrkesgruppene. En av årsakene når det gjelder forskjeller i ferieturaktivitet er nok også mulighetene for å opparbeide fridager og forskjellige ferieordninger.

Det er sammenheng mellom inntekt og ferieturaktivitet. De med høyere inntekt drar på ferieturer i større utstrekning enn de med lavere. Og høyinn-

Figur 9.6. Personer etter tallet på ferieturdager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Persons by number of days on holiday during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

Kilde: Ferieundersøkelsen 1978.
Source: The Holiday Survey 1978.

tekstgruppene har flere ferieturdager enn lavinntektsgruppene. Det er f. eks. 43 prosent av de som er i inntektsgruppen 30 000—39 900 kr (1977—78) som ikke var på ferietur, mot 10 prosent blant personer med en husholdningsinntekt på 100 000 kr og over. Gjennomsnittstallene for ferieturdager i alt var 10 dager for personer med en husholdningsinntekt på 30 000—39 900, kroner mens tilsvarende tall var 23 dager blant personer med en husholdningsinntekt på 100 000 kroner og over. (Tabell 9.9 i vedlegg.)

Helgeturer

I Ferieundersøkelsen 1978 ble det spurt om tallet på helgeturer i løpet av perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. (Definisjonen på en helgetur var en tur i forbindelse med lørdag eller søndag og med overnatting borte fra hjemmet på 1—3 netter.)

Helgeturer gir mulighet for å gjøre noe annet enn det en vanligvis holder på med i uken. Noen drar på hytta, andre besøker slekt eller venner osv. Vi forbinder gjerne også helgeturer med avkobling fra arbeid og daglig strev, men ikke nødvendigvis med mer fritid. Det er muligheten for rekreasjon som en helgetur innebærer som gjør at vi trekker den inn som et velferds gode, slik som vi betrakter fritid ellers.

Den daglige fritiden har vi definert som uforpliktet tid, dvs. tid fri fra lønnet arbeid, egenarbeid, og aktiviteter i forbindelse med personlig pleie som søvn, spising. Lønnet arbeid utfører vi vel bare svært sjelden når vi drar på helgetur, men ellers må vi utføre aktiviteter i forbindelse med personlig pleie, og som oftest egenarbeid som matstell o.l. Småbarnsforeldre må f. eks. stelle og ha omsorg for barna. Derfor er en helgetur ikke ensbetydende med at de dagene det gjelder er fritid, en del av tiden på en helgetur vil også måtte betraktes som «bunden» tid. Men vi går her ut fra at en helgetur kan gi anledning til lengre daglig fritid enn om helgen var blitt tilbrakt hjemme.

Det var 26 prosent av personer i alderen 15—74 år som ikke hadde vært på helgetur i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978, mens 16 prosent hadde vært på 15 helgeturer eller mer. Disse to gruppene representerer ytterpunkter, og det må være spesielle forhold som kan forklare at noen aldri drar på helgetur og at noen drar på helgetur oftere enn én gang i måneden i gjennomsnitt. Det må være forhold knyttet til ulike muligheter i personenes livssituasjon som fører til slike forskjeller. En slik forskjell er det å eie eller disponere fritidshus. Blant dem som eide eller disponerte fritidshus var det henholdsvis 13 og 12 prosent som ikke hadde vært på helgetur, mens det var hele 32 prosent blant dem som ikke eide eller disponerte fritidshus som ikke hadde vært på helgetur. (Tabell 9.10 i vedlegg.) Det er altså de som eier eller disponerer fritidshus som drar på svært mange helgeturer. Det var 31 prosent av dem som selv eide fritidshus som hadde vært på 15 helgeturer eller mer, av dem som disponerte fritidshus hadde 21 prosent vært på så mange helgeturer, mens dette gjaldt bare 9

prosent av dem som verken eide eller disponerte fritidshus. (Tabell 9.10 i vedlegg.) I forbindelse med det å anskaffe fritidshus må det ligge et ønske om å reise bort i helgene, slik sett er det ikke bare selve det å eie et fritidshus som fører til at en ofte drar på helgetur. Men det er klart at det å eie et fritidshus gir en lett adgang til å dra avgårde, samtidig som det kan være at en må: Et fritidshus krever f. eks. vedlikehold og stell skat det holdes i orden.

Ordninger med lørdagsfri har blitt vanlig for stadig flere arbeidstakere de seinere årene. Det er klart at dette også har betydning for helgeturaktiviteten. Av yrkesaktive med lørdagsfri og som eide eller disponerte fritidshus var det 36 prosent som hadde vært på færre enn 5 helgeturer siste år, mens dette gjaldt hele 65 prosent blant yrkesaktive uten lørdagsfriordning, men som disponerte eller eide fritidshus.

Betrakter en gruppen som verken eide eller disponerte fritidshus, ser en at det også er forskjeller mellom yrkesaktive grupper med ulik lørdagsfriordning med hensyn til helgeturaktiviteten. 25 prosent av gruppen som ikke eide eller disponerte fritidshus og som hadde fri hver lørdag hadde ikke vært på helgetur siste år, og 38 prosent hadde vært på 1—4 helgeturer. De tilsvarende tallene for gruppen som ikke eide eller disponerte fritidshus og som ikke hadde lørdagsfri var 36 og 49 prosent. (Tabell 9.19 i vedlegg.) Husholdningsinntekt hadde større betydning for helgeturaktiviteten blant dem som verken eide eller disponerte fritidshus enn blant dem som eide eller disponerte fritidshus. (Tabell 9.12 i vedlegg.) 45 prosent blant dem som verken eide eller disponerte fritidshus og som hadde en husholdningsinntekt på under 40 000 kr hadde ikke vært på helgetur i løpet av perioden, mot 22 prosent for personer med en husholdningsinntekt på 100 000 kr og over. De tilsvarende tall for de samme inntektsgruppene blant dem som eide eller disponerte fritidshus var 17 og 10 prosent.

Kort oversikt over fritid og ferie

Fritid og mer generelt også vår tidsbruk er blitt trukket inn i velferdsdebatten. Derfor blir det også viktig å vite hvor mye fritid samfunnsmedlemmene faktisk har, hvilke grupper som har lite og hvilke grupper som har mye. I dette kapitlet er det ikke tatt opp spørsmål om innhold og bruk av fritid, selv om dette også hører med til problemstillingen. Fra myndighetenes side vil det i denne forbindelse være riktig å drøfte forhold som kan gi de ulike grupper et rimelig omfang av fritid, og å legge til rette forskjellige muligheter for å bruke den frie tiden.

Vi har forsøkt å gi et bilde av omfang og ulikheter i daglig fritid, av ferieturer og av helgeturer. Ser vi på den daglige fritiden finner vi at i 1971—72 hadde vi i gjennomsnitt 4,3 timer med fritid på hverdager, 6,5 timer på lørdager og på søndager 7,9 timer.

Sammenligner vi ulike grupper av befolkningen, vil disse tallene variere. Yrkesaktive personer er de

som har minst fritid, pensjonister er de som har mest. Dette er selvsagte forhold, slik vi her har definert daglig fritid. Men også innenfor disse gruppene varierer forholdene. Yrkesaktive kvinner hadde 3 timer mindre daglig fritid pr. uke enn yrkesaktive menn, kvinnelige pensjonister hadde 8 timer mindre enn mannlige pensjonister. Kvinner hadde generelt mindre fritid enn menn. Dette gjelder i gjennomsnitt for hele uken, og det gjelder gjennomsnittlig timer fri de forskjellige ukedagene. Dette er knyttet til den tradisjonelle arbeidsfordelingen, noe som også understrekes ved at gifte menns arbeidstid i liten grad påvirkes av husholdningens sammensetning. Dette er imidlertid tilfelle med kvinnes fritid. Ser vi på hvilke grupper som har mindre enn 2 timers daglig fritid, skiller yrkesaktive kvinner seg markert ut. Hele 38 prosent blant yrkesaktive kvinner med yngste barn under 7 år hadde mindre enn 2 timers daglig fritid.

Å dra på ferie er en mulighet til å gjøre noe annet enn det vi til daglig foretar oss. Dette betyr for de fleste av oss rekreasjon og avkobling, og er et viktig element i spørsmålet om fritid betraktet som et velferdsgode.

I perioden 1. september 1977 — 31. august 1978 var det gjennomsnittlige tall på ferieturdager for personer mellom 15—74 år 18 dager, 23 prosent hadde ikke vært på noen ferietur i det hele tatt, mens 24 prosent hadde hatt 24 feriedager eller flere i denne perioden. Som for den daglige fritiden blir dette bildet mer nyansert når vi betrakter ulike grupper av befolkningen. Det er særlig bønder, fiskere og skogs-

arbeidere og pensjonister og trygdete som peker seg ut ved at de i mindre grad enn andre drar på ferietur. 42 prosent av de yrkesaktive i primærnæringene hadde ikke vært på ferietur i undersøkelsesperioden, det samme gjaldt 48 prosent for pensjonister og trygdete. For yrkesaktive i primærnæringene er det trolig forhold knyttet til arbeidssituasjonen som er grunnen til at så mange ikke drar på ferie, men også økonomiske forhold kan spille en rolle. Økonomiske forhold sammen med alder og helseproblemer er vel de faktorer som forklarer at pensjonister og trygdete har en så stor andel av dem som ikke drar på ferietur i løpet av året.

Det er sammenheng mellom inntekt og ferieturaktivitet. F.eks. var det 40 prosent blant dem med inntekt under 30 000 kroner som ikke hadde vært på ferietur, mot 10 prosent blant dem med en inntekt over 100 000 kroner.

Helgeturer er også en del av vårt fritidsmønster. Etter hvert er det å dra på en helgetur blitt en selvfølgelig del av vår livsstil. Dette gjelder særlig i sommersesongen, og har sammenheng med at det er blitt relativt vanlig at folk har bil, og at mange disponerer eller eier fritidshus. At flere og flere yrkesaktive har fått lørdagsfriordninger har også betydning.

Det var likevel 26 prosent av personer mellom 15—74 år som ikke hadde vært på helgetur i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978, mens 16 prosent hadde vært på 15 helgeturer eller flere i løpet av denne perioden. Når det gjelder helgeturer er det også klare forskjeller mellom ulike grupper.

Vedleggstabeller

Tabell 9.3. Yrkesaktive personer gruppert etter yrke, etter tallet på fridager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Employed persons grouped by occupation, by number of days off during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

	I alt Total	Tallet på fridager siste år Number of days off last year								Uopp- gitt Un- known	Gjennomsnitt- lig tall på fridager siste år Average num- ber of days off last year
		0	3- 4	5- 9	10- 14	15- 19	20- 24	25- 29	30+		
Alle personer <i>All persons</i>	100	8	3	6	10	25	25	9	13	1	20
YRKE OCCUPATION											
Selvstendige i jordbruk, skogbruk, fiske <i>Self-employed in agriculture, fishing, forestry</i>	100	36	11	15	17	15	5	0	2	0	8
Andre selvstendige <i>Other self-employed</i>	100	11	7	15	7	19	17	9	14	1	18
Ansatte i industri, bygge- og anleggsvirksomhet, gruvedrift <i>Employees in manufacturing, mining, building and construction work</i>	100	6	2	4	8	30	34	9	7	0	18
Andre ansatte <i>Other employees</i>	100	7	3	6	10	24	24	10	16	1	21

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. Source: Holiday Survey 1978/79.

Tabell 9.4. Yrkesaktive personer gruppert etter husholdningsinntekt, etter tallet på fridager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Employed persons grouped by household income, by number of days off during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

	I alt Total	Tallet på fridager siste år Number of days off last year								Uopp- gitt Un- known	Gjennomsnitt- lig tall på fridager siste år Average num- ber of days off last year
		0	3- 4	5- 9	10- 14	15- 19	20- 24	25- 29	30+		
Alle personer <i>All persons</i>	100	8	2	5	7	22	22	8	12	13	22
HUSHOLDNINGSINNTÉKT HOUSEHOLD INCOME											
Under 30 000 kroner	100	16	0	12	24	12	16	3	15	1	18
30 000 - 39 900 "	100	23	0	8	10	23	20	5	13	0	15
40 000 - 59 900 "	100	13	4	5	8	24	26	7	11	1	19
60 000 - 79 900 "	100	8	3	7	9	27	26	9	11	0	19
80 000 - 99 900 "	100	7	2	6	8	25	24	11	17	0	21
100 000 kroner og over <i>and over</i>	100	3	3	7	10	26	25	10	15	1	22

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. Source: Holiday Survey 1978/79.

Tabell 9.5. Andel av yrkesaktive gruppert etter yrke, som hadde fri fra arbeidet til forskjellige tider siste år.
Prosent *Percentage of employed persons grouped by occupation, having days off from work at different times of the year*

	Høsten <i>Autumn</i>	Julen <i>Christmas</i>	Vinteren <i>Winter</i>	Påsken <i>Easter</i>	Våren <i>Spring</i>	Sommeren 1978 <i>Summer 1978</i>	
	1977	1977	1978	1978	1978	1 fri- periode	2 fri- perioder
Alle personer <i>All persons</i>	15	22	18	34	9	66	20
YRKE OCCUPATION							
Selvstendig i jordbruk, skogbruk, fiske <i>Self-employed in agriculture, fishing, forestry</i>	14	5	9	6	0	49	11
Andre selvstendige <i>Other self-employed</i> ...	19	22	14	33	7	60	17
Ansatte i industri, bygge- og anleggsvirksomhet, gruvedrift <i>Employees in manufacturing, mining, building and construction work</i>	9	30	7	42	8	74	15
Andre ansatte <i>Other employees</i>	16	21	23	33	10	65	23

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. Source: Holiday survey 1978/79.

Tabell 9.6. Personer gruppert etter kjønn, etter tallet på ferieturdager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Persons grouped by sex, by number of days on holiday during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Tallet på ferieturdager siste år <i>Number of days on holiday last year</i>						Gjennomsnittlig tall på ferietur- dager siste år <i>Average number of days on holiday last year</i>
		0	1-6	7- 13	14- 20	21- 27	28+	
Alle personer <i>All persons</i>	100	23	6	16	16	15	24	18
KJØNN SEX								
Menn <i>Males</i>	100	23	6	17	17	16	21	16
Kvinner <i>Females</i>	100	22	6	16	16	13	27	19

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. Source: Holiday Survey 1978/79.

Tabell 9.7. Personer gruppert etter alder, etter tallet på ferieturdager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Persons grouped by age, by number of days on holiday during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Tallet på ferieturdager siste år <i>Number of days on holiday last year</i>						Gjennomsnittlig tall på ferietur- dager siste år <i>Average number of days on holiday last year</i>
		0	1-6	7- 13	14- 20	21- 27	28+	
Alle personer <i>All persons</i>	100	23	6	16	16	15	24	18
ALDER AGE								
15-24 år <i>years</i>	100	16	7	15	19	15	28	20
25-34 »	100	16	7	16	19	19	24	19
35-54 »	100	20	5	18	16	16	25	17
55-74 »	100	35	7	15	13	9	21	16

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. *Source: Holiday Survey 1978/79.*

Tabell 9.8. Personer gruppert etter yrke, etter tallet på ferieturdager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Persons grouped by occupation, by number of days on holiday during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Tallet på ferieturdager siste år <i>Number of days on holiday last year</i>						Gjennomsnittlig tall på ferietur- dager siste år <i>Average number of days on holiday last year</i>
		0	1-6	7- 13	14- 20	21- 27	28+	
Alle personer <i>All persons</i>	100	23	6	16	16	15	24	18
YRKE OCCUPATION								
Selvstendige i jordbruk, skogbruk, fiske <i>Self-employed in agriculture, forestry, fisheries</i>	100	42	11	21	17	6	0	6
Andre selvstendige <i>Other self-employed</i>	100	23	6	16	13	17	25	18
Ansatte i industri, bygge- og anleggsarbeid, gruvedrift <i>Employees in manufacturing, mining, building and construction work</i>	100	22	10	18	18	18	15	15
Andre ansatte <i>Other employees</i>	100	14	4	16	19	19	20	20
Skoleelever/studenter <i>Pupils/students</i>	100	14	5	11	17	15	39	25
Husarbeid i hjemmet <i>Household work (at home)</i>	100	27	7	19	13	11	24	17
Pensjonerte/trygdede <i>Pensioners</i>	100	48	7	13	11	5	17	14

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. *Source: Holiday Survey 1978/79.*

Tabell 9.9. Personer gruppert etter husholdningsinntekt, etter tallet på ferieturdager i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Persons grouped by household income, by number of days on holiday during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

	I alt Total	Tallet på ferieturdager siste år Number of days on holiday last year						Gjennomsnittlig tall på ferietur- dager siste år Average number of days on holiday last year
		0	1-6	7- 13	14- 20	21- 27	28+	
Alle personer <i>All persons</i>	100	23	6	16	16	15	24	18
HUSHOLDNINGSINNTEKT HOUSEHOLD INCOME								
Under 30 000 kroner	100	40	5	13	17	7	17	14
30 000 - 39 900 »	100	43	10	18	12	6	11	10
40 000 - 59 900 »	100	29	9	16	13	16	18	15
60 000 - 79 900 »	100	21	6	18	19	16	21	17
80 000 - 99 900 »	100	15	6	21	17	16	25	19
100 000 kroner og over <i>and over</i>	100	10	5	12	17	19	37	23

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. Source: Holiday Survey 1978/79.

Tabell 9.10. Personer gruppert etter tilgang til fritidshus, etter tallet på helgeturer i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Persons grouped by access to holiday house, by number of week-end trips during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Tallet på helgeturer siste år <i>Number of week-end trips last year</i>						
		0	1-2	3-5	6-9	10- 14	15- 19	20+
Alle personer <i>All persons</i>	100	26	17	20	12	9	6	10
TILGANG TIL FRITIDSHUS <i>ACCESS TO HOLIDAY HOUSE</i>								
Eier fritidshus <i>Owner</i>	100	13	11	18	13	15	9	22
Disponerer fritidshus <i>Disposer</i>	100	12	13	25	13	13	11	10
Eier ikke/disponerer ikke fritidshus <i>Neither owner nor disposer</i>	100	32	20	20	11	6	4	6

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. Source: Holiday Survey 1978/79.

Tabell 9.11. Personer gruppert etter tilgang til fritidshus og lørdagsfriordning, etter tallet på helgeturer i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Persons grouped by access to holiday house and arrangements for Saturday off, by number of weekend trips during the period 1 September 1977 – 31 August 1978. Per cent*

		Tallet på helgeturer siste år <i>Number of week-end trips last year</i>							
		I alt <i>Total</i>	0	1-2	3-4	5-9	10- 14	15- 19	20+
Personer som er medlemmer i husholdninger som eier eller disponerer fritidshus <i>Persons owning or disposing holiday house</i>									
Alle personer <i>All persons</i>	100	13	11	19	14	15	9	19	
LØRDAGSFRIORDNING <i>ARRANGEMENT FOR SATURDAY OFF</i>									
Fri hver lørdag <i>Every Saturday off</i>	100	10	10	16	14	15	14	21	
Fri annenhver lørdag <i>Every second Saturday off</i>	100	11	2	29	14	13	7	24	
Har fri mindre enn annenhver lørdag <i>Less than every second Saturday off</i>	100	28	10	7	14	28	7	7	
Har annen ordning <i>Other arrangements</i>	100	14	7	25	18	7	7	18	
Ikke lørdagsfri <i>No arrangements for Saturday off</i>	100	21	19	25	9	7	2	17	
Ikke yrkesaktiv <i>Not employed</i>	100	12	14	20	13	17	6	18	
Personer som er medlemmer i husholdninger som ikke eier eller disponerer fritidshus <i>Persons neither owning nor disposing holiday house</i>									
Alle personer <i>All persons</i>	100	32	20	20	11	6	4	6	
LØRDAGSFRIORDNING <i>ARRANGEMENT FOR SATURDAY OFF</i>									
Fri hver lørdag	100	25	17	21	14	8	6	9	
Fri annenhver lørdag	100	30	19	21	16	4	4	6	
Har fri mindre enn annenhver lørdag	100	40	13	27	11	2	0	4	
Har annen ordning	100	29	14	25	13	9	4	7	
Ikke lørdagsfri	100	36	30	19	9	4	2	2	
Ikke yrkesaktiv	100	38	22	20	8	6	3	3	

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. Source: Holiday Survey 1978/79.

Tabell 9.12. Personer gruppert etter tilgang til fritidshus og husholdningsinntekt, etter tallet på helgeturer i perioden 1. september 1977 — 31. august 1978. Prosent *Persons in groups for access to holiday house and household income, by number of weekend trips during the period 1 September 1977 - 31 August 1978. Per cent*

		Tallet på helgeturer siste år Number of week-end trips last year							
		I alt Total	0	1-2	3-4	5-9	10-14	15-19	20+
Personer som er medlemmer i husholdninger som eier/disponerer fritidshus <i>Persons owning or disposing holiday house</i>									
Alle personer	<i>All persons</i>	100	13	11	19	14	15	9	19
HUSHOLDNINGSINNTEKT <i>HOUSEHOLD INCOME</i>									
Under 40 000 kroner		100	17	17	24	13	9	9	9
40 000 - 59 900 »		100	14	10	18	12	15	8	22
60 000 - 79 900 »		100	11	8	18	17	16	8	22
80 000 - 99 900 »		100	14	10	24	17	12	6	17
100 000 kroner og over	<i>and over</i>	100	10	11	15	13	15	13	21
Personer som er medlemmer i husholdninger som ikke eier/disponerer fritidshus <i>Persons neither owning nor disposing holiday house</i>									
Alle personer	<i>All persons</i>	100	32	20	20	11	6	4	6
HUSHOLDNINGSINNTEKT <i>HOUSEHOLD INCOME</i>									
Under 40 000 kroner		100	45	19	16	9	5	2	4
40 000 - 59 900 »		100	36	21	16	13	7	3	3
60 000 - 79 900 »		100	30	18	22	12	7	3	8
80 000 - 99 900 »		100	25	26	20	13	5	5	6
100 000 kroner og over	<i>and over</i>	100	22	19	26	13	7	5	8

Kilde: Ferieundersøkelse 1978/79. Source: *Holiday Survey 1978/79.*

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Døgents 24 timer *The Day's 24 Hours* SA nr. 30

Ferieundersøkelsen 1978/79 Hefte I *Holiday Survey Volume I* NOS B 138

Fritidshusundersøkelse 1978 *Holiday House Survey* NOS B 88

Hotell- og pensjonatstatistikk 1975—76 *Statistics on Hotels and Boarding Houses* NOS A 891

Nordmenns feirereiser *Holiday Trips by Norwegians* SØS nr. 41

Reiselivsstatistikk 1977 *Statistics on Travel* NOS A 993

Spredningen av ferieturer *Staggering of Holidays* SA nr. 40

Tid nyttet til egenarbeid *Time Spent on Household Work and Family Care* SA nr. 19

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte I *The Time Budget Survey Volume I* NOS A 692

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte II *The Time Budget Survey Volume II* NOS A 662

10. Deltaking i kulturelle aktiviteter

Sammendrag

Kapitlet om befolkningens deltaking i kulturelle aktiviteter bygger på det såkalte «utvidete kulturbegrep». Det betyr at kapitlet tar opp tradisjonelle kulturtilbud som film, teater, konserter o.l., men omfatter også idrett og noen andre fritidsaktiviteter. Vi vurderer det slik at deltaking på dette området virker positivt inn på den enkeltes velferd. Kapitlet tar for seg et utvalg av former for deltaking som vi mener kan gi et inntrykk av aktivitetsnivå og av ulike aktivitetsmønstre i befolkningen.

Egenaktivitetene spenner fra idretts- og fritidsaktiviteter til ulike typer amatør- og møtevirksomheter. Hver femte voksne person hadde vært med i organisert idretts- eller mosjonsvirksomhet minst én gang i løpet av året, mens hele 89 prosent hadde deltatt i minst én av fem vanlige former for friluftsliv. Stort sett deltok menn oftere enn kvinner og de yngre aldersgrupper var mer aktive enn de eldre. Men felles for disse aktivitetene er at folk deltar like mye uansett hvor i landet de bor.

Aktivitetsnivået var lavere når det gjaldt noen av de andre egenaktivitetene. Hver sjettede voksne person spilte et instrument selv og 16 prosent hadde deltatt i fritidskurs, mens bare 6 prosent hadde vært med i henholdsvis sangkor/korps/orkester o.l. og 4 prosent hadde arbeidet med amatørteater. Menn og kvinner deltar omtrent like ofte, mens det derimot er stor forskjell mellom aldersgruppene. De yngre dominerer her. Folks utdanningsbakgrunn har betydning. Det ser vi ved at hver annen person med universitets- eller høyskoleutdanning hadde deltatt i minst én av aktivitetene, mens dette bare gjaldt hver fjerde med utdanning på ungdomsskolenivå. Av andre aktiviteter kan vi nevne at like mange har deltatt i foredrags- og debattmøter som i møter av religiøs karakter i løpet av et år (snaut 40 prosent).

Lesing av aviser, bøker, tidsskrift og ukeblad er svært vanlig i alle grupper av befolkningen. Dette er imidlertid også en aktivitet som øker med utdanningsnivået.

For noen aktiviteter er vi snarere å regne som konsumenter enn som bidragsyttere. Kapitlet inneholder opplysninger om bl. a. besøk på kino, teater/opera, kunstutstillinger, museum og konserter med henholdsvis jazz-vise-popmusikk og klassisk

musikk. Deltakernivået for disse aktivitetene varierer. Hver annen person hadde vært på kino minst én gang siste år, mellom 25 og 31 prosent hadde besøkt kunstutstilling, teater og museer, men bare hver tiende person hadde vært på en eller annen form for konsert. Med unntak for kino, var kvinner noe mer aktive enn menn i disse aktivitetene. Det er ellers et trekk også ved disse aktivitetene at deltakingen øker med utdanningsnivået og at de yngre deltar mer enn de eldre. Bosted har særlig stor betydning for besøk i teater, museum og kunstutstillinger, noe som igjen kan ses på bakgrunn av geografisk ulikhet i tilbudene. Fjernsynets teater når derimot nesten alle (80 prosent hadde sett minst én forestilling i løpet av året) og det er ingen geografisk eller aldersmessig forskjell i oppslutningen her.

Innledning

Det er noen virksomheter vi deltar i og noen trekk ved de omstendigheter vi lever under som tydeligere betyr noe for vår velferd enn andre. Vi godtar lett at det er bedre å ha god helse enn å ha dårlig og at det er bedre å ha høy enn å ha lav inntekt. Helse er i seg selv et velferdsgode, og både helse og inntekt er ressurser som virker inn på situasjonen på andre livsområder.

Andre omstendigheter ved vårt liv eller vår livsførsel har ikke en like innlysende betydning for velferden. Kulturell aktivitet er en av dem. Her har vi valgt å ta den med. Sannsynligvis er det ikke så lett å påvise hva kulturell aktivitet betyr for å kunne oppnå andre velferdsgoder. (Vi har i alle fall ikke data til det.) Men derimot mener vi at mennesker som skaper eller bruker kultur (goder) får et rikere liv enn de som er passive på dette området. De får intellektuelle, følelsesmessige, kroppslige og sosiale erfaringer.

I dette kapitlet skal vi for det første se nærmere på kulturell aktivitet i Norge i dag. Vi skal også ta for oss hvordan ulike befolkningsgrupper er aktive på

ulike områder. For det andre skal vi undersøke hva som kjennetegner de kulturelt passive, de som ikke deltar i kulturell virksomhet verken som skapere eller brukere.

I kapitlet har vi lagt til grunn et «utvidet» kulturbegrep. Ved siden av de «tradisjonelle» kulturområderne som kino, film, teater, musikk og litteratur, har vi også med dans, idrett og friluftsliv (men ikke alle typer av hobbyvirksomhet). Et slikt kulturbegrep ser ut til å ha blitt vanlig.

Vi tror at det er noe felles ved de opplevelser som de «tradisjonelle» og de «moderne» kulturelle aktivitetene gir, som gir oss rett når vi kaller dem alle med samme navn. Men grensene mellom kulturell aktivitet, sosialt samvær og f. eks. utdanning er her uklare. Det betyr også at det finnes andre virksomheter enn de vi tar med i dette kapitlet som kan kalles kulturelle.

De uklare grensene skaper problemer når vi ønsker å belyse «kulturell passivitet». Vi står der i fare for å få et mål på formen for kulturell aktivitet i stedet for på nivået av den.

Kapitlet drøfter ikke innholdet i kulturen, eller kvaliteten den har. Det tar for seg folks aktivitet eller passivitet.

I det følgende ser vi først på deltaking i idrett og mosjon. Avsnittet Andre egenaktiviteter viser i hvilket omfang den norske befolkning selv er kulturutøvere og hvilke grupper det er som driver med slike egenaktiviteter. Deretter følger avsnittet Deltaking i kulturarrangementer, med en oversikt over bruk av tradisjonelle kulturtilbud. Vi tar også opp problemet Kulturell passivitet og studerer hva som kjennetegner de kulturelt passive i befolkningen. Det siste avsnittet gir opplysninger om ressurser i kultursektoren. Tallmaterialet i kapitlet er i all hovedsak hentet fra kulturundersøkelsen som ble gjennomført i 1977.

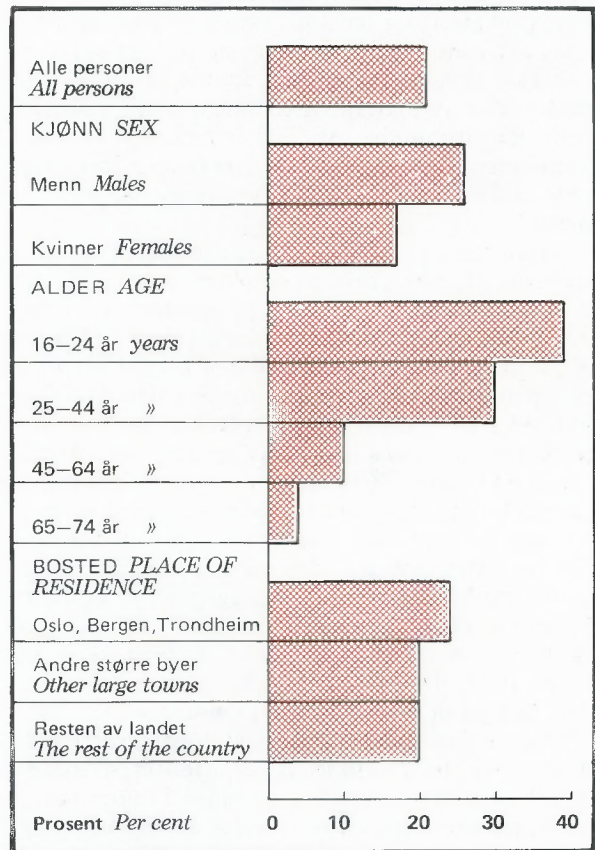
Idrett og friluftsliv

I dette avsnittet skal vi først se på deltaking i organisert idrett og mosjon. Hver femte voksne person deltok i slik virksomhet minst én gang i løpet av året (1977). (Figur 10.1.) De som driver med jogging eller annen trening på egenhånd er ikke tatt med her. Tallet på folk som trener eller mosjonerer vil derfor trolig være atskillig høyere enn 20 prosent av alle voksne i Norge. Menn deltar klart oftere enn kvinner, 26 mot 17 prosent, og med alderen faller aktivitetsnivået sterkt. Dette betyr ikke nødvendigvis at de unge i dag vil delta mindre etter hvert som de blir eldre, selv om det er mest sannsynlig.

Opplysningene viser at vi ikke kan betrakte organisert trening som et storbyfenomen. Vi vet også at idrettslag og foreninger er jevnere fordelt utover landet enn andre deler av det organiserte kulturlivet.

Opplysninger om friluftsliv har vi fra Friluftsunndersøkelsen 1974. Resultatene fra denne undersøkelsen viser at bare 11 prosent ikke hadde deltatt i noen av de vanligste former for friluftsliv i løpet av ett år.

Figur 10.1 Personer 16–74 år som har deltatt i trening eller konkurranse i mosjons- eller idrettsgruppe/-lag. 1977. Prosent Persons 16–74 years who have participated in training or competition in keep-fit classes or athletic clubs. 1977. Per cent

Kilde: NOS Kulturstatistikk 1977.
Source: NOS Cultural Statistics 1977.

(Vedleggstabell 10.1.) Flest personer (65 prosent) hadde gått dagstur til fots i skog og mark eller i fjellet i løpet av året. Kvinner deltok mindre enn menn i alle aktiviteter, unntatt bær- og soppturer. Denne siste aktiviteten var for øvrig den eneste der de eldre deltok mer enn de yngre.

Vi har også noen få tall som gjelder tilskuere til idrettsarrangementer i løpet av året. I alt 45 prosent av alle som ble spurt ved Kulturundersøkelsen 1977 hadde vært tilskuere til slike arrangementer én eller flere ganger i løpet av året. (Vedleggstabell 10.2.) Av mennene hadde 60 prosent vært tilskuere, mens dette bare gjaldt for om lag en tredel av kvinnene. Personer bosatt utenfor de større bykommuner er oftere tilskuere til idrettsarrangementer enn andre.

Andre egenaktiviteter

En annen form for egenaktivitet foregår innenfor det vi kan kalle det tradisjonelle kulturområdet. Vi tenker her på aktiviteter som krever en aktiv medvirkning av den enkelte, i motsetning til det å se eller høre på andres framføring. På samme måte som innenfor idrett og mosjon, regner vi med at det å være aktiv utøver representerer en egen verdi. Det er en rekke virksomheter som kunne tas med i en beskrivelse av egenaktivitet innenfor det tradisjonelle kulturområdet. Vi skal her presentere noen aktiviteter som vi mener kan gi et bilde av det generelle aktivitetsnivå og av hvilke grupper som deltar mest.

Vi vil først gi en oversikt over hvem det er som spiller instrument, deltar i sangkor, korps, orkester o. l., eller har deltatt i å sette opp amatørteater, revy o. l. Resultatene fra Kulturundersøkelsen 1977 viser at rundt en seksdel av alle i alderen 16—74 år spiller et instrument. (Figur 10.2.) 6 prosent deltok i sangkor mv. i 1977, mens 4 prosent hadde deltatt i amatørteater eller revy i løpet av de fem siste årene. Menn og kvinner deltok i like stor grad i disse aktivitetene. Forskjellene mellom aldersgruppene var særlig stor for deltaking i sangkor og for deltaking i amatørteater, revy o. l., der yngre folk deltok i langt større grad enn eldre. En nærliggende forklaring er at dette er aktiviteter som ofte drives i tilknytning til skolegang. Når det gjelder disse aktivitetene er det ingen forskjell i aktivitetsnivået mellom personer som bor på de ulike stedene i landet.

Undersøkelsen viste videre at 16 prosent hadde deltatt i fritidskurs i løpet av det siste året. Kvinnene deltok noe oftere enn menn (18 mot 13 prosent) og de yngre aldersgruppene (16—24 år og 25—44 år) var langt mer aktive enn de eldre.

Om vi ser på disse fire typene aktiviteter under ett, viser det seg at en tredel av de spurte hadde vært med i minst én av dem. (Vedleggstabell 10.3.) Om lag en tidel hadde deltatt i to eller flere. Forskjellen mellom menn og kvinner var liten.

Vi har vist at de yngre oftere er med i hver av de fire egenaktivitetene enn de eldre. Når vi ser alle fire aktiviteter under ett, får vi naturligvis samme mønster. Blant personer i alderen 16—24 år hadde 31 prosent deltatt i én aktivitet, 15 prosent i to og 5 prosent i tre eller alle fire aktiviteter. (Figur 10.5 i vedlegget.) Dette betyr at halvparten av de spurte i denne aldersgruppa hadde deltatt i minst én av aktivitetene. Blant personer i alderen 65—74 år hadde bare en av seks deltatt i minst én aktivitet.

Vi vil også se disse formene for egenaktivitet i lys av utdanning. Omtrent hver fjerde med utdanning på ungdomsskolenivå og hver annen med utdanning på universitets- eller høghskolenivå hadde deltatt i minst én aktivitet. Denne sammenhengen mellom utdanningsnivå og deltaking skyldes i noen grad virkningen av alder, ettersom de yngre oftere har høy utdanning. En nærmere analyse viser imidlertid økt deltaking med høyere utdanningsnivå innen alle aldersgrupper. F. eks. hadde 17 prosent av alle 45—64-åringer med utdanning på ungdomsskolenivå deltatt i én eller flere aktiviteter, mens prosentdelen

var 39 blant dem i samme aldersgruppe som hadde utdanning på universitets- eller høghskolenivå. Heller ikke når vi ser disse fire aktivitetene i sammenheng ser det ut til å bety noe for deltakingen om en er bosatt i eller utenfor de større byene.

Den enkeltes motiver for å delta i de aktivitetene vi hittil har omtalt kan være ulike. F. eks. kan deltaking i fritidskurs og i sangkor, korps, orkester o. l. også være motivert av ønske om kontakt og samvær med andre, uten at det materialet vi har gir oss grunnlag for å si noe nærmere om dette. En annen aktivitet som mer direkte har med sosialt samvær å gjøre, er å gå på dans. Kulturundersøkelsen 1977 viste at 57 prosent av de som ble intervjuet hadde vært på dans minst én gang i løpet av året, og menn i noe større grad enn kvinner. Blant personer i aldersgruppa 16—24 år var andelen 87 prosent, mens den lå på det halve for personer i aldersgruppa 45—64 år.

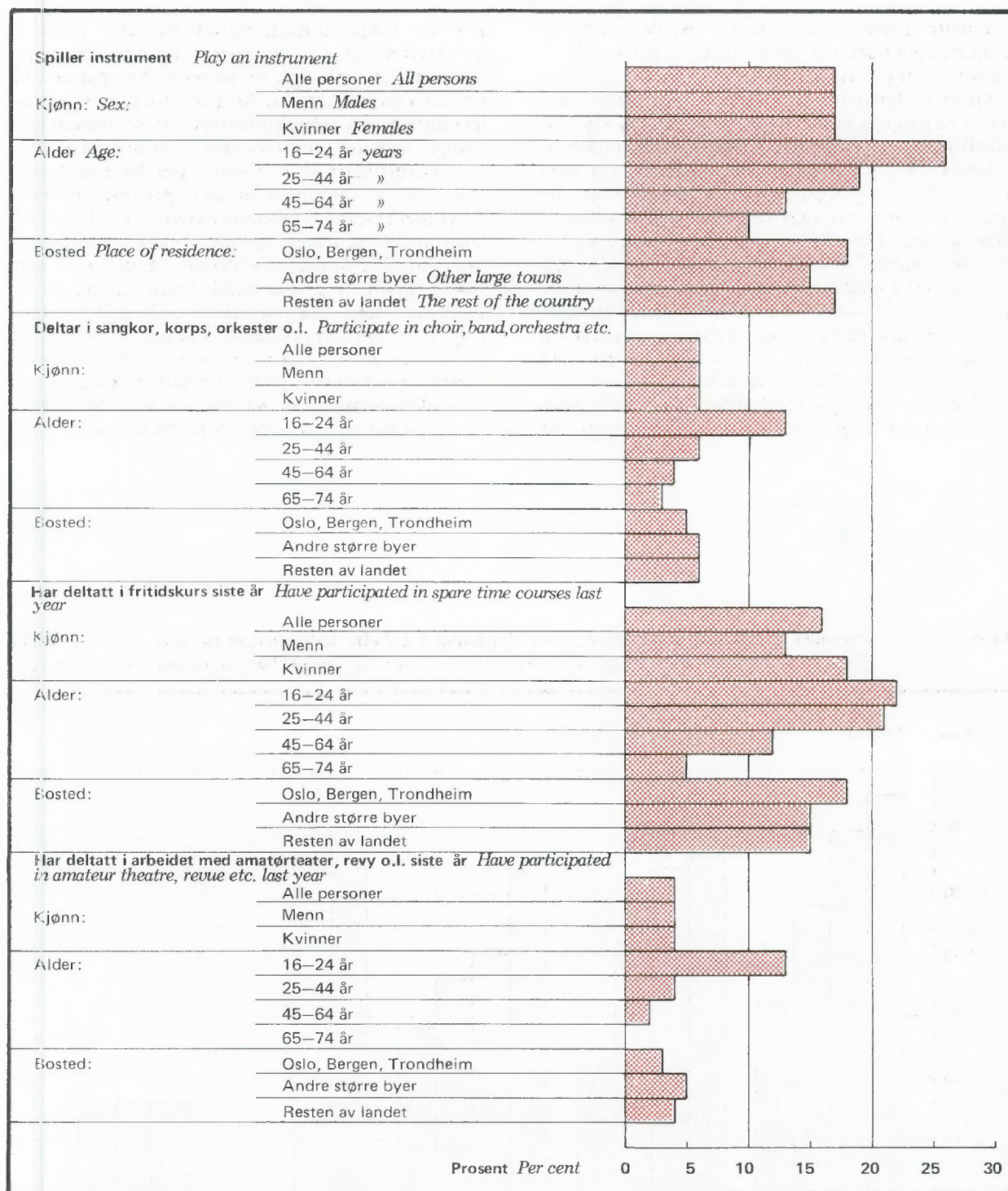
Også møtevirksomhet kan ha et klart innslag av sosialt samvær, enten det gjelder religiøse møter eller foredrags- og debattmøter. Kulturundersøkelsen 1977 viste at det var 38 prosent av personene som hadde deltatt i gudstjenester eller religiøse møter én eller flere ganger siste år. Kvinner deltok oftere enn menn (44 mot 32 prosent), og de eldre var mer aktive enn de yngre (51 prosent av personene mellom 65—74 år mot 26 prosent i aldersgruppen 16—24 år).

Den samme undersøkelsen viste videre at det var 39 prosent av personene som hadde vært tilstede ved forenings-, foredrags- eller debattmøter. På disse møtene deltok imidlertid menn oftere enn kvinner (44 mot 34 prosent), og det var flest deltakere i aldersgruppen 25—44 år, med 45 prosent.

Vi har hittil i dette kapitlet tatt for oss kulturelle aktiviteter som krever et vesentlig innslag av individuell aktivitet og hvor den enkelte i varierende grad selv bidrar til å skape «produktet». Disse aktivitetene har vi kalt egenaktiviteter i motsetning til det å være tilstede ved andres framføring. Det finnes imidlertid aktiviteter som ikke så lett lar seg plassere i et slikt skjema, f. eks. lesing. Lesing krever en vesentlig egeninnsats, selv om en benytter seg av kulturtilbud skapt av andre og derfor først og fremst kan karakteriseres som mottaker. Vi har likevel valgt å presentere noen resultater om dette temaet fra Kulturundersøkelsen 1977 under dette avsnittet. Undersøkelsen stilte spørsmål om lesing av aviser, ukeblad/tidsskrift og bøker. (Vedleggstabell 10.4.)

Resultatene viser at lesing var svært vanlig blant alle persongrupper undersøkelsen gir tall for med opp mot 100 prosent avislesing og mer enn 60 prosent for både bøker og tidsskrifter. Når det gjelder avislesing ser det imidlertid ut til at personer i aldersgruppa 16—24 år leser noe mindre enn andre, mens det omvendte er tilfelle når det gjelder bøker. Skole- og lærebøker er da holdt utenfor. Undersøkelsen viser videre at lesing øker med utdanningsnivå. Dette gjelder både for aviser, tidsskrift og ukeblad og bøker. En firedel av de spurte oppgav at de hadde lånt bok på bibliotek i løpet av 1976/77. Sammenlignet med tall fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 kan dette tyde på at det er blitt vanligere å låne bøker på biblioteket i denne perioden.

Figur 10.2. Personer 16—74 år som har deltatt i forskjellige former for egenaktiviteter. 1977. Prosent *Persons 16—74 years who have participated in different kinds of activities. 1977. Per cent*

Kilde: NOS Kulturstatistikk 1977.
Source: NOS Cultural Statistics 1977.

Deltaking i kulturarrangementer

I dette avsnittet vil vi ta for oss den delen av kulturtilbudet der den enkelte deltar ved å se og høre på forestillinger av ulike slag.

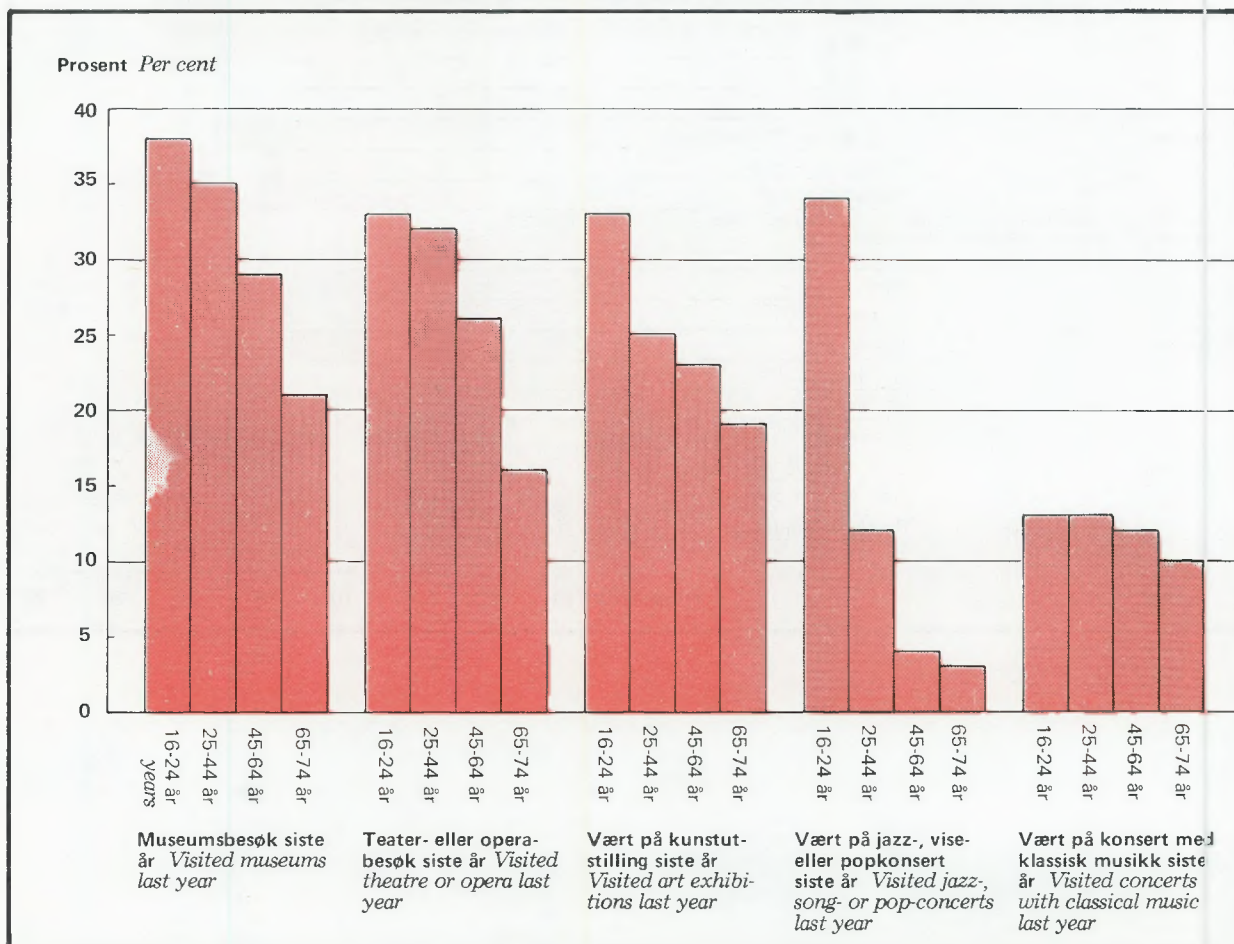
Omtrent halvparten av alle voksne hadde vært minst én gang på kino i løpet av 1976/77. (Vedleggstabell 10.5.) Dette var like mange som ved undersøkelsen i 1971/72. Kinobesøk varierer sterkt med alderen, i aldersgruppa 16—24 år hadde nesten alle spurte (93 prosent) vært minst én gang på kino i løpet av året. Hele 70 prosent hadde vært på kino 6 eller flere ganger. Kinobesøk ser videre ikke ut til å variere særlig med utdanningsnivå. Blant personer i aldersgruppa 45—64 år var det imidlertid slik at de med utdanning på gymnasnivå eller universitets- og høghskolenivå oftere gikk på kino enn personer med utdanning på ungdomsskolenivå.

Fjernsynet har også et filmtilbud og det når, som rimelig er, en langt større del av befolkningen enn

kinoens. Ifølge Kulturundersøkelsen 1977 hadde 9 av 10 sett mandagsfilmen i fjernsynet minst én gang i løpet av det siste året, og nærmere halvparten (44 prosent) hadde sett den 20 eller flere ganger. (Vedleggstabell 10.6.) Detektimen ble sett av omtrent like mange, men interessen for den avtar noe med alderen. Fordelingen etter bosted viser bare små forskjeller i oppslutningen om disse programpostene.

Av mer tradisjonelle kulturaktiviteter — besøk på kunstutstilling, teater- og operabesøk og besøk på museum eller konsert — varierte andelen av den voksne befolkning som hadde besøkt de tre første kulturtilbudene i løpet av året fra 25 til 31 prosent. (Figur 10.3.) På spørsmålene om konsert svarte 12 prosent at de hadde vært på konsert med klassisk musikk siste år, mens 11 prosent hadde vært på jazz-, vise- eller popkonsert. Kvinner gikk i noen større grad enn menn i teater og opera, på kunstutstilling

Figur 10.3. Personer i ulike aldersgrupper, etter deltaking i enkelte kulturarrangementer. 1977. Prosent
Persons in different age groups, by participation in various cultural arrangements. 1977. Per cent

Kilde: NOS Kulturstatistikk 1977.
Source: NOS Cultural Statistics 1977.

og på konsert med klassisk musikk, men det så ikke ut til å være noen forskjell når det gjaldt museumsbesøk og jazz-, vise- eller popkonserter. Deltaking i disse mer tradisjonelle kulturaktivitetene varierer sterkt med utdanningsnivå, særlig når det gjelder besøk i teater og opera, på konserter med klassisk musikk og på kunstutstillinger. Her var prosentdelene med minst ett besøk i løpet av året omtrent 4 ganger så høye blant personer med utdanning på universitets- og høghskolenivå, som blant dem med utdanning på ungdomsskolenivå. (Figur 10.6 i vedlegget.)

Personer som bor i de større byene bruker dette kulturtilbudet i langt større grad enn andre. Blant bosatte i Oslo, Bergen og Trondheim var andelen som hadde vært i teater eller opera minst én gang i løpet av året, 2 1/2 gang så høy som blant bosatte utenfor de større bykommunene. Dette kan ses på bakgrunn av at 70 prosent av alle teaterforestillinger i 1977 ble gitt på de faste teatrene i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Dersom vi ser på aktiviteten i de tre største byene, finner vi at det er nesten like mange som har vært i teater eller opera siste år som det er personer som har besøkt kino (henholdsvis 50 og 62 prosent). Dette kan tyde på at teater og opera vil kunne nå omtrent like store deler av befolkningen hvis tilbudet er godt nok.

Men også i de større byene går folk oftere på kino enn i teater. Mens firedelen av de bosatte i Oslo, Bergen og Trondheim hadde vært 6 eller flere ganger på kino i løpet av året, hadde bare litt under en tidel av de spurte vært så ofte i teater eller opera.

Stort sett benytter de yngre seg oftere av de tradisjonelle kulturtilbudene enn de eldre gjør. Ett unntak fra dette er konsert med klassisk musikk, som ble besøkt nesten like hyppig av alle aldersgruppene (varierte fra 10 til 13 prosent). Deltaking i slike kulturarrangementer må imidlertid ses på bakgrunn av at utdanningen er svært ulikt fordelt mellom gruppene. Ser vi på teater og operabesøk, var det i aldersgruppene 25—44 år, 45—64 år og 65—74 år henholdsvis 32, 26 og 16 prosent som hadde benyttet dette kulturtilbudet minst én gang i løpet av året. Hvis vi derimot ser på personer som har like lang utdanning, avtar ikke deltakingen med alderen blant personer i de to øverste utdanningsgruppene. For personer med utdanning på laveste nivå er det imidlertid slik at yngre oftere går i teater og opera enn eldre.

En sammenligning av resultater fra Tidsnyttings- og Kulturundersøkelsen tyder på at det er blitt vanligere å gå i teater i perioden mellom de to undersøkelsene (1971 til 1977). Dette gjelder særlig for kvinner. For besøk på museer og kunstutstillinger viser tallene for 1977 oppgang både for menn og kvinner. De to undersøkelsene gir ikke grunnlag for å si om det har funnet sted noen endring i besøksaktiviteten blant personer med ulik utdanning.

I forbindelse med resultatene om teater- og operabesøket kan det være av interesse å gi noen opplysninger om fjernsynsteatrets oppslutning. (Vedleggstabell 10.6.) Ved Kulturundersøkelsen 1977 sa 80 prosent at de hadde sett minst én av fjernsynsteatrets forestillinger i løpet av året. I motsetning til det som

gjaldt for sceneframvisninger, ser folk med høy og lav utdanning om lag like mye på fjernsynsteatret. Bosted hadde heller ingen stor betydning for interessen for denne programposten.

Vi vil nå se deltaking i de mer tradisjonelle kulturaktivitetene under ett. Siden spørsmålet om konsertbesøk under Kulturundersøkelsen 1977 var delt i to, ett om konsert med klassisk musikk og ett om vise-, jazz- eller popkonsert, blir det her i alt 5 aktiviteter vi skal se på.

Resultatene viser at vel halvparten av de spurte hadde deltatt i minst én av disse aktivitetene i løpet av året, og kvinner hadde deltatt noe oftere enn menn. (Vedleggstabell 10.7.) Forskjellen mellom menn og kvinner var størst for den gruppen som har deltatt i 3 til 5 av aktivitetene.

Tidligere i dette avsnittet, der vi kommenterte aktivitetene hver for seg, viste vi at det var sterk sammenheng mellom utdanningsnivå og deltaking. Her får vi fram det samme forholdet på en annen måte. Mens personer med utdanning på ungdomsskolenivå som oftest hadde deltatt i én aktivitet, hvis de først hadde deltatt, hadde personer med utdanning på universitets- og høghskolenivå like ofte deltatt i 3—5 aktiviteter som i 1—2. (Figur 10.7 i vedlegget.)

I gjennomsnitt hadde de med utdanning på høyeste nivå deltatt i 3 1/2 gang så mange aktiviteter som de med laveste utdanning. Fordelingen etter alder viser et forholdsvis jevnt fall i deltakingen i de tradisjonelle kulturaktivitetene fra aldersgruppe til aldersgruppe. Dersom vi tar hensyn til at det gjennomsnittlige utdanningsnivå faller fra aldersgruppe til aldersgruppe og ser på hver utdanningsgruppe for seg, blir bildet et annet. For personer med utdanning på gymnas- eller universitets- og høghskolenivå synes ikke deltakingen i de aktivitetene vi her ser på å avta i de høyere aldersgrupper. For personer med utdanning på grunnskolenivå er det imidlertid et visst fall i deltakingen med økende alder. Størstedelen av reduksjonen mellom aldersgruppene henger altså sammen med den ulike utdanningsfordelingen innen gruppene.

Som vi har vært inne på tidligere, viser deltakingen i disse tradisjonelle kulturaktiviteter store variasjoner med bosted (etter bostedsstrøk). Blant bosatte i de tre største byene hadde nær 3 av 4 deltatt i minst én aktivitet, mens bare 1 av 2 bosatte utenfor de større bykommunene hadde deltatt minst én gang i løpet av året. Forskjellen var særlig stor når vi ser på prosentdelen som hadde deltatt i 3-5 aktiviteter.

Andelen som ikke hadde deltatt i noen av de aktivitetene vi her har sett på, var 46 prosent ifølge Kulturundersøkelsen 1977. Ved Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 var den tilsvarende delen 55 prosent. Når vi ser disse aktivitetene under ett, viser det seg altså at det har skjedd en oppgang i den delen av befolkningen som nyttiggjør seg disse kulturtilbudene. Som vi også har vist tidligere, ser oppgangen ut til å ha vært større for kvinner enn for menn.

Kulturell passivitet

Som det er nevnt i innledningen til dette kapitlet, velger vi å regne kulturell passivitet som en mangel eller som et negativt trekk ved levekårene. I dette avsnittet vil vi forsøke å si noe om omfanget av den kulturelle passiviteten blant personer i ulike grupper. Vi vil derfor først gjøre rede for hvordan vi har definert dette begrepet.

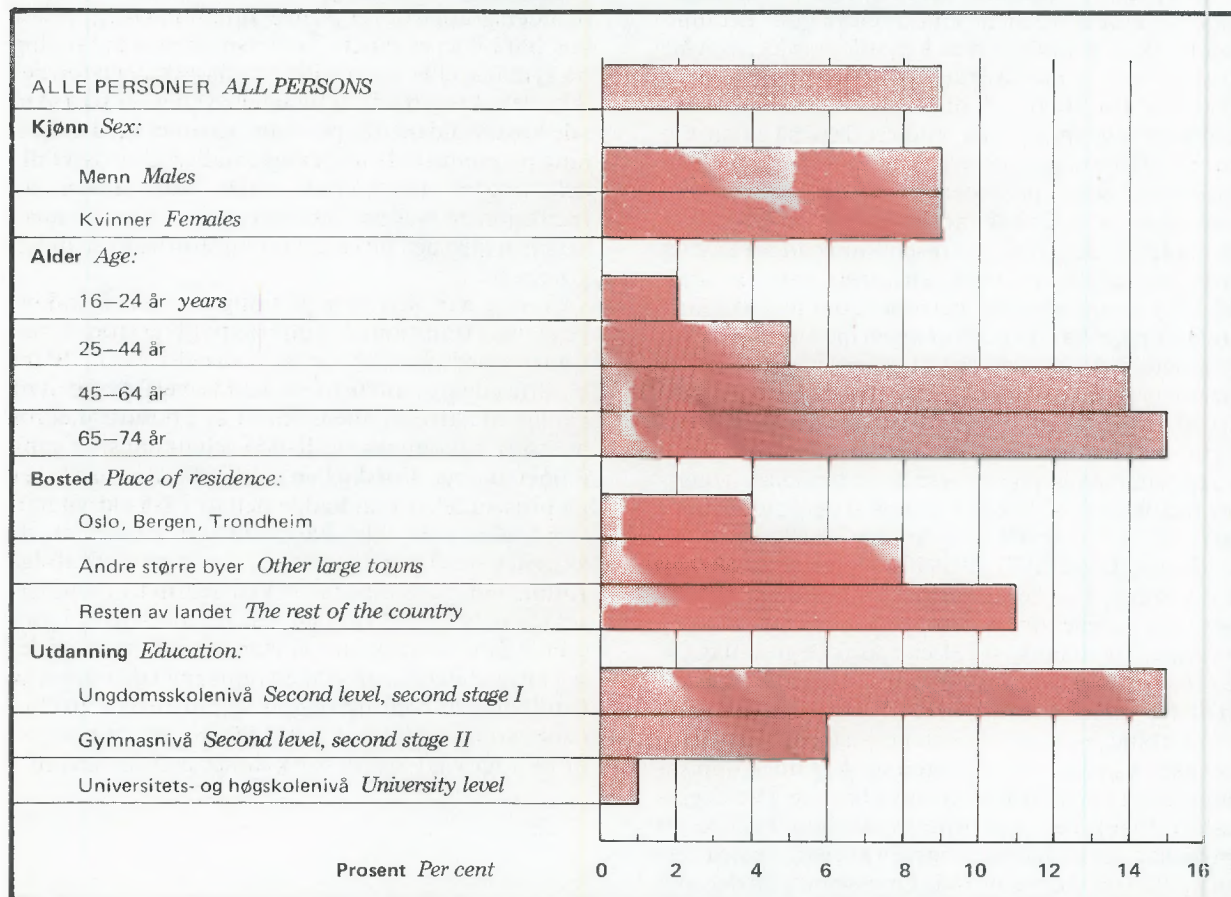
Ut fra de aktivitetene det ble stilt spørsmål om ved Kulturundersøkelsen 1977, har vi her regnet personer som kulturelt passive hvis de ikke hadde deltatt i minst én av følgende aktiviteter: spilt instrument, deltatt i sangkor, korps, orkester, e. l., deltatt i arbeidet med oppsetting av amatørteater, revy o. l., lest minst 5 bøker, vært på kino 6 eller flere ganger, vært tilskuer til idrettsarrangement minst 6 ganger, vært på teater eller opera, konsert, kunstutstilling eller museum, sett på fjernsynsteatret minst 6 ganger eller deltatt i trening eller i konkurranse i mosjons- eller idrettsgruppe/-lag. De to første av disse aktivitetene gjaldt deltaking på intervjuutidspunktet, den

neste (amatørteater o. l.) gjaldt om en hadde deltatt noen gang i løpet av de siste 5 årene, mens resten av aktivitetene gjaldt deltaking i løpet av det siste året (1976/77). I denne lista over aktiviteter har vi valgt å utelate blant annet møtevirksomhet og fritidskurs.

Den måten vi her har valgt å avgrense kulturell passivitet på kan virke noe tilfeldig. Vi har f. eks. sagt at en person må ha vært minst 6 ganger på kino, men bare én gang på konsert for ikke å bli regnet som kulturelt passiv. Dette henger sammen med de store ulikhetene i tilbudet av disse to kulturgodene. Over hele landet skal det forholdsvis lite til for å ha vært en gang på kino i løpet av året, mens det gjennomgående krever en større egeninnsats å ha vært en gang på konsert. Tilsvarende argumenter ligger til grunn for at en må ha lest minst 5 bøker eller sett på minst 6 av fjernsynsteatrets forestillinger.

Mange ville antakelig ønske å ha med andre eller flere aktiviteter i en definisjon av kulturell passivitet. Det vil imidlertid trolig være slik at en person som

Figur 10.4. Personer som er kulturelt passive. 1977. Prosent *Persons who are culturally passive. 1977. Per cent*

Kilde: Materiale i Byrået.
Source: Unpublished data in the Bureau.

hadde deltatt i en slik «ny» aktivitet også hadde deltatt i en av dem vi allerede har med. Dermed ville innføringen av enkelte nye aktiviteter ikke nødvendigvis ha betydd så mye for det bildet vi gir av den kulturelle passiviteten. Men selv om dette er tilfelle, vil vi gjerne understreke at begrepet for passivitet innen dette området er bestemt ut fra det begrensede materialet som har vært tilgjengelig.

Utover det å gruppere personer etter om de er «kulturelt passive» eller ikke, vil vi også forsøke å si noe om graden av passivitet. Dette vil vi gjøre ved å se hvilke resultater vi får, om vi regner de som bare har deltatt i to eller færre aktiviteter med blant de kulturelt passive.

Det viser seg at med den definisjonen av kulturpassivitet vi har brukt, omfatter dette vel 9 prosent av den voksne delen av befolkningen. (Figur 10.4.) Det var like mange passive menn som kvinner, men det viser seg at vi får klare forskjeller i aktivitetsnivået når vi ser på de ulike aldersgrupper. (Vedleggstabell 10.8.)

Bosted har også betydning for hvor passive folk er. Blant bosatte i de tre største byene var det 4 prosent som ikke hadde deltatt i noen aktivitet, mens denne delen var det dobbelte blant bosatte i andre større byer og nær det tredobbelte for de som var bosatt i resten av landet. Vi har tidligere vist at deltaking i det vi har kalt egenaktiviteter var forholdsvis jevnt fordelt mellom by og land. De forskjeller i kulturpassivitet som framtrer her henger derfor først og fremst sammen med geografiske ulikheter i de andre aktivitetene. Disse forskjellene faller igjen i stor grad sammen med en ulik geografisk fordeling av tilbudet.

Som tidligere vist deltar personer med høyere utdanning oftere i de fleste kulturaktivitetene enn personer med lavere utdanning. Det er derfor ikke uventet at utdanning også har stor betydning når vi ser på hvilke grupper i befolkningen som er kulturpassive.

Sammenhengen mellom utdanning og alder har vi vært inne på tidligere i dette kapitlet. I aldersgruppa 25–44 år var ca. 9 prosent av de med obligatorisk grunnutdanning kulturpassive, mens andelen var knapt 2 prosent for personer med utdanning på universitets- og høgskolenivå. Blant personer i alderen 45–74 år var det ingen kulturpassive blant de med utdanning på høyeste nivå, mens hver femte som hadde utdanning på laveste nivå var kulturpassiv etter vår definisjon.

Vi har tidligere regnet som kulturpassive de som ikke har deltatt i noen av de aktivitetene vi har nevnt innledningsvis i dette avsnittet. Noen vil nok mene at det å ha deltatt i bare 1 eller 2 av disse aktivitetene også gir uttrykk for et forholdsvis lavt aktivitetsnivå. Vi vil derfor til slutt se på hva det betyr også å regne de som har deltatt i 2 eller færre aktiviteter med blant de kulturpassive. (Vedleggstabell 10.8.)

Av de voksne hadde 20 prosent deltatt i 1 av aktivitetene og omtrent samme prosentdel hadde deltatt i 2. Regner vi også med de 10 prosent som overhodet ikke deltok, hadde dermed ca. halvparten deltatt i 2 eller færre aktiviteter, mens den resterende halvparten hadde deltatt i 3 eller flere. Blant menn

hadde 46 prosent deltatt i 2 eller færre aktiviteter, mens andelen var 51 prosent blant kvinnene. Sammen med det vi tidligere har vist betyr dette at de menn som er kulturaktive i gjennomsnitt har deltatt i flere aktiviteter enn de kulturaktive kvinner. Ved å inndelegge personene etter alder viser det seg, som en kanskje kunne vente, at de eldre i større grad enn de yngre bare har deltatt i 1 eller 2 kulturaktiviteter (73 mot 22 prosent). Dette henger blant annet sammen med deltaking i det vi kalte egenaktiviteter, der de eldre bare i liten grad deltok.

Forskjellene i deltakingsmønsteret mellom bosatte i ulike deler av landet viser at personer bosatt i de tre største byene deltok i flere aktiviteter enn andre. Forskjellene mellom bostedsgruppene var imidlertid langt mindre enn mellom aldersgruppene.

Til slutt vil vi se på de tilsvarende forskjellene når vi grupperer etter utdanning. Vi finner da igjen store forskjeller mellom gruppene, idet de med utdanning på laveste nivå langt oftere deltar i bare 1 eller 2 aktiviteter enn de med utdanning på høyeste nivå. 67 prosent av dem med utdanning på ungdomsskolenivå hadde deltatt i 2 eller færre aktiviteter, mens det tilsvarende tallet for personer med universitets- eller høgskoleutdanning var 17 prosent.

De forskjeller i kulturpassivitet som vi her har påvist mellom ulike grupper av befolkningen, vil selvsagt være påvirket av den definisjonen av passivitet som vi har lagt til grunn. Vi tror imidlertid ikke at bildet av forskjellene mellom alders- og utdanningsgruppene ville ha endret seg vesentlig hvis vi hadde brukt andre definisjoner av passivitet. Pga. geografiske ulikheter i tilbudet ville nok også forskjeller mellom by og land ha kommet til syne ved bruk av andre definisjoner. Den forskjell i kulturpassivitet mellom menn og kvinner som vi har vist ovenfor, er imidlertid så liten at hvis andre aktiviteter ble lagt til grunn, kunne denne forskjellen lett ha forsvunnet eller gått i motsatt retning. I forbindelse med denne siste forskjellen er derfor de ulikhetene vi har vist tidligere i aktivitetsmønsteret av større interesse.

Ressurser i kultursektoren

Som en bakgrunn for blant annet å kunne vurdere noen av de tall vi tidligere har gitt, vil vi her gi noen hovedtall over de offentlige ressurser i kultursektoren. Disse ressursene kan måles på flere måter. Tall på bygninger eller lokaler, f. eks. teater- og kinolokaler, sier noe om kapasiteten til å kunne vise kino- og teaterforestillinger. Den geografiske fordelingen sier noe om geografiske ulikheter i tilbudet. Oversikter over offentlige utgifter til kulturformål og veksten i disse over tid sier blant annet noe om prioriteringen i den offentlige kulturpolitikken. Statistikk over de private utgifter til kulturformål er også av interesse i denne sammenheng.

Den statistikken vi har over bygninger eller lokaler som brukes til kulturformål er ufullstendig. Vi

kan derfor bare gi noen tall for teatre, bibliotek, kinoer, idretts- og svømmehaller. Medregnet de faste teatre, Riksteateret, Den norske Opera og regionteatrene hadde vi i 1977 12 teatre her i landet. Folkebibliotekene hadde ca. 1 400 faste utlanssteder, dessuten fantes det 35 bokbiler og -båter. I 1977 var tallet på kinoer 452, av disse utgjorde de kommunale kinoene 223. Fordelingen etter fylke viser, når vi holder Riksteateret utenfor, at vi hadde 4 teatre i Oslo, ett i hvert av fylkene Rogaland (Stavanger), Hordaland (Bergen) og Sør-Trøndelag (Trondheim), og ett regionteater i hvert av fylkene Telemark, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Troms. Ser vi på fylkesfordelingen for kinoene og bibliotekene er bildet et annet, her hadde Oslo 5 prosent av kinoene og 2 prosent av folkebibliotekenes faste utlanssteder. Dette hindrer likevel ikke at befolkningen i Oslo og omegnskommunene nok har et bedre bibliotek- og kinotilbud enn andre.

I 1977 fantes det 138 idrettshaller og 744 svømmehaller, og av disse var henholdsvis 8 og 4 prosent plassert i Oslo. Det er en forholdsvis jevn fylkesmessig fordeling, noe som blant annet framgår av at de tre nordligste fylkene har 12 prosent av det totale antall idrettshaller og 20 prosent av landets svømmehaller.

Størrelsesordenen på de offentlige utgifter til kulturformål vil avhenge av den definisjon som legges til grunn. Med den definisjon vi her har brukt, får vi med både kommunenes, fylkenes og statens utgifter.

Utover det tidligere tradisjonelle kulturområdet er utgifter til idrettsarbeid også tatt med. Vi skulle dermed i stor grad få med utgiftene som svarer til det kulturområdet vi tidligere har holdt oss til.

I 1968 utgjorde de offentlige nettoutgifter til kulturformål 286 mill. kr, i 1973 703 mill. kr og i 1976 1 257 mill. kr. Regnet i løpende priser ble utgiftene dermed nær 10-doblet i denne perioden. Regnet i faste priser var imidlertid utgiftene i 1976 ca. 2,4 ganger så høye som i 1968, men dette må likevel karakteriseres som en sterk vekst. Statistikken gir ikke mulighet for en detaljert oppsplitting av utgiftene etter formål, blant annet går både utgiftene til teater, museer og musikk inn i en restpost kalt andre kulturformål. Denne posten utgjorde 44 prosent av utgiftene i 1976, noe som var en nedgang på 7 prosentenheter fra 1968.

Utgiftene til idrettsarbeid utgjorde 34 prosent i 1976, en økning på 4 prosentenheter i samme periode. Bibliotek- og litteraturformål svarte for 16 prosent av utgiftene i 1976. Dette var omtrent samme andel som i 1968. Av de resterende utgiftspostene utgjorde i 1976 utgiftene til kinoformål 1 prosent, utgiftene til samfunnshus 3 prosent og statens tilskudd til kulturarbeid i kommuner og fylkeskommuner 2 prosent. Den lave andel for de offentlige utgifter til kinoformål henger sammen med at kinoenes utgifter stort sett dekkes gjennom billettinntekter. Ifølge nasjonalregnskapet utgjorde privates utgifter til kinobesøk 132 mill. kr i 1976.

Vedleggstabeller og vedleggsfigurer

Tabell 10.1. Personer 15—74 år som har deltatt i forskjellige former for friluftsliv siste år. Prosent. 1974
Persons 15–74 years who have participated in various kinds of outdoor life last year. Per cent. 1974

	Badet utendørs <i>Swimming outdoors</i>	Sports- fiske <i>Sports fishing</i>	Dagstur til fots i skog og mark og i fjellet <i>Hiking</i>	Skitur i skog og mark og i fjellet <i>Cross country skiing</i>	Bær-/ sopptur <i>Berry and mushroom picking</i>	Ikke deltatt i noen av disse aktiviteter <i>Have not participated in any of these activities</i>
Alle personer <i>All persons</i>	52	55	65	51	54	11
MENN <i>MALES</i>	56	73	69	58	50	8
15—24 år <i>years</i>	83	89	78	76	38	1
25—34 »	71	81	78	73	56	1
35—54 »	61	80	70	62	54	6
55—74 »	27	53	56	34	49	17
KVINNER <i>FEMALES</i>	48	37	60	44	58	14
15—24 år	78	57	75	62	54	1
25—34 »	67	48	69	61	60	6
35—54 »	47	39	68	48	67	7
55—74 »	20	16	39	19	50	33

Kilde: Friluftslivundersøkelse 1974. *Source: Outdoor Life Survey 1974.*

Tabell 10.2. Personer 16—74 år som har vært tilskuere til idrettsarrangementer siste år. Prosent. 1977
Persons 16–74 years who have attended sports events. Per cent. 1977

	Vært tilskuer siste år <i>Attended sports events last year</i>	1—5 ganger <i>times</i>	6 og flere ganger or more <i>times</i>
Alle personer <i>All persons</i>	45	25	20
Menn <i>Males</i>	60	28	32
Kvinner <i>Females</i>	31	22	9
ALDER <i>AGE</i>			
16—24 år <i>years</i>	69	30	39
25—44 »	56	29	27
45—64 »	36	24	12
65—74 »	15	12	3
BOSTED <i>PLACE OF RESIDENCE</i>			
Oslo, Bergen, Trondheim	40	22	18
Andre større byer <i>Other cities</i>	44	22	22
Resten av landet <i>Rest of the country</i>	47	26	21

Kilde: NOS Kulturstatistikk 1977. *Source: NOS Cultural Statistics 1977.*

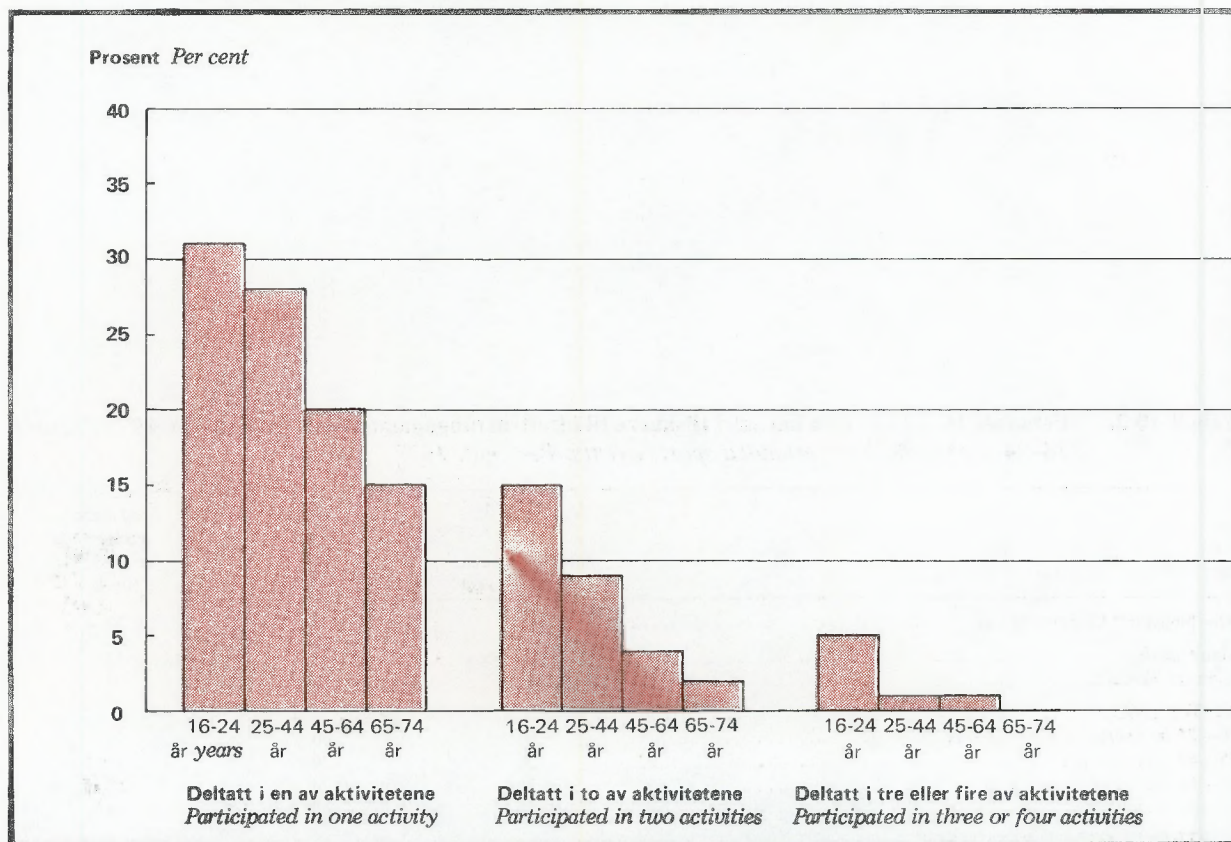

Tabell 10.3. Personer etter tallet på noen egenaktiviteter¹ de deltok/hadde deltatt i. Prosent. 1977 *Persons by number of activities¹ in which they participated/had participated. Per cent. 1977*

	Deltok i alt <i>Participated, total</i>	1 akti- vit- et <i>activity</i>	2 akti- vit- et- er <i>activities</i>	3 eller 4 akti- vit- et- er <i>3 or 4 activities</i>	Antall aktiviteter deltatt i i gjennomsnitt <i>Average number of activities</i>
Alle personer <i>All persons</i>	33	24	7	2	0,43
Menn <i>Males</i>	31	24	6	2	0,41
Kvinner <i>Females</i>	34	24	8	2	0,45
UTDANNING EDUCATION					
Ungdomsskolenivå <i>Second level, second stage I</i> ..	23	17	5	1	0,29
Gymnasnivå <i>Second level, second stage II</i>	28	29	8	2	0,49
Universitets- og høyskolenivå <i>University level</i>	47	30	14	4	0,67
BOSTED PLACE OF RESIDENCE					
Oslo, Bergen, Trondheim	34	27	6	2	0,44
Andre større byer <i>Other cities</i>	30	22	7	1	0,41
Resten av landet <i>Rest of the country</i>	32	23	7	2	0,43

¹ Aktivitetene er: Spille instrument, deltok i sangkor, korps, orkester o. l., hadde deltatt i fritidskurs siste år og hadde deltatt i arbeidet med amatørteater, revy o. l. siste 5 år.
¹ The activities are: Played an instrument, participated in choir, band, orchestra etc., had participated in leisure course last year and in the work with amateur theatre, revue etc. last 5 years.

Kilde: Materiale i Byrået. *Source: Unpublished data in the Bureau.*

Figur 10.5. Personer i ulike aldersgrupper, etter tallet på noen egenaktiviteter¹ de deltok/hadde deltatt i. 1977. *Persons in different age groups, by number of some activities¹ in which they participated/had participated. 1977. Per cent*

¹ Aktivitetene er: Spiller instrument selv, deltar i sangkor, korps, orkester o. l., har deltatt i fritidskurs siste år, har deltatt i arbeid med amatørteater, revy o.l. siste 5 år.
¹ The activities are: Plays an instrument, participated in choir, band, orchestra etc., have participated in spare time courses the last year, have participated in amateur theatre, revue etc. the last 5 years.

Kilde: Materiale i Byrået.
Source: Unpublished data in the Bureau.

Tabell 10.4. Personer 16—74 år som leser aviser, ukeblad, tidsskrift og bøker, og låner bøker på bibliotek. Prosent. 1977 *Persons 16–74 years who read newspapers, weekly magazines, periodicals, books and borrow books from libraries. Per cent. 1977*

	Leser aviser <i>Reads newspapers</i>		Leser regelmessig tidsskrift eller ukeblad <i>Reads regularly periodicals or weekly magazines</i>	Lest minst en bok siste år (ikke skole- eller lærebok) <i>Read at least one book last year</i>	Lånt bok på bibliotek siste år <i>Borrowed book from library last year</i>
	Vanligvis 5-7 dager i uka <i>Usually 5-7 days a week</i>	Vanligvis 1-4 dager i uka <i>Usually 1-4 days a week</i>			
Alle personer <i>All persons</i>	89	9	62	69	25
Menn <i>Males</i>	92	6	58	66	23
Kvinner <i>Females</i>	87	10	66	71	26
ALDER AGE					
16—24 år <i>years</i>	80	17	65	79	36
25—44 »	91	7	67	73	29
45—64 »	91	7	58	62	18
65—74 »	93	5	61	66	18
BOSTED PLACE OF RESIDENCE					
Oslo, Bergen, Trondheim	89	10	62	76	29
Andre større byer <i>Other cities</i>	96	4	64	66	24
Resten av landet <i>Rest of the country</i>	88	9	62	68	24

Kilde: NOS Kulturstatistikk 1977. *Source: NOS Cultural Statistics 1977.*

Tabell 10.5. Personer etter tallet på kinobesøk siste år. Prosent *Persons by the number of visits to the cinema last year. Per cent*

	Vært på kino i alt <i>Visited cinemas, total</i>	1—2 ganger <i>times</i>	3—5 ganger <i>times</i>	6 og flere ganger <i>and more times</i>
Alle personer <i>All persons</i>	50	16	13	22
Menn <i>Males</i>	55	15	13	27
Kvinner <i>Females</i>	46	16	12	17
ALDER AGE				
16—24 år <i>years</i>	93	9	15	70
25—44 »	67	23	20	24
45—64 »	30	15	8	6
65—74 »	12	7	3	2
BOSTED PLACE OF RESIDENCE				
Oslo, Bergen, Trondheim	62	19	15	27
Andre større byer <i>Other cities</i>	50	20	12	18
Resten av landet <i>Rest of the country</i>	46	14	12	21

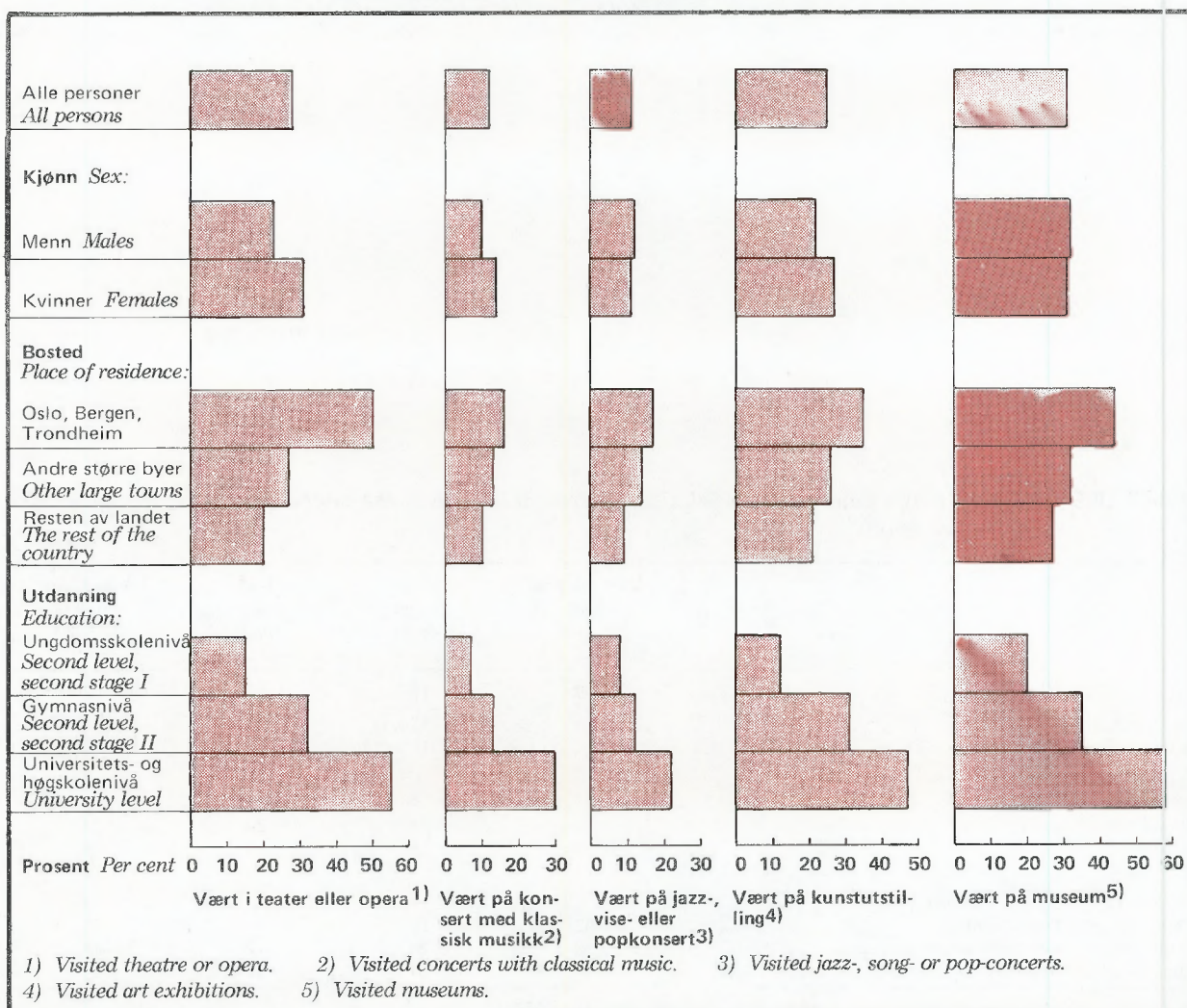
Kilde: NOS Kulturstatistikk 1977. *Source: NOS Cultural Statistics 1977.*

Tabell 10.6. Personer etter hvor ofte de så på bestemte programposter på fjernsynet siste år. Prosent *Persons by the number of times they watched selected programmes on television last year. Per cent*

	Mandagsfilmen <i>The «monday-film»</i>		Detektimen <i>Detective series</i>		Fjernsynsteatret <i>The theatrical performance</i>	
	Minst 1 gang <i>At least once</i>	Minst 20 ganger <i>At least 20 times</i>	Minst 1 gang	Minst 20 ganger	Minst 1 gang	Minst 20 ganger
Alle personer <i>All persons</i>	89	44	82	47	79	21
Menn <i>Males</i>	89	41	86	53	76	18
Kvinner <i>Females</i>	91	47	77	42	81	23
ALDER AGE						
16—24 år <i>years</i>	96	46	94	55	76	14
25—44 »	94	46	89	53	80	17
45—64 »	86	40	75	41	79	23
65—74 »	80	49	65	37	78	31
BOSTED PLACE OF RESIDENCE						
Oslo, Bergen, Trondheim	92	50	84	50	85	26
Andre større byer <i>Other cities</i>	88	45	78	43	78	25
Resten av landet <i>Rest of the country</i>	89	42	81	47	77	18

Kilde: NOS Kulturstatistikk 1977. Source: NOS Cultural Statistics 1977.

Figur 10.6. Personer 16—74 år etter deltaking i ulike kulturarrangementer siste år, 1977. Prosent *Persons 16—74 years by participation in different cultural arrangements last year, 1977. Per cent*Kilde: NOS Kulturstatistikk 1977.
Source: NOS Cultural Statistics 1977.

Tabell 10.7. Personer etter tallet på tradisjonelle kulturarrangementer de deltok i siste år. Prosent *Persons by number of traditional cultural arrangements in which they participated last year. Per cent*

	Deltok i alt <i>Participated, total</i>	1 akti- vit et <i>activity</i>	2 akti- vit et er <i>activities</i>	3-5 akti- vit et er <i>activities</i>	Antall aktiviteter deltatt i i gjennomsnitt <i>Average number of activities</i>
Alle personer <i>All persons</i>	54	24	14	16	1,1
Menn <i>Males</i>	52	25	14	13	1,0
Kvinner <i>Females</i>	56	24	14	18	1,1
ALDER <i>AGE</i>					
16--24 år <i>years</i>	68	25	18	25	1,5
25--44 »	60	27	17	15	1,2
45--64 »	49	23	11	15	0,9
65--74 »	38	20	9	9	0,7
BOSTED <i>PLACE OF RESIDENCE</i>					
Oslo, Bergen, Trondheim	72	26	17	29	1,62
Andre større byer <i>Other cities</i>	59	29	14	16	1,12
Resten av landet <i>Rest of the country</i>	47	23	13	11	0,88

Kilde: Materiale i Byrået. *Source: Unpublished data in the Bureau.*

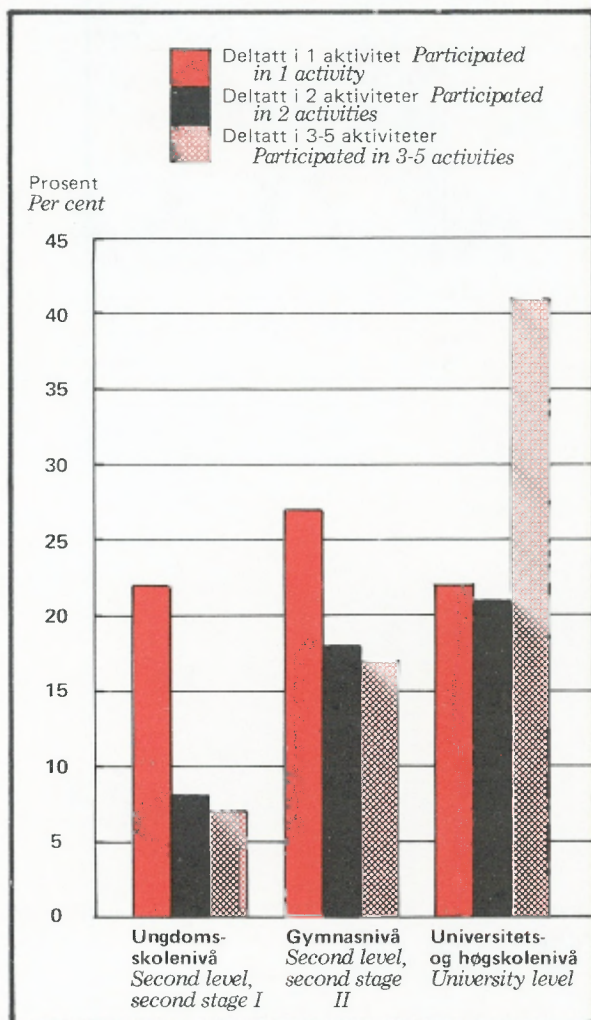
Tabell 10.8. Personer etter tallet på kulturaktiviteter de hadde deltatt i. Prosent. 1977 *Persons by number of cultural activities in which they had participated. Per cent. 1977*

	Ingen aktiviteter (kultur- passive) <i>No activities</i>	1 aktivitet <i>activity</i>	2 aktiviteter <i>activities</i>	2 og færre aktiviteter i alt <i>2 and less activities, total</i>
Alle personer <i>All persons</i>	9,4	19,8	19,6	48,8
Menn <i>Males</i>	9,7	16,9	19,3	45,9
Kvinner <i>Females</i>	9,1	22,4	19,8	51,3
ALDER <i>AGE</i>				
16--24 år <i>years</i>	2,4	8,2	11,6	22,2
25--44 »	5,1	15,5	18,0	38,6
45--64 »	14,4	24,9	21,3	60,6
65--74 »	15,1	30,6	27,7	73,4
BOSTED <i>PLACE OF RESIDENCE</i>				
Oslo, Bergen, Trondheim	4,1	12,8	18,1	35,0
Andre større byer <i>Other cities</i>	8,3	20,3	18,1	46,7
Resten av landet <i>Rest of the country</i>	11,4	22,1	20,4	53,9
UTDANNING <i>EDUCATION</i>				
Ungdomsskolenivå <i>Second level, second stage I</i>	15,1	30,1	21,9	67,0
Gymnasnivå <i>Second level, second stage II</i>	6,3	14,2	19,5	40,0
Universitets- og høyskolenivå <i>University level</i>	1,5	6,0	9,5	17,0

Kilde: Materiale i Byrået. *Source: Unpublished data in the Bureau.*

Figur 10.7. Personer i grupper for utdanningsnivå, etter tallet på tradisjonelle kulturaktiviteter de har deltatt i. Prosent. 1977
Persons in groups for level of education, by number of traditional cultural activities they have participated in. Per cent. 1977

Kilde: Materiale i Byrået.
 Source: Unpublished data in the Bureau.

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Friluftslivundersøkelse 1974 *Outdoor Life Survey* NOS A 725

Kulturstatistikk 1977 *Cultural Statistics* NOS A 987

Mediabruk som fritidsaktivitet *The Use of Mass Media as a Leisure Activity* ART nr. 100

Norske lytter- og seervaner *Radio Listening and Television Viewing in Norway* SØS nr. 37

Radio- og fjernsynsundersøkelsen januar—februar 1980 RAPP nr. 80/19

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte I *The Time Budget Survey Volume I* NOS A 692

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971—72 Hefte II *The Time Budget Survey Volume II* NOS A 662

Undersøkelse om bruk av folkebibliotek 1978 Rapport fra intervjukontoret nr. 47

11. Politisk deltaking

Sammendrag

Vi er partipolitisk passive i Norge. Rundt 13 prosent av den voksne befolkningen er medlem av et politisk parti. Men de «svært aktive» utgjør ikke mer enn 2 prosent av befolkningen. Da tar vi utgangspunkt i hvordan partimedlemmene selv karakteriserer sin innsats. Politisk aktivitet i motsetning til likegyldighet, makt og innflytelse i motsetning til avmakt er begreper det er vanlig å bestemme. Men uansett hvilke rimelige definisjoner man velger, kan ikke statistikken som i dag er tilgjengelig fortelle oss så mye om disse sidene ved folks livssituasjon. Kapitlet inneholder derfor tall fra de mer velkjente aktivitetene innen det politiske liv.

Mens få er partipolitisk aktive, stemmer mange ved valg, fra 70 til 85 prosent hvis vi ser de enkelte valg hver for seg. Følger vi i tillegg hjemmesitterne over flere valg, viser den faste kjerne seg å være svært liten.

Også selve valgkampen engasjerer mange, hele 80 prosent deltok i politiske diskusjoner før Stortingsvalget i 1977 og 20 prosent forsøkte å overtale andre til å stemme på et bestemt parti.

Medlemskap og aktivitet i fagforeninger og bransjeorganisasjoner dekker noe av det en kan legge i et utvidet begrep for politisk deltaking. I Norge er rundt 30 prosent medlem av en fagforening. Like mange er medlem av en bransjeorganisasjon. Men ikke alle er aktive. I begge disse typene av organisasjoner hadde 65 prosent av medlemmene vært på minst ett møte i løpet av et år.

Tallene vi i dag har for politisk deltaking viser klare forskjeller i hvem det er som er politisk aktive. Kvinner er klart mer passive enn menn, de unge og de eldre er mer passive enn mellomgruppene, folk med høy utdanning er klart mer aktive enn de som har lav utdanning. Tallene etterlater derimot ikke noe entydig bilde av klare geografiske forskjeller.

Innledning

I dette kapitlet har vi trukket fram sentrale politiske prosesser i Norge, og vi gir et bilde av hvor vanlig det er å delta i noen av de velkjente politiske aktivitetene. I utgangspunktet hadde vi ønsket å si noe om politisk likegyldighet og politisk avmakt som velferdsproblemer. Dette ville gitt velferdskartleggingen i Sosialt utstyn et bredere perspektiv og gjort det mulig å peke på ulikheter innen et viktig område.

Men en slik oppgave lar seg ikke løse på noen enkel måte. Hva skal vi f. eks. legge i begrepet «politisk likegyldighet» og «politisk avmakt» når vi ønsker å bruke disse begrepene som utgangspunkt for en statistisk oversikt. Selv om vi hadde klart å avgrense begrepene på en rimelig måte, ville det vært svært vanskelig i dag å finne fram til oppgaver som kan tallfeste begrepene.

På tross av denne mangelen, forteller de tallene vi allerede i dag har mye spennende om politisk deltaking. Kapitlet belyser folks partipolitiske engasjement i Norge og viser hvilke grupper som er særlig aktive innen partiene. Vi har også hentet fram tall som forteller om politikk i dagliglivet, hvor ofte vi forsøker å overbevise hverandre om å skifte standpunkt til bestemte saker, hvor populære valgsendingene i fjernsynet er osv. Tallene kan også fortelle om medlemskap i organisasjonene, og særskilt om aktiviteten i fagforeninger og bransjeorganisasjoner. Til slutt inneholder kapitlet tall for deltaking i valg.

Kapitlet mangler som nevnt mye materiale som bør med før vi kan snakke om en kartlegging av forhold som politisk innflytelse kontra avmakt eller engasjement kontra likegyldighet. Særlig synlig er det at vi mangler tall for deltaking innen råd og utvalg på lokalt, kommunalt og statlig plan. Vi har heller ikke oppgaver som kan fortelle om den politiske innflytelsen som kan knytte seg til yrkesutøvelse og økonomiske disposisjoner.

Det bildet vi gir av politisk deltaking i Norge bygger på bidrag fra mange kilder; Valgstatistikken, Kulturundersøkelsen 1977, Levekårsundersøkelsen 1973, professor Henry Valens valgundersøkelse 1977 og Byråets valgundersøkelse 1979.

Deltaking i politiske partier

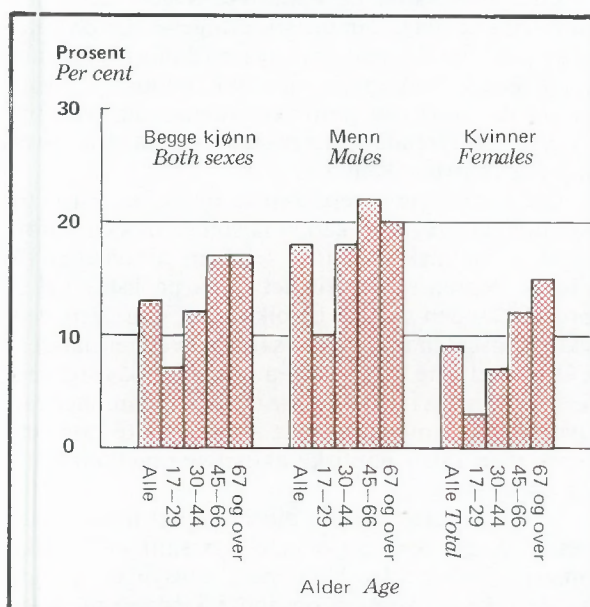
Det er stor forskjell i aktiviteten blant medlemmene i de politiske partiene. Aktiviteten kan variere fra det å betale den årlige medlemskontingenten til å ha politikken som heltidsbeskjeftigelse. Muligheten til å påvirke samfunnsutviklingen gjennom politisk arbeid vil selvsagt variere med aktiviteten.

Resultatene fra flere intervjuundersøkelser fra 1970-årene tyder på at om lag hver åttende voksne person er medlem av et politisk parti. Det er dobbelt så mange menn som kvinner som er partimedlemmer. Personer under 30 år er noe sjeldnere partimedlemmer enn de eldre. I aldersgruppene over 30 år når delen som er partimedlemmer opp i vel 15 prosent, og den endrer seg lite med alderen. (Figur 11.1 og vedleggstabell 11.3.)

Gifte personer er oftere partimedlemmer enn andre grupper. (Vedleggstabell 11.4.) Dette gjelder særlig for gifte menn. Forskjellen er imidlertid ikke stor, og den henger klart sammen med at det er vanligst å være partimedlem i de samme aldrene som det er vanlig å være gift.

Gifte personer har ofte omsorg for barn. Men det å ha omsorg for barn har liten betydning for om en person er medlem av et politisk parti eller ikke. (Vedleggstabell 11.4.)

Figur 11.1. Medlemmer av politiske partier eller politiske organisasjoner, gruppert etter alder og kjønn. Prosent *Members of political parties or organizations, by age and sex. Per cent*

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: Survey of Level of Living 1973.

Det ser altså ut til at kjønn og alder har betydning for om man er med i politiske partier. Familiestatus for personer av samme kjønn i samme alder har derimot liten eller ingen betydning.

Folk som har gått folkehøgskole er ofte partimedlemmer. Hver fjerde person med folkehøgskole er medlem av et politisk parti.

Ellers er folk med høyere utdanning oftere partimedlemmer enn folk med lavere utdanning. Dette gjelder uansett kjønn og alder, men forskjellen er størst for de eldste. (Vedleggstabell 11.4.)

Yrkesaktivitet har ingen betydning for om kvinner er medlem av et politisk parti. Som en kan vente, var heltidsarbeidende menn oftere partimedlemmer enn yrkespassive og deltidsarbeidende. Dette skyldes selvsagt at menn i de aldersgruppene som har flest partimedlemmer som oftest arbeider heltid. (Vedleggstabell 11.4.)

Hvis vi grupperer befolkningen etter yrke, bosted og etter kommunetype, får vi en annen gruppe med mange partimedlemmer: Folk som er sysselsatt i primærnæringene og folk bosatt i landbrukskommuner er oftere partimedlemmer enn andre. Dette til tross for at disse gruppene gjennomgående har lavere allmennutdanning enn folk bosatt i byer og sysselsatte i tjenesteytende yrker. (Vedleggstabell 11.5.)

Kulturundersøkelsen viser at hver femte voksne person i Nord-Norge var medlem av et politisk parti. Dette er klart mer enn i de andre landsdelene. (Vedleggstabell 11.3.)

I en levekårsammenheng kan det være spesielt interessant å skille partimedlemmer etter hvor aktive de er.

I Levekårsundersøkelsen fra 1973 oppgav vel halvparten av partimedlemmene at de var passive medlemmer. En av seks oppgav å være svært aktiv, mens det var 30 prosent som sa at de var noe aktive partimedlemmer.

Legger vi disse svarene til grunn, betyr det at bare rundt 2 prosent av de voksne i Norge regner seg som aktive partimedlemmer. Men svarene på slike spørsmål er nok svært subjektive og avhenger av svarernes vurdering av hva som kreves for å være aktiv.

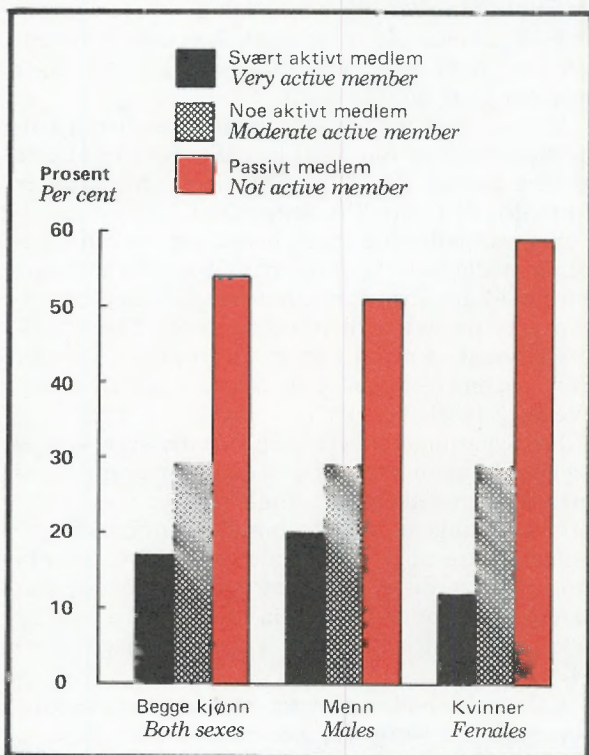
I Kulturundersøkelsen 1977 svarte vel 60 prosent av partimedlemmene at de hadde vært på medlemsmøte det siste året. I den grad disse undersøkelsene kan sammenlignes, tyder de på at folk krever mer enn å gå på et møte for å regne seg som aktiv.

Mennene er ikke bare oftere partimedlemmer enn kvinnene, men de ser også ut til å være mer aktive som partimedlemmer. I Levekårsundersøkelsen fra 1973 var det 20 prosent av de mannlige partimedlemmene som oppgav at de var svært aktive, mens tallet for kvinnene var bare 12 prosent. Det var like mange kvinner som menn som oppgav å være noe aktive partimedlemmer, mens halvparten av mennene og 60 prosent av kvinnene oppgav å være passive. (Figur 11.2.)

Kulturundersøkelsen viser mindre forskjell mellom kjønnene når spørsmålet gjaldt deltaking på

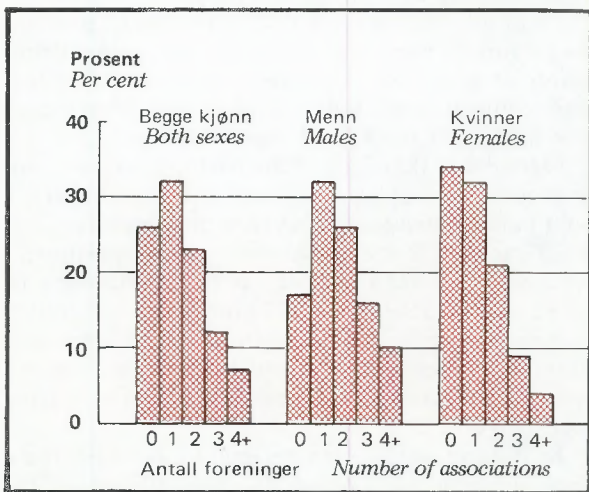

Figur 11.2. Medlemmer av politiske partier eller politiske organisasjoner, gruppert etter aktivitet og kjønn. Prosent *Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization and sex. Per cent*

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973.
Source: Survey of Level of Living 1973.

Figur 11.3. Menn og kvinner, etter tallet på medlemskap i foreninger. Prosent *Males and females, by number of membership in different associations. Per cent*

Kilde: Kulturundersøkelsen 1977.
Source: Cultural Survey 1977.

medlemsmøter, idet 64 prosent av mennene som var partimedlemmer og 57 prosent av kvinnene hadde vært på minst ett møte i løpet av året. (Vedleggstabell 11.3.)

Den relativt store forskjellen i erklært aktivitet for menn og kvinner i Levekårsundersøkelsen kan kanskje også komme av at kjønnene har ulik holdning til det å karakterisere seg selv som aktiv.

Mens de unge var underrepresentert blant partimedlemmene, var det helt motsatte tilfelle når det ble spurt om aktivitet.

Nesten hvert fjerde partimedlem under 30 år er svært aktivt, og det er bare en av tre som er passiv. Dette endrer seg med stigende alder, og i gruppen som har nådd pensjonsalder er bare 1 av 10 partimedlemmer svært aktiv, mens 3 av 4 er passive. (Vedleggstabell 11.6.)

Aldersfordelingen for medlemmene som hadde vært på medlemsmøte var atskillig jevnere. (Vedleggstabell 11.3.)

Det er liten forskjell i aktiviteten for gifte partimedlemmer i forhold til andre. (Vedleggstabell 11.7.) Hvis vi derimot ser på personer som har omsorg for barn under 16 år, blir aktiviteten redusert for de kvinnelige partimedlemmene. (Vedleggstabell 11.8.)

I forhold til alle partimedlemmer er menn som har omsorg for barn mer aktive enn gjennomsnittet, mens forholdet er det motsatte for kvinner.

Det er klar sammenheng mellom utdanning og aktivitet blant partimedlemmene. Blant menn med høy utdanning er prosentdelen som er svært aktiv mer enn dobbelt så høy som for menn med lav utdanning. For kvinner er forskjellen noe mindre. (Vedleggstabell 11.9.) Denne sterke sammenhengen mellom utdanning og aktivitet skjuler delvis det faktum at de yngre aldersgruppene er sterkere representert både med hensyn til høy utdanning og politisk aktivitet. Ser vi aldersgruppene hver for seg, blir forskjellen vesentlig mindre, men likevel er sammenhengen mellom utdanning og aktivitet klar også her. (Vedleggstabell 11.10.)

Etter hvert som de upolitiske bygdelistene har tapt terreng ved kommunestyrevalgene, har de politiske partiene fått stadig større betydning i det lokale politiske liv. Ved nominasjon til kommunestyrevalget er det stort sett partimedlemmer som blir stilt opp, og de styrende organer i kommunen vil da også bestå av partimedlemmer.

Det å la seg nominere som kandidat på ei liste til kommunestyrevalget kan vi ta som uttrykk for høy grad av politisk aktivitet, selv om aktiviteten til mange begrenser seg til det å stå på lista. Vel 3 prosent av den voksne befolkningen gjør dette ved valg. Prosenten er ikke den samme over hele landet. I Oslo stod bare 0,3 prosent av velgerne på lister ved siste valg, mens tallet for flere mindre kommuner var over 10 prosent. Dette sier selvsagt ikke noe om forskjellen i den politiske aktiviteten mellom Oslo og andre steder.

Vi vet at personer som blir nominert til kommunestyrevalget ikke utgjør noe tverrsnitt av befolkningen. Det gjelder både med hensyn til kjønn, alder, yrke, utdanning og andre kjennetegn. Men

bortsett fra ulikheter for kjønn, har vi dårlig data-grunnlag til å tallfeste forskjellene.

Ved kommunestyrevalget i 1979 var 31 prosent av kandidatene til kommunestyrene kvinner. Dette stemmer bra overens med at det er dobbelt så mange mannlige som kvinnelige partimedlemmer. Prosentdelen varierte mellom fylkene; fra 38 i Oslo til 26 i Vest-Agder og Rogaland. På grunn av at flere menn enn kvinner var forhåndskumulert, og fordi velgerne gjennomgående kumulerer menn oftere enn kvinner, ble kvinneprosenten i kommunestyrene bare 23. Andelen kvinner blant de valgte representantene og kandidatene var i 1979 likevel vesentlig høyere enn ved noe tidligere valg.

Kommunestyret velger selv en firedel av sine medlemmer til formannskapet. Det viser seg at også i denne valgomgangen taper kvinner terreng, da kvinneprosenten i formannskapene bare nådde opp i 15.

Det politiske toppvervet i kommunen, ordførervervet, er det svært få kvinner som oppnår. Bare 11 av 454 ordførere er kvinner etter valget i 1979.

Når vi har behandlet personer som deltar i politiske partier og kommunestyre, betyr ikke det at vi mener disse personene utgjør noen lokal politisk «elite». Det er mange personer som påvirker de lokale beslutningene på annet vis enn gjennom partiene, og mange partimedlemmer er så passive at deres innsats neppe har noen betydning for samfunnsutviklingen.

Vi har likevel valgt å behandle partimedlemmer spesielt. Dette fordi partiene rekrutterer til de politiske organene og utvalg på kommune-, fylkes- og statsplan. Partimedlemmer har dessuten anledning til å påvirke programarbeidet i partiet og kan delta i aksjoner gjennom partiet.

Politisk påvirkning

Folk påvirkes politisk både gjennom massemedia og ved personlige kontakter. I dette avsnittet vil vi se på politisk påvirkning gjennom flere kanaler. Vi ønsker å belyse hvor vanlig det er å delta i denne prosessen.

I en valgundersøkelse utført av professor Henry Valen i samband med stortingsvalget i 1977 (Valen, 1977) ble intervjuobjektene blant annet stilt følgende spørsmål:

— Hvor ofte pratet De om valget i familien eller med venner og bekjente?

— Var det noen De forsøkte å få til å stemme for et bestemt parti?

Halvparten av de spurte svarte at de hadde diskutert politikk minst et par ganger i uka i tiden foran valget. Aktiviteten var størst i aldersgruppen 25—29 år (64 prosent) og lavest for dem over 70 år (27 prosent). Mennene var noe mer aktive i å diskutere politikk enn kvinnene, men forskjellen var atskillig lavere enn den var for medlemskap og aktivitet i politiske partier. I alt oppgav 57 prosent av mennene og 45 prosent av kvinnene at de hadde diskutert politikk flere ganger i uka før valget. Aktiviteten var den samme blant ugifte og gifte. At før gifte hadde en lavere prosent, skyldes nok mye at denne gruppen hadde flere gamle. (Vedleggstabell 11.11.)

Blant personer med en utdanning som i tid varer utover den videregående skolen, hadde 75 prosent diskutert politikk flere ganger i uka. For folk uten utdanning utover ungdomsskolenivå var det tilsvarende tallet bare 40 prosent.

Tabell 11.1. Personer med høy aktivitet. Andel med samtaler og påvirkning blant menn og kvinner i ulik alder og på ulikt utdanningsnivå. EF-avstemningen 1972 og Stortingsvalget 1977. Prosent *Persons with high activity. Percentage in discussions and trying to influence others among males and females, groups of age and groups of level of education. The EC-referendum 1972 and the Storting Election 1977*

	Samtaler <i>Discussions</i>		Påvirkning <i>Influence</i>	
	EF-avst. <i>EC-referendum</i> 1972	Stortingsvalg <i>Storting Election</i> 1977	EF-avst.	Stortingsvalg
KJØNN <i>SEX</i>				
Menn <i>Males</i>	67	57	38	23
Kvinner <i>Females</i>	56	45	24	17
ALDER <i>AGE</i>				
Under 30 år <i>years</i>	70	62	41	23
30—49 år.....	65	56	31	21
50 år og over <i>and over</i>	55	42	25	18
UTDANNING <i>EDUCATION</i>				
Folkeskolenivå <i>Primary school</i>	55	38 ¹	24	12 ¹
Over folkeskolenivå <i>More than primary school</i>	80	66 ²	49	23 ²

¹ Ungdomsskolenivå. ² Over ungdomsskolenivå.

¹ Second level, first stage. ² Second level, first stage.

K i l d e : SA Folkerøystinga om EF og Valen (1977). Source: SA The Advisory Referendum on Norway's Accession to the EC.

Personer i aldersgruppen 25—29 år var også mest aktive i å prøve å overtale folk til å stemme på et bestemt parti. Hver fjerde person i denne aldersgruppen hadde gjort dette. I de andre aldersgruppene under 60 år hadde om lag hver femte person prøvd å overtale noen. For de eldste var denne aktiviteten vesentlig lavere. (Vedleggstabell 11.12.)

Dette mønstret samsvarer bra med det vi tidligere har vist om at de yngste partimedlemmene er de mest aktive.

Det var flere menn enn kvinner som hadde forsøkt å overtale noen til å stemme på et bestemt parti (23 mot 17 prosent). Forskjellen mellom kjønnene var imidlertid også her atskillig mindre enn for partimedlemskap og aktivitet i politiske partier.

Tiden før folkeavstemmingen om EF var en tid med stor politisk aktivitet i Norge. I en intervjuundersøkelse tatt opp i samband med denne avstemmingen, ble det stilt spørsmål som ligner de vi har referert fra Valens undersøkelse i 1977. Mens halvparten av de stemmeberettigede diskuterte politiske spørsmål flere ganger i uka ved stortingsvalget i 1977, var det 2 av 3 som gjorde dette i samband med folkeavstemmingen. Hele 30 prosent hadde forsøkt å overtale noen til å skifte syn om EF, og 7 prosent deltok i aksjoner.

Vi ser at det var de samme gruppene som var aktive begge gangene, men aktiviteten var hele tiden vesentlig høyere ved EF-avstemmingen.

Folk mottar også politisk informasjon og blir påvirket gjennom massemedia. Tall fra Valen (1977) viser at 4 av 5 personer med stemmerett så minst et fjernsynsprogram i serien Valgnytt, mens 3 av 5 i alle fall fulgte deler av den avsluttende partiledersdebatten. Det var de yngste og eldste aldersgruppene som i minst grad så valgprogrammer i fjernsynet, mens det var flere menn enn kvinner som benyttet seg av dette tilbudet. (Vedleggstabellene 11.13 og 11.14.)

Giftede folk så også flere programmer enn de andre, mens utdanning hadde liten betydning for denne aktiviteten.

Deltaking i organisasjonsliv ellers

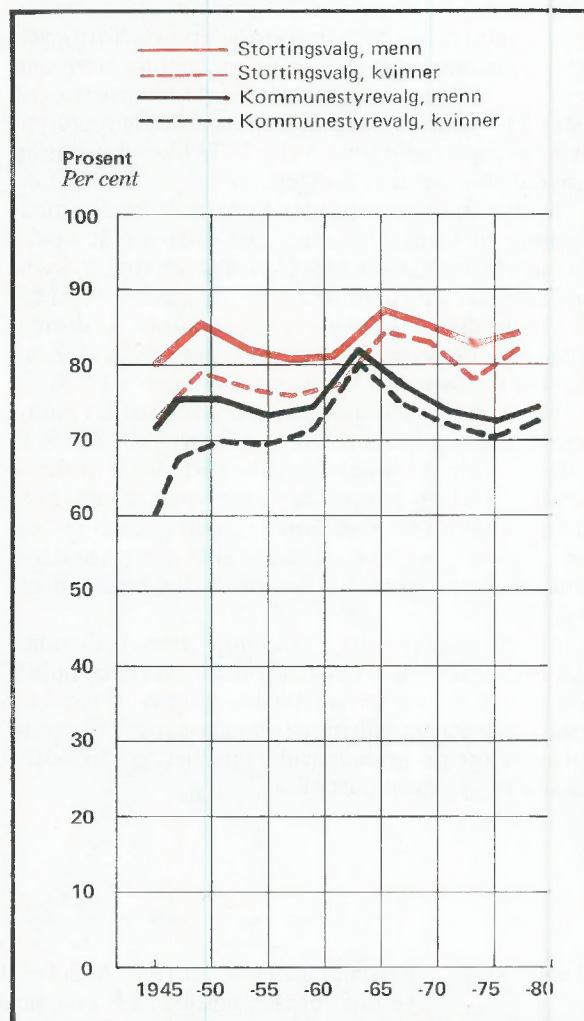
Vi pekte i innledningen til kapitlet på at personer som deltok i politiske partier hadde mulighet til å påvirke samfunnsutviklingen gjennom disse.

I tillegg til de politiske partiene finnes en mengde organisasjoner som arbeider for å påvirke beslutningsprosessen på spesielle områder.

3 av 4 voksne personer var medlem av minst en forening viser Kulturundersøkelsen 1977. Vel 40 prosent av befolkningen var medlem av mer enn én forening. Det var imidlertid stor forskjell for menn og kvinner. Prosentdelen foreningsløse var dobbelt så høy for kvinner som for menn. Mennene var gjennomgående også medlem av flere foreninger enn kvinnene.

I de yngste og eldste aldersgruppene var andelen som var foreningsmedlemmer noe lavere enn i de øvrige aldre. Alder hadde for øvrig ingen stor

Figur 11.4. Avgitte stemmer i prosent av tallet på personer med stemmerett. Stortingsvalg 1945—1977. Kommunestyrevalg¹ 1945—1979 *Votes cast as percentage of persons entitled to vote. Storting elections 1945—1977. Municipal council elections 1945—1979*

¹ 1975 og 1979: Kommunestyrevalget og Fylkestingsvalget.

¹ 1975 and 1979: Storting Elections and Municipal Council Elections.

innvirkning på medlemskap i foreninger. (Vedleggstabell 11.15.)

Derimot var det klar forskjell i foreningsaktiviteten for personer på ulike utdanningsnivåer. For folk med utdanning på ungdomsskolenivå var hver tredje person foreningsløs, mens bare hver åttende person med universitets- eller høyskoleutdanning ikke var medlem av noen forening. (Vedleggstabell 11.15.)

Nå har ikke alle organisasjoner like stor politisk betydning. Tall for medlemskap i organisasjoner sett under ett sier derfor heller ikke så mye om omfang og ulikheter i politisk deltaking. Vi har imidlertid tatt fram opplysninger som forteller om engasjement i fagforeninger og bransjeorganisasjoner. Rundt 29 prosent av alle voksne i Norge er medlem av en fagforening og 21 prosent er medlem av en bransje- eller yrkesorganisasjon. De unge og de eldre er langt sjeldnere medlemmer av slike organisasjoner enn folk i aldersgruppene 25 til 65 år. Mens det var dobbelt så mange kvinner som menn som var helt foreningsløse, var forskjellen i medlemskap mellom menn og kvinner i fag-, yrkes- eller bransjeorganisasjoner nesten 3 til 1. (Vedleggstabellene 11.16 og 11.17.)

Deltaking i valg

Å avgi stemme ved valg er kanskje den minst forpliktende, men til gjengjeld den vanligste form for deltaking i vårt politiske liv.

De fleste tar del i valgene, selv om valgdeltakingen varierer en del med hva slags valg det er, hvor i landet man bor og kjennetegn ved de stemmeberettigede, som kjønn, alder, utdanning og yrke.

Bortsett fra kommunevalget i 1963, som var helt spesielt på grunn av Kings Bay-saken, har valgdeltakingen ved stortingsvalg vært høyere enn ved de mellomliggende kommunestyrevalgene (fra 1975 også fylkestingsvalg).

Menn har hatt litt høyere valgdeltaking enn kvinner, men forskjellen er blitt mindre ved de seineste valgene. (Figur 11.4.)

Ved Stortingsvalget i 1977 var valgdeltakingen høyest i Akershus og lavest i Finnmark, mens det ved kommunestyrevalget og fylkestingsvalget i 1979 var Oslo og Troms som hadde det henholdsvis høyeste og laveste tallet. De tre nord-norske fylkene har ved hvert valg alltid hatt lavere valgdeltaking enn resten av landet.

Tabell 11.2. Velgere i ulike aldersgrupper som endret valglista, etter viktigste grunn til endring. Prosent *Voters of various age groups having corrected the electoral list, by main reason for correction. Per cent*

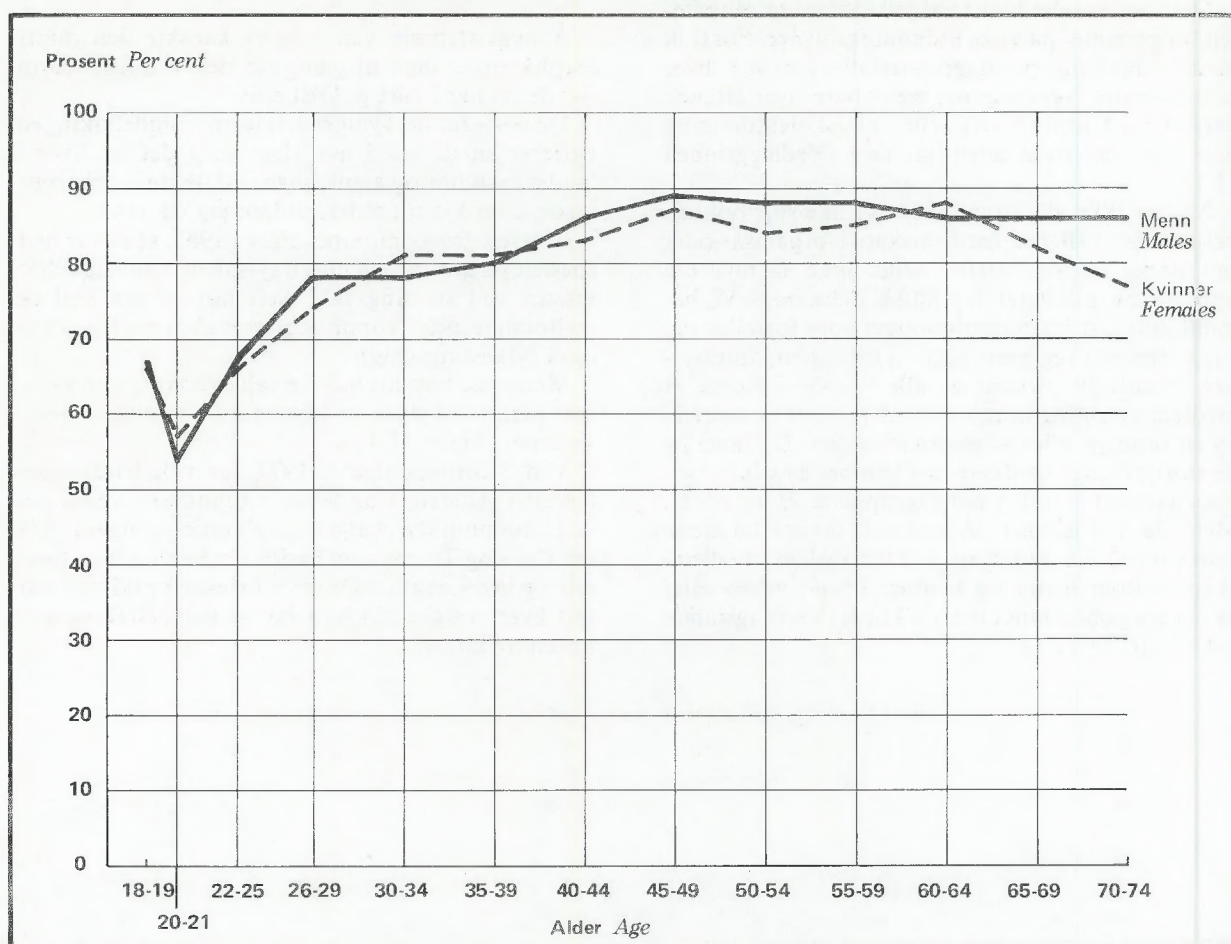
Alder, kjønn <i>Age, sex</i>	I alt <i>Total</i>	Grunn til endring av valglista <i>Reason for correcting the electoral list</i>				
		Få valgt inn personer med samme syn som en selv i viktige saker <i>To elect nominees having the same opinion as the voter in main questions</i>	Styrke representasjonen fra eget distrikt <i>To strengthen the representation from own district</i>	Få valgt inn personlig kjente <i>To elect nominees acquainted to the voter</i>	Flere kvinner i kommunestyret <i>More females in the municipal council</i>	Andre grunner, ingen bestemt grunn <i>Other reasons, unspecified</i>
Begge kjønn <i>Both sexes</i>	100	37	22	17	6	18
18—21 år <i>years</i>	100	39	20	16	(5)	19
22—25 »	100	36	18	24	(6)	17
26—29 »	100	36	23	14	14	14
30—49 »	100	38	22	15	7	19
50—66 »	100	36	22	19	4	19
67—74 »	100	34	22	26	(1)	16
Menn <i>Males</i>	100	40	22	17	3	18
Kvinner <i>Females</i>	100	33	22	17	10	18

Det er satt parantes rundt de relativt mest usikre tallene. *Unreliable figures are placed in brackets.*

Kilde: Valgundersøkelsen 1979. *Source: Election Survey 1979.*

Figur 11.5. Valgdeltaking for menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Kommunestyrevalget 1979 *Percentage poll among men and women in various age groups. Municipal council elections 1979*

Kilde: Valgundersøkelsen 1979.
Source: Election Survey 1979.

Valgdeltakingen varierer med alderen. (Figur 11.5.) En intervjuundersøkelse tatt opp i samband med kommunestyre- og fylkestingsvalget i 1979 viser at velgere mellom 40 og 70 år hadde en valgdeltaking som lå klart over gjennomsnittet. I likhet med hva tidligere undersøkelser har vist, lå valgdeltakingen for de yngste vesentlig lavere enn gjennomsnittet. I motsetning til hva som har vært vanlig hadde de yngste førstegangselgerne (18- og 19-åringene) i 1979 en klart høyere valgdeltaking enn de eldste førstegangselgerne (20- og 21-åringene).

Den høyere valgdeltakingen for 18- og 19-åringene kan kanskje forklares ved at det i samband med nedsetting av stemmerettsalderen til 18 år ble drevet mye opplysningsarbeid overfor denne gruppen, blant annet gjennom den videregående skolen.

Blant personene som svarte i denne intervjuundersøkelsen, var det en klart høyere valgdeltaking enn i hele befolkningen. Erfaringsmessig er det slik at blant dem som blir trukket ut til slike intervjuundersøkelser er det relativt flere man får intervjuet blant dem som stemte enn blant dem som ikke stemte.

I motsetning til ved stortingsvalg og fylkestingsvalg, kan velgerne påvirke personvalget ved kommunestyrevalget. Dette gjøres ved å endre på den offisielle valglista. Hver fjerde velger gjorde bruk av denne retten ved valget i 1979. I Sogn og Fjordane var det hele 64 prosent som rettet på stemmeseddelen, mot bare 8 prosent i Oslo. Den viktigste grunnen til at velgerne rettet på stemmeseddelen var at de ønsket å få valgt inn personer med samme syn som dem selv i viktige saker. Mer enn hver tredje velger oppgav denne grunnen.

Oppgaver over stemmegiving i Folkeavstemningen om EF, Stortingsvalget 1969 og Kommunevalget 1967 viste at det var om lag 5 prosent av dem som hadde stemmerett ved alle valgene som ikke stemte noen av gangene. Det var om lag 5,5 prosent av kvinnene og 4,5 prosent av mennene som satt hjemme ved alle valgene. Forskjellen skyldes i hovedsak at kvinnene er overrepresentert i de eldste aldersklassene, der valgdeltakingen er lavere. Ertsett fra i aldersgruppen over 70 år er andelen som satt hjemme ved alle valgene den samme for kvinner og menn.

Vedleggstabeller

Tabell 11.3. Andel av personer som er medlem av et politisk parti, og medlemmer som har vært på medlemsmøte det siste året. Prosent *Percentage of persons who are members of a political party and members who have attended association meetings the last year*

Medlem <i>Member</i>	Medlem av et politisk parti <i>Member of a political party</i>	Vært på medlemsmøte det siste året <i>Attended association meetings the last year</i>
Alle <i>All</i>	13	62
KJØNN <i>SEX</i>		
Menn <i>Males</i>	19	64
Kvinner <i>Females</i>	9	57
ALDER <i>AGE</i>		
16—29 år <i>years</i>	6	57
30—44 »	14	73
45—66 »	16	59
67 år og over <i>years and over</i>	13	42
UTDANNING <i>EDUCATION</i>		
Ungdomsskolenivå <i>Second level, first stage</i>	11	55
Gymnasnivå <i>Second level, second stage</i>	15	67
Universitets- og høyskolenivå <i>Third level</i>	16	62
FYLKE <i>COUNTY</i>		
Akershus	12	80
Oslo	14	59
Hedmark og Oppland	16	35
Buskerud og Telemark	12	45
Østfold og Vestfold	13	52
Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland	12	64
Hordaland og Sogn og Fjordane	8	71
Møre og Romsdal	18	61
Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag	12	70
Nordland, Troms og Finnmark	20	76
LANDSDEL <i>REGION</i>		
Østlandet og Sørlandet ¹	13	55
Vestlandet ²	9	69
Møre og Trøndelag ³	15	66
Nord-Norge ⁴	20	76

¹ Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder. ² Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. ³ Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. ⁴ Nordland, Troms og Finnmark.

Kilde: Kulturundersøkelsen 1977. *Source: Cultural Survey 1977.*

Tabell 11.4. Andel av personer som er medlem av et politisk parti eller en politisk organisasjon. Kjønn/alder og ekteskapelig status/barnas alder/allmenn utdanning/utdanningsnivå/yrkesaktivitet. Prosent *Percentage of persons who are members of a political party or organization. Sex/age and marital status/age of children/general education/level of education/labour force participation*

Medlem <i>Member</i>	Kjønn <i>Sex</i>			Alder. År <i>Age. Year</i>			
	Begge kjønn <i>Both sexes</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>	16—29	30—44	45—66	67—
Alle <i>All</i>	13	18	9	7	12	17	17
EKTESKAPELIG STATUS <i>MARITAL STATUS</i>							
Ugift <i>Unmarried</i>	9	11	7	7	0	17	15
Gift <i>Married</i>	15	20	10	6	13	18	21
Før gift <i>Previously married</i>	11	16	9	:	14	8	12
BARNAS ALDER <i>AGE OF CHILDREN</i>							
Har ikke barn <i>No children</i>	11	14	8	7	10	17	18
Har barn under 16 år <i>Children younger than 16</i>	12	17	8	6	13	18	7
Har bare barn over 16 år <i>Children older than 16 only</i> ..	17	23	12	:	11	17	19
ALLMENNUTDANNING <i>GENERAL EDUCATION</i>							
Folkeskole <i>Primary school</i>	13	18	9	7	12	14	14
1-årig framhaldsskole <i>Continuation school, one-year course</i>	13	19	7	8	12	20	17
2-årig framhaldsskole <i>Continuation school, two-year course</i>	10	20	3	8	8	18	:
9-årig grunnskole <i>Basic school, upper stage</i>	5	7	1	5	:	:	:
1-årig folkeh.skole <i>Folk high school, one-year course</i> ...	22	32	17	8	20	23	36
Realskole <i>Secondary general school</i>	12	13	11	6	7	22	23
2-årig folkeh.skole <i>Folk high school, two-year course</i> ...	26	:	:	:	:	:	:
Artium <i>Sec. gen. school, upper stage</i>	18	21	12	7	19	26	38
UTDANNINGSNIVÅ <i>LEVEL OF EDUCATION</i>							
Lavt <i>Low</i>	13	18	8	8	11	15	14
Høyt <i>High</i>	14	18	10	6	14	23	32
YRKESAKTIVITET <i>LABOUR FORCE PARTICIPATION</i>							
Yrkespassiv 0-9 t. pr. uke <i>Not working</i>	11	15	9	6	6	13	17
Deltid 10-29 t. pr. uke <i>Part-time worker</i>	11	15	9	6	11	9	(39)
Heltid 30 t. og over <i>Full-time worker</i>	17	20	8	7	17	22	18

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. *Source: Level of Living Survey 1973.*

Tabell 11.5. Andel av personer som er medlem av et politisk parti eller en politisk organisasjon. Kjønn/alder og kommunetype/hovedyrke. Prosent *Percentage of persons who are members of a political party or organization. Sex/age and type of municipality/main occupation*

Medlem <i>Member</i>	Kjønn <i>Sex</i>			Alder. År <i>Age. Year</i>			
	Begge kjønn <i>Both sexes</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>	16—29	30—44	45—66	67—
Alle <i>All</i>	13	18	9	7	12	17	17
KOMMUNETYPE TYPE OF MUNICIPALITY							
Landbrukskomm. <i>Agricultural municip.</i>	17	22	11	7	20	13	30
Mindre-sentrale blandede landbr./industrikomm. <i>Less central mixed agricultural and manufacturing municip.</i>	15	25	7	7	21	19	10
Sentrale blandede landbr./industrikomm. <i>Central mixed agricultural and manufacturing municip.</i>	17	23	11	9	17	21	19
Fiskerikomm. <i>Fishing municip.</i>	10	12	8	10	4	14	8
Mindre sentrale industrikomm. <i>Less central manufacturing municip.</i>	14	19	10	6	12	20	:
Sentrale industrikomm. <i>Central manufacturing municip.</i>	13	17	9	9	6	18	16
Særlig sentrale blandede tjen.yt- og ind.komm. <i>Highly central mixed service and manufact. municip.</i> ...	12	16	8	5	10	16	17
Øvrige tjen.yt.komm. <i>Other mixed service and manufacturing municip.</i>	12	15	10	6	10	14	19
Andre komm. <i>Other municip.</i>	19	23	16	8	23	24	22
HOVEDYRKE OCCUPATION							
Teknisk, vitenskapelig <i>Technology, science</i>	15	22	8	4	13	21	:
Adm. og forv.ledelse <i>Management</i>	22	21	:	:	:	26	:
Kontor <i>Office work</i>	12	18	9	5	8	19	:
Handel <i>Sales work</i>	10	13	6	3	10	13	:
Jord, skog, fiske <i>Agriculture, forestry, fishing</i>	30	33	19	19	31	33	:
Transport, kommunikasjon <i>Transport, communication</i> ..	13	13	14	4	12	21	:
Industri, bygg og anlegg <i>Manufacturing, construction</i> ..	13	17	7	8	14	20	15
Service <i>Service</i>	8	13	7	7	2	11	:
Militært o. a. <i>Military</i>	27	:	:	:	:	:	:
Ikke yrke <i>No occupation</i>	11	16	9	7	8	12	16

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. *Source: Level of Living Survey 1973.*

Tabell 11.6. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet og alder. Prosent *Members of political parties or organizations, by level of activity, age and sex. Per cent*

Aktivitetsnivå Level of activity	Alder og kjønn Age and sex									
	Alle All		16—29 år years		30—44 år years		45—66 år years		67 år og over and over	
	Menn Males	Kvinner Females	M M	K F	M M	K F	M M	K F	M M	K F
Svært aktiv <i>Very active</i>	20	12	31	:	23	11	19	17	11	9
Noe aktiv <i>Moderately active</i>	29	29	39	:	35	33	28	29	13	17
Passiv <i>Not active</i>	51	59	31	:	42	56	53	55	76	74

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. Source: Level of Living Survey 1973.

Tabell 11.7. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet og ekteskapelig status. Prosent *Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization, marital status and sex. Per cent*

Aktivitetsnivå Level of activity	Ekteskapelig status og kjønn Marital status and sex											
	Alle All			Ugift Unmarried			Gift Married			Før gift Previously married		
	Begge kjønn Both sexes	Menn Males	Kvin- ner Females	B B	M M	K F	B B	M M	K F	B B	M M	K F
Svært aktiv <i>Very active</i>	17	20	12	22	24	:	18	20	13	6	:	5
Noe aktiv <i>Moderately active</i>	29	28	29	35	30	:	28	30	25	24	:	33
Passiv <i>Not active</i>	54	51	59	43	46	:	54	50	62	71	:	62

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. Source: Level of Living Survey 1973.

Tabell 11.8. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet og omsorg for barn. Prosent *Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization and care for children in different age groups and sex. Per cent*

Aktivitetsnivå Level of activity	Omsorg for barn i ulike aldre og kjønn Care for children in different age groups and sex											
	Alle All			Har ikke barn Have no children			Har barn u. 16 Have small children			Har bare barn o. 16 Have grown-up children only		
	Begge kjønn Both sexes	Menn Males	Kvin- ner Females	B B	M M	K F	B B	M M	K F	B B	M M	K F
Svært aktiv <i>Very active</i>	17	20	12	17	20	10	19	23	11	16	18	14
Noe aktiv <i>Moderately active</i>	29	29	29	33	33	31	33	37	26	23	18	30
Passiv <i>Not active</i>	54	51	59	51	47	59	48	41	64	61	64	56

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. Source: Level of Living Survey 1973.

Tabell 11.9. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet og utdanningsnivå. Prosent Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization, education and sex. Per cent

Aktivitetsnivå Level of activity	Utdanningsnivå og kjønn Level of education and sex								
	Alle All			Lavt Low			Høyt High		
	Begge kjønn Both sexes	Menn Males	Kvinner Females	B B	M M	K F	B	M	K
Svært aktiv Very active	17	20	12	12	13	9	23	28	15
Noe aktiv Moderately active	29	29	29	28	26	31	30	32	27
Passiv Not active	54	51	59	61	61	60	47	40	58

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. Source: Level of Living Survey 1973.

Tabell 11.10. Mannlige og kvinnelige medlemmer av politisk parti eller politisk organisasjon gruppert etter graden av aktivitet, utdanningsnivå og alder. Prosent Members of political parties or organizations, by level of activity in the organization, education and age. Per cent

Aktivitetsnivå Level of activity	Utdanningsnivå og alder Level of education and age											
	Alle All				Lavt Low				Høyt High			
	16- 29	30- 44	45- 66	67- 79	16- 29	30- 44	45- 66	67- 79	16- 29	30- 44	45- 66	67- 79
Svært aktiv Very active	23	19	18	10	:	18	14	6	30	20	25	16
Noe aktiv Moderately active	43	35	29	15	:	27	31	16	41	40	25	13
Passiv Not active	34	46	53	75	:	56	56	78	30	40	49	72

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1973. Source: Level of Living Survey 1973.

Tabell 11.11. Andel av personer etter hvor ofte de har diskutert politikk foran valget. Prosent Percentage of persons according to frequency of discussing politics before the election

Personer Persons	Daglig Daily	Et par ganger i uka Twice a week	Mer sjelden More seldom	Aldri Never
Alle All	25	26	27	22
KJØNN SEX				
Menn Males	29	28	27	16
Kvinner Females	21	24	28	27
ALDER AGE				
20--24 år years	28	32	29	11
25--29 »	30	34	26	10
30--39 »	28	29	26	17
40--49 »	25	29	24	21
50--59 »	28	21	29	22
60--69 »	19	24	28	29
70 år og over and over	12	15	29	44
EKTESKAPELIG STATUS MARITAL STATUS				
Ugift Unmarried	24	26	28	22
Gift Married	26	27	27	19
Før gift Previously married	14	18	24	44
UTDANNING EDUCATION				
9 år years	18	21	31	31
10--12 år	28	31	26	14
13 år og over and over	39	35	18	8

Kilde: Professor Valens valgundersøkelse 1977. Source: Professor Valen's election survey 1977.

Tabell 11.12. Andel i hver aldersgruppe som forsøkte å få noen til å stemme på et bestemt parti. Prosent Percentage in each age group who tried to make someone to vote on a specific party

Alder Age	
Alle All	20
20—24 år years	21
25—29 »	26
30—39 »	22
40—49 »	19
50—59 »	21
60—69 »	17
70 år og over and over	9

Kilde: Professor Valens valgundersøkelse 1977.
Source: Professor Valen's election survey 1977.

Tabell 11.13. Andel av personer som så valgreportasjer i serien «Valgnytt» før valget. Prosent Percentage of persons who viewed electoral programmes before the election. Per cent

Personer Persons	Ingen No	Mindre enn 1 pr. uke Less than once a week	1—2 program- mer pr. uke 1-2 program- mes a week	3—5 program- mer pr. uke 3-5 program- mes a week
Alle All	20	7	33	41
KJØNN SEX				
Menn Males	16	6	34	44
Kvinner Females	23	7	31	39
ALDER AGE				
20—24 år years	23	9	39	29
25—29 »	20	6	40	34
30—39 »	17	7	35	41
40—49 »	20	8	36	36
50—59 »	16	6	30	48
60—69 »	17	4	29	50
70 år og over and over	32	7	17	44
EKTESKAPELIG STATUS MARITAL STATUS				
Ugift Unmarried	28	8	32	32
Gift Married	17	6	33	43
Før gift Previously married	26	7	30	36
UTDANNING EDUCATION				
9 år years	22	7	30	41
10—12 år	15	6	37	42
13 år og over and over	19	7	35	39

Kilde: Professor Valens valgundersøkelse 1977. Source: Professor Valen's election survey 1977.

Tabell 11.14. Andel av personer som fulgte den avsluttende partilederdebatten i fjernsyn. Prosent Percentage of persons who paid attention to the finishing party leader debate on TV

Personer Persons	Fulgte hele debatten Followed the whole debate	Fulgte en del av debatten Followed a part of the debate	Fulgte ikke debatten Didn't follow the debate
Alle All	24	36	40
KJØNN SEX			
Menn Males	30	33	37
Kvinner Females	19	38	44
ALDER AGE			
20--24 år years	18	28	54
25--29 »	19	44	37
30--39 »	22	42	36
40--49 »	26	33	41
50--59 »	23	38	39
60--69 »	36	33	31
70 år og over and over	26	25	49
EKTESKAPELIG STATUS MARITAL STATUS			
Ugift Unmarried	20	27	54
Gift Married	25	38	36
Før gift Previously married	22	28	50
UTDANNING EDUCATION			
9 år years	25	35	40
10--12 år	23	38	39
13 år og over and over	25	34	41

Kilde: Professor Valens valgundersøkelse 1977. Source: Professor Valen's election survey 1977.

Tabell 11.15. Personer med medlemskap i foreninger gruppert etter alder og utdanning. Prosent Persons with membership in associations grouped by age and education. Per cent

Utdanning/alder Education/age	Medlemskap i foreninger Membership in associations						
	I alt Total	Ingen foreninger No associations	1 forening association	2 foreninger associations	3 foreninger associations	4 foreninger associations	5 og flere foreninger and more associations
ALLE UTDANNINGSNIVÅER ALL LEVELS OF EDUCATION							
Alle All	100	26	32	23	12	5	2
16--24 år years	100	29	37	22	7	2	2
25--44 »	100	24	32	25	12	5	2
45--64 »	100	24	30	23	15	6	3
65--74 »	100	32	31	20	12	4	1
UNGDOMSSKOLENIVÅ SECOND LEVEL, FIRST STAGE							
Alle	100	32	35	20	8	3	1
16--24 år	100	23	45	22	5	4	2
25--44 »	100	34	33	23	7	4	.
45--64 »	100	33	32	20	9	4	2
65--74 »	100	33	36	17	11	2	1
GYMNASNIVÅ SECOND LEVEL, SECOND STAGE							
Alle	100	23	30	25	14	5	3
16--24 år	100	34	32	22	9	2	2
25--44 »	100	21	33	26	12	5	2
45--64 »	100	18	28	26	18	6	4
65--74 »	100	29	20	25	15	8	2
UNIVERSITETS- OG HØG- SKOLENIVÅ THIRD LEVEL							
Alle	100	12	29	26	22	8	5
16--24 år	100	33	33	27	7	.	.
25--44 »	100	13	29	27	18	7	6
45--64 »	100	2	23	23	34	14	4
65--74 »	100	11	44	33	11	.	.

Kilde: Kulturundersøkelsen 1977. Source: Cultural Survey 1977.

Tabell 11.16. Andel som er medlem av fagforening og andel av medlemmene som har vært på medlemsmøte siste år. Prosent *Percentage members of trade union and share of the members who have attended association meetings last year*

Medlem <i>Member</i>	Andel medlemmer av fagforening <i>Percentage members of trade union</i>	Andel medlemmer som har vært på medlemsmøte <i>Percentage members who have attended association meetings</i>
Alle <i>All</i>	29	65
KJØNN <i>SEX</i>		
Menn <i>Males</i>	43	66
Kvinner <i>Females</i>	16	62
ALDER <i>AGE</i>		
16—24 år <i>years</i>	16	63
25—44 ».....	32	71
45—64 ».....	37	63
65—74 ».....	16	45

Kilde: Kulturundersøkelsen 1977. *Source: Cultural Survey 1977.*

Tabell 11.17. Andel som er medlem av bransje- eller yrkesorganisasjon og andel av medlemmene som har vært på medlemsmøte siste år. Prosent *Percentage members of branch or occupational organization and share of the members who have attended association meetings last year*

Medlem <i>Member</i>	Andel medlemmer av bransje- eller yrkes- organisasjon <i>Percentage members of branch or occupatio- nal organization</i>	Andel medlemmer som har vært på medlemsmøte <i>Percentage members who have attended association meetings</i>
Alle <i>All</i>	21	75
KJØNN <i>SEX</i>		
Menn <i>Males</i>	32	78
Kvinner <i>Females</i>	12	67
ALDER <i>AGE</i>		
16—24 år <i>years</i>	12	70
25—44 ».....	24	69
45—64 ».....	26	81
65—74 ».....	12	74

Kilde: Kulturundersøkelsen 1977. *Source: Cultural Survey 1977.*

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Fylkestingsvalget 1979 *County Council Election* NOS B 100

Kommunestyrevalget 1979 *Municipal County Election* NOS B 93

Stortingsvalget 1977 *Storting Election* NOS A 920

12. Kriminalitet

Sammendrag

I dette kapitlet presenterer vi tall som kan belyse hvor utsatt befolkningen og ulike grupper i den er for visse typer kriminelle handlinger. Vi ser også på hvem det er som siktes for lovbrudd.

Materialet i kapitlet gjelder den kriminalitet som politiet registrerer, og lovbrudd som folk oppgir i intervjuundersøkelser. I en undersøkelse som ble foretatt i 1974 ble det stilt spørsmål om de intervjuede hadde vært utsatt for legemskrenkelser, tyveri eller skadeverk. Tyveri er det lovbrudd flest sier at de utsettes for (7,7 prosent) og deretter kommer skadeverk (7,0 prosent). I 1971 ble det foretatt en lignende undersøkelse. 4,8 prosent av de intervjuede oppgav at de hadde vært utsatt for tyveri og 2,4 prosent hadde vært utsatt for skadeverk. Tallene for disse to årene tyder på at det har skjedd en økning i den prosentdelen av befolkningen som har vært utsatt for disse typene lovbrudd. Men noen av forskjellene kan nok tilskrives en endret holdning i befolkningen til hvilke handlinger som oppfattes som lovbrudd. Etter 1974 har det ikke vært gjennomført landsomfattende undersøkelser om ofre for lovbrudd.

De som utsettes for lovbrudd anmelder ikke alltid forholdet til politiet. Ved undersøkelsen i 1974 var det bare 3 prosent av dem som ble utsatt for legemskrenkelser, som anmeldte dette til politiet, mens 47 prosent av dem som ble utsatt for tyveri gjorde dette.

Personer som utsettes for kriminelle handlinger kan ha forskjellig motiv for å melde lovbruddet til politiet. Blant dem som anmeldte at de hadde vært utsatt for tyveri var det f. eks. en viktig grunn at anmeldelse var nødvendig fordi forsikringsselskapet forlangte dette. Når ikke alle lovbrudd blir anmeldt, er en av årsakene at folk ikke opplever handlingene de utsettes for som alvorlige nok til å gå til anmeldelse. F. eks. opplevde 72 prosent av dem som var blitt utsatt for legemskrenkelse i 1974, at forholdet var for bagatellmessig til at det kunne anmeldes.

Tallet på registrerte forbrytelser i 1979 var 110 000, mens tallet 10 år tidligere var 60 000. Tallet for 1979 svarer til 27 forbrytelser pr. 1000 innbyggere, mot 16 pr. 1000 innbyggere i 1969.

Ikke alle lovbrudd blir oppdaget og ikke alle oppdagede lovbrudd blir anmeldt. Det er derfor vanskelig på grunnlag av tallene for den registrerte

kriminalitet å si noe helt sikkert om utviklingen av den totale kriminaliteten i samfunnet.

Av de 109 991 forbrytelser i 1979 utgjorde vinningsforbrytelsene 81 prosent, mens voldsforbrytelsene utgjorde 4 prosent, sedelighetsforbrytelsene 1 prosent og andre forbrytelser 14 prosent.

På grunnlag av tallene som belyser befolkningens anmeldelsespraksis, er det rimelig å tro at tallene for de registrerte vinningsforbrytelsene dekker over mindre skjult kriminalitet enn tallene for f. eks. voldsforbrytelser. Vinningsforbrytelsenes andel av den totale kriminalitet har holdt seg forholdsvis konstant på om lag 80 prosent de siste 20 årene.

Ikke alle anmeldte lovbrudd fører til at en person blir siktet. Tallet på registrerte lovbrudd er derfor høyere enn tallet for siktede. I 1979 ble 6 promille av den mannlige befolkning siktet for forbrytelser, mens tallet for kvinner var 0,5. Ungdom mellom 14 og 17 år er den aldersgruppen som hyppigst siktes for forbrytelser. Hele 25 pr. 1000 menn i denne aldersgruppen ble siktet i 1979. For kvinner i denne aldersgruppen var tallet 2,3.

Tallene for siktede i de ulike aldersgrupper tyder på at ungdom begår lovbrudd oftere enn personer i andre aldersgrupper. Men de registrerte forskjellene kan også til en viss grad skyldes at ungdom begår lovbrudd som er lettere å oppdage, og at ungdom har vanskeligere for å hindre anmeldelse dersom de blir pågrepet for lovbrudd.

Innledning

I Sosialt utsyn har vi tatt sikte på å belyse viktige sider ved det å leve i Norge i dag. Dette er gjort i kapitlene om helse, utdanning, boforhold osv. En mindre håndfast side ved befolkningens velferd er opplevelsen av trygghet. Denne lar seg ikke belyse gjennom et enkelt velferdsmål. Trygghet omfatter alle menneskelige forbindelser, f. eks. sikkerheten i arbeidet, for boligen, for helse.

Siktemålet med dette kapitlet er i første rekke å si noe om den plass kriminalitet inntar som en trussel mot den enkeltes trygghet. Kriminalitet kan define-

res som brudd på lover med straffebestemmelser. Lovbruddene inndeles i forbrytelser og forseelser. Lovbruddene i straffelovens andre del og andre lovbrudd med maksimumstraff på over 3 måneders fengsel regnes som forbrytelser, og lovbruddene i straffelovens tredje del og andre lovbrudd med lavere strafferamme regnes som forseelser.

I dette kapitlet har vi lagt hovedvekten på å beskrive forbrytelsene, blant annet fordi statistikken over forseelser ikke gir godt nok grunnlag for å beskrive omfanget av og utviklingen over tid for denne typen lovbrudd. Fartsovertredelser, promillekjøring, smugling, fylleråk er eksempler på forseelser.

Kriminalitet er ikke bare et velferdsproblem for dem som er utsatt for eller er truet av overgrep. For den registrerte lovbrøyteren kan kriminalitet være et uttrykk for sosial mistilpasning og et symptom på dyptgående personlige og sosiale problemer for både lovbrøyteren, hans/hennes familie og miljø for øvrig. Høy kriminalitet kan blant annet tas som uttrykk for at mange er i konflikt med samfunnet.

Høy kriminalitet betyr også at store grupper av befolkningen er utsatt for urettmessige overgrep og på den måten får sin velferd redusert. Nivået og utviklingen i kriminaliteten kan fortelle oss noe om omfanget av denne typen problemer.

Det er imidlertid vanskelig å kartlegge det totale omfanget av kriminelle handlinger.

En del kriminelle handlinger blir ikke registrert. Registrering av lovbrudd er avhengig av at publikum anmelder forholdet eller at politiet selv oppdager handlingen. En handling må bli oppdaget og bli oppfattet som kriminell, og de som blir utsatt for den må vurdere den som alvorlig nok til å gå til politiet og anmelde forholdet. De må oppleve politiet som den rette hjelpeinstans og deres forhold til utøveren må være slik at det ikke hindrer dem i å anmelde vedkommende.

Generelt kan vi si at anmelderen må oppleve at han har mer å vinne enn å tape ved å gå til politiet. F. eks. er anmeldelse en betingelse for å få en stjålet gjenstand erstattet fra forsikringsselskapet. Omfanget av tyveriforsikringer i befolkningen kan derfor få stor innvirkning på anmeldelsespraksisen. Det tyveriforsikrede offer vil ha klar egeninteresse i å anmelde et tyveri. Et eksempel i en annen retning kan være voldtekt, hvor den som er blitt voldtatt i det lengste vil la være å anmelde, fordi dette kan være en tilleggsbelastning til selve lovbruddet. Som et tredje eksempel kan man si at nært vennskap mellom offer og gjerningsmann ofte vil være et hinder mot å anmelde et kriminelt forhold. I de siste tilfellene er det usikkert om ofrene mener de har egeninteresse i anmeldelse.

Det er imidlertid ikke grunn til å tro at disse faktorene vil endre den registrerte kriminaliteten drastisk fra år til år. Mer rimelig vil det være å se den registrerte kriminaliteten som en på kort sikt relativt stabil del av den totale kriminaliteten. Med de forbehold som er nevnt, vil vi gå ut fra at den registrerte kriminaliteten gir en avspeiling av endringer i den totale kriminaliteten.

To kilder danner bakgrunn for å si noe om krimi-

nalitetsutviklingen. Den viktigste kilden er den offentlige statistikken. Dette er blant annet: NOS Kriminalstatistikk Forbrytelser etterforsket av politiet, NOS Kriminalstatistikk Reaksjoner, NOS Kriminalstatistikk Fanger. Den offentlige statistikken er hovedkilden til det materialet vi presenterer i dette kapitlet. En annen kilde er intervjuundersøkelser hvor man spør ofre eller gjerningsmenn om deres kontakt med kriminalitet. I Norge er det blitt utført noen få slike undersøkelser. Disse vil bli referert, men etter som de ikke bli utført med regelmessige mellomrom og er begrenset til et utvalg kriminelle handlinger, vil dette bare kunne belyse deler av kriminaliteten.

Kapitlet er bygd opp slik at vi først tar for oss noen undersøkelser som belyser offer for lovbrudd. Deretter vil vi gå inn på de registrerte lovbrudd, først totaltall, seinere tall for noen hovedtyper lovbrudd. Vi vil se på fordelingen av lovbrudd mellom by og land og på hvilke grupper i befolkningen som blir registrert for lovbrudd. Til slutt vil vi presentere noen tall for utviklingen i politiets og rettsvesenets ressurser.

Hvor utsatt er befolkningen for lovbrudd?

Høsten 1971 og 1974 ble det foretatt to undersøkelser som tok sikte på å kartlegge utbredelsen av legemskrenkelse, skadeverk og tyveri. (Tabell 12.1.)

Av alle som ble spurt i 1974 hadde 4,6 prosent vært utsatt for legemskrenkelse i løpet av de siste to årene, altså 2,3 prosent pr. år. 7,7 prosent og 7,0 prosent hadde vært utsatt for henholdsvis tyveri og skadeverk i løpet av siste år.

Risikoen for å bli utsatt for disse typer lovbrudd synes å ha økt noe i treårsperioden mellom undersøkelsene. Men de fleste lovbruddene var av lite alvorlig karakter, og de minst alvorlige overtredelsene hadde økt mest. Dette kan tyde på at det også har skjedd en endring i hva som blir oppfattet som lovbrudd. Anmeldelse av lovbruddet kan være én målestokk av alvorlighetsgraden.

Tabell 12.1. Andel av personer som har vært utsatt for legemskrenkelser, tyveri og skadeverk i 1971 og 1974. Prosent *Percentage of persons who had experienced incidences of violence, larcenies and offences inflicting damage to property in 1971 and 1974*

	1971	1974
Legemskrenkelser <i>Incidence of violence</i> ..	3,0	4,6
Tyveri <i>Larcenies</i>	4,8	7,7
Skadeverk <i>Offences inflicting damage to property</i>	2,4	7,0

Kilde: Source: Hauge, Ragnar, Offer for lovbrudd, Tidsskrift for samfunnsforskning, 1975, bd. 16.

Bare 3 prosent av dem som hadde vært utsatt for legemskrenkelse hadde selv anmeldt forholdet. Tallet for skadeverk var 27 prosent og for tyveri 44 prosent. De fleste anmeldte tyveri eller skadeverk fordi forsikringsselskapet forlangte dette eller fordi de håpet å få gjenstanden tilbake. Lovbruddets alvorsgrad spilte også en stor rolle. (Se vedleggstabell 12.4.) Like interessant blir det da å se hvorfor så mange lot være å anmelde det lovbruddet de hadde vært utsatt for.

Begrunnelsen var svært ofte at lovbruddet var for bagatellmessig til å gå til politiet. Men det er også grunn til å merke seg at det er en del andre årsaker for å la være å anmelde et lovbrudd. (Se vedleggstabell 12.5.)

Forbrytelser etterforsket av politiet

I 1958 ble 35 985 forbrytelser etterforsket av politiet. Dette tilsvarer 10 forbrytelser pr. 1000 innbyggere. I perioden 1958 til 1979 er tallet på etterforskede forbrytelser blitt tredoblet.

109 991 forbrytelser ble etterforsket av politiet i 1979. Dette utgjør 27 forbrytelser pr. 1000 innbyggere. (Tabell 12.2 og figur 12.1.)

De lovbrudd som gjør seg sterkest gjeldende, er vinningsforbrytelser — og de har dominert i hele perioden. Den økning som har funnet sted i tallet på etterforskede forbrytelser 1958—1979, skyldes i første rekke denne lovbruddstypen. Sett i forhold til vinningsforbrytelser har tallene for volds- og sedelighetsforbrytelser holdt seg relativt stabile, mens andre forbrytelser har vist en klar økning. «Andre» er de forbrytelsene som blir igjen når vi har trukket fra vinnings-, volds- og sedelighetsforbrytelser. Her kommer bl. a. skadeverk, allmennfarlige forbrytel-

ser og forbrytelser mot alminnelig orden og fred (innbrudd) m.m. inn. Alle narkotikaforbrytelsene er inkludert i gruppen andre forbrytelser.

I 1979 utgjorde vinningsforbrytelser 81 prosent, mens volds- og sedelighetsforbrytelser utgjorde henholdsvis ca. 4 prosent og 1 prosent av forbrytelsene etterforsket av politiet. «Andre» forbrytelser utgjorde vel 14 prosent.

Tallene tyder på at det er atskillig større risiko for å bli utsatt for en vinningsforbrytelse enn for volds- eller sedelighetsforbrytelse.

Befolkningen anmelder oftere tyveri enn legemskrenkelser og skadeverk, blant annet på grunn av forsikringsselskapenes bestemmelser. (Se vedleggstabellene 12.4 og 12.5.) Dette kan peke i retning av at risikoen for å bli utsatt for vinningsforbrytelser på den ene siden og volds- og sedelighetsforbrytelser på den andre ikke er fullt så langt fra hverandre som tallene kan gi inntrykk av.

Kriminalitet omfatter handlinger som i svært ulik grad truer befolkningens trygghet. Grovt ran, ærekrenkelser og narkotikaomsetning er eksempler på kriminelle handlinger. Konsekvensene for ofrene er imidlertid svært ulike. Mens grovt ran som regel forbindes med en sterk negativ opplevelse, vil ikke dette alltid være tilfelle med narkotikaomsetning sett fra brukerens/offerets synsvinkel. Mens risikoen for voldtekt i sterk grad reduserer en gruppes trygghet, innebærer tap av materielle verdier ofte en opprettelig skade som ikke i samme grad vil sette spor etter seg. Forbrytelser er ikke handlinger som innebærer én bestemt type trusel mot trygghet. Dette gjør det vanskelig å bruke totaltall for registrerte forbrytelser som mål i en oversikt over utviklingen i befolkningens velferd.

De kriminelle handlinger bør heller splittes opp i ulike grupper. Vi skal her først se på innholdet i de fire hovedkategorier: vinnings-, volds-, sedelighetsforbrytelser og andre forbrytelser.

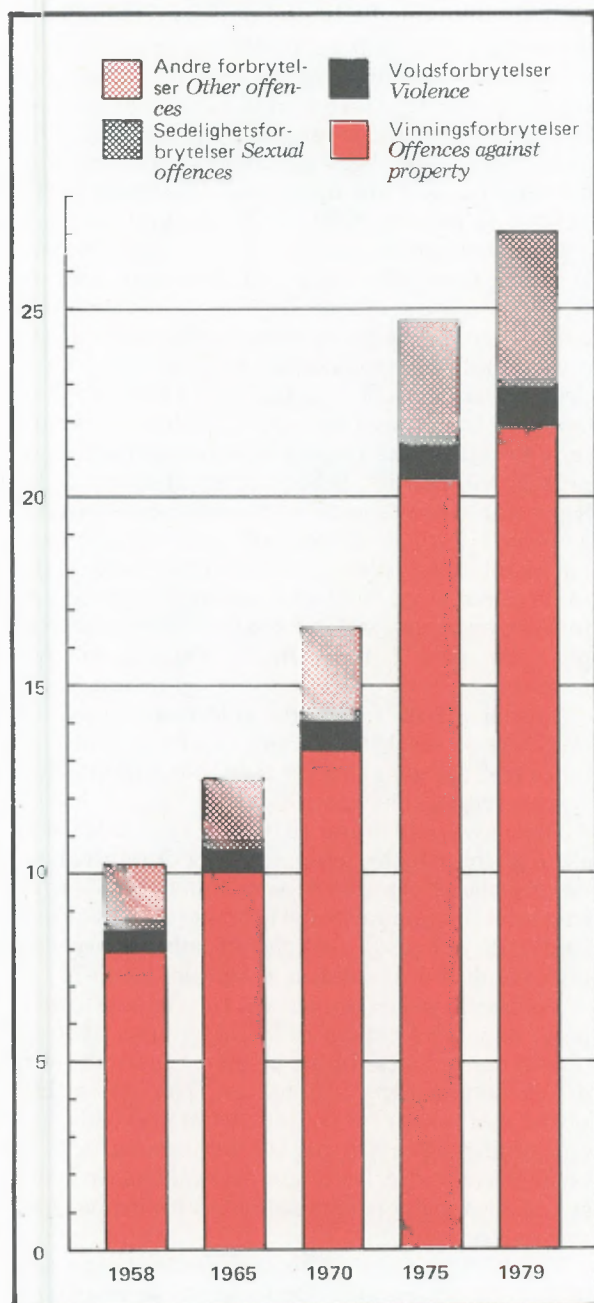
Tabell 12.2. Forbrytelser etterforsket av politiet. Absolutte tall og prosent *Crimes investigated by the police. Number and per cent*

Forbrytelsens art Type of crime	1958		1965		1970		1975		1979	
	Antall Number	Prosent Per cent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
I alt Total	35 985	100	46 849	100	63 820	100	98 478	100	109 991	100
Voldsforbrytelser <i>Offences of violence</i> ..	2 020	6	2 083	4	3 257	5	3 728	4	4 464	4
Sedelighetsforbrytelser <i>Sexual offences</i> ..	922	3	925	2	1 048	2	852	1	807	1
Vinningsforbrytelser ¹										
<i>Offences against property</i> ¹	27 824	77	37 420	80	51 125	80	81 771	83	88 855	81
Andre forbrytelser <i>Other offences</i>	5 219	14	6 421	14	8 390	13	12 127	12	15 865	14

¹ Naskeri (som er trukket ut for å få sammenlignbare tall) var 585 i 1958, 805 i 1965 og 260 i 1970.

¹ Petty thefts (not included) were 585 in 1958, 805 in 1965 and 260 in 1970.

Figur 12.1. Forbrytelser etterforsket av politiet pr. 1 000 innbyggere *Crimes investigated by the police per 1 000 population*

Kilde: NOS Kriminalstatistikk Forbrytelser.
Source: NOS Criminal Statistics Crimes.

Vinningsforbrytelser

Grove og simple tyverier, samt brukstyveri av motorkjøretøy er av størst omfang blant vinningsforbrytelser. Til sammen utgjorde disse 93 prosent av alle vinningsforbrytelser i 1979. (Figur 12.2.)

Grove tyverier utgjorde i 1970 20 189 eller 40 prosent av alle vinningsforbrytelser. Grove tyverier omfatter de tyverier hvor lovbrysteren må forsere en hindring for å nå godset, for eksempel bryte opp en dør eller knuse et vindu. Det blir også regnet som grovt tyveri å stjele noe fra en person på offentlig sted, eller hvis det som blir stjålet overstiger en viss verdi. I 1979 utgjorde de grove tyveriene 43 799 eller 49 prosent av alle vinningsforbrytelsene. Dette betyr 11 grove tyverier pr. 1000 innbyggere. Det er i første rekke grove tyverier som har økt innen gruppen vinningsforbrytelser. Tyverier i alt utgjorde i 1970 72 prosent av alle forbrytelser, i 1979 utgjorde de 75 prosent. Målt i antall saker er tyverier den type forbrytelser som har vist størst økning i årene 1970—79.

Grove tyverier er det lovbrudd som hyppigst blir registrert i Norge. Men risikoen for å bli utsatt for dette lovbruddet er ikke jevnt fordelt i befolkningen. De aller fleste grove tyverier finner sted fra forretninger, bedrifter, kontorer og lagre. Steder med lett omsettbare varer eller med større kontantbeholdninger vil være mer utsatt enn andre. En noe mindre del av de grove tyverier skjer fra befordringsmidler og deretter kommer slike tyverier som skjer fra leiligheter og beboelseshus. Det ble registrert 2 grove tyverier fra leilighet og beboelseshus (inklusive hytter) pr. 1000 innbyggere i 1979. Tyveri fra beboelseshus er et lovbrudd som skaper angst og utrygghet også i de tilfellene der lovbrysteren kommer seg inn uten å bryte opp dører eller vinduer, det vil si simpelt tyveri. I alt ble det registrert 7 tyverier fra leiligheter og beboelseshus pr. 1000 familier i 1979, det vil si at omtrent en av 140 familier ble utsatt for et tyveri fra sin bolig eller hytte som de anmeldte til politiet.

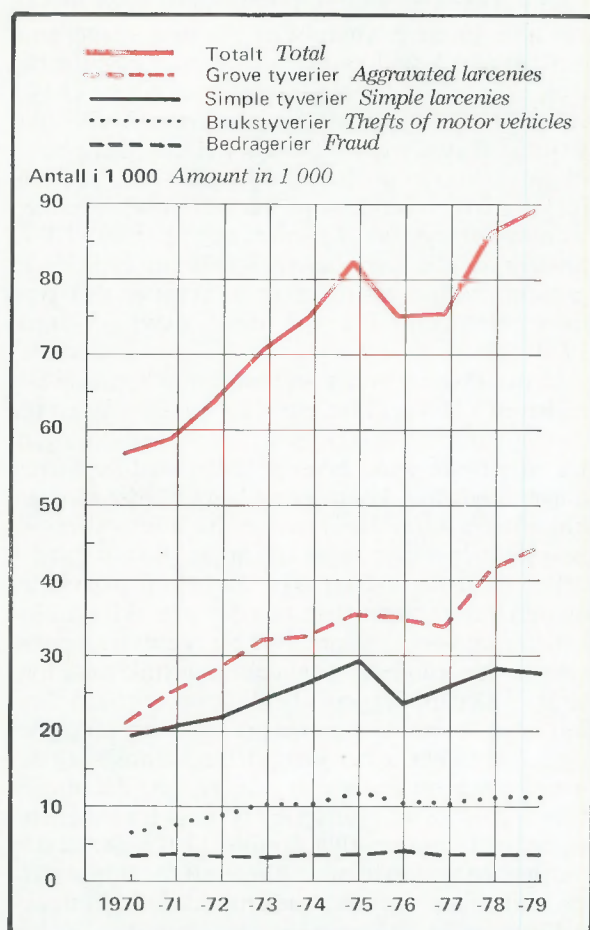
De mest utsatte gruppene vil være de som har større verdier i hjemmet sitt, samt de som har boliger hvor lovbruddet ikke er forbundet med altfor stor risiko. Undersøkelsen om offer for lovbrudd viste at de som var bosatt i Oslo og hadde relativt god inntekt, i større grad enn andre risikerte å bli offer. Samme undersøkelse viste som vi så at tyveri ble anmeldt oftere enn legemskrenkelser og skadeverk. De fleste av dem som hadde anmeldt et tyveri begrunnet dette med ønsket om å få gjenstanden tilbake til erstattet. Personer bosatt i byer og som hadde relativt god inntekt og utdanning, anmeldte tyverier hyppigere enn andre. Det er mulig at tyveri særlig rammer de grupper som har mest verdier, og som derfor også har størst grunn til å tegne tyveriforsikringer.

Ran er også et lovbrudd som skaper utrygghet i deler av befolkningen. I 1979 utgjorde ran 0,4 prosent av alle vinningsforbrytelser (364 av 88 855.) Sett i forhold til alle etterforskede forbrytelser i 1979 utgjorde ran og grove ran 0,3 prosent. I 1970 utgjorde disse lovbruddene 0,4 prosent av alle etterforskede forbrytelser.

Også en del forbrytelser mot lover utenom straffeloven blir regnet som vinningsforbrytelser. Dette gjelder forbrytelser mot pris- og rasjoneringsloven og mot lovene om merverdiavgift og investeringsavgift. Det er vanskelig å si noe om utviklingen i slike forbrytelser over tid, fordi det bare er i de siste tre

Figur 12.2. Vinningsforbrytelser etterforsket av politiet *Offences against property investigated by the police*

Kilde: NOS Kriminalstatistikk Forbrytelser.
Source: NOS Criminal Statistics Crimes.

årene at forbrytelser utenfor straffeloven er blitt spesifisert på denne måten. I 1979 ble det registrert 523 slike forbrytelser utenom straffeloven, eller 0,5 prosent av alle etterforskede forbrytelser. Felles for mange av disse forbrytelsene er at de rammer det offentlige, og ikke en enkelt person eller gruppe. Dette kan innebære at sjansen for å bli oppdaget og anmeldt er mindre ved slike lovbrudd enn ved mer tradisjonelle lovbrudd som f.eks. tyveri. Ofte er det bare ved å gjennomføre spesielle kontrolltiltak at det er mulig å oppdage brudd på lov om merverdiavgift eller andre lover om skatteforhold. Det er derfor grunn til å anta at den skjulte kriminaliteten er stor også på dette området.

Voldsforbrytelser¹

Voldsforbrytelsene utgjorde 4 prosent (4 464) av forbrytelser i alt i 1979, eller én registrert voldsforbrytelse pr. 1000 innbyggere. Hele 81 prosent (3 635) av alle voldsforbrytelser er legemsfornærmelser. Det ser ut som om dette lovbrudd relativt har avtatt noe i forhold til 1970, da det utgjorde 84 prosent (2 737), mens legemsbeskadigelsesens andel av alle voldsforbrytelser har gått noe opp fra vel 10 prosent (345) i 1970 til 13 prosent (560) i 1979. (Figur 12.3.)

Oppfatningen av hva som er en voldsforbrytelse kan være forskjellig i ulike befolkningsgrupper, og vil også variere med stedet og situasjonen for volds handlingen. Det er f. eks. trolig at legemskrenkelser innen familien i liten grad blir anmeldt. Generelt vil det være slik at folk flest har lettere for å definere overgrep fra en fremmed som voldsforbrytelse enn om en vi kjenner godt skulle begå samme handling. I praksis vil politiet behandle en anmeldelse for legemsfornærmelse som en forseelse etter løsgjengerloven i de tilfelle der både offer og gjerningsmann har vært beruset, eller det er uklart hvem som er den fornærmede av de to. Slike voldshandlinger blir derfor ikke registrert i statistikken for forbrytelser, men blir tatt med i totaltallet i statistikken over forseelser.

Tallene for de registrerte voldsforbrytelsene er lave. Det er vanskelig å si om økningen er uttrykk for en reell oppgang eller for at en større del av denne typen overgrep blir anmeldt.

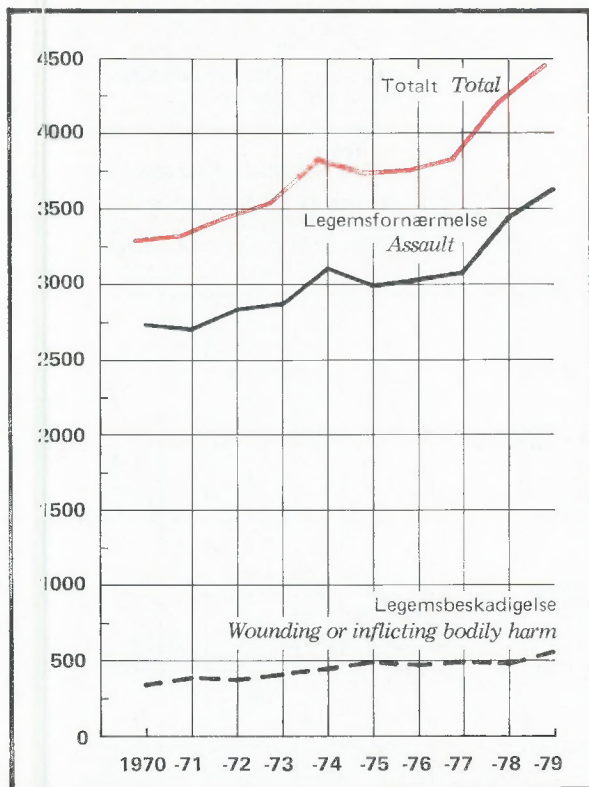
Disse lovbrudd utgjør en liten og synkende del av alle registrerte forbrytelser, og det er de minst alvorlige, legemsfornærmelsene, som dominerer. Drap og uaktsomt drap omfatter 0,9 prosent (42) av samtlige voldsforbrytelser. I forhold til alle forbrytelser utgjorde disse lovbruddene 0,4 promille i 1979.

Voldsforbrytelser skiller seg fra vinningsforbrytelser både med hensyn til hvilke grupper i befolkningen som er mest utsatt og med hensyn til hvem det er som begår forbrytelsene. Når det gjelder alvorligere former for vold ser det ut til at både offer og gjerningsmenn ofte har lav sosial status, og at de kjenner hverandre. Dette gjør det rimelig å tro at den skjulte kriminaliteten er relativt høy for denne typen forbrytelser.

Voldsforbrytelsene er blant de forbrytelsene som skaper størst utrygghet. Omfanget av de registrerte voldsforbrytelsene er beskjedent. Det er mer frykten for å bli utsatt for vold enn den faktiske risikoen for å bli offer for en voldsforbrytelse som skaper angst og utrygghet. Risikoen for å bli offer for en trafikkulykke er langt større, og skadene de medfører er langt alvorligere. Sett i forhold til trafikkulykkene har voldsforbrytelsene i dag helt ubetydelige konsekvenser for befolkningens velferd.

¹ Definisjonen av voldsforbrytelser her avviker noe fra den som blir brukt i Byråets publikasjoner NOS Kriminalstatistikk. I den offisielle statistikken blir også skadeverk tatt med som voldsforbrytelse, mens skadeverk her er regnet under andre forbrytelser.

Figur 12.3. Voldsforbrytelser etterforsket av politiet *Offences of violence investigated by the police*

Kilde: NOS Kriminalstatistikk Forbrytelser.
Source: NOS Criminal Statistics Crimes.

Sedelighetsforbrytelser

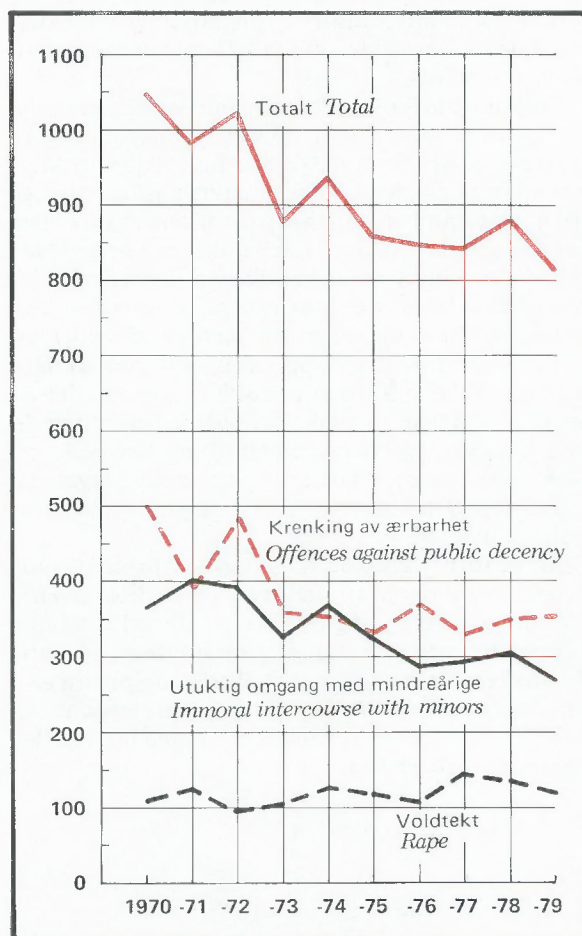
Sedelighetsforbrytelser utgjorde 1 prosent (807) av alle registrerte forbrytelser i 1979. Dette innebærer 0,2 registrerte sedelighetsforbrytelser pr. 1000 innbyggere.

Blant sedelighetsforbrytelsene er krenkelse av ærbarhet ved utuktig atferd (stort sett blottning) den vanligste forbrytelsen. Denne kategori utgjør 43 prosent (348) av alle sedelighetsforbrytelser. Utuktig omgang med mindreårige utgjør 21 prosent (166), voldtekt 15 prosent (120) og utuktig handling med barn under 16 år utgjør 13 prosent (104). Sammenlignet med tallene for 1970 ser det ut til at utuktig omgang med mindreårige, utuktig handling med barn under 16 år og krenking av ærbarhet, er blitt mindre vanlig, mens voldtekt har økt noe.

Tallene er imidlertid svært lave og små endringer gir store utslag. Totalt har sedelighetsforbrytelser sunket i perioden 1958—1979. Dette kan bety en reell nedgang, men det kan også bety at det i befolkningen har skjedd en endring når det gjelder å oppfatte bestemte handlinger som sedelighetsforbrytelser. En annen mulighet er at en større del av de som utsettes for sedelighetsforbrytelser unnlater å anmelde forholdet, fordi det å anmelde forbrytelsen oppleves som en personlig påkjenning. Diskusjonen om dette har i særlig grad vært konsentrert om voldtektsforbrytelser.

Sedelighetsforbrytelser utgjør en svært liten del av alle registrerte forbrytelser i Norge, og det er en meget liten del av befolkningen som er utsatt for denne typen forbrytelser. Samtidig er det et område hvor det pågår diskusjoner om offerets problemer med å anmelde forholdet. Det er rimelig å tro at spesielt sterke hindringer mot å melde et lovbrudd gjør seg gjeldende ved sedelighetsforbrytelser, og at mørketallene her er høye.

Figur 12.4. Sedelighetsforbrytelser *Sexual offences*

Kilde: NOS Kriminalstatistikk Forbrytelser.
Source: NOS Criminal Statistics Crimes.

Andre forbrytelser

Andre forbrytelser utgjorde 14 prosent av alle forbrytelser. Dette innebærer snaut 4 lovbrudd pr. 1000 innbyggere.

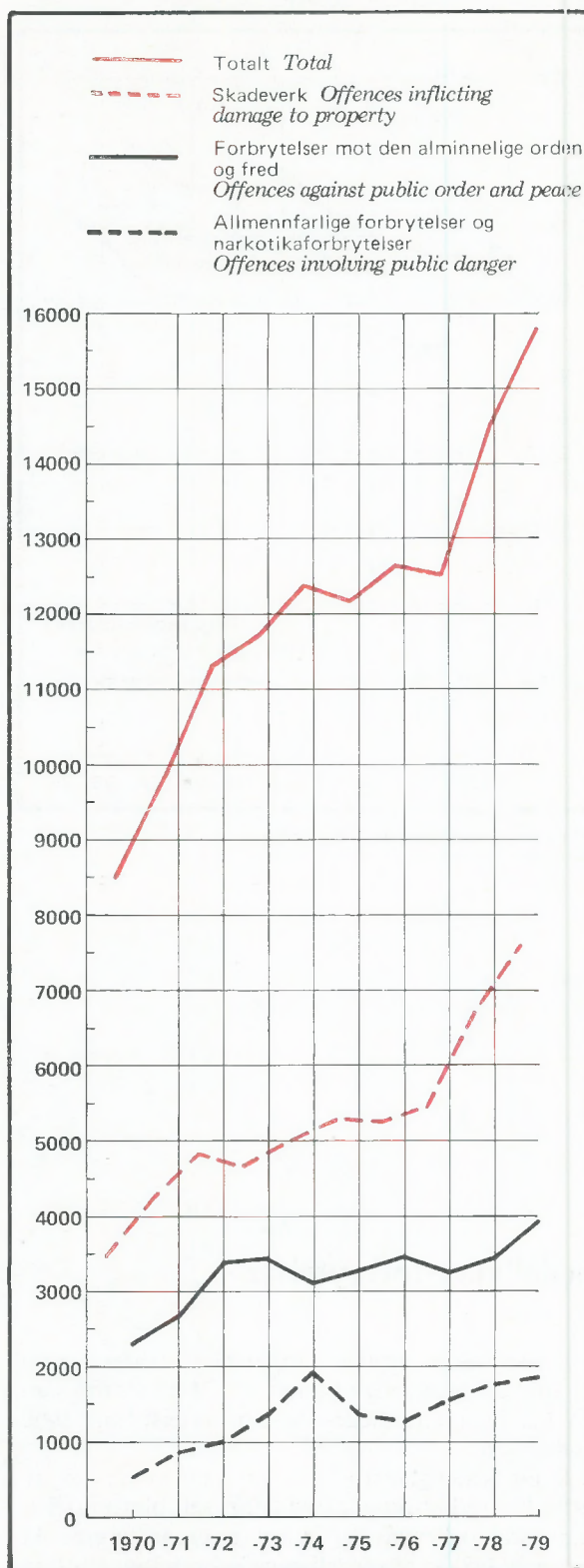
Gruppen Andre forbrytelser har vist en klar økning fra 1958. Denne økningen kan spores tilbake til skadeverk, forbrytelser mot den alminnelige orden og fred (innbrudd) og narkotikaforbrytelser. Skadeverk utgjorde 40 prosent av andre forbrytelser i 1970 eller 3 341, i 1979 48 prosent eller 7 617. De tilsvarende tallene for forbrytelser mot den alminnelige orden og fred er 27 prosent eller 2 301 i 1970 og 25 prosent i 1979. Denne kategorien omfatter i hovedsak innbrudd. Dette er de innbruddene hvor utbyttet mangler. Narkotikaforbrytelser utgjorde 5 prosent eller 437 av andre forbrytelser i 1970 og 11 prosent eller 1 706 i 1979. Narkotikaforbrytelser omfatter her både forbrytelser mot lov om legemidler og gifter, og de mest alvorlige narkotikaforbrytelsene som blir rammet av straffelovens kapittel om allmennfarlige forbrytelser. (Figur 12.5.)

Undersøkelsen om offer for lovbrudd viste at av dem som var blitt utsatt for skadeverk, anmeldte 28 prosent dette til politiet. De fleste begrunnet anmeldelsen med at lovbruddet var så alvorlig eller at det var en politisak. De som ikke anmeldte forholdet begrunnet dette med at saken var for bagatellmessig eller at skaden ble erstattet uten anmeldelse. Skadeverk blir som oftest utført av ungdom, og anmeldelsen synes å være avhengig av offerets vurdering av skadens omfang.

Forholdet mellom offer og gjeningsmenn er muligens i størst grad sammenflettet ved narkotikaforbrytelser. Disse forbrytelsene er blitt kalt forbrytelser uten offer, fordi ofre i en situasjon ofte er gjerningsmenn i en annen, og fordi verken ofre eller gjerningsmenn i mange tilfelle aksepterer samfunnets definisjon av deres handlinger som kriminelle. Anmeldelse fra ofre er lite sannsynlig og lovbruddet blir som oftest oppdaget av politiet selv eller av utenforstående som gir opplysninger til politiet. Det er derfor rimelig å tro at den skjulte kriminaliteten her er stor. Disse spesielle forholdene fører til at de som blir pågrepet for omsetning og besittelse av narkotiske stoffer, ikke utgjør noe tilfeldig utvalg av denne typen lovbrøyttere med hensyn til alder og sosial status.

Andre forbrytelser omfatter også forbrytelser mot en del lover utenom straffeloven. En av disse lovene, lov om legemidler og gifter, har vi allerede omtalt i forbindelse med omsetning og besittelse av narkotiske stoffer. Forbrytelser mot skatte- og prislovgivningen regnes som vinningsforbrytelser, mens andre forbrytelser utenom straffeloven er med i totaltallet for andre forbrytelser.

Figur 12.5. Andre forbrytelser etter art *Other offences*

Kilde: NOS Kriminalstatistikk Forbrytelser.
Source: NOS Criminal Statistics Crimes.

Geografiske ulikheter i kriminaliteten

Kriminaliteten synes ikke å være like utbredt i de forskjellige fylkene og bostedsstrøkene i landet. Tallene for den registrerte kriminaliteten viser den geografiske ulikheten for hovedtyper av forbrytelser.

Både i absolutte tall og pr. 100 000 innbyggere blir flest lovbrudd registrert i de særlig sentrale, blandede tjenesteytings- og industrikommunene, dvs. i større byer. Mindre sentrale, blandede landbruks- og industrikommuner har færrest registrerte lovbrudd pr. 100 000 innbyggere. I forhold til landsgjennomsnittet, som er 2 705 forbrytelser pr. 100 000 innbyggere, registreres det nærmere dobbelt så mange, 4 505 forbrytelser, i de større byene. I mindre sentrale landbruks- og industrikommuner registreres det i overkant av en firedel av landsgjennomsnittet, 753 pr. 100 000 innbyggere. Et gjennomgående trekk er opphoping av registrert kriminalitet i sentrale tettsteder. Tyverier er det mest vanlige lovbrudd innen alle typer kommuner, men mens 53 prosent av de registrerte lovbrudd i fiskerikommuner gjelder tyveri, er tallet 80 prosent i de særlig sentrale, blandede tjenesteytings- og industrikommuner. Skadeverk og voldsforbrytelser er relativt sterkere representert i mindre sentrale kommuner. (Vedleggstabell 12.6.)

Folk bosatt i større byer er altså mer utsatt for registrerte lovbrudd enn folk bosatt i mindre sentrale områder. Denne større risikoen gjelder spesielt for tyverier, mens avstanden mellom de ulike geografiske områdene ikke er fullt så stor ved de andre lovbruddstypene.

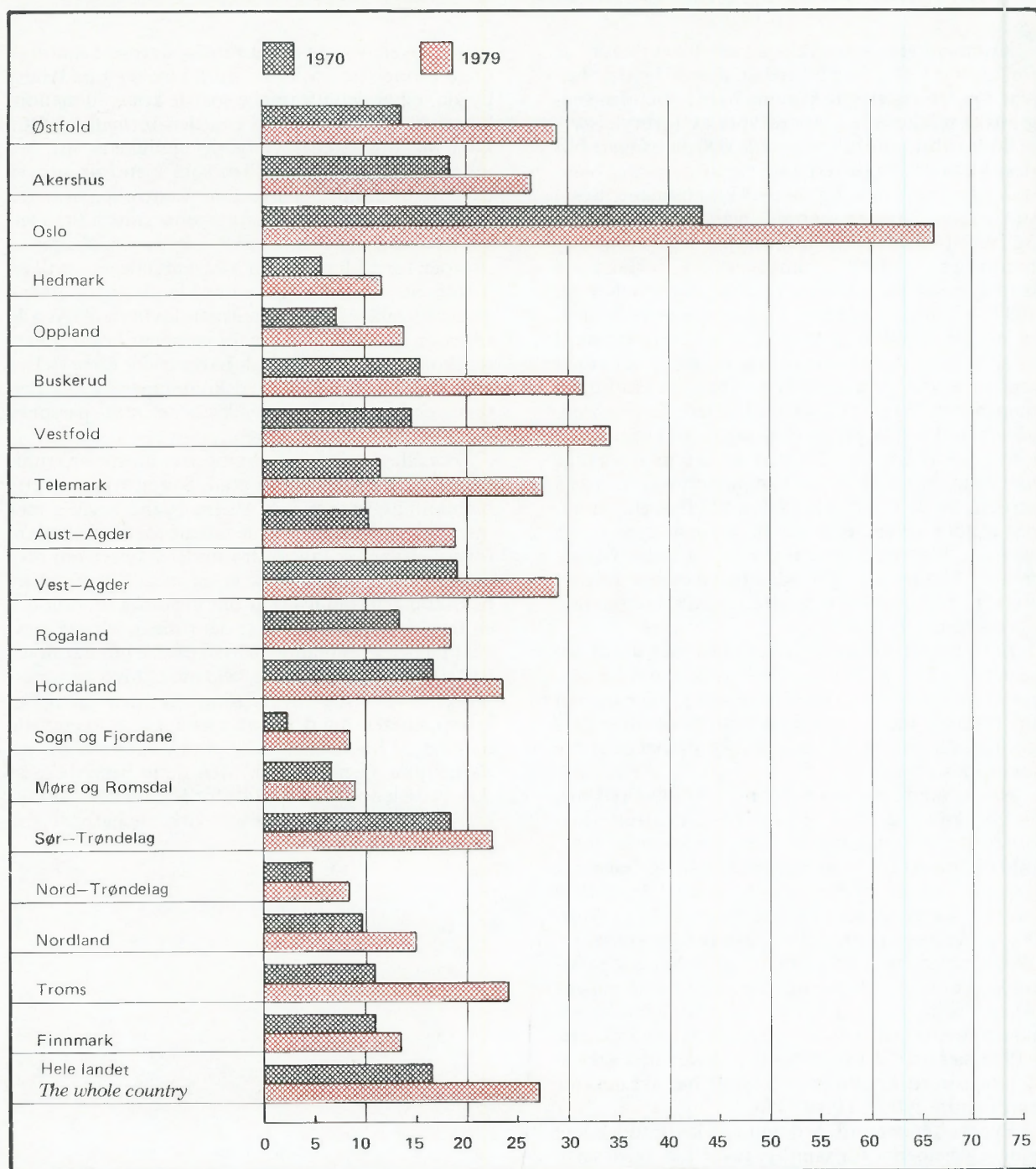
Når vi sammenligner tallene for de ulike fylkene, skiller Oslo seg klart ut med flest registrerte lovbrudd pr. 1000 innbyggere. Deretter kommer Vestfold og Buskerud. Vest-Agder, Østfold og Telemark ligger også over landsgjennomsnittet i 1979. I 1970 var det Akershus som sammen med Oslo og Vest-Agder lå høyest i tallet på registrerte forbrytelser pr. 1000 innbyggere. I årene 1970—1979 har både Østfold, Vestfold, Buskerud og Telemark passert Akershus på denne skalaen. I forhold til landsgjennomsnittet lå Oslo i 1970 i overkant av det dobbelte, i 1979 nærmere det tredobbelte. Dette innebærer at den registrerte kriminaliteten i Oslo har økt sterkere enn i andre fylker. (Figur 12.6.)

Byenes tendens til å dominere lovbruddsbildet gjør seg gjeldende for samtlige lovbrudd. Igjen ser vi at risikoen for å bli utsatt for lovbrudd er ulikt fordelt i befolkningen. En mulig forklaring på den store forskjellen mellom by og land kan være at folk i byer er mer tilbøyelig til å anmelde et lovbrudd enn folk på landsbygda. Resultatene fra undersøkelser om ofre for lovbrudd kan støtte denne forklaringen. Polititettheten i byene gjør det videre mer sannsynlig å oppdage lovbrudd der. En annen forklaring kan imidlertid være at tallene gjenspeiler en forskjell i den totale kriminaliteten. Det er rimelig å tro at det blir begått flere lovbrudd i byene. Her oppstår flere situasjoner hvor et lovbrudd er mulig. Både tallet på fristelsessituasjoner (f. eks. store ubevoktede parkeringsplasser) og det fristelsestrykk som den enkelte kan oppleve (f. eks. i ungdomsgjenger) kan være

større i byer. Videre er det rimelig å tro at det utøves ulike former for sosial kontroll i byen og på landsbygda, og at den uformelle sosiale kontroll mellom kjentfolk er mer effektiv enn den formelle sosiale kontroll. Små steder gir gode muligheter for den uformelle sosiale kontrollen som kjentfolk utøver overfor hverandre. I byen må kontrollen i større grad utøves av formelle institusjoner som politi. Den svakere uformelle kontrollen i byene innebærer at risikoen for å bli gjenkjent av eventuelle vitner til en forbrytelse er mindre der enn på landsbygda. Byene virker tiltrekkende på potensielle lovbrøyttere. Av alle siktelsener for forbrytelser mot personer bosatt i herredskommuner gjaldt vel halvparten forbrytelser som var begått i hjemstedskommunen, mens den tilsvarende andelen av siktelsene mot personer bosatt i byer var 80 prosent.

Ikke alle deler av befolkningen er utsatt for kriminelle handlinger i samme grad. Særlig synes enkelte befolkningsgrupper i de større byene å være mer utsatt enn andre. Men både tallene for de registrerte forbrytelsene og tallene fra undersøkelser om ofre for lovbrudd viser at det er en meget liten del av befolkningen som hvert år blir utsatt for lovbrudd. I en levekårssammenheng er det rimelig å legge mest vekt på den kriminaliteten hvor ofrene blir økonomisk eller helsemessig skadelidende. Med utgangspunkt i en slik avgrensning av den alvorlige kriminaliteten må det være riktig å si at kriminelle handlinger i helt ubetydelig grad virker direkte inn på befolkningens velferd. Men dette betyr ikke at ikke redselen for å bli utsatt for kriminelle handlinger kan være utbredt, noe som virker negativt inn på befolkningens velferd.

Figur 12.6. Forbrytelser pr. 1 000 innbyggere, etter fylke *Crimes per 1 000 population, by county*

Kilde: NOS Kriminalstatistikk Forbrytelser.
Source: NOS Criminal Statistics Crimes.

Kontakt med politiet

Som vi har vært inne på anmeldes ikke alle lovbrudd, og det er heller ikke slik at alle anmeldelser ender med at en person blir siktet. Av alle forbrytelser som ble ferdig etterforsket av politiet i 1979, ble en firedel oppklart. I 1970 var oppklaringsprosenten 35. I mange tilfelle har flere personer vært sammen om en forbrytelse, slik at tallet på siktelser er høyere enn tallet på oppklarte forbrytelser. På den andre siden blir ofte en og samme person siktet for flere forbrytelser. Det totale antallet siktede personer var 13 131. Tallet på registrerte forbrytelser var på 110 000.

Ungdom mellom 14 og 17 år og mellom 18 og 20 år er de gruppene som har hyppigst kontakt med politiet. Hele 2,5 prosent, eller 25 pr. 1000 menn i begge aldersgruppene, ble i 1979 siktet for forbrytelser, mens bare 1 pr. 1000 av menn over 40 år ble siktet. Av alle kvinner mellom 14 og 17 år, mellom 18 og 20 år og over 40 år ble henholdsvis 2,3, 2,5 og 0,1 pr. 1000 siktet i 1978. (Figur 12.7.)

Menn blir oftere registrert for forbrytelser enn kvinner. I 1979 ble 6 menn pr. 1000 siktet for lovbrudd. Dette vil si at litt over en halv prosent av den mannlige befolkningen hadde denne typen kontakt med politiet. Tallet for kvinner var i 1979 0,5 pr. 1000. Denne store forskjellen mellom kjønnene når det gjelder å bli siktet for forbrytelser gjenspeiler temmelig sikkert en ulikhet i faktisk kriminalitet. Årsaken til forskjellen ligger nok blant annet i at arbeidsdelingen mellom kjønnene fører til at menn og kvinner har forskjellige posisjoner i samfunnet. I tillegg vil det at det stilles ulike forventninger til menn og kvinner virke inn. I perioden 1970—1979 viste kvinners risiko for å komme i kontakt med politiet som følge av lovbrudd en svak nedgang i forhold til menns. I 1970 utgjorde kvinnene ca. 13 prosent av alle siktede, i 1979 8 prosent.

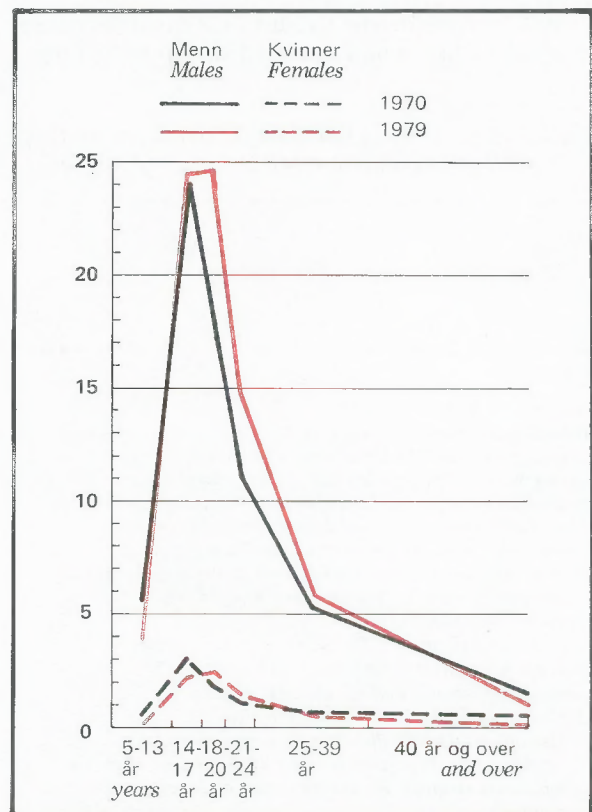
Grove tyverier er det vanligste lovbrudd blant menn. 219 pr. 100 000 menn ble siktet for dette i 1979. Deretter kommer simple tyverier (med 68 pr. 100 000), forbrytelser mot liv, legeme og helbred (59 pr. 100 000), brukstyverier av motorkjøretøy (49 pr. 100 000) og narkotikaforbrytelser (40 pr. 100 000). Kvinner blir registrert for grove og simple tyverier (henholdsvis 13 og 12 pr. 100 000), narkotikaforbrytelser (7 pr. 100 000) og bedragerier (6 pr. 100 000).

De ulike aldersgruppene blir registrert for ulike typer lovbrudd. Tyverier er det mest vanlige lovbrudd innen alle aldersgrupper, men blant personer mellom 14 og 17 år spiller siktelse for tyveri en relativt større rolle enn for personer i de eldre aldersgruppene. 74 prosent av de registrerte lovbyterne i aldersgruppen 14—17 år er blitt registrert for tyveri i 1979, mens dette gjelder 33 prosent for aldersgruppen 40 år og over. Grove tyverier dominerer blant de unge, mens simple tyverier blir registrert nesten like ofte som grove blant de eldre. Ved siden av tyverier er forbrytelser mot liv, legeme og helbred (6 prosent), skadeverk (5 prosent) og dokumentfalsk og narkotikaforbrytelser (begge 3 prosent) mest vanlig i gruppen 14—17 år. I de eldre aldersgruppene, over 25 år, er ikke siktelsene så konsentrert om én type

lovbrudd som blant de unge. For gruppen 25—39 år er de vanligste lovbruddstypene tyveri (39 prosent), forbrytelser mot liv, legeme og helbred (13 prosent), bedrageri og utroskap (11 prosent) samt narkotikaforbrytelser (8 prosent). For gruppen 40 år og eldre er de vanligste lovbruddstypene tyveri (33 prosent), forbrytelser mot liv, legeme og helbred (13 prosent), forbrytelser mot lov om merverdiavgift (11 prosent), og bedrageri og utroskap (9 prosent). For alle aldersgruppene gjelder tallene for 1979.

Tallene viser at de unge kommer i kontakt med reaksjonsapparatet (politi, retts- og fengselsvesen) hyppigere enn andre aldersgrupper. En forklaring kan være at de unge faktisk begår flere lovbrudd enn eldre, men det kan også bety at straffeloven og reaksjonsapparatet er et redskap som er bedre egnet til å oppdage og forfølge den type lovbrudd som unge mennesker begår. Et annet forhold er at ungdom som blir pågrepet for lovbrudd gjennomgående har mindre muligheter enn voksne til å gjøre opp for seg privat, og på den måten hindre at lovbruddet blir anmeldt.

Figur 12.7. Siktede etter kjønn og alder pr. 1 000 innbyggere *Persons charged by sex and age per 1 000 population*

Kilde: NOS Kriminalstatistikk Forbrytelser.
Source: NOS Criminal Statistics Crimes.

I avsnittet om vinningsforbrytelser kom vi inn på at en del forbrytelser utenom straffeloven er vanskelige å oppdage uten ved omfattende og tidkrevende kontrolltiltak. Dette dreier seg i stor grad om lovbrudd som eldre, mer etablerte borgere kan begå i kraft av sin posisjon i samfunnet. En omlegging av prosedyren for oppfølging av f. eks. skattesvindler, valutatransaksjoner eller boligsvindel, kunne ha stor innvirkning på aldersfordelingen blant siktede.

Det å bli siktet for en forbrytelse kan være et uttrykk for sosial mistilpasning, et symptom på alvorlige personlige og sosiale problemer både for lovbyteren og hans miljø. Samtidig kan denne kontakten med reaksjonsapparatet få konsekvenser som reduserer velferden for lovbyteren. Han blir stempet (stigmatisert) som forbryter, og kan oppleve at familie, venner, arbeidsgivere og arbeidskamerater tar avstand fra han og støter ham ut av fellesskapet. I en slik situasjon er sjansen for å begå nye forbrytelser stor. Av alle som ble siktet for forbrytelser i 1976, begikk 39 prosent en eller flere nye forbrytelser i løpet av de neste tre årene. Tilbakefallsprosenten har økt i hele perioden som dekkes av statistikken over forbrytelser. 23 prosent av de som ble siktet for forbrytelser i 1957 begikk nye forbrytelser i de følgende tre årene.

Reaksjonsapparatets ressurser

Politiet utgjør den største etaten innen reaksjonsapparatet, deretter kommer rettsvesenet og fengslene.

Politimyndighetene hadde i 1978 en samlet bevilgning på 1 114,9 mill. kroner. I 1970 var bevilgningen

262,5 mill. kroner. Antall stillinger økte i samme periode fra 5 768 til 7 290 eller vel 26 prosent. I samme periode har det også foregått en vesentlig utbygging av det tekniske materiell innen etaten. Den sterke økningen i bevilgninger skyldes en overføring av lensmannsetaten til lønssystemet for det offentlige. Rettssystemet hadde en samlet netto bevilgning i 1978 på 78,5 mill. kroner og 1 294 stillinger. Økningen fra 1970 er på 223 stillinger eller vel 20 prosent. Fengselsvesenets bevilgninger økte fra 68,3 mill. kroner i 1970 til 224,7 mill. kroner i 1978. Tallet på stillinger økte fra 882 til 1 422 i 1978, dvs. 6,1 prosent. (Tabell 12.3.) I den samme perioden har det gjennomsnittlige, daglige belegget i fengslene holdt seg nokså konstant. Det var i underkant av 1 700 i 1970, økte til vel 1 900 i 1973—75, og i årene 1976—78 har det daglige middeltallet av fanger vært i underkant av 1 800.

Politimyndigheten er den mest omfattende kontrollinstans innen reaksjonsapparatet. Det er også den etat som har hatt den største økningen siden 1970.

Omfanget og utviklingen i ressursene til reaksjonsapparatet kan ses som et uttrykk for én sentral samfunnsmessig innsats for å oppdage, oppklare og behandle kriminalitet. Vi kan ikke vise hvordan ressursene fordeler seg geografisk og innen de ulike politietater og -avsnitt. Det er blant annet av den grunn vanskelig å si noe bestemt om hvordan reaksjonsapparatet virker inn på befolkningens risiko for å bli utsatt for ulike typer kriminalitet. Men det er grunn til å tro at den veksten som har funnet sted innen ressursene til politiet, har økt politiets muligheter for å registrere og etterforske lovbrudd. Dette betyr at omfanget og fordelingen av politiets ressurser selv er en av de faktorene som påvirker tallene for den registrerte kriminaliteten.

Tabell 12.3. Netto bevilgninger til enkelte poster på budsjettet for Justisdepartementet og tallet på stillinger *Net grants to certain items of the budget for the Ministry of Justice and number of positions*

	Bevilget mill. kroner <i>Granted million kroner</i>		Forslag til stillinger <i>Positions proposed</i>	
	1970	1978	1970	1978
I alt <i>Total</i>	365	1 448	7 856	10 226
Høyesterett <i>Supreme Court</i>	2	6	33	33
Justisdepartementet <i>Ministry of Justice</i>	7	30	135	220
Lagmannsrettene <i>The lower courts of appeal</i>	7	18	98	109
By- og herredsrettene <i>City and district courts</i>	19	54	940	1 152
Påtalemyndigheten, undersøkings- og domsutgifter i straffesaker <i>Prosecuting authority, investigator and sentence expenses in connection with criminal cases</i>	8	31	37	48
Politikamre, politiskolen og forskjellige utgifter til politiformål <i>Police stations, police school and various expenses for police purposes</i>	184	818	4 208	5 447
Kriminalpolitisentralen <i>The criminal police central</i>	4	13	67	96
Overvåkingssentralen og fremmedkontrollen <i>The public safety central and the control of aliens</i>	2	7	53	57
Utrykningspolitiet <i>The emergency police</i>	3	22	8	9
Lensmannsetaten <i>The district police superintendents</i>	62	223	1 395	1 633
Fengselsvesenet, fengselsskolen og kriminalomsorgen <i>The prison administration, the prison school and the care of criminals</i>	68	225	882	1 422

Kilde: Stortingsproposisjon nr. 1. *Source: Storting Proposition No. 1.*

Vedleggstabeller

Tabell 12.4. Ofre for lovbrudd etter grunn til å anmelde lovbruddet. Prosent. 1974 *Victims of crimes by reason to report the offence. Per cent. 1974*

	Legems- krenkelse <i>Offences of violence</i>	Tyveri <i>Larcenies</i>	Skadeverk <i>Offences inflicting damage to property</i>
Anmeldelse i alt <i>Reported, total</i>	3	47	28
Forsikringsselskapet forlangte det pga. forsikringen <i>Imposed by the insurance company</i>	—	10	5
For å få gjenstanden tilbake <i>To get the stolen goods back</i>	—	20	—
Var en politisak <i>Was a police case</i>	—	5	13
Var så alvorlig (grovt tyveri, mye penger å miste, vært utsatt for tyveri tidligere, lam ihjelbitt av hund, hærverk på hus eller bil) <i>Was a very serious case</i>	—	8	9
Andre svar <i>Other answers</i>	3	1	—
Ubesvart <i>No answer</i>	—	3	1

Kilde: Source: Hauge, Ragnar, Lovbrudd og anmeldelse, Lov og rett nr. 1, 1976.

Tabell 12.5. Ofre for lovbrudd etter grunn til ikke å anmelde lovbruddet. Prosent. 1974 *Victims of crimes by reason not to report the offence. Per cent. 1974*

	Legems- krenkelse <i>Offences of violence</i>	Tyveri <i>Larcenies</i>	Skadeverk <i>Offences inflicting damage to property</i>
Ikke alvorlig nok/for bagatellmessig/ville ikke bry politiet <i>Was not a serious case</i>	72	28	36
Ønsket å unngå bråk/tar for mye tid <i>Wished to avoid trouble</i>	3	—	5
Kjente gjerningsmannen/ikke ødelegge naboskapet <i>Knew the offender</i>	4	2	8
Gjerningsmannen ikke tilregnelig/beruset <i>Offender not accountable for the action</i>	9	—	—
Bevisvanskeligheter <i>Could not prove the case</i>	—	5	—
Mente at politiet ikke kunne gjøre noe <i>Thought the police could not do anything about it</i>	—	11	—
Pågrep gjerningsmannen selv <i>Seized himself/herself the offender</i>	—	5	—
Ble erstattet uten anmeldelse <i>Was compensated without report</i>	—	—	3
Skyldtes barns lek <i>Caused by childrens' play</i>	—	—	12
Ubesvart <i>No answer</i>	9	3	8

Kilde: Source: Hauge, Ragnar, Lov og rett nr. 1, 1976.

Tabell 12.6. Forbrytelser pr. 100 000 innbyggere etter art og kommunetype i 1978 *Crimes per 100 000 population by type and type of municipality in 1978*

Kommunetype Type of municipality	I alt Total	Forbrytel- ser mot den alm. orden og fred <i>Offences against public order and peace</i>	Forbrytel- ser mot sedelig- heten <i>Sexual offences</i>	Forbrytel- ser mot liv, legeme og helbred <i>Offences of violence against the person</i>	Underslag, og bedrageri og utro- skap <i>Embezzle- ment, fraud and breach of trust</i>	Skadeverk <i>Offences inflicting damage to property</i>	Tyverier <i>Larcenies</i>	Andre for- brytelser <i>Other offences</i>
Alle kommuner <i>All municipalities</i>	2 705	96	20	105	110	187	2 039	143
Landbrukskommuner <i>Agricultural municipalities</i>	789	64	5	57	33	115	467	43
Mindre sentrale, blandede landbruks- og industrikommuner <i>Less central, mixed agricultural and manufacturing municipalities</i>	753	39	13	44	42	92	451	72
Sentrale, blandede landbruks- og industri- kommuner <i>Central, mixed agricultural and manufacturing municipalities</i>	872	32	10	48	38	108	567	69
Fiskerikommuner <i>Fishing municipalities</i>	781	36	11	81	44	111	415	82
Mindre sentrale industrikommuner <i>Less central manufacturing municipalities</i>	1 112	55	15	76	44	146	695	81
Sentrale industrikommuner <i>Central manufacturing municipalities</i>	2 219	105	15	72	69	215	1 640	103
Særlig sentrale, blandede tjenesteytings- og industrikommuner <i>Highly central, mixed service and manufacturing municipalities</i>	4 505	101	28	153	183	195	3 613	232
Øvrige blandede tjenesteytings- og industri- kommuner <i>Other mixed service and manu- facturing municipalities</i>	2 785	165	20	116	121	284	1 933	146
Andre kommuner <i>Other municipalities</i>	1 169	61	21	82	43	116	752	94

Kilde: NOS Kriminalstatistikk. Materiale i Byrået. Source: NOS Criminal Statistics. Unpublished data in the Bureau.

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Kriminalstatistikk Fanger *Criminal Statistics Prisoners* 1970 NOS A 477, 1971 NOS A 550, 1972 NOS A 667, 1973 NOS A 689, 1974 NOS A 754, 1975 NOS A 839, 1976 NOS A 924, 1977 NOS B 6

Kriminalstatistikk Forbrytelser etterforsket av politiet *Criminal Statistics Crimes Investigated by the Police* 1970 NOS A 456, 1971 NOS A 510, 1972 NOS A 585, 1973 NOS A 656, 1974 NOS A 728, 1975 NOS A 816, 1976 NOS A 893, 1977 NOS A 972, 1978 NOS B 81

Kriminalstatistikk Reaksjoner *Criminal Statistics Sanctions* 1970 NOS A 499, 1971 NOS A 531, 1972 NOS A 643, 1973 NOS A 680, 1974 NOS A 759, 1975 NOS A 837, 1976 NOS A 915, 1977 NOS B 3

13. Befolkning

Sammendrag

Norges folkemengde nådde 4 millioner tidlig i 1975. Ved utgangen av 1979 var den økt til 4 079 000. Årlig folketilvekst, som fram mot 1970 var om lag 30 000 pr. år, er blitt stadig mindre. I 1979 var den redusert til knapt 13 000, eller bare vel 0,3 prosent. Dette er den laveste vekstprosenten på nesten 100 år.

Når nå befolkningsveksten avtar skyldes det særlig synkende fødselstall, fra over 67 000 i 1960-åra til under 52 000 i 1979. De lavere fødselstallene har sammenheng med lavere fruktbarhet, dvs. at hver enkelt kvinne føder færre barn enn tidligere. Mens fruktbarheten midt i 1960-åra ble målt til nesten 3 levendefødte barn pr. kvinne i løpet av livet, tilsvarte fødslene i 1979 bare 1,75 barn.

Etter 1977 har fruktbarheten vært omtrent stabil, og om lag 17 prosent lavere enn det som er nødvendig for at folkemengden **på lengre sikt** skal holde seg på samme nivå. Folketallet fortsetter likevel å øke fordi kvinner som føder barn omkring 1980 tilhører etter måten store fødselskull.

Tallet på dødsfall har endret seg lite, fra 39 000 årlig omkring 1970 til 41 600 i 1979. Økningen skyldes hovedsakelig endret aldersfordeling og voksende befolkning. Med visse unntak for menn over 40 år har dødeligheten avtatt for begge kjønn, og mest blant spedbarn. Mens dødeligheten for kvinner nå er lavere enn noen gang før på alle alderstrinn, har menn over 45 år fortsatt klart høyere dødelighet enn i første halvdel av 1950-åra.

For begge kjønn har levealderen økt jevnt i løpet av 1970-åra og er fortsatt blant de høyeste i verden. For perioden 1977—1978 var middellevetiden for menn 72,3 år og for kvinner 78,7 år.

I perioden 1971—1977 skyldtes nær 5 000 av den årlige folketilveksten netto innflytting fra utlandet. I 1979 var tallet nede i 2 700, noe som trolig henger sammen med at innvandringsstoppen innført i 1975 etterhvert er blitt mer effektiv. Den delen av befolkningsveksten som skyldes netto innflytting fra utlandet har økt sterkt siden 1960-åra.

Ved utgangen av 1979 bodde det vel 80 000 utenlandske statsborgere i Norge, eller 18 500 flere enn fem år før.

Den største usikkerheten med omsyn til framtidig

størrelse og aldersfordeling av Norges befolkning knytter seg til hvor mange barn som kommer til å bli født. I Byråets framskrivninger av folkemengder er det derfor regnet med to alternativer for fruktbarehetsnivået, henholdsvis litt over og litt under dagens nivå.

Alternativet med høyest fruktbarhet vil gi en folkemengde på 4,37 millioner i år 2000 og 4,53 millioner i 2025. Ifølge det andre alternativet vil folkemengden stige til 4,27 millioner omkring år 2000, men vil deretter avta.

I den norske befolkningen er det flere gutter og yngre menn enn jenter og yngre kvinner. Men for eldre over vel 50 år er kvinnene klart i flertall, slik at det for alle aldre under ett var et kvinneoverskudd på vel 33 000 ved utgangen av 1979. Kvinneoverskuddet er for tida økende.

Ved utgangen av 1978 var medianalderen i den norske befolkningen 31,9 år. Dette innebærer at halvparten av befolkningen var født i 1947 eller seinere.

Befolkningens aldersfordeling endrer seg. Etter 1970 er det blitt stadig færre under skolealder, både i antall og i prosent. Andelen i pensjonsalder har økt omtrent tilsvarende. Det nærmeste tiåret vil utviklingen mot færre unge og flere pensjonister fortsette. Fram mot år 2000 vil tallet på de aller eldste, de over 80 år, øke sterkt.

Det er nå færre som flytter innenlands enn for bare 5 år siden. Nå foretar om lag 160 000 personer hvert år noe over 170 000 flyttinger mellom norske kommuner. Kvinner flytter fortsatt oftere enn menn, men forskjellen er langt mindre enn før. I 1979 gjaldt over 60 prosent av flyttningene personer i alderen 15—34 år.

I 1976—1979 var mønsteret for flyttinger mellom landsdeler i store trekk som i 1971—1975. Derimot er tidligere nettostrømmer mot de store befolknings-sentraene for lengst snudd, og alle de største bykommunene unntatt Stavanger har nå avtagende eller omtrent uendret folketall. Noen fylker er nå avhengig av netto tilflytting for å kunne øke sitt folketall, fordi det dør flere enn det fødes.

Innledning

Vi har i ulike kapitler i Sosialt utsyn forsøkt å gi et overblikk over hva statistikken kan fortelle om velferd og livsstil i Norge.

I enkeltkapitlene gir vi tall som gjelder for hele befolkningen, for den voksne delen av den, for menn og kvinner i ulike aldre eller vi gir tall som gjelder for folk i et bestemt fylke eller en bestemt region.

Hensikten med dette kapitlet om befolkning er å fortelle hvor mange som tilhører hver slik gruppe og hvordan størrelsen på gruppene har endret seg i den tidsperioden Sosialt utsyn dekker. Men vi har også ønsket å peke på de faktorene som bestemmer folke­mengden, alderssammensetningen og hvordan befolkningen fordeler seg geografisk i Norge. Den faktiske endringen i disse forholdene har både årsaker og konsekvenser som gir viktig bakgrunnskunn­skap for en kartlegging av levekårene.

Befolkningens størrelse og utvikling

Norges folke­mengde nådde 4 millioner tidlig i 1975, eller omtrent samtidig som verdensbefolkningen passerte 4 milliarder. Ved utgangen av 1979 var det registrert nærmere 4 079 000 personer her i landet, eller 12 800 flere enn ett år tidligere. (Vedleggstabell 13.1.) Dette betyr en økning på 0,31 prosent, den laveste siden 1880-åra da utvandringen til Amerika var på sitt høyeste. Den årlige befolknings­økningen i 1977—1978 (0,38 prosent) var fortsatt noe større enn gjennomsnittet for Norden, og omtrent dobbelt så stor som gjennomsnittet for vest-europeiske land nord for Alpene (0,18 prosent). Verdens befolkning sett under ett øker nå med 1,8 prosent pr. år eller 6 ganger så raskt som den norske. Mens det er 13 nordmenn på hver kvadratkilometer landareal, er gjennomsnittet for hele jorda 31 personer pr. km².

Etter en periode med jevn vekst i folketallet etter 2. verdenskrig, har befolkningen i Norge vokst stadig langsommere fra siste halvdel av 1960-åra. (Figur 13.1.) Mens årlig tilvekst var om lag 30 000 eller mer fram mot 1970, er den i 1979 redusert til under 13 000.

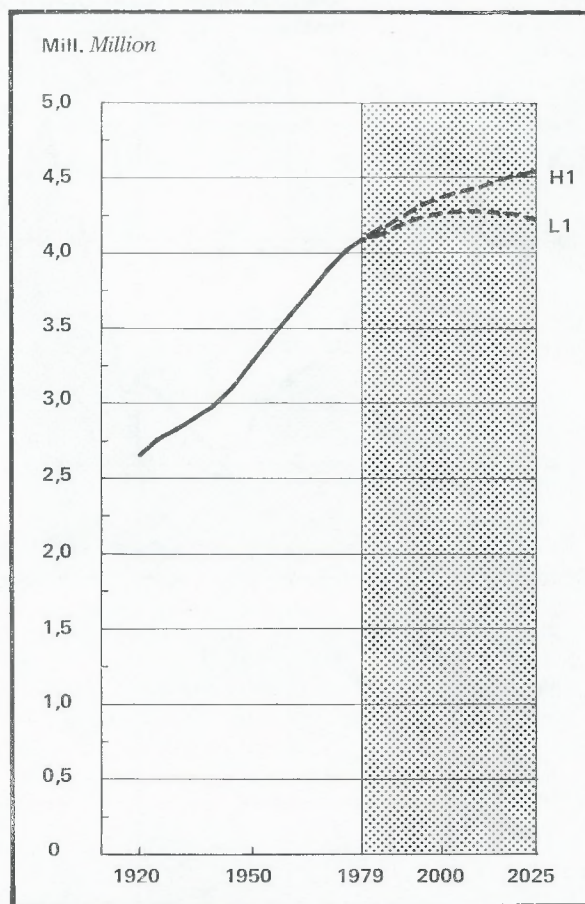
Det kan være to årsaker til at befolkningen i et land vokser:

1. Det fødes flere enn det dør.
2. Det flytter flere inn i landet enn ut.

Fram mot 1970 var det særlig differansen mellom tallene på fødte og døde (naturlig folketilvekst), som bestemte veksten i den norske befolkningen.

Flyttinger mellom Norge og utlandet betydde lite. Men fra 1970 til og med 1977 falt fødselstallet betydelig, samtidig som det ble en del flere dødsfall. (Figur 13.2.) Den naturlige folketilveksten (den loddrette avstanden mellom de to øverste kurvene i

Figur 13.1. Registrert folke­mengde 1920—1979 og framskrevet folke­mengde 1980—2025 *Registered population 1920—1979 and projected population 1980—2025*

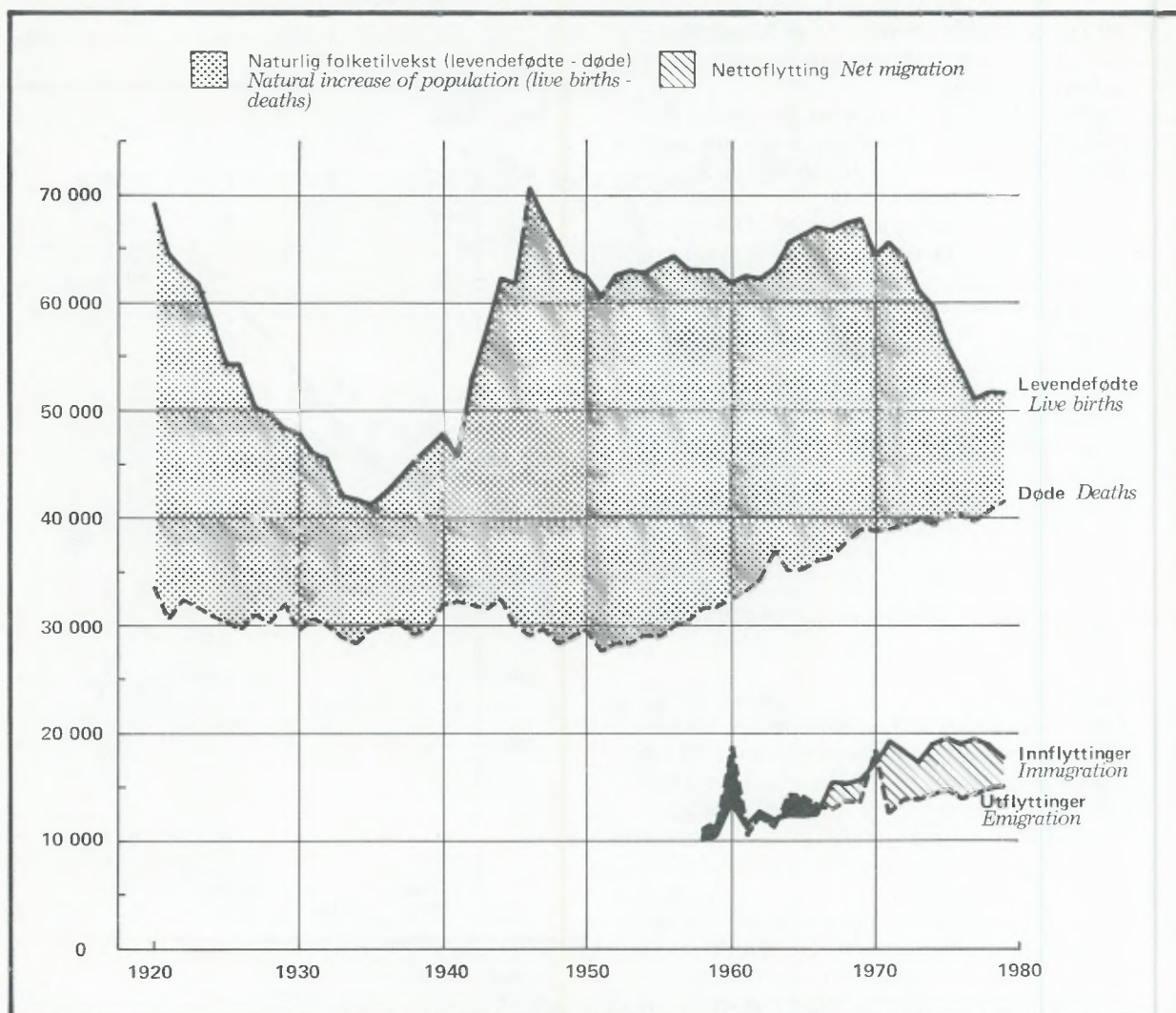
Kilde: NOS Historisk statistikk 1978 og NOS Framskrivning av folke­mengden 1979—2025. Regionale tall.
Source: NOS Historical Statistics 1978 and NOS Population Projections 1979—2025. Regional figures.

figuren) er nå mindre enn på svært lenge, også mindre enn i 1930-åra. Vi må helt tilbake til år med store epidemier tidlig på 1800-tallet for å finne lavere naturlig folketilvekst.

Den sterke reduksjonen i fødselstallet etter 1969 har funnet sted til tross for at befolkningsgrunnlaget stadig har økt. (Vedleggstabell 13.3.) Fruktbarheten i befolkningen, dvs. tallet på levendefødte sett i forhold til antall kvinner i hver enkelt av de fødedyktige aldre (15—49), har derfor falt mer enn reduksjonen i antall levendefødte kan tyde på. Som fruktbarhetsmål for en periode kan vi bruke samlet fruktbarhetstall. Det forteller hvor mange barn hver kvinne gjennomsnittlig kommer til å føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder hele livet og at dødsfall ikke forekommer.

Figur 13.2. **Levendefødte, døde og flyttinger fra og til utlandet. 1920—1979¹** *Live births, deaths, immigration and emigration. 1920—1979¹*

¹ Pålitelige oppgaver fins bare for 1958 og seinere.

¹ Reliable data only from 1958 and later.

Kilde: NOS Historisk statistikk 1978 og NOS Folkemengdens bevegelse.

Source: NOS Historical Statistics 1978 and NOS Vital Statistics and Migration Statistics.

Tilbakegående tall for samlet fruktbarhet forteller at fallet i fruktbarheten startet allerede i 1965. (Vedleggstabell 13.3.) Fruktbarheten har altså vært synkende i hele tidsrommet 1965—1977, en samlet reduksjon på over 41 prosent. Mens fruktbarheten i 1964 tilsvarte nesten 3 levendefødte barn pr. kvinne i løpet av den fødedyktige perioden, tilsvarte fruktbarheten i 1977 bare 1,75 barn.

Fra og med 1977 har fruktbarheten vært nærmest stabil. Tall for første halvår 1980 tyder likevel på at den svake nedgangen fra 1978 til 1979 fortsetter til et nytt rekordlavt nivå i 1980.

Sammenlignet med de fleste nordiske og andre vestlige land har Norge tross alt en forholdsvis høy fruktbarhet. Både Danmark, Finland og Sverige hadde i 1978 et samlet fruktbarhetstall mellom 1,60 og 1,67.

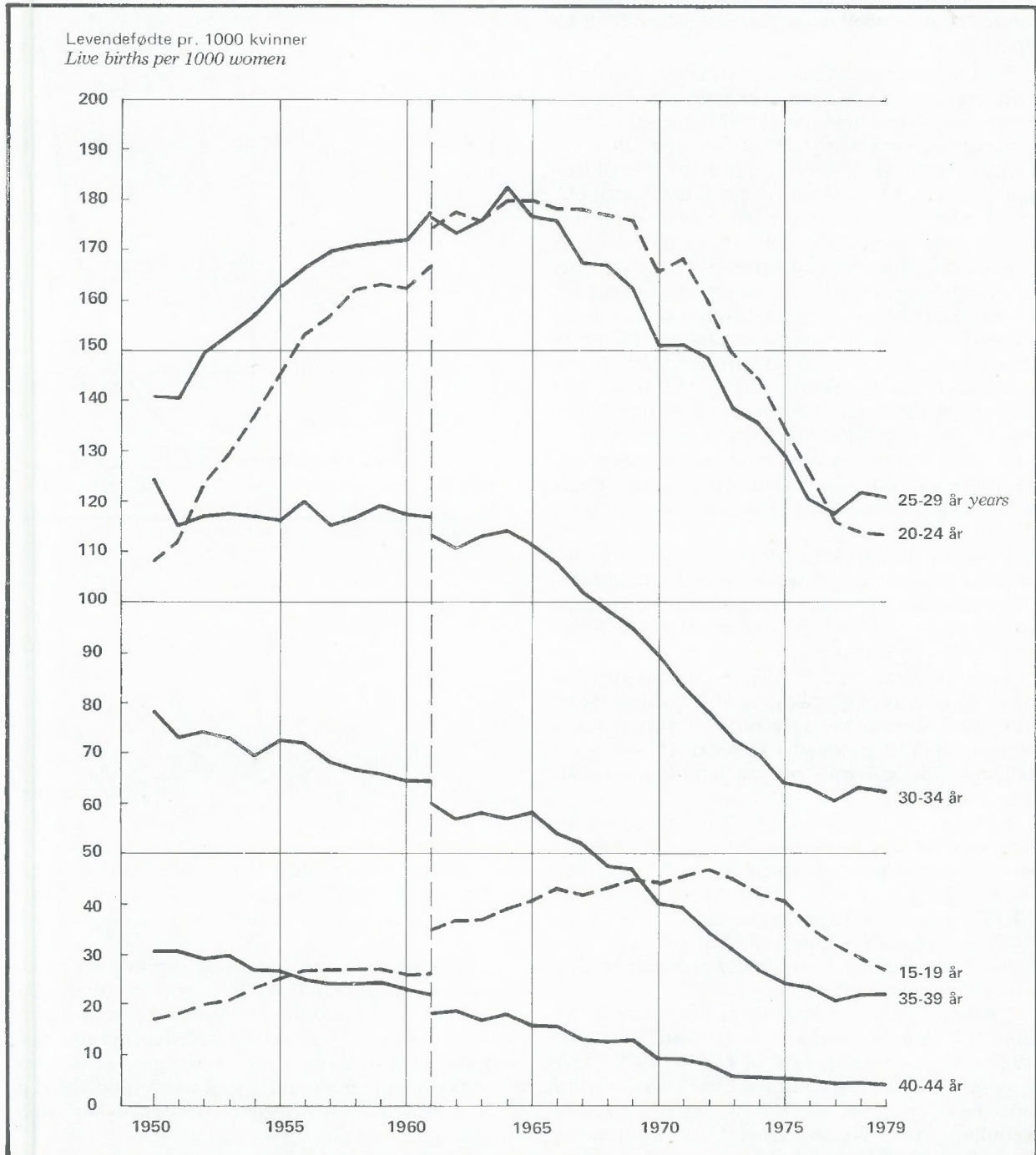
Samlet fruktbarhetstall lavere enn om lag 2,10 betyr at fruktbarheten er under reproduksjonsnivået, dvs. den fruktbarheten som er nødvendig for at folkemengden **på lengre sikt** ikke skal synke.

Dette innebærer at grensen ble underskredet allerede i løpet av 1974 og at fruktbarheten i øyeblikket er om lag 17 prosent under. Dette betyr likevel ikke

at folketallet synker eller at fødselsoverskottet blir negativt på kort sikt. I 1979, dvs. 5 år etter at reproduksjonsnivået ble underskredet, var således fødselsoverskottet 10 000. Dette er mulig fordi kvinner som fødte barn i 1979 tilhører de relativt store årskull som ble født ved slutten av og etter 2. verdenskrig.

Fallet i fruktbarhet i tidsrommet 1965—1977 gjaldt alle aldersgrupper av kvinner og har vært nærmest uavbrutt unntatt for de aller yngste. (Figur 13.3.) Relativt sett har fallet vært størst for de høyeste aldrene. Inntil 1976 var aldersgruppen 20—24 år den mest fruktbare, men fortsatt fruktbarhetsnedgang i disse aldrene har medført at aldersgrup-

Figur 13.3. Aldersavhengige fruktbarhetsrater. 1950—1979¹ Age-specific fertility rates. 1950—1979¹

¹ Til 1961 alder ved utgangen av året, deretter alder ved nedkomsten.

¹ Up to 1961 age at end of year, later on age at delivery.

Kilde: SA nr. 36: Folkemengdens bevegelse Oversikt 1971—1975 og NOS Folkemengdens bevegelse 1979.

Source: SA no. 36: Vital Statistics and Migration Statistics Survey 1971—1975 and NOS Vital Statistics and Migration Statistics 1979.

pen 25—29 år nå har høyest fruktbarhet. Aldersgruppen 15—19 år hadde økende fruktbarhet til 1972, men også her har vi hatt et betydelig fall seinere.

Hvilke virkninger fruktbarhetsfallet vil kunne få kommer an på om vi har å gjøre med en varig reduksjon av fruktbarheten eller bare en utsettelse av fødslene. Den siste muligheten er fortsatt tilstede, men er ikke særlig sannsynlig da fruktbarhetsfallet har vært størst i de eldste fruktbare aldre. Ved å studere hvert enkelt fødselskull av kvinner kan vi finne ut mer om dette, men noen sikre konklusjoner kan vi likevel ikke trekke før kvinnene nærmer seg slutten av den fødedyktige perioden eller iallfall 40-årsalderen.

Fruktbarhetsnedgangen omtalt foran gjelder de gifte kvinnene. For ikke-gifte kvinner økte fruktbarheten betydelig i løpet av 1960-åra for alle aldersgrupper, og sterkest for de yngste. Etter 1970 har fruktbarheten vært omtrent uendret i alle aldersgrupper. Denne utviklingen har blant annet klar sammenheng med de seinere åras økende tendens til samliv uten vigsel, se kapittel 4 om sosialt fellesskap.

Samlet fruktbarhetstall beregnet for fylker viser klare regionale forskjeller. Alle østlandsfylkene har fortsatt klart lavere fruktbarhet enn de andre fylkene i landet, med samlet fruktbarhetstall for 1978 mellom 1,44 og 1,71 eller 20—30 prosent under reproduksjonsnivået. Lavest lå Oslo og Hedmark. Den høyeste fruktbarheten finner vi nå på Vestlandet og i Agder. De tre fylkene som fortsatt har fruktbarhet over reproduksjonsnivået er Rogaland, Sogn og Fjordane og Vest-Agder, men også disse ligger bare ubetydelig over (samlet fruktbarhetstall 2,14—2,11).

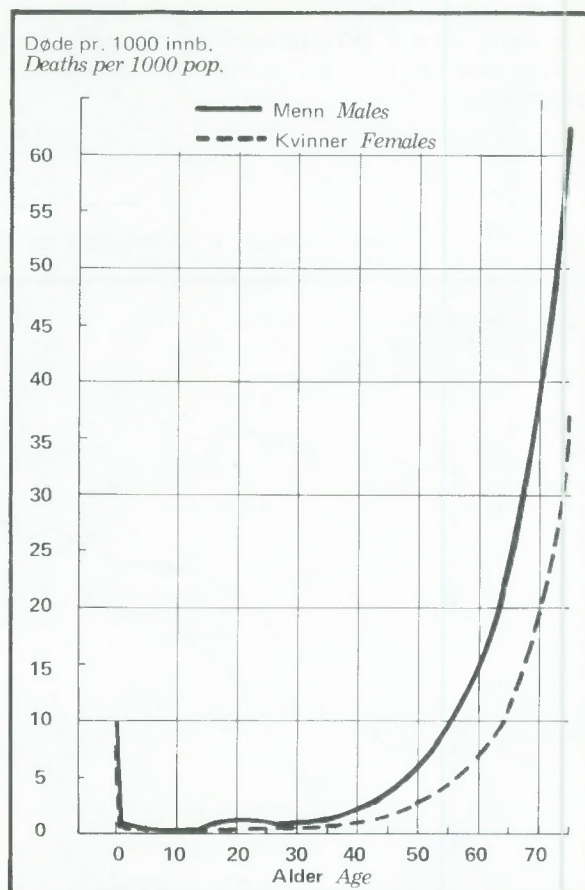
Samtidig med fruktbarhetsfallet i Norge har det skjedd en utjevning av fruktbarheten over landet. Mens variasjonsbredden i samlet fruktbarhetstall var 0,7 (1,44—2,14) i 1978, var den i 1968 1,40 (2,04 i Oslo — 3,42 i Finnmark).

Tallet på legale svangerskapsavbrott steg betydelig til og med 1974 da nærmere 15 200 søknader ble innvilget. Seinere har søknadstallet variert lite. I forhold til tallet på kvinner i alderen 15—49 år har tallet på innvilgninger stort sett gått litt ned de siste åra.

Ifølge lov av 16. juni 1978, som gjaldt fra 1979, kan kvinner selv ta den endelige avgjørelsen om svangerskapsavbrott, såfremt inngrepet kan skje innen utgangen av tolvte svangerskapsuke. Av i alt 14 456 utførte svangerskapsavbrott i 1979 var 14 021 selvbestemt, mens 435 var innvilget etter behandling i nemnd. I alt 630 søknader ble trukket tilbake av ulike grunner.

Sammenlignet med endringene i fødselstallet har tallet på dødsfall variert lite det siste tiåret, fra 39 000 pr. år omkring 1970 til 41 600 i 1979. (Vedleggstabell 13.3.) Økningen i dødsfallene skyldes hovedsakelig endret aldersfordeling og voksende befolkning, ikke økt dødelighet. Under forutsetning av et fast dødelighetsmønster, dvs. at hver aldersgruppe hadde uendret dødelighet over tid, ville dødsfallene ha økt med 700—900 årlig. Dødelighetsnivået har derfor vært synkende.

Figur 13.4. Dødsfallrater for menn og kvinner. 1977—78 *Rate of mortality for males and females. 1977—78*

Kilde: Statistisk ukehelte nr. 51/52/79.
Source: Weekly Bulletin of Statistics no. 51/52/79.

Langt de fleste dødsfallene gjelder eldre personer. Om lag halvparten av dem som dør har allerede fylt 75 år. Bare knapt 3 prosent av de døde var barn under 15 år.

Menn har høyere dødelighet enn kvinner på alle alderstrinn. (Figur 13.4.) Mennes overdødelighet varierer sterkt med alderen. Størst er overdødeligheten i aldre 15—39 år der dødeligheten for menn gjennomsnittlig var to og en halv gang så stor som for kvinner i samme alder, dvs. en overdødelighet på 150 prosent. Aller høyest overdødelighet hadde aldersgruppen 20—24 år, 220 prosent.

På de enkelte alderstrinnene har dødeligheten stort sett avtatt for begge kjønn. Spedbarnsdødeligheten (døde i første leveår pr. 1 000 levendefødte), som ble omtrent halvert i løpet av 1950- og 1960-åra,

har fortsatt å synke. Også i barne- og ungdomsalderen har dødeligheten utviklet seg gunstig. Blant middelaldrende og eldre har utviklingen vært ulik for kvinner og menn. Mens kvinnes dødelighet har gått jevnt nedover hele tida, steg dødeligheten for menn over 40-årsalderen noe i 1960-åra. Etterpå har dødelighetsforholdene for disse aldre stort sett bedret seg, men for menn over 45 år er dødeligheten fortsatt klart høyere enn i første halvdel av 1950-åra.

Et samlet uttrykk for de aktuelle dødelighetsforholdene får vi ved å beregne middellevetida, dvs. det gjennomsnittlige antall gjenstående leveår for et nyfødt barn. Dette dødelighetsmålet er uavhengig av aldersfordelingen i befolkningen, men forutsetter at dødeligheten i de enkelte aldersklasser blir uendret. På grunn av den nevnte forverringen av dødelighetsforholdene for menn i visse aldre, gikk middellevetida for menn noe ned. Den har økt igjen seinere, ikke så mye fordi dødelighetsutviklingen har bedret seg igjen, men mest på grunn av den betydelige nedgangen i spedbarnsdødeligheten.

Regnet på grunnlag av dødelighetserfaringene i toårsperioden 1977—1978 er middellevetida for menn 72,3 år og for kvinner 78,7 år. (Vedleggstabell 13.3.) Dette er henholdsvis 1,2 år og 4,0 år lenger enn levealdrene beregnet for 1951—1955. Forskjellen i middellevetid for menn og kvinner har de siste 60 åra økt fra 3,1 år til 6,4 år. Storparten av denne utviklingen har funnet sted siden første del av 1950-åra da forskjellen var 3,6 år.

La oss i stedet for å betrakte middellevetid som gir uttrykk for **gjennomsnittlig** levetid for et kull nyfødte, se på medianlevetid som uttrykker ved hvilken alder akkurat halvparten av kullet fortsatt er i live. Vi finner da at halvparten av mennene kan regne med å bli minst 75,5 år og halvparten av kvinnene minst 81,6 år. Det er dødsfallene i ung alder, særlig blant spedbarn, som trekker gjennomsnittet ned i forhold til medianen.

Norge er ett av de land i verden der folk lever lengst. Dette gjelder særlig kvinner der bare Island oppgir lengre middellevetid for 1977—1978.

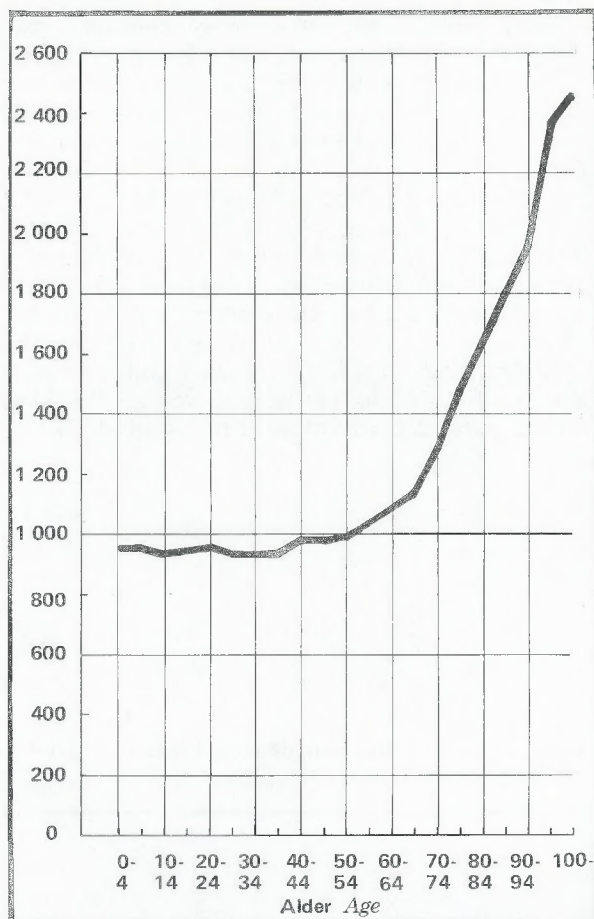
Det er klare regionale forskjeller i befolkningens dødelighet. Utslagene er størst for menn, der Sogn og Fjordane hadde lavest og Finnmark høyest dødelighet. For kvinner er de regionale forskjellene mindre, men mønsteret er stort sett det samme som for menn. Kvinnes dødelighet er lavest i vestlandsfylkene, særlig Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane, mens Finnmark kommer dårligst ut også her.

I kapittel 3 om helse er det gitt indekstall som viser sammenlignbare størrelser for dødelighetsnivået i fylkene når alle aldre ses under ett. Det er tatt hensyn til ulik aldersstruktur i fylkene (standardiserte rater). I helsekapitlet er det også gjort greie for dødsårsaker.

Til slutt skal vi omtale noen konsekvenser av at menn og kvinner har ulik dødelighet og at menn ikke har hatt den samme ubrutte, gunstige dødelighetsutviklingen som kvinner.

1. Det er flere kvinner enn menn i befolkningen, og langt flere i høyere aldre. (Figur 13.5.)
2. Forventet gjenstående levetid for 50-årige menn har endret seg lite selv om vi går 60 år

Figur 13.5. Kvinner pr. 1 000 menn i ulike aldersgrupper. 31. desember 1979 *Females per 1 000 males in different age groups. 31 December 1979*

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1979.
Source: NOS Population by Age and Marital Status 31 December 1979.

tilbake i tid. I 1977—78 kunne 50-årige menn regne med å leve i 25,8 år framover. Dette er 1,7 år lenger enn ifølge beregningene for 1911—1920, men 0,8 år kortere enn for perioden 1951—1955. Til sammenligning har forventet gjenstående levetid for 50-årige kvinner økt med henholdsvis 5,5 og 2,2 år.

3. Tallet på enker har økt betydelig de siste tiåra, mens det ikke er blitt flere enkemenn. (Kapittel 4.)

Siden 1970 har befolkningen økt noe mer enn den naturlige tilveksten skulle tilsi. Dette skyldes netto innflytting fra utlandet (avstanden mellom de to nederste kurvene i figur 13.2). I perioden 1971—1977 var det en nettoinnflytting på nær 5 000 pr. år,

men tallet har så avtatt til 2 700 i 1979. Trolig henger dette sammen med at innvandringsstoppen, som ble innført i 1975, etter hvert er blitt mer effektiv. (Netto utflytting er på figur 13.2 markert med mørk skravor.)

Siden 1960-åra har den delen av befolkningsveksten som skyldes nettoinnflytting økt sterkt. I tillegg til større tall for nettoinnflytting skyldes den høyere andelen også lavere fødselstall. I 1977 utgjorde nettoinnflytting 31 prosent av samlet folketilvekst, mot bare 3 prosent i siste halvdel av 1960-åra. For 1979 var prosenten 22. (Vedleggstabell 13.4.)

Tallene for flyttinger fra og til utlandet omfatter både norske og fremmede statsborgere. Regnet i prosent av samlet folketilvekst har innflyttingsoverskottet av utenlandske statsborgere utgjort om lag 30 prosent de siste åra mot knapt 9 prosent for perioden 1966—1970. Økningen i folkemengden skjer derfor i stadig større grad ved at den ikke-norske befolkningen vokser. I tillegg til innflyttingen

kommer også effekten av at de fleste innvandrene er yngre mennesker med større fruktbarhet enn befolkningen ellers.

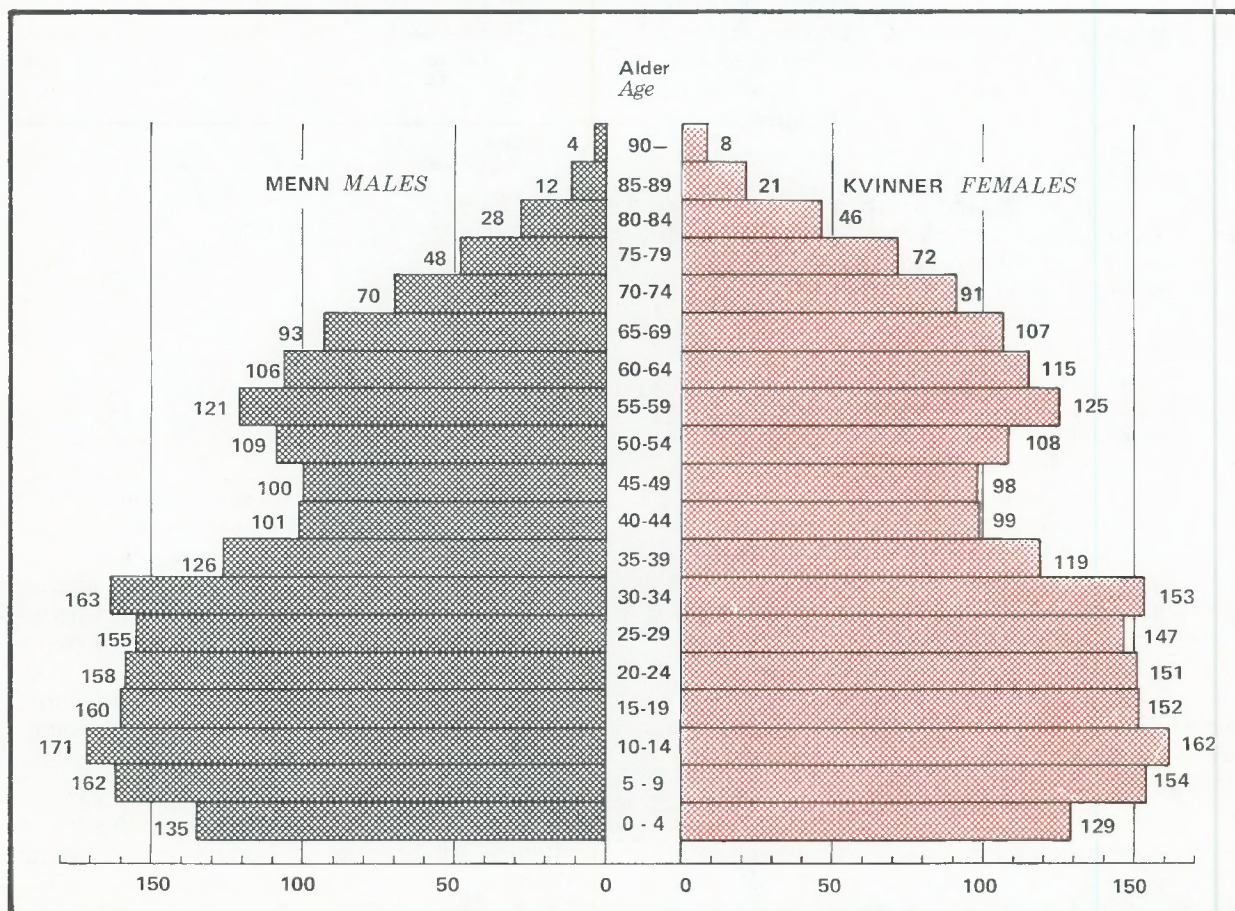
Ved utgangen av 1979 bodde 80 300 utenlandske statsborgere i Norge. Dette er 18 500 flere enn fem år tidligere. To prosent av befolkningen i Norge er altså fremmede statsborgere. Dette er omtrent samme andel som i Danmark, men lavere enn i Sverige (5,1 prosent) og høyere enn i Finland (0,25 prosent).

Av de 80 300 fremmede statsborgerne i Norge hadde 51 700 eller vel 64 prosent statsborgerskap i europeiske land, av disse 26 200 i nordiske land. Nærmere 13 800 av dem var dansker.

I alt 13 700 personer hadde statsborgerskap i land i Nord- eller Sør-Amerika, av disse 12 000 i USA eller Canada. Asiatene i Norge talte 11 400 personer, og over halvparten av disse var pakistane. Blant de 2 500 afrikanerne hadde nærmere halvparten statsborgerskap i Marokko.

Vel 52 prosent av de utenlandske statsborgerne

Figur 13.6. Folkemengde etter kjønn og 5-års aldersgrupper. 31. desember 1979. 1 000 Population by sex and 5-year age groups. 31 December 1979. 1 000

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapsstatus 31. desember 1979.
Source: NOS Population by Age and Marital Status 31 December 1979.

var menn. Aldersfordelingen var nokså forskjellige fra totalbefolkningens: Forholdsvis flere menn i alderen 25—44 år og kvinner i alderen 20—44 år og forholdsvis færre personer i gruppen 50 år og over. Dessuten var flere barn under skolealder.

Det er vanskelig å beregne hvordan folketallet i Norge vil utvikle seg framover. Den største usikkerheten knytter seg til hvor mange barn som kommer til å bli født. I Byråets siste framskriving av folketallet er det regnet med to alternativer for fruktbarheten, det ene forutsetter litt stigning, det andre en liten nedgang i forhold til nivået i dag. I framskrivingene er det ellers regnet med en nettoinnflytting fra utlandet på 4 000 pr. år.

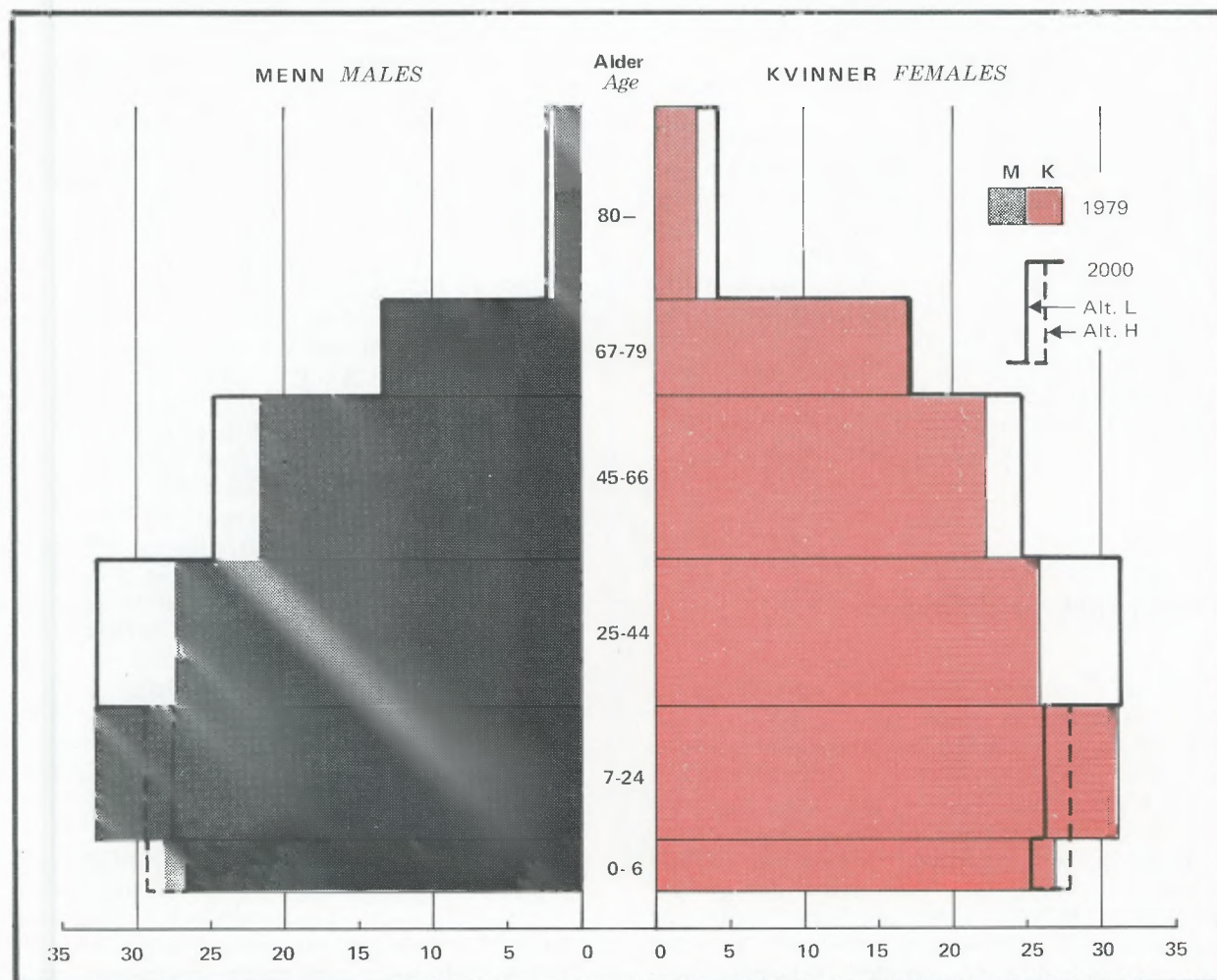
Alternativet med høyest fruktbarhet vil gi en folkemengde på 4,37 millioner i år 2000 og 4,53 millioner i 2025. (Figur 13.1.) Ifølge alternativet med lavest fruktbarhet vil folkemengden stige til 4,27 millioner omkring år 2000, men vil deretter avta.

Kjønnsfordeling og alderssammensetning

Hvert år fødes det om lag 6 prosent flere gutter enn jenter. En lignende overvekt av guttefødsler har det trolig vært i alle befolkninger så vidt vi vet. Dette er forklaringen på at den norske befolkningen teller flere unge menn enn unge kvinner. For aldre over vel 50 år er likevel kvinnene klart i flertall. Her er kvinnene overrepresentert i langt større grad enn mennene er det før fylte 50 år. (Figur 13.5.)

De vesentligste årsakene til kvinneoverskottet etter 50-årsalderen er at kvinner lever lenger enn menn, og at forskjellen i levealder har økt de siste tiåra. Dette får størst innvirkning på forholdet «kvinner pr. 1 000 menn» for aldre der dødeligheten er stor, altså fra 70 år og oppover. Ellers kan flytting

Figur 13.7. Folkemengde etter kjønn og alder. Registrert 1979 og framskrevet 2000. 1 000 Population by sex and age. Registered 1979 and projected 2000. 1 000

Kilde: NOS Framskrivning av folkemengden 1979—2025. Regionale tall.
Source: NOS Population Projections 1979—2025. Regional Figures.

fra og til utlandet føre til forskyvninger mellom kjønnene for noen aldersgrupper.

Når alle aldre ses under etter, hadde befolkningen et kvinneoverskott på vel 33 000 ved utgangen av 1979. Dette tilsvarer 1 017 kvinner pr. 1 000 menn. Kvinneoverskottet er for tida økende, etter å ha vært nede på vel 12 000 eller 1 007 kvinner pr. 1 000 menn omkring 1960.

Alderspyramiden i figur 13.6 viser hvordan folke- mengden fordeler seg etter kjønn og femårige alders- grupper ved utgangen av 1979. Søylenes lengde, og dermed pyramidens form, er bestemt av flere for- hold: Størrelsen på fødselskullene, hvilken dødelig- het kullene har vært utsatt for og flyttebevegelsene mellom Norge og utlandet. Størst betydning for for- men på alderspyramiden har **fødselsnivået** (i forhold til folkemengden) og endringer i fødselstallet.

De store innsnevringene i pyramiden omkring aldrene 40—44 år er et resultat av de lave fødselstal- lene i 1930-åra. (Figur 13.2.) På tilsvarende måte har de store fødselskullene mot slutten av og etter 2. verdenskrig gitt mange personer i alderen 30—34 år (født 1944—1948).

Figur 13.7 viser en alderspyramide der vi har slått sammen aldersklassene til seks grove grupper. Som følge av stadig færre fødsler fra 1970 og utover er det blitt færre barn under skolealder, både i antall og i prosent. (Vedleggstabell 13.5.) I aldre da mange er under utdanning, 7—24 år, har andelen vært omtrent uendret de siste to tiåra, mens gruppen i pensjonsalder, 67 år og over, har økt. Andelen innenfor de mest yrkesaktive aldrene, 25—66 år, har vært omtrent uendret, til tross for varierende kullstørrelse.

Det nærmeste tiåret vil det bli forholdsvis færre i aldersområdet 7—24 år, særlig i grunnskolealdrene, mens det er utsikter til forholdsvis flere i alderen 25—66 år. Disse tendensene kan komme til å fort- sette med samme styrke fram mot år 2000. Alders- gruppen 67 år og over vil komme til å øke betydelig fram til om lag 1990, for så å minke noe igjen, da det etter hvert er stadig mindre kull (født 1923 og ut- over) som når pensjonsalder. Men det vil samtidig bli forholdsvis flere av de eldste pensjonistene. Fram mot år 2000 må vi regne med minst 45 prosent flere personer i gruppen 80 år og over enn i 1979.

Geografisk fordeling

De vel 4 millioner bosatte i Norge fordeler seg langt fra jevnt over landet. Figur 13.8 viser landet slik det hadde sett ut dersom landarealet svarte til størrelsen på folkemengden. Det går tydelig fram at det vi kan kalle befolkningstyngepunktet ligger len- ger sør i landet enn det geografiske tyngepunktet.

Fylkene Oslo, Akershus, Østfold og Vestfold hadde i 1979 1,24 mill. innbyggere eller over 30 prosent av landets folkemengde. Men disse fylkene opptar bare vel 3,6 prosent av landarealet. I kontrast til dette hadde de fire nordligste fylkene pluss Hed-

mark, Oppland og Sogn og Fjordane 1,07 mill. inn- byggere, men opptar nærmere 64 prosent av landarealet.

I 1970 bodde 66 prosent av befolkningen i Norge i tettbygde strøk, mot 57 prosent 10 år før. Som tett- bygd strøk regnes tettbygde områder med minst 200 bosatte der avstanden mellom husene som regel ikke overstiger 50 meter. Avgrensningen av tettbygde strøk er uavhengig av kommunegrenser, sognegren- ser mv.

Fordelingen av folkemengden på landsdeler har endret seg forholdsvis lite de siste 15—20 åra, til tross for at det periodevis har vært store netto flytte- strømmer mellom landsdelene. (Vedleggstabell 13.2.) Dette har vært mulig fordi det i de områdene som har avgitt folk er blitt født forholdsvis flere barn enn i tilflyttingsområdene. Større fødselskull har således i stor grad oppveid fraflyttingen.

Omfanget av flyttinger mellom norske kommuner har avtatt år for år fra et toppnivå i 1972—1974. I 1979 var flytteaktiviteten den laveste siden 1966. Vi har da tatt hensyn til endringer i kommunegrensene.

Om lag 160 000 personer foretar hvert år cver 170 000 flyttinger mellom norske kommuner (noen flytter mer enn en gang). Dette betyr store brutto- strømmer av folk mellom de ulike delene av landet. Men det er oftest omtrent jevnstore strømmer i begge retninger, slik at resultatet blir forholdsvis små netto flyttetall. (I tillegg til disse flyttingene kommer flyttinger innen kommunene. Det er rundt 200 000 slike årlig.)

Flyttehyppigheten varierer mye med alderen. I 1979 gjaldt over 60 prosent av flyttingene personer i alderen 15—34 år og 20 prosent barn under 10 år. Mest mobile er folk i 20-årsalderen, særlig kvinner 20—24 år. Barn i skolealder og personer over 40-årsalderen flytter langt sjeldnere enn andre.

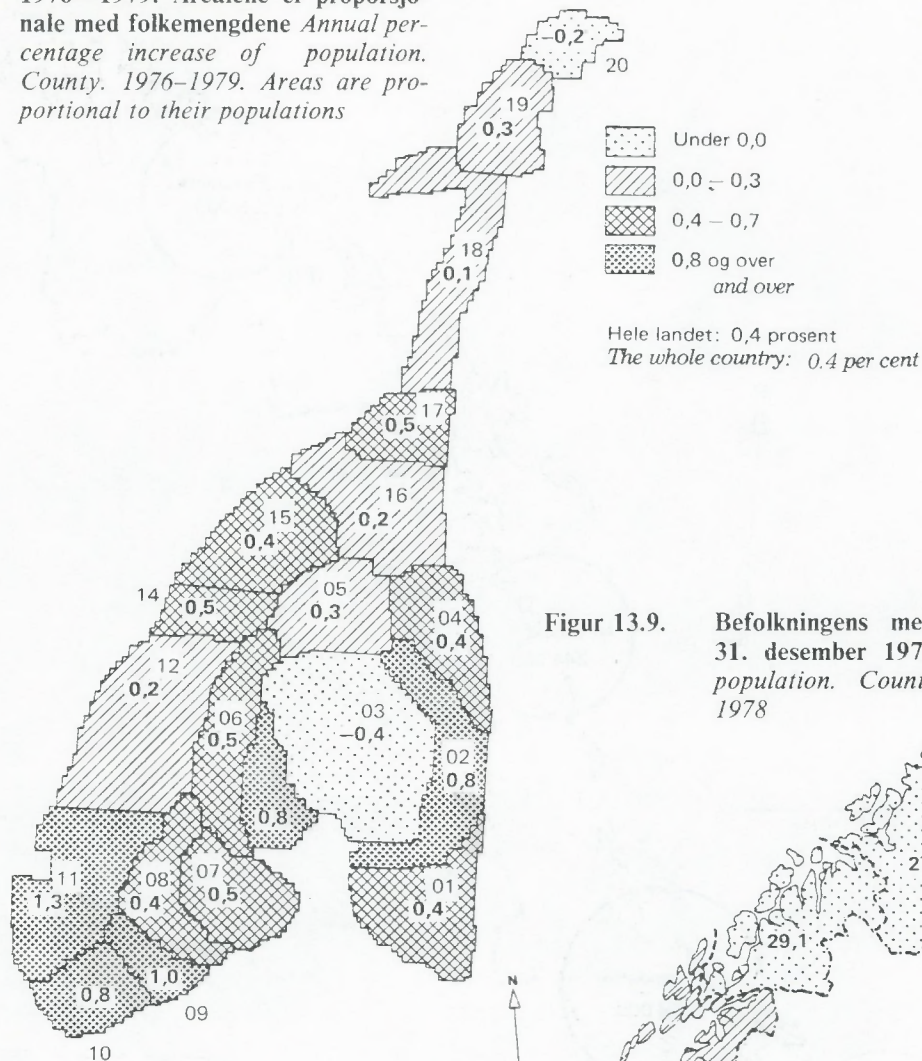
Kvinner flytter oftere enn menn, men forskjellen er langt mindre enn for bare 5—10 år siden. Flytte- mønsteret i 1979 tilsvarer knapt 3 flyttinger mellom kommuner i løpet av en persons liv, mot nærmere 3,4 flyttinger i første halvdel av 1970-åra.

Undersøkelser som er gjort med hensyn til viktig- ste grunn til flyttingen, viser at både for menn og kvinner i alderen fra 16 til 40 år er arbeidsforhold den viktigste grunn til flytting fra en kommune til en annen. Vel en tredel av samlet flyttehyppighet skyl- des arbeidsforhold. For aldersgruppen mellom 20 og 40 år er det også stor flyttehyppighet som følge av boligforhold. For kvinner under 25 år er dessuten familieforhold en viktig grunn for flytting, trølig vesentlig flytting i samband med inngåelse av ekteskap.

I 1976—1979 var nettotallene for flytting mellom landsdeler og mellom regioner i store trekk som i 1971—1975. (Vedleggstabell 13.6.) Bevegelser i denne perioden var likevel svært forskjellige fra flyt- temønsteret i siste halvdel av 1960-åra.

De mest iøynefallende forskjellene fra 1971— 1975 til 1976—1979 er den økende nettoutflyttingen fra Troms — Finnmark og fra Hordaland. Videre har Oslo og Nordland hatt mindre nettoutflytting enn før. Landsdelen Oslo—Akershus hadde likevel omtrent flyttebalanse på grunn av redusert netto

Figur 13.8. Årlig folketilvekst i prosent. Fylke. 1976—1979. Arealene er proporsjonale med folkemengdene *Annual percentage increase of population. County. 1976—1979. Areas are proportional to their populations*

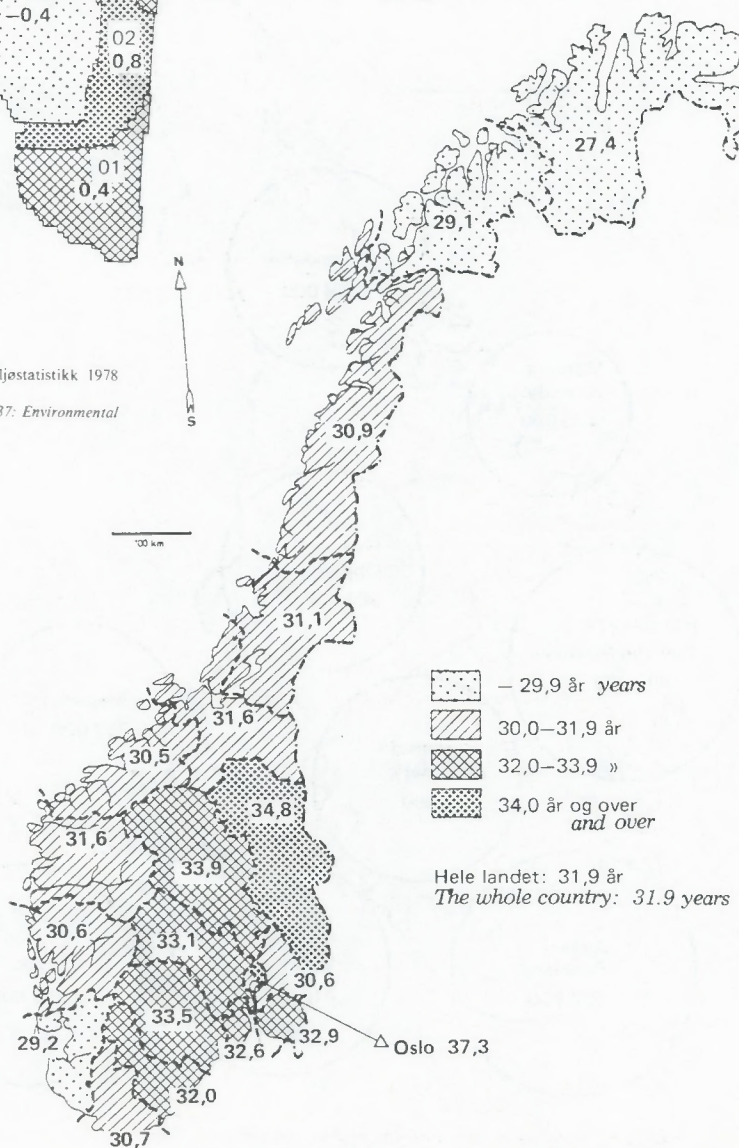

Kilde: NOS Folkemengdens bevegelse og SA nr. 37: Miljøstatistikk 1978 (kartgrunnlaget).
Source: NOS Vital Statistics and Migration Statistics and SA no. 37: Environmental Statistics 1978 (map).

Figur 13.9. Befolkningens medianalder. Fylke. 31. desember 1978 *Median age of population. County. 31 December 1978*

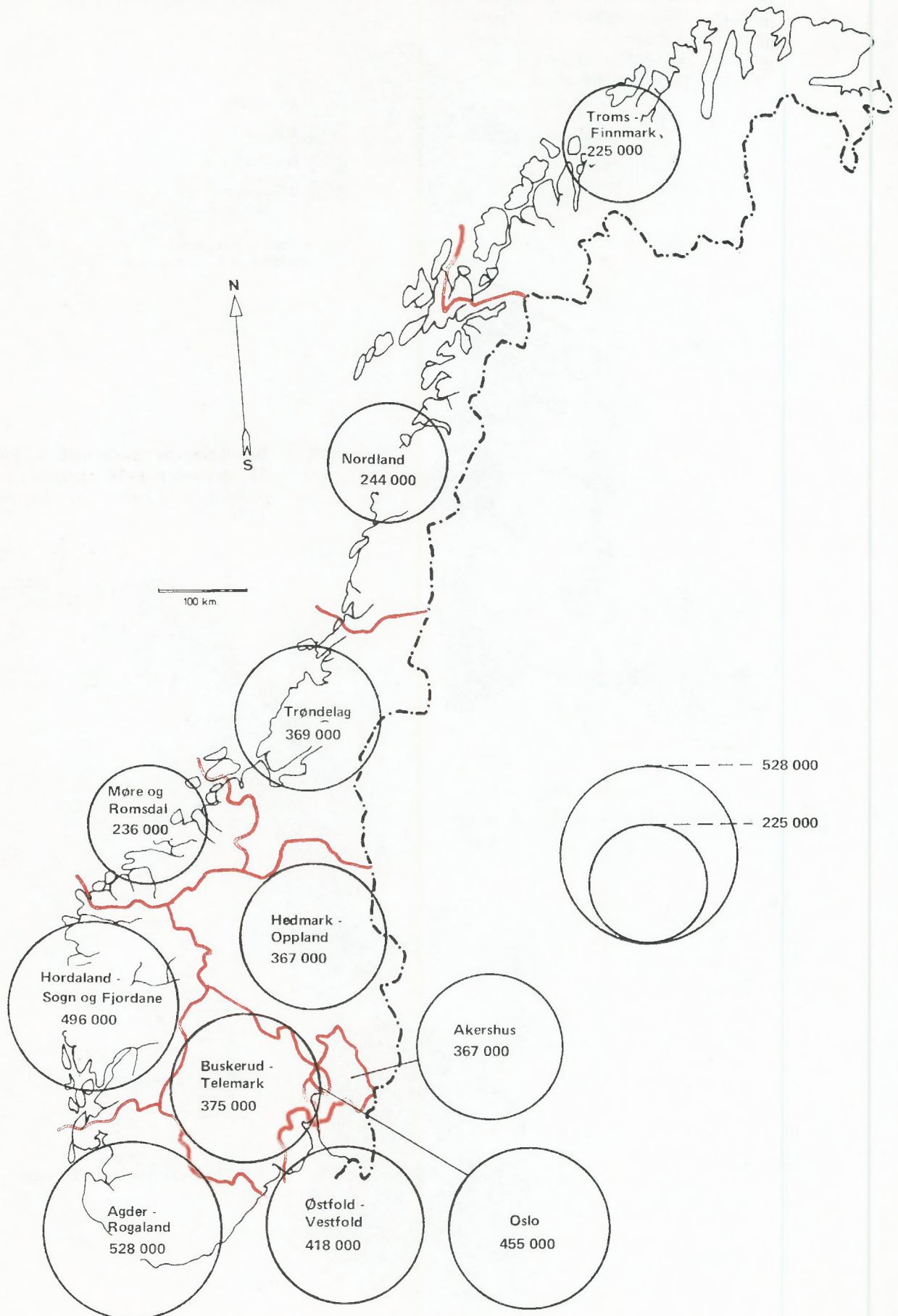
NR. FYLKER
NO. COUNTIES

01	Østfold
02	Akershus
03	Oslo
04	Hedmark
05	Oppland
06	Buskerud
07	Vestfold
08	Telemark
09	Aust-Agder
10	Vest-Agder
11	Rogaland
12	Hordaland
14	Sogn og Fjordane
15	Møre og Romsdal
16	Sør-Trøndelag
17	Nord-Trøndelag
18	Nordland
19	Troms
20	Finnmark

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1978.
Source: NOS Population by Age and Marital Status 31 December 1978.

Figur 13.10. Folkemengde. Region. 31. desember 1979 *Population. Region. 31 December 1979*

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1979.
 Source: NOS Population by Age and Marital Status 31 December 1979.

flyttestrøm til Akershus. Størst økning i nettoinnflytting ble registrert i Hedmark.

Tidligere netto flyttestrømmer mot de store befolkningssentrene er for lengst snudd, og alle de største bykommunene unntatt Stavanger har nå avtakende eller omtrent uendret folketall. Innenfor Oslo kommunes grenser er folkemengden blitt redusert med vel 30 000 i løpet av 10 år. Men den betydning flyttingene har for folks levkår kommer også til syne på andre måter. I perioden 1976—1979 var f. eks. nettoutflyttingen fra Oslo på 5 800, men i den samme perioden flyttet hele 89 100 personer inn og 94 900 ut av byen. Verken for Oslo eller andre fylker er derfor lave netto flyttetall tegn på stabil befolkning, i den mening at mennesker slår rot og blir boende. (Vedleggstabell 13.6.) Utviklingen med at de større byene mister folketallet må ses i sammenheng med veksten i omegnskommunene og med lavere fødselstall enn før. De seinere åra har også Bergen og Trondheim hatt betydelig nettoutflytting, til sammen om lag 3 000 årlig. I noen fylker har det i det siste vekslet mellom vekst og nedgang i folkemengden, særlig i Nordland, Troms og Finnmark. (Vedleggstabell 13.7.)

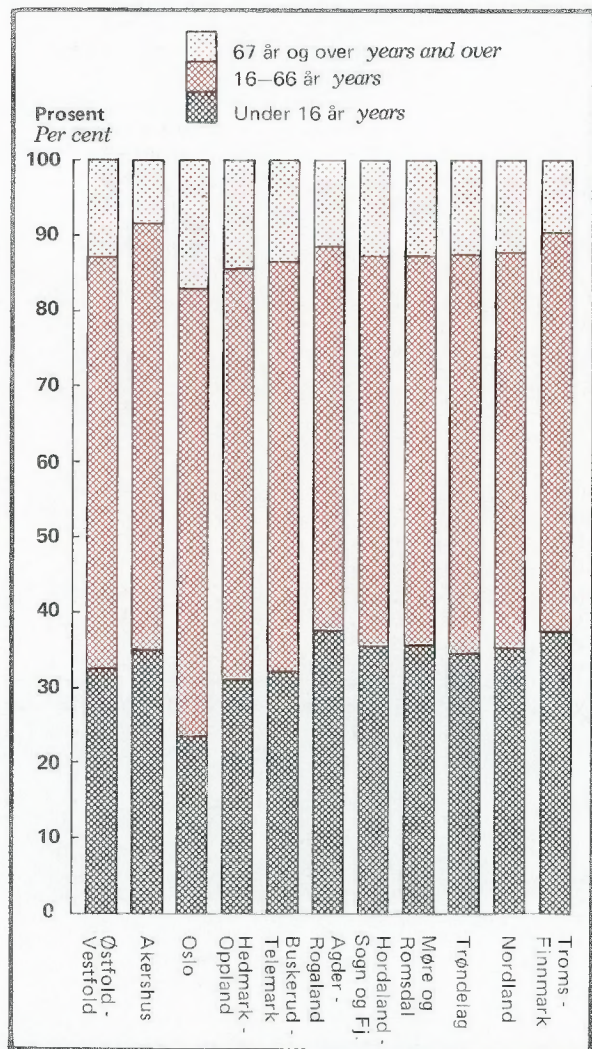
Noen fylker er avhengige av nettoinnflytting for å kunne øke sitt folketall, fordi det dør flere enn det fødes. Dette gjelder Oslo, Hedmark og Oppland. Men også de andre østlandsfylkene, bortsett fra Akershus, har bare en beskjeden naturlig folketilvekst, slik at Rogaland fylke har et vesentlig større fødselsoverskott enn alle de 8 østlandsfylkene til sammen.

Årsaken til at den naturlige folketilveksten varierer så mye fra fylke til fylke er de regionale forskjellene i fruktbarhet og dødelighet. Men ulikheter i alderssammensetning betyr også mye. Således har for eksempel Rogaland en atskillig yngre befolkning enn østlandsfylkene utenom Akershus.

Ved utgangen av 1978 var medianalderen i den norske befolkningen 31,9 år. Dette innebærer at vel halvparten av befolkningen var født i 1947 eller seinere. (Medianalderen er den alder hvor akkurat halvparten av befolkningen er eldre og halvparten er yngre eller lik denne alderen. Medianalder er litt lavere enn gjennomsnittsalder.) Alle østlandsfylker, unntatt Akershus, hadde medianalder over 32,5 år. Høyest lå Oslo med 37,3 år og Hedmark med 34,8 år. I resten av landet hadde ingen fylker medianalder over 32,0 år. Lavest lå Finnmark med 27,4 år, Troms med 29,1 år og Rogaland med 29,2 år. (Figur 13.9 og vedleggstabell 13.8.)

I Sosialt utsyn 1980 har vi også delt befolkningen inn etter hvilken region de bor i. Regionene kommer vi fram til ved å slå sammen noen av fylkene. (Figur 13.10.) Vi ser at prosentdelen som er i alderen 67 år og over varierer fra region til region. Høyest er den for Oslo og lavest for Akershus. (Figur 13.11.)

Figur 13.11. Folkemengde etter alder. Region. Prosent. 31. desember 1979 *Population by age. Region. Per cent. 31 December 1979*

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1979.
Source: NOS Population by Age and Marital Status 31 December 1979.

Vedleggstabeller

Tabell 13.1. Folkemengde, folketilvekst og fødselsoverskott *Population, increase of population and excess of births*

År Year	Folkemengde ved utgangen av perioden/ året <i>Population at end of period/year</i>	Folketilvekst <i>Increase of population</i>		Årlig folketilvekst i prosent <i>Annual percentage increase of population</i>	
		I alt <i>Total</i>	Av dette fødsels- overskott <i>Of which excess of births</i>	I alt	Av dette fødsels- overskott
	1 000				
1961—1965	3 738	142 900	145 000	0,78	0,79
1966—1970	3 888	150 600	145 900	0,79	0,76
1971—1975	4 017	128 800	109 100	0,65	0,55
1976—1979	4 079	61 800	45 400	0,38	0,28
1971	3 918	29 500	26 600	0,76	0,68
1972	3 948	30 500	24 900	0,78	0,64
1973	3 973	24 800	21 300	0,63	0,54
1974	3 998	24 500	20 100	0,62	0,51
1975	4 017	19 600	16 300	0,49	0,41
1976	4 035	18 100	13 300	0,45	0,33
1977	4 051	16 000	11 100	0,40	0,27
1978	4 066	14 900	11 100	0,37	0,27
1979	4 079	12 800	10 000	0,31	0,25

Kilde: NOS Folkemengdens bevegelse. Source: NOS Vital Statistics and Migration Statistics.

Tabell 13.2. Folkemengde og folketilvekst. Landsdel *Population and increase of population. Region*

Landsdel Region	Folkemengde 31. desember <i>Population 31 December</i>						Årlig folketilvekst i prosent <i>Annual percentage increase</i>	
	Personer <i>Persons</i>			Prosent <i>Per cent</i>			1971- 1975	1976- 1979
	1970	1975	1979	1970	1975	1979		
	1 000	1 000	1 000					
Hele landet <i>The whole country</i>	3 888	4 017	4 079	100,0	100,0	100,0	0,7	0,4
Oslo—Akershus	806	818	822	20,7	20,4	20,1	0,3	0,1
Resten av Østlandet	1 104	1 141	1 161	28,4	28,4	28,5	0,7	0,4
Sørlandet—Vestlandet	948	995	1 024	24,4	24,8	25,1	1,0	0,7
Møre og Romsdal, Trøndelag	576	596	605	14,8	14,8	14,8	0,7	0,4
Nord—Norge	454	467	468	11,7	11,6	11,5	0,5	0,1

Kilde: NOS Folketallet i kommunene. Source: NOS Population in Municipalities.

Tabell 13.3. Fødte, fruktbarhet, døde og dødelighet. Årsgjennomsnitt *Births, fertility, deaths and mortality. Annual average*

År Year	Le- vende- fødte <i>Live births</i>	Samlet frukt- barhets- tall ¹ <i>Total fertility¹</i>	Døde <i>Deaths</i>	Middellevetid <i>Expectation of life</i>		Døde under 1 år pr. 1 000 levende- fødte <i>Deaths under 1 year per 1 000 live births</i>
				Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>	
1961—1965.....	64 000	2,94	35 000	71,0	76,0	17,1
1966—1970.....	66 700	2,73	37 500	71,1	76,8	13,9
1971—1975.....	61 400	2,24	39 600	71,4	77,7	11,6
1976—1979.....	51 900	1,78	40 600	..	..	...
1971.....	65 600	2,49	39 000	71,2	77,4	12,8
1972.....	64 300	2,39	39 400			11,8
1973.....	61 200	2,23	40 000	71,5	77,8	11,9
1974.....	59 600	2,13	39 500			10,4
1975.....	56 300	1,98	40 100	71,9	78,1	11,1
1976.....	53 500	1,86	40 200			10,5
1977.....	50 900	1,75	39 800	72,3	78,7	9,2
1978.....	51 700	1,77	40 700			8,6
1979.....	51 600	1,75	41 600 ²	...	...	...

¹ Antall barn hver kvinne gjennomsnittlig kommer til å føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønstret i perioden varer ved og at dødsfall ikke forekommer. ² Foreløpige tall.
¹ The average number of live-born children born to a woman passing through the child-bearing period, exposed at each age to the existing fertility, but not exposed to mortality. ² Provisional figures.

Tabell 13.4. Flytting fra og til utlandet *Immigration and emigration*

År Year	Årsgjennomsnitt <i>Annual average</i>					Nettoflytting ¹ i prosent av total folke- tilvekst	Nettoflytting ¹ av utenlandske statsborgere i prosent av total folketil- vekst
	Innflyt- tinger <i>Immi- gration</i>	Utflyt- tinger <i>Emi- gration</i>	Nettoflytting ¹ <i>Net migration¹</i>			Net migration ¹ in per cent of total increase of population	total folketil- vekst <i>Net migration¹ of foreign citizens in per cent of total increase of population</i>
			I alt <i>Total</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>		
1961—1965	12 100	12 600	- 400	- 100	- 300	- 1	..
1966—1970	15 200	14 400	900	700	200	3	9
1971—1975	18 800	13 900	4 800	2 800	2 100	19	19
1976—1979	18 800	14 600	4 200	2 200	2 000	27	29
1971	19 300	12 700	6 600	4 000	2 600	22	19
1972	18 400	14 000	4 400	2 400	2 000	15	12
1973	17 400	13 900	3 400	1 800	1 600	14	17
1974	19 200	14 300	4 900	3 000	1 900	20	22
1975	19 600	14 800	4 800	2 600	2 200	24	26
1976	19 000	14 100	4 900	2 800	2 100	27	29
1977	19 400	14 400	5 000	2 400	2 600	31	30
1978	18 800	14 900	4 000	2 000	2 000	27	31
1979	17 800	15 100	2 700	1 500	1 200	22	28

¹ Innflytting minus utflytting.

¹ Immigration less emigration.

Kilde: NOS Flyttestatistikk. Source: NOS Migration Statistics.

Tabell 13.5. Folkemengde etter alder. Prosent. Registrert 1960—1979 og framskrevet 1990 og 2000 *Population by age. Per cent. Registered 1960–1979 and projected 1990 and 2000*

År Year	I alt Total	Alder. År Age. Years			
		0—6	7—24	25—66	67—
1960	100,0	12,0	27,0	51,6	9,4
1970	100,0	11,8	28,5	48,7	11,1
1979	100,0	9,4	28,2	49,8	12,6
1990 Høyt alternativ ¹	100,0	9,5	25,4	51,0	14,1
1990 Lavt alternativ ²	100,0	8,7	25,4	51,6	14,3
2000 Høyt alternativ ¹	100,0	9,2	23,6	54,2	13,0
2000 Lavt alternativ ²	100,0	8,5	22,7	55,5	13,3

¹ Forutsetter litt stigende fruktbarhet i forhold til 1978 og årlig nettoinnvandring på 4 000 personer. ² Forutsetter litt synkende fruktbarhet i forhold til 1978 og 4 000 i nettoinnvandring.
¹ Implies slightly increasing fertility compared to 1978 and net immigration of 4 000 persons yearly. ² Implies slightly decreasing fertility compared to 1978 and net immigration of 4 000.

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapelig status og NOS Framskrivning av folkemengden 1979—2025. Regionale tall.
Source: NOS Population by Age and Marital Status and NOS Population Projections 1979–2025. Regional figures.

Tabell 13.6. Folketilvekst og nettoflytting. Fylke *Increase of population and net migration. County*

	Folketilvekst Increase of population			Nettoflytting Net migration			Innflyt- ting In-mi- gration	Utflyt- ting Out-mi- gration
	1966— 1970	1971— 1975	1976— 1979	1966— 1970	1971— 1975	1976— 1979	1976— 1979	1976— 1979
Hele landet <i>The whole country</i>	150 600	128 800	61 800	4 300	24 200	16 600	784 900	768 300
FYLKE COUNTY								
Østfold	10 700	7 100	3 900	4 600	2 900	2 800	47 700	44 900
Akershus	50 000	30 600	11 800	32 800	15 200	3 800	98 300	94 600
Oslo	- 2 200	- 18 500	- 8 200	- 13 200	- 17 500	- 5 800	89 100	94 900
Hedmark	2 300	4 200	3 300	- 800	2 900	4 100	32 500	28 400
Oppland	4 300	5 700	2 100	- 600	2 800	2 200	29 300	27 100
Buskerud	8 200	10 800	3 900	3 200	6 700	3 400	43 400	39 900
Vestfold	9 000	7 000	3 500	4 200	3 700	2 800	42 000	39 200
Telemark	1 800	2 100	2 800	- 2 100	100	2 300	29 900	27 600
Aust-Agder	2 700	5 400	3 500	1 200	3 700	2 600	20 200	17 500
Vest-Agder	8 200	7 500	4 100	3 400	2 900	1 500	24 000	22 500
Rogaland	16 700	18 900	14 800	2 100	6 600	6 400	59 000	52 700
Hordaland ¹	16 800	12 800	3 900	- 600	- 2 100	- 3 800	60 000	63 900
Sogn og Fjordane	400	2 200	2 200	- 2 700	- 100	800	18 400	17 500
Møre og Romsdal	5 900	8 200	3 800	- 4 000	0	- 600	38 200	38 800
Sør-Trøndelag	11 800	7 300	2 400	2 200	- 800	- 500	41 400	41 900
Nord-Trøndelag	800	4 900	2 400	- 3 900	1 500	900	20 500	19 600
Nordland	- 2 700	2 200	600	- 13 900	- 4 700	- 2 700	42 000	44 800
Troms	4 600	7 300	1 900	- 3 100	1 500	- 1 000	29 800	30 900
Finmark	1 400	3 100	- 700	- 4 400	- 1 300	- 2 600	19 200	21 800
REGION REGION								
Østfold—Vestfold	19 800	14 100	7 400	8 800	6 700	5 600	87 900	82 300
Akershus	50 000	30 600	11 800	32 800	15 200	3 800	98 300	94 600
Oslo	- 2 200	- 18 500	- 8 200	- 13 200	- 17 500	- 5 800	89 100	94 900
Hedmark—Oppland	6 600	9 900	5 400	- 1 400	5 800	6 300	58 300	52 000
Buskerud—Telemark	9 900	12 900	6 800	1 100	6 800	5 700	70 900	65 200
Agder—Rogaland	27 600	31 800	22 300	6 700	13 200	10 500	93 100	82 600
Hordaland—Sogn og Fjordane ¹	17 200	15 000	6 000	- 3 300	- 2 100	- 3 000	72 000	75 000
Møre og Romsdal	5 900	8 200	3 800	- 4 000	0	- 600	38 200	38 800
Trøndelag	12 600	12 200	4 700	- 1 700	800	400	53 800	53 400
Nordland	- 2 700	2 200	600	- 13 900	- 4 700	- 2 700	42 000	44 800
Troms—Finnmark	6 000	10 400	1 200	- 7 500	100	- 3 600	44 200	47 800
Oslo, Bergen og Trondheim ²	21 700	- 8 000	- 13 100	- 6 300	- 22 600	- 17 200	128 300	145 500

¹ Tall for 1971 og åra før omfatter også tidligere Bergen fylke. ² Også i tallene for 1971 og åra før er hele nåværende Bergen kommune regnet med.

¹ Figures for 1971 and earlier years also comprise the former county of Bergen. ² Figures for 1971 and earlier years comprise the present municipality of Bergen.

Kilde: NOS Folketallet i kommunene og NOS Flyttestatistikk. Source: NOS Population in Municipalities and NOS Migration Statistics.

Tabell 13.7. Folkemengde og folketilvekst i prosent. Fylke *Population and annual percentage increase of population. County*

	Folkemengde <i>Population</i>			Årlig folketilvekst i prosent <i>Annual percentage increase of population</i>		
	31/12 1970	31/12 1975	31/12 1979	1966— 1970	1971— 1975	1976— 1979
	1 000	1 000	1 000			
Hele landet <i>The whole country</i>	3 888	4 017	4 079	0,8	0,7	0,4
FYLKE COUNTY						
Østfold	221	229	232	1,0	0,6	0,4
Akershus	324	355	367	3,4	1,8	0,8
Oslo	482	463	455	- 0,1	- 0,8	- 0,4
Hedmark	179	183	187	0,3	0,5	0,4
Oppland	172	178	180	0,5	0,7	0,3
Buskerud	199	210	214	0,8	1,1	0,5
Vestfold	175	182	186	1,1	0,8	0,5
Telemark	157	159	162	0,2	0,3	0,4
Aust-Agder	81	86	90	0,7	1,3	1,0
Vest-Agder	124	132	136	1,4	1,2	0,8
Rogaland	269	288	302	1,3	1,4	1,3
Hordaland ¹	374	387	391	0,9	0,7	0,2
Sogn og Fjordane	101	103	105	0,1	0,4	0,5
Møre og Romsdal	224	232	236	0,5	0,7	0,4
Sør-Trøndelag	234	241	244	1,0	0,6	0,2
Nord-Trøndelag	118	123	125	0,1	0,8	0,5
Nordland	241	243	244	- 0,2	0,2	0,1
Troms	137	144	146	0,7	1,0	0,3
Finnmark	76	79	79	0,4	0,8	- 0,2
REGION REGION						
Østfold—Vestfold	397	411	418	1,0	0,7	0,4
Akershus	324	355	367	3,4	1,8	0,8
Oslo	482	463	455	- 0,1	- 0,8	- 0,4
Hedmark—Oppland	352	362	367	0,4	0,6	0,4
Buskerud—Telemark	356	369	375	0,6	0,7	0,5
Agder—Rogaland	474	505	528	1,2	1,3	1,1
Hordaland—Sogn og Fjordane ¹	475	490	496	0,9	0,6	0,3
Møre og Romsdal	224	232	236	0,5	0,7	0,4
Trøndelag	352	364	369	0,7	0,7	0,3
Nordland	241	243	244	- 0,2	0,2	0,1
Troms—Finnmark	213	223	225	0,6	0,9	0,1
Oslo, Bergen og Trondheim ²	820	812	798	0,5	- 0,2	- 0,4

¹ Se note 1, tabell 13.6. ² Se note 2, tabell 13.6.

¹ See note 1, table 13.6. ² See note 2, table 13.6.

Kilde: NOS Folketallet i kommunene. *Source: NOS Population in Municipalities.*

Tabell 13.8. Folkemengde etter alder. Prosent. Medianalder. Fylke. 31. desember 1978 *Population by age. Per cent. Median age. County. 31 December 1978*

	I alt Total	Alder. År Age. Years					Median- alder Median age
		0—6	7—24	25—44	45—66	67—	
Hele landet <i>The whole country</i>	100,0	9,8	28,2	25,6	24,0	12,4	31,9
FYLKE COUNTY							
Østfold	100,0	9,5	27,3	25,6	24,8	12,9	32,9
Akershus	100,0	10,2	29,4	29,4	22,7	8,2	30,6
Oslo	100,0	7,2	22,3	26,6	27,3	16,7	37,3
Hedmark	100,0	8,6	26,6	23,9	26,7	14,1	34,8
Oppland	100,0	9,0	27,4	24,1	25,5	14,0	33,9
Buskerud	100,0	9,4	26,7	25,9	25,1	13,0	33,1
Vestfold	100,0	9,3	28,1	25,3	24,7	12,5	32,6
Telemark	100,0	9,4	26,9	24,3	25,7	13,6	33,5
Aust-Agder	100,0	10,7	27,9	24,5	23,0	13,9	32,0
Vest-Agder	100,0	10,8	29,7	24,8	23,4	11,3	30,7
Rogaland	100,0	11,5	30,3	25,9	22,0	10,2	29,2
Hordaland	100,0	10,6	29,3	25,4	22,8	11,9	30,6
Sogn og Fjordane	100,0	10,2	29,3	22,9	22,8	14,8	31,6
Møre og Romsdal	100,0	10,4	30,1	24,0	23,1	12,4	30,5
Sør-Trøndelag	100,0	9,9	28,5	25,5	23,9	12,1	31,6
Nord-Trøndelag	100,0	10,3	29,9	23,9	23,3	12,6	31,1
Nordland	100,0	10,0	30,1	24,5	23,6	11,8	30,9
Troms	100,0	10,7	31,0	26,8	21,4	10,0	29,1
Finnmark	100,0	11,4	32,7	27,3	20,6	7,9	27,4
REGION REGION							
Østfold—Vestfold	100,0	9,4	27,6	25,5	24,8	12,7	32,7
Akershus	100,0	10,2	29,4	29,4	22,7	8,2	30,6
Oslo	100,0	7,2	22,3	26,6	27,3	16,7	37,3
Hedmark—Oppland	100,0	8,8	27,0	24,0	26,1	14,0	34,4
Buskerud—Telemark	100,0	9,4	26,8	25,2	25,3	13,3	33,3
Agder—Rogaland	100,0	11,2	29,7	25,4	22,6	11,1	30,1
Hordaland—Sogn og Fjordane	100,0	10,5	29,3	24,8	22,8	12,5	30,8
Møre og Romsdal	100,0	10,4	30,1	24,0	23,1	12,4	30,5
Trøndelag	100,0	10,1	29,0	25,0	23,7	12,3	31,4
Nordland	100,0	10,0	30,1	24,5	23,6	11,8	30,9
Troms—Finnmark	100,0	11,0	31,6	27,0	21,2	9,3	28,4
Oslo, Bergen og Trondheim	100,0	8,4	24,9	26,6	25,7	14,4	34,1

Kilde: NOS Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1978.

Source: NOS Population by Age and Marital Status 31 December 1978.

AKTUELLE PUBLIKASJONER INNEN EMNEOMRÅDET FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Bosetningsutviklingen i Norge 1960—1970 *Population and Settlement Change in Norway* ART nr. 115

Den samiske befolkning i Nord-Norge Sámi ál'bmut Davvi-Norgas *The Lappish Population in Northern Norway* ART nr. 107

Dødeligheten i fylkene 1971—1975 *Mortality in Counties* NOS A 948

Familiestatistikk *Family Statistics* 1977 NOS A 951, 1979 SU nr. 9/80

Flyttemotivundersøkelsen 1972 *Survey of Migration Motives* SØS nr. 35

Flyttestatistikk *Migration Statistics* 1976 NOS A 898, 1977 NOS A 975, 1978 NOS B 35, 1979 NOS B 131

Folkemengden etter alder og ekteskapelig status *Population by Age and Marital Status* 1976 NOS A 899, 1977 NOS A 966, 1978 NOS B 22, 1979 NOS B 122

Folkemengdens bevegelse *Vital Statistics and Migration Statistics* 1976 NOS A 904, 1977 NOS A 982, 1978 NOS B 42, 1979 NOS B 143

Folkemengdens bevegelse Oversikt 1971—1975 *Vital Statistics and Migration Statistics Survey* SA nr. 36

Folketallet i kommunene *Population in Municipalities* 1977—1978 NOS A 946, 1978—1979 NOS B 16, 1979—1980 NOS B 104

Framskrivning av folkemengden 1977—2010 Regionale tall *Population Projections Regional Figures* NOS A 927

Framskrivning av folkemengden 1979—2025 Regionale tall *Population Projections Regional Figures* NOS B 82

Fruktbarheten i og utenfor ekteskap i Norge 1946—1975 *Marital and Extramarital Fertility in Norway* ART nr. 120

Historiske tabeller over folkemengde, giftermål og dødsfall 1911—1976 *Historical Tables on Population, Marriages and Deaths* NOS A 986

Inn- og utvandring for Norge 1958—1975 *Immigration to and Emigration from Norway* SA nr. 33

Regional dødelighet Oversikt og opplegg til behandling i befolkningsframskrivningene RAPP nr. 79/22

Utviklingen i giftermål og dødsfall 1911—1976 *The Development in Marriages and Deaths* SA nr. 35

Utviklingstendensar i 1976 i Norges befolkning *Trends in the Norwegian Population* 1976 ART nr. 106

Tidligere utkommet innen emneområdet

Previously issued on the subject

Sosialt utsyn *Social Survey* 1974 SA nr. 10, 1977 SA nr. 31

Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå siden 1. juli 1979

Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 July 1979

I serien Norges offisielle statistikk (NOS):

Rekke XII	Boktrykk 1979
Nr. 292	Økonomisk utsyn over året 1978 <i>Economic Survey</i> Sidetall 156 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-0922-6
— 293	Yrkesskadetrygden 1966—1967 og 1968—1970 <i>Occupational Injuries Insurance</i> Sidetall 277 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0928-5
— 294	Fiskeristatistikk 1975 — 1976 <i>Fishery Statistics</i> Sidetall 175 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0936-6
— 295	Statistisk årbok 1979 <i>Statistical Yearbook of Norway</i> Sidetall 503 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-0991-9 ISSN 0377-8908
Rekke B	Offsettrykk 1979
Nr. 21	Helsestatistikk 1977 <i>Health Statistics</i> Sidetall 127 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0945-5
— 22	Folkemengden etter alder og ekteskadelig status 31. desember 1978 <i>Population by Age and Marital Status 31 December 1978</i> Sidetall 159 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0957-9 ISSN 0554-7170
— 23	Lønnsstatistikk for ansatte i hotell- og restaurantdrift April og oktober 1978 <i>Wage Statistics for Employees in Hotels and Restaurants</i> Sidetall 38 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0949-8
— 24	Utdanningsstatistikk Oversikt 1. oktober 1977 <i>Educational Statistics Survey</i> Sidetall 106 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0950-1
— 25	Energistatistikk 1978 <i>Energy Statistics</i> Sidetall 83 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0953-6
— 26	Arbeidsmarkedstatistikk 1978 <i>Labour Market Statistics</i> Sidetall 171 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0958-7 ISSN 0078-1878
— 27	Varehandelsstatistikk 1977 <i>Wholesale and Retail Trade Statistics</i> Sidetall 137 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0960-9 ISSN 0078-1959
— 28	Bygge- og anleggsvirksomhet mv. 1970 — 1977 <i>Construction etc.</i> Sidetall 88 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0962-5
— 29	Strukturtall for kommunenes økonomi 1977 <i>Structural Data from the Municipal Accounts</i> Sidetall 124 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0967-6
— 30	Varenomenklatur Tillegg til industristatistikk 1978 <i>Commodity Nomenclature Supplement to Industrial Statistics 1978</i> Sidetall 161 ISBN 82-537-0959-5
— 31	Utdanningsstatistikk Grunnskoler 1. oktober 1978 <i>Educational Statistics Basic Schools</i> Sidetall 70 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0973-0 ISSN 0332-804X
— 32	Lønns- og sysselsettingsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. oktober 1978 <i>Wage and Employment Statistics for Central Government Employees</i> Sidetall 96 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0974-9
— 33	Utenrikshandel 1978 Hefte I <i>External Trade Volume I</i> Sidetall 338 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0975-7 ISSN 0078-1940
— 34	Lønnsstatistikk 1978 <i>Wage Statistics</i> Sidetall 86 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0980-3 ISSN 0078-1916
— 35	Flyttestatistikk 1978 <i>Migration Statistics</i> Sidetall 90 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0983-8 ISSN 0550-8592
— 36	Samferdselsstatistikk 1978 <i>Transport and Communication Statistics</i> Sidetall 220 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0986-2
— 37	Kredittmarkedstatistikk Finansielle sektorbalanser 1973—1978 <i>Credit Market Statistics Financial Sector Balance Sheets</i> Sidetall 142 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0987-0
— 38	Oljevirkomheten 1978 <i>The Oil Activities</i> Sidetall 60 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0988-9
— 39	Skogavvirkning til salg og industriell produksjon 1977—78 <i>Roundwood Cut for Sale and Industrial Production</i> Sidetall 53 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0989-7
— 40	Lønns- og sysselsettingsstatistikk for ansatte i skoleverket 1. oktober 1978 <i>Wage and Employment Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools</i> Sidetall 51 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0993-5
— 41	Skattestatistikk 1977 <i>Tax Statistics</i> Sidetall 193 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1000-3
— 42	Folkemengdens bevegelse 1978 <i>Vital Statistics and Migration Statistics</i> Sidetall 74 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1004-6 ISSN 0377-8797
— 43	Utenrikshandel 1978 Hefte II <i>External Trade Volume II</i> Sidetall 307 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1005-4 ISSN 0078-1940
— 44	Jaktstatistikk 1978 <i>Hunting Statistics</i> Sidetall 59 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1006-2
— 45	Rutebilstatistikk 1977 <i>Scheduled Road Transport</i> Sidetall 59 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1007-0
— 46	Veitrafikkulykker 1977 <i>Road Traffic Accidents</i> Sidetall 165 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1009-7
— 47	Kredittmarkedstatistikk Fordringer og gjeld overfor utlandet 1977 og 1978 <i>Credit Market Statistics Foreign Assets and Liabilities</i> Sidetall 89 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1010-0
— 48	Nasjonalregnskap 1962—1978 <i>National Accounts</i> Sidetall 220 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1013-7
— 49	Utdanningsstatistikk Vaksenopplæring 1977—78 <i>Educational Statistics Adult Education</i> Sidetall 84 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1017-8 ISSN 0332-8058
— 50	Sivilrettsstatistikk 1978 <i>Civil Judicial Statistics</i> Sidetall 41 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1018-6
— 51	Statistisk fylkeshefte 1980 Østfold Sidetall 201 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1019-4
— 52	Statistisk fylkeshefte 1980 Akershus og Oslo Sidetall 224 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1020-8
— 53	Statistisk fylkeshefte 1980 Hedmark Sidetall 196 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1021-6
— 54	Statistisk fylkeshefte 1980 Oppland Sidetall 208 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1022-4
— 55	Statistisk fylkeshefte 1980 Buskerud Sidetall 198 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1023-2
— 56	Statistisk fylkeshefte 1980 Vestfold Sidetall 194 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1024-0
— 57	Statistisk fylkeshefte 1980 Telemark Sidetall 194 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1025-9
— 58	Statistisk fylkeshefte 1980 Aust-Agder Sidetall 190 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1026-7

Rekke B

Offsettrykk 1979 (forts.)

- Nr. 59 Statistisk fylkeshefte 1980 Vest-Agder Sidetall 188 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1027-5
- 60 Statistisk fylkeshefte 1980 Rogaland Sidetall 210 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1028-3
- 61 Statistisk fylkeshefte 1980 Hordaland Sidetall 234 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1029-1
- 62 Statistisk fylkeshefte 1980 Sogn og Fjordane Sidetall 210 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1030-5
- 63 Statistisk fylkeshefte 1980 Møre og Romsdal Sidetall 244 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1031-3
- 64 Statistisk fylkeshefte 1980 Sør-Trøndelag Sidetall 210 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1032-1
- 65 Statistisk fylkeshefte 1980 Nord-Trøndelag Sidetall 206 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1034-8
- 66 Statistisk fylkeshefte 1980 Nordland Sidetall 263 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1035-6
- 67 Statistisk fylkeshefte 1980 Troms Sidetall 203 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1036-4
- 68 Statistisk fylkeshefte 1980 Finnmark Sidetall 195 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1037-2
- 69 Jordbruksstatistikk 1978 *Agricultural Statistics* Sidetall 122 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1038-0
ISSN 0078-1894
- 70 Forretnings- og sparebanker Regnskapstall for de enkelte banker 1978 *Commercial and Savings Banks Statement of Account for the Individual Banks* Sidetall 102 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-1039-9
- 71 Regnskapsstatistikk 1977 Engroshandel *Statistics of Accounts Wholesale Trade* Sidetall 104 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1042-9
- 72 Regnskapsstatistikk 1977 Bergverksdrift og industri *Statistics of Accounts Mining and Manufacturing* Sidetall 164 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1043-7
- 73 Alkohol og andre rusmidler 1978 *Alcohol and Drugs* Sidetall 43 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1049-6
ISSN 0332-7965
- 74 Utdanningsstatistikk Universiteter og høyskoler 1. oktober 1978 *Educational Statistics Universities and Colleges* Sidetall 144 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1051-8 ISSN 0300-5631
- 75 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart Mars 1979 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Ocean Transport March 1979* Sidetall 30 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1052-6
- 76 Reiselivsstatistikk 1978 *Statistics on Travel* Sidetall 140 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1054-2
- 77 Lakse- og sjøaurefiske 1978 *Salmon and Sea Trout Fisheries* Sidetall 91 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-1055-0 ISSN 0550-0419
- 78 Kredittmarkedstatistikk Private og offentlige banker 1978 *Credit Market Statistics Private and Public Banks* Sidetall 262 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1056-9
- 79 Sykehusstatistikk 1978 *Hospital Statistics* Sidetall 52 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1058-5
ISSN 0550-0575
- 80 Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere pr. 1. oktober 1978 *Wage Statistics for Local Government Employees* Sidetall 68 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1060-7
- 81 Kriminalstatistikk Forbrytelser etterforsket av politiet 1978 *Criminal Statistics Crimes Investigated by the Police* Sidetall 96 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1062-3
- 82 Framskriving av folkemengden 1979—2025 Regionale tall *Population Projections 1979-2025 Regional Figures* Sidetall 212 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1063-1 ISSN 0332-8015
- 83 Byggearealstatistikk 1978 *Building Statistics* Sidetall 89 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1065-8
ISSN 0550-7162
- 84 Skogstatistikk 1978 *Forestry Statistics* Sidetall 113 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1066-6
- 85 Kredittmarkedstatistikk Private kredittforetak og finansieringsselskaper 1978 *Credit Market Statistics Private Credit Enterprises and Private Financial Companies* Sidetall 70 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-1067-4
- 86 Veterinærstatistikk 1978 *Veterinary Statistics* Sidetall 84 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1068-2
ISSN 0303-6561
- 87 Fiskeristatistikk 1977 *Fishery Statistics* Sidetall 126 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1071-2
- 88 Fritidshusundersøkelse 1978 *Holiday House Survey* Sidetall 77 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-1072-0
- 89 Bygge- og anleggsstatistikk 1978 *Construction Statistics* Sidetall 71 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-1073-9 ISSN 0550-029X

Trykt 1980

- Nr. 90 Økonomisk utsyn over året 1979 *Economic Survey* Sidetall 152 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1074-7
- 91 Psykiatriske sykehus 1978 *Mental Hospitals* Sidetall 92 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1075-5
- 92 Dødsårsaker 1978 Hovedtabeller *Causes of Death Main Tables* Sidetall 97 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-1076-3 ISSN 0550-032X
- 93 Kommunestyrevalget 1979 *Municipal Council Elections* Sidetall 154 Pris kr 13,00
ISBN 82-537-1083-6 ISSN 0332-8023
- 94 Inntektsstatistikk 1976 *Income Statistics* Sidetall 188 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1084-4
- 95 Utdanningsstatistikk Videregående skoler 1. oktober 1978 *Educational Statistics Upper Secondary Schools* Sidetall 109 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1085-2 ISSN 0332-8031
- 96 Statistisk varefortegnelse over utenrikshandelen 1980 Sidetall 135 ISBN 82-537-1079-8
- 97 Lønnsstatistikk for ansatte i forsikringsvirksomhet 1. september 1979 *Wage Statistics for Employees in Insurance Activity* Sidetall 29 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1089-5
- 98 Industristatistikk 1978 *Industrial Statistics* Sidetall 198 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1090-9
ISSN 0078-1886
- 99 Sosialstatistikk 1977 *Social Statistics* Sidetall 91 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1092-5
- 100 Fylkestingsvalget 1979 *County Council Elections* Sidetall 118 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1093-3
- 101 Veitrafikkulykker 1978 *Road Traffic Accidents* Sidetall 155 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1094-1
- 102 Lønnsstatistikk for ansatte i bankvirksomhet 1. september 1979 *Wage Statistics for Bank Employees* Sidetall 41 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1096-8

Rekke B

Trykt 1980 (forts.)

- Nr. 103 Lønnsstatistikk for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1979 *Wage Statistics for Workers in Mining and Manufacturing 3rd quarter 1979* Sidetall 30 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1098-4
- 104 Folketallet i kommunene 1979—1980 *Population in Municipalities* Sidetall 37 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1109-8
- 105 Lønnsstatistikk for ansatte i jordbruk, gartnerier og hagebruk September 1979 *Wage Statistics for Workers and Salaried Employees in Agriculture and Horticulture September 1979* Sidetall 38 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1102-6
- 106 Norges første folketelling 1769 *The first Population Census in Norway* Sidetall 368 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1103-4
- 107 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart november 1979 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade* Sidetall 25 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1105-0
- 108 Elektrisitetstatistikk 1978 *Electricity Statistics* Sidetall 96 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1106-9
- 109 Varenomenklatur Tillegg til industristatistikk 1979 *Commodity Nomenclature Supplement to Industrial Statistics 1979* Sidetall 145 ISBN 82-537-1108-5
- 110 Kredittmarkedstatistikk Livs- og skadeforsikringselskaper mv. 1978 *Credit Market Statistics Life and Non-Life Insurance Companies etc.* Sidetall 40 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1110-7
- 111 Helsestatistikk 1978 *Health Statistics* Sidetall 118 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1113-1 ISSN 0332-7906
- 112 Sjøulykkesstatistikk 1979 *Marine Casualties* Sidetall 60 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1115-8 ISSN 0332-8007
- 113 Regnskapsstatistikk 1978 Engroshandel *Statistics of Accounts Wholesale Trade* Sidetall 101 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1116-6
- 114 Lønnsstatistikk for ansatte i hotell- og restaurantdrift April og oktober 1979 *Wage Statistics for Employees in Hotels and Restaurants* Sidetall 38 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1117-4
- 115 Utdanningsstatistikk Grunnskoler 1. oktober 1979 *Educational Statistics Basic Schools* Sidetall 75 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1120-4 ISSN 0332-804X
- 116 Fylkesfordelt nasjonalregnskap 1976 *National Accounts by County* Sidetall 338 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1121-2
- 117 Lønns- og sysselsettingsstatistikk for ansatte i skoleverket 1. oktober 1979 *Wage and Employment Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools* Sidetall 53 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1122-0
- 118 Strukturtall for kommunenes økonomi 1978 *Structural Data from the Municipal Accounts* Sidetall 124 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1123-9
- 119 Varehandelsstatistikk 1978 Wholesale and Retail Trade Statistics Sidetall 156 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1124-7 ISSN 0078-1959
- 120 Energistatistikk 1979 *Energy Statistics* Sidetall 78 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1126-3
- 121 Regnskapsstatistikk 1978 Bergverksdrift og industri *Statistics of Accounts Mining and Manufacturing* Sidetall 160 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1127-1
- 122 Folkemengden etter alder og ekteskapelig status 31. desember 1979 *Population by Age and Marital Status* Sidetall 159 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1130-1 ISSN 0554-7170
- 123 Formuesstatistikk 1976 *Property Statistics* Sidetall 107 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1132-8
- 124 Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel 1. september 1979 *Wage Statistics for Employees in Wholesale and Retail Trade* Sidetall 123 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1133-6
- 125 Lønns- og sysselsettingsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. oktober 1979 *Wage and Employment Statistics for Central Government Employees* Sidetall 94 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1134-4
- 126 Skattestatistikk Inntektsåret 1978 *Tax Statistics Income Year 1978* Sidetall 189 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1135-2
- 127 Rutebilstatistikk 1978 *Scheduled Road Transport* Sidetall 62 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1137-9
- 128 Arbeidsmarkedstatistikk 1979 *Labour Market Statistics* Sidetall 165 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1139-5 ISSN 0078-1878
- 129 Utenrikshandel 1979 I *External Trade I* Sidetall 385 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1140-9 ISSN 0078-1940
- 130 Sosialstatistikk 1978 *Social Statistics* Sidetall 91 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1141-7
- 131 Flyttestatistikk 1979 *Migration Statistics* Sidetall 92 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1144-1 ISSN 0550-8592
- 132 Utdanningsstatistikk Vaksenopplæring 1978—79 *Educational Statistics Adult Education 1978—79* Sidetall 83 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1147-6 ISSN 0332-8058
- 133 Oljevirksomheten 1979 *The Oil Activities* Sidetall 67 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1148-4
- 134 Folketeljinga 1801 Ny bearbeiding *Population Census 1801 Reprocessed* Sidetall 165 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1149-2
- 135 Skogavvirkning til salg og industriell produksjon 1978—79 *Roundwood Cut for Sale and Industrial Production* Sidetall 54 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1153-0
- 137 Kredittmarkedstatistikk Lån, obligasjoner, aksjer mv. 1979 *Credit Market Statistics Loans, Bonds, Shares etc.* Sidetall 97 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1157-3
- 138 Ferieundersøkelsen 1978/79 Hefte I *Holiday Survey Volume I* Sidetall 118 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1160-3
- 139 Lønnsstatistikk 1979 *Wage Statistics* Sidetall 88 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1164-6 ISSN 0078-1916
- 140 Siviletsstatistikk 1979 *Civil Judicial Statistics* Sidetall 41 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1165-4
- 141 Nasjonalregnskap 1968—1979 *National Accounts* Sidetall 237 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1166-2
- 143 Folkemengdens bevegelse 1979 *Vital Statistics and Migration Statistics* Sidetall 74 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1169-7 ISSN 0377-8797
- 144 Jaktstatistikk 1979 *Hunting Statistics* Sidetall 60 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1171-9 ISSN 0550-0400

Rekke B

Trykt 1980 (forts.)

- Nr. 146 Jordbruksstatistikk 1979 *Agricultural Statistics* Sidetall 91 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1173-5 ISSN 0078-1894
- 147 Statistikk over arkitektvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet 1978 *Statistics on Architectural and other Technical Services Connected with Construction* Sidetall 34 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1174-3
- 148 Utenrikshandel 1979 II *External Trade II* Sidetall 316 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1175-1 ISSN 0078-1940
- 149 Statistikk over bilverksteder mv. 1978 *Statistics on Car Repair Shops etc.* Sidetall 32 Pris kr, 9,00 ISBN 82-537-1177-8
- 150 Kredittmarkedstatistikk Finansielle sektorbalanser 1974—1979 *Credit Market Statistics Financial Sector Balance Sheets* Sidetall 145 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1178-6
- 151 Regnskapsstatistikk 1979 Private og offentlige banker *Statistics of Accounts Private and Public Banks* Sidetall 113 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1179-4
- 152 Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere pr. 1. oktober 1979 *Wage Statistics for Local Government Employees* Sidetall 71 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1180-8
- 158 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart Mars 1980 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Ocean Transport* Sidetall 29 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1189-1
- 160 Kredittmarkedstatistikk Fordringer og gjeld overfor utlandet 1978 og 1979 *Credit Market Statistics Foreign Assets and Liabilities* Sidetall 91 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1192-1

I serien Statistiske analyser (SA):

- Nr. 36 Folkemengdens bevegelse Oversikt 1971 — 1975 *Vital Statistics and Migration Statistics Survey* Sidetall 129 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0835-1
- 37 Miljøstatistikk 1978 Naturressurser og forurensning *Environmental Statistics Natural Resources and Pollution* Sidetall 296 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0855-6
- 38 Oljevirksomheten på norsk kontinentalsokkel fram til 1977 *The Oil Activities on the Norwegian Continental Shelf up to 1977* Sidetall 69 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0882-3
- 39 Bygging av frittliggende eneboliger Kostnader, materialbruk, utrustningsstandard mv. *Construction of Detached Houses Costs, Use of Materials, Equipment Standard etc.* Sidetall 86 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0964-1
- 40 Spredningen av ferieturer *Staggering of Holidays* Sidetall 161 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0966-8
- 41 Regnskapsanalyse Dagligvarehandel *Accounting Analysis Grocery Trade* Sidetall 49 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0981-1
- 42 Eldre i aldershjem 1977 *People in Old Age Homes* Sidetall 101 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0997-8
- 43 Klienter i institusjoner for alkoholistomsorg 1977 *Clients in Institutions for Alcoholics* Sidetall 80 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1099-2
- 44 Lønnsstruktur og lønnsutvikling 1970—1977 *Wage Structure and Wage Development* Sidetall 75 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1112-3

I serien Samfunnsøkonomiske studier (SØS):

- Nr. 36 Konjunkturbølger fra utlandet i norsk økonomi *International Cycles in Norwegian Economy* Sidetall 141 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0910-2
- 37 Norske lytter- og seervaner *Radio Listening and Television Viewing in Norway* Sidetall 216 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0931-5
- 38 Analyse av investeringsatferd Problemer, metoder og resultater *Analysing Investment Behaviour Problems, Methods, and Results* Sidetall 91 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0952-8
- 39 Kvinners yrkesdeltaking i Norge *Female Labour Activity in Norway* Sidetall 162 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0961-7
- 40 Framskriving av befolkningens utdanning til år 2000 *Projections of the Educational Characteristics of the Population to the Year 2000* Sidetall 112 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0998-6
- 41 Nordmenns feriereiser *Holiday Trips by Norwegians* Sidetall 222 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0999-4
- 42 Analyse av sammenhengen mellom forbruk, inntekt og formue i norske husholdninger *Analysing the Relationship between Consumption, Income and Wealth in Norwegian Households* Sidetall 95 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1012-7
- 43 MODIS IV A Model for Economic Analysis and National Planning *MODIS IV Modell for økonomisk analyse og nasjonal planlegging* Sidetall 189 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1014-3

I serien Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART):

- Nr. 115 Bosetningsutviklingen i Norge 1960—1970 *Population and Settlement Change in Norway 1960—1970* Sidetall 95 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0946-3
- 116 Cohabitation without Marriage in Norway *Samliv uten vigsel i Norge* Sidetall 30 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0955-2
- 117 Econometric Methods in Short-term Planning: The Norwegian Lesson *Økonometriske metoder i korttidsplanleggingen: Erfaringer fra Norge* Sidetall 84 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0963-3
- 118 Virkningen på norsk økonomi av en pause i den videre kraftutbygging *Impacts on the Norwegian Economy of a Temporary Halt in the Growth of Electricity Supply* Sidetall 36 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0984-6
- 119 Analytisk glatting av rater for første gangs giftermål *Analytic Graduation of First Time Nuptiality Rates* Sidetall 38 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1008-9
- 120 Frukthet i og utenfor ekteskap i Norge 1946 — 1975 *Marital and Extramarital Fertility in Norway* Sidetall 97 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1077-1
- 121 On the Causes and Effects of Non-Response Norwegian Experiences *Om årsakene til og virkningene av frafall Erfaringer fra Norge* Sidetall 52 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1107-7
- 122 REGION En modell for regional kryssløpsanalyse *REGION A Model for Regional Input-Output Analysis* Sidetall 61 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1125-5

- 123   Inntektsfordeling og konsum 1962—1978 *Income Distribution and Consumption* Sidetall 87
Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1146-8

I serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå (RAPP) — ISSN 0332-8422

- Nr. 80/1   Energy in a Multi-Sectoral Growth Model *Energi i en flersektors vekstmodell* Sidetall 22
Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1082-8
- 80/2   Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1975—1978 Sidetall 33 Pris kr 9,00
ISBN 82-537-1080-1
- 80/3   Kvartalsserier for brukerpriser på realkapital i norske produksjonssektorer Sidetall 60 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-1087-9
- 80/4   Consumer Demand in Norwegian Households 1973 — 1977 A Data Base for Micro-Econometrics
Sidetall 130 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1086-0
- 80/5   Skattemodellen LOTTE Testing av framskrivingsmetoder Sidetall 30 Pris kr 9,00
ISBN 82-537-1088-7
- 80/6   Fylkesvise elektrisitetsprognoser for 1985 og 1990 En metodestudie Sidetall 56 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-1091-7
- 80/7   Analyse av utviklingen i elektrisitetsforbruket 1978 og første halvår 1979 Sidetall 22 Pris kr 7,00
ISBN 82-537-1129-8
- 80/8   Hovedklassifiseringa i arealregnskapet Sidetall 50 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1104-2
- 80/9   Yrke og fødsel En undersøkelse over betydningen av kvinners yrkesaktivitet for opptreden av
fosterskader *Occupation and Outcome of Pregnancy* Sidetall 93 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1111-5
- 80/10   Statistikk fra det økonomiske og medisinske informasjonssystemet Alminnelige somatiske sykehus
1978 Sidetall 65 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1119-0
- 80/11   A Dynamic Model for Qualitative Choice Behaviour Implications for the Analysis of Labour Force
Participation when the total Supply of Labour is latent *En dynamisk teori for kvalitativ valghand-
ling Implikasjoner for analyse av yrkesdeltaking når det totale tilbud av arbeid er latent*
Sidetall 25 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1152-2
- 80/12   Ressursregnskap for jern Sidetall 56 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1138-7
- 80/14   Import Share Functions in Input — Output Analysis *Importandelsfunksjoner i kryssløpsmodeller*
Sidetall 41 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1143-3
- 80/15   Den statistiske behandlingen av oljevirkksomheten Sidetall 56 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1150-6
- 80/16   MODIS IV Detaljerte virkningstabeller for 1978 Sidetall 261 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1142-5
- 80/18   Dagbøker med og uten faste tidsintervaller: En sammenlikning basert på prøveundersøkelse om
tidsnytting 1979 *Open and Fixed Interval Time Diaries: A Comparison Based on a Pilot Study on
Time Use 1979* Sidetall 31 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1158-1
- 80/19   Radio- og fjernsynsundersøkelsen januar — februar 1980 Sidetall 101 Pris kr 13,00
ISBN 82-537-1155-7
- 80/20   Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1969—1980
Sidetall 53 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1151-4
- 80/21   Optimal kapasitet og fastkraftpotensial i et vannkraftsystem Sidetall 36 Pris kr 9,00
ISBN 82-537-1154-9
- 80/22   Eksakte metoder for analyse av to-vegstabellar Sidetall 80 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1161-1
- 80/23   Tariffs in a World Trade Model An Analysis of Changing Competitiveness due to Tariff Reductions
the 1960's and 1970's Sidetall 47 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1163-8
- 80/24   Bestandsuavhengige giftermålsrater Sidetall 50 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1167-0
- 80/27   Aktuelle skattetall 1980 *Current Tax Data* Sidetall 43 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-1194-8

Utvalgte publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)

Selected publications in the series Manuals from the Central Bureau of Statistics (MAN)

Nr.	9	Standard for næringsgruppering	ISBN 82-537-0906-4
—	13	Standard for handelsområder	ISBN 82-537-0715-0
—	19	Varenomenklatur for industristatistikken	ISBN 82-537-0908-0
—	23	Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk	ISBN 82-537-0196-9
—	24	Standard for gruppering av sykdommer - skader - dødsårsaker i offentlig norsk statistikk	ISBN 82-537-0217-5
—	26	Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen	ISBN 82-537-1079-8
—	27	Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk Fra Forbruksundersøkelsen 1958	
—	28	Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk	ISBN 82-537-0272-8
—	30	Lov, forskrifter og overenskomst om folkeregistrering	ISBN 82-537-0099-7
—	32	Konsumprisindeksen	ISBN 82-537-0775-4
—	35	Standard for kommuneklassifisering	ISBN 82-537-0465-8
—	36	Produksjonsindeks for bergverksdrift, industri og kraftforsyning	ISBN 82-537-0947-1
—	37	13 konjunkturindikatorer — En kort oversikt	ISBN 82-537-0659-6
—	38	Internasjonal standard for varegruppering i statistikken over utenrikshandelen (SITC-Rev 2)	ISBN 82-537-0874-2
—	39	Den statistiske behandlingen av oljevirksomheten	ISBN 82-537-0702-9
—	42	Engrosprisstatistikk Engrosprisindeks Produsentprisindeks	ISBN 82-537-0897-1

Pris kr 20,00
Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co. og Universitets-
forlaget, Oslo, og er til salgs hos
alle bokhandlere

ISBN 82-537-1201-4
ISSN 0333-0621